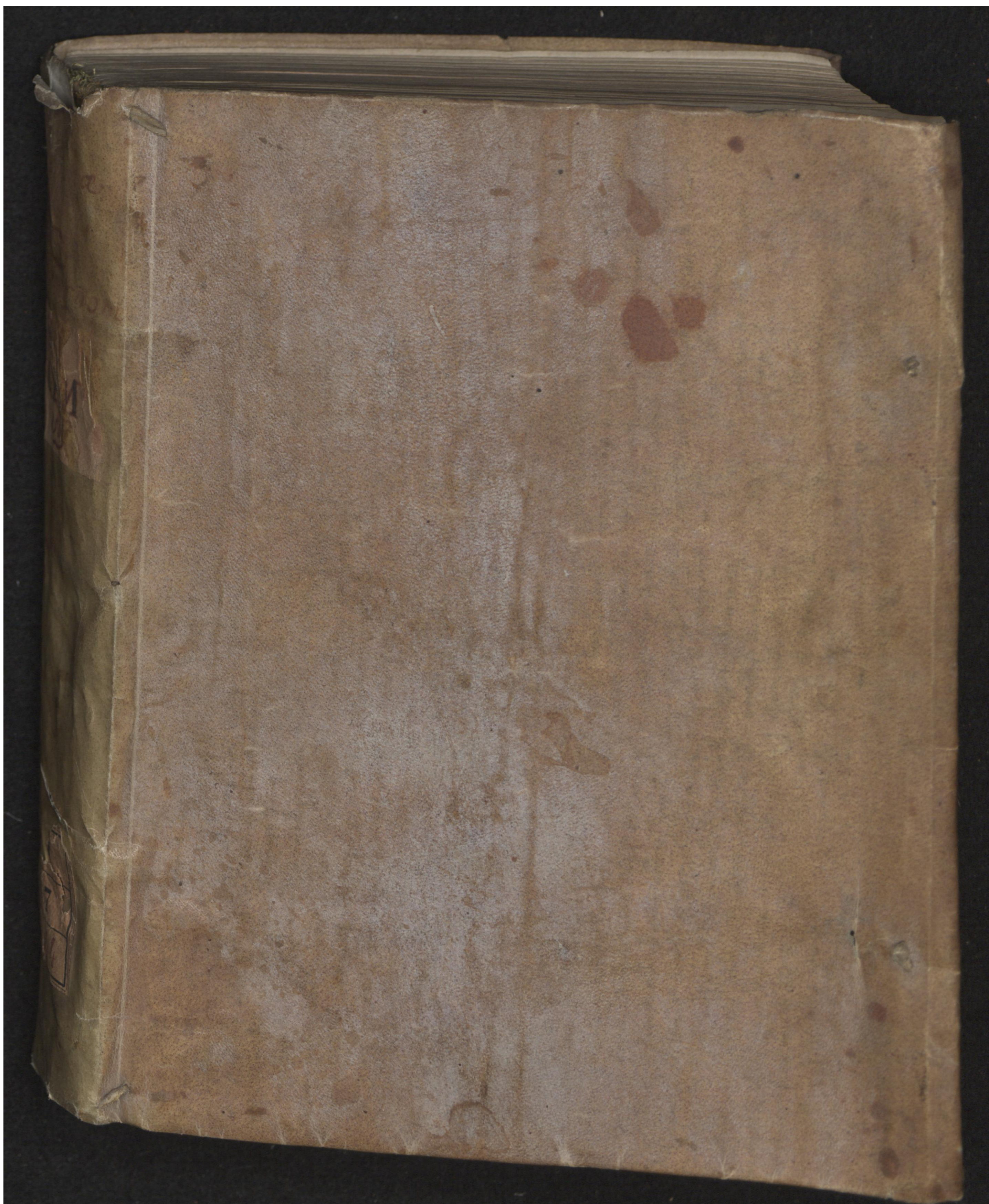
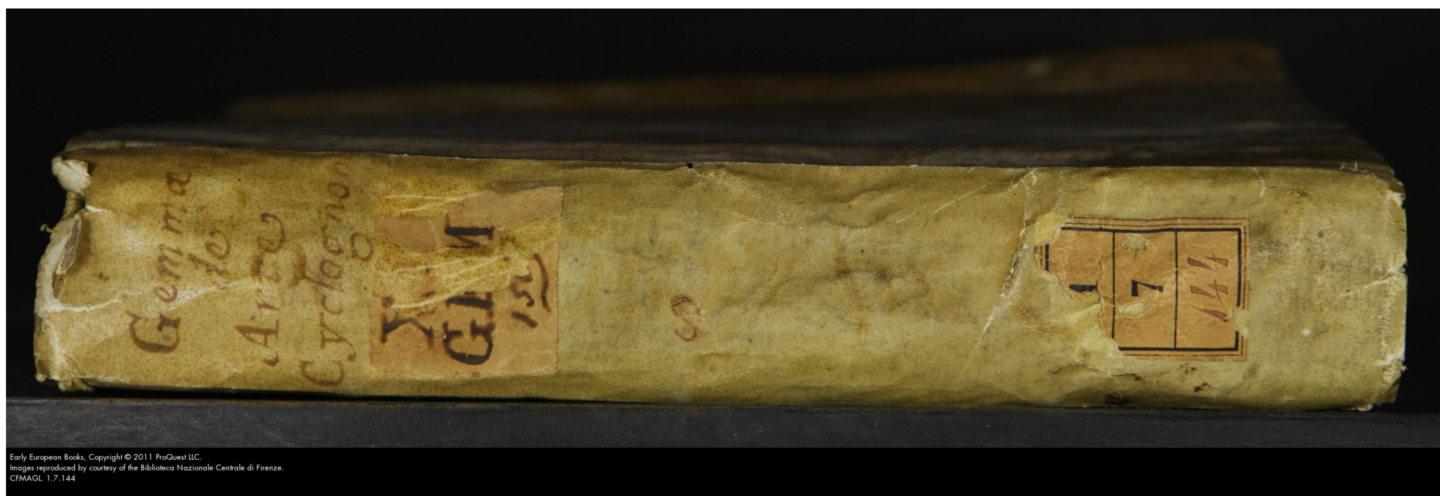
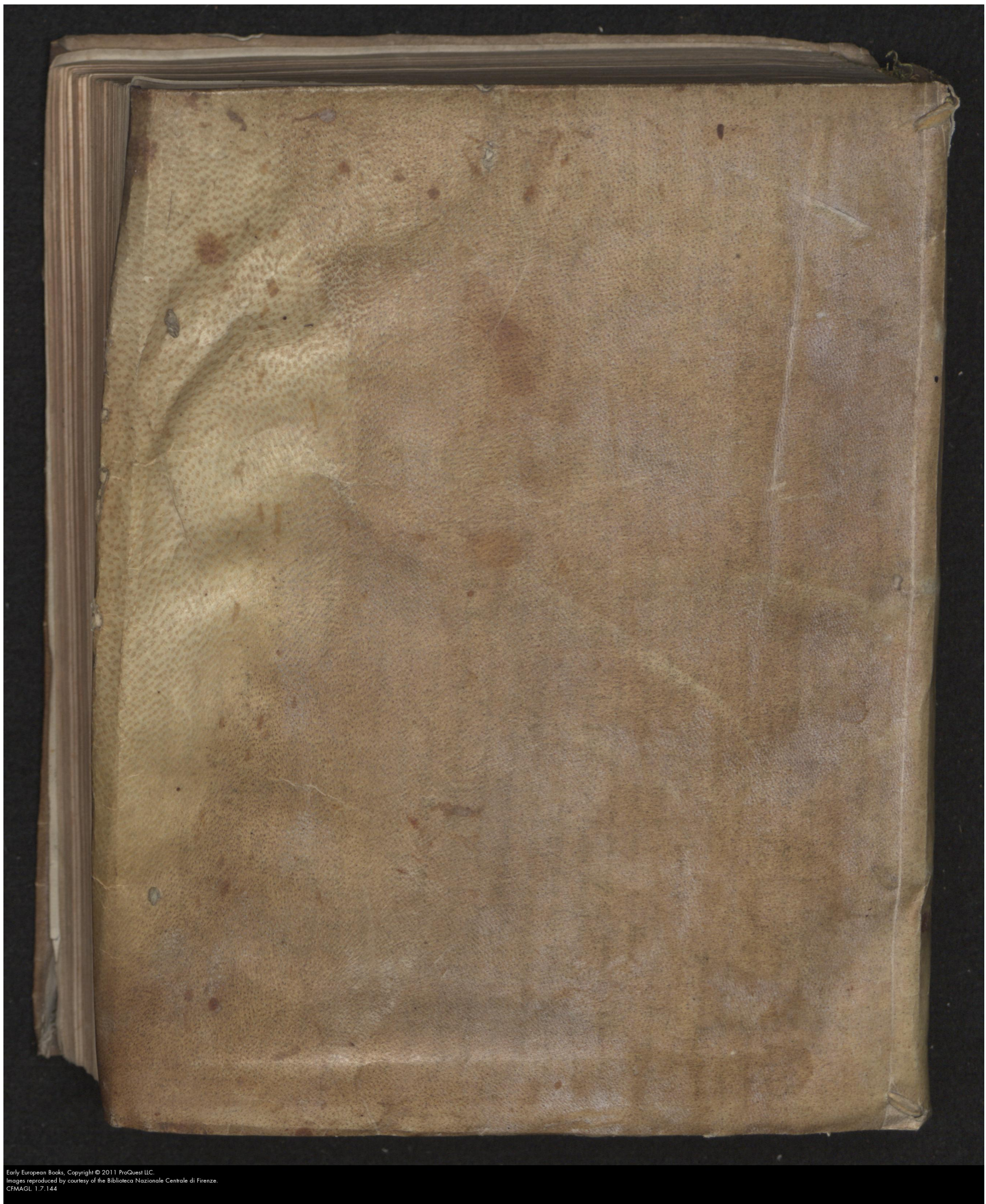

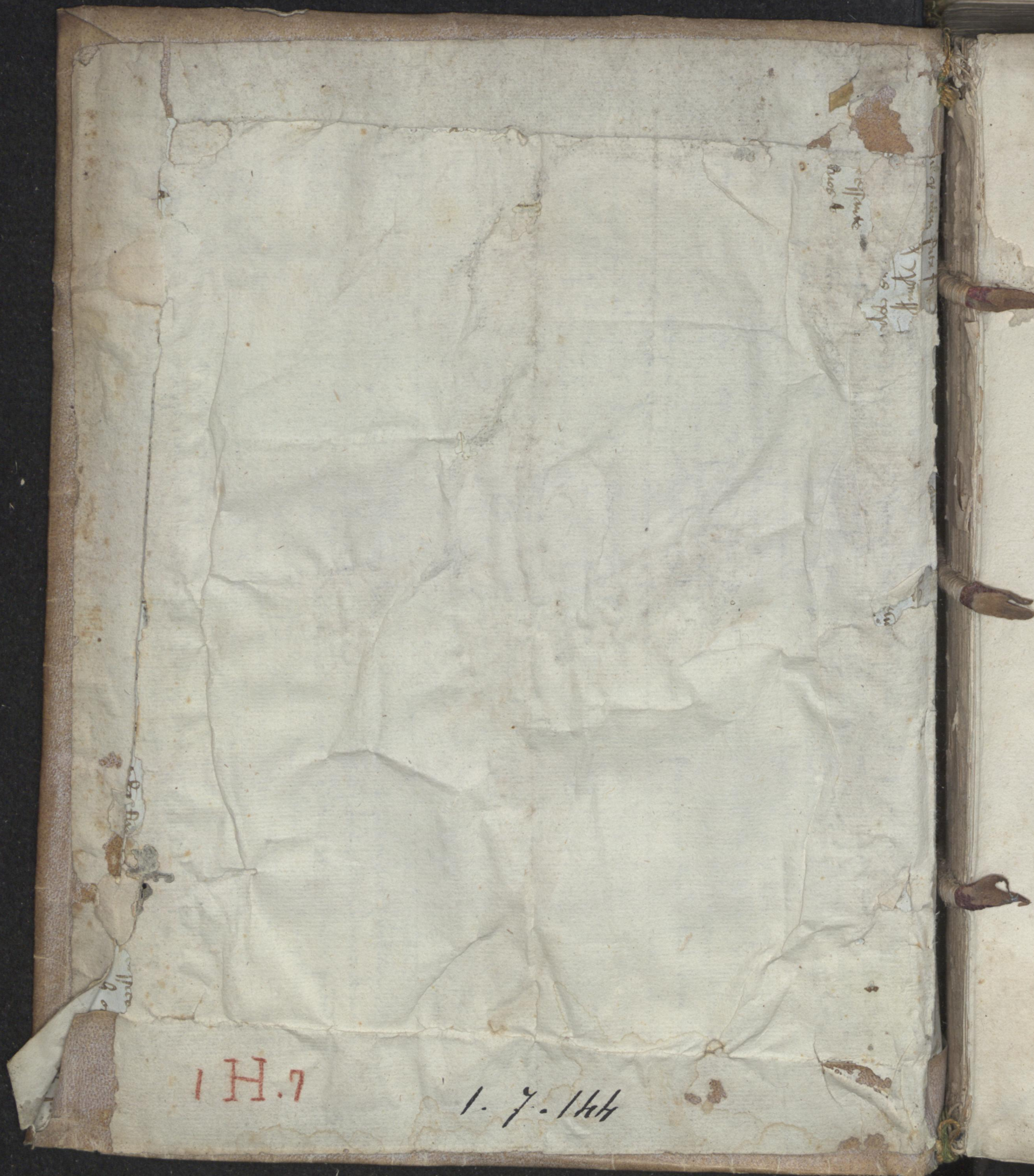

Gemma
Io
Arte
7
144

1H.7
1.7.144

CORNELII GEMMAE LOVANIENSIS MEDICINÆ PROFESSORIS,

DE ARTE CYCLOGNOMICA, TOMI III.

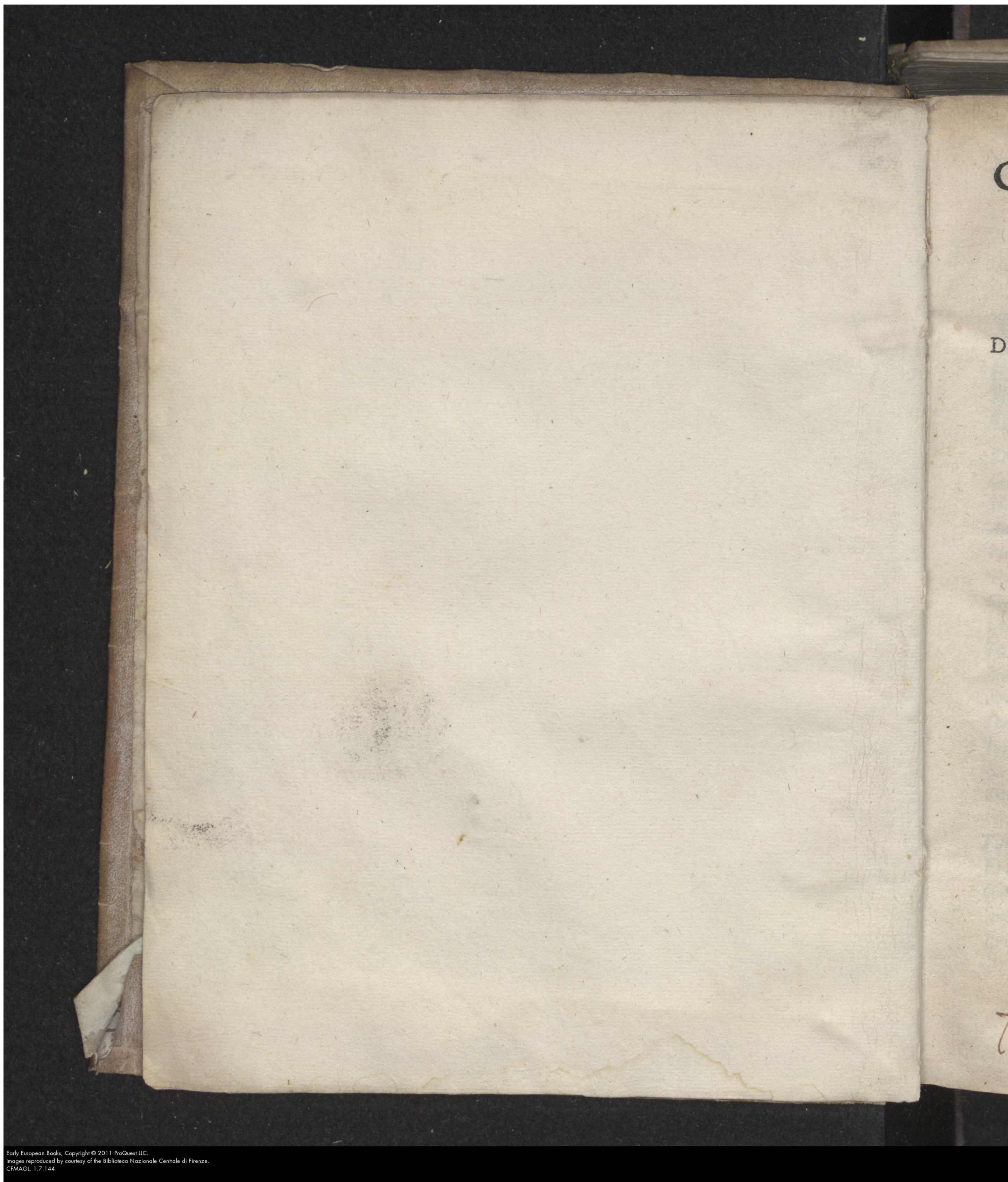
DOCTRINAM ORDINVM VNIVERSAM, VNAQVE PHIlosophiam Hippocratis, Platonis, Galeni & Aristotelis in vnius communissimæ, ac circularis Methodi speciem referentes, quæ per animorum triplices orbes ad sphæræ cælestis similitudinem fabricatos, non medicinæ tantum arcana pandit mysteria, sed & inueniendis, constituendisque artibus, ac scientiis cæteris viam compendiariam ostendit.

[illegible] occupat orbes,
[illegible] Hominis, [illegible] lege.

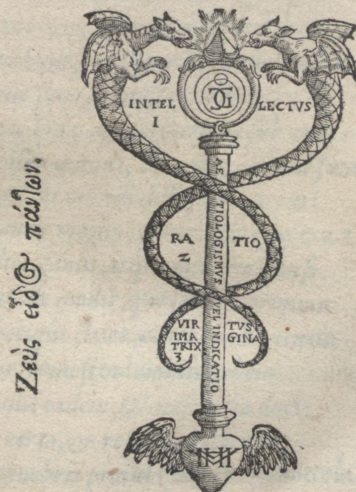
ANTVERPIÆ,
[illegible] Christophori Plantini.
M. D. LXIX.

CORNELII GEMMAE
LOVANIENSIS MEDICINÆ PROFESSORIS,
DE ARTE CYCLOGNOMICA, TOMI III.

DOCTRINAM ORDINVM VNIVERSAM, VNAQVE PHIlosophiam Hippocratis, Platonis, Galeni & Aristotelis in vnius communissimæ, ac circularis Methodi speciem referentes, quæ per animorum triplices orbes ad sphæræ cælestis similitudinem fabricatos, non Medicinæ tantùm arcana pandit mysteria, sed & inueniendis, constituendisque artibus, ac scientiis cæteris viam compendiariam patefacit.

Ζεὺς εἶδος πάντων.

IOVIS OMNIA PLENA.

Ternus, ter triplices animus si compleat orbes,
Principio finem, Manibus astra ligat.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. LXIX.

Marci Antonij Vlmi Patauinj

MENTI RERVM ARCHITECTRICI,

DIVINI AMORIS ET PSYCHES HYMENÆVM COR. GEMMA LOCO HYMNI MAGICI CONSECRAVIT.

RMA ducésque suos veterum celeberrima vatum
Turba canens, aures, animos, atque ora potenti
Perculit appulsu: seu Saturni aurea pandat
Secula, seu sobolem argento, electróque decoram,
Seu rutila horrendum terris ferrugine Martem.
Maior me nunc, maior agit Deus, omnia latè
Et spolia, & currus, diuorúmque agmina secum
Corripiens; cuius simulatque afflauerit ignis,
Non ego vel venti vires, flammæque trisulcæ
Amplius, aut Bacchum, aut Cereris mirabor aristas:
Nec Iouis imperiis sæuo submissa tridenti
Regna canam, nec Ditis opes Acheronte sub imo:
Sed tu magna opifex mundi, MENS ab Ioue summo
Progenita, innumeros mundi diffusa per artus:
Tu coniunx & amor magno immortalis AMORI
Naturam expedies, genus, atque minacia sponsi
Arma tui, quibus ille modis, quo semine primum
Terrarúmque, fretique chaos, æthræque liquentis
Informes habitus formosi in luminis orbem
Extuderit, nascique eadem, & nascentia duci
Circuitu dederit certo, & resoluta referri.
Conde caput tenebris procul (heu) procul accola diræ
Tisiphones, cui desidiæ glacialis ab vnda,
Et plusquàm Arctoo concrescens frigore sanguis
Obriguit, cui liuor inops, cui fastus, & atrox
Ambitio, primi sub limina pectoris omnem
Eripiunt oculis lucem, & talaria plantis

Amor ceu magnus dæmon Deorũ omnium potētissimus artis quoq; Cyclognomicæ primus inuentor.

Mens rerum architectrix Amoris coniunx, Psyche veteribus appellata.

In coniugio Amoris & Psyches comprehensa naturæ facies vniuersa.

Tres naturæ motus, Anal. Synth. conuersio.

Animarũ substratio ante diuinorũ Consyd.

Animarum descensus.

Ascensu prohibent, & ad inferiora reuellunt.

Animarum ascensus.

Iam noua terrarum facies, nouus ardet Eoo
Lucifer, en video medium discedere cælum
Flammarúmque globos, nulloqúe elisa fragore
Fulgora, ceu sudo radios Aquilone moueri.

Amoris diuini maiestas.

Magnus AMOR, *sacra quem maiestate verendum*
Sublimes stipant animæ, cœtúsque Deorum:
Magnus AMOR *triplici tria torta volumina spiræ*

Orbes discursus Cyclognomici.

Insinuans, vnum ex multis vomit orbibus orbem,
Qui media extremis pariter liget, infima summis,
Partim habitu prono, partim reuoluta supino.

Effectus eiusdem.

Tum subitò terram quatiens, pelagúmque, polúmque,
Multiplicésque vago iaculatus turbine tædas,
Anticipat celeri volitantia nubila curru.

Amor Amoris humanus animus.

Vnam te thalamo PSYCHE, *te è millibus vnam*
Coniugio poscens, O lucis lumen, AMORIS

Animi species.

Fortis amor, simplex auraï simplicis aura,
Aura quidem simplex, sed vires, nomina mille,
Æternósque trahens æterna ab origine motus.

Dos Amoris mundi theatrum vniuersum.

Huc ades ô formosa, tui te amplissima sponsi
Regna vocant, pulchroqúe viro pulcherrima coniunx
Accipies pulchrum Mundi pro dote theatrum.

Psyches & Cupidinis, id est Animæ atq; Amoris Hymenæus.

Pande sinus formosa thoro iam coniugis aureo,
Flauentémque comam, & niueos proiecta lacertos,
Qualis ebur, Tyrium candens vbi tinxerit ostrum,
Qualis in aërio Narcissus vertice campi
Purpureos albo permiscet flore colores.
Pande sinus formosa, tuus te expectat Apollo,
Ille tuus, splendore tuo, percussus & arcu,

Mentis diuinæ defluxus in animã rationalem.

Igne tuo flagrat, cuius violentior ignis
Hactenus & Superûm vix vlli, hominúmque pepercit.
En tibi nunc animos supplex, tibi tela, manúsque
Porrigit, & pharetram, & lato venabula ferro

Saucius,

Saucius, in sola te figens virgine vultus.
Vtque voles plenum felix agitata per orbem,

Animæ raptus à Mente diuina vel cęlesti cupidine.

Nec teneros artus, habitum, florémque iuuentæ
Aut Boreas premat, aut hyberni frigora Cori,
Laxabit Zephyrum, blandi feret aura Fauonij,
Et rhœdam, & radios celeres, lapsúsque rotarum
Subiiciet, virgam digitis, pennæque sonantis

Animæ vehiculum alæ, & virga itineris dux.

Remigium aptabit dorso, & sublimibus armis.
Pande sinus formosa, sacro te semine sponsus
Imbuet, æterno saturam te nectare Flora
Accipiens, summi Iouis in penetralia ducet;

Animæ rationalis ἀποθέωσις.

Vnde Deûm voces, hominúmque, & sensa ferarum,
Mille mali species aperit, medicamina mille,

Naturæ cognitio fructus Amoris & circuitus animarum. 3 Ordines Mundi.

Quæqúe trahunt supra cælos, infráque reducunt,
Quæqúe solent similem cyclo sortita figuram,
Et bona fermentare malo, & deformia pulchris,
Vnde maris vasti, terræ, cæliqúe decorem,
Et varias rerum possis cognoscere caussas:

Caussarum cognitio.

Mortaliqúe in veste opera immortalia præstans,
Erga homines humana, Deos diuina, perennem
Circuitum peragas, quo te cælestibus ortam

Finis vltimus ac rerum Bonum.

Auspiciis tuus & cælo regnare maritus,
Et superis faciat paulatim assuescere mensis.

SERENISSIMO REGI PHILIPPO
CAROLI V. IMPER. FILIO,

CAETERISQVE CONSILII REGII PRINCIPIBVS *viris, nec non totius inferioris Germaniæ triplici Statui, ceu circa Iouem in terris vnicum Diuorum cœtui vniuerso.* S. P.

CRIPTVRVS VNIVERSALEM METHODI formam, quæ Medicinā imprimis, deinde & artes, sciētiasq; cæteras, instar vnius sphæræ circa sphærarum innumeros orbes, omnem quoque rationalis animæ motum, intra vnius circularis ambitus speciem contineret; ita per vniuersi circulos sum agitatus, vt longè sublimiore carpento, quam quo vectum Promethea, vel Triptolemum ferunt, rerum singularum pugnas & similitudines, consensuum leges atq; dissensuum longè firmissimas animaduertens, easdem simul & vnitate senserim, & multitudine regi, agentium rerum ac passibilium sympathia prognatas caussarū antipathia dissolui celeriter, interitusque vicissitudinem experiri.

Proinde vt cum materie forma totius operis, iuxtaq; primi conceptus ideam, & partus ratio, & iam vitalis fœtus susceptio responderet; me quoque facturū hic operępretium duxi, si quemadmodū ille supremus Naturæ architectus Mundum hunc ambientē, atque sensibilem Mundo interiori, vel animæ rationali congruentē eidē propter analogiæ speciem dedicauit: Ego similiter ferè hanc artem vnicam, vno suffultam stabili centro, pro ternis ordinibus rerum tres circulorum species continentē (quo virtus Animæ Naturæque reducitur infinita) tali quoque in terris numini consecrarem, cui velut Monarchæ inuictiss. orbis hic pareat vniuersus, sitque vna iustitiæ augustissima ratio, tres adsint radij, ęternis orbibus, æternæ felicitatis solio circumfusæ, Fortitudo, Prudentia, Tēperantia, ceu circa Solem triplex errantium syderum status, circa Deorum patrem tres illæ Charites primum, deinde & reliquus vertitur superorum omnium, mediorum, atque infimorum numinum chorus.

Talem ego contemplor nunc Maiestatem tuam, Serenissime Rex, diuinæ

diuinæ & volũtatis & poteſtatis imaginem, virtutum omniũ inter mortales, imperij ſacroſancti, tuendæque Reip. Chriſtianæ & Religionis exemplar admirandum.

Video & circumfuſos Procerum cętus, quorũ ordo diuinus mentem quoq; diuinã refert ſupernis ſedibus lapſam, inq; omnes terrarum (Regni tui) margines exporrectã. Ordo enim incõcuſſus & boni, & veri, pulchriq; eſt index lõgè certiſſimus: vt de pręſagio ſuo diuinus Hippocr. in epiſtola quadã ad Philopœmenẽ abundè teſtatur.

Verè mihi & illud videre videor, quod multis in locis lib. de cæleſti deq; Eccleſiaſtica Hierarchia ſummus philoſophus demõſtrauit, quod vti interioris animæ ſint quædã corporeæ notæ, rerumq; ſenſibus occultarũ foris paſsim appareat ſenſibile ſimulachrum, ita cæleſtem illã Hierarchiã non ſolum hæc mundi viſibilis machina, ſed & homines ſinguli, atque vna ex multis conflata reſpublica repræſentet. Ita æternã Chriſti Eccleſiam terrenis oculis longè lateq; ſemotam refert in terris alter diuinus exercitus partem corpoream trahens, quæ tamẽ cum priore illa ſic coaleſcit, vt non minus quàm anima cum humano corpore vnam conſtituit humani ſpeciem animalis, hæc quoque præſens in terris cum illa ſuperna, minuſq; conſpicua intra vnitatis vnius & indiuiduæ rationem ſit comprehenſa. Quemadmodũ rurſus idem B. Dionyſius in cælis angelorum cõſtituit ordines nouem, qui rurſus in ternariũ redeunt, & hinc in vnitatẽ (qualis profecto partitionis regula in recenſendis dęmonũ claſſibus Ethnicæ quoque philoſophiæ principibus viris Iamblico, & Mercurio imprimis eſt familiaris:) Ita me hercule contemplor hunc cętum in terris longè pulcherrimũ, cuius caput incorporeũ Deus, Spiritale magis & ſummus pontifex, corporeum Rex, quo nemo ad regis æterni ſimulachrũ propius venit. Diducti patẽt hinc ordines trini, in tres particulares alios diſtributi. Habitant autem hanc re- ,,
gionem (vt verbis Hipp. vtar in epiſtola) & artes, & virtutes omnis ,,
generis, & dij, & dæmones, ſenatus, conſilia, polus quoq; maximus, ,,
ſtellis inſignioribus coronatus. Vt iuxta diſtributionem Philonis lib. de Gigantibus primus ordo ſit ſummi illius concilij pars ſublimior ſacræ religionis antiſtites comprehendens, tanquam in vni-

uerſo

uerso Angelicę classes, tanquam in humana fabrica caput, in anima diuinę mentis particula. Succedit isti sublimis alter nobiliũ cœtus, ducum, comitum, aliorumque virorũ Principum mirabilis fulgor, armis, consiliis Remp. Christianam iuuans, qualis heroum ordo inter exercitus vniuersi, cordis in humano corpore, vitalis animæ vis, aut spiritus inter illius cæteras potestates. Postremus ordo diuinus quoq;, quamuis pro loci, & rerum particularium multiplici vultu maiorem in multitudinem effundatur, ciuitatum reges, & consules habet, duces & Senatores, quorum ea ad cæteros comparatio est & locus in vniuerso, qui & dęmonibus bonis in illo circuitu animarũ; in corporibus hepati; inter animæ vires atque spirituum, potentiæ naturali. Sunt rursus in singulis, vt per naturæ reliquã ditionẽ gradus inferni, medij, supremi: sed horum omniũ vna quædam consensio, vna virtus, & pulchritudo ad salutem regni totius, Regis inuicti gloriam, integritatemque prospiciens. Quò sanè spectare & istud augurium puto, Georg. IIII.

Ille operum custos, illum admirantur, & omnes
Circumstant fremitu denso, stipantque frequentes,
Et sæpè attollunt humeris, & corpora bello
Obiectant, pulchramque petunt per vulnera mortem.

Vos igitur magnanimi Principes cum augustissimo Rege, velut Naturæ totius optimum simulachrũ, velut vnũ ex particulis pluribus conflatum corpus appello, vt eodẽ numine quo penè labentẽ hanc orbis machinã summa hac seculi calamitate sustinuistis, nostros labores plusquam Herculeos adiuuetis: Opus hoc nostrum, quod sese ad orbis immẽsi speciem rapit, susceptum patrocinio vestro sit in accepti beneficij monumentũ, quò famã nostrã inter contentionis publicæ tempestates, ab inuidorũ hominum rabie, morsu, mẽdacio & calumnia liberastis: vt idem pulchritudine vestra videri pulchrius posit, vestræ vnitatis imagine contra maleuolorum (vt sunt hodie plurimi) pestilens virus, & vires & robur accipiat. Vestra denique prudentia & virtutum circulis absolutis, sese ab interitu vindicet, æternitatisque speciem consequatur.

ILLVSTRISS. PRINCIPI
AC HEROI MAGNANIMO
DOMINO FEDERICO DE TOLETO, &c.

ILLVSTRISS. DVCIS ALBANI
INFERIORIS GERMANIAE GVBERNATORIS FILIO,
S. P.

E MVNDI totius ambitu vasto, naturæque partibus infinitis, tria mihi proposui semper, Federice illustrissime, quibus inter fortunæ munera, vel corporum, vel animorum, fructum vniuersum & gloriam, suscipiendorum operum felix auspicium, rerumque vel maximarum patrocinia debeamus. Primi ordinis est ille qui solus EST, à quo diuinus amor infusus animæ mundi, iuxta Platonicos, formam vniuerso præstat atque materiem, addit vtrisque vinculum spiritale & effectricem causam, addit robur & pulchritudinem, & quicquid exactæ perfectionis circulo est comprehensum. Secundus honos habendus est Regi & Patriæ, siue natali solo: habendus & cæteris, qui sua virtute illius opes auxerunt, gloriam pepererunt, salutem incolumitatemque à maleuolorum aduersis machinis vindicarunt: quorum catalogo propemodum infinito in formam vnius corporis diuinæque Reipubl. conspiranti, opus hoc generatim prius communique tantum sub notione voluimus commendari. Sed præter classes anteà memoratas est & in vniuerso tertius gradus, in quo quemadmodũ sui cuique sunt peculiares Dij & Genij,

paren-

parentes corporum, præceptores animæ, honoris & rerum ad vitam necessariarum defensores, erga vnumquemque vel vsu & naturarum affinitate, vel pulchri honestique specie & virtutum cognatione procliues: licet sanè & ex eodem aceruo nobis in album tales producere, quorum virtus eximia, qualis ex Olympia sede stellarum primæ magnitudinis fulgor, potentiore radio cunctorum oculos animosque perstringit: quorum & viuam industriam & integerrimam fidem, humanitatem ac patrocinium ipsi coràm experti sumus: quorum denique pro componendis distribuendisque rebus summè ordinata prudentia cum operis propositi scopo, tractandorumque ordinum sphærica absolutione consentit. Talem ego te video, Princeps magnanime Federice, illustrissimo patre prognatum, à quo quemadmodum ex naturæ præsidis intellectu amor ille diuinus germinat, mentis ac potestatis vniuersę character absolutus, qui quasi vinculum extremorum sub vno gratissimo diis atque hominibus clementiæ numine (quo diuulsa optimè glutinantur) aliarũ in se complectitur virtutum omnium rationem: tua certè Excellentia nobis occurrit primò velut Amorem in terris alterum repręsentans, cui peculiariter ceu meo patrono colendissimo, hanc mei fœturam ingenij consecrarem. Tuus enim viuificus splendor, Gemmæ tui splendorem maximè potis est illustrare, quando & cæterorum mortalium languentes animos recreet, summis inferna connectat, penè demortuos auris vitalibus reddat, vti nõ ego tantùm viuis exemplis didici, cùm nuper me tuus ille fidus Achates duceret omni virtute & doctrina ornatus, & qui tãtũ Principẽ deceat Secretarius Alfonsus Suarez, sed & erga innumeros alios in grauioribus causis toto vitæ tuæ curriculo demonstrasti. Decet igitur, vt, quemadmodum acti tempestatibus nautæ ad Helicen solẽt, omnes in te respiciant maximè ὥσπερ πρὸς τὸν φανερώτερον ἀστέρα, siue securum vitæ suæ aut existimationis portum, siue præclari principis exemplar elimatum complecti animo aut imitatione consequi velint. Illud enim tale existimo, vt nullum habeat orationis definitum modum, cuius terminis septum teneatur, cùm (vt præsens præsenti licuit intueri pręter omne meritum meum) sit in eodem mellita morum suauitas,

sum-

summa cum maiestate coniuncta. Est animus tuus isto bene nati corporis domicilio dignus, εὐφυὴς scilicet, bonarum artium, præsertim Mathematum, omnisque Philosophiæ non tantùm amantissimus, sed qui eandem quoque à teneris haustam in præcipua felicitatis parte collocarit. Est animus ingens & generosus, rerum maximarum capax, in humanitate amplissimus, in amplitudine humanissimus; à quo nihil erga quemquam asperum expectetur, nihil etiam populare nimis ac dissolutum: cuius ea potissimùm virtus in ora hominum sensusque permanat, vt non solùm intentus publico bono ea cures quæ totius sunt vniuersi, sed more diuorum omnium, te quoque subinde ad inferna demittas, vota subditorum & preces in sublime referas, mandata Regis & munera ad subditam plebem, ceu cardo & commissura qua mundi vnius solidum pédeat firmamentum, interque graues & acutos musicæ tonos concentus suauissimi altera quædam temperata æquabilitas comparetur. Cùm verò inter sæuissimas tempestates, amicorum numinum vires & radios optimè discernamus, tuam sanè Excellentiam complectar memori mente, Princeps pręstantissime, *dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.* Quanquam & amicis cęteris propter fidem & operam non supinam præstitam in negotio meo quamplurimum debeamus, quos inter humanitatem summam aliarumque virtutum pręclara insignia experti sumus in illustrissimo duce Arscotesi Philippo de Croy, ac pluribus aliis inter proceres Status Brabantici, quorum nomina recensere, loci & temporis magis est opportuni. Expertus & olim piæ M. parens Gēma in illustrissimo duce de Feria, D. Petro Fernando de Corduba & Figueroa, & reuerendissimo cardinali Antonio Perenotto, quorū eximia virtus, eruditio, summaque propensio erga præclaros in disciplina Philosophica viros, digna est vt sese disseminet in orbis memoriam sempiternam. Verùm ad te redeo virtutum maximarum cumulo florentissime Princeps, cuius amicitiam vel si cętera quæ sunt fortunę lubricioris, non aspirassent, mihi pro omni corporis animique contentione velut palmarium ducerem, & pro triumphali laurea circumferrem: cuius denique spectata benignitas & concors dextera eam absoluet cum cæteris pręstan-

tissimis viris Reip. speciem, quæ à Platone libro de Legib. exaratur. Iam enim tempus affore video, quod ille deorum sator Veneri quondam prędixerat suæ: (Amori scilicet rerum opifex Intellectus)

Cana fides & Vesta, Remo cum fratre Quirinus
Iura dabunt: diræ ferro, & compagibus arctis
Claudentur belli portæ, furor impius intus
Sæua sedens super arma, & centum vinctus ahenis
Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.

Felix hæc certè, felix ter & amplius ætas, quæ te Principem tantum, tot insignitum optimarum rerum luminibus sit habitura. Gratulor mihi ipsi tuam Excellentiam honore inter mortales amplissimo venerari; sic enim existimo Superos & Reip. per te consultum optimè voluisse; tibi verò virtutis illustrandæ materiem longa posteritatis serie præparasse. Quæ res, precor Opt. Max. vt primū Excell. tuæ, deinde & gregi Christiano, & nobis omnibus vertat bene. Me verò numini tuo & patrocinio pluribus commendarem, nisi nobis quotidie promissæ tuæ beneuolentiæ fides inconcussa, tibi vicissim pro me res ipsa ærumnis pluribus iactata hactenus loqueretur. Louanij, III. kal. Febr. M. D. LXIX.

Excell. vestræ omni officiorum genere addictissimus

Corn. Gemma.

ARTIS CYCLOGNOMICAE

TOMVS I. DOCTRINÆ TOTIVS CONSTITVTIONEM EXHIBENS, IVXTA NORMAM DISCVRSVS TRIPLICIS AB INTELLECTV PARTIM ET SENSV, PARTIM A RATIONE PROFLVENTIS.

AB IOVE PRINCIPIVM MVSÆ, *Iouis omnia plena, vt rectè diuinus cecinit Maro. Illū ego cum Poëta opt. max. vt nostrā hanc animet foueatq; sibi cōcentricam sphæram, illū supplex ante omnia dominumq; patremq; compello Iouem, cuius solius nutu hic orbis immensus excubat, cuius viuifico spiritu velut anima, Naturæ per partes indita miscētur, viuūt, germinant vniuersa; è cuius immenso sinu, diuina ratio, diuinumq; verbum, instar torrentis fluuij è summo in pronum præcipiti cursu cōcitati cunctis illabitur, cuncta permeat, totamq; infusa per artus Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.*

Ex illa etenim patris æterna potestate, verbiq; sapientia postquam ardentißimi spiritus amor, siue voluntas vniuersa fundens & copulans, velut ab Analysi in Synthesim mundi plenus irrupit, hæc primo rerum concretio ac dißipatio, Anaxagoræ sub naturæ vocabulo intellecta prouenit: ac sanè quemadmodum in cæteris omnibus non solum ipsius artificis, sed & maioris mundi similitudinem hic minor vbique repræsentat, hos ipsos etiā cōmunioris naturæ geminos motus vna cum eorundē plenis cōuersionibus humanus animus pro rerū inuētione atque iudicio, admiratione primùm, studio deinceps aßiduo, amore, propositiq; exemplaris imitatione aliqua tenus est aßecutus.

Operis diductio ab opificis summi similitudine.

Cōmunioris naturæ tres simplicissimi motus.

Mundorum omniũ in ordinis characterismo cõsensus cõmunissimus.

Primum etenim ex abditißimo Naturæ opificis intellectu, rebus singulis suæ creationis ordo velut quidam diuinitatis character inoleuit; illum acceptum haustu puriore mentes angelicæ in mundum externum hunc atque sensibilẽ, eiusque partes singulas penes officij necesßitudinem tradiderunt. Unde & in motu maioris mundi per ortus atque occasus, accessus recessusq́; varios, agitationis illius triplicis imago perspicua protinus elucescit. Secutus est hanc & μικρόκοσμος homo, in anima simul et corpore paßim consimiles impetus, anfractusq́; viarũ analogos ad amußim deprehendens. Quare & paulatim cùm alij ad scientiã magis, alij ad actionis felicitatẽ cõferre plurimũ vellẽt iuxta Naturæ pantomorphæ arcanam similitudinẽ, artes quidẽ particulares plurimas ante omnia meditabantur: verùm quia singulorum modos effectuumq́; minus communiũ rationes in vniuersali cuiusdam alterius gremio cõprehendi viderant, scandẽtes altius paulo, rudes paulatim artium typos ex obseruatione primum, deinde & epilogismo protulerunt. At cùm neq; in hisce conclusionum perpetuus vigor neque stabilitas vlla sufficeret, rationem ilicet vnà cum intellectu in consilium aduocarunt. Hinc primum disciplinæ natæ sunt communiores Rationalis scilicet & Metaphysica, quarũ cõpositio vnà cum rerum naturaliũ spectaculis à sensu primum atque imaginatione desumptis scientiã alterã longè cõmunißimam fecit, veræ Dialecticæ nomine cõprehensam, artiũ cæterarum & facultatum sponsam indiuiduã: cuius quisquis firmũ coniugiũ volet non cum arte duntaxat Medica, sed et particulari quouis cognitionis habitu, hic rursus ad quandã mediã sese recipiat plane est necessariũ, oportet enim extrema connecti vinculo quodã istiusmodi quod cum extremorũ vtroque societatem perpetuã gerat. Tale quiddã est hoc inuentũ Artis Cyclognomicæ, augustius multò quàm vel ipsa aliarũ cõiunx Dialectica,

Resolutio cõmunissima.

Ex resolutione cõmunissima necessitas verę Dialecticæ, artisq́; Cyclognomicę demonstratur.

Præcipua vis huius instituti in vinculo, siue cõiugio per Methodum Cyclognomicen Dialecticę velut sponsæ cũ artibus ac facultatibus cęteris.

vel

vel habituum differentiæ cæteræ, quæ per Dialecticam sint explorandæ. At neque istius vniuersam gloriã ab ipso vestibulo spectandam protinus exhibere operæpretium duxi; tum quòd illius ambitum, ac latè exporrectam ditionem nemo perlustret facilè, nisi ingressus altius vel ad vsque penetralia mentem direxerit suam: tum quòd eiusdem fulgor atque infanda acies sic omnes perstringat animi neruos, omnémque exuperet dicendi facultatem, robur, & copiam, vt nullum sit adeo fæcundum ingenij flumen, nulla tam studiosè affectata oratio, quæ veræ laudis huiusmodi aut speciem aut magnitudinem cõprehendat. Præstat hanc igitur nõ tam longè quæsitis encomiis persequi, quàm (quod fieri in Ægyptiorum mysteriis solet) solo silentio numinis instar venerari, contenti scilicet vsus istius imagine quadã rudiuscula, dũ sese Silenus hic prorsus aperiat, radioq; diuinitatis repentino cuncta perfundat.

Breue huius artis encomium.

Quandoquidem verò negotium penè sit inauditum, et adhuc recenti inuẽtione calidum fumet, ne nimis longè petitis principiis rem parum frugiferam vestigasse videar; idcirco præter plurimorum vsitatam in docendo viam doctrinæ scopum & diagramma vniuersum malui statim in limine ante oculos & ora omnium constituere, non iuxta plenæ syntheseos ritum quo tradi primum discentibus debet, verùm ordine prorsus resolutorio. Cuius vnius ope filoq; certissimo gratulor mihi repertam sedem tanti numinis, maiestatis, lucis & gloriæ, etsi me hercule per anfractus arduos, per sudores inexhaustos, per saxa & præcipitia, per labyrinthos inextricabiles.

Cur prius doctrinæ schema analyticũ ante oculos constituerit.

Cur enim mihi nõ gratuler ea iam facultate prodita quæ cunctis scientiis potior, cũctis antiquior, cunctis ductricem manum per auia subministrat, quæ nõ superbit vnius artis freta molimine, strictisq; paucarũ marginibus exporrecta, sed naturalem facultatem occupans Rationalem & Metaphysicam cum arte quauis atque sciẽtia totius

Vtilitates Methodi Cyclognomicæ.

philosophiæ coniugium meditatur artificio prorsus admirabili, per doctrinam scilicet ordinum, circulosq; methodicos ad naturæ exemplar fabricatos, quorum adminiculo nō tantum inueniendæ tradendæq; rei medicæ methodus vniuersa compararetur, sed & artes quælibet siue scientiæ, omnésque rerum abditissimarum rationes à natura sumptis exordiis per varios ascensus descensusque & circuitus animorum tradi ac vestigari possint, bonum hoc tam præclarū, tam suaue, tam latè patens celare posteros nolui. Quamuis enim illius seminaria pleraq; reperias in veterum philosophorum monumentis, Galeni potissimum atque Hippocratis, Platonis & Aristotelis, in artem tamen istiusmodi redigere nemo ante nos vel somniauit quidem. Nec est quod dictū hoc quisquam arrogantiùs putet, scio de methodis tractasse Galenum, ac multo fusius Galeni interpretes, vel vsq; ad nauseam scilicet. Scio & instrumentorum omnium constare apud Dialecticos expeditam rationem, scio deniq; esse & apud Neotericos Methodorum infinitum numerū, cùm isti quibus id nomē semper in ore versatur, vel actum sæpius agant, viam à veteribus rectè signatam in syrtes magis & saxa trahentes, vel partem duntaxat negotij pro toto venditent, vel (quod longè turpius est) congestam farraginem ex sentētiis alienis sub Methodi nomine comprehendant, dispendia verius bonarū artium, quàm vera compendia. Eiusmodi medicinæ methodos hodie in triuiis instar holerum succrescentes passim reperias. At nos de illa loquimur generali methodo actionum quarumcunque significatrice, constitutrice artium ac scientiarum omnium, particulares illas methodos, velut partes potius integrantes vnius doctrinæ habitu ac maiestate complexa. Huic ego orarim vel à Ioue summo non infimam in cælesti zodiaco sedem, pro huius inuento litandam victimam Deo, struendas aras, noua tēpla dedicanda.

Doctrinę Cyclognomicæ seminaria quidem à veteribus tradita à nobis primū in artem esse redacta.

Quantū neoterici abutantur nomine Methodi.

Quænam sit nobis Methodi appellatio.

At iam in rei laudem vel inuitus transferor, possentq́; plurimi ante rei gustum merito fortaßis illud cum Poëta dicere: Parturient montes, nascetur ridiculus Mus. Malo itaque statim ab ipsis finibus auspicari, à rebus sensui manifestis, donec cautes & scopulos circumuectis ex improuiso pulcherrimus sese philosophandi campus aperiat, in quo non tantum huius medicinæ, sed & artium quarumcunque & scientiarum principia vel sole clariùs elucescent.

Artis meæ summariam formam ipsa nonnihil præceptionum multitudine exemplorũ & partitionum varietate distractam, nullo commodius typo illorũ aspectui possum subiicere, qui rerũ argumenta lubentius doctrinarũ laciniosis periodis latéque diffusa paraphrasi prosequũtur: quàm si ad orbis circumfusi externam similitudinem: Solem illos & Lunam, vnà cum stipatricibus stellis, stellarum circulis, circulorum partibus, contentis & animalibus, in vniuersa Methodo in artium & sciẽtiarum omnium Encyclopedia iubeam contemplari, omnemq́; intendere mentis aciem, vt ambientis mundi singulas formas, conuersiones atque connexus mutuos, causarum omnium & effectuum neceßitudines, in hominem transferat, ex anima, spirituq́; & corpore constitutum. Primò quidem vim omnem ex mente opifice in opus productum, ex vno Archetypo in vultus ordine posteriores, ex parte intelligibili in spiritalem atque corpoream trahat, ex mundo maiore in μικρόκοσμον hominem, ex homine in hominum societates, siue cõnexus (quos Reipublicæ vel ciuitatis nomine possumus appellare) in ciuitatum gubernandarũ leges, in artium denique & scientiarum καταστάσεις, in rerum omnium agendarũ, vel cognoscendarũ rationes. Atqui vt magnum hoc primæ philosophiæ mysterium paucis expediam, cogita primò id esse solem inter cælestia, quod rebus infusum singulis naturæ

Operis totius argumẽtum.

Comparatio Methodici syntagmatis cum vniuerso.

Imaginũ & exẽplarium mutua necessitudo in arte Methodica.

Solem quid referat in Methodo constituẽda.

exemplar absolutißimum Deus; sua videlicet mente, luce, virtute infinita totum hoc syntagma penetrans, regens atque perficiens. Planetæ qui subter supráque Solem sese circumagunt, velut particulares intelligentiæ, vniuersalem opificis rationem (iuxta Platonis placitum in Timæo) ad architecturæ inferioris speciem multiplicem trahunt, ideoq; ceu tutelares dij vel succenturiati præsides nominantur. Luna his omnibus paulo inferior, induta naturæ faciem vtriusque, mutabilis simul & immutabilis, optimè humanos animos alligatos, sedi corporeæ repræsentat, vires quidē et lumen à Sole primum concipiens, deinde & à planetis reliquis per ascensum: facta rursus digreßione easdē parturiens, & reflectens in orbem hunc infimum sublunarem: qui meritò cum ciuitate optimè constituta, etiam cum artium & scientiarum œconomia per diuinam Methodum dirigenda pulcherrimè comparatur.

Planetas quid referat.

Luna menti humanæ in discursu Methodico comparatur.

Itaque vt in Sole omnium principe certa est & intellectus, & voluntatis, & potestatis symphonia per exactißimam vnionem, sed horum principiorum ratio magis, magisq; diuisa in planetarum singulis: magis multo in orbe lunari, omnium maximè propter materieì infinitudinem & dissolutionem, in his quæ Lunæ & ætheri subiiciuntur: ita quoque de Methodorum exēplari primo ad posteriores idæas, idæarumq; postremas imagines comparato secūdum analogiam Hippocrati celebrem libro de Locis, item Platoni & Anaxagoræ, statuere non inconueniens arbitramur. Est enim in animis nostris ad normam mentium supernarum, sicut & in Luna ad ritum orbium superiorū ascensus, descensusq; & conuersionis perpetua ratio, secundum vel intellectus & cognitionis scalam, vel voluntatis & appetitus, vel actionis denique & potestatis, quam quidem à sublimioribus haustam in inferiora transmittit, sic vt illorum motuum orbitæ

Ascensus, descensus, & peripheriæ ratio ab vniuersi similit. ad Methodi cōstit. translata.

Quid libet in quolibet.

in supernis quidem ad modum sigilli potißimum & penes agendi conditionem magis existant, in inferioribus contra passibili modo ad normam imaginum expressarum, in mente humana velut medio speculo, qui characterismum sanè ab alto sit suscepturus, eundem denuo in inferiores ordines transmissurus.

Sicut igitur Luna per suos accessus ad Solem multo plus luminis in seipsam recipit ac virtutis, iuxta angulorum magnitudinem variè commutatam, minus verò reflectit in terras; sed per digressus iterum crescente pariter reflexionis angulo, vsque ad oppositionem terras quidem magis illustrat; paulatim tamen illi minuitur à Sole conceptum lumen: ita & mens humana si motum ab intellectu consideres, per ascensum quidem ab effectis ad causas, à singularibus ad vniuersalia, propior iam diuinis ad inuentionem rerúmque conceptum fit multo habitior, per descensum verò ad traditiones & constitutiones earundem: per plenos autem circuitus exactum iudicium vtrimque protensum, & sibi triplex à natura delegatum munus absoluit paucis ab Hipp. comprehensum lib. diuino penitus, quem περὶ διαιτῆς inscripsit: vbi postquam secerni singula in generatione mundi & commisceri denuo tradidit, donec harmoniam sint consecuti per symphonias tres comprehensim in singula penetrantes, sic vt acutis & grauibus media consonent, & infimis quibusque per proportionem summa consentiant, huius quidem inconcussæ musicæ causam in aquæ & ignis mutuo temperamento visus est collocasse, tandem in hæc verba prorumpens: Ignis quæ in cor- „ pore sicut omnia ad vniuersi similitudinem exornauit parua „ cum magnis et magna cum paruis. Paulo post spiritum addens „ vtriusque vinculum de ipso sic loquitur: Et alia quidem „ consu-

Mentis humanę conuersiones ad Archetypū vniuersi.

Motus ab intellectu.

Hipp. pręclara sententia Methodi exēplar vniuersum in se cōplexa.

Ignis circuitus triplex.

consumens, alia verò adaugens, aquæ tenuis & ignis dispersio-
,, nem fecit, insupérque non obscuri et apparentis secretionem à
,, compacto, in quo delata omnia in apertum proueniunt, singula
,, iuxta destinatum fatum: In hoc verò triplices circuitus ignis
,, fecit, inter se mutuo intus & foras terminantes, alios qui-
,, dem ad cauitatem humorum Lunæ facultate; alios verò ad
,, externam circumferentiam, ad ambientē soliditatem astorum
,, facultate: medij verò & ad intro & foras terminantes, cali-
,, dißimum ac fortißimum ignem habent, qui sanè omnibus do-
,, minatur, omnia gubernans secundum naturam sine strepitu,
,, in quo Anima, Mens, Prudentia, Augmentum, Imminutio,
,, Permutatio, Somnus, Vigilia. Hi sanè circuitus triplices potis-
simum in rerum externarum generatione conspicui, ab anima
mundi per spiritum procedentem in mundi corpus vniuersum,
in mentis humanæ discursus tandem, in artificiosam Metho-
dum & methodicè constitutas scientias dimanarunt. Quin
si præter intellectus reciprocos orbes, motū quoque vel appetitus
vel voluntatis obserues, similiter animus cōtemplationi deditus
à rebus abstrahitur sensibilibus; in sensuum lenocinia se demer-
gens, à rerum diuinarum cogitatione decidit, & subinde quidem
longißimè fluens in vmbram interpositæ terræ, tota & luminis,
& virtutum suarū Eclypsim patitur. Soli verò sese vniens exa-
ctißimè, ipsa quidem eodem fruitur maximè vires concipiens
longe plenißimas, sed terris diram ferruginem referens, & Solis
splendorem paulisper abscondens, maximarū deinceps mutatio-
num conuersionúmque causa existit.

Motus animi à voluntate & appetitu.

Eclypsis mētis humanæ.

Quemadmodum rursus ad Solis arbitrium Planetæ ceteri
conuertuntur, Luna verò tum Phœbi sui, tum aliorū satellitum
motus obseruat, à singulis quoque virtutis & luminis per aspe-
ctus varios diuersitatem quandā arripiens: Ita & animus no-
ster

Diuersi aspectus mentis humanæ.

ſter ſurſum, deorſum, in orbem mobilis ad ſpeciem pulcherrimi exemplaris particulares circulos quibus inſiſtat, ex vniuerſi ambitu trahit, ad quorum rurſus ſimilitudinem cuncta corripiat quæ ditioni illius proximè ſubſternuntur, vt ſunt ratiocinatrici menti artes, ſcientiæ & rerum abditarum quæſtiones, quemadmodum ad ſpeciem motus Lunaris in circulis excentrico, deferente, epicyclo, mouentur hæc elementa orbis inferioris, laxatur corporum humiditas atque contrahitur, maria in longitudinem ac latitudinem fluunt & refluunt, & in altitudinem depreſſæ, ab æſtuante ſpiritu denuo attolluntur.

Cōuerſiones Lunæ & mentis humanæ ad normam ſuperiorum. Cōuerſiones infimarū rerū ad normā Lunę ſuperioris.

Sit itaque motus in elementis hiſce conſpicuis velut Methodi artificialis ab hominibus cōſtituendæ certiſſima lex & character indelebilis, cuius exemplar proximum in Luna hac noſtra, in humanis animis per certiores paulo, magiſq́ & vniuerſales, & conſtantes circuitus definitur. Omnium verò anteſignana ſpecies in illa cæleſti reuolutione depicta, Solem quidem velut rationalis ordinis fontem, naturamq́ communiſſimā per omnia commeabilem optimè repræſentat. Cælum autem ſtellarū fixarum, intellectus ſtabilem vim, ordinemq́ rerū analogicum à ſupernis notionibus influentem. Planetæ reliqui ſeriem rerum phyſicam magis, ſecundum idem genus communiſſimum omnia referētes, quæ nobis ad vim imaginatricem præ cæteris ordinum ſpeciebus opportuna dicetur.

Methodi totius conſtitutio cū vniuerſi circuitu comparatur.

Ordo Rationalis.

Ordo Intellectualis.

Ordo Imaginatricis facul.

Primum itaque de Methodo exēplari quæ cunctis antiquior in vniuerſo naturæ delituit ſinu, libro peculiari à nobis eſt exarandum. Secundo libro de cauſsis eiuſdem propioribus, de circulis Animæ rationalis ad conſtitutionem Methodi altius pertinentibus diſſeretur: Cuius Idæam ſequetur protinus vniuerſalis & abſoluta Methodi forma, tertiā operis totius partē occupatura, qua facultates artium & ſcientiarum omnium inueniri probè,

Primi libri inſtitutum.

Secundi.

Tertij.

ut ante promisimus, constitui & indicari possint: cuius sanè inscriptio, multis nominibus reddi potest, si quis fortè vel frõtis intuitu, vel titulorum externis splendoribus capiatur. Habet enim hoc opus Philosophiæ omnium primæ syntaxim pro nostris viribus hodie & pro ratione temporis accuratam, qualís nimirum inter fortunæ publicas priuatasq́; tempestates construi potest. Habes totius Physicæ, Metaphysicæ, & Logicæ complexũ admirabilem, qui Medicinam præcipuè, deinde & facultates artesq́; cæteras per vniuersalẽ Methodum cum illa Philosophia triplici componat atque conglutinet. Habes fœcundissimum omnis ferè peritiæ, prudentiæ, sapientiæqúe seminarium, ex multis riuulis in vnum Oceanum refluis. quæ quidem mihi non ita deberi volo, vt omnium fontes non intelligam primos Hipp. Platonem, Gal. & Aristotelem, quorum dispersas sententias in artis dumtaxat vnius Methodicæ formam coaptare conati sumus, vt ille quondam Æsculapius, discerpta Hippolyti membra componens, vitam naturæ opificis imitatione restituit, ad quam nos sedulo collimantes,

Breue totius operis argumentum.

Doctrinę Methodicæ fontes 4.

Te mens stellarum numero cælisq́; locamus:
Centrum & apex Deus his, area mundus erit.

Tomi

TOMI PRIORIS,

PARS I.

CATHOLICÆ METHODI SIVE TOTIVS ARTIS CYCLOGNOMICAE CONSTITVTIONEM EXHIBENS.

CAPVT I.

De Artis huius principiis προλεγομένων loco pauca præmittit.

OMO DIVINVM ANIMAL, NATVRÆ IVXTA mortalis & immortalis confinium, ceu sola cælestis planta in terris est constituta, cuius radicem conditor hisce infernis sedibus vinxit, comam verò atque perpetuò frondentẽ verticem supra anni & Solis viam, supra cæli extremam circumferentiam ad nunquam interituros ambitus religauit. Quare huic tanquã suæ maiestatis simulachro longè pulcherrimo & mundum,& quæ in mundo sunt singula, tum ad vitam, tum ad bene viuendum contulit; quorum illud, ad fruitionem paratarum rerum vbertas perficit; alterum istuc naturæ & vniuersitatis contemplatio, qua quidem perculsa mens veternosæ moli repudium mittit, amorẽ simul, & desiderium scientiæ rerum istiusmodi concipit. Vnde licet antè mortalis homo ex ipso descensu atque terreni corporis indumẽto, licèt æger, sentus, squalidus, licet in sensibilium spectrorum gurgite penè demersus, per ascensum denuo caput attollit, paulatimque à fæce turbida repurgatus velut ex Cimmeriorũ regione in clarissimam ætheris lucem immigrat, tandemque & cæli fornicem penetrans, iam ab ærumnis atque cupiditatibus liber, immortalitatem ipsam ceu postliminio recipit, ibique cum diis & deorum filiis pernoctando, veritatis verè (cuius nunc tantum per vmbram reminiscitur) idæam viuam assiduè contemplatur.

Homo ceu finis eorum omnium quæ ab opifice summo sint instituta.

In homine creato particulares fines duo, vita scilicet, vitæque fœlicitas.

Finis vtriusque vlterior resolutio.

Philosophicæ cõtẽplationis vis.

Constat igitur hominem ex tribus velut in vnum coagmentari, anima nimirum, spiritu, corpore; quarum cuique partium sua rursus natura particularis existit, sua virtus & ἐνέργεια, sua denique quodammodo propria perfectionis ratio. Dispersis, inquã, his omnibus iuxta conceptus animi nostri iam multiplicis, re tamen ipsa in indiuiduum quoddam centrum æterno flumine concurrentibus.

Hominẽ ex tribus consistere.

Animi natura (vt tantum his obiter viam sternamus ad sequentium enarrationem, donec de artis nostræ principiis differendi fusius alter sese offerat ex professo locus) in hoc potissimum sita est: vt corpus gubernet intercedente spiritu, per corpus verò mundi huius sensibilis administrationem subiens, cunctorũ & rex & Deus velut tutelaris existat. Corpus hoc animæ loco domicilij 2 datum

1 Partiũ singularũ triũ vlterior Resolutio
Animæ.

2 Corporis.

datum est, vt instar fomitis ignem violenter extra natiuam sedem continentis, illam quoque patriis quondam cunabulis vulsam huic prouinciæ ad præ-

Spiritus.

3 scriptum æui curriculum obligaret. Verùm quia id crassum & lubricum corpus maximè cum æternitate animi pugnet, nec duo extrema inter se dissidentia modis omnibus in vnam naturam facilè coalescant, accessit medio spiritus essentia indolis vtriusque consors, vniuersæ syngamiæ nodus indissolubilis.

Singularum nexus obiter & sympatheia.

Rursus ille auræ simplicis vigor apparet vt actus quidam immortalis à Deo atque intellectu communiore dependēs, sursum deorsum means, quandoque in se reflexa, agens interim per spiritum in corpus, per vtrunq; verò in alia quæ sint extra corpus constituta. Spiritus autem in animæ arbitrio positus, etsi animæ sit instrumentum proximum, eiusdem participatione per corpus sese agendo versus exteriora protendit. At corporis moles rei passibili cognata maximè, suapte quidem natura ignaua & excors actionem foras effundit per spiritum & animā, velut effectricibus caussis ad nutum accliue substerniculum.

Naturam rerum quarūcunq; similiter & naturæ fines ex vnitate in multitudinem fluere, ex hac vicissim in vnionē reuocari.

Finis vnius & simplicissimi nimirum summi boni propositionē omnibus natura insitam esse.

Finis vnius itinera lōgè diuersissima.

Quare sicut & natura reipsa est vnica ex animorum digressu diuersáque relatione distincta, similiter & scopi illius vniuersim conceptus varia successione vt plures occurrunt, sic tamen vt in vnam essentiam, veram perfectionem scilicet solidamque in summi boni vnione positam felicitatem referantur. Hinc & hominum generi fomes à Deo est insitus, qui boni pulchrique expectationem enutriat, cuius tamen inuentio non minus sit abdita quàm Moly illius Homerici, cui, teste eodem poëta, *Nigra subest radix, lactisque albedine flos est*; fitque ideo vt inter sese prope dissentiant omnes, tametsi cunctos exerceat communis Amor & desiderium Boni, ad cuius cōsecutionem tam multis variisque itineribus passim contenditur, vt propter opinionum negotiorumque diuersitatem aliis quidem secundo spiritu, aliis aduerso fluctuātibus circa falsissimas vmbras personatas sub imagine veri, nunquam idem fatum paremq; fortunam sortiantur. Atqui cùm velut in tenebris thesaurum quiuis reconditum quærat, innumeræ nobis malorum species & calamitatū germinant, pro-

Omnis error ad consecutionē finis in viarū ignorantia collocatur.

pter solam beatitudinis spem intercedente per ignorantiam deceptione.

Itaque turbulenta hæc primum affectio mortalium animos in diuersa concitauit, cælum, terras, ac mare permiscuit, cogi conciones voluit, induci iudicia, compleri carceres.

hic ferrea iura,
Insanumque forum, & populi tabularia tractat.
Sollicitant alij remis freta cæca, ruuntque
In ferrum, penetrant aulas & limina regum.
Hic petit excidiis vrbem miserosque penates,
Vt gemma bibat, & Serrano dormiat ostro.
Condit opes alius, defossoque incubat auro.
Hic stupet attonitus rostris. &c.

Verùm posteaquam ex vnitate naturæ & finium, lapsi in multitudinem sumus; dico illius simplicissimi scopi, prima quædam constituenda capita duo, ipsum

ipſum eſſe ſcilicet, & bene eſſe; quorum eſſentia quidem in naturæ ſolius arbitrio ſita eſt: bene eſſe tum à natura, tum à nobiſmetipſis proficiſcitur. Quare omiſſis illis quæ non vſqueadeò in manu mortalium ſunt; vniuerſim hoc eſſe bene in particulares alios fines ſic ſubdiuiſimus, quorum natura prior ſit ipſa cognitio, dignitate tamen executio præſtet, quam & operationem appelles licet. Cognitio magis ad arcem totius animæ ſpectat: Executio ad corpus vniuerſum, verùm & cognitionem ſibi præuiam poſtulat. Cognitio præſentium partim, partim præteritorum ac futurorũ æſtimatur: Operatio demum, ſi deinceps progredi voles, in orationẽ ſeſe diffundit, actionem atque effectionem: de quibus ſingulis diſtinctius alibi cùm vſuuenerit loquar.

Eſſe et bene eſſe fines naturæ prẽmi, quorũ bene eſſe magis in noſtro arbitrio poſitum eſt.

Finium ſimpliciſsimorũ analyſis vlterior.

Iam quia ad ſpem felicitatis per operationẽ aut cognitionem maximè prouehamur, neceſſe fuit, ſcopos hoſce poſteriores, ad priorem alterum cauſſæ atque principij rationem obtinere: quo ſanè adepto, futurum cogitemus, vt effectum illum potiorem promptè velut optatam induſtriæ metam aſſequamur. Artes igitur ſingulas ad ſcopos ſingulos fabricari humanis ingeniis decuit, vt harum intuitu generali, illorum finium particularem quemlibet dextrè quis inueſtiget. Quotquot enim communioris ſcopi partitiones per analyſim excurrunt latiùs, totidẽ & artiũ particulariũ gratia propagantur. Poſtremò cùm vita ſit breuis, ars autem (vt ille dixit) vnaqueque prolixior ſcrutandi altius occaſionem intercludat; neceſſe fuit cunctarum artium artem alteram reperiri, caput ac ducem anteſignanam, quæ fluctuãtibus animis per rerum infinitam multitudinem ceu lichnucha quæpiam in nocte altiſſima viarum omnium compendioſos circulos monſtrat ad fabricæ partim humanæ, partim orbis exterioris ſimilitudinem exaratos. Eiuſmodi quiddam eſt Methodus hæc longè pulcherrima anfractuum diuerſiſſimorum orbiculare ſyntagma; cuius profecto ſi ſcopos ſingulos & hinc ſurgentium innumera penè ſcientiarum genera contempleris, Methodorum ſpecies quoque plures emergunt. Verùm ſi ad vnitatem ſimplicem vnumq́ue præcipuum finem executionem ſcilicet effectionémue (cui cognitionis incluſa ratio eſt) ſeries illarum vniuerſa trahatur vna cum hiſce differentiis, quas modò ex aliorum quoque principiorum iure deducemus, mox & inſtar vnius corporis ex ſpeciebus compactũ pluribus velut membris diagramma naſcetur, quale quod nobis vel abſolutæ Methodi ſolidæ ſiue Catholicæ nominibus eſt inſignitum.

Artium inuẽtio.

Artium diuerſitas pro diuerſiſsimorum finium ratione.

Methodi inuentio eiúsq; breuis delineatio.

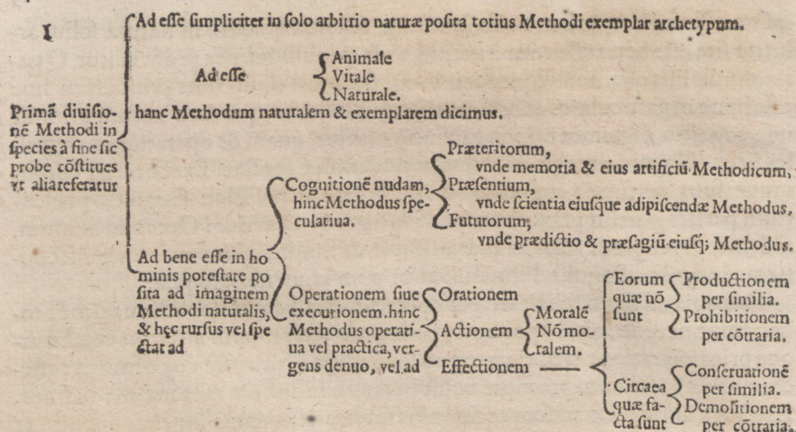
Omnium artiũ et ſciẽtiarũ, vnã eſſe, ceu cõmuniſſimam Methodũ Cyclognomicen, quæ & Catholica meritò nominetur.

Sed vt ab illa (quam Rationales ſpecificam vocant) Methodorũ diſtinctione auſpicium fiat, eo demum hactenus noſtra vergebat oratio, propter hanc diuerſarũ in naturæ fabrica & partium, & facultatũ, & actionũ viciſſitudinẽ, finium quoq; multiplicitatẽ in humanis animis rectè conſtitui, quorũ reſpectu diuerſi demum animorũ habitus, artes atque ſciẽtię, diuerſa Methodo & tradi & veſtigari poſtulent, vt non immeritò, ſi Methodorum partitiones varias, iuxta Methodicorum principiorum differentias, voces in harmoniam vnicam, idipſum à finium reſolutione (cuius ſanè cõceptus vbique ſe obtulit primum) meritò ſit inchoandum. Quare

Progreſſus ad diſtinctionem Methodi, quæ omnis à cauſis tũ propinquis, tum remotis ſingulis, maximè ſit eruenda.

Primam diſtinctionem Methodi à finium ratione rectè deſumi.

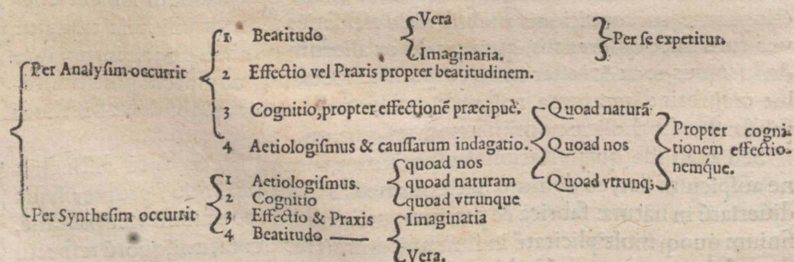
I

Vides quopacto ille simplicior finis processu tandem analytico iuxta conceptus speciem infinitam in membra penè infinita procedat; quæ tamen singula sicut ad vnam beatitudinem vel verè talem vel imaginariam vergunt, iuxta ordinis compositorij normam, ita & huic opposita via resolutoria in finem priorem alterum colliguntur, quem Aetiologismum, siue caussarum indagationem appellamus, cuius vnius suffragio omnis dexteritas negotij nostri propositæque dudum felicitatis cardo versatur. Vides iterum huius partitionis membra talem inter se habitudinem obseruare, vt quamuis distincta specie videantur, ritu subalternorum tamen posterius vnumquodque thesim prioris sibi in subsidium vocet, eiusque rationem includat tacitè, non autem contrá. Quare inter præcipuos limites hic ferè continuus ordo spectatur.

Finium resolutorum cõpositio in Aetiologismũ proximè reuocatur.

Ordo et necessitudo mutua specierum quæ sint à fine desumptæ.

Hos itaque animorum primos impulsus natura mortalibus dedit, vt fine sibi proposito quolibet eius resolutionem continuo meditentur, donec ad scopos particulares maximè & indiuiduos fluãt, vnde regressus per synthesim denuo priorum finium classes tanquam principia posterioribus applicet, optatoque

tóque laboris præmio potiatur, quare & ex eodem fonte ad constitutionem nostræ Catholicæ Methodi primus ille Canon emerget.

Verùm quandoquidem caussæ finalis intuitus caussam efficiētem prouocet, rerumque agendarum diuersa ratio in efficiētis animo ante omnia delitescat, erit & proxima finali partitioni suprà constitutæ illa quæ nunc penes idæam principij efficientis est fabricanda.

Secūda Methodi distinctio à caussa effectrice desumpta à partitione scilicet animi rationalis.

Discursuum quorumcunque effectricem caussam humanum animum in tres diuisum facultates libro sequenti demonstrabimus. Cùm enim in nobis hæc tria spectentur, Intellectus, Ratio, Imaginatio; idcirco & Methodi diuisionem alteram priori sic adaptabimus.

2.

Methodi omnes siue ad cognitionē, siue ad praxim referantur, primas discursuū species habent propter ætiologismum, vel	1 Ab Intellectu, hinc Methodus intellectualis & metaphysica.	Metaphysicam viam insistens. In longitudinem fluens. Relatione ad idem principium. Via indeterminata planè quoad nos. Determinate quoad naturam.
	2 Ab Imaginatione, hinc Methodus Physica & imaginatrix.	Physicam viam ingressa. In longitudinem & latitudinem. Relatione secundum idem principium. Via indeterminata quoad naturæ perfectionem. Via determinata quoad nos.
	3 A Ratione, hinc Methodus Dialectica, vel Logica potius, & Rationalis.	Logicam viam obseruans. In tres dimensiones, sed potiss. altitudinem. Relatione circa idem principium. Via determinata partim quoad nos, partim quoad naturam.

Ad hanc partitionem tertij potissimum canonis doctrina pertinebit.

Est & in huius compage membrorum quædam necessitudo mutua, sic vt notitiam vtroq; modo determinatam & ratione comparabilem velut primariam perfectioremque ordine resolutorio proponamus. Huius gratia præcedat discursus Physicus, vti & propter Physicum is qui ab intellectu dimanauit. Contrà secundum naturæ seriem compositoriam priùs laborandum est intellectu, per quem educta linea à finibus singulis per phantasiā magis est terminanda, donec vtriusque iudex ratio vtriusque imperfectionem suppleat per notionum copulam atque extremorum symmetriam.

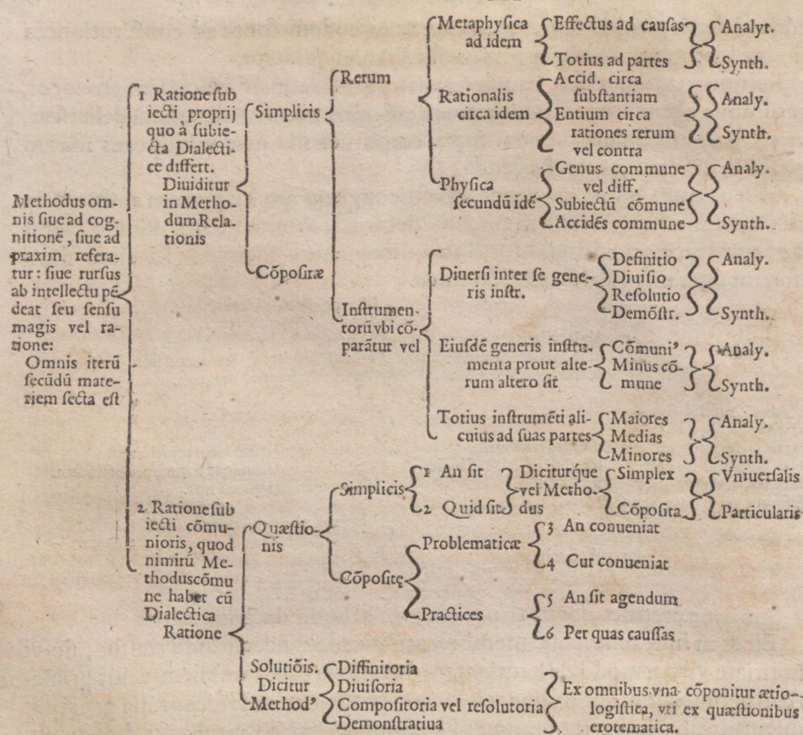
Ordo & connexus specierū ab efficiente desumptarum.

Porrò Methodorum omnium inuentrix anima postquam in finis cuiusque idæam sese direxit, materiem inuestigat, totique iam repertæ sic sese accommodat, vt huius vniuersa series per prioris distributionis extremos margines æquabiliter fusa videatur.

Tertia distinctio Methodi à materie ex quæstionis scilicet vel relationis specie qua quæstionum partes variè cōferuntur.

Est autem discursus Methodici materies duplex, prior propriè dicta, penes Relationis differētiam, inclusam tacitè in effectricis caussę partibus ipsorumq; finium ratione. Est & materies communis altera penes quæstionū, & responsionum genera: vnde adeò & Methodi subit partitio tertia, vel ex relationum diuersitate, tanquam subiecto proprio, vel instrumētorum & quęstionum, ceu materiei communis varietate cōtexta: quam sanè idcirco velut interiore fultā principio, materialem sectionē non verebimur appellare. Nectatur interim & hæc cum præcedentibus ad formam subiecti diagrammatis.

Metho-

Illud imprimis hic obseruandum, nomen analyticæ methodi vel syntheticæ differentias assignare, non tam à materie quàm à forma desumptas; ideo verò postremis subiici diuisionum singulis membris, vt distributionum omnium contextus quidam perpetuus elucescat.

Cæterùm quoties Methodum vel definitiuam, vel diuisiuam, compositiuam, aut demonstratiuam appellamus: illud non segniter expendendũ reor, (in quo pluris impacti naufragiũ patiuntur) hęc ipsa nomina valde ambigua, multis prolixæ disputationis hactenus, erroris maximi occasionem præbuisse. Vel enim sic dici intelliges, vti ad instrumentorum fabricam, velut finem referantur, vt definitiua sit Methodus quæ definire docet, compositiua quæ componere: vel prout ex talium instrumentorum partibus velut principio certa quædam tractatio rei ignotæ, aut artis constitutio in membra sua, ac partes sit tribuẽda, vt cùm ex definitionis norma Medicinam constituimus, vel vnius demonstrationis explicandis partibus totum instituti nostri curriculum occupamus.

Habes

Ordo in speciebus singulis à materie desumptis.

Habes in hac diuisionis tabula rursus specierum contextus istiusmodi, vt particulari cuilibet vniuersalis illa subseruiat, vtque ad simplicioris arbitrium compositioris ratio sit adaptanda. Quare & rerum idæam prius communem figendā in animis arbitramur, quàm exerceri possis circa singula; prius discendam naturæ cognitionem in negotio medico, quàm ægrorum curationem; prius instrumentarias methodos atq; prodromas; quàm hanc catholicam, ex iis velut viis pluribus in vnam perpetuam coagmētatis. Nulli itaque dubium puto, quin ea vulgata Methodus examinandi thematis (quæ quia per quæstiones concatenatas incedit, Erotematica dici ad aliarum distinctionem promeretur) non tam sit absolutè Methodus appellanda, quàm discurrentis animi substrata materies methodique perfectioris elementum potius & pars natura antiquior, quodq; altera instrumentalis methodus huic ad amussim correspondeat instar correlatiuæ (vt sic loquar.) Cùm enim quæstio rem primo in dubium vocet, instrumenta verò dissoluant, pares necesse est dari & quæstionū & instrumentorum differētias, si quæstionum genera prima præ oculis statuamus. Nam vt 4. sunt instrumenta potissimum ad caussæ indaginem requisita, Resolutio, Diuisio, Diffinitio, Demonstratio: ita & quæstionum aliæ ad res dispersas nimium aut contractas atque multiplices, vel rursus occultam essentiam, vel plurium compositionem altius explorandam referuntur.

Non esse plures ordinū differentias quàm Methodi, nec econtrario.

Liquet hinc adeò illorum absurda distributio, qui ordinem à Methodi ratione secernunt, huius nimirum constituendo species 4. Diuisoriam, Resolutoriam, Definitoriam, Demonstratiuam, quæ nihil sunt aliud, quàm Methodi solidæ prima, & simplicissima quædam elementa, vel instrumenta potius à Dialecticis mutuata, quorum singula ad sui integritatem inuentionemque viam compendiariam alteram particulatim prærequirunt. Illius verò doctrinæ ordinum constituunt species tantum tres, cùm potiùs ex ordinis distributione, differētiæ Methodorum essentiales elici debeant, vti mox deducemus. Nihil enim aliud sonat vel ipsum Methodi nomen, quàm expeditam viā, siue ordinis succinctam rationem.

Methodi quarta distributio cæteris potior à formæ ratione dependens.

Posteaquam igitur efficiens caussa Methodicæ constitutionis materiē aptè pro finis necessitate digessit, formam essentialem nititur introducere pendentem penitus ex illa efficientis ad finem habitudine, agentisque ad passum analogia mutua. Quare cùm & in finiū cōsecutione, & formæ effectricis exēplari (mente humana scilicet) prioris pateat, posterioris ac medij connexus sempiternus, sitque in illis circa hæc tria motionum ordinatarum differentiis, alia simplex, alia verò composita, simplicium rursus hæ quidem rectæ sint, illæ circulares; rectè demum vel animorum ascensu vel descensu diffiniantur: idcirco pro motus quoque & ordinis varietate (quem propriè Methodorum omnium caussam formalem recensuimus) hæc demum quarta Methodorum sectio in species verè essentiales germanasque differentias, sic aptè prioribus attexetur.

4

Methodus omnis ſiue ad cognitionem ſiue ad executionem pertinens, ſiue rurſus ab intellectu, ſenſu, aut ratione, ſeu denique vniuerſalis, particularis, ſimplex, compoſita, erotematica vel inſtrumentaria. Omnis per formam tandem eſſentialem (ordinis ſcilicet ratione) eſt ſubdiuiſa in

- Simplicem, per aſcēſum deſcenſumue duntaxat vniformē
  - Rectam
    - Analyticam, quæ ad inuentionem ſit accommodatior, iuxta naturæ ordinem.
    - Syntheticam, quæ ad tradendum aptior iuxta doctrinæ ſeriem.
  - Circularem
    - Plenam
    - Imperfectam & vnius ordinis tantū
      - Auguſtiorem
      - Strictiorem alteram.
- Compoſitam, ex aſcenſu deſcenſuque variè diſtractam, vt cùm quis ratione totius operis analyticam viam inſequitur, in partibus tamen viam ſyntheticam ſpectat.

Neceßitudo mutua ſpecierum à forma diductarum.

Quod ſi in illa pridem cœpta membrorum comparatione perſtiteris, patebit denuo ſimplicius vnumquodque amplexu compoſitioris includi, ſimiliter inſtitutionem Methodi rectè circulari prælibandam, circulis autem plenioribus imperfectos. Quandoquidem, vti iam inſinuatum ſæpius fuit, ſimpliciora ſingula compoſitorum ſunt elementa.

Concluſio ſummaria de Methodi diſtinctione multiplici.

En quanto vobis compendio Methodorum omnium non ſpecies tantùm recenſuerim, ſed & diuidendi diuerſas rationes, iuxta principiorū conſtituentium analogiam; quæ ſi cum aliorum partitionibus conferantur, has planè in vnitatem proximè conſentire deprehendes, illas autem diuulſas magis atque infinitas quàm ſint mundi Democritici.

Quopacto diuiſiones tam multiplices Methodi in vnitatem optimè reuocentur.

Vnionis ratio, qua iam propoſitæ ſectionum quadruplices claſſes ad ſygygiam inconcuſſam redigantur, ferè talis exiſtit, vt ab efficiente cauſſa ſumpta diuiſio in finalem totam ſe tota diffundat, omneſque ſpecies iſtius ordinis in ſpeciebus alterius, præſertim primis & ſimplicioribus expendantur, ſimiliter materialis partitio in vtramque priorem ſe porrigat, formalis tanquam interiore principio manans in omnes omnium ſpecies ſiue diſperſas, ſiue per modum vnius corporis inuicem coaptatas, adeò vt quicquid viarum ſit vſpiam, aut Methodorum atq; diſcurſuum, ad tria hæc velut capita reducantur, Analyſim, Syntheſim, & conuerſionē ſiue συμπεριφερίαν. Quorum Analyſis quidē magis ad ſcientiarum inuentionem pertinet: Syntheſis ad traditionem effectionemque, Iudicium etſi ad compoſitoriam viam ſit inclinatior, vtriuſq; tamen circuitu veriùs adimpletur.

Tria præcipua totius Methodi capita, Analyſis, Syntheſis et Peripheria.

Verùm quando iam Methodi partitiones ſingulæ rudi Mineruа ſunt exaratæ, iuxta illam diuiſionis normam, quæ generis dicitur in ſuas ſpecies, tandem ad poſtremam alteram accingamur, antedictarum omnium ſeriem vniuerſam, non iam vt ſpecies ambitu ſuo complectentem, ſed veluti totum concretum ex partibus multis in vnius corporis molem.

Digreßio ad alteram partitionis ſpeciem, qua Methodus, vt totum diuiditur in partes integritatem abſoluentes.

CAPVT

CAPVT II.

Delineationem syntheticam docet Methodi solidæ siue Catholicæ ex speciebus cæteris in vnius effigiem ductæ.

CVM itaque nomen id generale Methodi ad scopum propositum ab animis nostris, circa quæstionem vnamquamque viam compendiariam præ se ferat planam ac facilem penes ordinis rationem, sintque tot Methodi distinctiones specificæ complexu perpetuo sibi cohærentes, quòd illius prima principia demonstrantur: idcirco & solidam Methodum, perfectam, siue catholicam definimus, quæ à primis & simplicissimæ cognitionis Methodis ad finem vltimum siue compositissimum (vt est effectio) vel ab effectione, contrà per quæstiones medias ad simplicissimas vsque prorogatur. Quamuis enim illud vix vsuueniat vnquam, vt scopi cuiusuis consequendi gratia extremarum classium, & mediarum omnium plenè curriculum peragremus; hanc tamen idcirco ceu plenioris idæam ante oculos statui, vt quantum in nobis positum sit, exemplar omne perfectius in animum nostrum, & consuetudinem transferamus.

Methodi absolutæ siue Catholicæ definitio.

Nunc de quæstione qualibet quænam sit prior, quæque posterior, ex antedictis liquidò constat. Id sanè cunctorum caput & summa est, simpliciores Methodi species velut ministras totius & instrumenta perenni quodam ordine referri ad suam principem, vti partes ciuitatis in bene constituta rep. solent. Verùm artis cuiusque inueniendæ gratia, iuxta seriem resolutoriam eruenda sunt nobis ex abdito primùm axiomata, rerumque quas aucupamur caussæ, principia, & elementa, propter hæc argumentandi ratio & demonstrationis principia, quorum comprehensio ab altera rursus terminorum notitia simpliciore dependet. Sed postquam per finis analysim inuentis artibus circuli medietatem absoluerimus; mox huic discursui Methodus synthetica constituendis omnibus quàm vestigandis aptior, eadem vestigia relegens, ad ipsum finem statim ab elementis per medias caussas ordine propiores aduersam orbitam rapit. Atqui apparet & compositionis, & resolutionis ratio non solùm in hac catholica Methodo, verùm & in eius partibus singulis partiumque particulis minimis, donec ad instrumenta peruenerimus.

Species Methodi antedictas habere interdum et partium rationē ad Methodum absolutam, qualis in artium inuentione & constitutione imprimis est æstimanda.

Resolutionis totius & compositionis breue diagramma.

Idæa partiū omnium in toto & totius in partibus singulis.

Quandoquidem verò penes & finium & quæstionum cohærentiam omnis istius contextus, seu compositionis cardo versetur, contextus denuo se iuxta, vel plenioris, vel simplicioris notionem ingerat intellectui nostro, proinde hanc ipsam examinis nostri consequentiam paucis exhibui antè totalis Methodi diagrāma, vt quamuis hæc eadē pro plena artis istius cōstitutione sub ipsum finem nonnihil sint repetenda: principiorū tamen doctrinā superficiariā ceu gustū pellicē tironū inexercitatis animis in ipso limine moueamus.

Ratio cur totius negotij breue cōpendium in operis fronte constituat antequā artis principia plenè sint demonstrata.

Cum de circulariter diſcurrendi artificio ſit ſuſceptus ſermo, debere et ſermonis eiuſmodi partes circuli rationem inter ſe obtinere.

Sic enim rei quam profitemur profeſſionis norma planè conſentiet, vtque in omni Methodo à rudi primum cognitione ad determinatam alterius proficiſcimur, qua parta denuo reuerſi in circulum indefinita priùs cognitionis principia propius intuemur, ita & ex obſcura totius negotij ſyntheſi rectè in plenam analyſim ſeſe mēs noſtra diffundit, vnde rurſus in orbem obliquata ſuæmet conſtitutionis modum atque principia explorans, certius illud, vnde defluxus rudimenta deſumpſit, elaboratorum axiomatum fide & ſtabilitate compenſat.

Syntheſeos totius breuis exageſis.

Confuſa quælibet ac magis vniuerſalia notiora quoad nos exiſtere ſatis demonſtrat Ariſtoteles capite 1. lib. Phyſ. 1. Huius autem cognitionis ductu prius, velut per nebulam, procul cōſpecto Socrate, offert ſeſe ſubſtantiæ notio, deinde corporis, paulatim verò & animati atque ſenſibilis, rationalis, atque poſtremo etiam indiuidui. Neque verebor hic ſcabras paſſim Dialecticorum voces interſerere, cum in ſermone philoſophico Syrenes Muſis, iuxta Pythagoram minimè ſint præferendæ.

Simpliciſſimarū quæſtionum expeditio.

Priùs itaque quæritur, quid ſit corpus, quàm quid ſit corpus humanū, priùs etiam de corpore humano ſimpliciter tali eſt diſſerendum, quàm quatenus morbis aut ſanitati obnoxium ſui curationem poſtulet. prius denique de ſanitate vel morbis in vniuerſum, quàm de huius atque illius affectione naturali vel præter naturam. Quin quòd ſi à communiſſimis iter auſpicaberis: ante omnia quæres, Num res talis exiſtat, de qua nobis eſt controuerſia, idque ſub abſoluta ratione, & minimè ad ſubſtantiam vel qualitatem vllam determinata: Vt ſi quæratur, An ſit corpus humanum, ſtatim notiones communes ſuggerunt omnis ſcientiæ atque cognitionis principium à ſenſu eſſe vel intellectu. vbi ſenſus abundè teſtatur, mentis negotium eſt ſuperuacuum; ſi de rebus inſenſibilibus quæſtio fiat, ſtatim per prius vel poſterius aliquod concluſio eſt inferenda. Ita enim Deum ex effectibus, ex patris hypotheſi filium eſſe cognoſcimus: Nunc cùm homines eſſe & hominū corpora ſenſus oſtendat, quid-
1 nam ſit corpus inquiritur, ſimiliter per ſuas cauſſas. Primò quidem indeterminatè quoad nos, determinatè quo ad naturā, ex relatione ſcilicet ad idem principium, & ordinum inſpectione, quem mundi res obtinent, tum inter ſe mutuo, tum ad principium primum ac finem vltimū, qualis intuitus ſimplex & naturæ prior exiſtit, nobis verò maximè rudis & confuſaneus, ab intellectu quippe & Metaphyſica diſcurſione dependens. Secundò aduocat mens ſen-

3 Modi examinandæ quæſtionis ſimplicis ordine coherentes ab intellectu, à ſenſu & ratione.

2 ſum in ſubſidium, cuius lenocinio iam pridem corporibus eſt alligata, atque hic ſecundum idem commune principium vel eſſentiale vel accidentale cuncta diſpeſcens denuo explorat altius, ac Phyſica diſcurſus ſpecie definit melius quo ad nos, minus quo ad naturam. Itaque & mobile colligit & ſubſtantiȩ rationem, vbi per ſubſtantiam commune quiddam cum incorporeis habet; per
3 mobile verò à rebus immobilibus eſt ſeparatum. Poſtremò per rationem cuncta componens, ac diuidens multo quàm pridem accuratiùs concreta fundit, diffuſa recolligit, donec perfectum diſcurſionis orbem circa cōcluſionis eiuſ-

dem centrum peragrauit. Vnde & corporis accidẽtia & ſubſtantiales proprie-
tates variè diſcutit, totum quoque in partes dirimit, & partium ſingularũ ra- 4
tiones cùm ſubſtantiales, tum accidentarias inueſtigat; vbique determinans
partim quo ad nos, partim quo ad naturam, quid ſit illorum quodlibet, quan-
tum, quale, vbi, quando, quæ cuique cognata, quæ pugnantia, & id genus reli-
qua, quorum coaceruatio in Methodi communis ſpeciem ſurgit inueſtigan-
do themati dedicatam. At cùm de corpore ſatis doctrinam communiorem
exanthlarit, ad humani corporis contemplationem deſcendit, iuxta tritam ſen
tentiam, Scientiæ Phyſicę extremos fines in Medicinę auſpicia propagari; ſunt
enim inuicem ſubalternate, quales Græci ὑπάλληλας vocant. Itaque humani
corporis cauſſas perimendas iterum ſibi proponit, iuxta triplicem diſcurſionis
ſeriem ante iam definitam, diſtinguens protinus totum in ſuas partes vſque
ad elementa, in ſingulis ſpectans inuentionem formę atque materiæ primùm,
deinde & cauſſarum cæterarum, ſemel per ordinis cohærẽtiam ab intellectu,
mox per ſigna interna quædam & propria, quædam magis communia, tãdem
& per Logices inſtrumenta. Rurſus cùm de humano corpore ſatis eſt demon-
ſtratum, nequaquam ceſſans rationalis anima ſub ſanitatis vel ægritudinis
ipſum ratione perſtringit, vnde & ſanitatis ac morbi cauſſas inquirit planè, vti
in præcedentibus dictum eſt, ſed ſub reſtrictione maiori & propriùs ad praxim
declinante. Tandem verò cùm per ſingulorum ſtatuum cauſſas eorundem
ſcientiam anima ſit cõſecuta, quærit num naturalem affectionem ſeruare per
ſimilia poſſit, num præter naturam inundantes morbos curare contrariis. Ita-
que ad compoſitiſſimam ſpeculationem deuoluta diuerſorum trium in arte
propoſita ſubiectorum naturas meditabitur, humani corporis ſcilicet tanquã
paſſibilis, medicaminum verò & rerum adhibendarum velut agentis, poſtre-
mò & Analogiæ tanquam vinculi ſub indicationum claſſe deliteſcentis. Vbi-
que verò eadem eſt trium antedictarum diſcurſionum ratio ad cauſſarum in-
uentionem vel Aetiologiſmum, niſi quòd quæſtio compoſitior quæuis in fi-
nium formas multipliciores ſeſe diffundat pro rerum ſcilicet ſpectandarũ di-
uerſitate. Simplicioris autem alterius ſimplicior quoque eſt reſolutio, nam
pro cognitione humani corporis, vt tale eſt, tantum corporis fit reſolutio, de-
inde & humanæ figuræ, ex qua interiorum formarum analyſis ante occulta ſe
prodit. Verùm ſi corpus humanum ſpectes, vt morbo vel ſanitate affectum, ibi
& antedictorum analyſis prærequiritur, deinde & ſanitatis & morbi. ſi demũ
propius ad negotium Medicum, artiſque neceſſitatem prouehamur; mox ter-
minorũ, & medij ſimul indaganda natura eſt, vt nauem in portu collocemus.
Similiter pro artis vniuerſalis cõſtitutione prius ipſarum vocum quàm rerum
doctrina capeſſitur, mox prius an ſit, quàm an hoc vel illud, tantum vel tale.
&c. Poſtremò ſi quis axiomatũ artẽ conſtituentiũ veram ſcientiam volet adi-
piſci, terminorum ſimplicium, vt ſubiecti & prędicati cognitio eſt obtinenda,
atq; adeò ipſius medij per quod illorũ copula demonſtretur, prius quàm horũ
connexionem veram aut falſam eſſe deprehendat. Terminorum & medij ſi-

Methodus vulgaris & vſitata maximè.

Deſcẽſus ab vniuerſalibus paulatim ad particularia.

Progreſſus ad quæſtiones problematicas.

Poſtrema diſcurſio per ſyntheſim circa rerum agendarum rationes, ſeu quæſtiones practicas.

Quæſtionis practicæ partes triplices, agens, patiens atque proportio.

Omnia ad cauſarum mẽtionem referenda.

militer cognitio existit per caussas proximas, Rationis ratio tandem per caussas vlteriores. Felix igitur qui rerũ potuit cognoscere caussas: Hoc enim opus, hic labor est, huc mentis acies, huc omnes ingenij nerui sunt intendendi.

Landes ætiologisticæ disciplinæ.

Nam non antè datur Telluris operta subire,
Auricomos quàm quis decerpserit arbore ramos,
Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus
Instituit, primo auulso non deficit alter
Aureus, & simili frondescit virga metallo.
Ergo altè vestiga oculis, & ritè repertum
Carpe manu, namque ipse volens facilisque sequetur,
Si te fata vocant, aliter &c.

Ars quantũ naturæ conferat ad caussarum inuestigationem.

Omnes enim scientiarum habemus principia in nobismetipsis, at non omnibus demonstrandi artificium datum est, nisi idipsum vel authorum probatissimorum lectione sedula, memoria stabili, accuratoque examine consequantur, vel (quod paucissimis vsuuenit) fæcundæ indolis atque naturæ indulgẽtia, tanquam dextri afflatu syderis, impetrarint. Esto tamen, vt inter naturæ dona præcipua Methodicam hanc dexteritatem numeremus, eandem tamen humani rursus ingenij legibus atque arte roboratam ad perfectionis cumulum altiùs aspirare nemo inficias ibit. Hæc de synthetica totalis Methodi dispositione impræsentiarum satis. Nunc ad eiusdem doctrinam Analyticam fusiùs excurramus, donec in priora vestigia versi rudem hanc artis constitutionem latiùs effundamus.

Digressio ad totius doctrinæ Cyclognomicæ constitutionem Analyticam.

CAPVT III.

De Methodi Catholicæ Analytico typo.

Analyticæ diductio quid à synthetica differat.

CATHOLICÆ Methodi seu cursum syntheticum, siue analyticum spectes, vnũ & idem est diagráma ordinis, duntaxat ratione differẽs secundum partes singulas, prout in ipsis à discurrente animo ad cognitionẽ vicissitudo est deprehensa. Quare & figurã solidæ Methodi sub tabulæ vnius imagine pictam facilè disces, si priùs illud perceperis, totius cuiuslibet integritatem ex suis partibus sub solo figuræ materialis intuitu percipi posse, ac proinde nos eiusdem Methodi syntaxim non tam spectandam euidenter in caussis cæteris, quàm questionũ serie protulisse, sic tamẽ vt & principiorum reliquorum ratio inclusa tacitè comprehẽdatur. Duo sunt etenim interna maximè rerum principia, per quę vnumquodq; totius cõpositi essentiã præ se ferat, forma nimirũ atq; materies. Sed vtraq; rursum media est inter caussas extremas, finem atque efficientẽ scilicet, sic vt & forma & materies quandoque finis speciem possit induere, quandoque & effectricis caussæ, finis quidem vt sequitur, efficientis vt præcedit, etsi non semper finis vel efficiens conuersim sub formæ aut materiei imagine concipiatur, etsi neque materies vnquam formæ includat speciem, nec forma materiei. Ergo si principiorum

Delineationem Methodi et totius ex partibus è sinu materiæ maximè desumendam.

Caussarũ diuersarum notiones sub vnius aliquando nominibus cõprehendi.

piorum internorum vtrumque sumpseris tacitè, mox & caussas cæteras in totius compositione ligabis. Sed rursus forma cùm sit posterior quo ad nos, nec definitè nobis, nisi sub signis sensibilibus exprimatur, quodammodo in sinu materiæ delitescit, sic vt materies totum quiddam potentia dici mereatur, ex cuius intuitu formales adeò & finales, & ab efficiente caussa specierum differentiæ sumptæ nobis facillimè subolescant. Itaque quot sunt fines, totidem & quæstionum genera cogitemus, vt & quæstionum gratia & circa quæstiones ab iisdem & per easdem fieri cuncta non immeritò censeantur. Vt cùm de fabricando ædificio quis laborat, prima occurrit quæstio quo pacto sese ab hominum conspectu atque ambientis aëris inclementia tueatur; mox tecti struendi ratio surgit, deinde propter hunc alterum finem oritur & secunda quæstio, tectum quopacto firmiter locet, vt & figuram commodam & durationem assequatur, quare pro conclusione & muros & basim necessariam videt, sed horum caussa denuo lignorum, lapidum, calcis, tanquam elementorum vsus in mentem venit. Quibus demum comparatis, procedit opposita via ex antequæsitis iam muros & fundamenta locans, ac tectum vltimò superinducens. Resoluitur itaque quæstio composita quæuis in simplices, particularis in communiores alias sub conceptu finium, sed procedunt iterum inuerso tramite simplices ad compositas illas, verùm sub efficientis ratione, & hæc demum omnia propter formam præcipuè & per formam interiorem, cuius reuera exterior isthæc syndrome materialis tantum velut index & fomes occurrit.

Materies totum quiddam potẽtiæ rationis finalis et formæ et effectricis caussæ habitũ præ se fert.

Resolutio in Architectura.

Compositio in Architectura.

Cõclusio ex ante dictis de diuisione Methodi totius in partes.

Primum itaque in negotio Medico Cephalalgiæ historiam demus exempli loco. Hanc si in particulari quopiam curare Methodicῶs voles, ad morbi illius Methodum communiorem omnis cogitandi cura decumbat, vt quemadmodum sub axiomate generali particularius alterum per subsumptionem innotescit, sic & sub artis vniuersali ratione illa se manifestet, quæ circa singula est. Vnde cùm in communi Cephalalgiæ curandæ Methodo, iuxta viam inuentricem seu resolutoriam primò ad symptomatum seriem signaque humanis sensibus obuia, tanquam caussarum optimè indicatricem sobolem intellectus conuertatur, fit quoque in consideratione minus communium, vt statim ab his quæ vel vulgi oculis patent demonstrandi auspicia nobis certiora quæramus, discursu quidem analogistico, cuius tamen principia ex obseruatione sedula & diuturna per epilogismum antè sint constituta. Verùm quia omnis determinatio fida ad veram scientiam spectans, tum quo ad nos, tum quo ad naturam scilicet, sola ratione sit comparabilis tanquam discursus logici effectrice proxima caussa: ratio autem se ipsa sensum exigat determinantem singula plenius quo ad nos; intellectum verò à parte diuersa plenius quo ad naturam: Idcirco discursus logicus ipsa consecutione postremus recensebitur, & tamen natura externorum medius, quippe qui illorum vtrumque perficiat, & ab vtroque vicissim perfectionis suæ auspicium trahat. Primos itaque animorum impetus, vt viam Methodicam currant,

Analyticæ diuisionis breuißima cõprehẽsio exemplo ab arte Medica.

Ascensus à particularibus primũ quæstionibus ad vniuersaliores ordines.

Ascensus à sensu ad intellectũ ac rationem.

currant, ab intellectu protinus ordiri consentaneum est, rebus conceptis scilicet per modum finium mediorum principiorumque ordine cohærentiũ notione confusa. Huic discursui succedit Physica determinatio à sensibilibus signis exorsa, velut carceribus propriis, quæ cum obiectis intelligibilibus componens Ratio extensam in tres dimensiones sphæram prorsus absoluet.

Quæstionis practicæ consideratio prima penes Analyticã viã.

Cùm itaque circa communiores, & (quæ istis subsumi solent) particulares Methodos conceptus finium sit omnium primus; Sanitatis autẽ restitutio vel conseruatio in re medica sint de operationum genere; illud imprimis cogita, Restitutionem circa ea versari quæ non sunt, Conseruationem circa res actu iam subsistentes. Atqui restitutio fit per demolitionem contrarij, quandoquidem morbo sublato, qui sanitatem impugnat, natura mox ipsa partes restaurat absque subsidio Medici. Similiter conseruatio fit partim per prohibitionem contrarij nondum aduentantis, partim per roborationem naturæ. Contrarij prohibitio & demolitio fiunt per caussas contrarias: Naturæ autem roboratio fit per naturæ fomites atque consimiles caussas. Communissimæ itaque Medicorum indicationes sunt vel similium, vel contrariorum, similiter & hæ sunt nobis, ceu primùm in arte nostra infusæ notiones, Conseruationem esse per similia, Contrariorum demolitionem per contraria: quanquam & hæ sententiæ siue cõceptus primi ad aliarum facultatum genera sese non minùs extendant, quàm ad Medicinam ipsam. Cùm itaque effectio vel procreatio eius, quod ante non erat in rebus naturalibus, naturæ concessa soli videatur per suas nimirum caussas intrinsecas, sic vt nec propriè hominem homo creet, neque substãtiam deperditam possit restituere; fit sanè vt ad naturæ opificis imitationem atq; exemplar archetypum Medicæ professionis opera velut amussim explorẽtur vniuersa quidem vel conseruationis vel profligationis nomine comprehensa. Seruamus sanum per similia, morbum infringimus per contraria: sed cùm actio vnius in alterũ per similia vel contraria includat sibi rerum triplicium hypothesim, subiecti scilicet agentis, vt termini à quo fit actio; subiecti passibilis, vt termini in quem recipitur virtus agentis: ac postremò medij paragogi, velut vinculi, quo virtus actiua rei passibilis naturæ copulatur. Patet continuo istorum trium, agentis inquam, passi, & proportionis mediæ caussas primum internas, & proximas nobis eruẽdas, deinde remotiores atque extrinsecas, donec venerimus vsque ad elementa. Nam sicut omnis doctrina atque scientia per suas caussas existit, ita prorsus & actio, quodque de actione dictũ est per similia fieri aut contraria, id omne ad caussarum indolem est referendum, ita tamen vt nomẽ contrarij latiùs se proroget, quàm apud Aristotelem, pro omni scilicet eo quòd actionis alterius caussæ quomodocunq; refragatur.

Communissimorum finium communes, maximè indicationes & axiomata.

Ascensus à quæstione practica ad simpliciores ordine.

Exempli deductio in Cephalea.

Cum igitur Cephaleam tibi curandam proposueris velut finem vltimum, hunc tibi in conseruationem & expugnationem deinceps resoluas licet, quandoquidem humani capitis integritas labefactata sub diuersa formarum imagine ingerit sese intellectui nostro; etenim primũ vt sani quiddam residuum obtinet, deinde vt affectum alterum præter naturam. Caput igitur vt sanum est,

eſt,ſeruari per ſimilia decet,vt ægrotum curari per morbo contraria. Iam quia & conſeruatio & profligatio ſunt actionum diuerſæ ſpecies,vtrobique neceſſe eſt ſpectes motionum terminos duos, & inter vtrumque analogiam mediam. Imprimis igitur pro conſeruatione ſubiectum paſſibile vel terminus ad quem eſt capitis portio adhuc integra,cui quærendum eſt ſubiectum agēs ſimile per cauſarum analogiam , quare ſubiectum paſſibile in ſuas cauſſas eſt reſoluendum , vt ſimilitudinis ratio in extremis per analogiam indicem ex naturæ penetralibus hauriatur. Similiter pro morbi ablatione caput rurſus loco ſubiecti paſſibilis in conſiderationem cadit,iam non vt ſanum,ſed ſub ægritudinis notione: quærēdum eſt igitur genus affectuum præter naturam,per cauſſas principiaque prima & elementa , quibus coaptandæ ſunt per analogiam mediam cauſſæ contrariæ in ſubiecto altero , cui totius actionis præfectura ſit tribuenda. Vides ad Aetiologiſmum & cauſſarum inueſtigandarum neceſſitatē cuncta referri, quē ſcopum catholicum vt dextrè cōſequamur,diſcurſuum trium circulos in ſolidam ſphæram coaptabis,iuxta doctrinam ſequentium Canonum IX. quos tomo iſtius operis III. effuſius proſequemur.

Et hæc quidem totius artis ſuperficiaria quædam eſt comprehenſio. Nunc æquor ingreſſi pleniùs ſecundis ventis expanſa carbaſa proferamus.

CAPVT IIII.

De Artis Cyclognomicæ elementis primis,deque Methodorum omnium Archetypo & exemplari primo.

QVOD ſi res omnis per ſuas cauſſas eſt,atque cognoſcitur, cōſtituendæ quoque Methodi cauſſæ neceſſariò referuntur : ſunt & harum propinquiores quædā & magis intrinſecæ , remotiores aliæ,quæ vel principij verius vel elementi appellationem promerentur . Sed vt iam ſolidam conſtitutionem artis ingreſſi à primis vſque cunabulis filo perpetuò deſcēdamus , cauſſarū omniū principem ſuprà vulgariter notas 4. Idæam Archetypam ſiue exemplarem non immeritò poſuit diuinus Plato . Sunt enim non in mundo duntaxat intelligibili,ſed & in animis noſtris ante productionem quamlibet rerum efficiendarum rationes. Sunt & in mundi partibus totius quædam imagines, & in ipſo toto Idææ partium velut adumbrationes perfectiſſimæ , velut infuſa ſeram & tenues ſine corpore vitæ. Quamobrem ſi per omnem vaſtæ illius machinæ, quam vniuerſi nomine vocant,oculorum aciem vndique circumtuleris, occurret ilicò huius quoque conuerſionis Methodicæ exemplar abſolutiſſimum,nobis quidem adhuc mortalibus infandum penitus atque in arduo poſitum,ſub notione tamē obſcura comprehenſibile; ſi defœcatis terræ ſordibus,animorum alas ex hoc ergaſtulo ad illam ſponte influentem atque inuitantem lucem explicuerimus. Videbis etenim in Architecto Deo ante cunctorum fabricam (vt pulchrè lib. de mundi opificio docuit Philo) totius ordinis Analytici primùm , deinde & Synthe-

Conſtituendæ Methodi cauſſæ atque principia.

De cauſſa Methodorum omniũ principe vel exemplari.

Exemplar in ipſo opifice Deo & totius mundi fabrica.

Synthetici fuisse quandam velut vmbratilem rationem. Proposito etenim homine tanquam scopo, res mundi maioris cæteras eius penè vnius gratia, partim vt caussas proximas, partim vt medias atque elementa digessit. Rursus in ipso particulatim homine, partes tum corporeas omnes, tum incorporeas ea lege cõtexuit, vt primò totius nomine in ὁλομελίαν καὶ εὐφυΐαν planè cõsentiant, deinde vt minores maiorum ministræ sint & pedissequæ; maiores verò minoribus nexæ, & vitam vitæque pabula & robur, vnà cum spiritu largiantur. Similiter in mundi maioris partibus, siue hunc visibilem spectes atq; incorporeum, siue intelligibilem alterum, talis quoque spectari debet symphonia mutua, vt cum infernis supera, cùm primis vltima officiorum æterna vicissitudine vinciantur. Hanc primam Analysin apparet secuta synthesis, qualem dierum 6. curriculo nõ in instanti vnico ipse per Moysem diuinus spiritus tradit cap. Genes. 1. Quòd si ad captum humanæ mentis primi motoris efficientiam celebrant Vates, quid est quòd nos quoque prohibeat cum Philone penes Mineruam crassiusculam arbitremur hanc mundi mẽtem opificem seu sigillum ordinis vniuersi ex creandarum rerum analysi, ad earundem synthesim facta velut conuersione prorupisse. Habes istius imaginem triplicem, Primam in rerum essentia & gradibus, penes quos illæ sunt distributæ: In totis quidem & singulis, vt si ascensus sit à corporibus ad qualitates, hinc rursus ad animam, angelos, Deum: In partibus verò, vt in eodẽ homine gratia viscerum sint vasa, vasorũ caussa sint ossa & musculi; vel propter rationalẽ animã irascibilis, propter hãc cõcupiscibilis, & generatrix: In mundo externo propter animalia sint humores, cibi potusque; propter hæc denuò orbis elementaris, elementorum gratia cælum atq; ætherea regio, quibus postremò præfici oportuit mundum alterum incorporeum, vti & animabus sensu carentibus, quæ sentiunt aliæ; irrationabilibus rationales; & formis ligatis corpore, intellectus puri siue intelligentiæ. Secundam eius conuersionis imaginem habes in rerum effectarum connexu, alteratione, ortu, interitu, vicissitudine varia, & consecutione mutua, dum scandunt quæcunque priùs cecidere, caduntque quæ fuerant in honore. Eiusdem orbis figura tertia est obscura primum in animis nostris, & veluti à cunis insita, procedente verò tum vsu, tum iudicio ab arte confirmatur. Obscura quidem existit primùm in quæstionum genere, dum ad felicitatem omnes & boni consecutionem tendimus, velut vltimum finem; eius autem potiundi studio actionem variam meditamur; propter actiones, artium studia; harum deinceps gratia propositiones & axiomata, & tandem quæstiones simplicissimas de natura partium, propositionis, subiecti & prædicati. Quibus inuentis omnibus regredimur conuersa serie, & quasi per synthesim ad orbis integritatem aspirantes, donec potiti fuerimus scopo, qui nobis præfixus ab initio fuit. Rursus in artiũ & facultatũ genere propter susceptam quæstionem, artem quoque particularem iuxta naturam subiecti meditamur, huius gratia indagandi veri falsiq; scientiam, quæ nobis scilicet discursionum instrumenta suppeditet, ea est facultas Logica vel rationalis: propter rationalem

Exemplar in fabrica humani corporis.

Imago prima in rerum essentia & gradibus.

Imago altera in rerum effectarũ connexu & mutatione.

Imago tertia in animis nostris tũ quo ad habitus, tum quo ad facultates ipsas & actiones.

Artium & facultatum circulus.

nalem denique Methodi perfectæ disciplina est expetenda, vt nobis vtendi facilè cuiusuis instrumenti viam monstret ac elaboret. Quare & à Logica scandimus ad Physicam, ab hac ad Mathematicen, à Mathematica ad Metaphysicen; qui quidem scientiarum circulus est longè perfectissimus, ad naturæ exemplar fabricatus. Pari ratione à sensu ac phantasmatibus ad rudem ascendimus compositionis ac diuisionis notam in potentia imaginatrice positam, vel descendimus econtrario. ab imaginatione sæpius itur ad rationem certiorem, ab hac postremò ad stabilem notionem, & Metaphysicam, ad intellectus lucem æternam notionesque communes. Omnis itaque confusa cōuersionis ratio sub†Synthesis nomine atq; Analysis, velut capitibus, cōtinetur. Earundē impetus primos, robur atq; perfectionem in magni illius Dæmonis siue Amoris potestate constitui. Nunc postquam naturæ opificis sigillum probè intuiti sumus, de absoluta Methodo, & ea quam arte elaborádam diximus, verba per compendium faciamus.

Potentiarum circulus cæteris indefinitior, cū sæpe ascensus à notionibus videatur ad ipsas sensibiles species, sæpe à sensu ad intellectū, sæpè ab vtrisque ad rationem, vel à ratione & sensu ad intellectum, prout variè concipitur noti ignotique ratio.

†Analysis et Synthesis omnis in animo discurrētis conuersionis capita seu circulorum partes existunt.

Cum nihil sit aliud Methodus quam vestigandi veri via compendiaria; quę sit compédij potissima ratio, scire imprimis operæ pretiū duco. Tota vis igitur agendi dexterè, & facilè cognoscendi per rerum caussas in ipsis ordinibus potissimum collocatur. Ordo enim intelligétiæ signū est, vt Plotinus refert; & quicquid ab ordinis ratione discedit, instar ἀμεθόδου non iniuria recensetur. Sed rursum diuersi sunt ordines pro discurrētis animi relatione diuersa. Náque is vel res vniuocè spectat cóceptu Physico, & secundū idē, vt in constituēdis generibus 10. quo maximè filo fertur doctrina Peripathetica: vel res cōsiderat habitudine prorsus analoga & Metaphysica, quo, iuxta Platonicos, in omnibus omnia figurantur ductu perpetuo ad vnū idemq; principiū, fontē vnionis scilicet, bonitatis, veritatis, ac pulchritudinis: vel res circūagit cōceptu logico & rationali per instrumentorū peripheriá circa eandē conclusionē velut centrū, donec assumptis primo & media vniuersa, & rationū extrema consentiát. Eam sanè velut vndantis animi salutarē anchorá amplecti potissimū visus est diuinus Hippocrates; cùm circularis ordo non solū robustior cæteris, sed & figurarū omniū sit maximè capax. Iuxta Idæá itaq; mētis illius triplicis diuinę, mundanæ, atq; humanę ter in ternariū ęqua proportione distributæ, iuxtaq; hæc antedicta relationū genera tria, rerum tres etiá classes velut Cyclognomicæ facultatis elemēta, velut discursionum carceres primos præfixos tibi vel à natura cogitabis.

Methodi definitio.

Ordo Methodi formalis ratio est.

Ordines ex animorum relatione maximè discrepare.

Relatio triplex.

Digreßio ad prima artis Cyclognomices elemēta.

*Quemadmodū verò in mēte opifice prima, in anima nostra, in anima mundi, & rebus vniuersis sunt quidam circuli, vel orbes orbibus implexi variè, quorum illæ limitibus raptę in seipsas denuo conuertuntur: similiter & nos discursionum quarumlibet scalas in circulorum species adaptauimus, sic tamen vt ipsa connexionis ratio penes animi discurrentis infinitudinem, sit infinita. †Sicut rursus in sphera maiores circuli, minores continent, omnes autem in orbis vnius integritatē planè cōsentiunt: ita prorsus & isthic vsuuenit, vt quemadmodum imaginatio à ratione, ratio ab intellectu continetur; sic & imaginatricis potentiæ classis seu sphæra physica intra rationalis ambitum sita;

**Orbium cōsensus & circulorū in vniuerso.*

†Continentiū et contentorū series respectu cognitionis quo ad nos, nā vti particularia in vniuersalibus continētur, ita imaginatrix virtus & ratio minus cōmuniū principiorum in intellectu, qui circa communiora est occupatus.

hæc verò deinceps intra ſuperiorem ſeu metaphyſicen, & demum in ſingulis imagines omnes ab exemplaribus interni circuli ab extrinſecis comprehendantur. Sunt igitur claſſes rerum, velut certorum ordinũ, penes quos ſub certa relatione diſcurritur, obſcura quædam diagrammata ad exemplarem Methodum ſiue Archetypum quodammodo referenda. Vnde & velut orbis vnius atque immenſi ſphæras particulares tres aſſignauimus, quarum virtutis imaginatricis vna ſit intima, intellectus exterior altera, tertia inter vtramque media ad facultatem rationalem referatur. Et quoniam vbique peripheriarum differentiæ particulares occurrunt, proinde & ſingulas in tres minores alias ordine diſtribuimus, & ſic deinceps ſeruata ſæpius ſacræ ternionis analogia. Sed illa eſt animæ rationalis vis atque pernicitas, vt & numerum pro arbitrio variet, ac licet illius ſphæra intra maiores cæteras collocetur, ipſa tamen ſuperato vel orbis immenſi ambitu cæteras quandoq; contineat, & complectatur. Fitque hoc modo, vt & contentum continẽtis induat rationem; vt animus ſeſe quodammodo & ſe ſuperiora cognoſcat, fatoque (iuxta Platonicos) longè ſublimior, eius ſe poteſtate prorſus abſoluat. Sunt itaque claſſes præcipuè tres, Phyſica, Rationalis, & Metaphyſica: ſed & hæ rurſum triplices iuxta contentæ imaginis vel continentis exemplaris neceſſitudinem: ſunt enim & idæarum genera triplicia; quædam ſolius continentis ſiue ſigilli rationem præ ſe ferunt, quædã imaginis tantum, quædam denique vtriuſque. Ac licèt vnus ſit Deus exemplar omnium, ſolius continentis vniuerſalis notam vſurpans ſibi, eſt tamen in vnoquoque mentium genere quiddã ſuperius omnia continens, velut exemplar archetypum eſt, & imago multiplex ad huius efficta ſimilitudinem; eſt & medium quod pro relatione diuerſa ſuperioris quidẽ imago, inferioris exemplar dici non incongruè mereatur.

Claſſes rerũ quæ dicantur.

Claſſes triplices.

Singularum claſſium trium ſubdiuiſio.

Vis animæ in conſtituendis ordinibus & partitionibus rerum infinita.

Summa diſtributionis antedictæ.

Exẽplar in vnoquoq; claſſis genere vnicũ eſt, imagines duæ, ſic vt ternarius in nouenarium proferatur.

Claſſes ſiue coordinatarum rerum habitudines mutuæ ſunt triplices

- Metaphyſicæ, ad intellectum pertinentes relatione rerum ad idem principium ęquiuocè, & à notioribus naturæ diſcurrendi auſpiciũ præbens
  - Exemplar & Idæa prior
  - Idæa media, ipſa præcipua claſſis Metaphyſica
  - Idæa poſterior & imago.
- Rationales, ad rationalem ſeu logicam facultatem pertinentes, relatione rerum circa idem, res ignotas determinans, tum quo ad nos, tum quo ad naturam.
  - Exemplar prius
  - Imago media præcipua claſſis Logica
  - Imago poſterior
- Phyſicæ, ad phantaſiam & ſenſum pertinentes relatione rerum ſecundum idem vniuocè, & à notionibus potiſſimum quo ad nos frequentiora diſcurrendi auſpicia præbens
  - Exemplar prius
  - Imago media præcipua claſſis Phyſica
  - Imago ſiue Idea poſterior.

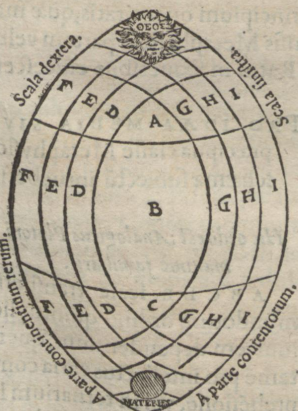
Quod autem ad partes vniuſcuiusque ſeu particulares ordines ſpectat, habent & nouem iſtorum ordinum ſinguli ſcalas tranſuerſas alias, plæraſque rectas, ac tertias velut obliquas, cuiuſmodi omnes licebit vel dimenſionũ triũ, vt lon-

vt longit. latitudinis atque altitudinis nominibus insignire, sic tamen vt altitudinis ratio vbique sit cæteris absolutior, ipso dumtaxat genere triplex, & primis generibus classium æquè communis, quippe quæ omnem relationis ideã primario in se comprehendat. Etenim in Metaphysicis classibus tribus vbique relationis sunt ordines ad idem continuum loco, tempore, vel æquiuoca similitudine. In Physicis tribus secundum eiusdem essentiæ rationem, idem subiectum vel accidens. In tribus classibus Logicis circa idem instrumentaria collatione & circuitu facto, vel vt instrumenta diuersarum specierum inuicem comparentur, vel eiusdem speciei plura, vel vnius instrumenti partes inter se mutuò. Exemplar primum vbiq; est velut cõmunior ratio, cuius nimirũ instinctu posterior imago dirigitur, cum hæc vicissim illius velut soboles, notas exhibeat particulares magis rationi aut sensui manifestas. Sic enim oportuit non solum in creatione vniuersi, sed & consideratione qualibet mentem corporibus alligatam paulatim à superis ad inferiora duci, vt hinc similiter sursum eadem graduum necessitudine conuertatur. Sed pressius singula atque euidentius forsan sub tabellarum effigie referemus.

Quid sit exemplar primum in vnoquoque classium genere.
Quid imago.
Vsus singulorũ.

TYPVS CLASSIS METAPHYSICAE

Primus, pro exemplari & idæa priore, secundum conceptum sublimiorem magisque Metaphysicum.

Pro longitudine.

A B C Scala transuersa rerum ab vno ad infinitam multitudinem atque materiem.

Partium enarratio in scala trãsuersa.

A quidem gradus entium maioris participationis, boni, veri, vnius, & pulchri.

B Gradus entium mediæ participationis.

C Gradus entium inferioris ordinis ac minoris participationis.

Pro Latitudine.

D E F Scala recta à parte continentium, vt sphærarum.

Partium enarratio in scala recta.

G H I sinistra à parte contentorum, vt animalium, &c.

D quidem & G vtrobique opacitatis, abyssi atque materiæ.

F & I lucis & formæ nobilioris.

E & H vtrobique ordinem in scala recta demonstrat eius analogiæ siue proportionis quæ est inter lucem & abyssum, inter formã atque materiem. Velim te verò hîc contemplari segmenta singula A B C in latitudinem exporrecta distribui singulis quæ in longitudinem prorogantur. Quod & in tabellis sequentibus etiam atque etiam obserues moneo.

Omnia ferè in omnibus cõtemplãda penes cõtinuam quandã analogiam.

Eiuſdem exemplaris Metaphyſici altera delineatio ad Phyſicam rationem propius deuergens.

Aſſumatur eadem figura quæ prior. Hic

A B C ſcalam tranſuerſam à cauſſis primis ad effectus vltimos denotabit.

A quidem gradum cauſſarum extrinſecarum maximè, quas Græci προκαταρχόντες vocant, effectrices primo Latini & remotiores nuncuparunt.

B Gradum refert cauſſarum præcedentium.

C Proximarum & continentium.

Reliqui ſcalæ rectæ ordines D E F à parte continẽtium rerum, quæ in vniuerſo ſunt. G H I autem à parte contentarum, formæ materiæque diſtributę claſſes oſtendunt, & inter vtramque analogiæ mediæ, vti ſupra. Sunt enim & inter materiales formas & formantes ſeu principes, continentes aliæ, aliæ pręcedentes & procatarcticæ, vt fuſiùs alibi demonſtrabitur.

Triplicium claſſium, alterni tranſgreſſus.

Iunges autem ordinibus ſingulis in altitudinem id quod in hac claſſe velut præcipuum eſt, iuxta tres rerum præcipuos gradus; ſegmenta quoque confuſa continuę dependentiæ ad idem principium temporis & loci, iuxta illorum ſci licet differentias III. quæ quia intelligenti à ſenſibus inoleſcant, ægrè idcirco à Metaphyſicis abſtrahuntur, quorum relatio ad idem potiſſima iuxta tabulá præcedentem in illa rerum æquiuoca ſimilitudine & diſſimilitudine continetur, ſignis interim ſecundariò & à relatione Phyſica mendicatis, prout vnumquodque ſitu, tempore præcedit vel ſequitur. Vbi tamẽ nihilominus præcipua vis ab intellectu eſt referẽte ſingula ad idem principium quantitatis, quæ materiæ vt comes eſt indiuidua, vnde & hanc claſſis Metaphyſicæ partem velut nonnihil ambiguá vſq; ad Phyſicen prorogaui. Ratio in ſequẽtibus eluceſcet.

Partium enarratio in ſcala trãſuerſa. Claßiũ ſegmẽta in varios numeros diſtrahi, quorum tamen ternarius velut fons, & caput exiſtat.

PRO IDÆA MEDIA SIVE præcipua claſſe Metaphyſica ſchæma ſubiectũ intueberis.

Hic ordo eſt Analogicus Platoni maximè familiaris.

A B C D E ſcala tranſuerſa mundorum ordine quintuplici inuicem dependentium, quem tamẽ pro intellectus varia comprehẽſione, vel in ternarium licet contrahere, vt par ſit vbique diuiſionis proportio: vel extendere in ſeptenarium, vel ad alterius numeri harmoniam religare, cuius tamẽ ternarius ſit velut elementum primum.

Scala

Scala recta dexterior F G H I, & sinistra K L M N rerũ sunt circuli, ex quibus vniuersi natura consistit, F quidẽ & K ipsorũ corporũ: G & L qualitatũ quæ spiritus corporibus iungunt. H & M spirituum qui animas qualitatibus nectunt. I & N formarum gubernatricum seu principalium classes ostendunt, à dextris quidem L H G F rerum continentium, à sinistris cæteræ K L M N rerum quæ à dextris continentur. Rursus in A quidem rerum quæ pertinent ad mũdum incorporeum atque intelligibilem maiorem, angelis scilicet & intelligentiis liberioribus destinatum. In B eorum quæ ad mundum corporeum maiorem, vt cæli, ætheris atque orbis sublimioris. In C quæ ad minorem mundum & incorporeum spectant, vtpote ad animum humanum vinculum & nodum totius vniuersi. In D eorum quæ ad mundũ corporeum minorem referuntur, ad corporis scilicet humani fabricam, mundi maioris atque sensibilis imaginem, vti animus ipsius est mundi intelligibilis. Postremò in E transuerso circulo rerum congeriem imaginandã proposuimus, quæ ad mundum artificialem siue rempublicam bene constitutam, nec non ad artium œconomiam, & cuiuslibet scientiæ syntaxim ordinatam à supernorum orbium analogia traducuntur. Cogitabis itaque in horum mundorum vnoquoque eum esse concentum & ligaturæ musicæ speciem, vt passim superna summis, inferna infimis, media quoque mediis pari proportione consentiant. Vt sint in singulis velut quædam corpora, ad materiei rationem proximè deuergentia; quanquam in rebus incorporeis ipsa natura abstractior omnem penè compositionis & diuisionis modum subterfugiat. Sed loquor humano more, & iuxta Plotinum, qui & suam quandam materiã in angelis posuit non tam verè materiem, quàm quatenus ab intellectu nostro respectu sensibilium rerum, quibus immergi solet, penesque similitudinem, proportionem, atque metaphoram sic sese habere concipitur. Est igitur sua quædam cuique materialis portio, velut compositionis basis, est & aura siue vehiculum spiritus qualitatum syndrome, scilicet ad spiritus animæque & corporum nexus imprimis necessaria. Sunt & sui cuique spiritus, sua anima velut forma totius præses & gubernatrix. Confer te demum per ordines singulos, & discurrens obiter in latitudinem modò, modò in longitudinis scalam, & in omnibus omnia per analogiam harmonicam sedulò contemplatus, videbis ilicò per intellectus aciem, Homeri illam catenam auream, à Luciano toties decantatam, qua mundi res singulæ ab vno dependent, & ab eodem delapsæ in infinitæ multitudinis chaos conuersa serie ad idem principium, ad vnitatem indiuiduam, præclari velut cuiusdam tripudij choro, assiduè reuertuntur. Sed hæc expressius in maiori tomo (si diis visum erit.) Nunc vide tabellam alteram, eiusdem Metaphysicæ classis velut idæam tertiã præ ceteris antepositis sensui maximè planam, qualis rursum extendi & contrahi modis fermè infinitis potest.

Partiũ enarratio in scala recta.

1 *Mundi quintuplices.*

2

3

4

5

Concentus omnium.

Singula in singulis esse, quomodo accipiendum.

Catena aurea Deorũ omnium ab Homero celebrata.

CLASSIS METAPHYSICAE IDAEA TERTIA *umbratili tantum ratione depicta.*

Partium explicatio in transuersis ordinibus mutuo se consequentiũ. Creationis triplicis ordo in vniuerso, vnde & principiorum effluxus omnisque essentiæ.

I *Esse simpliciter.*

2 *Esse commune.*

		A	B	C
D		M	N	O
E	G	P	Q	R
	H	S	T	V
F	I	1	2	3
	K	4	5	6
	L	7	8	9

Transuersi circuli D E F triplicis creationis seriem demonstrant, D quidem à Patre, virtute stabili, vnde esse simpliciter prodit (si paulo altiùs loqui iuxta veterem theologiã fas est) centro comparabile, estque vt exemplar omnium, vt sigillum, archetypum, & cõceptus vniuersi. huius series omnino consona est cum mundi iam actu formati partibus atque concentu. E, seriem creationis alteram notat, à diuino spiritu scilicet virtutisq; radio velut in rectum prorogato. Hinc esse cõmune atq; protensum indefinitè, areæ sphæricæ cõparabile, tanquam generationis rudis inchoatio; quæ statim & duplex occurrit, primũ absq; reuolutione perfecta in G circulo, vnde principiorũ ortus planè indeterminatus: ea numero triplicia recensuimus ex radiorũ impulsu in lõgit. materiẽ primã, ex ductu in lõgit. & lat. formã, ex impetu tertio in altitudinẽ omnesq; dimensiones, proportionẽ extermorum vinculũ. Materiei indefinitas qualitatum differẽtias assignauimus, præter cæterorum forsitan opinionem peruulgatã, eæ sunt æquabilitas, asperitas, & extremorum mediocritas, humoris cuiusdam imaginem vel glutinis materialis præ se ferentes, quo partes magnitudinis inuicẽ copulentur, dicente scriptura sacra: Erant aquæ super faciem abyssi. Formarum differentias primas statuimus perspicuitatem lucis, opacitatem, & mediam qualitatẽ tertiã. Proportionis verò æqualitatem vnicam, & species inæqualitatis duas, maioris scilicet atque minoris. Quod si iam nectas singula singulis, variæ exurgent cõpositionum differentiæ, quarum contextu in eodem E circulo & creationis ordine elementa catholica numero totidem, indefinita quidem adhuc secundum speciem, sed ex radij diuini reuolutionis subobscuro rudimento, determinatiora paulo in H quàm erant in G ipsa principia prima. Materies enim iã posterior in qua actu contemperatio est humoris æquabilis cum luce perspicua, elementum producit aëreum tam in cælis atq; æthere, quàm in orbe sublunari. Lux, humor, qualitatum vtrinque mediocrium confluentes, aurã elementarem præstant extremorum mediam, & connexionis vlterioris instrumẽtum. Lux opaca cum humore aspero & inæquali indefinitum constituunt terræ elementum in singulis quoque mundis & mundi partibus conspicuum, eadem serie qua elementa cætera A B C in longitudinẽ scalæ vniuersim prorogantur,

Principiorũ ortus indeterminatus maximè.
Materiei ortus.
Formæ.
Proportionis.
Singulorũ principiorũ indefinita qualitates.
Elemẽtorum Catholicorum ortus indedeterminatus.
Eorundem ortus determinatior.
Aeris ortus.
Auræ mediæ ortus.
Terræ ortus.

rogantur, vt sint A & C quidem extremorum ordines, B verò ipsius vinculi & proportionis mediæ. Postremò F litera transuersam seriem signat creationis tertiæ atque postremæ à verbo seu filio virtutis diuinæ radio in orbem vndique circumacto, vnde esse perfectum in rebus apparet circumferentiæ comparabile, velut partus vniuersi huius gradus sunt, ordo, cõnexio, vita. Distribuitur autem eiusdem creationis subiectum primo in mundum maiorem, minorem, & minimum, siue rempublicam humanam. Horum trium vnumquodque partem habet sui corpoream, incorpoream, & mediam. In singulis rursus à dextris velut continentes sphæræ: à sinistris velut contenta animalia, quorũ alia supremum rursus ordinem, inferiorem alia sibi, tertia mediam regionem vendicarunt. Postremò in omnibus apparet ordo quem ante præscripsimus, corporum, qualitatum, spirituum, animarum. Vel (si intra ternarij fines malis persistere) apparet portio quædam aërea, quædam terrea, quædam cum auræ mediæ natura planè consentiens. Nam quod ad ignem & aquam attinet, sunt & hæc elementa, sed sensibiliora, iuxta Hippocratem, sed posterioris cuiusdam compositionis, virtute scilicet lucis perspicuæ vel opacæ in aërem, vel terram vlterius progressa. Diuidimus igitur planiùs mũdi sensibilis machinam in regionem cælestem, æthercam, & sublunarem, in harum singulis primæ compositionis elementa statuimus aërem, terram, & auram mediam. Posterioris compositionis ignem, aquam, & auram rursus vtriusque mediam: sic tamen vt in cælestibus forma ad lucis magis accedat speciem, ad splendoris in regione ætherea circa lunam ad luminis vim in sublunaribus, ad colorem in mixtis atque compositis orbis inferioris. Similem partitionis normam in mundis cęteris, & (quæ cuique sunt) particularum differentiis Marte tuopte (si paulum aduigiles) facilè deprehẽdes. Sed vt istius schematis vtiliorem dumtaxat portionem rudiusculè demus, huc mentem aduertito.

3 Esse perfectum. Ordo. Connexio. Vita. Partes creationis tertiæ.

Ignis & aqua cuiusmodi sint elementa.

Diuisio vniuersi maximè plana.

Mundi opifex iuxta Merc. Trismeg. Materiei purißimus aër, Aeris anima, Animæ mens, Mentis denique DEVS *ad efficientiam exigit.*

	1 MATERIEM, ceu subiectum vltimum.	2 QVALITATEM, vt vinculū spiritus.	3 SPIRITVM, vt vinculū animæ.	4 ANIMAM, vt totius præsidem formam.
IN MVNDO INTELLIGIBILI	*Lux intelligibilis in glutine materiali consimili.*	*Qualitates intelligibiles.*	*Spiritus intelligibiles.*	*Intellectus purißimi.*
IN CAELESTIBVS	*Lux corporea cælestis & firmißimæ concretionis.*	*Cælestis calor ex luce perspicua, & frigus cæleste eiusdem vinculū ex luce opaca vel inperspicua.*	*Cælestis spiritus inferiorum gubernatores.*	*Intelligētiæ orbium cælestium gubernatrices.*
IN ÆTHEREIS	*Corpora splendida mediæ concretionis.*	*Calor æthereus, frigus æthereum.*	*Spiritus ætherei.*	*Dæmones.*
IN SVBLVNARIBVS	*Corpora luminosa infirmæ cōcretionis.*	*Calor elementaris & frigus illi oppositum.*	*Spiritus elementares.*	*Heroës.*
IN ANIMANTIBVS	*Corpora colorata concretionis polymorphæ.*	*Calor animātis Hippocrati innatum calidum, huic frigus innatum opponitur.*	*Spiritus animæ ideas continens & rationes rerum agendarum, vel ante fœtus formationem.*	*Animæ.*
IN HOMINIS ANIMA	*Sensus, in quo obiecta sensibilia.*	*Imaginatio, in qua phantasmata.*	*Ratio, in qua discursuum seminaria comp. & diuis. rudimenta.*	*Mens, in qua notiones, ἢ κοιναὶ ἔννοιαι.*
IN REPVBLICA	*Corporeæ partes in republica, vt principatus, magistratus, populatus.*	*Legum, qualitatū, & circumstantiarū velut nexus propiores.*	*Legum ritus et ceremoniæ, velut vincula.*	*Legum rationes velut animæ earundem.*

QVATERNIO PYTHAGORICVS PER MVNDI *septenos ordines pari proportione distributus.*

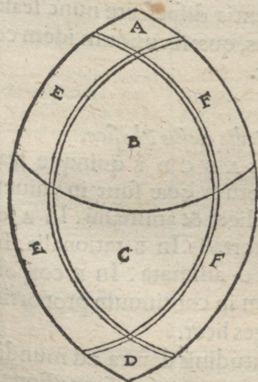
Quàm

Quàm multa statim ex hac connexione cuique argumentari liceat in facultate sua, nulli nisi stupidissimo dubium reor. Sed non est quod rationes omnium vel diduci latius, vel isthic particulatim à nobis excuti velis: Sunt enim hæc loci alterius, temporis atque negotij. Atque vtinam quæ nunc pro vtilissimis tradere in scopum propositum volui, id fieri quàm paucissimis possit, ne nimiũ videar in docenda Methodo ipsius Methodi septa transiluisse. Verùm age nunc ad classes Physicas vela vertamus.

CLASSIS PHYSICAE TYPI.

Prior pro exemplari classis Physicæ secundum idem habitudine ducta ab imaginatrice potentia.

I *Sub notione magis rationali ordo vniuocus Aristoteli familiarior.*

In Longitudine.

A Summorum generum gradum repræsentat. Partes scalæ trãsuersæ in longitudinẽ prorogatæ.

D Infimorum omnium atque indiuiduorum classem.

B Generum & specierum subalternarum.

C Specierum specialissimarum.

In Latitudine.

E & F differentias vtrinque velut formas essentiales, vel proprias vel cõgestitias, superiorum diuisiuas, constitutrices inferiorum. Partes scalæ rectæ siue in latitudinẽ prorogatæ.

E quidem dextri lateris.

F Prioribus oppositæ, & sinistri lateris.

In Altitudine.

Licebit occultis notulis tres illos adiungi Physicos continuæ dependentiæ gradus, quorum præcipuus secundum communem atque eandem substantiam, alter secundum idem subiectum, tertius secundum accidens referatur. totus enim hic ordo prioribus totis ferè promiscue complicatur. In altitudinem.

2 *Sub notione magis reali, eaque rursus vel Physica magis in rectum vel Metaphysica transuersim incedens, quarum vtraque intra priorem sit comprehensa.*

In scala transuersa.
- A B Ordo partium maiorum totius integralis.
- B C Minorum partium.
- C D Minimarum.

vel
- Temporis præteriti.
- Temporis præsentis
- Tēporis futuri

Rebus enim sensibilibus cunctis per phantasiam illico nectūtur locus & tempus. Vnde hæc scala ad Physicos eque & Metaphysicos spectat cum & latitudo quæuis longitudinem in se contineat.

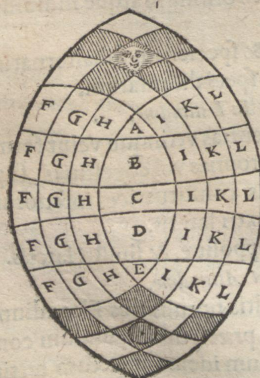
In scala recta
- E Rerum quæ ad ignem analogæ sunt.
- F Rerum aëriarum.
- G Rerum aquearum.
- H Rerum terrearum.

vel in
- E Corporeæ substantiæ communionem significet.
- F Qualitatum.
- G Spirituum.
- H Animarū & formarū gubernatricum.

Licet enim sic variis nominibus atque segmentis dispescere nunc scalam rectam, nunc transuersam, modò relationis species, quæ secundum idem commune vertitur, sua nequaquam septa transcendat.

Idæa Media claßis Physicæ.

Partium enarratio in Scala trāsuersa.

Hic rursus A B C D E quinque transuersi circuli rerum quæ sunt in vniuerso, sphærarum scilicet & animaliū. In A quidem sint immortalia. In B rationalia. In C sensibilia. In D animata. In E corporea. Hunc ordinem in continuum proportione pari vt proroges licet.

Partium Scalæ rectæ explanatio.

Scala longitudinis dextra ad mundi essentiam spectat, rerumque successiones ex essentia proflueētes, in F quidem, actiones, in G proprietates, in H formę intimæ, principes atque essentiales.

Scala longitudinis sinistra accidentium cæterorum, & rerum est magis in sinu materiei collocatarum, vt I. eorum accidentium quæ ad figuram propius spectant, quantitatem dico, qualitatem, locum, & tempus. etsi K naturales magis potentias referat, vel impotentias, L verò passiones atque passibiles qualitates.

Ex

EX ANTEDICTIS PATET
Eiuſdem claſſis Idæa poſterior, & hæc, vt cuique ingenium fert, formæ quoque multiplicis aſſignari poteſt.

1 *Secundum accidentium magis communionem manifeſtam.*

	Lux perſpicua cum humore æquabili.	*Lux perſpicua cum humore inæquabili.*	*Lux opaca in humore inæquabili.*	*Lux opaca in humore æquabili.*
	Calidum Humidum.	Calidum Siccum.	Frigidum Siccum.	Frigidum Humidum.
ELEMENTA COMMVNIA.	AER	IGNIS	TERRA	AQVA
ELEMENTA CAELESTIA.	Lux qualis in ♃ ♀	Lux qualis in ♂ ☉	Lux qualis in ♄ ☿	Lux qualis in ☾
ELEMENTA AETHEREA.	Splendor aut vehiculum aëreum.	Splendor aut vehiculum igneum.	Splendor aut vehiculum terreum.	Splendor aut vehiculum aqueum.
ELEMENTA SVBLVNARIA.	Lumen aëreum ex perſpicuo & æquabili.	Lumen aut ſubiectum igneum ex perſpicuo & inæquabili.	Lumē terreum ex opaco & inæquabili.	Lumen aqueū ex opaco & æquabili.
HVMORES ET TEMPERAMENTA	Sanguis & ſanguineū temperamentum.	Cholera & bilioſa craſis.	Atra bilis & craſis melancholica.	Pituita & craſis phlegmatica.
AETATES.	Pueritia. Pubertas. Adoleſcentia.	Iuuentus. Aetatis virilis exordia.	Senectus & ætas decrepita.	Virilis ætas. Senium.
ANNI TEMPORA.	Ver Galeno temperatum.	Aeſtas.	Autumnus Galeno inæqualis.	Hyems.
CARDINES MVNDI.	Meridies.	Ortus.	Septentrio.	Occaſus.
VENTI.	Auſter cum collateralibus.	Eurus.	Aquilo.	Zephyrus.
PARTES ANIMALIVM.	Caro, pulmones, medullæ.	Parenchymata, vt hepar, ſplen, cor.	Solidæ partes, vt oſſa, nerui, cartilag. venæ, arteriæ.	Cerebrum, adeps, ſtomachus, inteſtina.
PARTES VINI, OLEI ET SIMILIVM.	Flos { Vini. Olei.	Vinum feruentius aut oleum.	Fex { Vini. Olei.	Muſtum aut oleum quod iam concoqui pridem cæpit.
ANALOGIA accidentiū cæterorū prę ſentim ſenſibilium. { Viſu Auditu Guſtu Olfactu Tactu.	*Aërea.* Aequabilia tenuia.	*Ignea* Tenuia leuia, ſed inæquabilia.	*Terrea* Craſſa & inæquabilia.	*Aquea* Craſſa, ſed æquabilia quæuis.

Consensus partiũ, & habitudo mutua in classe Physica.

Patet hic habitudo maximè quæ secundum idem appellatur: nam vel secundum substantiæ communis analogiam ista coordinantur, naturæ scilicet igneæ, aëreæ, aqueæ, terreę participationem, vel secundum accidentium communionem, calidi, frigidi, humidi, sicci, quorum cõsensus vim formæ interioris magna ex parte comitatur. Pulcherrimè quoq; ex eodem fonte deduces, quæ quibus consentiant maximè, & quibus offendantur, iuxta formarum essentialium accidentalium sympathiam & antipathiam. Ita enim iuuenibus morbi biliosi magis incumbunt, propter ignis communionem; iidem æstate & ventis orientalibus imprimis accendi solent; & si temperati sunt, similibus gaudent; si pro naturæ conditione intemperati, à contrariis facilè temperantur, vt hyeme & flante potissimum zephyro. Similiter de cæteris ratiocinabere.

Vsus.

Exemplum.

Eiusdem ordinis atque Ideæ figura altera, cum exemplari claßis Physicæ primo exactius quadrans, & res coaptans secundum essentiæ communionem magis occultam, tam in accidentibus quàm substantiis ipsis; particulatius tamen expressa paßim in Dialecticorum monumentis.

Partium explanatio.

2

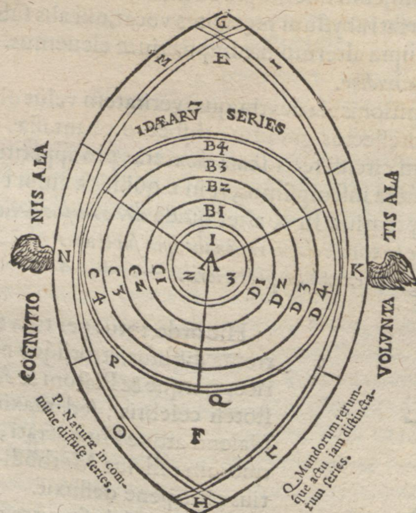

Tres sunt naturæ totius orbes præcipui, A quidem idearum relationũ omnium atq; entium rationis, B substantiarum, C verò accidentium cæterorum. Finge verò in A & B suos particulatim quotlibet respondẽtes inuicem. In C verò classium prædicamentalium interpuncta, Quãtitatis scilicet, Qualitatis, Actionis, Passionis, Loci, tẽporis, Situs, Habitus. Finge & circa substãtiæ interordinia orbis accidentalis circulũ verti, deprehendes & isthoc modo habitudinem quæ secundum idem est, modo tamen magis rationali, quique iam pene circa idem discurrentis animum rapere videatur. Apparet enim intuentibus obiter hæc classis cum illo exemplari primo nonnihil ambigua. Nam vti à sensu proficiscitur primum, & ex consideratione secundum idem, ad physicen facultatem propius spectat: vti verò ex animorum agitatione circa idem, atque ex peripheria accidẽtium circa substantias, formarum circa subiecta, naturæ communioris circa singula, vbique sub nominibus entium rationis, magnam hinc sanè suæ constitutionis partem discursioni Logicæ debet. Vnde profecto & definitiones, diuisionesq;, & demõstrationes logicæ vel rationales magis, tum ex isthac, tum primo physicæ classis exemplari, quàm illa propria & sibi dedicata rationali classe trahuntur. Eadem verò instrumenta quatenus physicam appellationem subeant, ex præcedente schemate viuidiùs efflorescunt, vti ex sequentibus facilè disces.

Instrumentorum Dialecticorũ primus exortus.

Sed

Sed superest classis Logica siue rationalis, tertia quidem quo ad nos, sed media inter priores naturæ ordine collocanda.

CLASSIS RATIONALIS PARADEIGMATA.

1 *Prius quod exemplaris Archetypi locū habet in animis nostris, hac fermè ratione describitur.*

Pro Longitudine.

Interior circulus A Deus omniū A καὶ Ω, fons veri, vnius, boni: fons omnis essentiæ vitę, & pulchritudinis, expers omnis compositionis, loci, & temporis. Circa hunc orbes ingentes 4. transuersi sese conuertunt, mentemque humanam ad motus illius instar Methodicæ circumducunt.

Partium transuersarum anatome.

Orbes 4. circa Deum velut centrum perpetuo reuoluti, quorum particulatim singuli in 3. portiones alias distribuuntur. Atque hic triẽtes iuxta essentiæ speciem differunt, sed ipsi gradatim circulis iuxta recessus accessusque gradus ad Deū, vel materię primā.

B. quidem Idæarū omnium, et simplicioris essentiæ triẽs.
- *Ideas simpliciores ostendit in* 1. *circulo.* quales in mente Archetypi vigent.
- *Rationes in* 2. quales in anima pullulascunt
- *Semina in* 3. quales in natura aut qualitate
- *Formas in* 4. quales in mole materiali maximè efflorescunt.

Hic circulorum triens ad esse simplex penitius spectat.

C Naturæ seriem monstrat indeterminata passim ratione diffusæ.

In
- 1 Quidem circulo mentis stabilis, cui annexa est numeri ratio.
- 2 Animæ mobilis per se, cui inest & numerus & tempus.
- 3 Naturæ mobilioris in alio, non ab alio, cui subest & numerus, & locus, & tempus.
- 4 Molis materialis magis atque corporeæ, mobilis in alio, & ab alio, cui annexa sunt numerus, locus, tempus, & ἀταξία.

Hic circulorum triens ad esse commune altius spectat.

D Mundorum ordinem prę se fert, interni intelligibilium superiorum, externi circuli eorum magis, qui circa intelligibilium imagimem assidua cognatione reuoluuntur.

In
- 1 Mundus intelligibilis maior.
- 2 Mundus maior corporeus.
- 3 Mundus minor, seu μικρόκοσμος homo.
- 4 Mundus artificialis, vt scientiarum constitutio & reip.

Hic triens ad esse perfectum magis est referendus.

G Fati initium.

H Eiusdem perfectionem significat.

E Vitam superiorem, penes quam, cum libet, supra Fatum attollimur.

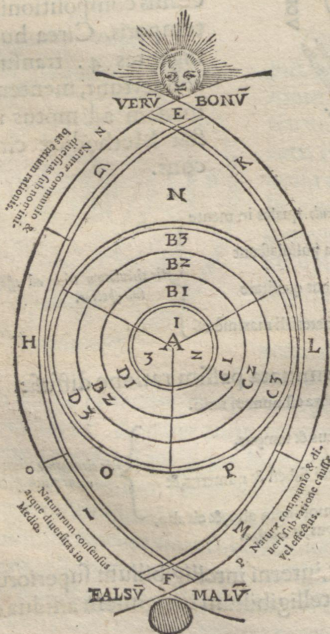
F Vitam inferiorem, quæ nos in fati abyssum præcipites vocat, nisi alis subducti Platonicis pedem maturius supra alterum hæmisphærium eleuemus.

Pro Latitudine.

Explicatio partium schalæ rectæ.

M N O scala circuli recti pro cognitionis ala dextra, quæ veritatem velut obiectum respicit. Vbi M quidem intellectus gradum exhibet. O phantasiæ. N verò rationis mediæ. I K L eiusdem circuli recti scala dextera, pro appetitus & volũtatis ala, cui & nos tria segmẽta insculpsimus, vt in L quidẽ sit amor cælestis & solidus. In I vanus & voluptuarius. In K alter quidã ἀλλοσπρόσαλλος.

2 *Schæma ideæ Mediæ atque præcipuæ claßis rationalis, quæ superioris quidem velut imago est exemplar posterioris.*

Hic ordo totus per tota extrema diffusus, vtrorũque particeps, æquè & Platoni & Aristoteli celebris, sed maximè Galeno atque Hippocrati, ex quorum officina Methodi totius ratio penè defluxit.

Transuersi ordinis explanatio.

A Velut cõclusio circa quã vertuntur orbes cæteri B C D,

B Quidem circuli tres, naturæ communionem omnem atq; diuersitatẽ inuestigant. &

B quidem in orbe { 1 Naturæ cõmunionem, & diuersitatẽ secundũ relationẽ ad idem totum siue principium. 2 Eandem penes etiã rationis. 3 Eandem penes accidentium habitudinem atque subiecti. } *Primi trientis* B

Et hæc quidem omnia diuisione & resolutione illi opposita perfici solent.

C Circuli rursus in caussæ & effectus dependẽtiã elaborãt.

C quidem in orbe { 1 Ratione intellectuali Metaphysica, & ad idem facta relatione, hinc definitio Aetiologistica. 2 Ratione Logica, & circa idem, sub nominibus rationis, hinc definitio Rationalis. 3 Ratione Physica, sub habitudine signi & signati, hinc descriptio. } *Secundi trientis* C

Vniuersa

Vniuersa igitur per ætiologismum & definitionem.

D Circuli, inuentionem medij moliuntur,

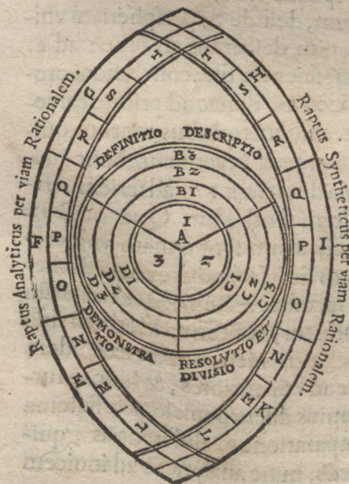
In orbe {
1 Facta demonstratione per caussas sub caussæ nomine, & consideratione Metaphysica.
2 Per caussas sub generis vel differentiæ nomine, vel totius compositi.
3 Per caussas sub accidentali notione.
} Trientis tertij. D

Hinc verò demonstratiua Methodus, quarum alia ex probabilibus, alia ex necessariis comparatur.

Rectorum orbium G H I scalam insinuat dextram, earum specierum quæ se animis nostris ad veri cognitionem tendentibus offerunt: quarum in G. quidem sunt species verissimæ; in H eædem ambiguæ; in I verò falsæ & personatæ. Scalæ sinistræ gradus K L M, similiter species virtutis appetitricis ostendunt: K quidem ingenuas veras: L ambiguas: M fucatas atque vmbratiles. Sed classis Logicæ duplicibus scalis, in longitudinem scilicet ac latitudinē exporrectis, restat in altitudinem tertia, cōmunis (pro altitudine) & classis eiusdem typis cæteris primo ac tertio scilicet. Nam vti occultis lineolis in Metaphysica classe pro altitudinis scala relationis continuæ gradus ad idem signari fecimus, in Physicis secundum idem; ita & hic tres sunt secundum idem permistim infusi continuæ dependentiæ gradus, ordinis instrumētarij circa conclusionem videlicet, prout nimirum in hoc ipso vel totius generici, vel speciei, vel integralis partes connexæ inuicem comparantur. Ex ante protracto schemate (tanquam ex parente soboles) sequens figura dependet. *Rectorum orbium explicatio.* *Partium scalæ obliquæ et in altitudinem protogatæ explicatio.*

3 CLASSIS RATIONALIS IDAEA POSTERIOR.

Pro Longitudine.

A Sphæræ totius centrū ipsa est cōclusio, circa quam orbis instrumentorum vertitur; cuius quidē reuolutionis certiora auspicia partim ex classis Physicę idea prima, partim ex Metaphysices posteriore trahuntur. *Orbium transuersorum distributio.*

A 1 Ignoti simpliciter vestigationem spectat, cui debentur definitio, descriptio, nominis interpretatio.

A 2 Multiplicis indagationem respicit; cui si multitudo coacta est; diuisio quadrat; si dispersa, resolutio simplex.

A 3 Propositionis fidē explorat, dum terminorū nexus in medio contēplatur ipsius demonstrationis subsidio. Orbis interior intellectiuę potissimū facultati, & discursiori Metaphysicæ cōparatur: Sequens rationali: Postremus Physicæ atque imaginatrici.

F Vnde

Vnde in B quidem ſtatuimus inſtrumentum prius, quod definitio nominatur, vt:

In orbe
- 1 Ea ſit definitio quæ per cauſſas expreſſe, atque ſub habitudine ad idem (principium vel effectum ſcilicet) eſt inſtituta, Logici cauſſalem vocant.
- 2 Illa quæ cauſſas quidẽ explicat, verum ſub nominibus entium rationis, & hæc quidem veriſſima definitio eſt.
- 3 Illa quæ accidentaliter ſumpta eſt à ſubiecto ſcilicet vel eius paſſione, vt ſunt cuncta deſcriptionum genera.

Trientis primi. B

In arcu C diuiſionis ac reſolutionis inſtrumenta vertuntur.

Atqui in
- C 1 Diuiſio vel cauſſæ in effectus, vel totius in partes, & his oppoſita reſolutio omnia ex relatione Metaphyſica ducta.
- C 2 Diuiſio generis in ſpecies, & huic oppoſita reſolutio, vtraq; ex habitudine logica circa idem.
- C 3 Diuiſio accidentis in ſubiecta, ſubiecti in accidentia, accidentis in accidentia: quibus & ſua eſt oppoſita reſolutio, vniuerſim ex relatione Phyſica ortum trahens.

Trientis ſecundi. C

In ſegmentis arcuum D demonſtrationum ordines exarantur; atqui hic rurſum,

In
- D 1 Demonſtratio, quæ per cauſſæ vel effectus habitudinem expreſſam comparatur.
- D 2 Demonſtratio, quę per cauſſam fit ſub nominibus entium rationis.
- D 3 Demonſtratio Dialectica magis atque probabilis ex habitudine potiſſimum pendens, ſecundum idem ſubiectum vel accidens.

Trientis tertij. D

Si mentem adhibeas, facillimè in huius ſpheræ ſyntagmate animorum aſcenſum omnem atque deſcenſum rationalem, deinde & peripheriam vniuerſam velut in ſpeculo contemplaberis. Eſt enim deſcenſus ab orbe 1. ad 2. denuo & hinc ad orbem primum vel intimum, ſcientiæ ſiue concluſioni proximum. Circumuolutio à B potiſſimum per C in D. donec ad primos carceres, vnde digreſſa eſt, reuertatur. Atq; hæc de tranſuerſis orbibus tantum, quibus vt latitudo claſſis cum altitudine impleatur, recti ſuperincumbunt duo, interior vnus, alter exterior, & horum ſanè ſcala dextera E F G ad ſeriem analyticam ſpectat. ſiniſtra H I K ad eius oppoſitam ſyntheſim. Quæ quidem viarum differentiæ in inſtrumentorum Dialecticorum ſyntagmate vniuerſo imprimis eluceſcit. Cùm enim vulgata quædam ſit Methodus excutiẽdi thematis, quæ quia per quæſtiones cathenatim incedit, rectè ἐροτεματικὴ dicta eſt, plæriſque tamen vel pro præcipua circumfertur, etſi totius Methodi ſiue catholicæ pars, vel inſtrumentum verius appelletur, idcirco iuxta earundem quæſtionum ſeriem, quæ à ſimplicibus ordine ad cõpoſitiores, & hinc ſe rurſus in orbem quandoque circumagit, nos & huius diſcurſionis logicæ ſyſtema vniuerſum in tria partiti ſumus, iuxta comparationum differentias, quibus hæc inſtrumenta logices, nunc ſyntheticῶs, nunc analyticῶs ad inuicem referuntur.

Diſtributio partium in ſcala recta.

Methodus vulgaris & ἐροτεματική.

Prima igitur collationis series sit velut in E instrumentorum diuersi generis inter se. Sub huius ambitu interni circuli L demonstrationum nomina, M punctus, diuisiones ac resolutiones rerum simplicium (nos compositiones rectius appellamus) N verò definitiones descriptionesque continebit. Prima instrumentorum comparatio.

Altera collationis species in F existit instrumentorum eiusdem generis inter se, idque secundum magis minusque communis rationem, & hæc proinde comparatio, ceu particularior intra priorem est comprehẽsa, licèt & penes totius analyseos filum eandem apposité consequatur. Sic verò sub huius ditione interni circuli; Q quidem communiorum Argumentationum, Diuisionum, Resolutionum, Definitionum; P minus communium; O proximarum & particularium maximè stationes exhibebit. Secunda.

Postrema instrumentorum Logices comparatio in singulis patet, cum horum instrumẽtorum quodlibet totum dissoluitur in partes, maiores primum vt in R. deinde & in minores ordine, vt in S. tandem & in minutissima scrupula, vt in T. Quod si orbem tibi discursionis penè perfectum voles, hinc rursus sumptis auspiciis paulatim à partibus instrumenti cuiusque ad totius compositionem, à minus compositis ad perfectiora singula, ab vniuersalibus denique ad particularia, vel à remotioribus ad illa proxuma, minusque communia instrumentorũ genera, opposito cõpositionis ordine progredi licet: vt eorundem orbium sinistræ scalæ descensus ostẽdit, primũ in H particulatim T S R, in G rursus Q P O, postremò & in K interioris ordinis gradus N M L. Tertia.

Habes constituendorum ordinum confusam hactenus & indeterminatam rationem, sed opportunam maximè & veritati proxumam, quippe quę ad stabiliendam Methodum certam numerorum æquabili lege consentiat, ab ipsa autem naturæ opificis similitudine protrahatur. Priusquàm verò dispersa nimium in vnitatem denuo referamus, hæc sit dictorum summa complexio. Conclusio.

CLASSIVM IX. BREVIS EPILOGVS,

Cum reductione earundem ad ternarium, rursus & hinc ad vnitatem indiuiduam.

CAPVT V.

CVM rerum omnium prima sint genera duo, quorum alia in mẽte dumtaxat, alia in natura esse dicantur: idcirco & constituendarum classium duplex est ratio, rebus nimirum propositis, vel vt sunt in animo tantum, vel vt in natura. Equidem quo cunctis vno negotio facerem satis, mista ex vtrisq; generibus forma, compositionis tertium genus inueni. Mentalem etenim rerum cõsiderationem ad rationalem partem magis reuinxi cum classe logica, quæ ipsi imprimis sit dedicata. Reales ordines cõtra ad intellectum magis imaginatricemq; facultatem, ad contemplationem Physicam, vel Metaphysicam alligaui. Rerum prima genera duo. Duæ constituendarum classium simplicies rationes. Tertia & mista constitutionis species. Ordo Mentalis. Ordo realis.

Rursus cùm in consideratione qualibet siue ordinibus singulis, alij sint exemplares maxime, tanquam in Deo resides, in mente opificis primi: eorundem alij rursus ab intellectu inferiore tãquam imagines efflorescant, quarum & priores aliquæ, posteriores cæteræ, ceu magis effusæ nobisque familiares appellantur; idcirco & trinitate in se ducta classes vniuersim effinximus nouẽ, sic tamen vt omnes ad tres potissimum refluant, sintque in singulis trium archetypæ quædam, velut sigilla vel exemplaria; quædã vti effigies primę; quædam postremò, vt harum imagines posteriores.

Exemplares classes.

Imagines priores & posteriores. Classes ex 3. nouem.

In classe Metaphysica quæ ab intellectu potissimum pendet, exemplar id omnibus præferendum est, vt ordo prior in rectũ perpetuus cogitetur, à summo Ente ad non Ens infimum per medios gradus, penes participationẽ idæarum omnium, Vnius, Boni, Veri, Pulchri. Transuersim rursus statuantur, & alij gradus rei cuique intra compositionem quodammodo subsistentes, à prima abysso siue materie ad auram mediam proportionis gubernatricem, & hinc ad superiorem alteram, seu toti præsidem formam. Huius imago sensibilis ac magis expressa est, in rectum sanè à mundo maiori per microcosmon hominem, vsque ad bene constitutam rempublicam siue scientiam aliquam, quæ velut imago mundorum sit omnium supernorum. Velut Mundus μικρόζωτος ad naturalis vtriusque similitudinem ab homine conformatus, qualem ille fortasse Prometheus finxit, cùm ignem cęlitus sustulisset. Transuersim denuo ducantur ordines plures, ab ipsis nimirum corporibus ad qualitates, ab his ad spiritus animamque gubernatricem, quæ cæterorum vires in se complexa, sit finis compositi, sit & principium antesignanum. Nos hic maioris distinctionis gratia, mundorum singulos rursum diuisimus in alios duos, corporeum scilicet vnum, atque intelligibilem alterum, quæ vel vt partes cuiusque antedictorum trium, vel species concipi possunt, & rursum dirimi infinitis modis, cùm & ipsa in animo nostro compositionis diuisionisque potestas numero sit infinita. Postrema imago classis eiusdem fuerit, quæ iuxta creationis triplicem seriem mundi res vniuersas ductu continuo ab vno trinoque fonte diducit, & cuius subsidio dispersa plurimum in vnitatem optimè referuntur, vti vberius figura plenior suo loco & tempore demonstrabit. Istarum classium trium syntagma est vnicum, rectis vndique, transuersisque circulis exaratum, classis intellectualis vel Metaphysicæ nomine comprehensum; at circulis illis in longum latumque exporrectis accedunt alij communes sanè figuris tribus, ac velut occultioribus notis in altitudinem subrigẽdi, vt cogitemus in singulis dependentiam mutuam ad idem vnicum per partes analogas ratione vel loci, vel temporis, vel alterius ordinis: ex quo similitudo confusa & tantum æquiuoca, naturæ certior quidem, nobis indefinita consurgit. Sunt autem sicut & ex diuisione qualibet totius in partes integritatem constituentes; ita & ex rerum ordinibus, locis atque temporibus distributarum plurimi gradus. vel enim dicuntur res summæ, mediæ, infimæ: vel priores loco, mediæ atque postremæ: vel demum pręteritæ, pręsentes tempore ac futuræ. Ex hisce classibus

Classis Metaphysicæ anacephaleosis.

intellectus

intellectus subsidio constitutis inuentio quoq; confusa primum exoritur quo ad nos: Quare & Metaphysicus ille discursus, qui cæteris prior in sphæra rationalis animæ pro longitudine refertur.

Succedunt Physicę classes ab imaginatrice potissimum facultate cõpositæ, atq; ad discursionẽ Physicam mox adaptandę. Huius syntaxeos pars vel forma exemplaris prior recto & pręcipiti lapsu à summis generibus per subalterna ad specialissima fertur, transuersim diuisiuas passim ostendens & constitutrices differentias; vel si quid promi possit illarũ loco. Idea eiusdem media vel imago prior in longitudine quidem substantiarum exhibet gradus, iuxta communioris minúsue communis formæ participationem: in latitudine verò formarum omnium seriem essentialiũ, accidentalium, & quæ essentiam comitãtur, prout eidem vel propiores sunt, vel ab eadem longiùs semouentur. Imago posterior mundi res vniuersas ad elementorum, vel trium, vel quatuor indolem optimè religauit, quod sanè vt feret cuique sententia, variari modis rursum vel infinitis licet. nam siue primorum generum, siue elementorum mundi catalogum spectes, etsi (vt libro de nat. humana inquit Hippocrates) diuersa diuersi struant; sententiam tamen omnes eandem ineunt, vt quamuis alij duo, alij tria vel plura numero elementa constituãt, nonnulli vnicum tantum, etsi rursus & inter Medicos plerique hominem ex solo sanguine conformatum censeãt, alij ex bili tantùm vel pituita, omnes quidem verbis diuersa proferũt; epilogum tamen eiusdem sententiæ vel inscij cõprehendunt. Quod & Aristoteli vsuuenisse arbitror, dum de principiorum numero contra Thaletẽ, Melissum, Anaxagorá, &c. tantopere litigat: cùm ipsi fortassis minimè cõstet quo pacto principij nomẽ ab antiquioribus fuerit definitum. alij enim principium substantiæ, alij fortasse continuitatis, vel magnitudinis, vel efficientiæ voluerunt. Ita cùm in corporibus nostris de venarum arteriarumque principio disputatur, nisi quid nomine principij voles antè constituas, possum & cor vasorum omnium, possum & hepar venarum principiũ affirmare. Ita sanè & particulares de re quapiam opiniones dissidentes in concordiam rediguntur iuxta cõceptus cõmunioris aliquam rationẽ. Sed vt ad classes me recipiá. Harũ quoq; figurarũ triũ cùm sit syntaxis vnica ex circulis pluribus, recta, trãsuersim excurrẽtibus; accedit tamẽ & ratio cõmunis altera, velut in altitudinẽ exaráda, progressus Physici, & secundum idem: vt alij sint continuitatis gradus secundum idem commune genus, siue essentiam rei, vel secundum commune accidens, vel commune subiectum, sub signi scilicet signatique nominibus, ex qua continuitate discursus ille in latitudinem germinascet.

Classis Physicæ anacephalæosis.

Variandi ratio in ordinibus infinita.

Postrema nobis est classis etsi naturæ media, quam Rationalem & Logicam appellaui, velut ex Rationis mediæ officina scaturientem. Huius exemplar primarium in longitudine tres voluntates habet, tres cognitionis præcipuos gradus, in latitudine Idearum ordines primo, inde & naturæ in commune diffusæ species, tandem & mundorum omnium rerumque seriem, vt actu sint distributæ, prout hęc singula circa suum opificem velut centrum, & circa eadem

Classis Logicæ anacephalæosis.

dem animus noſter cognitionis ala & voluntatis aſcendit deſcenditq́ue continuè vel penitus circumfertur. Eiuſdem claſſis imago expreſſior data eſt, vt recto quidem aſcenſu deſcenſuq; voluntatis & cognitionis tripartitæ nuper obiecta totidem numero comprehendat, prout ſublatus animus ad verum bonumq́ue, vel decliuis ad falſum malumq́ue altius reuellatur. Tranſuerſim in latit. iterum I I I. ordines aſſignantur. Primò naturæ cõmunio atq; diuerſitas ſub nominibus entium rationis: Secũdò eiuſdem communio ac diuerſitas ſub nominibus cauſſæ vel effectus: Poſtremò earundem conſenſus atque diſſenſus, prout in medio quodam velut ad communem regulam comparatur. Reſpondet huic imagini tertia, cuius diductio tranſuerſim quidẽ inſtrumentorum Logicõn differentiis partim eſſentialibus, partim accidentariis adaptatur; alter autem in rectum deſcendens ordo eorundem collationem mutuam refert: primò, vt magis minuſq́ue cõmunia ſunt inter ſe; mox & ſecundum vniuſcuiuſque partes maiores, medias atque minores: Ita in vnũ redactis rationalis diſcurſus claſſibus tribus, vna quoque conceptus ratio, & cõmuniſſima velut in altitudinem aſſignanda eſt: vt quidem ſint plurimi dependẽtiæ gradus per inſtrumenta ſpecificę ſimilitudinis, genericæ rurſus & accidẽtariæ. Horum omnis relatio circa idem, ex qua diſcurſus tandem rationalis aptiſſimè producetur. Vides vt rerum immenſa ſeries ex vnitate paulatim in infinitam multitudinem ſerpat: vtq́ue naturæ totius conceptus rudior (cui potiſſimùm hæc operis pars à nobis eſt dedicata) per tres primarias claſſes, vel ordines diſtributus, velut multiplicatione quadrata ſeſe in nouenarium ſcindat, ex quo paulatim & Cubice ad ſeptem vſque & viginti interordinia ad ſolidi corporis ſpeciem quàm facillimè proferatur.

Numeri ternarij & nouenarij ſummaria ratio, & eorundẽ progreſſus ex vnitate vſque ad 27. figuram corporis cubici.

Ratio cur diſperſa reduci in vnitatem maximè debeant.

Sed cùm inferna pars animæ noſtræ ex vno multiplici diſtincta fuſius rerumq́ue communium particulares facies propter commercia externorũ ſenſuum certius aſſequatur, ſed non tam firma complecti memoria poſſit, niſi diſperſa penitus in vnitatem denuo vel ſimpliciores ordines colligantur. Idcirco ne propter inſolentẽ luxuriem ordinum I X. propterq́ue exorbitantem paululum ipſarum vbiq; partium varietatẽ (quæ reddi modis innumeris queat) inter diſcurſus methodicos non ſatis ſuccurrant ſingula, nec prõpte cum libet in vſum neceſſitate præcipiti proferantur; nequaquam fore id ſuperuacuum puto, ſi tres præcipuas claſſes ex antedictis nouem ſic fabricaueris, vt particularium quælibet intra ternarij limites comprehenſa ad integritatem vnius id maximè conferat, quod ſit in genere ſuo velut anteſignanum. Eadem opera & fructu maximo diſces, quanta ſit animæ rationalis in compoſitione varia atque diuiſione dexteritas ſiue potentia, quantumq́ue rebus iiſdem humanæ cogitationis vi vel impugnantes oppidò ſpecies ſeparatis, ordo tamẽ partium in toto (ſi rectè proceſſerit) atque in eodem illarum conſenſus mutuus vbique analogus effloreſcat. Atqui vt breui complexu inexercitatos tyrunculos paululum adiuuemus (nam dare perfectos rerum ordines, non eſt inſtituti noſtri, cùm potius docere ſit animus inſtituendi ordinis compendiariam rationem,

ideoque

ideoq́ue inter communia tantum communis hactenus atque indefinito impetu discurramus ipsam discursionis cuiuslibet Methodum accuratam præ oculis statuentes, sed particulares quæstiones de rebus ipsis non nisi per accidens propterq; doctrinæ communioris illustrationem in medium producturi:) ponam figuris rursum liquidioribus effingendarum classium typos præcipuos III. Metaphysicum vnum relationis ad idem intellectui congruentē: mox & Physicum alterum relatione secundum idem ab externis sensibus maximè virtuti phantasticæ familiarem: quibus succedet tertius Rationi domesticus ordo, qui relatione omnium circa idem velut centrum Logicus vel Rationalis appelletur. Habebunt singuli ex sui generis particularibus typis decerptos præcipuos segmentorum gradus, quorum sublimior scala in longitudinem, in latitudinem infima, media rursus in altitudinē erigatur, vt insit vbiq; figuræ simplici sectionis prioris idea, qua primum vnitas in ternarium, ternarius in nouenarium excrescebat. Sed cùm planè ad circulum seu rationem sphæricam nostri contendat propositi forma, in rebus expansis figuram quoque ipsarum classium circularem maluimus imitari potentiæ mobili animæque discursioni maximè consonantem. Nunc tamen cùm ad memoriæ stabilitatem, propter firmissimam basim, sit aptior trigonus; cumq́ue ad lineam rectam detur vel arcus vel circuli certa proportio; figuræ autem multilateræ ad trilateram reducantur vt elementum primum; idcirco postquam perlustrauerimus mobilioris animæ redactos nuper in circulum gradus, eorundem certè comprehensioni stabili sic per trilateras hasce pyramides optumè consulemus.

Reductio omniū nouem in ternarium.

Figurarum ratio in constituendis classibus.

FIGVRÆ

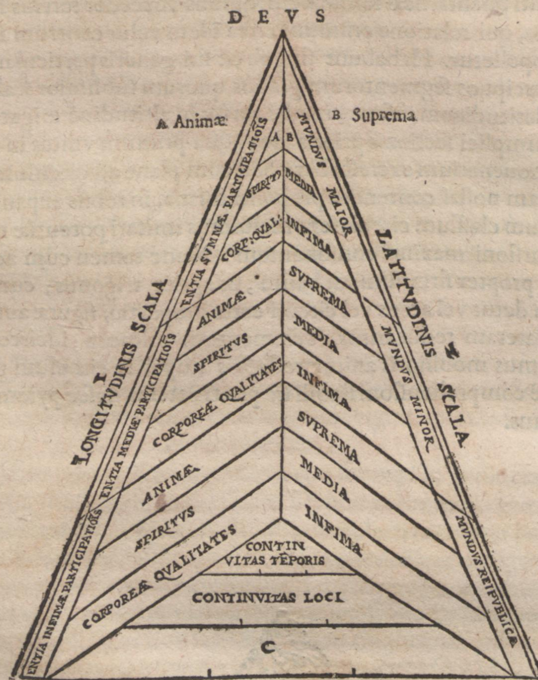
FIGVRAE PRIMARVM CLASSIVM TRIVM

Ex orbibus nouem in tres trilateras pyramides concinnatæ.

I

CLASSIS METAPHYSICA

intellectui maxumè familiaris.

3 ALTITVDINIS SCALA.

C Continuitas apparentis similitudinis veri boni vnitatis pulchrit. &c. quæ ad Deum referuntur.

Vbique Relatio ad idem æquiuoca.

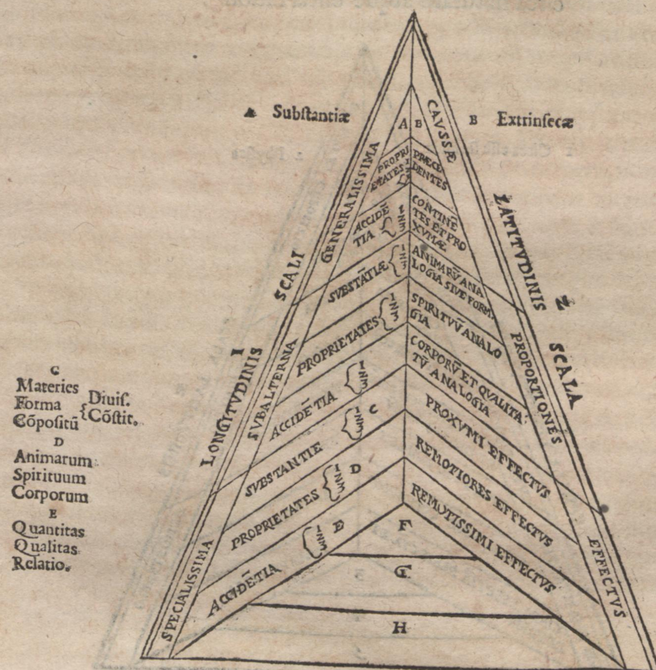
In summo, commune punctum vel apex Deus, infinitus secundum actiuam potentiam.

In imo Materies, infinita secundum passibilem vim.

CLASSIS

2

Classis physica virtuti imaginatrici maximè seruitura.

3 Altitudinis Scala.

F Continuitas secundum idem vel commune Accidens.
G Continuitas secundum idem commune subiectum.
H Continuitas secundum eandem substantiæ rationem vel generis, vel speciei, vel differentiæ nomine comprehensam: quæ velut augustior cæteris locum in discursu Physico primarium habet.

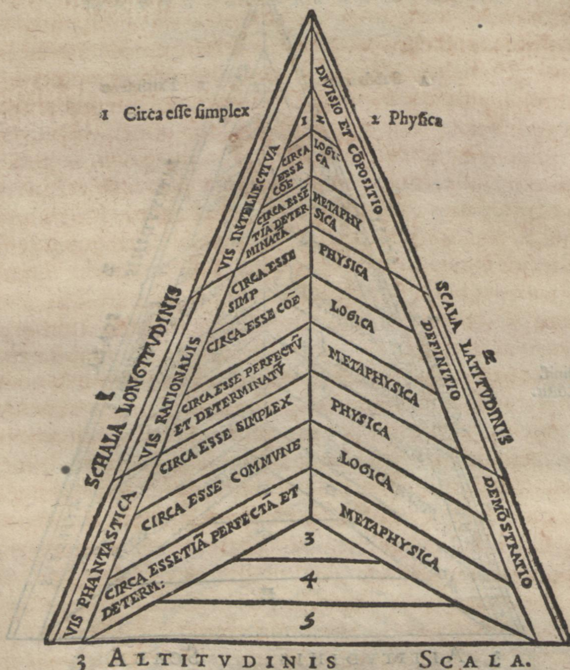
Vbique Relatio secundum idem, vniuoca, primario quidem si secundum substantiam, secundario & per reductionem quandam si secũdum subiectum vel accidens, vti ex sequentibus amplius innotescet.

Commune fastigium Natura rerum effectrix, vel Deus.

In Basi res singulares sensibiles, vel indiuidua.

3

CLASSIS MEDIA SEV LOGICA AD RATIONALEM facultatem maximè ſpectans humaniq́ue animi raptum circa naturam atque entia rationis.

3 Continuitas orbis inſtrumentarij totius generici ratione.
4 Continuitas orbis inſtrumentarij totius atque eiuſdem ſpeciei ratione.
5 Continuitas inſtrumentariæ collationis totius integritatis ratione.

Vbique relatio partim rerum, partim inſtrumentorum circa idem, ſubinde analoga, ſubinde vniuoca, ſubinde mixta quadam ratione.

In area naturæ rerum inſtrumentorumúe diuerſitas.

In medio ſcientia, ſi res rationis obſerues; Deus, ſi res vti ſubſiſtunt.

In circuitu animus rationalis vnus ac trinus, ad ſui artificis ſimilitudinem, & cuncta ad ſui imaginem in trinitatem & vnitatem rapiens.

Vberio-

Vberiorem istarum classium vsum per doctrinam canonum IX. interque exercitamenta particularia promptius assequeris.

Quod si adeò totius quoque conceptus Pyramides III. in vnam principem ceu columnam solidam arctare sit animus, quę tibi per inexhaustá oceani molem, Naturęque abditæ cymmerias tenebras gradienti velut fax æterna prælu ceat: ad vnitatem illam æternam hic te conuertas est necessarium. Vnde & vita omnis, & nexus, & pulchritudo, similiter & status, ascensus, descensus atq; conuesio velut radij triplicis cõtinua quadam dimanatione procedũt. Nihil enim in tota philosophia verius, quàm Deum vnum, Florem mentis & caput (vt Zoroastri verbis vtar) vbique velut architectum principem, summumque geometram vnitatis suæ & trinitatis indiuiduæ imaginem sacrosanctam in rebus conditis expressisse: vt sit ab infimis ad suprema vsque, & hinc cõuersim ad infima raptus quidam perpetuus, qualem profecto per scalá immensam à terræ radicibus ad plagas vsque æthereas exporrectam, perque accessus angelorum regressusque varios ostendit in somnis Deus patriarchæ summo atque philosopho Iacob: cuius sanè pulcherrima ratio præclarè à Iudæo Philone reddita est libro de somniis, vbi & diuorum venerationem æternorumq; spirituum ceu mediatorum mortalibus necessariam demonstrauit. nam & si inter nos & patrem sit mediator filius, si tamen inter & filium & nosmetipsos nulli sint ordines medij, iam certè extrema se turpiter iungunt, peritq; totius ordinis & hierarchiæ pulchritudo, vnde & plus impendeat periculi nobis, plus etiam diuinæ magnificentiæ detrahatur. Nec vetat quippiam vel hinc probari, quæ rident insulse plurimi animarum hinc euolantium triplices status, atque inter extrema cuiusdam generis medij vindicem flammá, cuius sanè vel priscos philosophos sensum habuisse in viuis apparet, vti ex monumentis Platonis atque Plotini est manifestum.

Reductio in vnitatem quo fonte primum sit haurienda.

Deus omnium Fons.

Raptus mundi perpetuus.

Scala vniuersitatis Iacobo in somnio diuinitus ostensa.

Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt pestes; penitusque necesse est
Multa diu concreta modis, &c.

Sed istæc nonnihil supra propositi metas, atque odiosa fortasse pluribus, qui in rebus sacris sermonem philosophicum vix admittant, reiectisque rationibus logicis à sola semper auctoritate depẽdeant, cùm tamen in auctoritate explicanda per rationem priuatam quiduis audeant, vt doctè admonet philosophus summus & Reuerendiss. Cardinalis Hosius libello quem de hæreseon originibus scripsit. Sed neque hic rationi assiduo locus. Vnde id tantum digressus volui, rectè vbique, ad vnitatem classis vnum principium summum & finem infimum, plures verò analogos statui atque intermedios gradus, cùm absque medio extrema inuicem nec pulchrè, nec commodè comparentur. Viderunt hæc Ethnici Vates, non per solidam fidem (quippe quæ nobis Christianis solis à sancto spiritu per Baptismatis sacramentum infundantur) sed tantum naturæ instinctu simpliciore, tumultuaria prorsus atq; vmbratili ratione, qualis

Conclusio.

Aethnicorũ sagacitas circa diuinorum contemplationem.

qualis quæ per Ecclesiam vnicam, intellectumque communem minimè gubernatur. Vnde Pythagoras vnitatem imprimis creditur adorasse, sed & eandem trinam virtutis triplicis astruebat. Eiusdem ferè sententiæ est illud Orpheicum.

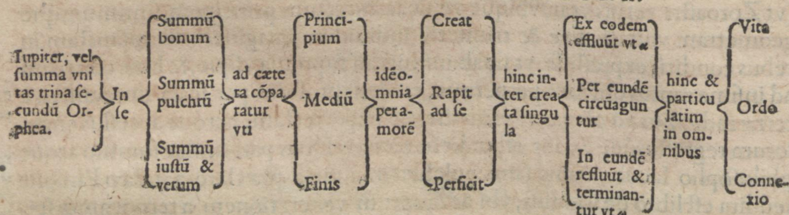
Monas Pythagorica.

πάντ' ἐυορᾶς, ἢ πάντ' ἐπακούεις καὶ πάντα βραβέβεις.

Monas & trias Orpheica.

Videtur enim tribus hisce nominibus cõsilio, luce, vita, trinitatem aliquam in vnitate signasse, qualem nos istic liquidiore schæmate commonstramus.

TERNIONIS SACRAE PARADEIGMA.

Productionem huius vlteriorem columnæ sequens pictura mox exhibebit. Quid autem prolixius inter Philosophos moror, num magis illa Mercurij miranda sententia? MENS autem (vt in Pimandro meminit) vtriusq; sexus
» fæcunditate plenissima, vita & lux, cùm suo VERBO mentem opificem pe-
» perit, qui quidem Deus ignis & SPIRITVS numen ex hoc ternario in multis non longè à Moysis sententia discrepans, paulatim consonam ducit vniuersi molem, suo principio per numeros certos ac pondera, perque proportiones ordine respondentem, tandemque in fine Asclepij & mẽtis humanæ portiones cõgruas pro gratiarum actione depingit, vbi sic ait, Donas nos sensu, ra-
» tione, intelligẽtia: Sensu quidem, vt te cognoscamus (per sensibilia scilicet si-
» mulachra) Ratione, vt te suspicionibus indagemus (per instrumenta scilicet
» propria discursuumq; seminaria) Intelligentia, vt te cognitione cognoscentes
» gaudeamus (per infusa scilicet prima principia radiumque mentis superioris)
» ac tuo saluati numine gaudeamus. Pulchrè itaque vel solo naturæ lumine antiquiores philosophi ad illud ENS ENTIVM viam mortalibus prępararunt. Vnde & vnitatem illius, & trinitatem, progressumque cõtinuum per ordines mundi minerua crassiuscula percepere.

Monas & Trias Mercurij Trismegisti.

Deum namque ire per omnes
Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum;
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenueis nascentem arcescere vitas.
Scilicet huc reddi deinde, & resoluta referri
Omnia, nec morti esse locum, sed viua volare
Syderis in numerum atque alto succedere cælo.

Virgilij de Deo sententia Georg. 4.

Vbi Poëta maxumus eleganter admodum non modò diuinæ naturæ radium mundi mébris infusum singulis explanauit, verùm & primos insinuasse visus est omnium motus, ascensus scilicet, descensus atq; conuersiones, in quibus potissimum integritas mūdi & vniuersa vita cōsistit. Sed multo expressiùs nostræ religionis antistites, quorū referre sententias quotcunq; vel huic loco sunt opportunę, friuolum foret ac superuacuū penitus. Quin cùm ille immensus artifex, teste Psalmista, ignitis curribus suis, atque inaccessæ luci æternam caliginem circumfuderit; præstare arbitror vt cum B. Dionysio Areopagita illud de Deo dicamus, potius omnes affirmationes nostras incōpactas penitus apparere, vt summa hæc vnitas nullis humanis viribus vel capi vel exprimi possit: nam si veritatem voces, obiectat se falsitas; si substantiam, ingerit se accidentis ratio; si bonum, mali; si primum ens, non entis atq; materiæ conceptus animū (velis nolisque) diuellit. Vnde & nomina quidē quàm plurima tribuit in vnitatē vnicā consonātia: nā & Deū vocat & vitā, pulchrū & sapiens, lucem & veritatē. Sed ipsa quidē bonitas (vt verbis ipsius vtar lib. de diuinis nominibus cap. 2.) diuinam totam essentiā quicquid sit tandē definiens atque enunciās à scriptura sancta laudatur, nemo bonus, nisi solus Deus. quare & talē coniunctionis distinctionisq; rationē theologis visus est præfixisse, vt omniū sit affirmatio, omniū negatio, omni affirmatione atq; negatione superior, primarumq; principaliū personarū, si ita dicendū est, aliarū in aliis omnino cōiuncta & nulla in parte confusa mansio & sedes. Quemadmodum (inquit) lucernarū lumina (vt exemplis quæ sub sensum cadunt & aptis vtar) quæ in vna sunt domo & tota inter se, ac mutuo in totis, integram certamque inter se quæ propriè cohæret habent distinctionē, cùm interim & coniuncta distinctione sint, & coniunctione distincta. quibus mehercule verbis Trinitatis sacratissimæ rationē infandā (quoad humanis viribus licuit) luculēter absoluit, vnius & trini radium in cuncta diffusum eiusdē operis cap. IIII. his ferè complectitur. Hoc autē & vnum, & bonū & pulchrū vnius vi ac nomine, omniū multorū & pulchrorū caussa est & bonorū; ex hoc sunt oēs rerū status, qui essentiā attingunt, cōiunctiones & diuisiones (vt ita dicā) idētitates, diuersitates, similitudines, dissimilitudines, societates, commerciaq; contrariorū, non cōfusæ res & proprietates, superiorū prouidētiæ, parium inter se cōnexiones, cōuersiones animorū, rursusq; omniū in omnibus cōgruę cōmuniones, cōcentusq; vniuersi, vt mentium, animorū, corporū. Sed personarū trium in vnitate essentię rationē omnes theologi veteres ita paucis perstringunt. Quia Deus est vnitas summa, gignēs ac pater dicitur: ex eo autē quòd vnitatis æqualitas, genitus siue filius: ex eo quod vtriusq; cōnexio, sanctus spiritus. Quod si autē exactè perpendas à patre filiū gigni, hoc fuit in sacris Deū omnia in verbo creare, quo argumēto verbū, artē atq; ideā creatorū respectu affirmat D. Aurelius August. Nā creatura, quia Deus pater est, esse incipit; ex eo quod filius, perficitur; quod verò sanctus spiritus, ordini cōgruit vniuersali & coaptatur. quæ sunt in rebus singulis trinitatis æternæ vestigia; quod idē cōprobat cōmentario in Genes. ca. 1. Vides vt nostra

Trinitatis atque vnitatis diuinæ idea paucis ex orthodoxis desumpta.

hæc quoque principia etsi Platonem in pluribus redolent, ab illo sacrarum literarum fonte non ita dissideant, quin illuc vnde desumpta sunt primum (at nonnihil ab Ethnicis deprauata) quàm facillimè reducãtur. Sed vetus prouerbio vox est, Ea quæ supra nos, parum ad nos aut penitus nihil. Quin vt familiarem & nobis circunfusam proximè progressus istius imaginem demus: Refer te denuo ad mundos præcipuos tres, & eorundem singulos gradus: apparet hos omnes ratione stabili ex vno in tria & IX. ductu continuo prorogari: ac vicissim ex IX. per III. referri in simplicissimam vnitatem. Habes enim maiorẽ orbem, minorem & medium: in singulis sua contenta, continentia, & impetũ facientia vel animas, spiritus, corpora: postremo & in horum vnoquoque inferiores ordines, medios & supremos; nec vetò partiri vlterius seruata ternarij similitudine, vel vsque in infinitum. Sic enim vniuersim ideę sunt comparatę, vt inferiorũ omnium rationes in superioribus sint comprehensæ, superiora vicissim inferioribus ordine, iuxta minoris maiorisque participationis seriem naturæ suæ imaginem virtutemque communicent, ne temere dictum sit illud, OMNIA IN OMNIBVS ESSE, quod cùm Platone primum diuinus sensit Hippocrates. Accipe verò totius primum sensibilis mundi siue maioris imaginem in sole hoc longe pulcherrimo, quem propter cognationẽ vel apparentem similitudinẽ dignatus est ipsemet rerum summus artifex sedem suam vel habitaculũ appellare. est enim Sol vnicus totius lucis, caloris ac vitæ sensibilis fons, velut princeps aut anima mundi, velut communis intelligentia, totius orbis ideam infinitis radiis & potentissimo orbe complexus, quod sanè hinc facilè constat, quia quicquid stellarum reliquũ est, hunc tanquam regem, instar satellitij circumsistit, hunc solum obseruat, huius parent imperiis, orbes suos ad nutum istius circumagunt, calorẽ suum, vel caloris actum potius eiusdem caloris impulsu, vitam ex vita, & lumen quodammodo ex lumine mutuantur. Nam siue cælestium motuum secteris veterem theoriam, siue repertas pridem Nic. Copernici, viri clarissimi, & planè inuersas prioribus Hypotheses, Solem in centro scilicet vniuersi immotum penitus cum cælo octauo constituentes, Terram in loco Solis orbe lunari vndique comprehensum, vbique sanè Solem vt mundi medium fatearis est necessarium: & quod ad cæterorũ motus attinet, omnes respectu viæ Solaris vnius eclipticæ scilicet diriguntur: vnde & deferentes augem excentrici eorundem & epicycli pulchrè ad Solis aspectum, velut vnam certissimam regulá, velut amussim explorantur. Quodque ad virtutes omnium, sunt suæ cuique peculiares, vt & effectus quotidiani, & ipsa apparens lucis varietas docet; verùm hæc eadem in Sole quodammodo velut actu perpetuo viget, in cæteris vinctæ perpetuo à Solis actu id planè expectant, vt per schematismos mutuos è potestate in actũ prouocentur, vnde & eius calore & velut communi spiritu pendent accedente varia directionum vicissitudine. Nam habent planetæ omnes vim calidi in luce vt summe concreto fomite delitescentem, & si quid efficiunt in hisce inferioribus (quod omne tantum est vniuersale, propter correspondentis atque subiectæ materiæ infinitu-

Parasceue ad vnitatis & trinitatis ideã expressam in mundis tribus, et eorum partibus singulis.

Mundi primæ distinctio.

Imago Dei in Mundo maiore Sol.

Sol mediũ mundi aliorum syderum dux.

Planetæ omnes ad solis arbitriũ mouentur.

Solis vis actuales.

Syderum vires à sole in actũ prouocantur.

infinitudinem, vnde & eorum significatio tantum est communissima) virtute solius id calidi præstant: verum Saturno idem calidum magis decumbit centrum versus ab ipsa circumferentia. quod & in orbe Lunari est vero simile. Marti cōuersim vis omnis protensa videtur ex centro magis ad circumferentiam. Ioui Venerique magis æquabili ratione per aream vniuersam, vti Mercurio per eandem, sed inæquabili modo. Ligatur omnis hæc calidi virtus propter ipsius lucis ingenitam qualitatem, quam præter communem à Sole protensam habet: in ♄ quidem propter analogam terræ compactamque nimis superficiem lucis, quæ quodammodo & frigidi caussa efficiens in sublunaribus est æstimanda. in ☽ ♃ ♀ propter analogam aëris elemento æquabilitatem nimiam velut humidi caussam. in ♂ & ☿ propter inæquabilitatem nimiam. Vnde & siccitas in rebus subditis germinascit. Vnde ☉ actum dat omnibus. Luna vehiculum vel vinculum calidi, & cum Sole Mercurius impetum præcipuè subministrat. Rectè igitur in prædictionibus illis meteorographicis non ex aspectu præsenti statim, vt vulgus facit, venturarum mutationum iudicia ferimus, cùm prius oporteat in sublunarem regionem à mundo superno totius systematis semina delegari, quæ per directiones, vmbrarumque circuitus certos ex mera potentia prouocentur in actum. Atqui cum cæli totius idea in Sole præcipuè vigeat, regionis sublunaris in Luna, rectè vbique eorundē congressus ceu maris & fœminæ in iudiciis obseruamus; vnde velut iactis seminibus directionem instituenti euentuum tempora & vicissitudines pulcherrimę deducuntur. nos horum (absit inuidia verbo) non absque applausu vel doctissimorum hominum persæpe periculum fecimus, nunc imitari studēt ineptus vnus & alter sub cuiusdam Athēsis nomine, qui rem nequaquam assequitur, verborum interim & carminū ex nostris Ephemeridibus fœdissimo plagio vel plenas paginas suffuratur. Nunc vide, num qualis artifici Deo per vniuersum, talis ferme & Soli per res sensibiles ex vnitate virtutum multiplicitas fluat, ex multitudine rursus in vnitatem omnium reditus colligatur, quemadmodū ex vno Oceano inundat vberrimus Nilus, vnde ceu facto circulo per sinus diuisos iterum

Probatur idē in singulis.

Solis & Lunæ congressus idea omnis generationis corruptionis.

Atque per ora nouem, vasto cum murmure montis
It mare præruptum, & pelago premit arua sonanti.

Sunt enim in mundo maiore contigua singula, propter communem spiritum, quæ contiguitas id maximè præstat, vt iuxta perhennes ordinis gradus caloris, vitæ, lucis, sensus & motus sit quidam consentus mutuus, mutua participatio. Atqui horum idea in Sole vt simplicissima & generalis maximè est, iuxta Ptolomæi sententiam libro τετρα βιβλίου. vbi & de Luna idem iudicium ferè promiscuè tulit; in stellis cæteris dispersa penitus & singularis, non tamen vsque adeò quantū in sublunaribus elementis mistisque corporibus, quæ quanto ex pluribus sunt cōstituta, eo & signi, & caussæ rationē magis multiplicem præseferunt. hinc autem nata est contrarietas primum, deformitas omnis materialis, fortunæ acerbissima velitatio cum humana ratione, sic vt & iste de-

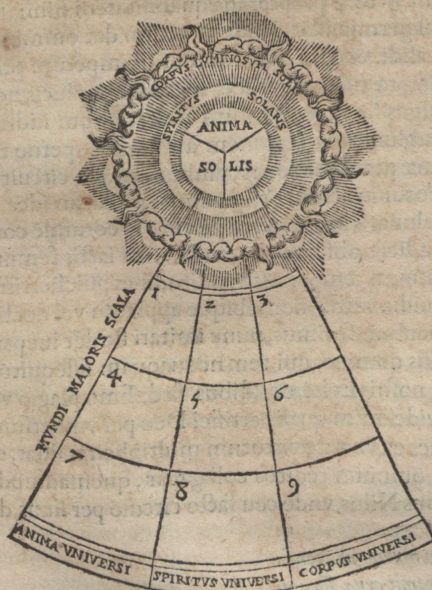
Solis & Lunæ vis generalis maxime, aliorū syderum dispersa et singularis magis.

lapsus

lapſus ex vno in multitudinem per animorum incuriam vel opinionem prauam, ceu prima ſit viſa veteribus peccandi occaſio, quemadmodum de lapſu angelorum doctiſſimè cenſuit Beatus Dionyſius Areopag. Verùm age, cum Cæli, Soli, Soliſq; intuendorum gratia nati propemodum ſimus, vt horum ſcilicet ſenſibili ſimulachro, internum illum ac nullis ſenſibus peruium Regem velut ſub ænigmatis nube, & obſcura cinctum indagine contemplemur:

Eſto hoc demum in mundo Maiore

SOLIS VNIVS ET TRINI SENSIBILE SIMVLACHRVM, eiuſque dimanatio in mundum maiorem hunc vniuerſum.

Sol Anima vel oculus Mundi, iuxta Platonicos.

1 Anima Cognitrix Princeps & Gubernatrix.

2 Mundi Maioris Spiritus Animalis.

3 Cæleſtis regio.

4 Anima Vitalis & Iraſcibilis mundi.

5 Mundi maioris Spiritus vitalis.

6 Aetherea regio circa Lunam.

7 Anima naturalis & vegetatrix.

8 Mundi Maioris Spiritus naturalis.

9 Elementorum turbida & Sublunaris regio.

A principe parte Solis vt anima vel eiuſdem intelligentia, mediante Spiritu, per corporeã lucem, inſinuat ſeſe illius Radius animæ vniuerſi, per ſpiritus eiuſdem, vſque ad corpoream qualitatẽ. Vnde hic Nouenarius

		1	2	3
VT PRINCIPIA.	1	Princeps facultas intellectui comparabilis cum defluxu radiorum.	Media facultas rationi comparabilis cùm circuitu Radij.	Inferior poteſtas imaginatrici comparabilis cum reflexu radiorum.
		4	5	6
VT MEDIA	2	Lux cum calore cæleſti vel elemento Stellarum.	Splendor cum calore æthereo.	Lumen & color cum calore elementari.
		7	8	9
VT FINES	3	Vita & eſſe ſimplex in rebus vniuerſi.	Connexus miſtura & eſſe determinatum.	Continuitatis ordo cum attractione ſimilis ſeparatione contrarij: vnde eſſe commune.

Ideam

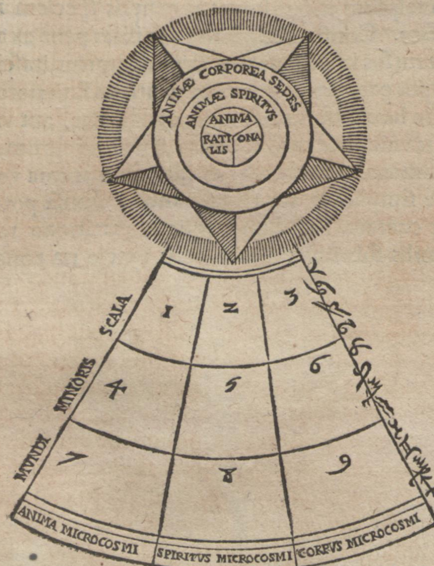
Ideam omnium prorſus analogam in cælo hoc vniuerſo, in ſtellis ſingulis, & mundi partibus minutiſſimis non aliena admodum ratione concipies.

Flecte nunc mentis aciem in teipſum, inque humani generis ſpeciem microcoſmi nomine comprehenſam. Conſtamus omnes ſimiliter penè ex animo, ſpiritu, corpore. Sed anima rurſus in rationalem aptè dirimitur, iraſcibilemque, & appetitricem. Corpus proportione pari in ventrem ſuperiorem, medium & infernum. Spiritus in hæc diffuſus aut animalis dicitur, aut vitalis, aut naturalis. Atqui vt oculus vnicus ideam cerebri refert; cerebrum, vel caput (Platone teſte) totius humanæ fabricæ: ita & rationalis anima velut vnum & omne eſt, formamque ſimplicem ter triplici modo diuiſa potentia velut nouies Styx interfuſa coercet. Eiuſdem itaque & partitionis ratio & vnitatis imago priori conſimilis ſub ſtellæ vel ſyderis ſpecie ita concipi poteſt.

Imago diuinæ vnitatis & trinitatis in Microcoſmo et eius gubernatrice anima rationali.

ANIMAE HVMANAE VNIVS ET TRINAE
Imago rudiuſcula, eiuſdemque velut gubernatricis extenſio in Microcoſmum vniuerſum.

Anima Rationalis Microcosmi gubernatrix.

1 ☉ Animalis animæ vis, cognitionis, ſenſus, & motus.

2 Spiritus animalis Microcoſmi nat. ☉ ♃ ☿

3 Venter Superior vnà cum neruis vniuerſis & cerebro.

4 ☿ Vitalis animæ vis & pulſus gubernatrix.

5 Spiritus vitalis nat. ♂ ☿

6 Venter medius, vt thoracis regio, vnà cum corde, & arteriis, & pulm.

7 ☽ Naturalis animæ vis vegetationis gubernatrix.

8 Spiritus naturalis natura. ☽ ♄ ♀ ☿

9 Venter inferior cum hepate, ſtomacho, liene, inteſtinis, genitalibus, venis vniuerſis, & carnoſis partibus.

A parte principe minoris mundi fluunt virtutes analogo modo, per ſingulos gradus, vt in maiori oſtenſum eſt ſupra. Verùm ſi animam rationalem ad obiectum proprium referamus, pulchrè ex ternario hic nouenarius aperitur.

VT PRINCIPIA.	1	1 Intellectus agens.	2 Intellectus paſſibilis ſeu ratio.	3 Phantaſia vel imaginatio.
VT MEDIA	2	4 Analogiſmus.	5 Conuerſio mutua analogiſmi & epilogiſmi.	6 Epilogiſmus.
VT FINES	3	7 Sapientia.	8 Scientia.	9 Peritia.

Verùm de mentis humanæ partibus, deque totius animæ diſtributione pulcherrima, de gradibus ſingulis, partiumque conſenſu admirando, etſi abunde tractarint veteres ac neoterici; quantum tamen ad conſtitutionem methodi pro effectrice cauſſa ſit neceſſarium, dicemus fuſe ſecũdo huius syntagmatis libro; vbi de cauſſis nimirum fabricandæ methodi proximis & pręcedentibus ordine diſſeretur.

Nunc

Nunc adeo ad mundum illum μικρόζετον à viua naturæ imagine conuertamur. Eiuſmodi quiddã eſt; Ciuitas aut Reſpublica eſt & bene cõſtituta ſcientia ſiue facultas in animis noſtris. At nunc Rempublicam vt orbem vnum, eundemque multiplicem præ oculis ſtatuamus. Conſtat hæc omnis religione, armis, atque forenſi toga. Exurgunt in ſingulis particulares ordines tres; quorum infernos alios voces, mediocres ſtatus, ac ſupremos cæteros. Sunt itaque ceu partes in toto diuulſæ, quæ quantum in vnitatem ſemper aſpirent, ex illo apologo Menenij Agrippæ de partibus humani corporis, earumque conſenſu mutuo facilè conſtat, quem (vt teſtis eſt Liuius) coram ſeditioſo populo pacis conciliandæ gratia opportunè referebat. quem ſi ſemper obſeruent & ciuitates cæteræ & ſummè florentia regna, non ita diuulſis animis, non ita plurimi priuato duntaxat commodo conſulentes; & ſe, & ſalutem publicam præſenti exitio darent. Fit enim quemadmodum in humana fabrica quoties fatiſcente ſpiritu naturali & animalis deficit, horumque conſenſu mox & vitalis tertius, aut ex corde afficitur cerebrum, ex cerebro hepar, aut ventriculus perturbatur: hic inter medicos varij varia conſulentes, alij in caput mali conijciunt cauſſam, alij in ventrem, hepar, vterum aut lienem: cùm interim ſit vnus affectus propter humorũ duntaxat & partium ſympatheiam multiplex, vnde & illi continui defluxionum atque exhalationum circuli, niſi & medicamentis pluribus in vnitatem temperatis, & vni toti, & promiſcue partibus ſingulis conſulatur. Ita nimirum in ciuitate ſi quiſq; ſolum ſe ſapere putet, ſi ſibi conſulat ſoli, & ſecum agi feliciter cenſeat, res vbi priuatas in portu collocarit, fato interim cõmuniore venturam procul pernicié non animaduertat: quodq; vel ex inflammato digito pedis ſubinde accenſa febri & cordis pręcipuum viſcus laboret, ex oculo accẽſo cerebrum inflammetur, ex Solis defectu Lunęq; labore langueſcant & aliorum ſiderum vires, ſubiectaque animalia & mundi elementa perturbentur. Eiuſmodi verò conſenſus primaria vincula ſunt ipſa religio, iuſtitiæ leges, & rerum omnium pro cuiuſque ſtatu vel ordine ſumma mediocritas. Hæc cùm rumpuntur, mox velut diuulſis repagulis labaſcit paulatim & omnium vel multorum ſalus;

> *Vt cùm carceribus ſeſe effudere quadrigæ,*
> *Addunt ſe in ſpatia, & fruſtra retinacula tendens*
> *Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.*

Eiuſdem conſenſus denique, velut ſuperior angulus atq; primarium caput, eſt gubernator vnicus, rex aut princeps, rurſum vt oculus regni vel ciuitatis, vt maximus Sol qui terrarum flammis opera omnia luſtret. Huius virtutes ad regni ſtabilitatem neceſſarias ſic paucis carminibus inſinuat Maro;

> *Vitiſator curuam ſeruans ſub imagine falcem,*
> *Saturnusque ſenex, Ianique bifrontis imago*
> *Veſtibulo aſtabant, aliique ab origine reges,*
> *Martia qui ob patriam pugnando vulnera paſſi.*

Imago diuinæ vnitatis & trinitatis in mũdo humanæ reipublicæ, tertio ſcilicet omniumque minimo, & in eius anima gubernatrice, Rege vel Principe.

Conſenſus partium reipubl.

Simile.

Reipublicæ vincula.

Principis idea.

Exempla veri principis.

Habes & eius exemplum viuax in Imperatore quondam Carolo quinto, cuius iustitia summæ iuncta clementiæ, cuius prudentia, temperantia, fortitudo semper inuicta in eiusdem filio, ac rege nostro Philippo sic reuirescit, vt cui & æqua potestas imperij, eidem sanè & morum atque fortunæ, eidē merito & præclarè gestorum, paternarumq; virtutum omnium infusa species tanquam hæreditario iure credatur. Modus autem quo res dispersæ ciuium in vnitatem optimè reuinciūtur, primo per illas naturæ cōmunissimas leges, deinde ciuiles & municipales priorum asseclas reperitur. Sunt autem & Medicinæ, & Iurisprudentiæ, & Theologiæ practicæ, iuxta connexum illum perpetuum animorum, corporis atque fortunæ, fermè communes leges atque ab origine nobis insitæ notiones, quarum intuitu particulares canones fabricantur. Similitudines quoque, prouerbia, allegoriæ, metaphoræ in vsum communem erui solent: quanquam & à rebus maiori interuallo naturæ disparatis, eorum collectio per ideam quandam vniuersalem fit ferè consimili modo. Habes passim exempla plurima sententiarū & axiomatum, quę facultates principes tres æqua quodammodo ratione concernunt. vt

Modus continēdæ reipublicæ in vnitate in quibus consistat. Triū præcipuarū facultatum communissima axiomata.

Non auferri effectum, nisi sublata caussa.
Omnem curationem adiectione fieri & subtractione.
Affectum omnis intemperantiæ vel in astrictione nimia, vel fluore versari; in excessu vel defectu nimio.
Contraria curari contrariis.
Similia similibus conseruari.
Fluxum fluxu prouocari.
Parua incendia magnas vires neglecta sæpe assumere, & idcirco malorum principiis occurrendum.
Remedia pro ratione naturæ atque affectus ipsius variè temperanda.
Turpe rescindendum, ne pars syncera trahatur.
Orta principij indolem præse ferre, & econtrario.
Extremis morbis extrema remedia conuenire.
Nullum violentum perpetuum, Moderata perdurare.
Si quod cum ratione suscipitur non statim proderit, non illico mutanda remedia.
Omnem mutationem subitam ad contraria maximè periculosam.
Bonum esse contrariis assuefieri, si paulatim fiat.
Omnium rerum vicissitudinem esse.
Habitum fœlicem cum in supremo constiterit, maximè periculosum.
Generationem vnius esse corruptionem alterius.
Qui admodum crassi sint, citius perire quàm qui graciles.
Cum morbi inchoant siquid mouendum, moueri oportet; in statu melius est quiescant.
Concocta medicari non cruda oportere.
Impura quo magis nutries, magis lædes.

Si qua-

Si qualia purgari oportet purges, confert & facilè ferent; ſin minus, contra.
Medicationes non tam quantitate, quam qualitate ſunt æſtimandæ.
Quæ iudicata ſunt integrè mouere non oportet.
Quæ relinquũtur à morbis tollenda, ne recidiuá pariant, aut quoquo modo ſunt reprimenda.
Ex duobus contrariis optumum quandoque temperamentum fieri.
Duorum malorum eligendum quod ſit potiſſimum.
Omnia quæ modum excedunt mala.
Curandum vbique tuta maximè via, celeri & iucunda.
Omnia omnibus conſentire, totumque corpus.
καὶ ἀπνοῦν καὶ ἐκπνοῦν εἶναι.

Hæc & ſexcenta ſimilia in monumentis veterum extant, quæ ſanè idcirco recenſui lubens, quod ea vel ſola ſufficiant accedente rerum vſu & Methodo, vt particulares leges in arte qualibet pro loci, temporis, naturæque differẽtia vel ſuſcitari de nouo poſſint. cuius conſtitutionis illud quoque pręcipuũ axioma eſt, In rebus omnibus atque negotiis conſyderandam protinus regionem, & tempus, ætatem & affectionum genera, & conſuetudines ipſas (Hippocrates eleganter & paucis δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει, alibi καὶ τοὺς νόσους ἐπιβλέπειν cum cæteris poſtulat) in quibus conueniat nec ne, & patrios cultuſque habituſque locorum, (inquit Poëta) & quid quæque ferat regio, quid quæque recuſet. Hæc iudicare principis eſt non circumſpecti tantum, ſed & ſupra affectionem omnem penitus conſtituti; quique inſtar Camerinæ vel Herois Semidei, ſupra elementarem ſortem & ſublunares turbines afflictis rebus & paſſim turbatis conſulat, ipſe in tranquillo poſitus extra anni ſolisque vias, neque amore priuati boni, neque vnius odio vel alterius vel vindictæ ſtudio propter offenſam leuem in ciuitate aut regno quicquam inſtituat quod vel ab æquitatis publicæ vel clemẽtiæ moderatione recedat. Vno enim inconueniente dato, plurima conſequuntur, eademq; paſſim eſt finis ratio & eorum quæ ad finem diriguntur. Sunt autem & ſpes & metus tyranni potentiſſimi, teſte Luciano, quibus ferè ſubiicitur orbis hic vniuerſus, quibus omnis calamitas primum omniſque concuſſę calamitatis cardo verſatur. Nam horũ impulſu & in arte noſtra impoſturæ maximæ tanquam capitibus continẽtur, propter hæc ipſa diſſoluitur vnitas omnis in multitudinem, & ab vno rectè inſtituta principe inter inferiores ordines aliqui ad ſuum priuatum commodũ ſæpe diuellunt, vt horum nomine, cum ad particularia maximè deuenitur, id quod in vnitate optimum fuit, non æquè bonum ſit ſingulis, nec iuſtum perpetuo videatur. Fiunt itaque propter ſpem & metum rerum omnium infandæ viciſſitudines, legum iudiciorumq; plurimæ corruptelæ, & ex priuati quæſtus vel commodi ſtudio calamitates publicæ, præſertim ſi vel à capite vel à præcipuis viſceribus morbus incipiat; fitque poſtremò vt qui vel Aſiæ totius, vel Europæ, vel Aphricæ victores olim ſint celebrati, (teſtantur vitæ Pompei, M. Antonij, Scyllæ, Neronis & eius generis ſine nomine turba) afflicti tamen

Axioma præcipuum in gubernanda repub.

Princeps abſque ſpe & metu.

Apathia laus in principe.

Spes & metus tyranni orbis potentiſſimi.

miserrimè dissidiis intercutaneis, & ab hoste domestico obsessi, grauiter se ipsos vincere non potuerunt; vnde euecti subitò, & in felicitatis velut fastigio collocati, postquàm ampliùs sui non meminerũt, delapsi turpiter & citius quàm conscenderant, vitam deinceps miserã in tenebris luctuque traxerunt. Hæc sunt in viris principibus execrandæ philautiæ corollaria, quę mihi vna in mensa discumbenti nuper in memoriam redegit illustrissimus Dominus Comes Buranus Philippus Guilhelmus, magni ingenij & generosæ indolis adolescens, cui quantisper Louanij musis operam dedit, ego (si merui) in negotiis medicis semper hactenus à consilio fui. illum hęc ego aut ferè similia recitantem memini disertis omnia & verbis appositissimis explanãtem, qui nunc quotidianus in aula eiusdem, sed vetustate & maiorum exemplis percelebris mos est, sub gubernatore strenuo atque inclyto viro D. Henrico à Wiltpurg, cuius præclara institutio vel sola exempli apud posteros loco ad arma simul ac literas inuictum aliquando principem educare contendit. Ac iam paulatim elucet illa maiestas principe digna, summa cum humanitate cõiuncta; de qua siquid mihi Virgilianum vt augurer licet,

Aggredere ô magnos (aderit iam tempus) honores,
Aspice conuexo nutantem pondere mundum,
Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum:
Aspice venturo lætentur vt omnia sæclo.
O mihi tam longæ maneat pars vltima vitæ,
Spiritus & quantum sat erit tua dicere facta.

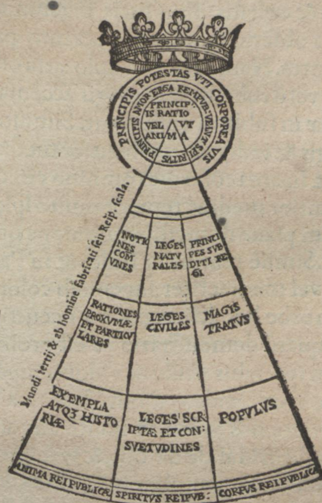
Quod si & hortari amplius licet illum cui freno magis, quàm calcaribus opus sit:

Tu facito mox cùm matura adoleuerit ætas,
Sis memor, atque animo repetentem, &c.

Sed non est instituti mei principem erudire, nisi quantum imago illius vniuersa ad Solis instar in mundo maiore, animæque rationalis in Microcosmo homine diffusam continuè μόναδος, τρίαδος, ἐννέαδος potentiam per vniuersa reipublicæ membra protendat.

ANIMAE CIVITATIS VEL REIPVB. VNIVS ET trinæ imago qualis ſpectatur in principe viro.

Rex anima vel oculus τῦ κόσμυ μικροτάτυ.

A Rege vel Principe in continuum fluunt.

VT PRINCIPIA.	1	1 Iuſtitia clementiæ iuncta.	2 Fortitudo veritati iuncta atque prudentiæ.	3 Temperantia.
VT MEDIA.	2	4 Retributio bonorũ, pœna malorum.	5 Cõpoſitio bonarũ rerum, & malorum ſequeſtratio.	6 Mediocritatis conſeruatio.
VT FINES.	3	7 Fuga mali, amor boni.	8 Concordia & pax.	9 Vbertas æquabilis & limitem non tranſcendens.

Hi ſunt ex anima triplicis mundi proceſſus analogi; quos ſi libet ad particularia magis extẽdi, circumfer oculos denuo in orbe maiori ad lapides, plãtas atque id genus alia, in quibus continuo ductu & vnionis, & ternionis, interdũ & nouenarij characteriſmus apparet. Diſſolue vel ouum in ſuas particulas (ſi magnis parua licet cõponere) videbis tres illico partes tribus particulatim aliis liquidò differentes. Diſſolue & arborẽ vel plantã aliquã in radicẽ, caudicem & caput. in radice occurrit protinus cortex, lignum atq; medulla; in trunco vniuerſo ſimiliter; in ipſo vertice fructus, flores & folia. Sed longè pulcherrima ratio

Imago vnitatis, trinitatis atque enneadis in rebus omnibus mundi.

In ouo.

In planta.

In face accenſa.

ratio eiuſdem diſtributionis in igne artificiali quouis apparet. ſiue enim candelam, ſeu facem aut accenſam lampadẽ ſpectes, pulchrè hæc omnis vniuerſi ſpeciem repræſentat; videbis etenim quacunque ſe lucis ambitus profert in centro quidem accenſi elychnij ſpeciem lumini comparabilem. Verſus ſublimen magis ardentis faculę regionem occurret ſplendidior flamma ſplendoris quoque ætherei imaginem ſeruans. At per extremam aream orbis ſe lucidiſſimus ſpargit, cuius natura & cæleſtis illius lucis ingenium proxumè mutatur. Diſtingue nunc accurata obſeruatione trium iſtarum partium tres alias proportionali ordine differentes. Nam & in elychnio atra eſt & cæteris particulis craſſior infima baſis: hac verò rubentior & magis accenſa, quę & loco ſuperior viſitur; ignita penitus quæ in ſublimi collocatur. Similiter & in flamma inferior portio terreſtris magis & indigeſta, rubentior media, ſerena & lympida, quæ cæteris ſupereminet. In area cõformes omnino circuli tres, ſubuiridis aut ſubcerulens prior, flagrantior medius, tenuior multo ſplendidiorq; ſupremus; & hoc quidem exemplum planè domeſticum, quippe quod ſenſibus quotidie obuium nolui præterire. Similè prorſus in Iride, & in Parheliis, atque infinitis aliis, ex quibus protinus vel mediocriter ingenioſo colorum tam multiformis ratio eluceſcit. Verùm in orbe hoc Microcoſmo occurrunt pari analogia minores particulæ cæteræ, quarũ demonſtratio vt eſt prolixa, ita & huic loco parum opportuna: Tantum ſpectabis oculum viſionis organum, nares olfactus, auditus illud os temporum lithoeide, quorum ſtructura mirabilis non abſque artificioſa anatome reperitur. nos pro virili noſtra aliquando publicè demonſtrauimus poſt lectionem libri Gal. de oſſibus, & ſectionem humani capitis adminiſtratã. Vtque compendio loquar, ſunt in oculo externæ tunicæ tres adnata, cornea, vuea, & ex his velut prognatæ aliæ tres amphibliſtroeidis, arachnoeidis, cum illa quæ iridem repręſentat. Implent humores numero totidem Hydatoeidis, Criſtalloeidis, Hyaloeidis. In olfactus inſtrumento tres ſunt cauitates inſignes, duę in fronte, & vna alueolorum plurium ſpecie, quarum ſingulis ſuæ particulatim tunicæ, ſui humores, qui aduenietem è cerebro ſpiritũ & per neruos vel proceſſus mamillares influentem alterant atque immutant, vt fiat particularis ſenſus idoneum inſtrumentum. In oſſe temporum Lithoeidi prima occurrit Tympanoeidis cauitas anterior, mox oualis altera & priore anguſtior: Spiralis tertia omnium anguſtiſſima: atqui in ipſo Tympano, præter neruos complures atque membranas, oſſicula tria nexu pulcherrimo certiſq; articulis inuicẽ cõpedita malleus, incus, & ſtapha, in ouali cauitate foramina 6. laberinthum ſanè inextricabilem per tres canales in ſe reductos conſtituentia, in Spirali antro tres orbes ſinuoſi in ſpiram mirabilem cõuoluti, in quam ſe porus acouſticus occulit cum portione nerui quinti paris è cerebro ad auditus organum excurrentis. Vbique ſanè analogia partium ſimilis & in ſenſuum organis vniuerſis, quæ in cerebro per ſectionem aperitur. eſt & vtilitatum eadem ratio, vt quemadmodũ tota anima ſit diſtributa in anterioribus, vel quibuſque particulis infimis ſit quædã receptio ſpecierũ, in ſupremis depromptio vel

In iride & parheliis.

In organis humanorum ſenſuum.

In oculo viſus organo.

In olfactus organo.

In auditus organo.

In organis cæteris.

vel conseruatio, in mediis autem compositio atque diuisio: quãquam sint rursus in omnibus omnia, & proportione musica res numero plures in vnius harmoniæ rationem exactè consentiant. Inter reipublicæ singulos gradus imago totius similiter exarata est, quam nos aliquando per lusum carmine sic expressimus. *In republica minoribus membris.*

Tres hominum classes, tria sunt & in orbe theatra,
Transigitur scenis fabula tota tribus.
Illum diuitiæ stimulant, hunc turpis egestas,
Est quem sors mediæ conditionis alit.
Qui quid habet seruat, qui non habet vt licet aufert;
Anceps ancipitem sors dedit ire viam.
Pectine dentato furit hic, colum arripit ille,
Girgillum alterius concita dextra rotat.
Omnes lanifici, quorum orsa est tela priori,
Posterior carpit, tertius orbe legit.
Vnica materies, lis est non omnibus vna:
Iste premit nimis, hic implicat, ille rapit.
Nunc vt in extremis sit copula iusta duobus,
Is lanam, hic digitos præstet, at ille modum.
Sic quoties tibi tensa vides venabula Castor,
Tu resera testes, hic legat, ille vocet.

Quantum igitur diuinæ vnitatis ac ternionis idea in mundo maiori primum, deinde & in minoribus cæteris velut reflexione mutua germinascat, quantumque in singulis sit quædam particula princeps totius habitum, numerum, speciemque in se complexa, satis est demonstratum. At per easdem orbitas quibus se monas in triadem atque enneadem spargit, eadem multitudo in vnitatem reuocatur. Restat itaque ex antedictis, vt pro diuinæ monadis absolutissima forma systema hoc vnicum fabricemus, cuius apex sit architectus Deus, Basis humanus animus, vel scientiarũ methodus; at corpus immensum natura sit vniuersa; quodque instar ignitæ nubis per inaccessos aditus in multa nocte versantem rationalem animam ducat. vel instar columnæ solidę & cosmographicæ tabulæ, quæ rerum vniuersitatem augustam angusto margine comprehendat. *Conclusio.* *Reductio triadis vniuersæ in absolutã monadẽ, qualem fortasse Pythagoras somniauit.* *Columna vniuersitatis.*

Quæ quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,
Expediat, cursusque dabit venerata secundos.

MONAS PYTHAGORICA.

ESSENTIA	VERITAS	BONITAS
VNITAS	POTESTAS	PVLCHRITVDO
VIRTVS INSE PERMANẼS	VIRTVS COPVLANS	VIRTVS EXTRORSṼ FVSA

IN TOTO VNIVERSO.

Forma cui apparẽtia indefinita annectitur.	Proportio & connexus extremorũ.	Materies cui gluten vel humor annexus.	Principia.
Aequabilitas materiæ.	Mediocritas Materialis glutinis.	Inæquabilitas siue asperitas materiæ.	Coagulum Materiæ.
Perspicuitas formæ seu lux.	Mediocritas apparentiæ in forma.	Opacitas formæ.	Coagulum Formæ.
Proportio inæqualitatis minoris.	Proportio æqualitatis.	Proportio maioris inæqualitatis.	Coag. proportionis.
Aer.	Aura.	Tellus.	elemẽta. 1. cõp.
Ignis.	aura.	Aqua.	elem. 2. cõp.
Esse simplex.	Esse determinatũ.	Esse commune.	esse in rebus
Vita & vnitas.	Compositio & ordo.	Multiplicitas & pulchritudo.	Natura.
Mundus maior.	Mundus minor.	Mundus minimus	Mũdi species.

IN MVNDO MAIORE.

Continentia.	Vincula et Spiritus	Contenta.	
Cælum.	Aether.	Sublunaris regio.	partes contin ẽtes.
Lux.	Splendor.	Lumen & color.	dimanatio & influxus.
Formæ præsides.	Spiritus.	qualitat. et corpora	Partes mundo contentæ.
Animæ sublimes.	Animæ mediæ & rationales.	Animæ infimi gradus.	

IN MICROCOSMO HOMINE.			
Anima.	Spiritus	Corpus.	Partes maiores.
Anima rationalis.	Anima irascibilis.	Anima cõcupiscibilis & vegetatrix.	Anima.
Intellectus.	Ratio.	Imaginatrix virtus.	Anima rationalis.
Spiritus animalis.	Spiritus vitalis.	Naturalis Spiritus	Spiritus.
Humor aerius.	Aura media.	Humor terreus.	Elementa 1. & 2. compositionis.
Igneus humor.	aura media.	Humor aqueus.	
Viscera.	Vasa.	Externæ corporis partes.	Partes sensibiles.
Cerebrum et nerui	Cor & arteriæ.	Hepar & venæ.	
IN MVNDO POSTREMÆ COMPOSITIONIS.			
Notiones.	Discursuum seminaria.	Sensibilia simulachra.	Seminaria.
Metaphysica.	Logica.	Physica.	Fines
Secta Methodica.	Secta Dogmatica.	Secta empeirica.	Sectæ
Analogismus.	Conuersio vtriusque.	Epilogismus.	Instrumenta primaria.
Synthesis.	Conuersio.	Analysis.	Motus primarij.
Mens legum.	Lex.	Vsus & historia.	Principia Reipub.
Principes.	Magistratus.	Populus.	Partes Reipub.
Discursus Metaphysicus in longit.	Discursus Logicus in altitudine.	Discursus Physicus in latitudine.	Methodus.

Monas inſectilis, vti & punctus et virtus prima.

Ipſius Monadis nulla prorſus eſt vera ſectio, vti nec puncti, neque virtutis primæ & in ſe permanentis. eſt tamen omnium principiorum trium hęc ſumma ratio, vt ſint per ſe quidem indiuiſa, ac tria vnius numine comprehenſa; ſintque relatione totius quantitatis motus atque naturæ in vniuerſo (quorum auſpicia prima dicuntur) humanæ cogitationis ope diuiſa. Nam idem eſt punctus ſiue eſſentia, idē virtus & vnitas; ſed reſpectu progreſſus & dimanationis in quantitatem continuam, punctus appellatur; reſpectu numeri progreſſusq; in res diſcretas inuicem; vnitas rectè; reſpectu naturæ denique vt formarum omnium eſſentialium, accidentalium & proprietatum, virtus primaria; virtus in ſe primo quidem conſiſtens, mox diffuſa, & in orbem velut circumacta, humanis oculis ſpectandam ſe repræſentat. Ipſa enim omnium trium extenſio diuiſibilis ex indiuiſo termino, velut ex puncto linea propagatur. Vnde & vnitas ipſa nequaquam à nobis percipi, niſi modo partibili poteſt, dum vnionem

Diuina nomina quo pacto diſtinguantur.

trinam & ternionem nouenariam appellamus. Vnde & eſſentia, vnitas, veritas, bonitas, poteſtas, pulchritudo, atque omnis denique virtus vnum ſunt, penitus diſtincta quodammodo per intellectum ex rerum ſenſibilium obſcura quadam atque vmbratili ſimilitudine. Nam intellectus cùm in quacumq; diſ-

Intellectui complicatur locus et tempus vel inuita anima.

curſione, præſertim circa cauſſas primas indigeat phantaſia, ſimulachris autē ſenſibilibus permiſceri contingat & locum & tempus, idcirco abſtrahere difficilius eſt ea quæ ſunt phantaſmatum, à rebus ipſis quas in iiſdem ſpeculamur.

Errorum cauſſa circa diuinorum contemplationē ex ſenſu maximè.

Proinde cùm inter intelligibilia & ſenſibilia ſit quodammodo medius, aut putat ſæpius res eſſe ſupra quàm ſunt, abſtractas à materie ſcilicet, vel in rebus immaterialibus materialem conditionem affingit ſibimetipſi, qua (quantum in hoc mortali puluere licitum eſt) veram aut veroſimilem rei notionem atque

Auctoris excuſatio circa diuina nomina.

eſſentiam deprehendat. Patieris igitur, ſi paulo liberius ad hęc exprimēda myſteria voces accommodem opportunas, & paſſim pro mei ingenij tenuitate quæſitas: ſi fortè in rebus diuinis minùs modeſtè ac propriè quicquam conſtituero quàm pro maieſtate par ſit. Sic enim inquit clariſſ. Philoſophus B. Dio-
„ nyſ. Areop. lib. de cæl. Hier. Simulachris ſub ſenſum cadentibus mētes illas cę-
„ leſtes in ſacro-ſanctis Scripturæ libris deſcripſit, vt nos & rebus ſenſum mouē-
„ tibus ad eas quæ animo ac ratione cernuntur, è ſignis fictitiis ad ſummam eue-
„ hat cæleſtium hierarchiarum ſimplicitatem. Nos itaque, quantum per oculos corporeos datum eſt, à mundi ſpectaculo ad ipſum artificem antè conſcendere conabamur impulſu Dauidici carminis: Cęli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ipſius &c. hinc per deſcenſus iterum ex vnitate & trinitate opificis ſummi mundi vnius ternariam rationē & triplicem quoque, ſi fas eſt, crea-

Quomodo moueri Deū aliqua ratione dicamus.

Analyſis Syntheſis idea in mēte diuina.

tionis ſeriem deriuauimus; vt quanquam in Deo nulla diuiſio, nulluſq; paſſiuus motus, dicam tamen cum Moyſe, motum diuinum ſpiritum ſuper abyſſi faciem. Statuam & ſyntheſis quandam atque analyſis atque conuerſionis ſpeciem iuxta illud Pſalmographi; Dante te illis, colligent; cōponente te manum
„ tuam, omnia replebuntur bonis. Vbi & ſyntheſis ſanè & ſpiritus emiſſio quæ-
„ dam inſinuatur. Auertēte autē te faciem tuam, conturbabuntur. auferes ſpiritum

ritum eorum, deficient, & in puluerem suum reuertentur. Vides & veram in rebus analysis formam, dum mundi spiritus ad nutū diuini spiritus redit vnde defluxit. Sequitur mox in eodem psalmo 104. quo vniuersi compositionem satis ostendit: Emittes spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. „

Quod si verò in hoc naturæ theatro circa diuinorum nominum proprietatē, „ communionem, differentiam vel id genus alia superiora, ingenio meo præter mentem Ecclesiæ catholicæ & doctissimorum patrum sententiam, vel propter inscitiam, vel ex digressu ardētiore in campos Theologiæ Platonicæ imprudēs fortè constitui, omni certè contentione id minimè ratum apud posteros volo: non enim hæc ideo ad diuinam essentiam vsque deduximus, vt illam aperiāt quæ nec angelis est manifesta; verùm vt ascendentibus aditum monstrent per res sensibiles atque mutabiles; vel descendentes econtrariò ex diuinorum contemplatione rudiuscula, pulcherrimi opificij harmoniam exactam cum suo opifice aliquatenus apprehendant.

Ecclesiæ auctoritas omni rationi Philosophicæ præferenda.

Reductionis ergo totius in vnitatem ratio in antè præfixa tabula est, vt per descensus ascensusque rectos siue transuersos, res mundi singulæ primùm sub suo genere totoque composito ad vnitatē triplicē sic referantur, quatenus in eodem genere vel toto quædā suprema, quędam sint media atque infima, quæ tamen in vnius generis rationē planè conueniant. 1 Nam qualis est cæli ratio ad ætherem & sublunarem regionem inter mundi maioris sensibiles partes, vel formæ præsidis ad spiritum medium atq; infimam qualitatem inter insensibiles partes eiusdē; talis & in Microcosmo homine inter sensibiles partes cerebri habitudo ad cor atque hepar est æstimanda: & inter contenta vel insensibiles partes animæ rationalis ad vitalem ac naturalem, intellectus quoque ad rationem & phantasiam, & cæterorū ordinum ad cæteros proportione analoga semper, etsi in Deo rationes omnium reuera sint semper vnitæ, diuisæ solum (vt dixi) per humanæ mentis relationē.

Reductionis ternarij in vnitatē ratio triplex in ante præfixa tabula.

Est & reductio quædam posterior singularum partium ad sua tota maiora vel pleniora, vt qualis sit habitudo in maiore mundo, vel cæli ad sublunarem regionem, vel cæli ad sibi præsidem formam & animalia in se contenta, & sublunaris regionis ad sua similiter; talis & in mundo maiori, capitis ad ventrem, vel capitis ad animæ vires in eo contentas, & per consequens totius maioris ad totum minorem orbem. 2

Postrema reductio est vniuersalis maximè, vt qualis habitudo maioris mundi ad minorem, & huius ad Rempubl. talis totius syntagmatis ad fontem atque architectum Deum, à quo vti digreditur primū, in eodem sane & ab intellectu facta reductio pedem figat. 3

SI QVIS verò præter Pythagoræ Monadem, qualem nos ex naturæ opificio partim, partim ex Platonicis monumentis pingere conati sumus, eam desideret quæ verè catholico symbolo sit consentanea; fateor equidem in hoc genere me parum versatum, & omnium minimum posse, quādo hoc omne mysterium nullo sermone hominum recludi penitus, nullo vel angelorum intellectu percipi possit. Verùm oporteat, vt inquit Aurelius lib. vij. de Trinit. creatorem per ea quę facta sunt, intellecta conspicientes, Trinitatem intelligamus.

Trinitatis mysterium nullo humani intellectus lumine nedū oratione cōprehendi posse.

„ In illa enim origo eſt ſumma omnium rerum,& perfectiſſima pulchritudo, & „ beatiſſima delectatio.

Memini quoque illius ſententiæ, Quod qui ſcrutator ſit maieſtatis diuinæ, ab eadem facillimè deturbetur. quodque lib. de Ciuitate Dei præclarè innuit D. Auguſt. cum ſic ait: „ Liberis verbis loquuntur philoſophi, neque in rebus ad intelligendum difficillimis offenſionem religioſarum aurium pertimeſcunt. Nobis autem ad certam regulam loqui fas eſt, ne verborum licentia, etiam de rebus quæ his ſignificantur, impiam gignat opinionem. Proinde id etiam atque etiam lectores monitos volui, ne fortè per imprudentiam vlli ſim offendiculo, neúe ex ſcriptis meis, in hoc negocio difficillimo plura quis ratiocinetur, quam vel ipſe conceſſerim, quæ fortè vel fidei noſtræ literiſque ſacris & patrum traditionibus aduerſentur. Si quid verò ab eorundem ſenſu magis ſit alienum, omne idipſum ex priſca gentilium Theologia, ex Academiæ ſpatiis, & Aegyptiorum ſchola à nobis eſſe depromptum ſciant, nullo quidem probandi tantopere vel aſſerendi ſtudio, ſed partim ornatus ſolius, atque illuſtrandæ doctrinæ gratia, partim vt omnes intelligant me non tam hic Theologum, quam naturalem Philoſophum agere. Nec res diuinas adeo ad viuam naturæ imaginem, quam contra hanc ipſam ad ſuum exemplar, ſiue opificem cogere voluiſſe, quod & Marcilius Ficinus & Picus Mirandulanus, & Gaſpar Contarenus Cardinalis illuſtriſſ. pluresque alij hac ætate viri in philoſophia percelebres abſque calumnia præſtiterunt.

Auctoris obteſtatio in materie vnitatis ac Trinitatis.

Huius autem præcepti toties à nobis facta eſt repetitio, quòd huius exulcerati ſæculi mores intelligam, quodque inuidioſorum peſtilens virus, cane & angue deterius extimeſcam: dum plures id captant ſcilicet vel ambitionis ſtudio, vel inflammati odio aut auaritia, vti adiiciendo, auferendo, torquendo, calumniando, peruertendo paucula ſuam ſæpe opinionem conformem aliorum placitis reddant; ſæpè verò auctores eoſdem alios quàm reuera ſint, per hominum ora traducere moliantur; vt nobis hac ratione plus ſit negotij in horum arcendis machinis, quàm in nouorum operum compoſitione, quæ tanto telis maioribus, atque periculis patet, quanto per plures, & altiores gradus ſurſum, deorſumque prorogatur.

Atqui vtinam à ſcriptis eiuſmodi rerumque diuinarum commemoratione mentem omnino abſtrahere licuiſſet, ne vel parergis, excuſationibus vel obteſtationibus crebris eadem toties vſque ad faſtidium inculcare ſit neceſſarium. Sed requirebat nonnihil ſublimem hanc conſiderationem totius operis filum ac penè præcipua baſis, ſi veram diſcurſionis methodum à primis principiis per intermedios gradus, vſque ad vltimam metam in vnitatis ternarij ac nouenarij perpetua ſymphonia, id eſt, à Deo ad materiem vſque, per res naturæ ſingulas opificis æmulatrices velis deducere. Habemus enim ſub hiſce ſpectaculis numerorum trium compræhenſam naturæ faciem vniuerſam, vt ex antè traditis liquet. Sed accuratiore methodo paulo

Trinitatẽ omniũ rerum principem fontẽ, & idcirco hoc opere ad plenam ordinis explicationẽ de illa obiter fieri mentionem, magisq; secundum sensibilem quandam imaginẽ in opificio mũdi, quàm eius essentiã veram nullis mortalium viribus vestigandam.

Vsus huius spectaculi.

paulo post altiùs eruendam iuxta præcepta secundi, & tertij libri. Habemus, inquam, doctrinæ Physicæ, Logicæ, Metaphysicæ, imò totius philosophiæ fecundissimum seminarium, in quo vti res vniuersi cæteræ ex 9. ad 3. & hinc ad vnitatem rediguntur: ita quidem in artium & facultatum genere Grammatica, Dialectica, Rhetorica, ad vnam Logicen: Medicina, Meteorographia, Astrologia ad Physicen proximè: Mathematica, Iurisprudentia Theologia, ad Metaphysicen fortassis non incongruè pertinebunt. Omniumque tandem capita tria ad philosophiam vnicam, quæ vel Cicerone auctore in tres præcipuas partes est distributa. In naturæ obscuritatem, in disserendi facultatem, in vitam ac mores: Vnde nobis non malè definiatur cognitio siue doctrina & rationum omnium, & rerum naturæ & supra naturam existẽtium: cui coniugis loco deseruiat hæc Cyclognomice siue Methodica ratio, quæ ab vnitate progressu in multitudinem facto, & hinc reductione passim in vnitatem, demonstret perfectos circulos in rationali sphæra, quibus insistẽs animus cognitionem vniuersalium simplicissimam infinitis possit particularibus applicare, atque ita versari circa scientias, quæstionem & facultatem quamlibet humanæ subditã rationi, vt nusquam exorbitans à veri compendio circa errorum multiplices scopulos, naufragium patiatur.

Artes omnes atque scientiæ ad 3. capita primũ, inde ad Philosophiam vnicam reducuntur.

Philosophiæ diffinitio ex Ciceronis partitione præstantissima.

Cyclognomicæ facultas vt philosophiæ cõiunx.

Nam si præclarè Martianus ille philosophus dixerit, olim philosophiam ad vnitatis trinæ fastigium conscendere meditantem & sphæras vomuisse & circulos: quid mirum & nos, quibus omnis labor incumbit in animi sphæram, ardenti istius studio ab infimis rebus paulatim per medios gradus, conuersa serie ad illam vsq; vnionis ac ternionis infandam lucem supinos oculos cum manibus sustulisse? Da veniam tu magne Deum sator atque hominum rex, non enim hæc ego contẽtionis spiritu, nec maiestatis tuę scrutandę studio, nec inanis gloriæ spe, sed boni communis gratia, & quantum ipse concesseris pro hymnis & holocausto statuã in laudem nominis tui. Tu modo æternæ sapientiæ pater signa super nos lumen vultus tui, caleatque pectoribus nostris splendoris tanti vel parua scintillula, vt & infanti & paruulo manuum tuarũ opera manifestentur, sitque ex supernis mundi gradibus & mediis & infimis, benedicta Maiestas tua in sæculorum sæcula.

Martiani celebris sententia.

Equidem tractatum de Vnitate ac Trinitate sanctissima facilè quidem ex Orthodoxorum placitis, atque ex Magistro sententiarum doctiss. viro Episcopo Petro Lombardo in vnam tabulam redegissem, verùm hanc inseri nolui operibus meis, etsi fortassis magnopere oportunam, ne sensum illius purissimum soli spiritui atque Ecclesiæ cognitum viderer vel commentatione philosophica vel rationis humanæ viribus inquinasse, quippe cum qua nec conuenire penitus, nec vllo modo coalescere possit. quare & quæ relata sunt hactenus, & quæ dicentur postea, non eo contendunt, vt simplex illa atque purissima lux cum gentilitiis tenebris componatur; sed vt iisdem oppido separatis, nihil in hac materie discursioni lubricæ temerè permittatur, sed tempestiuè ceu simplici auctoritate contenti pedem ab exem-

Cur parcius de vnitate ac Trinitate secundum veterẽ orthodoxorum traditionem philosophis inquirendum.

exemplari ad apparentem illius in opificio mundi imaginem referamus.

Symbolum Apostolicũ credẽdum esse simpliciter, non indagãdum altius.

Sit itaque satis ex illo nobis Apostolorum symbolo Deum vnum & trinum suam nobis & mundo imaginem reliquisse;quin & velle & posse in Deo sunt vnum, Aeternitas quoq;, potestas & volũtas vnum quid est & Deus ipse. Nam vt ex sacris verbo tenus istæc & obiter inseramus, pro depẽdentium ordinum
» quodam continuo filo, Deus pater in Deo filio est, filius in patre & Spiritus san-
» ctus in vtroque. Nec vllus horum est extra ipsorum quemlibet propter naturę
» vnitatem, nec est personarum aliqua pars diuinæ essentiæ, sed per cõsideratio-
» nem creaturarum vnius substantiæ trinitatem cognoscimus, scilicet vnũ Deũ
» patrem à quo sumus, & filium per quem sumus, & Spiritũ sanctum in quo su-
» mus. Scilicet principium ad quod recurrimus, & formam quam sequimur, &
» gratiam qua reconciliamur, vnum quo auctore conditi sumus, & similitudinẽ
» eius per quam ad vnitatem reformamur, & pacem qua vnitati adhęremus.
»

Trinitatis imago in anima rationali.

Hanc vnionis trinæ imaginem monstrant interpretes sacri penè & in rebus mundi cæteris: præsertim verò in anima rationali; quam D. Augustinus diuidit in memoriam primò, deinde in intelligentiam, postremò in amorem & voluntatem.

Trinitatis imago in opificio vniuersi.

Similiter sanè & in orbe vniuerso, primùm vita siue potestas, inde veritas atque cognitio, tertiò connexus & actio.

Eiusdẽ imago in creationis serie.

In ipsa quoque creationis serie, quam Moyses distinguit per interualla dierum 6. eiusdem ternarij & vnitatis ratio maxumè repræsentata est.

Creationis mundanæ partes ex Alcuino.

Quare & vniuersam hanc operis molem in partes 4. vel potius operationis modos ab Alcuino diuisam accipimus: comment. in lib. Geneseos. Primus est is, in verbo omnia disponendo: secundus in informi materie, illam de nihilo procreando: tertius per opera sex dierum distinguendo varias creaturas: cui

Reductio 4 partium ad ternarium.

accedit quartus, quem nos, vt sit perpetua trinitatis ratio, in classe Metaphysica sub tertio comprehendimus, quo ex seminibus primis continua quadam generationis vicissitudine cuncta vel hodie reformãtur, ne cum particularibus formis rerum communes species extinguantur.

Excursus Platonicus de trinitate & vnitate in creationis successu & partibus tribus.

Sed nos ab hisce principiis ad sensibilia propiùs inclinati, triplex confestim in rebus genitis esse conclusimus. Primò, quod simplex & stabile penitus appelletur, velut diuinæ virtutis radio suo se termino continẽte. Secundò, quoddam esse confusum, virtutis eiusdem radio in rectum vltro citroque reducto, & ad alia quædam à se per circunfusæ suæ caliginis nubem erumpẽte. Tertiò, vt sit determinatum alterum essentiæ genus conuersione lucidi radij, velut in orbem sphærice conuoluta, in cuius circuitu pleno, plena & gignendarum rerum perfectio collocetur.

1 2 3

Esse triplex in rebus mundi. Loquendũ Metaphysicis sæpe pro captu mentis humanæ.

Hic sanè ex rebus intelligibilibus ad naturalia discurrentes, loqui deinceps magis magisque Platonicῶs & rationibus abditissimis, notas miscere prophaniores cœpimus, pro captu scilicet humanæ mentis, quæ sæpe vel Deo ipsi status motusque affingit multiplicem formam, Amorẽ & odium, iram, zelotypiam, mærorem, gaudium, extensionem, contractionẽ, ætatem, manus, oculos, aures & brachia; vnde & nos ex illo Pimandri specta-

Pimãdri spectaculũ apud Merc. Trismeg.

culo

culo longè pulcherrimo diuini radij imaginati sumus quodammodo tripli-
cem raptum, non tam profecto in Deo ipso omnis compositionis & diuisionis,
& mobilitatis experte, quàm mundi conspicua varietate distinctum. quorum
prior sit mẽtis opificis primę, quam Patrem appellat Mercurius, in cuius sinu
mundus intelligibilis vel naturæ exemplar archetypum delitescit. Cui con- 1
sentit & illa Philonis præclara sentẽtia lib. de opificio mundi, vbi sic ait, Mun-
dum autem illum, qui ex ideis consistit, nefas est loco vllo, vel dicendo vel co-
gitando circũscribere: Sciemus tamen quo pacto cõsistat, si considerauerimus »
aliquam nostratium rerum similitudinem: quoties cõdenda est vrbs cura Re- »
gis alicuius aut Imperatoris, præsto est quispiam peritus architectonicæ, qui »
contemplatus loci oportunitatem, primum intra seipsum partes futuræ vrbis »
propemodum omnes delineat, templa, gymnasia, vias, naualia, porticus, angi- »
portus &c. Secunda creationis species fit à spiritali radio, qui super abyssi fa- 2
ciem prouolutus, cælum & terram indeterminata prius ratione constituit for
mam scilicet atque materiem indefinitam, & vtriusque medio proportionem
cõsimilem: cuius adminiculo paulatim ad elimatioris compositionis speciem
mundus exurgit, & quasi à verbo patris aut filio, (vt inquit Mercurius) sic cun 3
cta in orbem aptissimum colligãtur, vt ad ornatum sui, necessitatem atq; per-
fectionem nihil amplius requiratur.

Opificis radij triplex apparentia in rebus cõditis. — *Archetypi ratio & esse simpliciter.* — *Esse indeterminatum ex primis principiis scilicet.* — *Esse definitũ ex elementis actu iam separatis.*

Obserua hic obsecro Mercurij illius ter Max. orationem penitus admiran-
dam, & spectatarum ordinem rerum, libro de potestate & sapientia Dei cap. 1.
Ibidem etenim potestatem referre videtur maximè ad personam Patris, Sa-
pientiam Filio assignare, amorem & voluntatem Spiritui: atque in formatione
mundi primo immensum quoddam spectaculum refert: Omnia videlicet re-
pente in lumen conuersa, & speciem stabilem infinito imperio præualentem: 1
Paulò post vmbram horrẽdam siue caliginem obliqua reuolutione subterla- 2
bentem vultu exagitatam ineffabili, vnde natura humida & indigesta proti-
nus emanarit: Cui tertio assistens opifex verbum ex terra & aëre, aqua & igne 3
velut confusis seminibus hactenus, distinctum ordinibus mundum mensura,
numeroque, & proportione formauit. Itaque velut ex conuersione luminis in
seipsum, obscurè nonnihil ortum caliginis insinuasse videbitur, si altè expẽdas
singula. Ex luce autem foras erumpente fortassis & formæ propagationem in-
tellexit: atque ex diffusa caliginis specie, abyssum siue materiem. Similiter pe
nes ideam triplicis motus tum in actiuo principio tum in passiuo & vtriusque
proportione media licebit tibi quodammodo & actionis concipere triplicem
differentiam, & voluntatis, & potestatis: quarum sit prior in quiete stabili: se-
cunda sit tanquam radiis diuinæ lucis in continuum exporrectis iuxta dimen-
sionem triplicem: tertia verò iisdem omnibus in orbem solidum vndique
reuolutis.

Mercurius creationis singulas partes subobscurè ad personas singulas refert. Applicantur 3. creationis partes ad Pimãdri spectaculum. — *Caligo.* — *Lux.* — *Materies. Forma.* — *Actionis voluntatis potestatisque differentia triplex.*

Ab essentia etenim simpliciter existente & (vt sic loquar) virtute stabili cen 1
tro sphæræ alicuius comparabili rerum omnium velut conceptus nascitur at-
que archetypus, rerum esse purissimum scilicet, æternum, ac stabile semper in

Rerum omnium conceptus primus.

mente opifice. de quo fortaſſis illud in ſacris: fecit cælum & terrã, atque omne virgultum agri antequã oriretur, omnemq́ue herbam antequam germinaſceret: vbi ſanè nihil niſi ideas intellexiſſe videtur conſentaneum. Atque ſic etiam interpretatus eſt Philo.

2 *Rerum progreſſus in vniuerſi fabrica.*

Ab eſſentiæ dimanatione velut in rectum, quę areæ ſuperficiali eſt cõparabilis, rerum progreſſus in generatione poſt conceptum, id eſt ipſa principia adhuc inconnexa prodierunt: vnde & eſſe ſimplex & indeterminatũ, donec paulatim radiis in circuli figuram coeuntibus cæperũt obſcura compoſitionis rudimenta, indefinita tamen propter naturam ſuperficiei: vnde & afflatu ſimpliciore mundi prima elementa ſunt propagata.

3 *Rerum partus.*

Ex eſſentiæ verò dimanatione in orbem abſolutũ & ſolidum, ſphæricæ ſcilicet circumferentiæ comparabilem, Eſſe quoque compoſitum ac determinatum prorſus per hæc inferiora dimanauit. Hic autem velut quidam partus eſt atque perfectio, in mũdi ſcilicet triplicis, aut quintuplicis ſpeciebus, & ſpecierum diuerſis partibus eluceſcens.

3 *Principia.*

De Archetypo impræſentiarũ nihil amplius addam. Quod ad principiorũ creationem attinet, ſunt hęc, vt dixi, potiſſimum tria, Materies, Forma, Proportio; omnia ex mundi ſpiritali radio protenſo in rectum atque continuum ordine ſcaturientia.

Ortus Materiæ. *Ortus Formæ.* *Ortus Proportionis.*

Cum verò ſit & protenſio triplex, vna dextrorſum ſiniſtrorſum, hinc materies oriunda eſt, lineæ tantum cõparabilis ac velut ſola prædita longitudine. Altera ſurſum deorſum, vnde forma progreditur tanquã latitudinis rudimentum ſuperficiali rationi cõparabile. Tertia verò antrorſum ac retrorſum: vnde altitudinis ratio pullulaſcit, oriturq; Proportio, quæ corpoream ſoliditatem in rebus abſoluit, poſteaquam ſcilicet hæc prima principia actu per medium ſunt copulata.

Motus diuerſitas in opificio mundi.

Cæterum in ante dictis motuum differentiis, quod ſi intellectus aciem ad ſummas vſque anguſtias redigamus, inueniętur denuo particulares alię differentiæ tres: duæ quidem ſimplices, vna compoſita. Dum enim vel in lineam mouetur ſpiritus mũdi vel ſuperficiem, vel in altitudinem ſphæricã: mouetur ſanè vel extrorſum à centro ſcilicet, ſeu medio ad circumferentiã extremam: vel via oppoſita à circumferentia ad ipſum centrum: vel denique per motum compoſitum, pariter verſus extrema protenſum, rurſusq́ue ab extremis mediũ verſus inuicem occurrentibus. Ex his autem differẽtiis motuum poſtremis in priorum ſingulis apparent & principiorum differentiæ quædam, indeterminatæ tamen, donec actu per proportionis ſpiritũ copulentur. Multi hæc monſtra nominum & partitionum temerè iudicabunt, quibus hoc obiter dictũ volui, vt ſeſe prius emungant probè, quam aliena temere iudicẽt vel præiudicatis opinionibus acquieſcant: in omni enim doctrinæ genere ſummè perículoſa addictio eſt.

Etſi enim materiem ſenſerit Ariſtoteles omni penitus forma liberam, omni qualitate vita ſpirituq́ue deſtitui: nos tamen hic Metaphyſicæ rationi, vel in-

tellectui

tellectui potius auscultantes lubenter concipimus vnicuiq; principio tria semper assistere. Primò Phenomenon, seu apparentiam quandam, indeterminatã tamen, vtpote linealem in materie, superficiariã in forma, in proportione corpoream. Secundò addimus & indefinitam animam quandam seu vitam indeterminatam illius principij quatenus adhuc est inconnexum. Tertio spiritum quendam in singulis mobilem vltro citroque: deinde & motiuum alterum, & copulantem, pro ratione impulsus facti ab anima mundi.

Tria in vnoquoque spectari principio mundi.

Vnde materiei, quam scriptura Abyssum videtur appellasse, interdum & terram ipsam à cõceptus similitudine assistunt.
1. Gluten perpetuum seu humor quidã indeterminatus (quem pulchrè literæ sacræ vel aquas vel faciem abyssi nominant) cuius officium est partes linealis rationis inuicẽ connectere, modo tamen adhuc indefinito.
2. Spiritus extensus in longitudinem, passibilis tantum, & adhuc indefinitus.
3. Intelligentia vel vita consimilis.

Materiei ratio.

Cæterum pro analogia huius principij materialis tanquam subiecti actionis ad virtutẽ agentis verbi diuini per impulsus continuitatem discontinuitatem (prout nimirũ introrsum extrorsumúe procedit in longitudinẽ) oriũtur tum in materiali glutine, tum in illius spiritu ac vita seu potestate triplices apparentiarum differentiæ, continuitas, discontinuitas & extremorum Symmetria.

Vnde materiei dicitur
- Humor
  - Aequabilis & leuis.
  - Inæquabilis & asper.
  - Symmetros.
- Spiritus
  - Leuis.
  - Asper.
  - Medius.
- Anima & vita materiei
  - Leuis.
  - Aspera.
  - Media.

Pro analogia rursus principij formalis ad virtutem agentis in ipso impulsu spiritus à centro ad circumferentiam, vel econtrario, vel permistum, triplices quoque in forma confusæ sunt differentiæ qualitatis: Nam

Principij formalis ratio vniuersa.

Formæ quam scriptura sacra videtur cęli dignata nomine assistunt
1. Apparentia superficialis exterior, quę in cælestibus lucem parit, in æthereis splendorem magis, in elementis corruptibilibus lumen, colorem cum suis vbique oppositis ex opaco prodeuntibus. vocat hanc faciẽ Moyses lucem & diem.
2. Spiritus fusus in latitudinem.
3. Vita formans, vel rerum formatrix intelligentia.

Vnde pro impulſus triplici ratione tres quoque particulares differentiæ in aſſiſtente formę Phornomeno geminaſcunt, Perſpicuitas ſcilicet, Opacitas, vel vt ſcripturæ verbis vtar, Caligo. Et inter hæc extremorum Medium.

Vnde formarum
- Apparentia ceu lux dicitur
  - Perſpicua.
  - Caliginoſa.
  - Media.
- Spiritus.
  - Fuſus ad circumferentiam & leuis.
  - Contractus ad centrum ſeu grauis.
  - Ambiguus.
- Poteſtas vel vita
  - Leuis.
  - Grauis.
  - Symmetra.

Qualitates primæ. Qualitatis æquabilis in materie comes humiditas in creatione determinata. Aſperi verò & inæquabilis ſiccitas, ſimiliter & perſpicui ſoboles calor: opaci ſiue caliginis, frigus. *Proportionis ratio vniuerſa.* Quod ad proportionem attinet principium tertium, pro eius quoque reſpectu ad efficientem cauſſam ceu impulſorem ſpiritum illa ſimiliter quæ ſemper aſſiſtunt vide.

Aſſiſtunt autem proportioni
- 1 Concretionis velut coagulum quoddam adhuc indefinitum: licet & gluten corporeum in potentia nuncupare, quod quidem in cæleſtibus firmiſſimá efficit formæ atque materiei ceu lucis & humoris concretioné: in orbe corruptibili infirmiſſimá: in æthereis mediam.
- 2 Spiritus in altitudinem extenſibilis.
- 3 Anima ceu vita corporea in potentia rationem altitudinis complexa adhuc indefinitam.

Idcirco pro impulſus varietate introrſum, extrorſum, permiſtumq́ue in altitudinem oritur in rebus atque principiis concretio firmior, ex proportione minoris inæqualitatis; infirmior, propter maiorem; cõcretionis robur mediocritas, propter proportionum æqualem Symmetriam.

Hinc apparet in proportionum ſpecie
- Phornomeni loco coagulum.
  - Maioris inæqua.
  - Minoris.
  - Symmetrum.
- Spiritus
  - Maioris inæqual.
  - Minoris
  - Symmetron.
- Animæ & poteſtatis inhærentis ſimiles differentiæ.

Habes

Habes ex tribus principiis Musicarum vocum differẽtias septem, Asperum, Lene, Graue, Leue, Aequale Inæquale, Symmetron. E quibus tandem restat vt aucupemur Symphoniam vniuersi numeris congruis & tamen discordibus variè temperatam. *Musicarũ vocũ in harmonia mũdi primæ differentiæ 7.*

Restat inquam prædicta singula variè componamus per multiplicationem quadratam scilicet, aut si voles cubicam. Videbis ex coniugationibus singulis oriri totidem quoque elementorum species. Primò 27. quæ ad 9. reducuntur, hæc demum ad 5. Nos in ternione persistentes tria summatim deriuauimus. Vnum elementum scilicet ex connexu æquabilis cum perspicuo, qui sit veluti primarius aër. Secundum ex connexu inæquabilis cum inperspicuo vel opaco: idipsum primaria tellus appelletur. Tertium ex compositione æqualium æquali prodeat, in quo sanè residebit semper spiritus & intellectus, à superiore dimanans ad vsque hæc inferiora iuxta ideam extremorum, nec non actionis & passionis omnis, quam in se complectitur. Hanc auram optimè, fomitemque innati calidi vel extremorum vinculum deinceps vocitabimus. *Elementorũ indefinitus exortus.*

Itaque cùm sint partes vniuersi triplices, Cælestis mere actiua respectu inferiorum, Elementaris passioni subiecta, Aetherea verò actiuam facultatem obtinens versus inferiora, passiuam respectu superiorum.

Erunt & elementa triplicia in 3. singulis mũdi partibus ad huc confusa paulisper iuxta secundę creationis alteram partem.

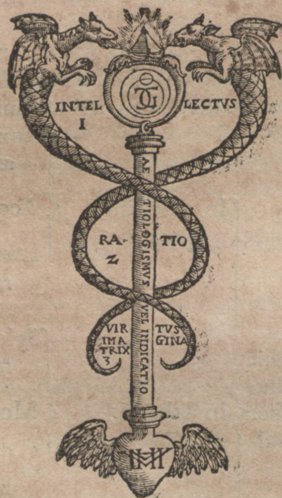
- In cælestibus quidem
  - Lux perspicua cum humore æquabili.
  - Aequale cum æquali.
  - Lux opaca cum humore aspero vel inæquabili.
- In æthereis
  - Splendor perspicuus cum humore aspero.
  - Medium
  - Splendor imperspicuus cum humore aspero.
- In elementis & elementaribus.
  - Lumen vel color perspicuus cum humore æquabili.
  - Medium.
  - Lumen vel color imperspicuus cum humore aspero.

Ex hisce elementis indefinitis paulatim & tertia creationis species est absoluta: Vnde mox elemẽta in cælis, ęthere, & sublunari mũdi regione prodeunt. *Elementorum exortus determinatior.*

Primò quidem aër, tellus & aura media, iam actu distincta, & suis limitibus circumscripta, mox & posterioris compositionis elemẽta ignis, aqua, & horum vehiculum medium: ex iisdem elemẽtis rursum humores corporum totidem & omnis mistorum secuta est generatio. Sed istæc alibi fusius & sparsim cum vsu venerint explicanda, nunc obiter retuli, vti omnem ascensus, descensus & conuersionis seriem ab æthnicis mutuatam cum rerum ordine naturali (meliore interim saluo iudicio) conferamus. Obseruabis itaq; sedulo mundorum trium tres quoque præcipuas partes, creationem triplicem, conceptum, progressum & partum, trium spirituum triplicem motum, trium principiorum triplicem qualitatem, tria elementa primæ & secundæ cõpositionis. quæ cuncta demum ad absolutam monadem referuntur.

Conclusio de Trinitate vniuersi.

Conclusio de Vnitate vniuersi.

DE CIRCVLO SIVE CONVERSIONE EXEMPLARI *in rebus singulis vniuersi, rerumque caußis vsque ad elementa, ac primum in finibus vniuersi.*

CAPVT VI.

ET HACTENVS quidem à Deo diduximus per mundũ triplicem vsque ad materiæ infinitudinem in rebus naturæ singulis, inque humanis animis distributorum ordinum classes, atque earundem analogias mutuas essentiæ, facultatum, actionumque specie congruentes. *Epilogus antedictorum cum propositione noua.* Vt hæ vel solæ sufficiant pro generalis illius Methodi elementis primis, quorum intuitu solo (absq; vlteriore præceptione scilicet) plurimos constat in magnos quandoque artifices euasisse.

Verùm ea quæ modo protulimus vniuersa regressus quidem progressusque speciem, ascensus omnes atque descensus in exẽplari Methodo satis ostendũt: *Conuersio tertia pars exemplaris Methodi.* ipsam verò conuersionis imaginẽ ex vtrisque cõpositam, etsi intra se continẽt, minus tamen conspicuam præbet, nisi ex amborum pugnantium mutua vicissitudine vnius circuli perpetua ratio tum in rebus genitis, tum in rerũ caussis atque principiis, in toto simul ac partibus pari analogia monstretur.

Omnis autem Methodi exemplaris ratio prima in Deo, naturaque opifice collocatur. *Methodi exemplaris triplex ratio.* Posterior hac & imitatrix altera in humanis pectoribus superioris aspectu sic viget & excitatur, vt ignis in naptha vel sulphure delitescens, ad illud exurgit quod actu perpetuo viget incendium, viuacemque sequitur flammæ exterioris afflatum. 1 2

Hæc rursus confusa primum Methodi species, & subita duntaxat impulsione progenita sedem paulisper in lubrico seruat, donec accedente rationis adminiculo postremæ & solidioris methodi fundamentum solidum fiat. 3 Cuius robur vel ædificandis artibus cæteris, scientiisque ita cõueniat, vt nec fortunæ ludibria, nec sophistarum inanes strepitus pertimescat; sed sit velut portus ab accessu ventorum immunis, & vndæ: Nympharumque domus, vbi fessas vincula naues contineant, & adunco pendeat anchora morsu.

Exemplaris Methodi, ac totius imaginis sunt partes præcipuæ duæ, ascensus, descensusque scilicet; qui quidem mutuè copulati absoluunt conuersionẽ vnicam, vel plenum circulũ, vt qui totius peripheriæ rationes intelligat, idem ascensus quoque & descensus, compositionis & dissolutionis speciem facilè in animo comprætendat, vel econtrario. *Partes 3. exemplaris cuiusque.* quippe quæ sic innectant circuitus rationem, vti partes diuersæ inuicem, complexu mutuo vnum efficiunt compositum naturale.

Pulchrè itaq; cõuersionis ideã in rebus omnibus assequemur, si per vniuersi caussas partesque denuo processerimus, adiuncta passim demonstratione rudiuscula, quæ quendam circulum nobis aperiat. *Partitio dicendorum.* Primò in principiis mũdi rebusque compositis, quarum syntagma loco sit exemplaris primi: 1 deinde ex iisdem probet Exemplaris alterius rationem, cuius fundamento solidior tertia 2

sit ex-

3. ſit extruenda. Poſtremò vtilitatem quoq; huius ideæ vmbratilem paucis adhibeat, cuius illecebris velut incantamento magico faſcinatus animus ante non acquieſcat, quàm plenos pro ſcopo naturæ circuitus perluſtrarit.

Demonſtratio cõuerſionis mũdi in cauſſa finalis genere.

At primùm exorſi à cauſſis extrinſecis, de finibus rerum pauca dicamus, prout in circulum omnes ſe mutuo conſequuntur, illamque progignunt Methodi ſpeciem in animis noſtris, quæ ſimpliciſſima eſt & cæteris prior ac περισκοπικὴ nobis dicetur tertio libro.

Cauſſa finalis.

Id iſtic imprimis ſcire refert, quod cauſſa finalis vt finis exiſtit, in efficientis animo reliquas antecedat; vt autem effectus, ſit & iiſdem nunc re, nunc cogitatione poſterior. Idcirco cum cuncta ſub finis nomine ſint entia ſolius propemodum rationis, neceſſe eſt & effectrices cauſſas, & formam, atque materiem, ipſos etiam effectus artis, ſiue naturæ commutatis ſæpe reſpectibus, finalẽ inducere rationem. quare nec de finibus mundi, vel eorundem conuerſione mutua ſermo rectè inſtitui poteſt, quin idem ad mundi partes, ſiue materiem, ad formam quoque, & efficientem tacitè proferatur.

Relationis diuerſitas in genere cauſſæ cuiuſque.

Illud verò non ſegniter expendendũ, quod quemadmodũ in defluxu rerum ſiue progreſſu ex vnitate in multitudinem totius hemicycli ſit caput primariũ Deus, idemq; finis & terminus in aſcenſu naturæ, vel animorũ à materie, per corpora, qualitates, animas, ad mentem & vnitatem: ita & in conuerſione omnium ſtatuendus eſt Deus vt centrum, idemque vt area quædam, vt ſphæræ totius circumferentia: hic quidem agendi potẽtia, & pulchritudinis radio infinitus, illic penes eſſentiam vnus & indiuiſus. Itaq; ſiue finalem ſeriẽ à nuda ratione pendentem in vniuerſo contemplemur, ſiue realem alteram, qua ſeſe effectus, & effectrices cauſſæ, tum ſub vnius compoſiti nomine, tum ſub materiæ & formæ diſtinctis ordinibus conſequuntur, vbique à Deo telam cõuerſionis exorſi, per eũdem merito & actiones, & ſtudia, ſermonemq; vniuerſum regere, & in eundem referre conabimur, donec inſtar lunaris globi à Sole digreſſi, & ad eundem conuerſi denuo, & lucis & motus orbem pulcherrimum abſoluerimus.

Caput totius circuli Deus.

Relationũ circuli in ordine cauſſæ finalis.

Vnum hoc equidem mirari ſatis non poſſum, quòd in diuinis operibus ita ſint cõcinnata ſingula, vt idem medium ſæpe reſpiciat diuerſos ac penè contrarios ſcopos. Diuerſa quoque media conuerſim referantur ad vnicum finẽ, vnde cum in ordinibus quibuſcunq;, tria hæc ſemper occurrant, extrema duo & extremorum medium, vbi diuiſionis totius latitudo bipartita vel cõnexim ſub vnius medij nomine, vel diuiſim rurſus ſub extremorũ ambitu continetur: hinc ſanè cunctorum finium exurgit in vniuerſo maximè circularis ratio.
1. Nam modò referuntur infima quæque ad ſuperiora, tanquam ſuæ exiſtentiæ
2. vel actionis principes ſcopos: modò cõuerſim ſuperna videntur inſtitui infe-
3. riorũ gratia: modò extrema vtraq; propter vnius medij rationẽ, vel medium propter extrema. Vnde hæc analyſeos, atq; ſyntheſeos ratio in mente opifice, propter ſymphoniã triplicẽ, longè quidem pulcherrima eſt, ſed inexplicabilis mihi atq; mortalibus cæteris, quippe qui eius conſiliis non interfuerimus, ſed

rude duntaxat vestigium impressum animis habeamus: quod si oratione qualicunque nobis licet exprimere, dicam crassiusculè primùm, vt quondã Plato, mundum hunc vniuersum ex vno versum in infinitam pulchritudinem, ideoque Græcis κοσμόζετον κόσμον ex abundante ipsius opificis bonitate fluxisse, quam minus conuenerat absque germine sterilem in se ipsa permanere. Finis itaq; totius & opifex caussa est Deus, vel summa bonitas: idem & rationes formarum omnium essentialiũ, accidentalium, quantitatũ in se complexus, cunctorum quodammodo vt forma est generalis, atque materies. Vnde & mũdus propter Deum, vt gloriæ nimirum illius & maiestati inseruiat. propter eundẽ singula agit in mundo Deus; emittit spiritum suum, aufert, atque circumagit, rerum ortus efficit, interitus & conuersiones mutuas. Hinc primũ mundi maioris gratia creatus est minor, & propter minorem ipsa Respublica, vel ecõtrario propter Reipublicæ mundum, propter artes atque scientias homo: propter hominem mundus maior: & rursus in singulis minora propter maiora, & media: maiora conuersim minorum gratia, vel medium propter extrema, & hæc propter mediũ. Ita enim inseruiunt animabus corpora, corporibus animæ, sed vtrisque spiritus medij. ita formæ figura inseruit atque materies, materiei forma, vtrisque proportio; vt non ineptè mundũ consistere ex mutuo debito arbitremur, licet alia quadã ratione inferna summis debeant, alia verò suprema infimis, vel vtraque medio. Superiora hoc etenim ex amore debẽt, vt inferiora queq; perficiant. Quod debiti genus ad agẽdi conditionẽ magis est referendũ. Inferiora quorũ cõditio magis passibilis est, supernis ordinibus recipiẽdi prõptitudinẽ atq; obsequiũ debent. Media tandem extremis, vt sint in actione, & passione qualibet vinculorũ loco, viamque deducant ex ortu interitũ versus, ex vno contrariorũ in alterum, per cõmune symbolum in analogia mutua & proportione cælatũ. Rursus inter extrema summæ naturæ fastigiũ Deus, in omnes inferiores ordines agit: à nullo accipit, neq; patitur quicquã. Omnibus contra substrata materies patitur tantũ, reuera nihil agit licet actionis modũ sępe peruertat, iuuet atq; prępediat, quę nõ tã per se videtur facere, quàm per cohęrentẽ qualitatẽ, quæ quasi superior corpore, & quantitate à Metaphysicis æstimatur. Quicquid est intermediorũ graduũ, omne id partim actiua, partim virtute passiua pręditũ ea necessitudine cõparatur, vt agẽs omne in agẽdo pati vicissim, & quæ patiũtur agere videamus, vti sese mutuo quærãt, amentq; singula, vel fuga & odio prosequãtur: Vnde illi attractus repulsusq; perpetui ascẽsus, atq; descensus, misturæ, & misturarũ dialyses, ortus, interitus, augmẽta, decremẽta, & in naturarũ genere quouis, cõtrariorũ perpetuæ quędã vicissitudines.

Finis mundanæ fabricæ iuxta Platonem.

Demonstrantur circuli in genere caussæ finalis vniuersi.

Mundus ex mutuo debito constat.

Quid superiora debent.

Quid inferna.

Quid media.

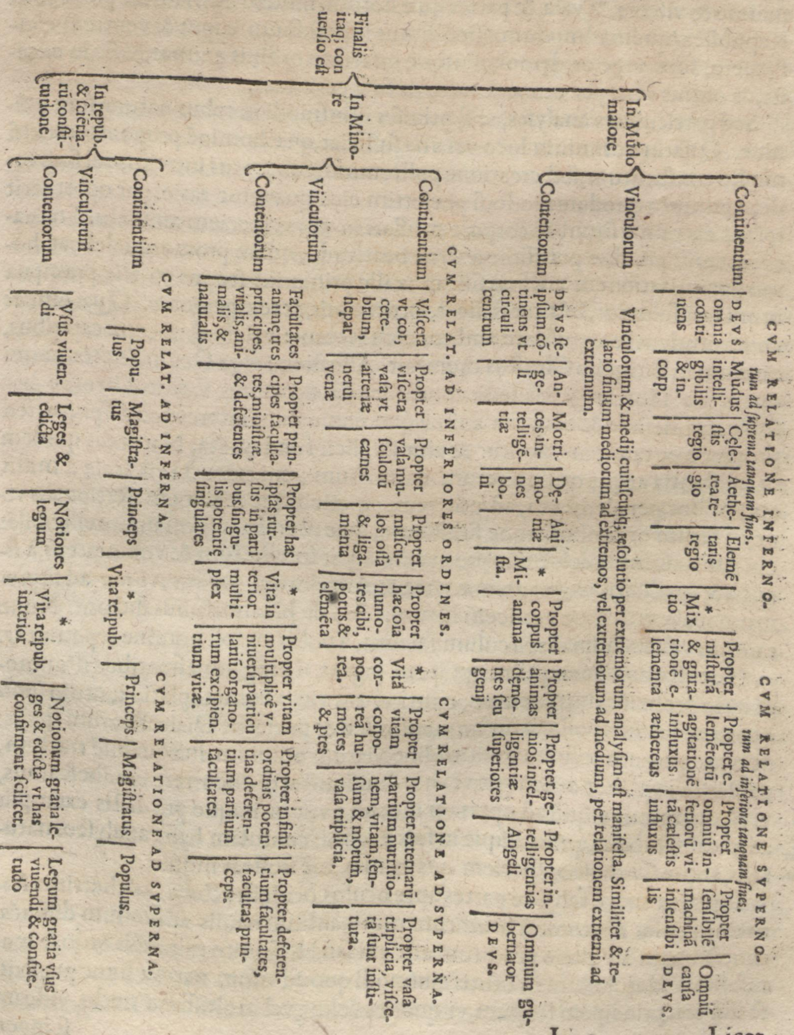
Quòd si particulatim in longa finium serie, eundem & primum cernere & nouissimum voles, refer te ad subiectam tabulam. Et per intermedias classes aciem vltro, citroque raptam circumage: adiuncta passim si libet iuxta finium resolutiones & diuisione Dialectica, qui ferè Platonis mos est, vt in artis nostræ constitutione plenius demonstrabitur.

Particularis synthesis & analysis demonstratio in opificio vniuersi.

Circularis ratio siue conuersionis idea in finibus vniuersi.

Finis efficiens & cunctorũ princeps Deus.	Huius bonitati, sapientiæ, & fecundissimæ pulchritudini conueniebat Mundum sibi creare similẽ, qui vnitate simul ac trinitate rationem opificis sui, & maiestatis in fandæ gloriam testaretur.	1 Vt sit, id est essentiæ ipsius summa perfectio, quæ in rerũ circuitu plenius, & contrariorum mutua conuersione spectatur.	Huius finis gratia vita requiritur triplex { Animalis Vitalis Naturalis	Propter vitam actio triplex { Animalis Vitalis Naturalis	Propter actionis genera tria facultates totidem { Animalis Vitalis Naturalis	Propter facultates, anima & forma vnica sed triplici ratiõe distincta	Propter animam corpus similiter diuisum in sedes tres. { Cerebrũ animalis fac. & rat. Cor vitalis & irascib. Hepar concupis. & naturalis.	Propter vtriusq; cõnexum spiritus triplex { Animalis Vitalis Naturalis	Propter particulariũ animaliũ cõpositiones ex anima, corpore, Spiritu communis anima, corpus & Spiritus vniuersi.	Propter cõpositionem omniũ cõmunis amor	Propter amorẽ Deus eiusdem fons & ratio prima.
		2 Pulchritudo, id est, vt cum aliis sit, quæ maxime per progressum explicatur ab vno in multitudinem.	Propter hanc, prima distinctio in ternarium fluens { Mundi maioris Mundi minoris Mundi minimi seu reipub.	Propter ternariã distribut. primã altera cõ similis subdiuisio in nouenarium descendens, vbiq; { Partis incorporeę Spiritalis Corporeæ	Propter nouenariã sectionẽ vlterior distributio in 27. per conceptum alterius ternarij in singulis nouẽ { Supremorũ ordinum Mediorum Infimorum	Propter diuisionis membra singula diuinæ requiritur pulchritudinis radius, ideas in se depictas continens à summis ad media vsque pertingens.	Propter hunc ipsum radium vnus ac idem multiplex amor.	Et horum omnium gratia omnis vnitatis ac multiplicitatis punctum vlterius indiuisum Deus			
		3 Conseruatio essentię vt pluribus consentiat vnumquodque, quod maxime fit per regressum ex multitudine in vnitatem.	Huius itaque gratia concentus primo requiruntur Mũdorum trium, Maioris, Minoris, Medij.	Propter hunc concentus partium spiritualium corporearum atque incorp. & rursus supremorum, mediorum, infimorũ ordinum.	Horum gratia cõnexionis forma, vt ordo, numerus atque proportio. { Substãtiarum Proprietatũ, Accidentium	Propter ordinem excluditur ab vniuerso, & vacuum & priuatio omnis & penetratio dimensionum	Horum gratia iunguntur similia similibus, contraria contrariis & ex coniunctis iterum fit pugna & dissolutio noua.	Omnium ratio & fons in Amore, Amoris autem in omnium architecto Deo.			

Verum vt totius resolutionis, cōpositionis, atq; circuitus ordo sit explicatior, ad mundi species singulas conuertamur, spectantes in omnibus tribus trium præcipuarum partium analogam rationem, & vbiq; finium relationem triplicem vel ad infima quæq;, vel ad suprema, vel media; sic enim sub vniuersali priore & particularis finium circulus elucescet.

Finalis itaq; conuersio est

In Mūdo maiore

	CVM RELATIONE INFERNORUM AD SUPREMA TANQUAM FINES.						CVM RELATIONE SVPERNORUM AD INFERIORA TANQUAM FINES.				
Continentium	DEVS omnia continens	Mūdus intelligibilis & incorp.	Celestis regio	Aetherea regio	Elemētaris regio	* Mixtio	Propter misturā & gñrationē elementa	Propter elemētorū agitationē influxus æthereus	Propter omniū inferiorū vitā cælestis influxus	Propter sensibilē machinā insensibilis	Omniū causa DEVS.
Vinculorum	Vinculorum & medij cuiuscunq; resolutio per extremorum analysim est manifesta. Similiter & relatio finium mediorum ad extremos, vel extremorum ad medium, per relationem extremi ad extremum.										
Contentorum	DEVS seipsum cōtinens vt circuli centrum	Angeli	Motrices intelligētiæ	Dęmones boni	Animæ	* Mista.	Propter corpus anima	Propter animas dęmones seu genij	Propter genios intelligentiæ superiores	Propter intelligentias Angeli	Omnium gubernator DEVS.

In Minore

	CVM RELAT. AD INFERIORES ORDINES.						CVM RELATIONE AD SVPERNA.		
Continentium	Viscera vt cor, cerebrum, hepar	Propter viscera vasa vt arteriæ nerui venæ	Propter vasa musculorū carnes	Propter musculos ossa & ligamenta	Propter hæc oīa humores cibi, potus & elemēta	* Vitā corporea.	Propter vitam corporeā humores & ptes	Propter externarū partium nutritionem, vitam, sensum & motum, vasa triplicia.	Propter vasa triplicia, viscera sunt instituta.
Vinculorum									
Contentorum	Facultates animę tres principes, vitalis, animalis, & naturalis	Propter principes facultates, ministræ, & deferentes	Propter has ipsas rursus in partibus singulis potentię singulares	* Vita interior multiplex	Propter vitam multiplicē vniuersi particulariū organorum excipientium vitæ.	Propter infimi ordinis potentias deferentium partium facultates	Propter deferentium facultates, facultas princeps.		

In repub. & scientiarū constitutione

	CVM RELAT. AD INFERNA.				CVM RELATIONE AD SVPERNA.		
Continentium	Populus	Magistratus	Princeps	* Vita reipub.	Princeps	Magistratus	Populus.
Vinculorum							
Contentorum	Vsus viuendi	Leges & edicta	Notiones legum	* Vita reipub. interior	Notionum gratia leges & edicta vt has confirment scilicet.	Legum gratia vsus viuendi & consuetudo	

Licet tibi hoc diagramma pictum si voles ad instar primarum classium discursu triplici in conuersionum circulos exarare, licet quoque analogiam omnium interpunctorum mutuam assignare, vt & in humana fabrica & in ciuitate hominum sint singularium partium communissimæ rationes, possintque dici in homine partes cælestes, æthereæ, & elementares. Similiter in mundo maiore & viscera, & vasa, & partes quæ horum influxu nutriantur: possis & in Republica (quemadmodum ostendimus suprà) suum caput & ventrem constituere, suos angelos, dęmones, atque inferioris ordinis animas, & sic in cæteris, vt omnis idea per omnes exactè diffusa pelluceat.

Eadem demonstratio in hominis opificio.

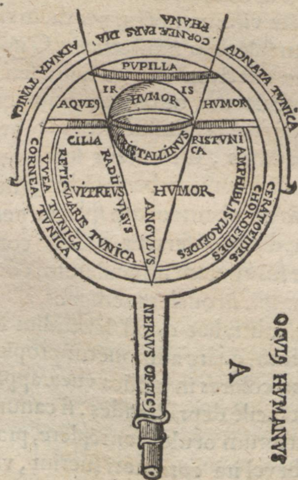
Sed particulares analyses, ac synthesses istiusmodi in rebus naturæ sunt infinitæ. Quarum omnium loco vel vna sufficiat, quæ hominē proponit vniuersi medio constitutum, sed creatione postremum, conceptus interim, vel finis ordine primum quodammodo, si præsertim eius quæratur ratio, cur oportuerit ipsum ex anima simul & corpore conflari in vnius speciem animalis. Statuatur etenim pro fine potissimo æterna beatitudo, quam promereri debeat homo per imitationem artificis sui: mox ille primarius scopus in tria præcipua munia dissoluetur, Iustitiæ scilicet, fortitudinis, & temperantiæ. Quæ omnes vnius prudentiæ augustiore ambitu continentur: vel duobus certè capitibus, quorum in Euágelio Christus meminit, Affectione erga Deum, & proximum quemque. Horum gratia sedis constituendæ necessitas sequitur in orbe hoc sublunari, deinde & corporis animæque coniugium intercedente spiritu, sed propter hæc tandem creantur & vitæ duplicis fundamēta, Naturalis quidem in substantia atque ordine rerum naturalium, cui extructa est scala à mistis corporibus, per elementa, ad ætherem, cælestemque regionem: Rationalis vitæ, in rerum ordinibus atque substantia, quæ mundum formant intelligibilē: cui patet ascensus descensusque machina, per intellectum & voluntatem, à figuris & qualitatibus, per animæ vires, & Angelorum gradus, vsque ad supremum scalæ vtriusque verticem Deum. Sed de his alibi fusiùs dictum. Nunc tantum vt caussæ finalis circulum faciunt, à nobis exēpli nomine repetuntur.

Nec est quod quenquā magnopere pigeat, si progymnasmatibus istiusmodi iusto prolixius immoremur, cùm horum viuax contemplatio tantum non operis ardui vsus polliceatur immensos, sed & præsectis Dialecticorum spinis, & præceptorum infinita multitudine, viarum omnium inæquabilē tractum, paulatim explanet ac leuiget; vt antè diuisionis artē discurrere consuescamus, vel à carceribus vsque ad optatam metam: vnum itaque prædictis exemplis adiecerim lubens, quo quisque in suis negotiis confusam hanc analyseos naturalis, atque syntheseos speciem quàm maximè studeat imitari.

Demonstratio medica finalis resolutionis in oculi structura.

Inter humanæ fabricæ partes ante oculos oculi structura pulcherrima statuatur. Eiusq; anatome à brutorum ruminantium oculis admodum differēs, contrà quàm à Vesalio proditum est: vbi sanè & finium mirabilis ordo se manifestat. Videtur enim in brutis eiusmodi quo ad visum natura hunc præfixisse sibi ceu principem scopum, vt quoties velint, vel in altissima nocte, videant semper.

ſemper. Homini verò & auium plurimis nihil hoc opus fuit, ſed tantum vt viſus interdiu ſit perſpicax, minimè laborioſus tamen, totius autem figura organi cum vultus decore potiſſimum, & cum humanæ ſpeciei maieſtate conſentiat, cuius gratia id ſapienter inſtituit; Primum, vt inſtrumentorum vtrique ſit iuſta quantitas, quæ capiat ſpiritus quantum ad actionis potentiam ſat ſit; verùm in illa exterius prominente totius ſphæræ particula, palpebrarum tarſi in brutis ſic committuntur, vt ad figuram orbicularem nonnihil accedát. Qualis profecto ſpecies vt eſt venuſta in brutis, in homine prorſus terribilis, & minus honeſta ſpectatur, quare ad oualem potius ſpeciem cõpreſſis ciliis, debuit mox & ille perſpicuus in interiore corneæ parte circulus iridem, atq; pupillæ foramen oſtẽdens, minor effici, quàm pro totius ſphæræ, vel cryſtallini humoris proportione conuenerat. Nam vt hoc obiter demóſtremus, cùm cryſtalloeidis humor primum ſit viſionis inſtrumentũ, debet idcirco eius eſſe rata proportio, tum ad totam ſphæram, tum ad foramen vueæ, vt quibus ſuperioris orbis eſt æqua capacitas, ſit & humoris cryſtallini quantitas eadem. Quæ rurſus ea ſit magnitudinis vel diſtantiæ ratione erga pupillam, & neruum opticum, vt viſus radij ſtatim exorti à foramine nerui optici (quod circa inſertionem magis inſtar puncti conſpicuum eſt, & plurium imperitorum oculos hactenus ſubterfugit) ita procedant ad extimam vndique pupillæ circumferentiam, vt cryſtallini ſuperficiem illorum ſinguli vna duntaxat parte contingant, ſitque communis angulus qui ſphæræ vtriuſq; latera complectatur, externaſq; ſpecies cum internis rationibus ita componat, vt totę in totis diffuſæ ęquabili lege ſpectentur. Sed magnitudinis ratio, in humore cryſtalloeidi, non ita potuit hominibus concinnari, vt idẽ ſatis ſit amplus, pro ratione ſphęrę totius, quæ ferè ęqualis eſt nobis cum ouilli oculi magnitudine. Idemq́ue in centro conſtitutus, ratam analogiam anguli ſeruet ad pupillæ foramen, quod iuxta conceptum prioris ſcopi minus effectũ eſt, quàm orbis totius proportio requirebat, ſi cæterorum animantium oculos obſeruemus. Nam ſi cryſtalli orbem in centro totius poſſe conſtitui voles, iam maior erit is angulus qui à neruo optico, per cryſtallinam circumferentiam tendit, eo qui ab eodẽ

neruo producitur ad pupillæ anterioris extimum cyclum. Meritò itaque in hominibus cryſtallinus humor, verſus anteriora promouetur, vt quod fieri ſolius magnitudinis ratione non poſſit, diſtantiæ modus abſoluat. Contrà in ru-

minantium genere, proposita similiter & venustatis, & vsus ratione, quæ pro animalibus istiusmodi requiratur, certa est proportio horũ trium, pupillæ scilicet, orbis crystallini, & totius continẽtis sphæræ. Est & habitudo mutua talis, vt sphæra tota in duas posteriores æquales pulchrè diuisa, per arachnoeidem vel ciliarem tunicam, crystallum exactè in medio statuatur: cui sustinendo à tergo incumbit vitreus humor, à fronte aqueus: quorum hunc crystallini nutrimentum idoneum, illum vt eiusdem excrementum plurimi putant. Nam quia vsus hic erat potissimus, vt noctu simul atq; interdiu queant conspicere, idcirco maior est illis ingenitus fulgor colorum multiplicium, qui circa insectionem optici nerui, in vuea tunica, sub amphiblistroeidi cõspici solẽt. Nam licèt humanis oculis, præsertim quo fuerit tenerior ætas, suus sit quoque eodẽ in loco splendidior color, hic tamen ad rubrum magis, atque sanguineũ vergẽs vniformis apparet, à reliqua vuæ internæ specie, quæ ferè nigerrima est, summopere dissidens. Contra quadrupedũ oculis hic miris modis euariat, fulgorisque misturam ineffabilem repręsentat, ex viridi, fuluo, rubro, atque cęruleo, argenti, vel auri bracteæ, vel certè cælestis iridis formæ non absimilem. Itaque pro actionis necessitudine oportuit planè hác lucidam vueæ partem crystallino orbi interdum propiorem fieri, interdum longius dissidere. Nam si æquè propinquus sit interdiu, atq; nox ipsa cõpellit, fortassis propter æqualẽ difformium luminũ permistionẽ, minus conspicient, vt si quis lucerna per diẽ accẽsa videre seriò velit. Motũ itaq; voluntariũ adiungi decuit, cuius arbitrio per hũc splendorem videant noctu, per diem tamen idem splendor nihil officiat. Quod ea ratione effectum est, vt supra senarium musculorum numerum, humanis oculis congruentem, adderetur in brutis quadrupedibus, orbicularis septimus. Qui à postica totius orbis oriũdus, ante ingressum nerui, antequam sphæræ percurrat medium, inferatur. vnde & contractione sui figuram orbicularem, cùm velit nonnihil in oualem redigens, à longitudine subtrahat quod latitudini sit tribuendum; quare admouẽtur propius crystallino colores in postica vueæ apparentes, vt facilè depræhendes, si canum atque cattorum oculos contẽplêre, præsertim vbi vel ira commoti fuerint, vel ad captandum aliquid acriùs excitãtur. Sed cùm in naturæ minutissimis rebus summum vbique sit artificium, & resolutionis ratio difficillima, hæc ego duntaxat crassiore minerua protuli, vt rerũ varietate, fluctuantes animos recreem,

Oculorum fulgor in homine.

In quadrupedibus.

Vsus antedicto- [illegible]

vtque

vtque quibus & ocium & cogitãdi animus sufficit, iisdem, huius doctrinæ adminiculo, scandendi altius paulo, & gnauius expendendi singula, relinquatur occasio. Longum foret in hoc exemplo perfectum circulum demonstrare. Sed quoniam per vtilitatis & pulchritudinis occursum mutuum, ex antè traditis facilè colligatur, cuius conuersionis Amor velut præcipuus dux & gubernator existit; volo me tandem ad huius æternos ignes & non violabile numẽ erigere: vt quæ sit totius conuersionis efficiens caussa, vtque & in efficiente principio vniuersi, non minus quàm in conceptu finium ratio quædam circuitus, vel rerum circuli demonstrentur.

DE CONVERSIONE EADEM IN CAVSSA *effectrice vniuersi. deque Amoris circulo.*

CAPVT VII.

AMORIS ratio per mundi principia, caussas, atque segmenta sic distribuitur, vt eius ascensus, descensus Peripheriæ, in horum singulis ita refulgeant, quemadmodũ in mũdo maiore Solis viuificus calor, & rationalis animę vis in humano corpore, ex particulariũ quarundã imaginũ reflexu, & actioni suæ substratis partibus elucescit. Est enim caloris præcipua sedes in sphæra titania, vt rationalis animæ in humano cerebro. Vtriusque tamen dimanationis impetum nulla in toto particula subterfugit, quin omnes pro suo modulo virtutis eiusdem, & luminosi radij participes fiant. Ita & Amoris primariam cathedram in mundo quidem intelligibili collocamus, qui sit velut vniuersi caput, à quo deinceps procedũt radij in continuum tres: Bonitatis, Amoris, & Pulchritudinis. Ita quidem in defluxu diuinæ virtutis hæc tria mutuo copulantur, vt qui velit disiungere, idem & à corporibus animam liberet, & ab vtrisque spiritum. *Amoris sedes.*

Quod enim est vniuerso corpus, id penè in idearum propagine pulchritudo; quod anima corpori, id pulchritudini bonitas, vt gẽma in cyclo fului spectabilis auri. Quod autem in vita cuiusq; spiritus omnia fundens & copulans, id amor est bono pulchroque inuicem copulatis. Namque & dextra sinistris, superna infimis colligat, æqualia æquabilibus fouet, contrariis contraria pellit, extrema per medium vel sursum corripit, vel deorsum præcipitat, dum reuoluta penitus orbis perfecti imaginem assequantur. *Pulchri & boni comparatio.*

Nec malè idcirco Amorem nominant boni pulchrique desiderium, ne frustra cum pictoribus vbiq; iunctã Cupidini Venerem exprimamus. Vix enim amoris indolem rectè perspicias, nisi & bonitatis, & pulchritudinis formã vnà spectandam proposuerimus.

Primùm quo ad naturam boni pulchrique, in rebus omnibus interna perfectio producit externam. illam vt bonitatem, hanc verò vt pulchritudinem possumus appellare: vt sit intrinseci boni exterius pulchrum, velut latentis

animi

animi figura magis conspicua: aut velut spectabilis flos, vel tanquam diei prę-nuncium illud crepusculum matutinum, & Tithoni croceum linquēs Aurora cubile; cuius illecebris & lenocinio, occulta bonitas confestim rapiat intuētes. præsertim cùm nos oporteat passim, ab apparēte foris imagine duci ad rerum abditas formas, & à sensibili pulchritudine, ad intelligibilis notionem.

Bonū vel vtile pulchro coniunctißimum.

Quin vt verbo expediā, ita me hercule bono vel vtili, coniuncta est pulchri vel decori ratio, vt vix humana cogitatione, nedum natura dirimi possit. Testis mihi insignis est M. Tullius in Oratore, vbi vt in oratione numerum decentē, simul atque vtilem probet, verbis his ferè aut consimilibus vtitur: Quemadmodum in rebus cæteris, natura est fabricata; sic & in oratione, vult ea quę maximam vtilitatem in se contineant, eadem habeant & dignitatis plurimum & venustatis. Nam siue ad mundi totius statum oculos cōuertamus, vbi cælum rotundum, terra in medio vt centrum, vi sua nutuq́ue teneatur, quam circum errātes stellæ septem, quorum Sol medius Lunæ per certas periodos & lumen & vires impertiat. Hæc tantam (inquit) vim habent, vt paululum immutata cohærere non possint, tātam pulchritudinem, vt nulla species ne cogitari quidem possit ornatior. Refer nunc animum ad hominum vel cæterorū animalium formam, figuras arborum, lapidum, metallorum. In singulis primum necessitati natura consuluit, nusquam tamen est vlla pars nisi venusta. Linquamus naturam artesq́ue videamus, ita in nauigiis, domibus, tēplis, ea quæ construendis his sunt necessaria, habent & illam in specie venustatem, vt non salutis solum, sed voluptatis etiam caussa inuēta videantur. Ita Capitolij fastigiū (vt verbis ipsius vtar) non venustas, sed necessitas fabricauit: vtilitatem tēpli fastigij dignitas consecuta est. Tandem ita concludit: Clausulas atq; interpuncta verborum, animæ, interclusio atque angustiæ spiritus attulerunt. Id inuentum est ita suaue, vt si cui sit infinitus spiritus datus, tamen eum perpetuare verba nolimus.

In rebus naturæ. *In artificialibus.* *In Rhetorica.*

In arte Gymnastica.

Nonne eadem ratio effulget in arte Gymnastica? Celer in omnem positionem corporis motus arcendæ vel inferendæ plagæ maximè necessarius, quem pulchritudo sic è vestigio sequitur, vt ipsi spectantes dubitent, num eius tam multiplex ratio propter decorem magis, an propter vtilitatem sit instituta.

In Musica.

Quid verò de arte Musica loquar? cùm vel in cithara vel instrumentorum perfectissima chely, propter differentias vocum, interuallis chordarū, siue manubrij singulis, sui seruandi sunt peculiares digiti: Nonne concludes vbique, leges easdem & promptitudinis vsum, & certā decori prodere rationē? Certè in rebus vniuersis, propter bonum & formam intimam, figura quædā elucet, atque exterior pulchritudo, propter pulchrum exterius, vis intrinseca, propter vtrunque Veneris filius conuersionis mutuæ gubernator.

Pulchritudinis ratio.

Cōiunctim igitur de bono & pulchro verba cedamus, vt quorum mirificus splendor, cum amoris radio præstēt vnius influxus speciem, quæ nihil sit aliud quàm exemplaris summi, vel ideæ principis actus quidam perpetuus, ex suo quodam corpore, spiritu, animaq́ue conflatus, velut splendor diuini vultus, in

quo

quo depictæ sunt rerum omnium seminales rationes. vnde in conuiuio ita definit Plato, pulchritudinem esse gratiam quandam viuacem, & spiritalem Dei radio illustrante, Angelo primum infusam, inde & animis hominum, corporumque figuris, & vocibus, quæ per rationē, visum, auditum, animos moueat atque delectet, oblectans rapiat, rapiens inflammet amorem. Ex quibus patet eandem spectari magis in auribus, oculis, mente, formarum, figurarumque & facultatum ordinibus, modo ac proportione constitui.

Iuxta Plotinum paucis descripta est pulchritudo, vt vna quædam sit gratia, ex plurium concinnitate resultās. sed quæ in animis siue spiritibus, virtutum atque scientiarum concordiam comitetur: in corporibus colorum & figurarū optimā symmetriā. Vnde in Tuscula. quæst. lib. 4. sic meminit Cicero: Vt corporis est quædam apta figura, cum coloris suauitate, eaque dicitur pulchritudo: sic in animo opinionum iudiciorumq; æquabilitas & constantia, cum firmitate quadam virtutis, vim ipsam continens, pulchritudo nominatur. Has Academicorū definitiones carpunt ineptè plurimi, cum quòd propter pluralitatis rationem Deo minùs congruere videantur, quippe qui nullam compositionem in se admittat, tum quòd in tactilibus quoque & gustatilibus, olfactibilibusque rebus, sit qualitatum harmonia, quam Amor & pulchritudo per gustum, tactum, atque olfactum manifesta consequatur. Sed excusari veterum definitio quàm facillimè potest, quod in Deo, & formis abstractis à materie; etsi nulla reuera sit compositio, est tamen in Deo per modum vnius, agendarum rerum multiplex ratio: cuius & formæ inferiores participes fiunt. Sed eadem ratio in rebus corporeis paulatim fit multiplicior secundum verè passibilem modum. Quod autem & olfactui, & gustui, tactui, suus sit pulchritudinis sensus, omnis hæc bruta affectio quædam, & à diuini amoris commercio prorsus vt aliena negligitur, nisi ad rationis legem, vitæ & cognitionis fructū necessarium, ab hominibus referatur: vt eadem sanè non tam per se sit improba, quàm propter abutentium improbam voluntatem. *Pulchritudo corporea.*

Pulchritudo itaque, & voluptas incorporea laudanda est nobis tanquā simpliciter bona: Corporea verò vt bona per accidens, ferè modo quo medelæ bonæ; quia vt testis est Aristoteles Ethicorum 7. Voluptates corporeæ dolorē adimunt vehementem, vel intemperiei ad suum contrarium reductione demulcent. Omnis autem medela eò magis est expetenda, quò morbo maiori opituletur. Quare cùm corporeæ voluptates vehementiorū passionū sint medelæ, fit magis multo, vt hæ voluptates à vulgo, atque ardētius expetantur illis, quæ nō vt medelæ, sed propter se tantū desiderātur. Quin vt eiusdē abusus constet penitior ratio vniuersa, hæc sanè in animorū delapsu ad corpora maximè collocetur. Quia etenim pulchritudo interior per res sensibiles pulchras à sensu primū exteriore percipitur, sitq; iuxta Platonicos ascēsu lapsus multo facilior: *Omnis pulchritudo bona.* *Abusus ratio in appetitu pulchri.*

Facilis descensus Auerni,
Sed reuocare gradum, superasque euadere ad auras,
Hoc virtutis opus.

Idcirco plurimi priusquam internam rebus pulchritudinem degustarint, in antè percepta voluptate figuntur: vnde ceu temulenti, aut veternosi redditi ad veræ voluptatis reminiscentiam perduci minimè possunt; fitque vt his eueniat quemadmodũ ferè afflictis morbo colico vel pleuritide fieri solet, qui cum fomentis calidis, vel cataplasmatibus istiusmodi mali rabiem se posse putant extinguere, eo quòd momẽtaneam recreationem, siue doloris quoddam lenimen digestis solum halitibus experiantur; morbi tamen primariam caussam, & fomitem ex attractione humorum magis accumulant, vnde & paulo pòst dolor cum febri iuxta conuersionis circulum ampliùs incrudescit. Quod & in hydropicis liquidò constat, si sitientibus potum offeras copiosum; in febre ardenti obstructionibus complicata, si aquam frequenter frigidã bibant; in ophthalmia, si sæpè narcoticis dolorem ab inflammatione partum velis obtundere. Nam & in amoris œstro, qui sese per ætatis ludum, perque libidinis explementa, morbo suo se prorsus mederi posse existimant, eiusdem potius perennem circulum trahunt: dum ex libatis corporum voluptatibus, ipsa magis brutescens anima, ad sensus à ratione delabitur, & graui iamdudum saucia cura, vulnus alit venis, & cæco carpitur igni. Quæcunque de pulchritudinis circulo à sensibilibus rebus, ad spiritum animamque interiorem, & hinc vicissim per spiritus, ad sensus corporeos explanaui, eadem de pulchritudinis sobole, siue Amore intelligas velim. Primo etenim externæ pulchritudinis vis sensum percellit exteriorem, præcipuè visum: vnde poëta: *Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error*. Sed multo expressius Georg.3.

Appetitu circuli ex desiderio pulchri.

De Amoris circulo.

Amor ex aspectu nascitur.

Carpit enim vires paulatim, vritque videndo
Fœmina, nec nemorum patitur meminisse, nec herbæ.

Circuli demonstratio.

A sensu externo per harmoniam sensibilem concitato, spiritalis rerum spectatarum pulchritudo spectantis spiritum cõmouet, qui mox receptã speciem animæ quoq; cõmunicans, facit vt & concentus intrinsecus rei perceptæ concentum internum maximè, siue percipientis formam pari proportione afficiat. Verùm impressæ rerum pulchrarũ imagines sæpè etiam à leui quacunque occasione mouentur, motaque forma principe turbatur spiritus, à spiritu sensus externi denuo, vbi rursus apparet mox præcipitium maius à nobilioribus sensibus ad magis ignobiles; ab olfactu ad gustum, ab auditu & visu ad tactum improbum, ab osculis ad complexus & gradum vltimum voluptatis. Quem vt philosophi pro summæ ducunt amentiæ siue furoris specie, Medici pro comitialis morbi siue conuulsionis quadam imagine: ita vulgus turpiter contrà pro summæ voluptatis, & absolutæ in amore beatitudinis cumulo expetiscunt. Sed vt à pulchro ad pulchritudinis appetitũ prouehamur, Amorem Veneris potentem filium, cælo terraque metuẽdum, pariter ac colẽdum docet illa percelebris sacri Poëtæ vox:

Amor.

Nate meæ vires, mea magna potentia solus:
Nate, patris summi qui tela Typhoëa temnis.

Orpheus

Orpheus proinde in Argonauticis Amorem vt mundi Genium, vt magnum Deum, & antiquissimum laudat. quippe cùm Chaos ante mundum posuerit, ante Saturnum, Iouem & cæteros Deos: Amorē sanè in sinu ipsius Chaos constituit; eundem adeò sic definiens, vt sit principium, quo res informis, ornamentum sui seu κοσμόν, perfectionemue desiderat. Cui & illud Maronis consonat:

Ortus Amoris.

Vulcani Martisque dolos, & dulcia furta,
Atque Chao densos diuûm referebat amores.

Vbi sanè & tria mundi principia tacitè visus est insinuasse: Per Martē, agendi principium subintelligens, veluti formam. Per venerem, passionis vim, siue materiem, agentibus formis vbique substratam. Per Vulcanum, omnia connectentem spiritum, vel proportionē mediam. Licebit eadem ratione subaudias in creatione quæ deinceps fuit, aërem, terram & auram mediam: similiter ignem, aquam, & vtriusque ineffabilem quandam substantiam copulatricem: in creatione postrema cælestem æthercam ac sublunarem regionem, & in omnibus tandem medium vnicum, inter extrema duo, quorum coniugio primum occurrit Chaos, seu mundus indefinitus. Ex confusa pulchri idea, nascitur amor: ex amoris conuersione, plena perfectio, vti mox ostenditur.

3. Mundi principia à Virgilio designata.

Hæc definitio velut rebus duntaxat creatis cōpetens non tantum à Socrate in Platonis conuiuio refutatur, sed & Christiano sensui non admodū quadrat, cùm in ipso quoque opifice Deo, erga mundum, & res creatas amor sit vehementissimus, atque ex eodem, per mundum cuncta, in eundem mundi architectum rapere videatur.

Crassius multo Lucretius, & Epicurei dogmatis professores, ex parte amantis, desiderium esse definiunt, quo amans se totum in amati speciem transferre conetur: ex parte amatæ, quo tota totum amantem capere gestiat, vt in reginæ Arthemisiæ liquet exemplo, quæ Mausolei cineris haustu vnum se quiddam cum viro facere cogitabat.

Amoris definitio per Epicureos.

Sed Physica magis ac naturæ consentanea citatur Medici Eriximachi descriptio & aliorum plurium, quos gratia breuitatis omitto: cum quòd iisdem definitionibus ad integritatem desit aliquid, tum quòd Amoris omnē potentiam, vel rationem eius expromere neque propositum nobis sit hoc loco nec necessarium: sed ex peruagatis requiram paucula, vt sit orationis continuum filum: plura verò ex nuper inuentis ratiocinari debeam, quæ ad Amoris probandum circulum sint necessaria.

Opportunè igitur Hierothei sententiā in demonstrationis subsidium adferemus. Ait enim Amorē esse vim insiticiam, quæ superiora mouet ad inferiorum prouidentiam; inferiora, vt versus sublimia conuertantur; æqualia denique ad socialem inuicem sui communionem. Ea nimirum tam proba est definitio, vt multi locutum putent de anima mundi: plures autem & Christiani maximè, gustum habuisse quendam diuinæ trinitatis existiment,

Hierothei sententia de Amore pulcherrima ad rationem circuli maximè quadrans.

deque illo Amore hæc ſtatuiſſe, qui in diuinis perſonam tertiam, ſeu ſanctum Spiritum repræſentat. Verùm vtvt hæc ſint, pulchrè admodum totius circuli ratio, quæ in Amore eſt, & per eundem in vniuerſi rebus efficitur, ſub definitionis iſtius ambitu continetur, dum à ſupernis deſcenſus aperitur verſus inferna, & ab iiſdem inferioribus verſus ſuperna recurſus, donec per media extremorum mutua cōuerſio peragatur: vnde meo quidem iudicio Amorem rectiſſimè ſtatuas, vt deſiderium quoddam boni pulchriq;, vel bonitatis per pulchritudinem ipſam, conferendæ vel accipiendæ ſcilicet. Et conferēdæ quidem in ſuperioribus: Recipiendi in inferioribus magis. Cuius poteſtas velut vnius ſit magnitudinis dimanatio, cuius punctū vel apex ſit primus in Deo, progreſſus per mūdum triplicem tripliciter diſtributum, finis autem in ipſa materie: cuius denique actualis quædam ſit, infinitudo circa verticem; Potentiæ mere infinitudo circa materiem: Connexionis virtus infinita, per omnes naturæ intermedios gradus. Huius enim effectus prior eſt vniuerſum. Amor enim, teſte Dionyſio, non permiſit regem omniū ſine germine permanere. Idem propagandi ſtudium ab auctore primo in omnes eiuſdem imagines dimanauit. Per hunc enim ſancti illius ſpiritus cælos mouēt, & ſequentibus omnibus ſua munera largiuntur. Per hunc ſydera lumen ſuum in elementa diffundunt, ignis calorem aëri, aër vim ſuam communicat aquæ, aqua terræ; elementa ſimplicia miſtis quibuſque ſiue compoſitioribus rebus, plantæ & animalia ſpeciei ſuæ multiplicandæ deſiderio, ad complexus iucundiſſimos & expulſionem ſeminis ardentiſſimè rapiuntur. Vnde illud Georg. 3.

Amoris ratio per Auctorē ex antè traditis.

Amoris vis immenſa.

Omne adeò genus in terris, hominumque ferarumque
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres
In furias ignemque ruunt. Amor omnibus idem.

Per eiuſdem Amoris impulſum obediunt viciſſim inferiora ſupernis maximè: fit terra tractabilis aquæ, & hæc in aërem deinde reſoluitur: aër in ignē: ac fortè per poros inſenſibiles digeſta in ætherē ſublunaris ſubſtantiæ portiuncula firmioris paulatim concretionis, atque coaguli particeps, rapitur altiùs in cæli occultas fibras: vbi quemadmodum in animantibus fieri ſolet, elaborata magis magiſque apponitur. primum inde agglutinata aſſimilatur penitus, & in cæleſtem indolem tranſmutatur. Quis enim ſcit, an huius gratia ſit orbis ille conſpicuus in octauo cælo, quem à candore notabili γαλαξίαν vocant, qua ſempiternorum ſyderum fuligines explodantur, & in particularū deſcendētium locum, trahantur ex infimis mundi partibus exhalationes tenuiſſimæ. Quæ quaſi retalione officiorum mutua, ea vnde mouentur, atque animantur, viciſſim nutriant, adeò quidem infandis & inexploratis modis, vt propter temporis diuturnitatem, viarumque omnium nimis inperſpicuos tractus, cæleſtium corporum ingenerabilis quædam & incorruptibilis ſubſtantia videatur penes ſingularia: ſed ſublunarium rerum conuerſio, duntaxat ſecundum ſpeciem, æternitatem facere iudicetur. Quin fibras & villos in mūdo ſuperiore, in cælo atque ætherea regione non aliter ſtatui, quàm in animalibus poſſe, ſatis oſtendit

Omnia generatio corruptioque per amorē, omnis quoque motus in quantit. qualit. & loco.

Totum mundum nutriri quodammodo inſtar animalis.

Fibræ cæleſtes atque ætheree nō minus quàm in animalibus.

dit cataractarum vocabulum apud Moysem, satis & cometarum, & illa vêtorum abditissima generatio, cui vel specus tribuunt definitos, vel certa promptuaria, quæ sacræ literæ thesauros abyssi, antra Aeolia poëtæ nominant, Astronomi valuas cæli vel ianuas: vnde & ex congressibus vel ♄ ☉, vel ♃ ☿, vel ♂ ♀. triplicem quoque portarum apertionem intellexerunt, caliginis scilicet, venti & pluuiæ; cùm omnis corporum dimanatio, sit vapor aut exhalatio, vel inter hæc quiddam medium. Sed non est nunc de hisce fusiùs disserẽdi locus: cùm fortè hæc omnia ad mundi materiem melius, & singularem partium conuersionem mutuam referantur. Quamuis istorum tractatuum sit ea consensio, vt nihil difficiliùs putem, quàm quæ per totum tota funduntur, vitandæ confusionis, vel tędij gratia sub classis distinctæ genera delegare.

Valuæ cælestes triplices.

Pulchrè iterum ex illa Hierothei definitione vnus colligitur omnium Amor, sola relatione differens, quæ nimirum vel sit superiorum ordinum erga inferiores, vel infernorum erga sublimes, vel æqualium erga æquales. Hinc illa Erotis & Anterotis fabula, quasi nullius sit Amoris incrementum absque amore mutuo, nec vllus ascensus, descensusúe facilis, vel diuturnus, nisi agens per amorem recipiat quicquam, vel patiẽs vicissim in id quod agit, agere moliatur.

Amor omnium vnus sola relatione differens.

Eros. Anteros.

Patet & amorem esse in rebus omnibus, & amari omnia posse: cùm detur omnibus similia, vel contraria. Patet denique eundem ex rebus sæpè contrariis nasci. Et rursus vt contrariorum maximè effectricem caussam. Vnde illud Plautinum oppidò eleganter.

Amorem in omnibus esse et omnia posse vel summe cõtraria.

Diua Astarte hominum, deorumque vis, vita, salus; rursus eadem quæ est,
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, cælum, sydera.
Iouis quæcunque templa colimus, eius ducuntur nutu, illi obtemperant.

Et plura deinceps in Mercatore, quæ, vt sim breuis, omitto: cùm & proferri infinita in eandem sententiam facilè possint.

Verùm vt in amore perfectam circuli speciem pleniùs contemplemur, licet relictis paululum definitionibus, ad ortum illius, ætatem, progressus omnes & incrementa diuerti; vt distributæ loco, temporibusque rationes, velut vnius compositi, per membra singula penitius expendantur.

De ortu Amoris siue natalibus plenius.

Nam quod ad primam originem spectat, iam pridem occœpi dicere: nunc illud compẽdio repetam, quod quondam Diotima Socrati reuelauit: Natum amorem scilicet ex Pori congressu cum Penia in natalibus Veneris. Cuius allegoriæ summa est: in abundantia & indigentia rationem Amoris optimè collocari. Cùm enim, vt diximus, continua quædam sit, & reciproca dimanatio ab agente in passum, ab hoc vicissim in agens per medium: & in agẽte quidem sit conferendi boni studium; obsequij verò vel recipiendi influxus in re passibili; patet omnino in agente copiam primo, inopiam verò in re passibili, tanquam Amoris mutui parentes geminos rectè constitui: quorum vbertas patrem referat, egestas matrem, licet tum in vbertate sit quædam indigentia,

Ortus Amoris ex Peniæ et Pori congressu.

ac viciſſim indigentia copiæ particeps habeatur. Vti in congreſſu maris & fœminæ duo concurrunt ſemina, maſculinum vnicum, & agens maximè, ſi Galeno credimus; & fœmininum alterum, paſſibili magis conditione præditum, ſic tamen vt ad conuerſionis, complexuſque mutui neceſſitudinem, nec fœmininum ſemen omnino ſit actionis expers, nec maſculinum ab illo muliebri ſemine viciſſim non patiatur. Nam ex hoc fonte fortaſſis eſt in cōceptu determinati ſexus potiſſima ratio, prout nimirum per qualitatē aut copiam, vnius virtus à virtute alterius ſuperatur: etſi ſtellarū occulto influuio, multum quoque in eo genere ſit tribuendum.

Sexus diuerſitas vnde potiſſimū.

Mens Platonica de Amoris ortu.

Mentem Platonicam de ortu Amoris, augmento, ſtatu atque perfectione, malui quadam ſuccincta tabula quàm verbis prolixioribus explanare. Vtque magis reſpondeant ſingula cum vniuerſi Muſica, nos quoque & ſymphoniæ ſpecies & ſchematiſmorum totidem rationes diſtribui finximus, iuxta Amoris ſextuplicem gradum, iuxtaque dierum numerum, quo mundus hic dicitur abſolutus.

Occurrit

Occurrit enim in Amore,

PRIMO,
Molis informis essentia.

SECVNDO,
Appetitus ingenitus, & cõuersio molis informis ad suũ principium.

TERTIO,
Illustratio à diuino radio cum idearum conceptu.

QVARTO,
Appetitus accensio.

QVINTO,
Violẽtior agitatio, vt se cum Deo vniat.

SEXTO,
Formatio perfectior, ex inhæsione cum exẽplari suo, vnde hic mũdus emersit, velut formarum omnium idearumq; summa complexio.

Ita enim spectam' in eodẽ Amore

1
Amoris initiũ seu Chaos ipsum.

2
Amoris ortum siue cunabula prima.

3
Amoris pabulum.

4
Amoris incrementum.

5
Amoris impetum.

6
Amoris statum siue vigorẽ, summamq; perfectionẽ, à qua septimo die opifex requieuit.

Ita occurrit inter Sygygias syderum

☍
Oppositio per celi diametrũ.

△
Aspectus per trigonam cæli partem.

□
Aspectus per quartam cæli partem.

*
Aspectus per sextã Zodiaci partem.

8
Aspectus per octauam.

☌
Coniunctio.

Similiter in symphoniis musicis.

1
Diapason.

2
Diapente.

3
Diatessaron.

4
Epitritos.

5
Hemiolus

6
Vnisonus.

Omnis Musica ratio per Amorē ad ternionem & vnitatem redigenda.

Zonarum ratio terra cælóque.

Amoris distributio quo ad ætatis flexum.

Schematismi præcipui 3. inter planetas & stellas cæteras.

Consonātiæ præcipuæ 3.

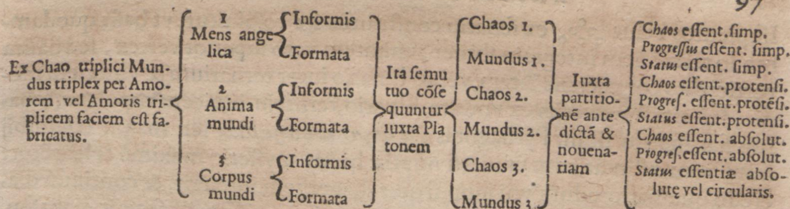
Crisium Medicarum Symphonia.

Dies impares præcipuarū vicissitudinum duces.

Tres opificij mundani gradus cum symphonia Amoris optimè congruentes.

Rationes alias in Timæo reddidit Plato, cur sit senarius inprimis congruus vniuerso. Nec est quòd illas tantopere requiramus, cùm potius ad vnitatem trinam referri singula methodicæ doctrinæ consentaneum videatur. Itaque vt in terrarum diuisione, duas constituunt; intemperiei frigidæ Zonas, Arcticam scilicet, & Antarcticam; duas quoque intemperiei calidæ, Boream vnam, & Austrinam alteram. similiter & harum medio temperatas duas cum cæli diuisione pulcherrimæ congruentes. Quæ tamen omnes ad tria Zonarum genera reducuntur: calidum, frigidum, & temperatum. Ita me hercule & ipsa Amoris ratio vniuersa in ortum diuiditur, progressum, ac statum. similiter aspectus syderum in directos radios 3. ☌ □ ☍: & obliquos 3 ⚺ * △. Consonantiæ in perfectas 3. Vnisonum, diapente, diapason; & imperfectas totidē, hemiolon, diatriton, diatessaron. Nam & hisce generibus symphoniȩ cæteræ continentur. cùm ille concentus per sextam sit diatriton duplex; per decimam verò, aut duodecimam, referantur habitudine simili ad δισδιαπάσων, qua cæteræ ad diapason simplex. Nec multum inuenies absonam rationem inter dies naturæ Criticos & Indices appellatos: si probè expēdas ordine quartum, quintumque, & septimum, nonum, vndecimum, decimumquartum. Quorum omnium proinde analogia maxima est ad progressus speciem, quam Luna subit totius morbi curriculo, à puncto temporis primo, quo morbus inuasit. Quin si magis ad Lunæ motus, morborum tempora velis tribuere: quanquam diei septimæ indicium certius ex quarto, quàm tertio colligatur, propter mutationis quæ tunc incidit, progressum pleniorem; multo tamen perfectius ages, si dies impares omnes pro criticis numeres, iuxta mentem illius Aphorismi, Quicunque sudores febricitanti tertio fiunt, quintoúe die, vel septimo, nono, vndecimo, decimoquarto &c. omnes boni. Nam inducunt morbum: qui secus eueniunt, laborem significant, & morbi longitudinem. Videmus enim quòd & nox ipsa quæ præcedit quartum, quæque decimumquartum diem, sit magna ex parte molestior, vt vsus, & idem testatur Hipp. Accedit demum natura humoris biliosi, qui in acutis maximè dominatur, magisque incandet alterna die. Postremò & motus Lunaris distributio cum in tarditate potissimum, ac velocitate epicycli medium seruat. Sed non est nostrum de hisce vlteriùs disputare, ne nimis hærere circa particularia videamur. Illud denique in hoc concentu est obseruandum inprimis, totius in mundo creationis seriem iisdem gradibus rectè dispesci, numeroque consimili, si tres illius præcipuas partes antea demonstratas, in senos ordines ita subdiuidas.

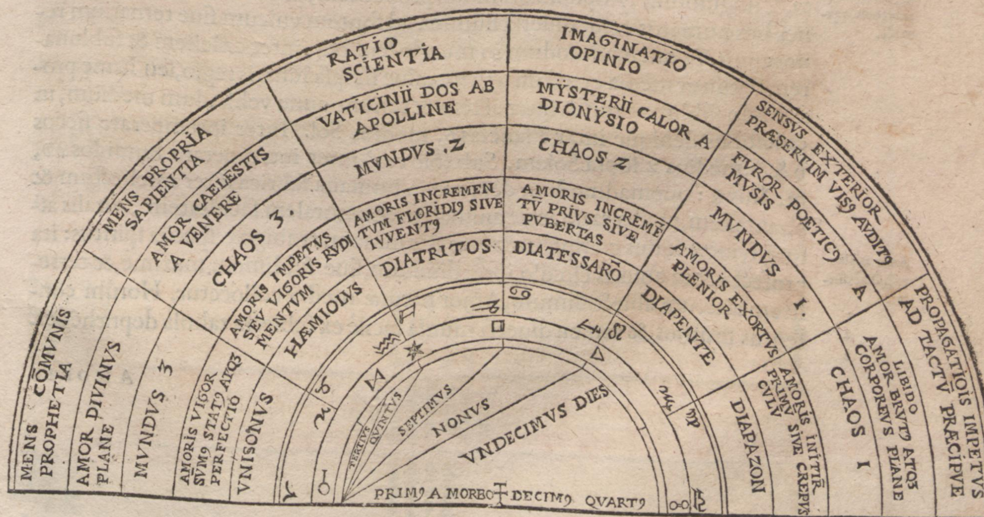
Ex

Iunge his demum gradus Vniuersi totidem, & Amoris species, habebis sanè systema pulcherrimum & planè musicum, quod interuallis iunctum imparibus, sed tamen pro rata portione distinctis, acuta cum grauibus temperans, varios æquabiliter concentus efficit; etsi illum aures non capiant nostræ, quippe ad sublunares turbines, affectuumque procellas varias, velut ad Nili Catadupa obsurdescentes.

Mundi Symphonia pulcherrima.

VNIVERSI MVSICA INTRA AMORIS
Circulum comprehensa.

Pulchrè itaque & diuinorum operum, & circularis in amore progressus, & totius denique concentus in vniuerso musica ratio, senario numero sic expriméda est, vt in septenarium finiat. Cuius apud Philonem cæterosque Platonicos laudes sunt innumerabiles, vtque vel idem in nouenarium vel in ternarium; rursus & hinc in vnitatem vnicam reducatur. Nam & triangulus

Senarius numerus vniuersi iuxta Platonem.

Iſopleuros velut ₒ°ₒ°ₒ ex ſenario conſtitutus ita reſoluitur, vt baſis quodammodo ternionem integram ſeruet, vnitatem verò ſuperior vertex, ſed baſim vertici duo connectant latera, velut binario inter ternarium, & vnitatem medio, definita. Vnde cum ex vnitate, binario, ternario inuicem copulatis, ſenarius fiat, meritò illum Pythagoras της μεγάλης συνγαμίας ſeu magni connubij numerum æſtimat, cum vniuerſi nuptiæ huius myſterio maximè celebrẽtur: credo quemadmodum vni ſono, ſi quis diapentem iunxerit, & continuũ diateſſaron, mox conſonantiarum omnium conſonantiſſimam fecerit diapaſon.

Amoris varia diſtributio.

Liquet autem ex ante demonſtratis, Amoris numen pro ratione diuerſa variè diuidi: Nunc vt genus in ſpeciem, nunc verò vt totum quiddam in partes potius integrales, cui partitionis modo lubentiùs acquieſcam.

Sed cum idem totum vel omne, partitiones admittat numero infinitas, idcirco pro diſtributi mundi multiplici ſpecie, Amorem quoque vel vnum, vel duplicem ſtatuas licet, vel tres eiuſdem differẽtias rurſum, vel ſex, vel ſeptem, vel nouem, modo ideam vbique ternarij & vnitatis numerorum omnium rationes in ſe complexam præ oculis ſtatuamus.

Cuncta rurſus appoſitiſſimè ad trinitatem referenda.

De nouem Amoris gradibus 6. vel 7. nulla eſt difficultas, ſi mundi ſegmenta, & ſingulorum ſymphoniam modo propoſitam, probè excuſſeris. Nos omnes hos numeros velut diuerſa flumina ad fontem vnicum ſiue ternarium reuocamus. Vt quemadmodum in mundo ſenſibili, inter cæleſtem & ſublunarem ſtatuitur media quædam ætherea, ſiue ſit ipſa lunaris regio, ſeu Lunę proxima. In ſublunari rurſus inter aërem & terram auræ vehiculum medium, in cæleſtibus denique inter Planetas 6. medius Sol. Inter intemperate ſiccos ♄ & ♂, medius ♃ ſupra Solem. Sub ſole verò inter intemperate humidos ♀ ☽, medius ☿: quemadmodum denique in humana fabrica inter intellectum & phantaſiam, media ratio, inter animalem & naturalem facultatem, vitalis aſſurgit; inter totius compoſiti corpus & animam, ambiguæ ſpeciei ſpiritus: ita profectò & in amoris circulo, inter diuinum, ſiue ſublimem maximè, & terreſtrem alterum abiectiſſimum, Amor naturæ mediæ collocetur. Horum conſenſus mutuos, & tamen diuerſa munia facilè ex ſubiecta tabula depræhẽdes.

Amor triplex rectiſſimè dicitur.

1
2
3

AMORIS

- **Amoris, Species. 3**
  - Diuinus & contemplatiuus
  - Medius Actiuus maximè
  - Terrestris voluptuarius & generatiuus maximè
- **Horũ officia**
  - Sursum rapere
  - Cõuertere in circulum.
  - Deorsum vellere
- **Horũ effect⁹ vlteriores**
  - Eductio animæ à corpore
    - Moralis
    - Naturalis
  - Cõnexio animæ & corporis
    - Moralis
    - Naturalis
  - Delapsus animi in corpus
    - Moralis
    - Naturalis
- **Item**
  - Corruptio vnius
  - Conseruatio
  - Generatio alteri⁹ corruptioni cõtigua
- **Hinc omnia**
  - Se cõseruãt in vniuersitate
  - Se iungũt suo opifici, quæ virtus ex duobus cõposita est
  - Se propagare studẽt vt suũ opificem vbiq; æmulentur.
- **Horum gratia affectus sunt triplices omnes ad amorem referẽdi**
  - Odiũ & ira, fuga, tristitia
  - Moderatio omniũ extremorum
  - Spes, desideriũ, gaudium
- **Horũ deniq; gratia motus triplices**
  - Ad centrum
  - In orbem
  - Ad circũferẽtiam.

Tres vniuersi principes.

Credo equidem iuxta partitionis istius ideam, antiquissimum Zoroastrum tres mundi principes, trium ordinum dominos posuisse: Oromasin, Mithrin, & Arimanin, cuius rationem secuti cæteri, quorum Mercurius tria enumerat, quibus orbis conuersio absoluatur, εἱμαρμένην siue fortunā, fatum siue nenecessitatem, & ordinem. Quod si vocabula Physica malis, caussarū congressum primo subaudias licet: Secundo fœturam vel executionem: Tertio fœturæ ipsius aptam distributionem. Plato eiusdem conuersionis similiter statuit ὑσιάρχας tres: Deum, Mentem, & Animam. Cui illud sapiētis consonū quod tribus mundum disponat Deus, numero, pondere & mensura: Dei enim excelsi proprium quiddam est vnitas: Mentis vel sapientiæ ordo, vel pondus per suum auctorē Deum; Animæ verò vel spiritus per eundē mensura, & motus.

Vulgata Amoris distributio in species duas.

Vulgata magis est Amoris distributio in species duas, quam & Poëtę norūt. Nam & cælestem venerem, & terrenam quampiam celebrāt, similiter & Cupidines duos. Vnde in Tragœdiis.

Dura non miti generata Ponto,
Quam vocat matrem geminus Cupido,
Impetens flammis simul & sagittis,
Iste lasciuus puer acre nitens,
Tela quam certo iaculatur arcu.
Labitur totas furor in medullas
Igne furtiuo populante venas.

Ita & Maroni descripta est alia Venus:

Virginis os, habitumque gerens, & virginis arma
Spartanæ &c.

alia, cum (vt Æneam filium, furentem vindictæ praua cupiditate, cōpesceret)

non ante oculis tam clara videndam
Obtulit, & pura per noctem in luce refulsit
Alma parens, confessa deam, qualisque videri
Cælicolis, & quanta solet, dextraque præhensum.
Continuit.

Amoris cuiusq; munia.

Itaque diuinus amor humana pectora à sensibilibus sursum, ad intelligibilium rerum ac veræ pulchritudinis spectaculum rapit. Ferinus ille contra & voluptuarius, cui libidinis nomen est inditum, à mente magis ad propagandi studium, & fædas reuellit corporum voluptates, quorum medio consistit amor actiuus, quem poëtarum vulgus pretermisit, ad rationalē animi portiunculam, ad scientiarum artiumque constitutionem maximè opportunus. Sublimis iterum vel planè diuinus, æternæ nos maximè beatitudinis compotes facit: Medius ad actionem & vitam, ad bonum priuatum simul & publicum ambiguus nutat: Infernus denique quamdiu intra præscriptos naturæ limites manet, ad generationem corpoream & speciei perpetuitatē deorsum cuncta conuellit: idem à iusto fine delapsus altiùs, quencunque appræhenderit, cito depascitur. & semel transfixos ita dementat, vt tanquā in lubrico po-

siti

siti vix sese contineant, donec vel rei amatæ gratia, sese ad internecionẽ planè præcipites voluant: hi sunt amantes ipsa cæcitate cæciores, qui, teste Platone, viuunt in alieno corpore, in proprio moriuntur, quorum affectus bellè à Seneca sic definitur:

Cæcus Amor.

Vis magna mentis, atque animi calor
Amor est. iuuentæ gignitur luxu, & ocio.

Sed multo elegantius sub pallio poëtico cecinit Maro:

At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
Ora exortantem, & naueis in saxa trahentem:
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pubetenus, postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas vtero commissa luporum.

Idem illius Amoris effectus horribiles pulcherrimè pinxit lib. Æneid. 4. præsertim sub initia cum ait,

Heu vatum ignaræ mentes, quid vota furentem,
Quid delubra iuuant.

Sed & in reliquo totius historiæ cursu ita eam affectionem suis coloribus exprimit, vt nisi sis saxeus planè, vel plumbeus, absque lachrymis legere minimè possis: quod mihi adolescenti vel centies vsu venit.

Quod si equidem fecisse non inhonestè videar, si moneam cæteros, adiiciẽs paucula, ex vsu atque exemplo meo, quo per septennium ferè, sub huius Amoris insani sæuis imperiis, ante coniugium militarim: dicam omnino affectum eiusmodi inter morborum species, vel si particulatius voles, sub Melancholiæ genere collocandum: qualem disertis verbis expressit Aëtius, cùm de virgineo malo pertractat, vel furore vterino. Verùm anceps vbiq; quæstio, An si animus propter eiusdem mali violentiã, corpus vt caussam in iudicium vocet, vel corpus animum; vter ipsorum in lite victoriam iure sit adepturus.

Amor corporeus Melancholiæ et febris Melãcholicæ species.

Quod autem sit instar melancholicæ febris, certa sunt argumenta, quia quisquis natura multum accumulat torridæ bilis, ad hanc furoris speciem, fit magna ex parte procliuior. Tum propter animi diuinioris indolem, quæ vel ex ideis sibi congenitis, absque vllo obiecto exteriore, pulchri effingit quasdã sensibiles notiones; tum propter spirituũ tenuissimorum impetum facilẽ, qui velut ex busto oriundi, materiem suæ resolutionis firmissimam habent, vnde & semel arreptas species, per extrinsecos sensus rapidissimè deferunt, & cum interna animi parte componunt: receptas denique velut tenaci glutine, quàm pertinacissimè seruant. Nam qui verè sunt Melancholici, præter sagacis ingenij, & summe venatici vim, in contrariorum affectuum pugnam facilè rapiuntur. Cùm enim siccissimus sanguis, & spiritus inde exhalans sit tenuissimus, facultates idcirco semper in procinctu gerunt: impressæ verò semel imagines rerum non ita celeriter exolescunt, quin contra quam vulgus putat, læti sunt ferè, atque agiles semper, inuẽtione, iudicio, eloquio, & in quauis, quam semel susceperint, actione dexterrimi. Sed à tristitia semel occupati, eandẽ vix prius

Demonstratio.

Melancholici propriè dicti ingenio maximè præstãt & diuinandi pernicitate, vnde et amoribus quàm facillimè capiuntur: capti tardissime liberantur.

quàm vitam exuunt,& ab admissis animi perturbationibus,vndiq; sic immutantur,vt planè eosdem non arbitreris. Addam huic argumento, quod planè experiar in illa amoris insania,manifestam incendij speciem , velut per certas periodos recurrentem. Ac si loqui expressius licet,id obseruaui maximè paroxismos obtinere præcipuas,ferè sub diem quartam,magisque multo circa crepusculum vespertinum,quibus temporibus atra potissimum bilis agitari consueuit,quæ secum & nuper impressas species commouet, vel nulla interdum stimulante libidinis flamma. Quid autem symptomata referam, quæ planè sunt melancholica? Nam si diuus Hipp.omnes istorum species reduxit ad capita duo , metum atq; mæstitiam scilicet,quidnam est aliud,quam res solliciti plena timoris Amor? Vide obsecro illorum assiduos gemitus, querelas,minas, & preces incompositas, insomnia,lachrymarum fontes assiduos , vanam formidinem,atque ridiculam spem, iram & zelotypiam , quibus ita plerumque præter humanam speciem efferuntur, vt recta penitus ratione seclusa , in omnem calamitatis abyssum præcipites impellantur, sibiquemetipsis iniecta manu,interdum & pulchram properent per vulnera mortem ; illud credo Diogenis celebre dictum in animo circumferentes , Amoris eiusmodi tria esse summa remedia,quorum prius & iucundissimum est, rei amatæ atque potitæ assiduus fructus; qui si non suppetat,medelam à tempore vt expectes licèt ; si neque id proderit,vt te suspendas.Equidem cùm inflammationes ardétissimæ duobus præsidiis maximè refrenentur,præsertim circa initiũ ipsarum, scilicet partium corroboratione , & influentis materiei diuersione varia : idem & in Amore faciundum censeo. Præmunitur animus philosophia,rerum vsu atque exéplis. Illud enim est sapere,periculum ex aliis facere (vt ille ait) tibi quod ex vsu siet. Morbi fomes diuertitur, partim occupatione siue negotio, partim amore ipso,ex vno in multitudinem deriuato. Sed hæc parerga nimium,& ab ipso Amorũ magistro vberius decantata,quàm vt expoliri se ferát verbis meis.

Periodi in Amore.

Symptomata cætera in Amore.

Amoris insani medela triplex.

Nunc ex Amoris multiplici forma ad vnitaté denuo reuertamur,vt in eodem hæc quoque sit manifesta circuitus ratio,quæ penes animorũ reciprocos orbes,in rerũ diuisione & cõpositione perficitur. Quemadmodũ itaq; in pulchritudinis specie dictũ est suprà,sic & in amore contingit,vnã illius esse atque continuá vim,à mundi vertice vsq; ad materiæ infinitudiné profluentem : dari tamen eiusdem multiplices formas , effectusque vel toto genere dissidentes; quæ tamen non adeò in Amoris ipsius essentiam (quæ semper ad bonum simpliciter vergit) quàm in materię recipientis conditioné lubricá reiici debeát. Nam si & mundi res cæteræ sint ferè iuxta sentétiam comici, perinde vt animus illius qui possidet,cur de Amore idipsum dici non patiamur? Certè quẽadmodum benignæ sunt omnium syderũ vires,vt sua quæq; mortalibus dona impertiant,eædem tamẽ propter subiecti inæquabilitaté, & insolentiá quandam,sæpissimè peruertuntur. Sic vt idem Mars qui multis audaciæ spiritum indidit,plerosque sub maleficij nomine,plus æquo, ad temeritaté propésiores facere videatur. Saturnus,qui ad stabilitaté maximè confert, morosam in aliis, & iusto

Reductio trini Amoris ad vnitatem.

Amoris essentia in boni ratione posita.

Materiei vitio forma & Amoris munera peruerti.

Stellarum vires similiter peruerti suscipientis materiæ vitio, cum alioqui omnes sint bonæ.

& iusto tenaciorem indolem creet. Vbi nimirum vel loci, vel educationis, vel prauæ opinionis ſemel arreptæ, vel horum aſſertæ conſuetudinis norma conſpirat. Ita & in Amoris radio demiſſo cælitus vſuuenit, vt contemplaturi plurimi, ex aſpectu aſcendant ad mentem; molles & diſſoluti alij à mente raptētur ad ſenſus, & concupiſcentiam brutam : ſed horum medij eiuſdem impetum vniuerſim ad actiones humanas transferant, circa naturæ res varias, ſub ratione practica reuoluti. Certè cum primum corporis forma ſeſe obtulit oculis noſtris, eam mox animus, tanquam diuini decoris imaginem amat & admiratur. & eiuſdem intuitu ad Dei pulcherrimi cultum ſæpenumero incitatur. Vis autem genitalis, ſiue ſecunda Venus, ſecundum Cupidinem parit, conuerſoq; impetu Dis formam generare ſimillimā concupiſcit. Vtrobique eſt Amor, ibi contemplandæ, hic propagandæ pulchritudinis deſideriū: vterq; candidus, honeſtus, vterq; diuinæ imaginis aſſectator. At ſi quis corporū ſpeciē animorum pulchritudini pręferat, is vtiq; dignitate Amoris abutitur, vt Pauſanias inquit. Sed multo expreſſius lib. de Anima Proculus: Animæ quę vitā amatoriā elegerunt, mouētur quidē à Deo pulchrorū præſide, ad curā animorū ingenio præualentiū; à pulchritudine verò ſenſibus apparente, ad diuinā pulchritudinē rediguntur, ſecumq; ipſis conuocant & amatos. Animæ verò quę ob peruerſam educationē à ſuperno munere decidunt, alioquin amatoriā indolem cōſecutæ ſimulachris pulchritudinis incidētes, propter veræ pulchritudinis ignorantiā, formas corporeas amant & venerātur, paſſionē propriā ignorantes. Sicut enim apud Plotinū defluxus mentis facit aſtutiā, & ſapiētię delapſa portio creat Sophiſticen; ſic munus Amoris in peruerſum incidens ſuſceptaculū, vitā reddit intemperatā atq; tyrannicam. Vides vbiq; mirandā circuli ſpeciem, qua modo diuinus Amor in voluptuariū, & hic cōuerſim in diuinū maximè trāſmutatur. Nuſquā verò inuenire nō eſt (vt ait Tyrius) bono conſitum malū; magna quidem altrinſecus permiſta ſimilitudine; vt qui ſcopi diſſimilis ignoratione artes non probè diſcernit, propter extrinſecā ſæpè, & momentaneam ſimilitudinē, quam illæ ſibi inuicem reddunt, eaſdem omnino cōnectat: vt inter ſophiſtam atq; philoſophum, oratorem & ſycophantam; medicum & circumforaneum.

Amoris vtriuſq; comparatio & ſimilitudo ratione boni.

Amor vbique differens ratione ſubiecti.

Amor itaque non tantum demittit radium verſus inferiora, quo cuncta viuificet; verùm & virtute magica, naturarumque cognatione ſurſum attrahit, & in amplexus mutuos plena conuerſione cōpellit. fit enim progreſſus à Deo per mundi res vniuerſas, vſque ad materiem: Et hinc per naturam denuo reditus, ad naturæ præſidem Deum: ſimiliter dilapſus à mente ad rationē, à ratione ad phantaſiam & ſenſus exteriores; ab his viciſſim per rationem regreſſus, patet ad intellectum. Idem in cæteris mundi gradibus eſt ſtatuendum.

Amoris triplices motus.

Rectè igitur Amorem ita definit ſummus ille philoſophus Areopagita; vt quidam ſit circulus bonus à bono in bonum perpetuo reuolutus. Nam vt à Deo incipit & allicit, perfectæ pulchritudinis rationem præ ſe fert; vt autem in mundum tranſit, Amor potiſſimum dicitur: Voluptas denique prout in auctorem remeans pulchro exemplari, pulchram imaginem, pulchra

Amoris optima definitio.

reuolutione conuertit. In hoc circuitu per omnia penetrans sursum eadem secum, deorsumque volui cõtinuè facit, Mentem idearum ordine replet, Animam rationum serie, Naturam generationis seminio, Materiem formis exornat: vt Solis radius simplex per se & vniformis in cælo lucem, splendorem in æthere, in elementis lumen, in mistis corporibus colorem lucidũ creat.

Animarum fœcunditas in quo consistat.

In hoc autem tota consistit fæcunditas Animarum, quod in earum penetralibus diuinæ lucis iubar æternum fulgeat, rerum omnium rationibus ideisque plenissimum, ad quam humanus animus quoties vult, & vitæ puritate, & summa studij intentione conuertitur, conuersus scintillis emicat idearum, raptusque altius quàm vel Triptolemus quondam, vel Ganymedes, in illum sese craterem

Crater Mercurij.

aureum mergit, qui à Mercurio, tanquam certaminis præmium, in animarum medio positus celebratur: cuius liquore probè appoti externorum sensuum illectamenta fastidiunt, deique natura propius fulti transcendunt ætherem, cælos intelligentia complectuntur, terrasque liquentes, & quę marmoreo fert

Ordo amatorius

monstra sub æquore Pontus. Patet itaque quod amatorius ordo, sit caussa cõuersionis in rebus omnibus ad diuinam pulchritudinem & formã principem, quodque (vt verbis Procli vtar) reducat sequentia ad illam omnia, eique coniungens, & coniuncta cõfirmans, & mox inde sequentia replens, diuini luminis dotes inde scaturientes per vniuersa distribuat.

Circulus in Amore vulgari & eius ratio.

Manifesta magis hęc circuli ratio est in Amore vulgari. vbi (quemadmodũ lib. Ethicorum septimo Aristoteles meminit) quia non semper eiusdem pulchri fruitio nos delectet, necesse est & amorum & studiorum omnium miras vicissitudines expectari. Eius vlterior ratio est, quia nostra natura nec simplex nec semper eadem, ex alio in aliud desiderium necessario surgat. Alia enim ægroti, alia hominis sani appetitio est, propter idiotropiam vbiq; maximè differentem: quod si & caussa eiusmodi priorem alteram voles, occasiones amo-

Amoris mutui caussa.

ris mutui contemplator, quem vel ex studiorum affinitate, vel natalitij schematis conformi habitudine, nasci existimant: nam si & mores hominum cum fortuna, & cæli influxus assidua quadam reuolutione nouãtur, nouos quoque contractus in mortales, & fœdera suboriri indies vero simile est. Belle verò hanc eius affectus inconstantiam, orbemque reciprocum paucis expressit Co-

Amoris rota.

micus, vbi sic ait:

In amore hæc omnia insunt vitia, iniuriæ,
Suspiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum, &c.

Proinde & apud Plautum adolescens versari sese in Amoris rota quæritur, Sed longè plenius patebit totius conuersionis ratio, cum de eiusdem forma, atque materie fuerit demonstratum.

Conuersionis totius in Amore formalis ratio. Amãtum passiones inuicem pugnantissimæ, & affectus maximè admirandi.

Nunc pro cõclusione tractatus septimi, illud in istoc circulo caussamur imprimis, quod quoties amantes duo per amorem se mutuo complectuntur, amans in amati effigiem transire quodãmodo gestiat, & cum alterum in altero viuat, fit vt se ipsum vtrumque vtriq; tribuat, vt accipiat alterum: vnde & in seipsis amantes moriuntur, & in amatis reuiuiscunt

reuiuiſcunt denuo, beneficij pariter & vindictæ, mortis ac vitæ mutua talione, hinc & affectuum alternatorum Euripus ille mirabilis: imò contrariorum exacta quædam confuſio, dum iidem & amant & metuunt ſemper, ſuſpirant, & gaudent, florent & extabeſcunt. Hinc illa amantum diuerſa quoque ingenia, & ex amore ingeniorum oppoſitæ metamorphoſes: quod enim deforme eſt pluribus, formoſum alteri iudicatur. Et ex quo prudẽtes ſtupidi fiunt, ſtulti viciſſim prudentiæ lumen exuſcitant, velut igniculos antè depreſſos, & ſub inerti cinerum mole cõſopitos: rationem huius in Chiliadibus vide Prouerbio, quod Muſicam doceat Amor.

Omnes itaque affectionum ſpecies ad Amorem vnicum reducuntur. Nam neque qui malum facit, ad malum reſpiciens operatur, neque vlla pars mundi alteram odit, niſi amore ſui, vt pulchrè in expoſitione Conuiuij Marſilius docet. Quin perturbationis iſtius ſymptoma ſæuiſſimum, quod Zelotypiam nominant, verſatur in odio maximo. Sed ex Amore profectus, eundem reſpicit ſemper. Verùm vt ex inæqualitate calidi frigidique, tempeſtates cælo ſæuiſſimæ fiunt; ita & in hoc genere, teſte Seneca in Medæa, *Affectus omnes ad Amorẽ vnicũ poſſe reduci.* *Zelotypia.*

Nulla vis flammæ, tumidique venti
Tanta, nec teli metuenda torti,
Quanta cum coniunx viduata tædis
Ardet, & odit.

Quanquam Zelotypiæ ſpecies, multi confundant turpiter, neque ſit vllus, vel ſumme diuinus Amor abſque æmulatione, ſuſpicione & metu. Namque ipſa pathemathis magnitudo, & pulchri cuiuſdam auguſtioris notio, nullis limitibus circumſcripta, facit, vt minus ſemper amantes tribuant ſibi, metuantque cæteros, qui fructum amatæ ſibi poſſe intercipere videantur. Sed eſt ille improbior zelus, cuius ſuſpicio potius in res amatas figitur, magis verò laudabilis alter, qui contra riuales aſſurgit, quo ſanè qui caret, non tantũ amoris ſui iacturam facere promeretur, ſed & cum ſceleratis lenonibus dignus eſt à bonorum conſortio penitus excludatur. *Zelotypia ſpecies.*

Illud verò poſtremi ſit corelarij loco, Amorem vnicum vniuerſi cauſſas in ſe complecti, vt propter naturæ indaginẽ, nulla de ipſo nimis eſſe prolixa poſſit oratio. Idem omnium creator & artifex, nodus & copula, firmumq; totius machinæ fundamentum: vt hac ratione merito vniuerſi clauiger ab Orpheo nominetur. Verùm laxandi parumper nobis ſunt riuuli, vt quos alueus vnus non facilè capit, vitandæ inundationis gratia, per ſinuoſos flexus in plura paulatim brachia diuellantur. *Amor omnium cauſſas in ſe complectitur.* *Amor vniuerſi clauiger.*

De conversionvm circvlis in forma *atque materie, nec non in singulis partibus vniuersi.*

Capvt VIII.

Transitio.

CVM de conuersionis circulo cui mundus hic alligatur, per cuncta caussarum genera, semel suscepta sit nobis oratio, cumque idem in finium specie, mox & in effectrice natura rationem caussarum omnium complectẽte præmissis abundè duobus capitibus ostẽdatur: Volo nunc paucis principia cætera peruagari, formam scilicet atq; materiem. De quibus tamen reipsa ita coniunctus est sermo, vt in totius compositi, vel singularum partium propositione, non nisi per intellectus vnius subsidium illorum tractatio dirimi possit. Etenim materies quiddam est penitus indefinitum, nisi & quantitate determines, & qualitate passibili atque figura. Forma similiter vnum quiddam & simplex, sed accidentaliter tantũ materiei scilicet ac diuersarum partium nominibus distributa.

Materies vniuersi.

Verùm vt exagesis rerum sit absolutior, de caussis duabus interioribus, illud seorsum prius atque compendio dicam, Materiei rationem vt est informis maximè, rerum tamen gignendarum omniũ progressus, regressus, & conuersionis habere quandam passibilem rationem, cuius instinctu, nunquã non appetit, nusquam consistit facilè, donec ad entis primi actiuam planè potentiam, qua cuncta naturæ subdita in quendã circulum immutantur, eius merè passibilis virtus, ipsa susceptionis vel Metamorphoseos specie quàm proximè reuoluatur. Quin vt rebus quoque simplicissimis sua foret vbique per intellectum distincta ratio, velut in elementa omnium prima, essentiæque confusæ rudius inter punctos gradus: idcirco præter ternariam seriem, in illa creationis imagine nuper expressam hanc quoq; continuam quaternionem veterum iungimus, qua mundi materiem diuisam ab illis crassiusculè compræhendas.

Elementa prima indefinita iuxta Platonicos, & velut in sinu materie & quantitatis solius ratione distributa.

Elementa

Elementa Pythagoræ		vel		Hinc					vt in Sole
Signum	Vnitas		Simplicitas		Æternitas	Summū bonum	Essentia	Exēplaria	Lux
Linea	Terminus		Numerus & compositio		Æuiternitas	Status & intellectus	Esse	Ideæ	Splēdor
						DEVS			
Superficies	Infinitudo		Numerus & tempus		Tempus	Motrix facultas & ratio	Virtus	Rationes	Lumen
						ANGELVS			
Corpus	Mixtio		Numerus locus & tempus		Locus & tempus	Mutabilitas	Actio	Semina	Calor
						ANIMA			
						CORPVS			

Hinc & in æternitate statuunt, vt elementa, virtutes morales 4. Iustitiam, Fortitudinem, Prudentiam, Temperantiam: Licetque tabellam eiusmodi per omnem creationis seriem vel accuratius distribuere, vel in infinitum propagare.

Forma vniuersi communissima.

Quod ad formam pertinet vniuersi, vna quidem est communissima, quam vel Pantomorpham, vel mundi totius animam alibi nominauimus. vt vera abyssus omnium atque materies, & illius formæ communis ratio, iuxta suscipientis materiæ analogiam, confuse quoque est distributa in statũ, in fluxum, motionem & mutabilitatem.

Elemẽta Platonica indefinitius ex formæ solius ratione deprompta.

Principia tria indefinita iuxta auctoris opinionem.

Nos vt cunctorum sit vbique concentus plenior, in ternione persistentes, tria rectè principia fecimus, Materiem, Formam Proportionem, & singulis indefinitas asscripsimus rationes, quæ omnes collectæ primo in quadratam speciem surgunt, mox & in absolutum Cubum.

Materialis circumscriptio.

Materialis circumscriptio patet imprimis per quantitatem, numerum videlicet ac magnitudinem.

Formæ circumscriptio.

Forma se prodit per habitum maximè, perque potentiam naturalem. Et hæ quodammodo per actionem atq; figuram, nonnunquam & per passibilem qualitatem. Figuræ vis iterum in substantiarum, quantitatum, qualitatum, ordine, situ habituque locatur.

Proportionis circumscriptio.

Totius compositi ratio ex forma atque materie, in earundem mutua proportione spectanda est. Quæ rursus ab analogia quadá priore dependet agentis ad passum, certaque concursione formarum principum, spirituum, & corporearum qualitatum, siue totius syndromis accidentariæ, quam vno figuræ vocabulo plurimi complectuntur. Est enim figura propriè qualitas, ex ordinis, numeri, magnitudinis, analogiæ certa quadam complexione consurgens.

Ordinis augustissima ratio formam, materiem, & proportionem in se complexa.

Quin ordo solus in quantitate id potest, vt penes illius differentiam, diuersorum laterum, vel angulorum sub suo genere figura quælibet statuatur. Nam cùm à numero superficiem esse dicamus, vna vel pluribus lineis compræhensam, vt circularem, trilateram, quadrilateram; vel trigonam, tetragonam, pentagonam &c. Ita particulatim rursus in vnoquoque genere, iuxta vel laterum inclinationem, vel angulorum respectus varios, triangulum, Scalenon, vel Isopleuron, vel Orthogonon: figuram quadrilateram, vel exactè quadratam, vel Rhombotidem, vel Trapeziam, vel alio quouis nomine designamus.

Ordinis rationẽ à diuinitate constitui.

Est itaque ex ordine primum certa in rebus positio, ex positione figura, ex figurarum congressu, & dissolutione, mundus hic vniuersus. Proinde & cunctorum ordinum ratio, in mundi materia, formis & actionibus mundanorum omnium Plotino creditur à diuinitate cõstitui, atque restitui semper, non per consultationis aliquam speciem, qua ordo quæratur, sed per ipsam eius essentiam, quæ ipse sit ordo. Vbi per diuinitatem intelligit non solum intellectũ diuinum, sed & intellectualem animam mundi, & intellectuale eiusdem, seu seminarium quoddam spiraculum in mundi materiem vsque diffusum.

Ordinis Characterẽ impressum rebus omnibus Mundi.

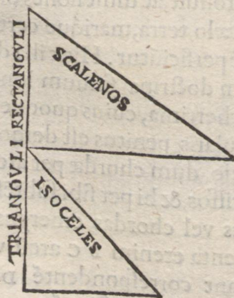
Quam sit Character ordinis rebus impressus singulis vbique præter nimis conspicuas rationes, admiranda docent, leuium spectacula rerum, vt ille ait. docet vel abiectissimorum vermium adeò stupenda fabrica, vt vnum pediculum pulicis, ne summus vnquam inter mortales artifex potuerit imitari. Quanquá Æliano teste, extiterint alij, qui nucis capsula totá Iliada scriptam compræ-

compræhenderũt, alij qui Phaetonta cum quadrigis sub ala muscæ latentem exsculpere potuerunt; sintque & nostris temporibus, qui horologij operosas machinas cælent, angustis annulis, mundique faciem vniuersam ita in arctam tabellam redigant, vt partes illius maiores ac medię, nedum characteres, lineę siue epigraphæ visum penè subterfugiant. Talis in Astronomicis organis superest mihi & sanguine & amicitia sanè iunctissimus nepos Gualterus Arsenius, huius artificij studiosis notior, quàm vt nostris indigere præconiis videatur. Docent pręterea mundo vniuerso impressas ideas, ordinum ordinatissimæ stirpes, & stirpium partes, picturæ florum, foliorum, fructuum; intercurrentes venulę gemmis, atque silicibus: docent stupendæ quorundam animalium actiones, volucrum cantus pulcherrimi certis tonorum gradibus mutuo consequentes: Bombycum & Aranearum tela penitus admirāda, volatus Gruum, Cyconiarũ, in omnẽ sępè exercitus speciẽ sese cõuertẽs. Postremò & Formicarũ & Apum faui, cõuentus atq; cõcilia, quę vel hominibus formandorũ morũ, vel cõstituendæ reipublicæ præclarā quandā imaginẽ repræsentant. At non est vnius loci naturæ laudes, vel ordines decātare. Illud nũc magis proposito conuenit; cùm rerum cõtinuatarũ series, figurarũ rectè nominibus explicetur, quę tamen vlteriore intellectus resolutione, in discontinuos numeros fluit. idcirco non tam ineptè quàm plurimi putāt Platonẽ atq; Pythagorā pro vniuersi elementis principiisq;, rerũ figuras ac numeros posuisse. Ita enim quinariũ animæ tribuunt, senarium magis cælestibus, quaternarium sublunari regioni. Nos 1.3.9.27. velut omnium principes & rationi corporeæ maximè cõgruos, semper amplexi sumus. Hoc artis magicæ vel cabalisticæ fundamentum, in Medicinæ quoque pomeria dimanauit, vt præsertim in medicaminum compositione, quæ vel antidota vel polichresta nominantur, apparet, vti quoque in diuinorum morborum, & per certas periodos recurrẽtium curatione, fortassis superstitiosa paululum, testantur Hippocrates, Plinius, Arnoldus Nouicomensis, & plures alij, etiam in amuletis periaptis, delectuque simplicium sæpè Galenus & Dioscorides. Ita in figurarum genere, pro elementis omnium primis, statuunt trianguli rectanguli species duas, scalenon & æquicrurium, scilicet quòd hi sint inter figuras quaslibet ceu resolutione postremi. Terræ autem assignat figuram inter corporeas Cubicā, Icocehedron Aquæ, Octahedron Aëri, Pyramidem Igni, Dodecahedron vel vultum sphæricum Vniuerso.

Figuram & numerum à Platone & Pythagoricis non malè pro mundi principiis poni.

Numeri et figuræ ratio magni momẽti in rebus Medicis.

Omnia resolũi in triangulos orthogonos.

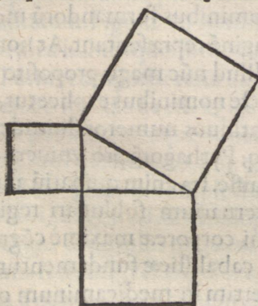

Hæc sola si quis superficie tenus inspiciat, absurda cõsequi plurima iudicabit: vt elementa fore asymbola, vt eorum formas minus cęlestibus consentire, vt quantitates, tanquam substantiarum partes ostendi, & id genus alia. Sed non tam læua fuit Platonis opinio, quin si quis amicè velit, vt prægnantissimam

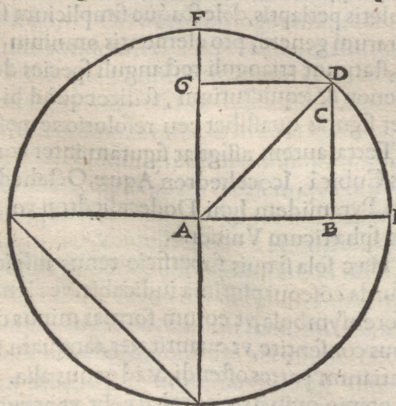
Platonis sensus in constitutione elementorum.

tiſſimam veri poſſit accipere. Nam neque ad illam reſpexit partitioné penitus corporalé, quo vulgus ſolet: neq; nomen principij ſumpſit, quale Peripateticis eſt definitum. quin ideò intellectualem ſibi propoſuit dialyſeos atq; ſyntheſeos ſpeciem, vt mentem reuelleret paulatim à ſenſibilibus ſpectris, ad incorporeas formas, & materiei conditionibus alienas, quod fieri nequaquá cómodius poſſit, quàm per mathemata, quæ ſunt diuinis proxima. Deinde ad illam magis reſpexit ꝓportionú regulá, vnde omnis locorú origo, forma & materies Dialectica, omnis naturæ vis, in vniuerſo, vel entibus rationú protinus eluceſcit: ſed omniú maximè ad doctriná triangulorú, cuius inuentioné multi Pythagoræ tribuerút; arcanú certè mirabile, & verè philoſophis minimè negligendú. Fluit auté hæc omnis, duobus, tribuſúe potiſſimú axiomatibus primis, vt quod omnis triáguli anguli tres ſint duobus rectis æquales iuxta proportioné 32. primi. Vnde cóſequitur duobus angulis datis, quam primú & tertiú inueniri. Rurſus quo in omni triágulo rectangulo quadratú quod deſcribitur à latere oppoſito angulo recto, ſit æquú duobus quadratis, quæ protrahuntur ex lateribus reliquis, continentibus angulú rectú per demonſtrationé penultimę primi Euclidis. Hinc ſanè figurarú omniú quantitates, ac proportiones mutuas, ex triangulorú proportione & quantitate cognoſcimus, poſtquam in triangulos compoſitioré vnáquamq; reſoluerimus: Triangulorú latera continétia angulú rectú per ſubtéſam, & hæc per illa viciſſim exploratur. Diſcemus igitur, ex triangulis quadrangulos, Pentagonos, Hexagonos, &c. ex linearum ratione, ſuperficies, ex ſuperficiebus corpora: poſtremò & analogiá circuli ad figuram rectilineam, ex qua diſtantiarú ratio ab orbe ſuperno profluit, ac diméſiones omnes cælo, terra, mariq́ue certiſſimè perficiútur. Hinc illa demum doctrina ſinuum longè pulcherrima, cuius quoque & circularis penitus eſt demonſtratio, dum chordæ per arcus abſciſſos, & hi per ſibi ſubtéſos ſinus vel chordas emergunt. Inuenta etenim B C arcú veſtigant correſpondenté D E. Inde per ſubſtractioné ex quadrante circuli vel 90. reſiduú D F. Poſtea ſinum tranſuerſuú G D. Ex quo iterum per penultimá primi dimetientem

Doctrinæ triangulorum ſumma vtilitas.

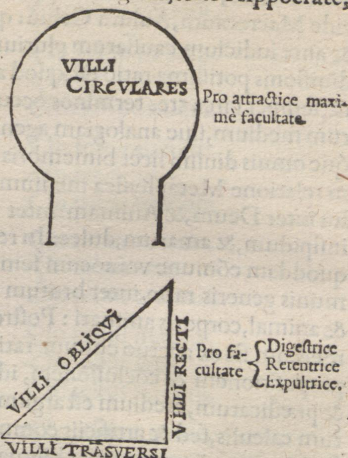
Doctrina ſinuú.

tientẽ quadrati A C, & per cõſequẽs diſtantiã ſtellæ ab oculo metientis. *Fælices animæ quibus hæc cognoſcere primum, Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit.*

Verùm hæc diſſolutionis ratio non tantũ in orbe maiori rata cõſpicitur, ſed & in corporib' noſtris ſummo naturę Geometræ ſtudio, paſſim eſt obſeruata. Sunt enim in illis & numeri certi, & figurarũ ſpecies vniuerſæ ad compræhenſionẽ attractionẽq; ſphęrica maximè. Vt in vẽtribus ſingulis, teſte Hippocrate, imprimis eſt manifeſtũ, ad diſtributionẽ, retentionem expulſionemq; recti linea, quemadmodũ in villorum ſiue fibrarum poſitu cõſtat, quę vel tranſuerſæ vel rectę vel obliquè iuxta 6. primas poſitionũ differentias conſpici conſueuerunt.

Corporis humani fabricã reſolui in circulos & triangulos.

Habes in iiſdẽ corporibus figuras trigonas, tetragonas, pẽtagonas, tũ ex cõcurſu, & inclinatione partiũ multiformi, tum ex totius poſitu, qui vt docent picturæ magicæ, vel ſolus in ſpeciẽ quamuis ſe quam facillimè vertit, Solus & numerorũ omniũ, & menſurarũ, proportionũ, ponderũ ideas ita complectitur, vt huius auſpiciis metiamur & naues & ædificia, templa & porticus, terræ denique & cæli, & oceani ambitum vniuerſum, dum gradus ad ſtadia ducimus, ac miliaria, hæc rurſus ad paſſus humanos, vti paſſus ad pedes, pedẽ ad digitos: vnde non ineptè forſitan in cælo figuras hominũ, diuerſorumq; animalium, in homine contra cæleſtem zodiacum, in terris climata, zonas & paralelos veteres depinxerunt. Omnium verò extrema reductio eſt ad triangulos, vt numerorum omnium ad ternarium, per regulam trium ſiue proportionum, vt quantitatis vniuerſæ ad punctum denique vel vnitatem.

Picturæ Magicæ.

Homo menſurarum, figurarũ & proportionũ omnium ideam in ſe complectitur.

Quod autẽ inter numerorũ ſpecies, ad exprimẽdos circuitus mũdi, animęq; rationalis, vnius ſit ternionis præſtãtior virtus, ſatis ex antecedẽtibus eſt manifeſtũ, vbi tota mũdanæ machinæ moles à ſummis generibus, ad infimas ſpecies, à partibus maximis ad medias, & minimas quaſq;; & à ſupremis rerũ gradibus vſq; ad decliuiores ordine, per ſolũ ternariũ cõtinua facta eſt diſtributio, fietque tum in humanis animis diſcurſionum proximis cauſſis, tum in ipſa diuiſionis methodo Cyclognomica, ſecundo deinceps, & tertio libro. Sed pręter graduum, ſpecierũ, & partium triplicem rationẽ in rebus vniuerſi, ſunt & vbique principia 3. naturæ, & artis, & animorũ. Sunt 3. dimenſiones primæ. 3. loci 3. tẽporis, tres ſexuum differentiæ. Imo tota mundi conuerſio alternis quaſi viciſſitudinibus pendet, vnde ille verſiculus. Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη ἄλλοτε μήτηρ. *Ipſa dies quandoque parens, quandoque nouerca.* Hanc autẽ paroxiſmi ſpeciem in morbis Medici tertianã vocat, eãq; natura dux artiũ quarũcunq;, ita ad ſeptenariũ ac nouennariũ numerũ propagauit, vt maximarũ mutationum criſes

Ternarij præſtantia in explicãdis ordinibus vniuerſi.

Criſes per dies, annos & ſeptimanas.

non

non solum diebus imparibus fiant, sed & septimanis & mensibus: quin & per annorum septenarios, nouenarios quoque, vbi cùm diuturniore malo conflictus impendet. Ita enim post annum quandoque septimum, vel nonum, vel decimumquartum curantur Epileptici, teste Hippocr. Ita suspecti sunt pluribus anni climacterici, præsertim ex multiplicatione ternarij in septenariũ, aut nouenarium, sed maximè tamen septenarij in nouenarium vt 63. de quibus vide Macrobium, Aulum Gelliũ: quamuis hic sanè sint superstitiosa plurima, & antè iudicium caussarum plurium spectacula requirantur. Sed illa nostræ diuisionis potissima ratio est, quod animorum actio quælibet, artis atque naturæ, semper circa tres terminos occupentur, extrema scilicet duo, & extremorum medium, siue analogiam agentis ad passum, vt sæpius ostẽdemus. Quodque omnis diuisio licèt bimembris maximè, semper admittat tertium; quod in relatione Metaphysica medium sit analogicum siue æquiuocum; vt Angelus inter Deum, & Animam: inter virum, & fæminam, hermaphroditus: inter insipidum, & amarum, dulce: In relatione autem Physica, sit velut exemplar quoddam cõmune vniuocum semper extremis, vt inter oppositas species communis generis ratio, inter brutum & hominem, Animalis idea: inter plantam & animal, corporis animati: Postremò in relatione Logica quoddam similiter medium sit ex aceruo entium rationis, vt in demonstratione inter maiorem propositionem & cõclusionem, id quod subsumptum vocãt. Inter subiectum & prædicatum, medium est argumẽtum. Meritò igitur non Arithmeticis tantum calculis, sed & artificiis communibus cæteris, quin Oratoribus quoq; & Poëtis, ternarij numen est obseruatum, vt in poëtarum principe quàm sæpissimè. *Nec te tribus ternos*, &c. Et alibi quoque.

In omnis consideratione termini 3.

Omnis diuisio vel bimembris maximè, semper admittit tertiũ.

1 2 3

Regula trium.

Poëtis ternariũ maximè celebrari.

Ter centum tonat ore Deos, Erebumque, Chaosque,
Tergeminamque Hecatem, tria virginis ora Dianæ.

Et alibi.

Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter frustra &c.

Item in illa Vulcanij fulminis Physica ratione trium elementorum quàm scita descriptio.

Treis imbris torti radios, treis nubis aquosæ
Addiderat, rutili treis ignis, & alitis austri.

Sed sunt præclaris vatibus vt Homero, Virgilio, Lucretio, Euripidi, Senecæ, Horatio, infinita ferè istiusmodi, quibus nolim diutius immorari.

Transitio.

At cum de numero figuraque vel ordine mundi, materiem & formã vniuersam propius iudicantibus obiter disseruerimus: addam & de proportione paucula, pro exemplaris atque vmbratilis methodi necessitate, tractatũ omnium pleniorẽ, differens in aliũ locum. Nihil est autem Αναλόγια siue Proportio, quàm harmonia quædam, siue concentus & congruentia mutua, vel principiorum, vel elementorum, vel partium diuersarum, in rebus vel naturæ, vel artis, vel rationis. Vbique rursum substantiæ proprietatis, vel accidentium ratione,

Proportio quid sit, eiusque diuisio.

tione, vt quantitatis, qualitatis, ſitus, habitus &c. Qua quidem deſcriptione continuo & forma eiuſdem omnino, & vſus,& materialis diſtributio ſatis eſt manifeſta. Procedit enim à tribus generibus ad differentias 27. vel plures facilè, ſi vnamquamque ſubdiuidi voles. Vt

- Proportio
  - Principiorum vel materiei & formæ vel eorum quæ hæc præcedunt
    - Subſt.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Propr.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Accid.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
  - Elementorum vel priorum vel poſteriorum rurſus
    - Subſt.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Propr.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Accid.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
  - Partium maiorum rurſus vel minorum
    - Subſt.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Propr.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Accidentium
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.

Eſt itaque proportio vel ante materiem & formam, ſi loqui prorſus μεταφυσικῶς licet, tum in ratione agendarum rerum, mundoque intelligibili, tum in reſpectu formalis materialiſque ſpiritus infiniti, ad infinitum; cuius notio confuſiſſima per res duntaxat ſenſibiles mundi, in earum contractione, vibratione, circumuolutione, reſpectu loci quo continentur, aliquo modo nobis mortalibus aperitur. *Proportio in quibus ſpectetur.* 1 *Proportio in creatione prima.*

Sed verbis commodioribus ea poterit analogia diſtingui, quæ inter formam 2 *Proportio in ſecunda creatione.*

atque materiem data est, indefiniti spiritus actiui atque passiui, indefinitæ animæ, glutinis & qualitatis. Vnde prima hæc mundi conspicua elementa, priùs indefinita progerminant, postea quoque suis distincta locis & speciebus, vt dictum est supra, per vlteriorem proportionem partis ad partem, quę talis existit, vt nullam permittat ordinis perturbationem, nisi quæ totius ordini sit consentanea, nullum vel vacuum, vel corporum penetrationē, absque tum loci, tum quantitatis augmento.

3 Proportio in creatione tertia.

Proportionis vis maxima in opificio artis atque naturæ.

Quanta sit huius proportionis ratio in rebus genitis, rerumque principiis, mira dexteritate tractauit Cicero lib. de Vniuersitate. præcipuè tamen cælestium corporum symphoniam lib. de Somnio Scipionis, in quem copiose & doctè Macrobius commentatur. Nec est quo longè exempla quæramus, si modò vel proxima tantum lustrare oculis minimè dedignemur. Pulchra vbiq; proportionum regula in plantis atque lapidibus, in partibus animalium, ac præcipuè humani corporis, cuius perpetuò vel ars, vel artis ratio est imitatrix. Nam quæ spectari in ædificiis solent cōmissurarum species infinitæ, natura ferè hæc omnia in nostræ compagis anatome præfiniuit. Vide pulmonis follem admirabilem, peluim, infundibulum, & plexus cerebri rotiformes. Vide laringis fistulam, renum cribrum atque canales, oculorum, aurium munimenta. Hæc tantum ex manifestis profero. quid ductus venarum memorem, arteriarum atque neruorum? quid connexus musculorum, structuram scheleti & syntaxes ossium, summo naturæ iudicio, & propositorum finium ratione perfectas? quantum illa apud artifices frequens est species, quæ vel ad gomphoosin vel suturam, vel harmoniam simplicem vergit vel ad synarthroseos aliquam aut diarthroseos rationem? Quæ rursus sit Enarthrosis, Arthrodia axiformis, aut ginglymotidis. i. cardinis speciem repræsentans? Certè naturam vbiq; dissoluat oportet, naturam imitari in compositione qui dextrè volet.

Exempla.

Est & proportionis idea inter res rationis, quædam ad materiem pertinens, altera magis ad demonstrationis formam. de quibus postea.

Proportionē verè inter principia naturalia collocari.

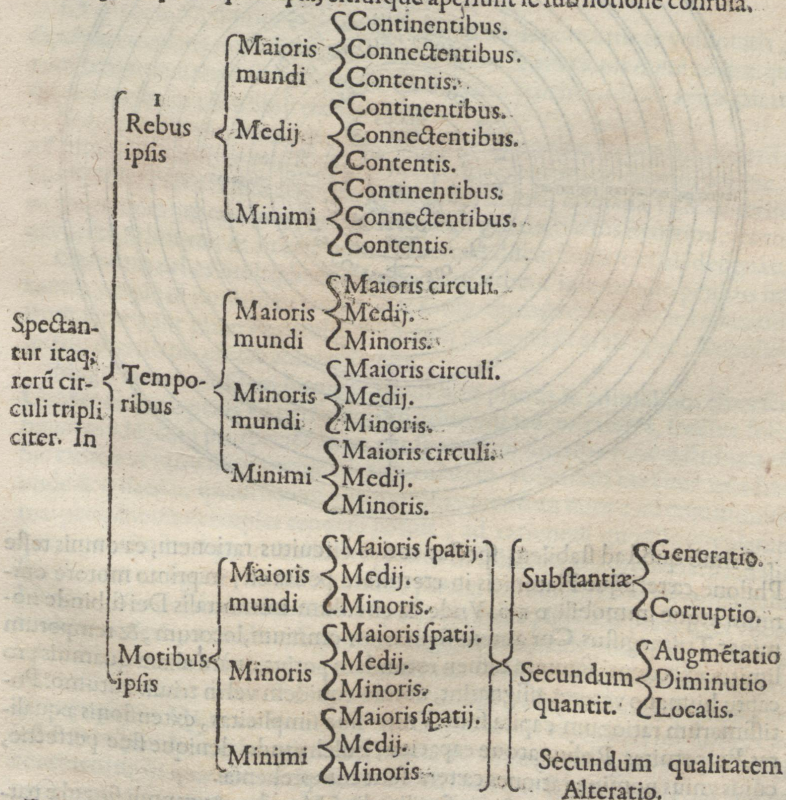
Satis equidem mirari non possum, naturæ indagatores accuratissimos, in principiorum numero, priuatione posita, proportionem rerum omnium principium proximum & internum maximè neglexisse. cùm ea sit velut carpentum, vel currus vniuersitatis, compositionis cuiusque nodus & vinculum, cuius potissimum gratia indicationum doctrina suscipitur, vti propter indicationem ætiologica, propter caussarum tractationem methodus. Videtur tamen bellè hæc intellexisse Cicero lib. de Vniuers. vbi sic ait: Mundum efficere moliens Deus, terram primum ignemque iungebat; omnia autem duo ad cohærendum aliquid tertium requirunt, sed vinculorum id est aptissimū, quod ex se, atque de his quæ astringit, maximè vnum efficit; id optimè assequitur, quæ Græcis ἀναλογία, Latinis comparatio, proportioue dici potest. Præclarè autem & deinceps plurima in eandem sententiam profert, vbi de formæ & materiei indefinitis qualitatibus, de spiritu quoque, corpore, & anima vniuersi, ab opinione nostra non admodum aliena. Verùm quicquid rectè de tam reconditis

Ciceronis sententia de proportione.

rebus statuit Cicero, vel Cicerone antiquior Plato, id omne Medicorũ fonti antiquissimo debemus Hippocrati. Vide verba illius arcana maximè libro περὶ διαιτῆς 1. vbi de tribus concentuum speciebus ad mistionem concurrentibus philosophatur.

Restat demum in ordine, mensura, proportione, & per consequens in forma, atque materie mundi, quales sint illi conuersionum circuli, ostendamus, sumpto auspicio à demõstratione τὸ ὅτι, vel quæstione An sit in partibus ipsis, quæ per principia componantur. Nam & hæ quodammodo nobis magis sunt obuiæ, quàm prima principia, citiusque aperiunt se sub notione confusa.

Transitio ad demonstrandos circulos in forma atque materie per partes vniuersi.

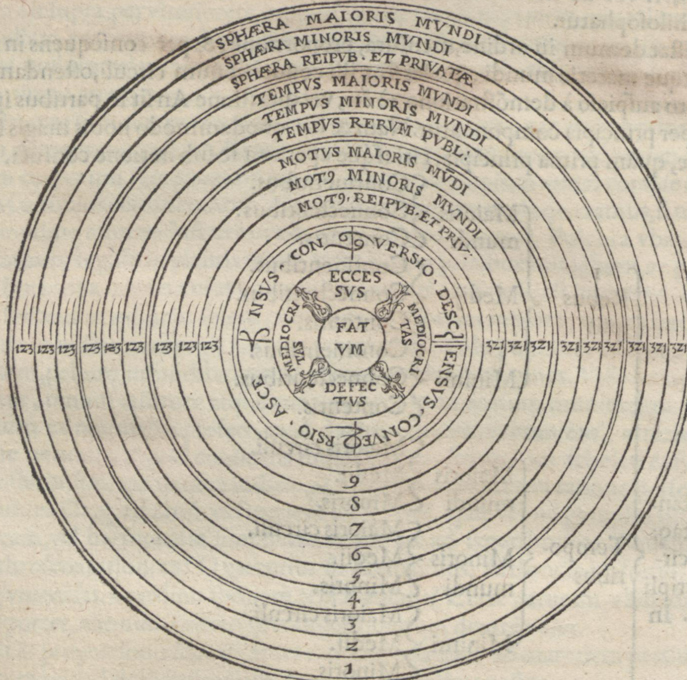
Etenim vt tempus à primo mobili, ita motus à tempore continetur, ac summatim à sphæris vel circulis conuersionum tempora, & ab his rerum conuersio omnis est definita.

Cõparatio temporis motus & rei mobilis in conuersionibus mundi.

Talem ergo ex antè traditis totius vicissitudinis rotam concipias licet.

ORBIS VICISSITVDINVM NATVRALIVM.

AETERNITAS OMNIA CONTINENS.

Conuersionis ratio stabilis & actiua maximè in solo Deo omnium motore primo.

Deo figurā circularem à philosophis assignari.

Primò quod ad stabilem spectat totius circuitus rationem, ea omnis teste Philone, cæterisque Platonicis in æternitate posita est, in primo motore omnium atque immobili DEO. Vnde & circulum immortalis Dei subinde nominat Trismegistus. Cur autem figurarum omnium, locorum, & temporum limites excedenti, figuram tamen rotundam potius, quàm aliam quamuis pro captu humano veteres assignarint, notum equidem vel in triuiis autumo. Potissimarum rationum capita sunt: Vnitas siue simplicitas, extensionis æqualitas, Perpetuitas, Robur atque capacitas, Pulchritudo denique siue perfectio, cuius vnius nomine rationes cæteræ sunt comprehensæ.

Circularis figura cur optimè competat vniuerso.

Meritò igitur ad sui auctoris similitudinē Mundus, & mundi singulæ partes; singularum quoque procedūt motus & tempora, sic vt in statu sit motus, in motione stabilitas: vtque in ratione stabili spectetur infimum quiddam medium & supremum: in ratione mobili ascensus, descensus atque conuersio, sitque analogia quædam perpetua, totius conuersionis inter connexa & connectentia,

ctentia, inter supremos, medios, infimos sphærarum, temporum, & vniuersorum motuum gradus. Paucis & eleganter admodũ M. Tullius lib. de vniuers. ,,
Si pulcher hic mundus, si probus eius est artifex, profectò speciem æternitatis ,,
maluit imitari: Formam itaque, vt paulo post ait, & maximè cognatam sibi & ,,
decoram dedit, quæ globosa vel σφαιροειδὴς appelletur, cuius omnis extremitas ,,
paribus à medio radiis attingitur, quodque ita tornatum, vt nihil asperitatis ,,
obtineat, nihil offensionis, nihil inclusum angulis, nihil anfractibus, nihil ,,
eminens, nihil lacunosum, omnesque partes simillimæ omnium quod ad eius ,,
præstabat iudicio dissimilitudini similitudo. ,,

Est igitur in Deo primũ totius essentiæ, id est & potestatis & voluntatis, & sapiẽtiæ circularis ratio. Est & æternitatis ipsius, & motionis merè actiuæ, quorum omnium natura simplex & indiuisa, vnius pulchritudinis aut bonitatis, sphæra incompræhensibili contineatur.

Diductio sphærarum omnium à summo opifice Deo, vsque ad orbem sublunarem.

Sequuntur hunc orbes cælestes primum, atque ætherei omnes, à maioribus ad minimos quosque exactè sphærici, vt sunt eccentrici, deferentes augem, vt Epicycli, non tam reipsa distincto cęlo, quàm mentis humanæ vi, & diuersissimorum motuum ratione, sicut in nauigandi peritia, tractus maritimi, ventorũ excursus, & limites, & in arte nostra rationalis discursionis circuli designãtur.

Cælestes circuli.

Cælorum orbes multiplices, elemẽta cum æthere intermedio penitus imitantur, neque id tantum in totis, sed & totius quandoque partibus est manifestum, si roris aut pluuiæ guttulas, si fluctum pelagi, vesicas ab igne, ampullas à spiritu concitatas obiter animaduertas.

In æthere & sublunaribus elementis.

Magis tamen eiusdem formę præstantia, in plantis & animalibus elucescit. Confer enim te priùs ad perfectiorum arborum trũcos, radices, fructus, folia: figura quidẽ, tum per species, tum per specierum singulas variè distributa est. Sic tamen vt ratio illius potior ad particularem vtilitatem maximè quadret; vnde & trilatera, quadrilatera polymorpha; quantum tamen ad communissimæ perfectionis exemplar tendere potuit, ad rationem quoque circularem quàm proximè redigatur: vnde vel prorsus sit sphærica, vel columnaris, oualis, spiralis, aut ex figuris partim rotundis, partim rectilineis variè coagmentata.

In plantis et animalibus ratio circularis.

Idem prorsus in fabrica humani corporis vsuuenit, si prima præsertim viscera contempleris, vt cordis effigiem, cerebri, hepatis, lienis, pulmonis, ventriculi, intestinorum, renum, vesicæ, vteri, testium. Vide in iisdẽ partes maiores primum, vt lobos aut fibras. Vide & minores ordine, vasa, glandulas, epiphyses atque apophyses. Quin vti in mundo maiori stellarum vultubus, orbiumq; cælestium respondent ætherei & sublunares, ita visceribus singulis intus ea quæ continentur, iis quæ continent foris. Ita & interiori semper, exterior tunica conuexitatis speciè corresponder. Atque in extrema compage visceribus ossa; nerui autem venis, arteriis ossium foramina quadrant. Tandem & ossibus ipsis superincumbentes musculi, & cartilagines musculorum, tendines, & aponeuroses, capita, ventres & ligamenta. His autẽ omnibus membranæ propriæ primum, pari analogia tenduntur; mox & communes tunicæ, vt membrana carnea,

In fabrica humani corporis.

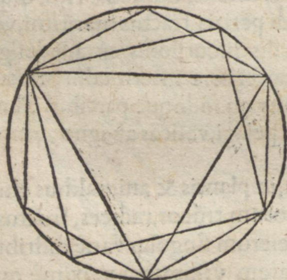
In ortu animalium primo & embrionis positu.

nea, cutis & ἐπιδερμις. Longè apertius productio sphærica in primæ illius generationis exordiis patet, non tantum ouiparis animantibus, sed & quadrupedum generi, atque hominibus ipsis, siue infantis positum spectes orbicularem penitus in vtero matris, siue membranas tres, quarum vna ex parte tantùm, duabus per totum circuitum obuallatur.

Orbicularis ratio ad actionis & paßionis robur maximè opportuna.

Orbes magici.

Nec parua istius figuræ in animalibus ratio est, præter communes quas dedimus suprà. Cùm enim potissima vis Amoris in attractione consistat, Figura autem rotunda, ceu cucurbitulæ, maximè trahat, rotundam quoque potissimùm esse, & singularum partium & totius viuentis effigiem decuit. Quod rectè ad Magæ naturæ similitudinem in amuletis & fascinis magi artifices obseruarunt, dum vel draconem includunt orbibus tribus κατ᾽ ὀρθόγωνον sese intersecantibus, vel annulum pingunt ex vipera, cuius reuoluta cauda velut à capite resorbetur: alioqui sanè communis istius figuræ ratio, ad actionis & passionis robur, vt dixi, præcipuè referatur. Nam quia circulus non nisi vna ex parte contingitur à recta vel curua linea extrinsecus incumbente, idcirco minimum patitur. Quia autem est simplicissima, idcirco & figurarum speciem quamlibet in se facillimè recipit, vt ex cælesti Zodiaco satis est manifestũ. Æmulantur hanc legem naturæ callide in extruendis fornicibus architecti, in vasis figuli, in cunctis penè operibus opifices geometrici.

Temporis ratio circularis.

Pergamus porrò ad circularem tẽporis rationẽ, quę formam, atq; figurã sphæricã tam rerum mobiliũ, quàm mouentiũ ordine comitatur. Vbi non minus quàm circa res ipsas gradatim à maiore circuitu, te ad minores denuo refer. A cæli conuersione, ad ætatis humanæ circulum: & hinc ad plurium ciuitatem siue rempub. Sua enim cuique à Deo, & ab æternitate primum, & temporis & motionis sphæricæ certa est præfinita periodus: Omnis autem inferioris ratio, si res sit ordinata à superiore quodammodo continetur.

Fata particularia ab vniuersalibus gubernari.

Axioma reconditißimũ Astrologicæ facultatis.

Exempla.

Vnde & Astrologi fata particularium fatis vniuersalibus subiici docent. quod in directionum, reuolutionum, progressuumque, & radiationum specie imprimis fit manifestum. Vbique etenim influxus communiores euentus præcipuè vim, & idealem seminat rationem, quam minus communes ordine, pro suæ vel sympatheiæ vel dispatheiæ efficacia fouent, mouentque, vel turbant atque præpediunt. Ita enim se mutuo consequuntur,

tur, primò coniunctiones maxime, vt capitum ♈ & ♎ nonæ atque octauæ sphæræ deinde & planetarum superiorum trium, mox & eorum qui sub Sole sunt constituti. Ita & Lunaris reuolutio à Solis anfractu annuo gubernatur: & hæc deinceps à progressu ♄ ♃ ♂. Item aspectus erronum fixorumque syderum sub interlunia contingentes, ab illis aspectibus pendent, qui circa eclipses, vel Solis τρόπον aut æquinoctia fiunt. Et hi ab aliis qui circa congressus ♄ ♃, donec ad illam coniunctionem maximam ♈ & ♎ peruenerimus.

Annus Platonicus.

Quod si Platoni & Epicuro suam παλινγένεσιν minimè conuellamus, habebis temporis circulum, vel annum annorum maximum 49000. Solis anfractus continentem, etsi alium alij statuant, nobisque potius ad motum medium stellarum fixarum respicientibus, ponere liceat annos 25816. Quibus, iuxta verissimam Nicolai Copernici rationem, illarum reditus absoluatur. Sed nolim ego in huius circuitus spem à creditoribus pignus accipere.

Mundi ætas 6000 annorum.

Illud ex sacris elicitur, mundi ætatem omnem sex ferè annorum milibus terminandam. Vt quemadmodum totius creationis series minorum dierum senario sit perfecta; ita & illius duratio, per dies maximos 6. annorumque millenarios definiatur. Quorum finis velut quieti dedicatus sit millenarius septimus, vti finis creationis hexameræ, septimus dies: etsi, vt aiunt, exactum suæ ætatis terminum, mundus propter improbitatem hominum, minimè sit habiturus.

Coniunctio supernorum orbium in capitibus ♈ & ♎ cum millenariorum 6. partitione optimè congruens.

Sed millenariis 6. in tria reductis, pulcherrimè congruit & supernorum orbium illa coniunctio in principiis ♈ & ♎. Et mundi mutationes præcipuæ tres. Nam sub prima creatus annos bismille perstitit sine lege. Bismille deinceps sub lege post coniunctionem alteram. Bismille reliqui post coniunctionem tertiam, sub Christo & Patris æterni gratia transiguntur. An verò ante coniunctionem quartam, vel paulo post mundi diluuium alterum expectemus; definire accuratè, nostri nec instituti nec facultatis existimo: licet vel tempus vero proximum, partim ex Euangelica voce, partim ex ea quæ nunc orbem tenet intemperie, ex ipsa iustitiæ profligatione, & veri amoris congelatione, plusquam hyperborea satis coniicere quilibet possit.

Anni minores et Planetarij.

His annis maioribus sunt deinde minores alij iuxta periodos vel ipsorum orbium octaui cæli ♄ ♃ ♂ ☉ ♀ ☿ ☽, vel diuersarum coniunctionum, inter hos ipsos mira vicissitudine recurrentium.

119. Coniunctiones astrologicæ.

Planetarum gubernatio per stationes, & quid quæque cuique conferat.

De quibus obiter Ptolemæus libr. περὶ καρπῶ, vbi centum decem & nouem coniunctiones, Astrologo minimè negligendas insinuat. quòd sanè in illis sit posita eorum cognitio, quæ fiunt in mundo, & generationis & corruptionis. Nam & in tempore, quo gestatur fœtus in vtero, & quo exclusus in lucem aura vitali vescitur, planetæ singuli, per quasdam reciprocas stationes sua distribuunt munera, vitamque & vires impertiunt. Lunæ quidem

magis ad corporis ſpeciem; Solis ad vitam vel animam tendit influxus: Mercurij ad ſpiritum vel nexum vtriuſq;: ♄♃♂♀ ad qualitatem & tẽperamentum. Vtque in geſtatione fœtus tria ſunt quædam principia: conceptus corporis: & Empſychoſis animæ, ſpiritus & qualitatis: partus autem perfectionis totius atque fortunæ: ita & in ætate hominum, & plantarum, quę deinceps flectitur, ſex illæ totius curriculi præcipuæ partes, pueritia, adoleſcentia, iuuentus, ætas virilis, ſenium, ſenectus, ad tria ceu puncta communia reducũtur, exordium vitæ, ſtatum, & finem, vel accrementum, vigorem, & decremẽtum: in quibus quotidie perfecta aſcenſus, deſcenſus & rationis Tropicæ ſpecies aperitur.

☉ ☿ ♄♃♂♀ In geſtatione fœtus. In conceptu. In Empſychoſi. In partu. In vitæ totius curriculo. Aetates humanæ 6. ad 3. reductæ.

Sed difficillimum eſt ab ipſa conuerſione temporum ideam motus vel rei mobilis ſequeſtrare. quapropter ne ſim prolixior, progreſſu partim per ſingulas motuum & rerum mobilium ſpecies, partim per temporis differentias mixtum nonnihil de mundi circuitu ſermonem inſtituemus. Sunt igitur ea quæ mouentur in circulum: Mundi præcipui tres, & horum partes, vbique in orbis imaginem aſpirantes. Tempus per mundi ætatem diſtribui fecimus, & hác in aſtronomicos annos minores ordine, vti annus in menſes, & ſeptimanas, & dies, & horas, vſque ad minuta tum prima, tum ſecunda, & tertia rectè diſpeſcitur. quanquam ſint & compoſitiones diuiſioneſque aliæ, vt quadrantis, ſextantis, triẽtis, dodrãtis: Itẽ luſtri, olympiadis, æui & ſæculi, de quibus abunde veteres tradiderunt. Motus omnis ſubſtantiæ, vel generatione vel corruptione perficitur. Nutritio quædam regeneratio eſt, ideo neceſſaria, quòd calidi innati vis quantum ſe nititur propagare, tantum & ſibi ſubiectum fomitem depaſcatur. Quantitatis circuli in augmentatione & diminutione, tum numeri, tum quantitatis continuæ fiunt. Motus localis iuxta 6. primas poſitionum differentias: Alteratio verò ex qualitatum viciſſitudine definitur. Demus exempla neglecta pauliſper nimirum accurati ordinis ratione.

De motu & rerum mobilium circulo. Temporis diuiſiones ſummariæ rebus mobilibus adaptandæ. Motus differentiæ.

Mundi ſyntagma ſphæricum ab alijs aliter diſtributum. Orbes cæleſtes 10. ſtatuit illa vulgaris ratio, quæ & literis ſacris eſt conſonantior: vbi terra immobilis vice centri ſit collocata: quam deinde & elementorum orbes & 10. cæleſtiũ corporũ cõſequantur ☾☿♀☉♂♃♄, octaui, noni & decimi cæli: quibus Theologia vndecimũ iungit, quod Empyreum appelletur. Quorũ omniũ ratio ex motuũ orbiculariũ diuerſitate colligitur, dũ planetæ ſinguli ſuas ita periodos ducant ſecundum ſignorum conſequentiá, ſiue εἰς τὰ ἑπόμενα, vt ☽ quidem ab occaſu in ortum totius zodiaci ſpatium luſtret diebus 27. Mercurius diebus 80. plurimum: Venus 9. menſibus. Sol anni vnius periodo, quæ ſit iuxta veriſſimam obſeruationem 365. dierum, 15. minutorum & 24. ſecundorum. ♂ in duobus annis circuitum perficit. ♃ in 12. annis: ♄ in 30. Sed ſunt cuique rurſus peculiares aliæ conuerſionũ ſpecies, de quibus in theoriis abunde eſt demonſtratum; præſertim verò in circulo paruo vel epicyclo. vnde directi, retrogradi, vel ſtationarij fiunt; vnde reſpectu Solis quoque vel occidentales cõbuſti, vel matutini: reſpectu Eclipticæ ſeptentrionalis, vel meridionalis, vel planè nullius latitudinis referuntur. Reſpectu denique totius octaui cęli & æqui-

Cæleſtium orbium vulgata diſtributio. Planetarum circuitus.

& æquinoctialis circuli, vel declinationis Boreæ vel Austrinæ. Sed sunt in omnibus circulis auges vel absides, apogæa & perigæa, & lõgitudines mediæ, quibus planetæ vel propiores terræ, vel ab eadem remotiores ascensu, descensuq; definiantur.

Apogæa & Perigæa & longit. mediæ.

Omnium verò talis ad Solem habitudo conspicitur in Epicyclis, vt 3. superiores quidem ♄ ♃ ♂ circa directiones medias, id est cõiuncti Soli, sint in auge circuli parui, circa retrogradationes medias siue in ☍ ☉ in perigæo. circa quadraturas ad Solem in longitudinibus mediis. Recedentes autem à ☌ ☉ ad ☍ descendant, à coniunctione verò ☉ ad oppositionem procedentes ascendant. Contra inferiores Sole ♀ & ☿ cùm discedentes à Sole fiunt orientales, id est in ortu matutino ascendunt in Epicyclis; cùm descendentes à ☉ fiunt occidentales, vel oriuntur, vespertino descendunt. In ☌ ☉ verò circa retrogressus medios, & postquam fuerint occidentales, fiunt in perigęo.

Epicyclorũ omnium conuersio ad Solem vnicũ velut amußim referenda.

Particulatim verò & motus specie, & certa periodi ratione ad ipsum ☉, variat à Planetis cæteris epicyclus ☽: nam cùm celerrima est vt 15. gradus 10. minuta penè conficiat, in perigęo est; cùm tardissima, vt ferè 11. graduum 28. min. in auge versatur, motu crescente descendit, accrescente descendit.

Conuersio ☽ in Epicyclo.

Similiter in Eccentrico ☽ absis vel apogæum tempore nouilunij vel ☌ cum ☽ sub Sole statuitur, crescente quadratura sub eodem Sole in opposito ☽. In plenilunio cum ☽ in ☍ ☉ decrescente quadratura iterum sub ☉ in ☍ ☽.

In eccentrico.

Mouentur auges eccentrici planetis superioribus alia ratione peculiari atque hodie absis ♄ ferè in ♐ 28. gradu. ♃ in ♎ 6. ♂ in ♌ 27 ½ ☉ in ♋ 6. ♀ in 15 ⅔ ♊ ☿ in ♏ 28. ½. Sed istæc fusius in opusculis mathematicis.

Conuersiones octaui cæli.

Motus octauo cælo triplex antiquitus assignatur: Primò in longitudinem versus ortum, cuius reuolutio secũdum Thebith absurdam opinionem, à nostri præteritiq; sæculi obseruatis maximè aberrantem annis perficitur 49000. Et hæc eidem vt propria designatur, cui sit adiuncta & trepidationis altera, cuius ambitus annis 7000. peragretur à cælo decimo proficiscens. Sed omnium euidentissima tertia, quam diurnam vocant 24. horarum spatio ab ortu occasum versus virtute primi mobilis, aduersos secum planetarum omnium impetus rapiens, vt ipsa cælestis regio allapsu continuo secum & partem æthercam raptat, & sublunarem.

1 2 3

Sed obseruatis multo conformior est illa diuini Copernici ratio, etsi per inuersas penè hypotheses sit instituta. Quarum cõmoditas sane doctissimè tum ab Erasmo Rhemoldo & Ioachimo Rhetico, tum à Ioanne Stadio satis est explicata. Nos olim succinctè admodum ita cecinimus.

Reuolutio mũdi iuxta Copernicum.

SPHÆRA REVOLVTIONVM D. N. COPERNICI.

Alma Dei mundo cùm Mens infusa caleret,
Multiplicesq́ue vago volueret orbe vices:
Creditur ingentis medio suspensa theatri
Terra diu stabilem continuisse globum:
Creditur & Titan circum titaniaque astra
Naturæ stratas legibus isse vias:
Nunc tellus ô Phœbe tuo se credere cælo,
Et currus & equos ausa subire tuos:
Audet quas verita est quondam Phaetontis habenas
Supplicium casu mox habitura pari.
Implicat hanc Lunæ mediam concentricus orbis
Ingenij,& motus lùbricitate sequax.
Altius incedunt, Saturnus, Iuppiter, & Mars:
Mercurius, Venus his inferiora tenent.
Stellarum vlterior regio consueta moueri,
Mobilibus stabili nunc face signat iter.
Sors eadem Soli, sed terrarum hospita sedes

Annuit,

Annuit,& solitus non placet ille labor.
Prouehimur circum,nobis ea signa recedunt,
Vt littus pronæ quam velut vnda rati.
Vnde nec ad cæli motus elementa trahuntur
Amplius,at terræ nutibus astra meant.
O versas rerum facies,ô tempora vulgus
Clamitat,& ratio quæ sit habenda rogat.
Quæ ratio? nisi iustitiæ quod legibus olim
Fortunam,& mores composuere suos.
Nunc legem in mores contra,& sua crimina torquent,
Fitque nouo sæclo,vultus in orbe nouus.

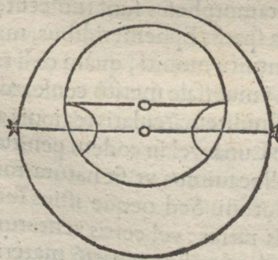
Sed hæc oblectamenti magis,quàm proficiundi instituti gratia spinosis artis nostræ principiis inseruntur.

Reuolutiones octaui cæli iuxta Copernicum.

Censet autem Copernicus reuolutionem fixorum syderum perfici annis
Ægyptiis 25816. si motus illorũ medius exigatur. Adiungit huic doctè muta-
tionem obliquitatis eclipticę , absoluendam penitus annis 3434. quæ omnis
cum quadam libratione transigitur.Postremò cõnectit huic tertium motum, 1
motusque periodum,qua Eccentrotis Solis, vel centrũ Eccentrici reuolutio- 2
nem perficit,æquali prorsus velocitate,atque illa mutatio obliquitatis eclipti- 3
cæ compleatur.Stupenda sanè,& ordinata maximè cælestis vbique circumfe-
rentiæ Symmetria.

Eccentricitatis reuolutio cũ mundi Monarchiis & rerum conuersione penè consentiens.

Nec præterire silentio possim,quòd vel in sola Eccentricitatis reuolutione, tanquam in fortunæ communioris orbita,regnorum,& rerum publicarũ maximę vicissitudines depingãtur. Insignes etenim Monarchias semper cœpisse vidimus cùm centrũ Eccentrici in aliquo fuit insigni istius parui circuli loco: cùm enim maxima foret Eccentricitas Solis,Romanũ imperiũ ad Monarchiã declinauit. Et quemadmodũ illa decreuit; ita quoque & hoc velut consenescens defecit paulatim,& expirauit. Cùm peruenisset ad longitudinẽ mediã quadrante circuli differentẽ,cœpit primum lex Mahometica , & velocissimè pro motus adaucti proportione succreuit. Fortasse & in annis centum cùm minima futura sit Eccentrotis suę quoque progressionis terminum habitura. Centro denique eccentrici ad alterum mediocrem terminum perueniente , speramus aduentum Domini nostri IESV CHRISTI, nam & hoc loco circa mundi initia fuisse à Ioachimo Rhetico perhibetur, quod & Heliæ vaticiniis non admodum est alienum.

Romanum imperium.

Turcarum imperium.

Turricæ Monarchiæ declinatio.

Christi Aduẽtus prope verum.

Tritemij superstitiosa ratio de conuersionibus mũdi per Secundeas.

Superstitiosa magis est illa Tritemij ratio de mundi gubernatoribus septem,quas Secundeas siue diuinas intelligentias nominat. Quarum succes-

ſione continua humanæ vitæ hiſtoriam vniuerſam ita diſtribuit, vt mundi ætates ſeptem, cum Planetarum ſeptem ingeniis & angelorum miniſteriis exactè conſenſiſſe hactenus videantur. Eſt autem partitio iſtiuſmodi.

Saturni. Angelus. Orifiel.
Cœpit gubernatio illius anno mũdi primo, 15. mẽſis Martij: durauit annis 354. menſes 4. Quod quidem durationis tempus & in cæteris eſt obſeruandum.
Secundus. Veneris. Anael.
cœpit anno mundi 354.
3 Iouis. Zachariel.
4 Mercurij. Raphael.
5 Martis. Samuel.
6 Lunæ. Gabriel.
7 Solis. Michael.

Ab his deinceps eandem circuitus ſpeciem circumducit, ſed quantum naturæ vel veritati conſonam, ipſus viderit. Noſtram ætatem cõſtituit idem verſari in ordine 19. ſub Gabriele ſpiritu Lunæ, cuius auſpicium rurſus ab anno mundi 6732. menſis Iunij die quarto. Ab anno Chriſtianorum 1525. duratque ad annos mundi 7086. vel natiuitatis Dominicę 1879. Vbi demum ad Solem & angelorum principem reditum fieri arbitratur.

Coniunctiones magnæ ♄ ♃ ♂

Exemplum anni 1563.

Maior profecto ex vno magnarum (vt dixi) coniunctionum circulo vis eſt, vt in illa ♄ ♃ ♂, & ferè Planetarum omniũ circa ♌ initium quod inter ignea δωδεκατημόρια nominatur anno Domini 1563. ſub finem Auguſti, ſed magis anno ſequenti mẽſibus Iunio, Iulioque. Quàm portentoſos ſeptem errãtium coitus, continuaſque Lunæ defluxiones à ☌ vnius ad ☌ alterius, quàm admirandæ rerum ciuilium & priuatarum paſſim metamorphoſes ſunt ſubſecutę! Nos olim hæc præſagiuimus quidem, in vulgum ſparſis Ephemeridibus, magis tamen præſentis circa materiem affectionis intuitu moniti, quàm cæli tabula, quæ nõ tam vt cauſſa proxima, quàm ſignũ vniuerſale meritò cenſeatur.

Conuerſiones Aetherea regionis. Aetheris regio quæ ſit.

Sphærarum cæleſtium peripheriam motus ſimiliter circularis regionis æthereæ comitatur, quam nos non procul ab orbe Lunæ, vel in eodem penitus, ſuprà elementorum minus coalitam ſpeciem collocauimus, vt ſit natura medium inter concretum firmiter & oppidò diſſolutum. Sed neque iſtius ſunt vlli conſpicui tractus, niſi quantum vel à cometis rarius, vel certis ventorum lineis. Nam vtiætherea regio inter cæleſtem & corruptibilem partẽ materiæ vim ancipitem trahit, ita & cometæ ſydus inter ſtellarum corpora, & mixtum ex ſublunaribus elementis, proinde & motus eiuſdem nonnihil ad ataxiam, nonnihil accedit ad ordinis rationem, vt multis annorum curriculis eſt obſeruatum. Vide Appianum, & Patrem in Aſtrolabo Catholico, & virum doctiſſimum Ant. Mizaldum in libro Cometographias. quàm pulchra verò eſt illa ventorum conuerſio, quæ motum planetæ gubernatoris potiſſimum ſequitur in Epicyclo. Etſi hanc rationem Ptolemæus, quod ſciam, apertè minimè

Ventorũ circuitus ex æthereæ regione per fibras occultas diſtributi Planetarum motui in epicyclo ſubiiciuntur.

tradit.

tradit. Nos fusius singula, simulatque de his tractandi sese ex professo dabit occasio. Constat autem istorum flatuum directos ab ortu versus occasum & Aquilonem velut alternata statione circuitus fieri. Sunt & cõuersiones subinde retrogradæ ab Austro, Euroaphricũ versus, & hinc per Eurũ & Hellespontium in Aquilonẽ, Circium, Zephyrum ac Lybonothum. vnde & primarum qualitatum in sibi substrato aëre pulchrè ad salutem viuentium vicissitudines fiunt.

Vicißitudinum orbis sublunaris caussæ generales.

1 A Sole.

Generalis quidem & annua virtute Solis, per anni tempora 4. Ver, Æstatem, Autumnum, Hyemem; quorum Æstas & Hyems, qualitatum omnium rationem extremam in se complectuntur, Ver & Autumnus ad rationẽ mediam spectant, quæ vel sit æquabilis plurium temperamẽto, vel inæqualis, propter pugnantes in mixtione plurium vultus ad vnitatẽ exactam minimè congruentes.

Vicißitudines temporum anni. Aestas. Hyems. Ver. Autumnus.

Vnde & Autumnus morborum fertilior vel duplici nomine recensetur: Primò propter cõgressus speciem in qualitatibus primis. deinde & propter mutationis ordinem; qui, contrà quàm vernis temporibus solet, à circumferentia magis ad centrum corporis, calori æstiuo superueniente hyberno pau latim frigore, statuatur.

Cur autumnus morborum fertilior vere.

2 A Luna.

Est & mutatio generalis à Lunæ periodis altera; quam sanè & menstruam nomines licet, & per quadrantes dirimas, vt in eiusdẽ motibus factum est suprà. Nam decrescente Luna, lumen minuitur quo ad aspectum nostrum, augetur tamen & lumen & virtus quo ad Lunam ipsam: vnde robustior est Solis actio in Lunam, & Lunæ in terras, etsi reflexionis anguli tũ sint minores ex Luna in terram, eo quòd conuersionis Lunæ ad Solem circa nouilunium semper sit angulus maior. Vnde cùm actio omnis vel passio per mutuò sibi occurrentes angulos fiat, præsertim ex ea agentis corporis parte, quæ à principio suo sit illustrata, habebunt se quoque similiter & motus gemini in rerum corporibus subditarum, præsertim stirpium & animantium.

Obserua vsum immẽsum huius consyderationis.

Nam cùm anguli reflexionis coguntur, cuncta ab exterioribus introrsum fluctuant magis, fiuntq; robustiora singula, quod in hybernis temporibus ex nobis innato calido liquet. Cùm anguli disperguntur, fit magis oppositus motus, eneruanturque vires, quare & per accessus ☽ ad ☉ Lunæ influxus est vehementior, per digressus autem imbecillior multo.

Angulorum vis in radiatione stellarum.

Nam & aqua se magis effundit sub plenilunium, sanguis animantum inundat latiùs, medulla ossium arborumque versus extrema propagatur; qualem tamẽ vibrationem necessitate quadam, & languor ilico & agentis roboris diminutio comitatur, quod simul in mundi rebus quibuslibet est manifestum. Rursus per accessum ☽ ad ☉ vel ☉ conuersionem à tropico ♉ ad tropicum ♋ fit quidam conceptus virium. Per oppositos verò recessus vtriusque fit partus eorum quæ sunt antè concepta.

Conceptus virium.

Partus.

vnde & ratio patet, cur tempus plantandi, serendique sub decrementa ☽ magis sit opportunum, quia nimirum conceptus plantarum respondet conceptui ☽, & partus partui. Deinde quia robustiora sunt omnia, & vegetiora coacto calido cum humoribus atque spiritibus versus penetralia, quàm vbi diffusa, vel exhausta propemodum expirarint. Nam licèt semina magis intumeant sub plenilunium, non fit idipsum adaucta substantia per accessionem alterius,

Tempus plãtandis serendisque stirpibus maximè opportunum.

Sationes sub plenilunia cur intẽpestiuæ magis quàm sub decrescentẽ quadraturam ☽.

ſed explicata potius per rarefactionem quampiam, quæ citò quidem, & violenti impetu fertur in ſubiectum patiens, ſed propter agentis extremam diſſolutionem, qua ſimul & ſe conſumit, & ab aduerſa rei paſſibilis actione conteritur, celerrimè exoleſcit. Itaque per decreſcentem quadraturam, quia virtus ſeminalis eſt robuſtiſſima, atque in præcordiis viget, tuto interea ſemen cõmiſſum terris putreſcit atque corrũpitur, extima ſui circũferentia ſcilicet, qua ſeſe miſceat virtuti terræ cælique, vt per hanc vnioné poſtea vita influat, ſub idem tẽpus quo ☽ congreſſa Soli, nouas incipiat ſoboles parturire. Patet vſus eiuſdẽ vberrimus in arte Medica, quod poſt ☌ ☾ ☉ cõmodiores fermè ſint venę ſectiones, purgationes per vrinam atq; ſudorem, & quæcunque à centro corporis, ad eiuſdem circumferentiam ducunt, propter motus Lunaris analogiá: Contrà digrediente Luna ab oppoſito Solis, magis & vomitus ſolent ſuccedere, & alui purgatio, ſi modò & ægri vires, morbi tẽpus, & vtriuſque natura vniuerſa conſentiat: nec interim obſint congreſſus malefici, vel irradiantium ſyderum loca. Nec dubium quin & Planetæ vel ſtellæ cæteræ pari prorſus ratione ad Solem collatæ, vel ad Eclipticam, vires vbique particulares conferant, vnde in rebus naturæ arcana plurima colligantur, præſertim quæ in dierum Criticorum ambiguo lapſu, in excitandis tempeſtatibus cæli, & popularibus morbis, in adhibendis humano corpori ſalubribus medicamentis exigi conſueuerunt. Inter mutationum communiſſimas cauſſas cælorum influxibus oriundas, præter annuam menſtruamque periodum, orbis octaui diurna conuerſio recenſetur. Quam ſi ſimiliter diuidas in quadrantes quatuor, pro humorum vel elementorum diſtributione medica, licebit primum diei quadrantem à Solis occaſu, vt pituitæ tribuas; ſecundum à media nocte, ſanguini: flauæ bili tertium à Solis exortu æquinoctio hora nimirum ſexta vſque ad meridiem, à qua reliquus quadrans humori melancholico optimè correſpondet, præſertim ſi vel
1 effectus ipſos examines, & humanorum corporum inclinationẽ, vel eam quæ
2 in vino eſt muſti, floris, meri, & fęcis mutuam conſequẽtiam, cum illa humo-
4 rum generatione, ſucceſſusque ordinibus optimè congruentem. Præter mutationum circulos generales ſunt minus communes alij, quæ tum à ſtellis erraticis fixiſque ſyderibus, tum à ſubiectæ materiei cõditionibus proficiſcũtur. Hinc præter conſtitutiones annuas, à Solis acceſſu receſſuque legitimè definitas, morbi interdum & tempeſtates illegitimæ fiunt, Animantium corpora, & animorum motus, præter temperiem inſitam à natura, interdum ad ſanguinis indolem lætam, interdum ad pituitæ tarditatem, vel furorem bilis propius inclinantur. Hæc autẽ ita ferè naturę conſenſu mutuo comparantur, vti quandoque à cæli vel aëris δυσκρασία, niſi obſtet rationis liberę vis, turbẽtur hominũ mores, & ad affectiones varias inclinentur. Contrà propter improbitatem hominum, & appetitus inordinatos, corrumpi cenſeant ſubinde & aëris ſtatum, accedente ſæpius cæleſtium corporum iniquo vel portentoſo quodam conciliabulo: iuxta illud verbum diuinum, quod, niſi maturè reſipuerimus, & cęlum æneum, & terram ferream minitatur. Quibus illud adiungitur, quòd alienis

Obſeruationes periodi Lunaris in arte & negotio Medico ſumme neceſſariæ.

Motus ad circumferentiam.

Motus ad corporis centrum.

Dies Critici.

Tempeſtatum et Epidimicõn morborum præſagia.

Medicaminũ delectus.

3 Generalis viciſsitudinum ratio à motu octaui Cæli.

Dierum quadrantes humoribus ſingulis diſtributi.

Ratio.

Viciſsitudinum ratio minus communis à periodo planetarum & materiei conditione.

Morbi & tẽpeſtates illegitimæ.

Mundi vtriuſq; συμπαθεια.

Elementorũ perturbatio ſæpè propter peccata hominum.

dabit in prædam & fructus terræ,& liberos ſimul & coniuges,mittetque prophetas falſos,qui cuncta conuertant in tenebras, lucemque diuinam adulterent,qua tamen ſola totius humanæ fœlicitatis cardo verſatur.

Vt autem in elementis ſublunaribus euidētiorem circulum contēplemur; & loci paſſim & temporis differētias obſeruare imprimis decet. quid tempus efficiat,per illos aſtrorum circuitus definitum ſatis oſtendi. Omnia ſuum (vt inquit Sapiens) tempus habent: ſurgunt humilia tempore, & eodem potentiā ſede turbantur: tempus ærumnas & ægritudines lenit,tempus voluptatū omnium ſaturos facit,tempus concreta fundit,& diſſoluta componit. Feræ ſylueſtres tempore cicurantur, & contrà manſueti ſucceſſu temporis efferantur. Eiuſdem vertigine & quæ ſunt vetera faſtidimus,& quæ inſolita,primoque in limine terribilia,per conſuetudinem inoleſcunt. Poſtremò quęcunque nec viribus corporum,nec vlla virtute animorum confici poſſunt, ceu lapis à ſtillicidio,per flexum vnius temporis hauriuntur,quod bellè per illas equinæ caudæ paulatim euulſas ſetas Plutarchus in vita Sartorij demōſtrauit; vnde & tranſigendis bonis vel malis ſummis æqua ratione deſeruit. Locum ferè tripliciter obſeruamus; vel enim reſpectu longitudinis vniuerſi, ab ortu verſus occaſum ſcilicet ſupputando in ęquatore,& circulis parallelis,vel reſpectu latitudinis in meridiana linea, vel denique altitudinis ratione per ſinuum ductus atque diſtantiam ab orbe ſuperiore quolibet deſignādam. Præcipuè verò ex latitudine & altitudine loci,quo mouēs vel mobile cōtinetur,qualitatū primarū intenſio remiſſioq; perficitur. Nā teſte Alberto,locus naturalis habet virtutes ingenitas ſibi,vt formas imprimat in materiē ſimpliciū corporū. Vnde & elementorum ſenſibiles formæ cal.frig. humidū,ſiccum,& earundē internæ minuſque conſpicuæ rationes,ex ipſa vel Solis,vel alterutrius poli diſtantia maximè germinarunt. Sit itaque intra polares circulos ipſius opaci præcipua ſedes,& frigoris. Intra tropicos, caloris omnis,& lucis; In ortu materiei quędā inęquabilitas vigeat vna cum ſiccitate. æquabilitas cum humore in occaſu maximè: ſimiliter in infima aëris regione cunctorū proportio,& tēperamentū inæquale,minoris inæqualitatis in ſumma,exactè æqualis in media naturæ curſu legitimo collocetur,etſi in ſingulis propter multiplicē nimis periſtaſis rationē, diuerſæ tum qualitates,tum qualitatū orbiculares viciſſitudines oriātur. Saltem ab illo primum infuſo genio loci motus elementorum alterni, & conuerſiones mutuæ fient,ſic vt per gelu Scythicum fiat perpetua quædam cōuerſio ignis in aërem, aëris in aquam, & huius in terram. Contrà tellus in aquā ſoluitur circa nimis irriguos lacus, aqua per Solis æſtum præſertim in Zona torrida rareſcit in aërē, aër in fumi vel halitus ignei ſpeciē exhauritur. Quod etiā vna in regione,vel climate propter diuerſas aëris plagas, ſatis eſt manifeſtū. Nam & in ipſa terra caloris impetu elementū aquę ſpumeſcens amplius in oleoſam ſubſtantiā vertitur. Hæc in ignē,& aërem ſimiliter,aër in terræ poris propter antiperiſtaſim frigidi cōdenſatur: à qua deinceps ſi ignis eſt expers, in aquā guttatim colligitur;ſi calor euincit,in flammā perruptis obſtaculis animatur. Idē & ſupra terrā in me-

Temporis energeia.

Loci vis.

Opaci ſedes.

Perſpicui ſedes.

Aequabilitatis & aſperitatis ſedes.

Infuſus Genius locis elementorum continuas transmutationes efficit.

in meteoris omnibus obseruabis, quæ cuncta describere nobis est superuacaneum: vt & illa quæ de fluxu maris atque refluxu, de inundatione Nili & aliorum fluminum referuntur. Sed pulchrè de Nilo Heliodorus, secundo suæ historię Æthiopicę libro, vbi primùm vapores ex aqua sursum recipi docet, inde collectas nubes paulatim à Septentrione ad Austrum per Ethesias duci, adeóque densari inter anfractuosas montium Lunæ conualles, vt rursus in pluuiam resolutæ, fæcundam & salutarem sitientibus terris æstate media, aquarum proluuiem ferant. Plura de illo apud Lucanum atque Geographos vide.

Fluxus & refluxus maris. Nili inundatio.

Sed nunc omissis & cæli & ætheris & elementorum concatenatis circuitibus, ad rerum perfectè mixtarum, ab iisdem quoque pedentem circulũ, transeamus. Quid autem præclarius illo regis Ecclesiastis oraculo, Generatio præterit, generatio aduenit, terra autem in æternum stat? Vbi per terrã, materiem fortassis intelligit, quæ semper est eadem, iuxta suscipiendi potẽtiam infinita. Quid est (inquit) quod fuit? ipsum quod futurum est. quid est quod factũ est? ipsum quod faciendum. Huc sanè crediderim ego sub Metempsychoseos, vel Palingeneseos allegoria respexisse Platonem, Mercurium, Plotinum atque Pythagoram.

Transitio ad conuersiones rerum perfecte mistarũ in mundo Maiore & Minore.

Palingeneseos Pythagoricæ et Metempsychoseos allegoria.

Quos omnes, vbi mille rotam voluere per annos,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno,
Scilicet immemores supra vt conuexa reuisant
Rursus, & incipiant in corpora velle reuerti.

Atque ille qui rectè viuendi curriculum à natura datum confecerit, ad illud astrum cum quo aptus fuerit reuertetur. Qui autẽ intemperatè vixerit, eum secundus ortus, in figuram muliebrem trãsferet; & si ne tum vitiorum fecerit finem, etiam in ferarum, & pecudum formas, iuxta semel indutam morum similitudinem transferetur. Hactenus ferè Plotinus & Cicero; quorum sententia eò fortassis alludit, vt Adrastiæ vel diuinarum legum signet ineuitabilẽ potestatem. quæcunque enim per vices alias atque alias traducuntur, non temere permutantur. Aget namque diuinitas omnis vt propria fert natura: fert autẽ natura secundum suam duntaxat essentiam: eius verò essentia pulchrum iustumque vna in suis actionibus explicat. Sed pulchritudo demum atque iustitia in meritorum retributione, in ordine cõstantissimo, à summis ad infima in rerum omnium admirabili prouidentia continentur.

Adrastia.

Sed vt à rerum minimarũ metamorphosi paulatim rursus ad superna conscendamus, expende paulisper, colorũ primo atque saporum seriem ipso transmutationis ductu in orbem continuum sæpe conuersam. Nam ex insipido austero atque acerbo fit acidum, ex acido dulce, ex dulci paulatim acre, mox acidum rursus atque insipidum. Ex ligno candido per combustionem fit primo fuscus, hinc & nigerrimus color, ex nigro carbone fit rursus liuidior cinis, & hinc purissimus candor, vti præcipuè in ossium cineribus liquet. Idem in animalium pilis, in alimenti transmutatione comperies, vbi in chylum prius idem mutari didiceris, hunc in rubentem sanguinem, qui rursus albescens

Alterationis circuli in coloribus, saporibus, &c.

in car-

in carnis aut lactis & seminis substantiam transformatur.

Sed generationis circuli in plantis & stirpibus ita sunt obuij, vt nulla expositione indigeant. Id tamen in illis mirari maximè soleo, quòd præter legitimas radicum, trunci, ramorum, germinum, foliorum, capreolorum, florum, seminum vices; ita senectus illorum iuuentuti nouæ, corruptioni generatio copuletur, vt quo tempore fructus deponunt vel folia, simul & futurorũ germinum rudimenta succrescant, totius vitæ & status rationem in se complexa, quæ sit per Solis conuersionem alteram proditura. Vnde pro constituti aëris norma ad primos hosce conceptus sæpe de anni sequentis fertilitate, in vnoquoque fruticum vel arborum genere præsagire consueui.

Generationis & corrupt. vicissitudines in plantis.

Fertilitatis præsagium certũ & arcanũ maximè ab authore sæpius obseruatũ.

Quid verò de hominis flexu vel cæterorum animalium in se reductis ætatibus dicam? nonne ab ortu crescentes postquam constiterimus, labimur denuo ad occasum properantes? fiuntque & viri iuuenes, & bis pueri senes.

Aetatis humanæ circulus.

Discurre per vniuersam priuati hominis sortem puerilibus sanè crepundiis consentaneam. Expende res corporis, animi atque fortunæ. Rectissimè sanè in arte Medica omnis morborum species, in ascensu, descensu, & conuersione versatur: in fluxu & astrictione vel affectione ex vtrisque composita in motu à centro extrorsum, vel introrsum à circumferentia, quibus medendi opposita ratio est, per motus oppositos scilicet, per additionem, subtractionem, vel astrictionem, relaxationem, attractionem, repulsionem.

Valetudo corporis quomodo in circulum agitetur.

Paucis & eleganter Hippocrates; Habitus Athletarum qui ad summum felicitatis attingunt maximè periculosi: neque enim possunt in eodem permanere, neque consistere, neque proficere in melius, restat igitur decidant in deterius, nisi habitum pleniorem, siue πληθώραν per purgationes, venæ sectionẽ aut aliam viam continuo soluant, vt corpus rursus nutriri incipiat. Eò spectat in rebus ciuilibus & Lacedęmonum Ostracismus, spectant & leges Lycurgi. De quibus præclara innumera in vitis Plutarchi leges.

Ostracismus decennalis.

Sicut autem in mundo maiore diuersarum partium trium cælestis æthereæ & sublunaris ita connexa circumferentia est, vt ad conuersionem orbis superioris, inferna conuersio quælibet gubernetur, motu tamen peculiari cõtra communem atque oppositum sæpius obnitente: Ita profectò & humanæ fabricæ membris sunt actionum quarundam communissimarum circuli, in partibus homogeneis, ratione qua similares existunt maximè apparentes: sunt & cuique proprij ex instrumenti specie figurarumque diuersitate conspicui. Totius autem circuitus ratio, per Amorem, vt dixi, in quadam attractione, & pulsione reciproca collocetur, vt verè Amorem vel eo nomine Magum rectissime veteres appellarint. Nam & illud præcipuum doctrinæ Magicæ caput, vt vnum ab alio, naturæ affinitate alliciatur, vel eiusdem dissimilitudine repellatur. Atqui in arte quauis, & facultatum genere quisquis eò vsque potuit peruenire, vt ex analogia agentium rerum, ad res passibiles, similiũ ad similes, contrariorum ad contrarias, naturalium operum rationem proximè visus est imitari antiquitus sanè ceu Magus & verè sapiens, seu potens incantamento,

Actionum naturalium circuli in humano corpore vel alterius animalis.

1 In similaribus.

Amoris vis admiranda in rerũ circulis.

Magicæ scientiæ præcipuum fundamentum.

Magi reuera qui sint.

fascino, ac veneficio penè in Diuorum numerum referebatur. Fuerunt ex illis Zoroaster, Orpheus, Pindarus, Mercurius, Iamblicus, Plotinus, Appollonius, Tyaneus, aliaque sine nomine turba. Quemadmodum itaque in circumfusa mundi machina, connexis corporibus cuncta naturas mutuant inuicẽ & mutuantur, ex communi cognatione communis nascitur amor, ex amore similium attractus, propulsio contrariorum: ita & in corporibus stomachus præparat hæpati chylum, chylus elaboratus in hæpate ac mezenterij venis, nutrit vicissim stomachi substantiam. Lien nutritur ex hæpate per attractionẽ quandam, idemque hæpar expurgat à crassiore sanguine, & melancholico, licet mihi in eum vsum fabricatus minimè videatur, sed ventriculi causa. Vt enim stomachus lienem fouet, sustinet, irrigatque, ita & lien stomachum foci accumbentis ritu excalefacit, concoctionem simul à parte sinistra, attractionem & appetitum adauget. In cordis necessitudine pulmo aërem præparat, per asperæ arteriæ cannas, & per arteriam venalem, in sinistrum ventriculum cordis immittit. Cor vicissim ex vena caua dextero sui ventriculo attractum sanguinem elaborat, eundemque transmittit in magnam arteriam; partem & vitæ gratia in corpus vniuersum, partem verò per illi incumbentem arterialem venam, recompensandi officij nomine, distribuit in pulmones, vt ex eodem viuant, & nutriantur. Conuersiones vbique consimiles, in membris cæteris obseruabis, necnon in animæ facultatibus, atque spiritibus, præsertim si partes principes inuicem conferantur, vt cerebrum, cor, hepar, testes. quales verò in actionum, & facultatum naturalium motus circularis existit, talem similiter & in affectionibus præter naturam intelligas licet; fluxus enim fluxionem prouocat; & vt à stomacho afficitur cerebrum, ita à cerebro venter: verùm de istis suo dicetur vberius loco.

2. In instrumẽtis officiorũ circuli.

Hinc verè Aristot. in Probl. vitam vniuersam hominis circulũ appellabat.

Temperamentum corporis, teste Galeno, affectiones animi vt plurimùm comitantur, nisi grauissimè pugnes, diuinæ partis præsidio, aduersus concupiscentiam brutam; ita enim pro cæli vel aëris afflatu, animalium sensus afficitur, mutantur mores quandoque & studia, vnde ad poësim modò vel Musicam propendemus, hinc sæpè per naturalium rerum spectacula conscendentes, vel ad mathemata, vel metaphysica peruenimus, vnde relapsi denuò, velut ab intellectu ad rationem, à ratione ad sensibilia spectra deuoluimur; quod & in animi perturbati affectibus locum habet. Sed quia in nobis viget voluntatis quædam liberior vis, brutorum animas certè magis quàm nostras, huic fatali circumferentiæ subiici constat; vt ex Maronis carmine lib. Georgic. 1.

Animorum circuitus, & affectionum humanarum seu mores, seu studia contempleris.

Brutorũ animæ fatali circumferentiæ magis subiecta.

Haud equidem credo quia sit diuinitus illis
Ingenium, aut rerum fato prudentia maior.
Verùm vbi tempestas, & cæli mobilis humor
Mutauere vias, & Iupiter humidus Austris
Densat erant quæ rara modò, quæ densa relaxat:
Vertuntur species animorum, & pectora motus

Nunc

Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,
Concipiunt; hinc ille auium concentus in agris,
Et lætæ pecudes, & ouantes gutture corui.

Rerum fortuitarum circuli.

Extrinſeci penitus ſunt rerum fortuitarum circuli, adeò tamen cum rebus corporum animorumque coniuncti, vt hi ab illis, vel illi iſtorum violentia ſæpius impellantur. Rara eſt imprimis Q. Metelli fælicitas à vitæ cunabulis per omnem illius curriculum, conſtans vſque ad ſupremum finem. Communior multò mutationum ſpecies in Samiorum tyranno Polycrate, Crœſo, & Dionyſio, quorum hiſtoriam compendioſè Valer. Max. refert: Caduca nimirum, & nimis in lubrico poſita ſunt, quæ vires aut opes humanæ dicuntur, affluunt ſubitò (vt verbis eiuſdem loquar) repentè dilabuntur, nullo in loco, nulla in perſona, ſtabilibus nixa radicibus conſiſtunt, ſed incertiſſimo fortunæ flatu, huc atque illuc acta. Quos in ſublime extulerunt, improuiſo recurſu deſtitutos in profundo cladium miſerabiliter immergunt. Quod cùm perſpicerent priſci philoſophi, vt ſapientiſſimus Solon, dici beatos crediderunt, ante obitum nullos ſupremaque funera poſſe. Nam quotumquemque mortalium vel inter ſupremos & infimos putes, qui fortis fortunæ gyrum mirabilem, ſi vixerit diu, interdū non experiatur? Quid aliud apud poëtas deſignat Ixionis rota? quid refluentes aquæ Tantali? ambeſum Promethei iecur & ſuccreſcens perpetim? quid qui congeſtis montibus conati cęlum reſcindere, fulmine deiecti fundo voluuntur in imo? qui ſaxū voluunt ingens, radiiſque rotarum deſtricti pendent? Cur adeò inter figmenta perſiſtiſtimus? in domum ſuam ſe quiſque recipiat, & vel fortunam priuatæ praxeos animaduertat: nónne vbique varietas ſumma, vel ex negotij ipſius inſtabili vultu, vel ex agentis animo, qui iuſtos tranſcendat limites rei, vel ex ſuſcipientis incerta fluctuatione, quæ citò præſentium ſatur, captandis inhiat nouis aſſiduè, præteritorum oblita facilè, futurorum ſemper ignara, vix vnquam aurea rerum mediocritate contenta. Pulchrè igitur poëtarum princeps Eurip. πολλὰς, aiebat, εἶ τὰς μορφὰς τῶν δαιμονίων. quod fusè Plautus: Nam in hominum ætate multa eueniunt iſtiuſmodi, Capiunt voluptates, mox rurſum miſerias: Iræ interueniunt, redeunt rurſus in gratiam. Verùm iræ ſi quæ fortè eueniunt huiuſmodi inter eos, rurſum ſi reuentum in gratiam eſt, bis tanto amici ſunt inter ſe quàm priùs. Atqui cùm tantam videret rerum humanarum inconſtantiam, vt cuncta cunctis ferè in vita promiſcuè obuenirent, idcirco nunc deos cum homine tanquam pila ludere, nunc ſortes omnium, ceu iactu teſſeræ pendere ſunt arbitrati: imò de dijs poſtremò, Deumque prouidentia cœptum eſt dubitari. Nam ſi à caſu eueniant ſingula, prouidentiam tollas oportet; ſin prouidentiam ſtatuas, eidem ſæpe & iniuſtitiam copulabis, niſi omiſſis diſputationibus, mentem captiuam fidei reddas, & in vnius paſſim conſenſus antiquiſſimi inuiolabili auctoritate perſiſtas: alioqui certè in Epicuri opinionem ſublatis primis principiis transferemur, perluſtratoque rerum circuitu, & mundum cōceſſum diſputationibus noſtris, & vanos cū Sapiente dicemus omnes

Fortunæ humana lubricitas.

Allegoria poetica in conuerſionem rerum humanarum.

1 2 3 *Priuata praxeos viciſſitudo, mutatur tribus ex cauſſis maximè.*

Atheorum impia ratiocinatio ex euentibus rerū.

Dilemma eorum qui prouidētiam tollunt.

Refugiū in ſumma rationis fluctuantis anguſtia.

Vana omnis humana ſapiētia.

conatus hominum, etiam in ſapientia mundi vaniſſimã vanitatẽ. Nam ex errore paulatim in opinionem, & hinc in veriorem ſcientiam trahimur. Scientes denique vbi nos cognouerimus, delapſi iterum nihil nos ſcire penitus intelligimus, ſtatuentes propemodum in non ſapiendo iucundiſſimam vitam, eumque felicem maximè rati, qui natus moriensque fefellit.

Fortunæ circuli in rebus politicis familiis, regnis & ciuitatibus.

Diluuia Mundi.

Eatur verò ab hominibus ſingulis ad collectionem plurium; primo quidem ad viros atque familias, inde ad ciuitates & regna, vel vſque ad abſolutiſſimã monarchiam. Suis cuiq; per vicem aſpirat genius bonus, ſua viciſſim ex inſolentia peſtis, & expurgandæ fæci ſalutare diluuium; modò per ignem & aquã, modò per epidimicos morbos, per bella aut ſeditiones mutuas, ſic vt vix abſq; certamine pax læta perduret, vt & quietem externã interna diſſidia comitentur, pacemque domeſticam hoſtes extranei foueant: Mundus denique vniuerſus, contentione non minus quàm amicitia viuat & gubernetur.

Diluuij mundani neceßitas.

Magna igitur fit prouidentia Deûm, vt cùm ex vbertate nimia, nimis increuerit vel hominum genus, vel luxus & inſolentia, cõflictus ilico, & contentiones oriantur. Vnde mox ſumma annonæ caritas, & peſtilentia, quæ ſæpè tam crudeliter ſæuit, vt vniuerſam penè ditionem orbis inuadat. Cuiuſmodi duas ſub M. Antonio quondam viguiſſe commemorant quæ penè humano generi πανολεθρίαν minitari viderentur. Qualem & maiores noſtri referunt obtigiſſe anno CHRISTI 1450. vix vt mortaliũ tertia pars ſuperſtes euaſerit. Atqui concupiſcentiæ hominũ inſatiabili, terræque onuſtę liberis, & alumnis perditiſſimis quodnam potuit dari vel remediũ vel purgamentũ maius? Id ſi vnquã certè ex vſu fuit, nunc iſti ætati, qua nihil miſerius, prorſus eſt neceſſarium. Hac enim cauſſarum viciſſitudine, & mores & ſtudia, reſque omnes humanæ optimè permutantur, delapſa etenim ac quaſi neglecta vileſcunt omnia: at poſtquã attonitis iterum ſumma recepta eſt inſtauratio, creſcunt in pretio ſingula, rurſuſque ad ſuũ vigorẽ properant, aliquando denuo collapſura. Sed illæ fortunæ tam æſtuariæ vices Tyrannos proximè regeſque potiſſimũ vexant, & perſequuntur. Hoc enim habet potiſſimũ Tyrannorũ vita, vt quibus fidẽdum eſt metuant ſemper, fidantque quibus nihil eſt fidei probæ; vnde hinc immeritis irrogatæ iniuriæ, hinc indignis erogata beneficia, amicos ex hoſtibus, hoſtes ex ciuibus faciũt: & per ambitionẽ, crudelitatẽ, luxũ, auaritiã, turbatis ordinibus rerũ, raptim è faſtigio deturbãtur: tãdemq; ad vſitatũ perueniũt fabulę finẽ, veneno aut gladio, aut fatis miſerioribus occũbentes, iuxta Satyrici dictũ.

Vide Senecam et Eurip. qui pleni ſunt paßim ſententiis iſtiuſmodi.

Cauſſæ vicißitudinum maximarum in Tyrannide.

1
2
3

Ad generum Cereris ſine cæde, & vulnere pauci
Deſcendunt reges, & ſicca morte Tyranni.

Nemeſis violentia.

Videmus autem ex ipſa Nemeſis violentia, peruerſum populũ iniquis tandẽ à regibus caſtigari. Reges autẽ cùm vltra fas plebẽ diutius afflictarint, ab eadẽ denuo ſuccenſa in rabiem, & vita quandoq; & regni ſupremis viribus ſpoliari. Lege, te obſecro, Dauidis Hymnos pulcherrimos præſertim 17.33.37.73.94. potiſſimum verò 73. pſalmo quàm eleganter? Vtiq; bonus eſt Deus Iſraël iis qui mundo ſunt corde! Mei autẽ penè moti ſunt pedes &c. Hic primò faſtũ improborum,

Impios nunquã lætari diu, neq; inſontes ſemper affligi poſſe.

proborum, & apparentem felicitatem verbis disertis exprimit. Posuerunt in cælum os suum &c. Deinde & animi sui morsum, dum peccatorũ pacem contemplatur. Sed mox ab ipsa catastrophe rerum se consolatur: vbi sic ait: Certè in lubrico posuisti eos &c. Omnem verò humanæ vicissitudinis circulum accuratissimè pinxit psalmis 78. & 107. vbi Iudaica gens bonorũ satura Dei cùm obliuiscitur, in omnem calamitatẽ protinus ruit; afflicta diuinam opem rursus implorat: qua consecuta denuò cultum diuini numinis negligit, iterumq; percussa & sanata, supplex & peruicax, à duris pœnitẽs, à prosperis insolescens, æui præsentis imaginem optimè repræsentat. Nos ferè totius conuersionis capita ita paucis complexi sumus.

Gentis Iudaicæ miræ vicissitudines.

Conuersionis humana capita.

Pauperies pacem dat, opes pax, copia luxum:
Sed luxus bellum, bellaque pauperiem.
Fons amor est odiis, vitæ mors, turba quietis:
Stant quæ deciderint, quæque stetere cadunt.
Et capti capiunt, & qui domuere domantur:
Fit victi supplex qui modò victor erat.
Rege fero fera plebs punitur, plebe tyranni,
Sic fatum alternas versat in orbe vices.

Sed plura in hanc sententiam libris diuinæ sapientiæ, & passim in psalmis Dauidicis leges: quorum omnium fructus is longè vberrimus recensetur, vt vitam moresque formemus, & in istis vtriusque fortunæ ludibriis sanare ęgrotum animum, amare proximũ vnumquemque, & vitam inter conciues agere socialem, res nimis caducas spernere, cunctis verò operibus Deum auctorem præponere consuescamus. non autem vt disputemus, quemadmodũ de naturæ rebus philosophis datum est; neq; vt mundũ trahamus in controuersiã, quò plures respiciũt hac ætate; neq; vt scire dũtaxat inter mortales videamur, & obfirmatis animis contra maiorũ leges, & placita, fenestram omni licentiæ, sub libertatis euangelicæ titulo recludamus: Cuiusmodi verè Theologia sophistica hanc nobis chymęram peperit, cuius afflatu res omnes laborant, priuatæ & publicæ, peruersisque passim ordinibus rerum, in mundi antiquum Chaos iterum præcipitamur.

Fructus lectionis sanè non in disputatione futili, vel vetosa scientia, sed morum & vitæ formatione collocatur.

Quare cùm hodie & summa deorsum maximè fluant, & inferna sursum repere, præter honesti speciẽ moliãtur: ea quoq; quæ supra naturã sunt cõstituta, gyrum consimilẽ facere, diuinæ iustitiæ consentaneũ fuit: aufertur enim & lumen mortalibus, & vnitatis robur, & per cõsequens omnis ferè hactenus concessa felicitas, iisque confertur, qui vitã in luctu supplices diu, & in profunda mersi caligine viluerunt. Lustrabis hic omnem historiã vniuersi: æterna quidem est Monarchię species: ęternum sanctę Religionis, & fidei regnum: æterna apud mortales Christi ecclesia; sed tamen hæc ipsa propter materiæ suscepticis ineptitudinem successione temporis mutat & locum, tanquam per terræ segmenta demigrans, & subobscuram cum nostris moribus conuersionis speciem trahens. quod & in illo perpendes prauarum opinio-

Primus istius calamitosi sæculi fons.

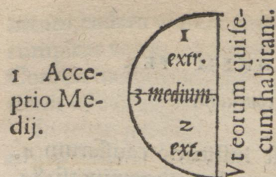
Translatio fidei religionis & Monarchiæ.

Prauarum opinionum circuli in rebus fidei.

num exortu, augmento, ſtatu & declinatione, iuxta totius viciniæ in orbem continuum tractus, & ſeui contagij quandam verſatilé vim ceſſante minimè, donec prophana cum ſacris vndique, & ſumma cum infimis confuſa, penitus in plenum circulum agitarit.

Mediocritatis laus. Patet autem ex antedictis, quòd cum in omni conuerſionis ſpecie quoddam ſit medium, & extrema duo: extremorum ſtatus, quia ſit Tropicus, inprimis eſt periculoſus; mediocritatis verò præ cunctis optabilis norma, & ad durationem oportuna ſecuritas. Quò reſpexiſſe videtur illa quoque ſapientis oratio, nec rerũ abundantiam, nec egeſtatem nimiam flagitans, ſed quiddam medium virtuti atque prudentiæ copulatum. quanquam inter extremos hominum ſtatus, is ſemper procellis maioribus patet, qui ad ſublimem maximè properarit; nam propter impellentes vndique flatus, & pedem ex ipſo veſtigio lubrico vacillantem ægrè conſiſtunt, quin ſemel ſubrepti celerrimè deuoluantur. *Louanij laus.* Facit idipſum vt vel in tempeſtatibus ſummis de patria mea, deque natali ſolo conſtantiſſimè ſperem: vbi cùm fortunarum omnium exacta ſit mediocritas, & valde æquabilis inter ciuium animos affectionum moderatio: florere quàm diutiſſimè virtutem ſtabilem cum philoſophia, & rerum proſperrimo ſtatu eſt neceſſarium. Cui fauent imprimis, tum oportunitas loci, tum Magiſtratus ſumma prudentia, omni humanitate erga conciues & ſubditos temperata, qualem & nos experti iam ſæpius ſumus. Sed tanta *Medij ſtatus interdum ſummè periculoſus.* eſt hodie extremorum violentia, vt & mediocrem hominum ſortem velint nolíntve minus conſiſtere patiatur. Quin vel ſe iungat alterutri, vel à communione bonorum, penitus excludatur. Cùm tamen ſubinde circa extrema ſit quiddam laudabile quod amemus, & amplectamur; quiddam odibile, quod recta fugiat ratio, & execretur. Quòd ſi te iungas extremorum alteri, eiuſdem fortaſſis & vitia proſequi iudicaberis; ſi verò te nulli addixeris, pro fungo te rurſus inutili ducent: ſi verò vt inter Solem & ventum, medius arbiter quiſquam conſeruandi boni, mali profligandi gratia, quoquoque te modo rationi accommodes vtriuſque, iam verè vt perfidus loco beneficij ſummi, vtrobique peſſimam inibis gratiam, vt ex præteritis caſibus, præſentique hi- *Diſtinctio medij & neutrius.* ſtoria ſubinde ſatis eſt manifeſtũ. Difficultatis ratio in diſtinctione medij vel neutrius potiſſimùm collocatur. Nam vt neutrum triplicitet dictum eſt, teſte *1, 2 neutrum. 3 Medium.* Galeno, Primùm quod neque huius, neque alterius. Secundò quod huius ſimul atque alterius. Tertiò, quod modo huius, modò alterius: ita ſanè & me-
3 dium; ſed illa quidem exceptio tertia verè eſt perfidorum hominũ, qui nunc
2 ſe illi, nunc alteri iungunt, ancipiti lingua, & animo atque operibus. Præclara omnimodo ſecunda ratio eſt, qua verè mediatores ſunt & dicuntur.
1 Prima quidem ſecuros maximè, & fœlices homines præſtat, quò ad priuatam *Comparatio Mathematica in diſtinctione medij vel neutrius.* ſpeciem vitæ, ſed minus emolumento publico oportunos. Hæc vt per figuras viuidiùs exprimantur, Aſcenſus totius ſemicirculum proponamus, in tria triplici ratione diuiſum.

Primò

Primo illorum, qui nulli se miscent iuxta ac- 1
ceptionem primam : iis enim hæc medij ratio
velut in indiuisibili posita est, extrema qua-
drantes occuparunt.

Secunda figura ad mediatores maximè refe- 2
renda, secundæque acceptioni competens, ex-
tremis & medio sextantes æquales totius circu-
li consignabit. Sed perfidorum tertia extre- 3
mum vnumquodque in indiuisibili locans, va-
gari promiscuè medium facit per totá circum-
ferentiam. Vnde sicut adulatorem ab amico, sophistam à philosopho; ita ægerrimè vulgus mediatorem à perfido separabit. Quod eò prolixiùs retuli, vt in ferendis iudiciis de proximo quouis non temerè peruertamur, cùm in his ipsis totius quandoque reipublicæ salus, & metamorphoseos cardo versetur.

Mediatores à perfidis ægrè vulgari iudicio separari.

Sed cùm tanta sit mediocritatis laus, non est quod terruisse nos quempiam ab ipso ascensu, vel rerum fastigio putes. Imò in omni bonorum genere miranda sunt quæque sublimia maximè, & abiectissima minimè negligenda; quin quo quisque euectior, tanto & prodesse pluribus potest, & si profuerit, virtutem magis virtutisque præmia in conspicuo gerit. Sed sunt in singulis gradibus supremis, infimis, mediis, priores rursus & posteriores alij: sunt & agendi & patiendi conditiones mediæ vel extremæ. Sua seruabitur cunctis æqualitas, atque perfectio, si semet norint, & quod suum est facere meditētur, id est, si quæque inferna superioribus obsecundent, superiora vicissim subditis imperare, pluribus benefacere, media medio quodam se modo gerere erga rempublicá discant: Ita qui vel præcipiti loco sunt constituti, virtute sua constanti rationem quoque fortunę stabilem retinebunt. Aut si id minimè possit, fortunam instabilem arte sic corrigēt, vt & quæ præter spem eueniunt, omnia summo consilio geri, & prouidentia penitus videantur. Quod in Principibus nostris, & illustrissimis viris, in huius inferioris Germanię triplici statu plusquã heroico, perturbatissimis hisce temporibus annorũ 1566. & 67. & 68. abundè est demonstratum. Eorum catalogum, ne nimis videar cum assentatione digressus, in præsentiarum prætermittam.

Etiam in Extremis statibus sua est medij & mediocritatis ratio, quæ in officij æquabilitate siue iustitia collocetur.

Laus principatus & triplicis status interioris Germaniæ.

EXEM-

CAPVT IX.

EXEMPLARIS METHODI RATIONEM PER *caussas 4. ex antecedente demonstratione concludit.*

Caussarum triplex consideratio in rerum conuersionibus contemplandis.

EA QVÆ de rerum circulis suscepta est institutio caussarum 4. exigit triplicem rationem. Primò, quæ sint caussæ totius vniuersi: Secundò, quales in singulis caussis, ipsoque composito conuersionum circuli fiant: Tertiò, quæ sint conuersionum omnium caussæ. Satis quidem superque prioribus datum est: superest tertia, quam sic absoluimus paucis, vt exemplaris Methodi tandem breuissimum typum pro elementis catholicæ Methodi & absoluta doctrina ordinum habeamus.

1 2 3

Conuersionis efficiens caussa. Conuersionis prima efficiens caussa est Deus, cuius ministrum Amoré fecimus; particulares in sphæris singulis sunt angeli, animæ, dæmones boni malique, quorum ordo, & numerus infinitus.

Materies. Materies circa quam fiunt versatiles motus, membra sunt vniuersi, tam similaria quàm instrumentaria, vel ipsa membrorum, & singularum partium caussæ atque principia prima, vt hactenus demonstraui.

Forma. Forma omnis ascensu, descensu, alternataque reciprocatione perficitur.

Finis. Caussa finalis est mundi vita, integritas plurium, atque reductio in vnitaté. vbi illud Maronis minimè præteribo (quem constat & artis istius ceu summa capita præuidisse)

Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
Si non tanta quies iret, frigusque, caloremque
Inter, & exciperet cæli indulgentia terras.

Caussarum particularis exagesis in conuersionibus mundi. 1. In cælestibus. Quod si membratim magis in partibus singulis, vel præcipuis vniuersi, spectare libeat plenam circuitus rationem; primo intellectus aciem ad cælestia dirigamus. Has enim ob caussas nata sunt astra, vt inquit Cicero, quæ per cælum penetrantia solstitiali se & brumali reuocatione conuerterent, vt hoc " omne animal quod videmus, esset illi animali, quod sentimus, ad æternitatis " imitationem simillimum. Verissimè noster statuit Plato lib. de regno, cælum ex amoris ingeniti quadá affectione moueri. Anima enim cæli tota simul est in quibuslibet cæli punctis. Ergo vnius anima cæli fruendæ alterius cupida in *Cur cæli conuertantur assidue.* orbem celerrimè currit, molem sibi commissam vna conuertens, vt totæ totis mutuo perfruantur, vt tota sit simul, vbique, quoad plenissimè fieri potest. Nam si quiescant, particulæ singulæ duntaxat singulas tangent, non quælibet cunctas, vnde & currendo assequitur, quod quiescendo minimè possit. Quin vnitate suarum partium cuncta seruatur: dispersione pulchritudo, & multiplicitas propagatur, vnitatem per attactus mutuos efficit amor, multiplicitatem æterna reductio. quod & in humoribus corporum & mundi elementis conspici datur; quorum concordia, vt ait Empedocles, mundus & corpus hoc nostrum constat, discordia dissipatur. Atqui ex cócordia quod pridem est genitum,

nitum, eadem viuit & conseruatur. Ex pacis autem & pugnę vicissitudine corrumpitur vnum, regignitur aliud, fitque formarum continua multiplicatio. Constat itaque euidentissimè multiplicitatem & vnitatem mundanę reuolutionis esse velut præcipuos scopos.

Pacis & pugnæ necessitas in rebus vniuersi. Conclusio.

2

In rebus æthereis & sublunaribus plures vicissitudinum rationes.

In rebus infernis ob tres potissimum caussas ascensus, descensus, atque circuitus fiunt.

1

Ex impulsu superiore.

Primò, ex superiorum impulsu, ex vicissitudine quadam seminalium rationum, quæ in natura, & imaginatione coniuncta naturæ peragitur, motu interim cælesti ad idem assiduè conferente.

2

Ex instabilitate materiæ.

Secundò, ex instabilitate materiæ & eidem ad formas continuo nouas ingenito appetitu, qualis ferè in rudibus primum & pueris elucescit; etsi eundē & in amore muliebri sæpè & in amicitiis regum vel principum experimur; vt verè hæc omnia cum rosis vernis rectissimè cōparari, aut cum serenitate Martia possint. Ille appetitus ex alia nascitur pulchri cuiusdam angustioris idea, quam ipsi mortales vnicè inter προλήψεις cæteras impressam animis gerunt, nunquam tamē vel sensu, vel vlla perceptione corporis assequuntur: quin ipsa ne quidem hominis mente pulchrum id conspici datum est, nisi planè sic rebus corporeis abstrahatur, vt Dei solius lumini adhærescat, mundumque intelligat velut theatrum agendis comœdiis ac tragœdiis destinatum: vt quemadmodum in scenis atque pyrrichiis; similiter & in vita contempletur, bella, & amicitias; voluptates & ærumnas; cædes, obitus, expugnationes vrbiū, rapinas & prædas, tanquam omnia sint transmutationes quędam, figurarumque vices alternæ, ficti quoque risus & fletus, rixę & vlulatus. Etenim vt Plotinus meminit, in singulis vitæ actibus, non ipsa quæ intus est anima vel verus homo, sed exterior hominis vmbra lamentatur & eiulat, cæteraque omnia in terris peragit, velut ampliori scena, in qua quidem multæ animarum vmbræ resultant, multaque scenarum ædificātur vmbracula. Quin vt in theatris persona quæ fingitur interfecta, mox figuram mutat, alteriusque personam induens regreditur in scenam: ita & materies non emoritur, sed personæ speciem mutat. Et secundum Pythagoræos anima vestem quoq; siue figuram corporis: quod fuit Virgilio, morti nō esse locum; sed viua volare syderis in numerum: sed saniore sensu illa sic accipietur opinio, vt in hominibus quidē rationalis anima, ceu forma princeps in formam transeat brutam affectus quadam similitudine, sed vitiorum purgamento in humanam speciem referatur. In animātibus cæteris verò, quorum principes formæ vna cum corporibus euanescūt, μετεμψυχώσεις continuæ fiant, tum ratione communis Ideæ in ipsa circumfusi cæli vertigine delitescentis; tum propter subiecti potentiam infinitam, quæ speciei vel actus infinitudinem perpetuo respicit, formisque alternis per figurarū alternos transitus atque mixturas per admirandos complexus syndromis accidentariæ, seu qualitatis vicissitudines adhærescit: vnde visi sunt homines Epicureis transire in porcos, anseres, gallos, vel eiusdem speciei homines numero differentes; vt Pythagoras in Euphorbum. Imò secundum materiem verè in

Mundus velut theatrum humanæ fabulæ.

Vitam humanā figmento simillimam esse.

terram & aërem, aquã & ignẽ animalia resoluũtur; & hęc deinceps in segetes, stirpes & arbores: ex quibus rursum cibi potusque, & longa trãsmutationis serie animalia denuò germinascunt. Vnde Lucretius;

Sic tempestiuis ex imbribus humida tellus
Vertit se primùm in frondes & pabula læta,
In pecudes, vertunt pecudes in corpora nostra.

Vicissitudinis 3. ratio ex insolentia formæ.

Et quamuis hæc figurarũ circularis permutatio potissimũ ex materie proficiscatur; est tamẽ & sublunaribus formis sua non inefficax ratio, qua sese cõficiant mutuo, alternatisque præliis cadant & oriantur; cui illud è sacris cõsonat Eccles. 1. Lustrans vniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Agitati spiritus orbẽ mox figurarũ materialiũ, & qualitatum formęq; essentialis cõuersio comitatur: etenim formæ cuiuis atq; spiritui rationẽ essentiæ triplicem assignamus, vt prima sit in se simplex & stabilis, deinde & mobilis altera: eademq; dupliciter rursus, vel recta versus exteriora, vel circularis siue reflexa in se ipsam. Hinc forma omnis à statu fertur ad motũ, vt duplici nomine suũ opificẽ æmuletur, per ipsam substantię scilicet & actionis quandã similitudinẽ. In motu cùm à se res alias contẽplatur, mox vel in inferiore vel superiore aliquo deprehendit imaginẽ sui: ex alterutriùs respectu reflectitur in seipsam, vbi tanquã ex speculo, sese cognoscẽs, vel, tanquã Narcissus aliquis, ex fonte illimi suámet pulchritudinẽ admirata, cõfestim in φυλαυτίαν labitur. dein more Luciferi in sphærã generationis deuoluta, simul ab vnitate in multitudine fluit. Nam, quia se propagandi studio suprà præfixos materiæ limites velit extollere, hinc sane diuulsa nimis, vel dissoluta, paulatim & robur amittit. Nam quæ consistunt, solùm vires in semetipsis vnitas, & quãtitate materiæ simul coactas retinent, vnde & se conseruãt quamdiutissimè: Contrà, quæ vires proferũt partim ob quantitatis exolutionẽ, partim quia ab obiectis vicissim agentibus atteruntur, dispersæ celeriùs elanguescunt: vt ægrè hoc nomine & sibi quis pariter viuere, & reipublicæ possit; simul & Christo seruire & corpori; simul & vitã præclarã & diuturnã degere; simul eãdem & factis insignibus, & priuatis cõmodis, vel fœdis voluptatibus mãcipi dare. Formarũ itaq; robur cùm exolescit, statim & illa quæ per vigorem formæ sustenta qualitas fuit, velut alis iam destituta deorsum fluit, donec princeps forma vel spiritus, reflexione denuò in seipsam facta, sciensque tum qualis sit hodie, tum qualis extiterit quondam, cognitione pariter sui ac pænitudine percellatur; & à delapsu rursus in ascensum properans, labem informem exuat, formosoq; exemplari suo quàm proximè referatur.

Formarũ ascensus atque delapsus.

Forma cùm vltra vires in actione contendit, in passibilitatem labitur.

Actus & potentia vicissitudo mutua.

Est itaque inter extrema mundi, quiddam perpetuũ infinitũ actu, Deus scilicet, quiddã potentia velut materies; quorum medio constituta per formã ex infinitudine susceptrici, actus infinitudinẽ contẽplantur. Hanc verò cùm æmulantur, in illã potentiæ meram infinitudinẽ lapsa fiunt diuisibilia maximè, & propter agendi studium inexplebile, successiua permutatione naturã rei passibilis assequũtur. Hinc desideriũ vitæ mors cõsequitur, corruptionẽ generatio,

Conclusio.

formam

formam priuatio,& priuationem vnius euestigiò ingressus alterius formæ.
Bellè hæc admodum,bellè in rebus passim ciuilibus ostenduntur: sed nos
ex officina veteris philosophiæ,personis atque tẽporibus cũctis cõmunia pro-
ponamus. In mundi adolescentia prima,si Aristophani creditur,fuere non solũ
quę nunc sunt humanorũ sexuum genera duo, mas & fœmina;sed & tertium
quoddam ex vtrisque compositum. Vniuersa autem hominis species rotunda,
manus 4. & paria manibus crura, ceruicem, lumbos,dorsum , & latera,figura
propemodum sphærica circũscribens. Hinc illi inenarrabilis fortitudo,inuictũ
corporis robur;hinc quoq; sublimis animus & spiritus ęthera mẽte concipiẽs,
& coniurati cælũ rescindere fratres . Sed cautus Iuppiter vnumquemque in
duos secuit,vt virtus animæ cum sectione corporis dissolutior foret; factoque
minas regaliter addit,secturũ se scilicet rursus similiter eos,si bella denuo ad-
uersus Superos moliãtur. Postquã natura hominũ διὸς μεγάλοιο ἕκητι sic fuerat
dispartita,quisque sui deinceps dimidiũ cupiebat, sed quantumcunque vnicè
secum laborant, hactenus ad vnionem exactam minimè peruenitur.

Aristophanis fabula allegorica de statu hominis qui nunc est & qui fuerit olim.

Huic non absimile est,verùm festiuius multò,quod de confusione linguarũ
retulit Philo. Narratur enim cunctorum animantium olim fuisse vnicam vo-
cem,vt omnes cum omnibus loquerentur de suis rebus atque negotiis,de ca-
lamitatibus condolerẽt : è diuersoque rebus secundis inuicem gratularẽtur:
nam velut in vna Rep. putabant ad se pertinere aliena tum prospera,tum ad-
uersa:affectus autem sermone quotidiano non obscurè pręse ferebant,donec
lasciuientes præ bonorum pręsentium copia (quod sæpè fieri solet) vltra deco-
rum proruperunt,rerum non concupiscendarũ amore,vt per legatos immor-
talitatem iuuentamq́ue perpetuã poscerent,id sibi, non minùs quàm serpẽti,
à diis debere contribui,asserentes. Hanc sanè audaciam sua mox pœna secuta
ęst:variatę enim sunt animaliũ linguæ,vt sese non possint inuicem intelligere:
sic tamen,vt adhuc humano generi communis sermo & vnicus permaneret,
donec rursus eidem supra naturæ speciem adaucta temeritas, certamen cum
Superis machinaretur. Hinc illa linguarum vlterior distributio;quam sanè in-
dies adhuc crescente malitia,& sectionis multiplicitas sequitur,tum in oratio-
nis specie,tum actionis,opinionis & voluntatis. Verùm quid aliud Cicero lib.
de Inuentione Rhet. 1. vbi eloquentiæ laudes immensas,infandaque pericula
simul expendit? Nam primo quidem sic nata est (inquit) & progressa longius
eloquentia,vt maximis postea in rebus pacis,& belli cum summis horum vti-
litatibus versaretur. Postquam verò cõmoditas quædam,praua virtutis imita-
trix,sine ratione officij dicendi copiam consecuta est;tum ingenio freta ma- ”
litia peruertere vrbes, & vitas hominum labefactare consueuit. Nónne in re- ”
bus fortunæ cæteris , partim ex materie,partim ex insolentia formæ , dela- ”
psus ex vno in multitudinem , fluxus quidem continui atque refluxus
fiunt? Angustis enim seminibus primò latet vel boni maximi rudimentum:
quod semel erumpens lentius adolescit , & in crescendo securius,quàm vbi
constiterit,propter abusus hominum vix priùs vigorem sui,quàm pręcipitium

Philonis allegoria pulcherrima de diuisione linguarum.

Ciceronis sententia de eloquentia degeneratione successu tẽporis facta.

Axioma præclarum de ascensu rerum omniũ & descensu.

minitatur: ſurgit per fluctus alternos ſic omnis fermè humana felicitas, donec ſublata in Decumanum ſui non amplius capax ſuiſmet viribus ruat; & vnde oriri non debuit, eo prouecta lapſu rurſus celerrimo ad ipſum principium reuoluatur. Hoc ille Æſopi Phrygij de vulpe ac lupo apertè monſtrat apologus, dum ſeſe in puteum ambo per vrnas penſiles, velut prædæ captandæ ſtudio commiſiſſent. Monſtrat & appetitum inſtabilem mundi Accipitris fabula & Philomelæ: item & illa de ſimul certâtibus gallis, de voto ranarum prorſus inſulſo, vt nihil ſit opus mihi relicto communi ſpeculo vitæ, præſentis ſolius ſæculi ſortem cum pluribus accuſare. Cunctorum igitur hæc ferè eſt princeps & velut ſummaria ratio, quòd inſit cuique & vnitatis & multiplicitatis informatio, ſeu character indelebilis; quibus oppoſitis mutuo, cùm retinendis gnauiter omnes incumbant, nec pariter poſſint tamen; ea quæ nimis ſunt vnum, formæ ſuæ ditionem proferre vlterius meditantur, vt fiant hac ratione multiplicia. & quæ ſe proferunt latiùs, funduntur in multitudinem nimiam, vnde diſſoluti cùm velut à ſanitate aut rerum æqualitate receſſerint, pro ſua paulatim virili referunt ſe in vnitatem.

Appetitus inſtabilis mundi.

Vnitatis & multiplicitatis character fere conuerſionum omnium cauſſa.

Profertur & alia quędam, ſed Metaphyſica planè eiuſdem circuli cauſſa, inter Adraſtiæ leges meritò recenſenda. Caballiſtæ Hebræorum doctores putabant animas hominum ſępius in hanc vitam ſub figura tantum humana reuolui, vt curabilia vitia purgarentur; ſed ter duntaxat huc poſſe reuerti ſtatuebant: hunc ſanè numerum luſtrationi ſufficere arbitrati, & quæ his vicibus fuerit expurgata, beatiorem fieri quàm antè deſcenſum; quæ verò prorſus abiecerit rationem in gradu deinceps inferiori, affectu brutali ſcilicet & meris imaginationibus detineri. Monet natura quodammodo ratam iſtius viciſſitudinis formam in ortu atque interitu viperæ, quando naſcentes ſoboles matrē necant, quæ patrem eorum in ipſo coitu interemit: quo ſenſu forſitan leges antiquæ incluſos culeo parricidas proiectos in mare vnà cum vipera ſuffocarūt. Sed rectiùs docet nos Chriſtiana religio, vnde id ferè colligitur, quòd quia voluerit Deus nonnihil hominem duci ſpectaculis mundi, vt ipſam inde auctoris ſui præſtantiam noſſet, ac miraretur; guſtum proinde cuilibet, caducæ pauliſper felicitatis admittat: verùm quos ſuo deinceps amore dignos offendit, turbatis iterum voluptatibus vitæ violentius fodit & vellicat, & tanquam ferocientibus equis auriga inſidens ſubdit calcaria, quo minus luxu & laſciuia diffluentes, vel onuſtos ſagina ventris, & rerum aſpectu prætereuntium occupatos, ab illo veræ & ſolidæ beatitudinis portu diutiùs remoretur.

Conuerſionis ratio Metaphyſica.

Animarum luſtratio ſecūdum veterem gentilium Theologiam.

Ratio Chriſtiana.

Conſultò itaque Carnem & Animam mirandis vinculis, licet infeſtat mutuo copulauit, vt qualis inter Solem & ſtellas apparet Phornomeni lex, vnius exortu lumen alterius abſcōdatur. Habet enim ſucceſſus proſperos Caro cum detrimento ſpiritus; ſed marceſcente corporis ſpecie, vigor & virtus animę refloreſcit: qua quidem ſententia plenum eſt Chriſti euangelium.

Carnis & animæ ſpiritúſue conuerſiones mutua.

Vt autem mobilia duo, ita & gemini motus, & in conuerſione ſemper extrema totidem aſcenſu, deſcenſuque medio copulantur. Eſt enim non aliter quàm

Motus gemini.

quàm in fortunæ exterioris ambitu definiui; & animarum motus à centro ad circumferentiam, & ab eadem reditus ad suum centrum.

Extrema circuli pũcta in summis angustiis, & augustissima prosperitate ponantur. quibus accũbunt motores gemini, Spes & Metus, vel Amor & Odiũ, sic vt in calamitate acerbissima, tanquam in fundo Pandoræ pyxidis, subinde sit ardentissimus Spei vigor, ægrotis animis pro summo remedio datus, vt in fortunæ maximis blandimẽtis, rerumque vberrimo statu, summus est metus, maiori interdum afficiẽs cruciatu, quàm vel ex possessi perditione afficiat dolor. Nam ferè extremum gaudij luctus occupat, & à luctus acerrimi puncto felicitatis auspicia reducuntur.

Extrema totius conuersionis humanæ puncta. Motores gemini Spes & Metus.

Sub spe metuque, id genus alia multa conuersionis seminaria in extremorum alterutro sæpius occultãtur. Nam & peccatis grauissimis pænitudo summa succedit; rebus pręclarè gestis, vt plurimum fastus, & insolentia vel obliuio sui; vrget vnius gloriam alienus liuor; infortunium leuat cõmiseratio; egestati ingenium fauet atque industria; opulentiæ inquieta solicitudo; assistit stultitiæ summa securitas; doctrinæ vel sapientiæ periculum multiplex, & ærumnarum seges; vt meritò in vita æquabili quæ pedetentim crescit, felicitatis duntaxat firmæ præsidia collocentur: cuius exemplar & ratio in omni penè effectuum naturalium genere satis est manifesta: vnde illud *Difficiles ortus habet, incrementaque tarda Quicquid* &c. Eandem sanè progressus speciem velut amussim, non tantum in artis operibus; sed & quacunque ferè fortuna siue negotio proponamus, si modò ad portum ac terram solidam nauigare cum securitate velimus: alioquin semel & gelidos imbres perpeti decet, semel vrentes soles & aperta serena, semel datum est insanire, semel insaniam nosse maturè; vt cùm cognorint, discant fugere. Cui multũ illa pro Cælio M. Ciceronis applaudit oratio: tum illa sententia festiuissimi Plauti: Quisquis Astartam aut Bromium contempsit iuuenis, is vel amabit vel insaniet senex.

Plura conuersionum semina quæ tamen ad spem metumq; ; Amorem vel odium reducuntur.

Sed planioris spectaculi gratia hic quoque ponamus ceu quandam immobilem terram, tribus præcipuè partibus interpunctam. Circa hanc mobilis Caro, mobilis Anima, & vtriusque medium Spiritus. Addamus & firmamenti speciem, cum primo mobili, quod omne humanis affectibus, Amori potissimum Odioque, vel Spei & Metui dedicetur.

Sphæra conuersionis humanæ Sphæram mundi maioris ex parte repræsentans.

SPHÆRA CONVERSIONIS HVMANÆ.

Motus animæ carnis & spiritus cum planetariis motibus comparantur.

Mouentur autem Caro, Spiritus, Anima motu tum proprio, tum alieno, vt fieri ferè in Planetarum motibus solet. Sed cuncta tunc optimè gubernantur, vbi illorum sphæræ Deo concentricæ, penitus à sibi præscriptis legibus neutiquam aberrarint. Quod fiet inprimis, si spes mortalium vniuersa, amor omnis & expectatio, conformem sese diuinæ fecerit voluntati, summumq; sibi præfixerit bonum velut vltimum scopum.

Conuersionis circuli in mente humana.

Scientiarum circuli & quæstionum.

Sed à moralium contemplatione rursus ad artem propositam, & naturalia descendamus. Quicunque per singulas partes in extimi mundi specie, in hominis corpore, anima atque fortuna, in hominum ciuitate siue republica, conuersionum circuli fiunt: tales profectò & in mente humana sunt æstimandi; de quibus, ceu Methodi proximis caussis, dicetur proximo libro. Tales deniq; & in arte quauis, siue scientia, per animam rationalem, cuius ideam fœtus qui ab ipsa concipitur, vndique repræsentat. Sunt enim scientiarum mutui nexus per circulos admirãdos, vt dum Medicina per Astrologicẽ illustratur, hæc vicissim per Medicinam. dum Metaphysica per Physicen, hæc rursus per Metaphysicam aperitur. dum vna in facultate principia mediis, media verò principiis demonstrantur.

Conclusio Methodi exemplaris per Epilogum.

Sed de legitimis circuituum caussis, deque conuersionis specie in singulis caussis, in partibus mundi, atq; adeò in toto vniuerso, abunde hactenus est definitum. Restat ex illis denique cõcludamus, id quod propositum nobis ab initio fuit; esse nimirum insculptam animis hominum exemplarẽ Methodum;

ad cu-

ad cuius fulgorem rudis primùm intellectus à ſpectris ſenſibilibus excitetur; quæ poſtea maturè componens ratio, perfectam Methodum creat, cuius numine, vti lambendo vrſorum catuli ſolent, ex imperfecta notione, ad cognitionem abſolutiſſimam dirigamur.

E xemplaris Methodi ratio & vtilitas ſumma.

Quin idem exemplar, in tres quodammodo ſpecies aptè tribuitur, vt primum omnium princeps ſit ille, qui verbis appoſitis, hac ratione ab Orpheo nominatur παντῶν ἐιδὼς θεὸς: vnde vt Choragus in vniuerſi medio pingitur, vtq́ue Apollo qui inter Muſas nouem citharam pulſans obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum.

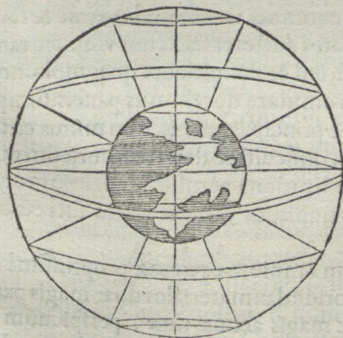
1 Exēplar omniū exemplarium Deus.

Exemplar alterum, & cauſſæ ſimul & rationē effectus præ ſe ferēs, in mundi patet generibus tribus, in cauſſis & partibus vniuſcuiuſque, vt hactenus enarraui. Conſtat autē hęc omnis aſcenſu, vt dixi, deſcēſu & reuolutione ex vtriſq; conflata Progreſſus idea ſtrictiſſima eſt, vt producātur inferiora à ſuperioribus paſſim, & ab iiſdē pendeant, viuant & contineantur, vti ad ſceleti formam totius humani corporis ratio, neruorū, venarum, arteriarum, tendinum, muſculorum, viſcerum: vti in Mathematū genere datis proportionalibus atque concentricis circulis plurimis, deductæ à centro lineæ ad ſingulorū circumferentiā partes ſiue ſegmēta analoga præſtant. Quare & à terra, ad cęli vltimi ſuperficiem radij excurrētes, volunt cæleſtes circulos quoque in terræ ambitu, pari proportione diſpeſci. Hinc illa Coſmographorum prima diſtinctio Parallelorum, & climatum pro longitudine; pro latitudine verò meridianorum pluriū, penes quandam immoti cęli immobilem rationem: Tropicorum verò Æquinoctialis Eclipticæ & circulorum polarium magis ad normam Planetarij motus, & cæli quod primum mobile nuncupatur.

2 Exēplar in Natura vniuerſi.

Progreſſus idea breuiſſima in ſecundo hoc exemplari.

Coſmographiæ fundamentum primarium.

Sed illa regreſſus oppoſiti ſit nobis ſummaria ſpecies, vt cùm mundus ſit ex ſubſtātiis, proprietatibus, accidētibus, in horum ſingulis eſt quidā ſtatus vel motus. iis nectuntur numerus, magnitudo, locus, tēpus & ordo. At motus omnis ad ſtatum, magnitudo ad punctū, ad vnitatē numerus referatur, locus ad terminū quoque, tempus ad inſtans, ordo ad finem certum ſiue principium. Poſtremò ſingularia quæque ad certā ſpeciem, ſpecies ad ſuperius genus; ſubſtantiæ proprietates, & accidētia ad generaliſſimū caput, qui ſit ens entiū Deus. Cōuerſionis forma cōpendiaria eſt, vt queādmodū ex ſemicirculi circūductu ſphæra pronaſcitur, ita ex idearū reuolutione, circa ſe mutuò mundus hic vniuerſus. quod in molari vertigine, vel figulino opere, & αὐτομάτοις pluribꝰ imprimis eſt manife-

Regreſſus Idea.

Cōuerſionis Idea in ſecūdo exemplari.

manifestũ. Fit enim idcirco, vt quæ cognata sint mutuo, statim ad primos accursus, se mutuo complectãtur: quæ verò dissidẽt, inuicem pellant & velitentur. Vnde rerum omnis est generatio atque corruptio, augmentũ, decrementum, alteratio motusq́ue localis.

3 Exẽplar tertiũ in animis nostris.

Tertia & postrema exemplaris Methodi species ex antè descriptis proflues̃ in anima rationali collocatur, paucis compræhensa principiis, potestate infinita; sed quæ limam sibi atque incudem postulet adhiberi.

Typus exemplaris tertij & eius partes.

1 Dissolutio quæstionis.

2 Motus animi 3. ascensus pro inuẽtione, descẽsus pro traditione, Conuersio pro iudicio.

3 Aetiologicæ facultatis semina prima triplicia.

Eius breuissimus Typus in Synthesi quoque, Analysi & conuersiua discursione fundatur. Nam per ingenitas notiones vel istæc tria perpetuo nobis occurrunt. Primùm resolutio quæstionis in agens quoddam, & patiens, & proportionem vt medium vtriusque. In eorũdem singulis à fine fit semper ascensus per primas & medias caussas vsque ad elementa inuentionis gratia: deinde descensus opposita via, propter traditionem, vel compositionem artis siue scientiæ. Postremò cunctorum exagitatio circularis propter iudiciũ, propterq́ue inuentionis ipsius, vel traditionis examen. Pro caussarum inuentione atq; iudicio patet externis sensibus primo totius spectacula mundi: fluunt ab intellectu obuię notiones: à ratione quoque discursus varij, compositionis, & diuisionis rudimenta.

Vsus exemplaris tertij.

Posset istius Methodi exemplaris doceri vberior vsus, si more consimili, artes omnes atque scientias & animorum habitus, aut artium quæstiones abditissimas confusa quamuis & à solis ordinibus mũdi sumpta discursione lustretis. sed infiniti est operis sese in singulis exercere, vbi ne solum doctrinæ vniuersalis ratio subolescat, vnius exempli atque alterius ratio fortasse suffecerit.

Exemplum Methodi cõfusaneæ in reperiendis colorum caussis elementis mundi atq; principiis.

Illam igitur quæstionem longè pulcherrimam vobis in examen sistite, cuius vsus immensus est apud Medicos, seu praxim, siue præsagium, seu magis philosophiam solidam excolatis. Hæsitant omnes de colorũ maximè & saporum occultissimis caussis, quotquot probatos auctores hactenus vidi: nec tantũ in colligendis illorum differẽtiis labor est; sed & definitiones quas moliuntur, rebus non correspondent. Nos rationem omnium docebimus paucis, sumpto tamen auspicio à rerum elementis, atque principiis primis, quo minus cæteri ab huius doctrinæ paradoxæ superficiaria difficultate deterreantur, cùm nihil accipiant ferè nisi multorum hactenus institutione peruium, & scirpo læuigatius, tanquam per plurimorum manus traditum, ætatis etiam successione confirmetur.

Elementorũ propriissimæ formæ. Materiales magis 2. Formales 2.

Cùm igitur quatuor sint elementorum omnium extremæ propriissimè atque oppositæ formæ à primis principiis oriundæ: materiales duæ magis passibiles, asperum & æquabile : formales & magis actiuæ duæ, perspicuum & opacum: quarum (vt dixi) comites sunt calor, humiditas, frigus, siccitas. Per compositionem sanè perspicui & æquabilis aër exurgit; ex perspicuo & inæquabili ignis; ex imperspicuo & æquabili aqua; ex imperspicuo & inæquabili tellus; ex omnium symmetria aura maximè temperata. quod multi innatum calidum vocant: Plato elementum stellarum forsitan arbitratus. Sed pulchrè

de eius

de eius natura etsi magis iuxta traditionem veterum passim in monumentis suis doctissimis Sebastianus Foxius, & summus Philosophus Cardinalis Caspar Contarenus demonstrarunt.

Ex ante traditis liquido constat, virtutem omnem & actionem ab innato calido primum effluere. Vim verò illius in spiritu animaque constitui, rationem omnium à motu & lumine dependere, vt passionis norma in ipsa coaguli qualitate, connexus & absolutio in extremorum proportione locatur.

Multa hic quidem excutienda prolixius forent, si pateretur locus, vtpote de actione & passione, de mistionis idea, de auræ vehiculo, deque natura æthereæ regionis, vbi nimirum sit statuendus, an ne sit Lunæ deferens orbis, an paulo inferius expandatur, an ne ipse sit ignis elementaris, vel sublunaris altera portio naturæ mediæ inter concretum, & maximè dissolutum: cui opinioni nos citius aquiescemus, ignem arbitrati non vt cæteri statim sub concauo Lunæ, sed potiùs circa terræ centrum, non quidem vt elementum primarium, sed posterioris compositionis, hoc modo: Aër & terra in opificij ratione præcedunt, sed aëri terram ingresso passim cælestis influit calor seu lucis perspicuæ radius, qui si lucis opacæ atque cælestis frigidi radium superarit, ignis nascitur per rarefactionem quampiam: sin condensando euicerit lux opaca, confestim ex ipsis visceribus terræ compressior aër transit in aqueum elementum. Est enim frigus non mera priuatio vt plurimi crediderunt, cum potestatem obtineat seruandis rebus non minus necessariam quàm effingendis ingenitus calor. Quo sanè respiciens diuinus ille Hipp. lib. de diæta ponit elemēta corporibus proxima tantum duo, ignem & aquam scilicet, eademque sufficere censet tum aliis omnibus, tum sibimetipsis. Sed nihil reliquit vir ille clarissimus, quod non oraculi loco æterna meritū est posteritate celebrari, cum nihil sit adeò abstrusum in arte Medica, vel philosophia naturali, quod ad illius sentētiam aliquam non commodissimè referatur, velut communem locum: vt quę de innato calido sunt circa exordia lib. de Carnibus, vbi animatum statuit atque intelligens. Obserua ibidem quæcunque de partium & elementorum generatione consensuque mutuo per rationes abditissimas probat. His enim probè perpensis non erit quod nostra principia (si nostra dici duntaxat mereantur) quod ordinem hactenus præfinitum iure improbare quispiam possit.

Sed nos communem elementorum principiorumque doctrinam ad particularem illam de coloribus quæstionem transferamus: Videndum est obiter, num ex istarum classiū diagrammate natura tam recondita captiuam se possit dedere intellectui nostro. & quidem eiusmodi ferè solius sunt intellectus, vt progymnasmata prima. Conuertam me protinus ad ordinem vniuersi, etsi rudiusculè præfinitum; deinde ad apparentem quoque in coloribus singulis similitudinem, quam adipiscuntur ex lucis perspicuæ & opacæ, ex glutinis asperi & æquabilis temperamento.

Ordinis continuitas secundum locum & tempus & apparentem rudiusculè similitudinē, vt filum Methodi exemplaris.

Lux. Dicam igitur ex antè conceptis, lucem esse apparentiam quandam visibilem formæ cælestis in materie cælesti & concreta maximè.

Splendor. Splendorem verò apparentiam formæ æthereæ in materie ætherea, à luce cælesti, radij continuitate, pendentem.

Lumen. Lumen similiter apparentiam formæ elementaris in materie elementari.

Color. Colorem denique apparentiam visibilem formæ compositioris in rebus mixtis elementa habentibus. Addo visibilem, ad distinctionem aliorum obiectorum sensibilium, quanquam nec illa reperiantur extra composita naturalia.

Defluxus continuus à principiorum ratione per elementa & res cōpositas ex elementis. Hæc vniuersa sic sese habere docebit non tantum intuitus simplex, sed & ordinatarum rerum compositio rudis atque distinctio iuxta dimanationem radij à diuino spiritu, elementa omnia rerumque principia connectente. vnde & perpetua virtus ratione perspicui, opaci, æquabilis, inæquabilis, & per consequens propter calorem inhabitantem frigusque, humiditatem aut siccitatem: vnde demum hæc axiomata stabiliuntur.

Axiomata.

Sedes calidi naturalis. 1 Elementum perspicuum esse sedem calidi naturalis à superioribus influentis in hæc inferiora, quod elementari corpore vtitur tanquam subiecto simpliciore, anima vt gubernatrice, spiritu vt vehiculo & instrumento.

Sedes frigidi. 2 Elementum imperspicuum esse sedem frigidi naturalis etiam influentis in hæc inferiora, vt sit caloris seu carcer & circumscriptio quædam.

Degeneratio lucis & caliginis per continuos gradus. 3 Quanto ex locis superis atque principiis isthæc perspicui, aut imperspicui vis cum spiritu suo calore naturali in hæc inferiora descendit, magis tanto magisque degenerant lucidum, splendidum, luminosum, coloratum, similiter & oppositæ differentiæ ab opaco cælesti vsque ad sublunare.

Colorum ordines 3. 4 Sunt itaque constituendi ordines 3. vnus à calore agēte siue perspicuo, alter à frigido vel opaco, tertius ab extremorum symmetria.

Caloris actio. 5 Calor agit semper in obiectum rarum aut densum, illud illustrando magis magisque pro actionis robore & diuturnitate, nec non pro cōditione corporis densi & rari simplicis aut compositi. Ea quidem quæ rara sunt & perspicua, magis ad lucis naturam atque diaphani transferens; in his verò quæ sunt composita primo resoluens heterogenea, vel partes diuersarum rationum; iisdem separatis iterum illustrans tenuiora & rara, manente altero magis magisq; opaco per priuationem seu ablationem lucidi, vel actionem frigidi, donec & id ipsum opacum residuum vlteriore caloris actione superatum, magisque elaboratum etiam à nigro rursus in album per colores medios transmutetur.

Frigoris actio. 6 Frigus similiter semper agit in obiectum decisum quoque vel rarum lucis perspicuæ radios semper obtundens, opacæ formam introducens in simplicibus quidem per conuocationem lucidi tanquam à circumferentia ad centrum; in compositis magis per repressionem lucidi aut luminosi à centro ad circumferentiam.

7 Opor-

7 Oportet itaque naturas colorum penitius intueri volentibus exemplarem Methodum prius præ oculis figi, quæ conferant actionem calidi frigidíque, vel perspicui & opaci, cum passibilitate corporis rari, densi, simplicis aut compositi vsque ad minimas scilicet cuiusque differentias. *Methodus in colorum constituendis caussis breuissima designatur.*

8 Caussas igitur colorum omnium & apparentiæ formarum quadruplices statuam. *Caussæ colorum omnium 4.*

Efficiens est calor & frigus, vel Lux & Caligo. *Efficiens.*

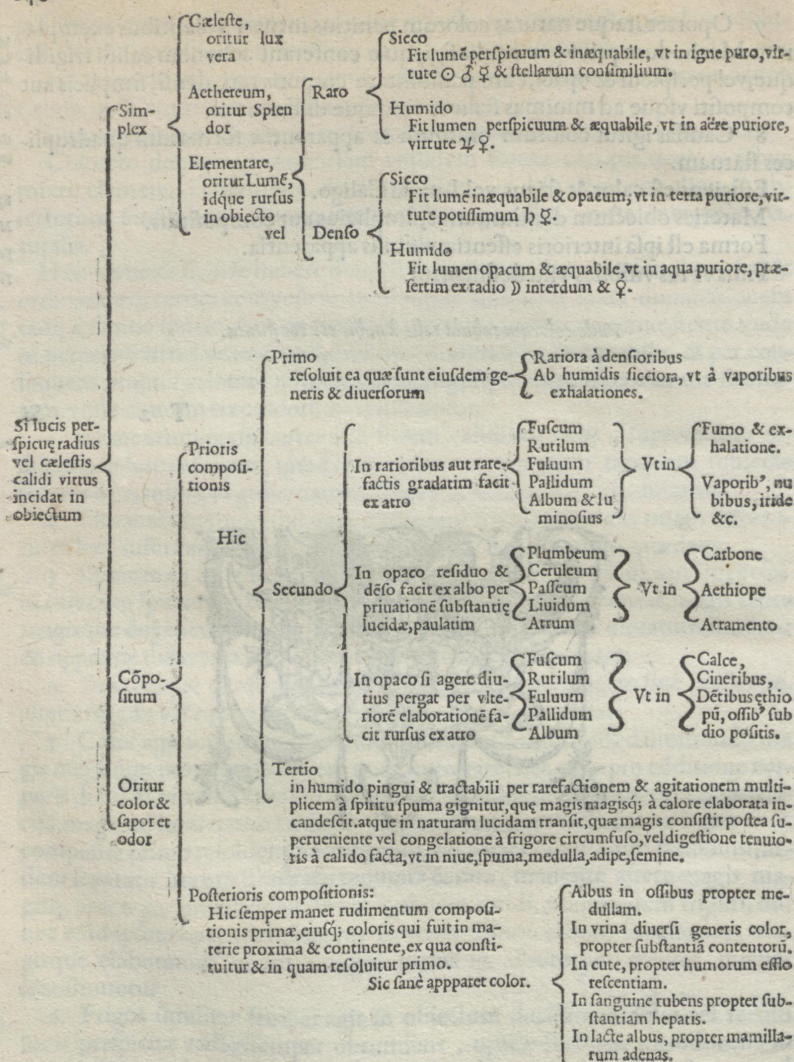
Materies obiectum densius, rarius, simplicius aut compositius. *Materies.*

Forma est ipsa interioris essentiæ visibilis apparentia. *Forma.*

Finis vt res visibiles visu definiantur. *Finis.*

Vnde colorum tabula talis à nobis est constituta.

Si lucis perspicuę radius vel cælestis calidi virtus incidat in obiectum

- Simplex
  - Cæleste, oritur lux vera
  - Aethereum, oritur Splendor
  - Elementare, oritur Lumē, idque rursus in obiecto vel
    - Raro
      - Sicco: Fit lumē perspicuum & inæquabile, vt in igne puro, virtute ☉ ♂ ☿ & stellarum consimilium.
      - Humido: Fit lumen perspicuum & æquabile, vt in aëre puriore, virtute ♃ ♀.
    - Denso
      - Sicco: Fit lumē inæquabile & opacum, vt in terra puriore, virtute potissimum ♄ ☿.
      - Humido: Fit lumen opacum & æquabile, vt in aqua puriore, præsertim ex radio ☽ interdum & ♀.
- Cōpositum
  - Oritur color & sapor et odor
  - Prioris compositionis
    - Hic
      - Primo resoluit ea quæ sunt eiusdem generis & diuersorum
        - Rariora à densioribus
        - Ab humidis scciora, vt à vaporibus exhalationes.
      - Secundo
        - In rarioribus aut rarefactis gradatim facit ex atro: Fuscum, Rutilum, Fuluum, Pallidum, Album & luminosius — Vt in: Fumo & exhalatione. Vaporib⁹, nubibus, iride &c.
        - In opaco residuo & dēso facit ex albo per priuationē substantię lucidæ, paulatim: Plumbeum, Ceruleum, Passeum, Liuidum, Atrum — Vt in: Carbone, Aethiope, Attamento
        - In opaco si agere diutius pergat per vlteriorē elaborationē facit rursus ex atro: Fuscum, Rutilum, Fuluum, Pallidum, Album — Vt in: Calce, Cineribus, Dētibus ęthiopū, ossib⁹ sub dio positis.
      - Tertio in humido pingui & tractabili per rarefactionem & agitationem multiplicem à spiritu spuma gignitur, quę magis magisq; à calore elaborata incandescit, atque in naturam lucidam transit, quæ magis consistit postea superueniente vel congelatione à frigore circumfuso, vel digestione tenuioris à calido facta, vt in niue, spuma, medulla, adipe, semine.
  - Posterioris compositionis: Hic semper manet rudimentum compositionis primæ, eiusq; coloris qui fuit in materie proxima & continente, ex qua constituitur & in quam resoluitur primo. Sic sanè apparet color.
    - Albus in ossibus propter medullam.
    - In vrina diuersi generis color, propter substantiā contentorū.
    - In cute, propter humorum efflorescentiam.
    - In sanguine rubens propter substantiam hepatis.
    - In lacte albus, propter mamillarum adenas.

De actione Frigidi & opaci ferè opposita ratio est.

ORDI-

ORDINES VERÒ IN COLORIBVS trini sic habentur.

1 *Extremorum primus & simplicißimus luminoso proximus est color Albus, Niueus, Canus, Candidus, qui verè est velut priuatio penè colorum omnium ad ipsum iam actu perspicuum lumen magis accedens.*

Ab hoc progressus fit luminosi radij.

1. ORDO A CALORE secundum magis minusue.	3. ORDO EXTREMIS INTER SE variè temperatis. Maiore perspicui vel calidi portione.	Exuperante frigidi vel opaci portione.	2. ORDO A FRIGORE secundum magis minusue.
Luteus, Pallidus, Buxeus, vt Genistæ flos Flauus, Rauus, Citrinus, vt cortex citri	Viridis Isatodes	Ferrugineus vt rubigo	Argenteus Plumbeus, Ferreus
Fuluus, Aureus, Croceus Rutilus, Russeus, Ruffus, Giluus, vt crines istius generis. Ruber, Sanguineus, Cæra solus, Purpureus Blatteus.	Viridis, Prassinus ac magis herbaceus	Roseus, Incarnatus vulgo, vt in genis humanis.	Vluus, Glaucus, Marinus Thalassicus, vt salicis color Cæruleus, Lazuleius, vt cęli sereni. Venetus, Hyacinthinus
Nigrescens purpura Fuscus, Pressus, Suasus, Aquilinus, Pullus, Impluuiatus.	Cæsius ex Flauo & Cæruleo Veneto Splendescēs, vt in multorum oculis	Puniceus vt violæ flammescentis quo paulo intensior est phęnicius, Baius	Indicus, Passeus, vt in vuis præmaturis Liuidus, Subater.

2 *Secundus extremorum est Ater, Furuus, Anthracinus colorum omnium scilicet intensißimus Color, contrà quàm à veteribus & neotricis æstimatur.*

Docetur colorũ ratio in rebus diuersissimis mundi.

Licebit verò (si quis examen volet) traditionem hanc vniuersam conferre cum rebus singulis: futurum hinc equidem scio, vt ista non solum non improbet, verùm & fructum meditando altiùs, incredibilem consequatur.

In Iride Halone & Parheliis.

Ita enim in Iride, vel Halone atque Parheliis colorum caussas addiscet ex immutatione calidi, quòd à sole proficiscitur, & frigidi quod in vaporis natura est collocatum.

In Nubibus.

Easdem colorum vicissitudines poteris intueri in nubibus circa horisontẽ tempore vel ortus, vel occasus Solis, à consimilibus caussis.

In Eclypsibus.

Pari via & in Eclypsibus ☉ aut ☽ ex calido scilicet, frigidoúe, colorum apparentium rationem & arguméta desumes, propter nimirum vmbræ magnitudinem & planetæ prædominantis vim.

In Meteoris vaporibus & exhalationibus.

Multa insuper alia de meteoris ac meteorum principiis proximis, vapore scilicet & exhalatione, licèt ex præmonstratis fontibus augurari.

In humorũ trãsmutatione.

Sed longè vtilius in negotio medico dabis reconditissimam rationem de natura humorum & transmutatione eorundem.

In Physiognomicis.

De temperamentorum iudiciis, & partibus animalium & Physiognomicæ legibus admirandis.

In Vrinis et excremẽtis cæteris.

De excrementis alui, vesicæ, thoracis, & cæterarũ partium, ex quibus sumpta præsagia hodie, vel apud vulgum maximi fiunt.

In simplicium medicaminum indaganda temperatura & facultate.

De plantis & reliquis compositis naturalibus ad actionem medici loco materiæ seruituris. Nam & naturalium facultatũ indicia ex coloribus desumuntur, contra quam Galenus autumat, Si & saporis atque odoris trãsmutationes simillimas expendamus, & nos virtute Methodi transferri paululum per plures & altiores gradus, ordine tamen legitimo cohærentes, ab illo plebeio puluere patiamur. Nos sanè istis auspiciis primũ de elementis mundi atque principiis sermonem difficillimũ, iuxta arcanũ diuini Hippocratis sensum pro nostri ingenij tenuitate aperire conati sumus: Licebit quoque & actionis omnis, & passionis & misturarum multiplicium caussas ratione vt rudiuscula comprahendas, & per analogiam extremorum obiter apprẹhensam; Artem vt statuas Medicam, Dialecticen, Rhetoricen, Poëticen, Musicam, Mathematicã, ipsam Magiam denique naturalem, iuris humani diuinique prudentiam, & quicquid scientiarum sub Sole cultum vel incultum iacet.

Conclusio.

Docetur eiusdẽ Methodi exemplaris vis in artium prima inuentione, traditione atque iudicio.

Exemplũ ex Cicerone in Iurisprudendentia.

Habes obscuram istius Archetypi formam in oratore M. Tullij: In hac denique ipsa ratione dicendi excogitare (inquit) ornare, disponere, meminisse, agere, ignota quondam omnibus & diffusa latè videbantur. Adhibita est igitur ars quædam extrinsecus ex alio genere quodam, quod sibi totum philosophi assumunt, quæ rem dissolutam diuulsamque conglutinaret. Proponit deinde resolutionem iuris à fine vbi sic ait: Sit ergo in Iure ciuili finis legitimæ atque vsitatę in rebus caussisque ciuium æqualitatis cõseruatio, tum sunt notanda genera & ad certum numerum paucitatemque reuocanda, &c. Sequitur tandem & rudiuscula constitutio Iuris per synthesim. Si enim aut mihi facere licuerit quod iam diu cogito, &c. Vbique verò confusam statuit ipsius

Analysis Iuris.

Synthesis eiusdem.

quoque

quoque iudicij rationem, dum eloquentiæ vim in pernoſcendis affectibus & naturis horum præcipuè poſitam dicit. Eodem modo & rudis res Medica dudum & artes cęteræ ad abſolutionem ſui, temporis ſucceſſu peruenere. *In eloquentiæ facultate. In arte Medica.*

Sed fluxa nimium & vulgo duntaxat precioſa miracula relinquamus. Sufficerit nobis vel ſolo iſtius exemplaris intuitu fructus hic longè vberrimus; vt noſmet noſſe diſcamus aſcenſu mentis in Deum: vt cum multiplicē humanæ viciſſitudinis circulum perſpexerimus, omni bono caduco malū conſitum, & malo bonum aſſiduè cogitemus, Amemus hæc omnia tanquam oſuri, oderimus tanquam amaturi, læti in triſtibus, in lætis ſucceſſibus anxij, nunquam tamen nec ſpe inani, nec nimio metu, nec vlla cupiditate tráſuerſi, ceu ruptis repagulis efferamur: nec verò id aliter fiet, quàm ſi & nos & noſtra omnia diuino arbitrio ſoli & omnium œconomo præſtantiſſimo Deo abſque vlla vel perturbatione inſigni, vel futurorum varia ſolicitudine cōmittamus. Da nobis hanc mentem, ô præſtantiſſime pater, à quo & amor, & actio, & poteſtas quælibet; præſentis, præteriti cognitio, atque futuri. Da quæſo nos adorare ſemper atque optare duntaxat Bonum Bonitatis tuæ; vt perſiſtentes in amore cognitionis tuæ, nunquam ab iſtoc vitæ genere ſeparemur, *In vita inſtituenda ratione & compeſcēdis cupiditatibus animorum. In contēplatione ſummi boni.*

Sic regnum, ſic velle tuum, ſic orbe perhenni
Maieſtas eat, & benedictum in ſæcula nomen:
Sic meus omnis amor, mea vita, omnisque poteſtas
Vni principium referat tibi, deſinat vni.

FINIS PRIMI LIBRI.

quoque iudicij ratiocinan, dum eloquentiæ vim in permouendis affectibus & arcanis horum præcipuè positam dicit. Eodem modo & ea dis res Medic. Audum & artes egeræ ad absolutionem sui temporis successu pertinuere.

In eloquentia & ... In arte Medicina.

Sed hæc minima & vulgo duntaxat preciosa miracula relinquamus. Sufficerit nobis vel solo istius exemplaris intuitu fructus hic longè vberrimus, vt nosmet nosse discamus ascensu mentis in Deum: vt cum multiplicē humanæ vicissitudinis circulum perspexerimus, omni bono caduco malū constitum, & malo bonum assiduè cogitemus, Amemus hæc omnia tanquam osuri, oderimus tanquam amaturi, læti in tristibus, in lætis successibus anxij; nunquam tamen nec spe inani, nec nimio metu, nec vlla cupiditate trāsuersi, seu ruptis repagulis efferamur: nec verò id aliter fiet, quàm si & nos & nostra omnia diuino arbitrio soli & omnium œconomo præstantissimo Deo absque vlla vel perturbatione insigni, vel futurorum varia solicitudine cōmittamus. Da nobis hanc mentem, ô præstantissime pater, à quo & amor, & actio, & potestas quælibet; præsentis, præteriti cognitio, atque futuri. Da quæso nos adorare semper atque operæ duntaxat Bonum Bonitatis tuæ; vt persistentes in amore cognitionis tuæ, nunquam ab hoc vitæ genere separemur,

In vita instituenda ratione & comprehēsione cogitationum animorum.

In contemplatione summi boni.

Sic regnum, sic velle tuum, sic orbe per omni
Adueniat, cæt, & benedictum in sæcula nomen:
Sic mens omnis amor, mea cura, omnisque potestas
Vnum principium referat tibi, desinat vni.

FINIS PRIMI LIBRI.

ARTIS CYCLOGNOMICAE,

LIBER SECVNDVS.

DE METHODI CATHOLICÆ PROXVMIS ET PRAECEDENTIBVS CAVSSIS.

CAPVT I.

De Caussis in genere.

QVID CAVSSA ET QVOTVPLEX, QVID SIT effectus vel in animo, vel in rerum natura, quidúe inter vtrunque proportio, vel proportionis indicatio: quantumq; adeo caussæ ipsius nomen à principij vel elementi ratione dissideat, tractare id vniuersim Physici potius negotij duco, quàm eius qui ad caussarum effectuumq; indagationem compendiariam viam vel certam methodum institui velit. Cùm tamen vt methodus sit quæ nobis pro reliquarum artium inuentione iudicio ac traditione subseruiat: eandem per caussas esse, & per caussas similiter inuenire, tradere, iudicare sit necessarium: Idcirco postquam ab elementis Methodi siue remotioribus caussis, iam nunc ad propiores ordine iuxta compositorium filum feratur oratio; paucis profecto, & pro instituti necessitudine sermonem de caussis atque effectibus præmittemus; quid nimirũ vtrunque dicatur, quoque à principio vel elemento differat, quotuplices numero & progressus ordine tum à Physicis, tum à Medicis statuantur, & quæ sit cuiusque tractandæ, inueniendęque summaria ratio. Etenim cùm Ætiologismus vnà cum indicatione sit quasi principium Methodi, sit & materies quodammodo circa quam versetur, & forma & velut præcipuus scopus, nemo constituat facilè, an rectius in operis nostri vestibulo, an medio, an sub ipsum finem eius tractanda sit consideratio. Est enim illius numen ac nomen nullis limitibus circumscriptum, est & respectu Methodi sub quauis caussæ ratione in omnes illius particulas longè lateq; diffusum. Præcipuæ tamen nũc formæ speciem, nunc finis accepit. Idcirco & nos particularem illi tractatum haud assignauimus: sed pauca de eius natura sub principij nomine superiore libro sunt definita: Nonnulla quoque sub finis conceptu & formæ per quam methodus est, de Ætiologismo constituam tum hoc, tum in sequente libro, ibidem propter doctrinam canonis sexti, qui de rerum proportionibus mediis sermonem exigit accuratum, de illa quoque, quæ huic annexa perpetuò est, Endeixi vel indicatione verba facturi. Quin cùm caussarum contemplatio vel incompacto modo ad distributiones Physicas, vel coniunctim sub finis vnius

Propositio.

De Aetiologismo vbi sit disputandum.

Caussarum consideratio duplex 1 2

vnius

vnius καὶ τοῦ αἰτιολογισμοῦ nomine ad partes sui præcipuas tres, inuentionemque, iudicium, ac traditionem referatur. Proinde & nos ante omnia de caussis Physice disseremus, examinis alteram speciem in tractatum de finibus differentes.

Caussa quid. Caussa est (inquit Aristoteles) ad cuius esse consequitur aliud: Item, ex qua, per quam, à qua, vel propter quam aliquid fit. quæ diffinitio eiusdem species omnes paucissimis in se comprehendit. *Quotuplex.* Nam in materiem caussa diuiditur & formam, velut proxumas atque internas maxumè, quibus peripatetici idcirco principij nomen assignant: deinde in exteriores alias finem atque efficientem, quibus quintam speciem addidit Plato, caussam exemplarem scilicet, quæ sanè & formæ prioris nomine comprehensa est. Quod si autem generibus singulis suas particulatim species voles educere, iam infinita fermè caussarum series pullulascit, pro diuidentis animi scilicet vel componentis varia ratione.

Efficiens caussa. Caussa efficiens est, à qua primùm fit motus vt aliquid fiat, vel primum cuiusque status aut mutationis auspicium. Logici hanc in sufficientem & necessariã subdiuidere consueuerunt, in primariam & secundariam seu coadiuuantem, in producentem, corrumpentem & conseruantem, prÿter partitiones alias communes cæteris caussis, de quibus paulò post referetur. Huius velut axiomata prima sunt istiusmodi: Posita caussa efficiente quæ satisfaciat, ponitur & eiusdem effectus; ablata necessario tollitur: Posito effectu ponitur & caussa necessaria: Sublato effectu aufertur & caussa.

Materies. Materies est, ex qua aliquid fit. hanc in permanẽtem diuidunt, & non permanentem. Est enim permanens, ex qua aliquid eo fit pacto, vt insit: non permanens, quæ non manet in re effecta. Physici materiem in primam & secundam dirimunt, in naturalem & artificialem, in eam quoque, Ex qua aliquid fit, & Circa quam artifex versatur alteram, cuius nomine & morbi & accidentia cætera suam materiem habent per catachresim quandam, etsi in consultationibus medicis ipsis accidentibus etiam vel morbis materiem duplicem assignemus, vt illa sit, ex qua materies quæcunque substantiæ similaris illi ceu fomitem subministrat, materies circa quam magis particula continens vel locus affectus, quo prior materies illa seu morbi fomes est circumscriptus. Argumentorum quæ hinc desumi possint principia eiusmodi à peripateticis hauriuntur. Submota caussa materiali permanente, submouetur effectus: positoque effectu, ponitur & caussa materialis permanens. Posito verò effectu caussæ materialis fluxæ & instabilis, necesse est materiem extitisse.

Forma. Caussa formalis est, per quam aliquid fit, vel quæ dat esse rei cui inest: est species, exemplar & ratio, vt quid fit. Hæc cum materie ingressa compositum naturale ab ipso composito minime differt. Diuisa est forma analogicè in essentialem siue intrinsecam, & non essentialem alteram, quæ subdiuiditur rursus in proprietatem ex essentia profluentem, & accidentariam. Accidentales

tales iterũ, vel ſub vnius qualitatis ſiue ſyndromes accidentariæ nomine velut vmbrã ſingularis eſſentiæ repręſentãt, vel diuiſæ vt mera ſunt accidentia, habitus ſcilicet, diſpoſitiones, potentiæ naturales & impotentiæ, paſſibiles qualitates, ſitus atque figurę, ſub quibus artificialis forma continetur. Sunt & formarum aliæ communes maxumè tanquam idææ priores vel exemplaria, diuiſiuæ generum, cõſtitutiuæ ſpecierum ſubalternarum, ſunt & ſpeciebus infimis proxumæ in minus patentem ambitum exporrectæ. Cauſſæ formalis ea ſunt axiomata, vt paſſim effectus cum ſuo principio conuertatur, vtque ſe mutuo poſita ponant, ſublata è medio tollant, vtque à cauſſa formali rerum virtutes metiamur, tantumque his tribui in natura vel actione poſſit, quantum earum forma permittit.

Cauſſa finalis eſt, propter quam, vel cuius gratia quippiam fit: vel ad quam, veluti ſcopum, res vnaquæque dirigitur. Sunt huius generis priores alij, alij poſteriores: Vltimum & non vltimum Logici vocauerunt. Cuius cauſſa finalis bona eſt, ipſum quoque bonum: cuius & finis improbus, ipſum minimè probum eſt æſtimandum; ab effectu ſimiliter ad cauſſam finalem argumenta trahuntur. *Finis.*

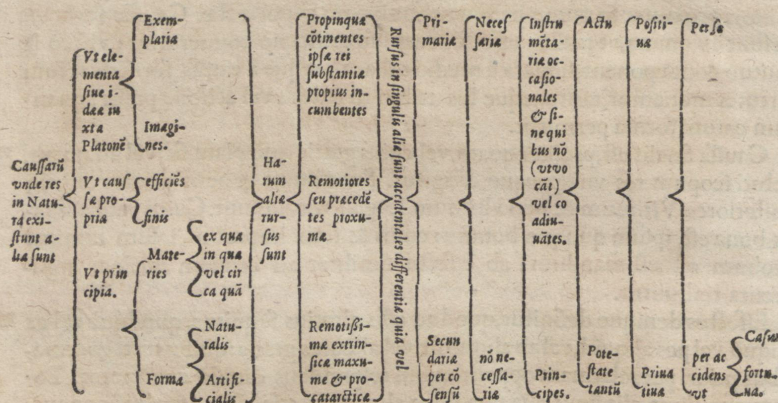
Effectus denique definitur, quod ad eſſe alterius ſequitur, quodque vel ex aliquo, vel per aliquid, vel ab aliquo fit, vel alicuius gratia: quibus categorematibus priori per relatiuam oppoſitionem reſpondens diuiſio continetur. Eorum quæ fiunt, alia fiunt, alia non fiunt alicuius gratia, alia cum electione; rurſus alia præter hanc, vnde effectus per accidens vel caſuales: qui rarò & per accidens fiunt, vel effectus fortuiti, qui aliud deliberantibus nobis, vel intentis alio, rarò atque per accidens oriũtur. De quibus ſingulis vide Ariſt. lib. Phyſ. 2. *Effectus.*

Sunt & communes omnibus cauſſis partitiones quædam accidentariæ, quæ quodammodo in tabulam vnam ſic efformantur cum illa diuiſione eſſentiali, vt particulares ordines immutare cuiuis fermè pro libito fas ſit. Definitiones cuique proprias, & præcepta accommoda, ne in immenſum opus excreſcat, neu cuncta velle corradere videamur, aliis diſcutienda reliquimus. *Cauſſis omnibus ferè communis partitio accidentaria.*

CAVSSARVM VNIVERSA DISTINCTIO.

Diuiſio eſſentialis. *Diuiſio accidentalis è Medicorum officina.* *Diuiſiones accidentariæ cæteræ ex Phyſicorum penu.*

Ex his videre facile eſt, quantum diuerſæ poſſint cauſſarum diſtributiones effici iuxta acceptionem variam. Vides eodem negotio, quantopere peccent quotquot Galenum vel veteres tãtopere criminantur, tanquam illarum numero non probè definito, eo quòd non ſeptem vel octo, potius quàm quatuor cauſſarum genera recenſuerit: quaſi verò non poſſit diuiſio eadem bimembris fieri, trimembris, quadrimembris, vel, ſi voles, in infinitum. quaſi non rurſum quæcunque membrorum plurium fuit, in pauciora contrahi deceat. Hæc ſane ſi quiſque expendat gnauiter, illum qui tam ridiculè de cauſſis morborum, morbis ac ſymptomatibus contra Galenum ſcripſit, non ſolum non approbabit, verùm & pro cerito paſſim proque lymphato dignum æſtimabit, qui relegetur in terras ſolas: vbi hæc inſania & conuiciandi in præceptorem immodicus calor paululum refrigeſcat.

Eadem diuiſio mẽbrorũ pluriũ vel paucior ũ pro animi ratione diuerſa.

Verùm omiſſis Phyſicis ad illam partitionem Medicam, quæ inſtituto maximè neceſſaria eſt, propius accedamus, Cauſſas in longitudinem & iuxta connexus ſeriem quandam iuxtaq; relationem ad effectus ſuos optimè diſtinguentes in proxumas, præcedentes & procatarcticas. Nam vti in toto cauſſarum genere, quædam compoſito ſunt magis intrinſecæ, vt forma atque materies principij nomine potiſſimum comprehenſa, ſed magis ſemotæ cæteræ atque extra compoſiti eſſentiam poſitæ cum finali cauſſa effectrix illa cenſetur; ita ſub eiuſdem quoque cauſſæ nominibus finis materiæ,

Cauſſarum partitio Medica magis.

formæ,

formæ, efficientis hæ quidem rei constitutæ firmius hærent, eiusque propemodum vt partes apparent Græcis συνεκτικαὶ ϗ συνέχοντες, Latinis ceu continentes appellatæ; cum illæ remotiores paulo præcedẽtes προηγȣμέναι Græcis, cæteræ quàm remotissimę efficientes extrinsecæ προκατάρχοντες ϗ προσφάσεις merito nuncupantur.

Continẽtis caussæ luculenta expressio.

Hic siquando continentis caussæ mentio fiat, non parua inter neotericos oriri contentio solet. Fuscius cum plærisque alijs hanc fuisse Galeno mentem arbitratur, vt morbo caussa continens nulla censeretur: sed quàm sint eius argumenta lubrica, aliorum esto iudicium. Doctissimi viri Baptista Montanus, Placotomus, & Farnelius ipse cum Arabibus & Galeno, Græcisque omnibus rectè caussam continentẽ animaduerterunt. Verùm in huius descriptione, videntur solum respexisse ad caussam materialem proxumam. Vnde & hanc synecticam volunt, quæ morbum actu iam parit, vt ex Francisco Valesio in morborum exagesi à capite ad calcem facilè deprehendes. Nec malè mea quidem sententia, nisi tam angustis limitibus reuinxissent; quòd hac ratione continentem duntaxat admittant in morbis istiusmodi, qui materiales appellantur: adde quòd & in rebus fientibus locum habere non putent. Videntur interdum & continentem caussam nimis à morbo vel ipso effectu seiungere, quum reuera quiddam sint vnum, sicut interna principia simul copulata cum rebus ex sese oriundis conuertuntur: distincta tamen sunt ratione, vti res quæ principium habet, à principijs diuisim sumptis, & per intellectus abstractionem consideratis.

Quare vt occurramus tot vndique scrupulis per compendium, illud imprimis cogita, quòd omnis in rebus philosophicis error grauior vel ex definitione mala potissimum, vel rerum inepta partitione, vel malè intellecto principio proficiscatur. Concipiamus itaq; exempli gratia in arte Medica pro generaliore doctrina distincta primum hæc ordine tria, Symptoma, morbum, & morbificam caussam. Quod si & accuratius voles subdiuidere, cõcipe & symptomaton symptomata ex vno latere continua serie se inuicem consequentia. Caussarum verò distinctionẽ transuersariam vnam in formam atq; materiem, & rursus materiei in eam quæ ex qua, & quæ circa quam appellatur: occurrit enim in morbis locus affectus primum, ceu subiectum inhæsionis, vt vocant; cuius partes vel differẽtię potissimum tres, Terminus à quo mouetur, spatium per quod mouetur, & terminus ad quem. Altera materiei species iterum subdiuisa est in eam quæ influxit, quæque influit, & quæ parata est influere. etenim humorum alij actu morbum faciunt, alij tantùm in via sunt, vt venturorum malorum seminaria. Procede tandem ex hac diuisione velut in latitudinem facta, diuisione in longitudinem altera iuxta digressus seriem ab effectu caussas constituens in generibus singulis rei effectæ vel efficiendæ proxumas, præcedentes atq; extrinsecas; quarum singulæ rursus interdum sunt ordine plures, quantoque à coniuncta recedunt lõgius, hoc magis ad effectricis caussæ indolem scandunt, etsi nonnunquã rebus intraneæ quodammodo videantur.

Tria contra naturam in arte Medica.

Caussarum. 1. distinctio trãsuersaria.

Caussarũ distinctio in longitud. medica.

Fines cur nō ita in morbis obseruentur vt fines.

Sed vt vitetur omnis confusio, finales caussas in morbis tantopere non spectamus, est enim illorum finis vniuersim præter naturam; proinde nec tantopere medicæ contemplationis cum eius instituto maxumè pugnet, nisi quatenus venturis procul symptomatibus occurrendum est. at tum profecto proponitur morbi finis, non vt assequamur propriè, sed caussis contrarijs impugnemus. Efficientes caussas aptè constitues in eadem linea cum materiali vel formali principio, sed secundum resolutionis seriem vbique postremas. cum enim à primis ad vltimas continua analysi ventum fuerit, futurum est sponte, vt ad efficientium seriem deuoluamur. Sint itaque pro futuræ discursionis methodicæ rudimento primo vbique tibi præ oculis & in animo rerum considerandarum duntaxat ordines tres à caussis primis & fini proxumis per medias vsque ad postremas: etsi istius resolutionis ratio in illa doctrina Canonum nouem altiùs sit repetenda.

Efficiens cur peculiarem in resolutione lineam non sortiatur.

			1 CAVSSÆ CONtinentes & Synecticæ seu rei intumæ	2 CAVSSÆ PRÆcedentes vel antecedentes	3 CAVSSAE PROcatarcticæ seu procatarchontes extremæ ad efficientem referendæ	
Caussæ rei sunt	Materies	Circa quam	Locus primo in considerationem cadens	Locus connectens	Locus per Medium consentiens	Principia & elementa extrema
		Ex qua	Partem actu obsidens humor siue materies seu loco intumus	Humor aut materies influens actu	Humor aut materies quælibet ad influxionem parata; potētia tamen remota.	
	Forma quæ modo quodá analogo in particulares iterũ dirimi potest iuxta materiales diff.		Morbi essentia seu definitio & forma intuma	Forma affectionis præcedentis	Forma rei extrinsecæ	

Nominũ Medicorum catachresis varia.

Liceret nobis quadam analogia nominare & continentes aliquas caussas inter finales atque extrinsecas, quas effectrices dicimus, prout affectui quęque propinquior aut remotior sit: sed hæc locutio satis impropria, quanquam Galenus nomine præcedentis caussæ & continentis interdũ variè abutatur, sicut & nomine pathos & affectus seu διαθέσεως: quare non tam in nominibus laborandum est, modò rem assequamur.

Relatio nominũ varia in caussæ continentis ratione.

Dicetur & continens caussa sæpius respectiuè quæque in ordine suo; sic enim & symptomati sua continens caussa est, quæ tamen non est morbus, sed aliud quid magis intrinsecum, quod cum symptomate conuertatur. ita pallori icterico continẽs caussa est suametipsa formalis ratio, bilis nimirum, effusio inter carnem & cutem. Caussa pręcedens est morbus vel icterus, cuius iterum continens caussa sit fellis obstructio in formarũ ordine, humor autem in felle, aut lapillus obstruens (cuiusmodi per sectionem nos vidimus sæpe) caussa morbi continens est recensenda.

In rebus fientibus sua etiam continẽs caussa.

Potest demum & continentis ratio non incommodè in rebus quoque fientibus exhiberi, vt pulsu, somno: cùm in omnibus rebus mundi sit forma quædam interior illas constituens quandiu vel sunt, vel agitantur. id tamen plærique non receperunt, posteaquam ad sola materialia se conuertunt. sed huius exemplum fusius dabo, si prius cuiusque inueniendæ caussæ rationem superficiariam, qualisque vel hactenus in Medicorum scholis est celebrata, paucis ostenderim.

Caussarum indagatio.

Materiei inuentio.

Primò quidem in vestiganda natura sese materies offert, ex sensu potissimum distinguenda per resolutionem maximè totius in partes, figura, situ, qualitate, quantitate & ordine differentes, dum vel ad minimas sectione perueneris, siue in similarium siue dissimilarium genere sit impendendus labor. Quantitas autem materiei vt plurimum interioris formæ robur ostendit, qualitas vel figura naturalis potentiæ vel impotentiæ modum, ordo ordinem in loco, vel tempore vel dignitate: & idem de cæteris quibuslibet esto iudicium; sed istæc apertius suo loco.

Formæ inuentio.

Ex materiei sensibilibus signis formas tum rei proxumas, tum remotiores ordine exploramus. ipsarum tamen omnium circunscriptio per motionis speciem circa materiem omnis est aperienda; quin & figuram cum actionibus multi cum forma in eodem ordine collocarunt. Ego in consultationibus medicis efficientes caussas, vt quæque remotæ vel proxumæ sunt, primùm describere soleo; hinc & materiem vtranque, vt locum affectum primario, per consensum, item humorem tum qui influit, tum qui minitatur adueniens procul: quibus sic ordine constitutis, morbi totius formam vna periphrasi rectè perstringo, quæ motionis quandam effigiem referat efficientis caussæ circa materiem vtriusque generis, proxumarum agitationum sanè circa materiem proxumam, remotiorum circa remotam magis atque extrinsecam.

Consultationis exhibendæ ratio rudiuscula.

Exemplum in hystericis.

Vt si dicam in vteri suffocatione & recursu ad latus alterutrum vel recta sursum, symptoma esse difficultatem spiritus ex diaphragmatis conuulsione, & palpi-

palpitationem cordis, pręcordiorum distentionem & id genus alia: Morbum constituam vteri obstructionem, cuius locus affectus vterus, materies sanguis crassior ad obstructionem habilis eo per venas atque arterias confluens, caussæ pręcedentes sint affectus proximarum partium, vt quarum refrigeratione sanguis ab vtero versus præcordia moueatur. Eadem oriatur ab alijs extrinsecis caussis, vt lotione frigida sub tempus mensium, perturbatione animi, victu crassiore. Concludam & morbi vniuersalem formam seu rationem vnicam ex antedictis omnibus; quam tamen oporteat distincta periphrasi explicare, vt sit affectio istiusmodi vteri contumax oppilatio, cum ligamentorum & tendinum membraneorũ conuulsione valida, venis scilicet arterijsq; conterminis ex plenitudine in se contractis, distentisque in latitudinem solam à crassiore sanguine per refrigerium pedũ ac brachiorum altius contendente & à cibis crassioribus genito; vnde mox intercedente præsertim lienis inflatione valida, dum crassum sanguinem instar spongiæ ex mezenterij venis maioribus haurit, quarũ oscula hæmorrhoides appellata cum venis in ceruicem vteri excurrentibus mutuam synastomosim veteribus atque ipsi Vesalio & neotericis occultam hactenus faciunt; præcordiorum quoque contractio fiat, & per consequens cordis palpitatio, difficultas spiritus, dolor lumborum vehemẽs, & maxillarum varius color. His ita inuẽtis demum & constitutis, & victus rationem pro morbi ipsius natura atq; ægroti pro symptomatum atque caussarum necessitate mox & medicamenta, & medicandi modum executio, quæ quidem consultationis forma aptissima est popularis maximè, à viris doctissimis hactenus approbata. sed nos perfectiorem methodum postulamus, quæ tamen præcepta hæc exigat, vt omnium prima ac προγυμνασμάτων loco.

Efficiẽtis caussæ indagatio.

Accedit itaque formæ caussarum efficientium intuitus alter, quas primum sensus exhibet, ratio in examen vocat per naturæ cõmunionem & formæ impressum characterismum. formas autem quandoq; simillimas esse caussis efficientibus, sic vt ægrius distingui queant, nemo admiretur: cum & nominibus quàm sæpissimè confundantur, nec facilè iudices num per illud principium res existat, nũ potius ab eodem efficiatur. Cum enim lõgius ab effectu in resolutione proceditur, apparet mox forma præcedens differre non aliter ab efficiente caussa & procatarctica, quàm quòd efficiens formam per quam agit adhuc obtineat separatam à subiecto, cui vires actrices immittit. at postquam agere desijt, formam per quam egit relictam illi impartiuit, quasi non amplius suam: cùm tamen hæc altera sit huius prioris insigne vestigium, per quod subiectum esse vel hoc vel illud, tantum vel tale dicatur. Vnde non ineptè duntaxat ordines duo in resolutione sunt constituti vitandæ confusionis gratia. Sic enim domus formalis caussa est ea quæ per figuram designatur, vlterior tamen & forma & quasi efficiẽs ratio est forma insculpta artificis animo, ad cuius ideam altera prior sit fabricata. Est igitur potissimum gradus vel ordo, qui caussas efficientes inter & materiales, rursum inter ideas efficientum & formas propiores litigium serit.

Quo

Quod ad finis inuentionem pertinet, scire operæpretium est primo, quòd in totius cuiusque compage ad ὁλομελὴν vniuersam, membris maioribus minora vbique consentiant, & è contrario, simpliciora compositis, partes singulæ & actiones ad totius integritatem & actionem, vt oculus gratia cerebri, tunicæ oculorum gratia; venæ & arteriæ & nerui propter tunicas, & hæc quidem omnia vt sit absolutum in animali caput. Verùm actionem nisi inueneris, vsum reperire non potes. Confer actiones itaq; cum partium natura, communes cum partium communium ratione, proprias atque instrumentarias cum instrumentis. Habes reperiendi finis leges Methodicas duas. 1. Quod quoties illud, cuius gratia effecta particula videatur, & cui primario intenta est à natura (vt ad apprehensionem manus) si ipsi constructioni sic adhærescit, vt ea absente actio pereat, illa verò præsente rursus excitetur, idipsum est finis vel contemperamenti, vel structuræ istiusmodi. Exemplum fusè Galenus est prosecutus lib. de Vsu partium. 2. Quod si natura ad constitutionem plures atque pugnantes scopos præ oculis habuit, scito quòd è duobus elegit quod erat potissimum, alterius interim ratione vt potuit non omnino neglecta. Sequitur enim hinc necessariò, vt cum vnius ex pluribus harmoniam optimam velit, ea quæ toti conferant mala per accidens vel imperfecta videantur. Hinc ille contrariorum ortus, vt supra ostendimus, & variarum vicissitudinum circuli fiunt, dum ex amoris impetu cuncta in boni vnius ideam communissimam rapiuntur, sed hinc digressa amore priuato, & sui quæque conseruandi gratia in mundo pars parti conflictatur, vnde & sæpe volentia, sæpe nolentia se mutuo perdunt, in pace bellum affectant, in bello pacem atque vnionem denuo, dispersa quidem in rebus actu iam existentibus, concordia in regione archetypa atque intelligibili mundo. Quid igitur vel in humano corpore, vel in Republica progressus vbique similes admiramur? Nam licet ipsorum Regum & principum studia incumbât sæpius vniuersali Bono, necesse est attamen dilapsu vnius in multitudinem per subditorum plurium manus hanc vnitatem Boni discerpi miserè, & alijs non rectè imperata faciẽtibus, alijs subinde peccantibus in qualitate & modo paulatim, cum sontibus nonnullos & insontes opprimi, & malè interdum de Republica meritos ad summum Fortunæ fastigium subleuari. Vnius etenim ratio non æquè semper intenta esse potest circa particularia: vnde & Euripidi visum est, intentos rebus maioribus Deos, minuta quælibet floccifacere: etsi verò idipsum à Christiana religione sit alienum; dubium tamen non est, quin si qua vt minimè bona nobis videantur, à Deo quidem semper vt bona procedant, materiei autem conditione & per delapsus discretarum partium multitudine deprauentur. Quid ergo in Regibus querimur, quid in principibus viris, si particulares vbiq; successus secundum animi nostri sentẽtiam minimè sortiamur, cùm à Dis ipsis tale quicquam exigere non debeamus?

Finalis causæ indagatio.

Mala in orbe per accidẽs ex recessu ab vna in multitudinem.

Hæc est caussarum omnium expedita Methodus, cuius plenariam rationem per orbes Sphæricos 3. à facultate triplici diducam tertio libro; nunc pro

ſequentium illuſtratione, paucis attigiſſe ſufficiat. Verùm accipe rurſus dictorum omnium exempla lectu non iniucunda. Primùm pro rebus fientibus in ſomni ratione, deinde pro affectu permanente in febrium cauſſis.

Exemplum Methodi communis in diſtribuendis cauſſis ſomni naturalis.

Somni atq; eius oppoſiti (nimirum vigiliæ) ratio veteribus quidem obſcurè tradita eſt, à neotericis, ob controuerſiarum multitudinem pluribus diſputationũ laberinthis intricata. At procedamus nos rudiuſculè penes pręſcriptam modo cauſſarum ſeriem. Imprimis à cauſſa finali exorſus, à ſenſu & obſeruatis auſpicium ducam. Video etenim Cerebri ſubſtantiam naturalem frigidam, & humentem oppidò, multis tamẽ arterijs, venis, calido ſanguine halituoſo, ac ſpiritibus incaleſcere: video & rationis & ſenſus via Cerebri actionem eſſe, vt animalem ſpiritum elaboret, futurum inſtrumentum ſcilicet primatiũ ſenſus & motus. Ob hanc ſanè continuam actionem, cum illi ſpiritus in defluxu aſſiduo & regeneratione verſentur, neceſſe eſt excrementitium humidũ aceruari, naturalem verò & ſubſtantiæ inſitam humiditatem Cerebri à caliditate & ſpirituũ diſtributione continua celeriter exiccari, niſi quamprimùm alieno vapore cõcocto, natiuus ſpiritus reſtauretur. Non poteſt autẽ à ſanguine arteriarum vel venarum id cõmodè fieri, licet exuto particulatim nutritio cerebri & vita conſiſtat; quandoquidem is ipſus actione continua magis ſicceſſit, fitq; & acrior, & reficiẽdæ Cerebri ſubſtantiæ minus idoneus, niſi blandiore altera ſubſtantia, & facilè mobili alternis vicibus irrigetur. eſt enim in partibus ſingulis velut ſubſtantia duplex, prior quidem actu conſtituens partem, quam alit ſanguis per plures ordines tranſmutatus, poſterior huic affuſa vndiq; inſtar roris, quæ & vaſa irrigat, & priorẽ illam ſubſtantiam, vti adueniens nutrimentum ex cognatione humidi faciliùs apponatur. Talis ab exhalatione ſiue vapore etiam abſque nutritionis ſpecie ex vicinis partibus vndiq; reſudante refici poteſt: in Cerebro ob antedictas cauſſas planè id neceſſariũ eſt. His ſignis monitus, atque hæc exempla ſecutus, inuenio primùm naturę ſcopos, partim vt illa nimirũ humiditas Cerebri reſtauretur, partim vt calor à circumferentia vocatus ad corporis cẽtrum idem qui prius diſtributioni operam dedit, nunc concoctioni pręficiatur. Finiũ iſtorum gratia neceſſe eſt & cauſſas cęteras, & omnẽ illarum harmonicam colligantiam conſpirare. Nam quia ſimile vnumquodq; ſuo ſimili refici debeat, neceſſe eſt materiem ſomni humorem eſſe blandum, æquabilem & recremẽtitium, qui promptè ad partes, quarum gratia ſomnus à natura prouocatur, exhalet. Id humidũ itaque Medici cenſent vt ſomni præcipuam cauſſam, etſi ſubſtantiam non probè perſpexerint. Phyſicorũ planè diuerſa ratio eſt, omnia referẽtium ad frigidi vim & qualitatem. eliciunt enim ſententiam hác ex Ariſtotele, ſed malè intellecto; nam ſi bene & Ariſtotelis & Galeni ſententiæ conferantur, reipſa conuenient. Vult Ariſtoteles humidum ratione antecedẽte ſomnum parere, ſed frigidum proxuma, vt & Galeni opinio tulit. Nam ea ſunt Ariſtotelis verba, quod ſopor fiat primo à frigiditate & per ſe, ab humido ſecundaria ratione. niſi Ariſtotelem locutum exiſtumes de ſomno præter naturam, qui magis à frigido, quàm ab humido fieri ſolet; vbi & frigus

quodammodo prius est tempore; humiditas verò consequitur. Contra euaporatio à chylo facto penes ordinem tẽporis humectat prius per accidens, deinde refrigerat: & si frigus sit caussa effectui proxuma, quod alta mẽte scrutatus ille poëta ter maximus de Palinuro sic meminit in fine Æneid. 5.

Caussarũ somni breuißima ratio Vergilianis versibus cõprehensa

Ecce Deus ramum lætheo rore madentem,
Viq́ue soporatum Stygia super vtraque quassat
Tempora, cunctantiq́ue natantia lumina soluit.

Tribus sanè versiculis tres difficillimas somni caussas elegantissimè delineauit. Primò materiẽ vocabulo roris insinuat. Nam vti ros noctu cœlitus in terram defluẽs, primò humectat, inde refrigerat: ita euaporatio humidi ad cerebrũ facta primò eius substantiam imbuit, secundò frigiditate partim naturali quam ex cõcretione adipiscitur, refrigerat paululũ, partim quia acrimoniam accensorum spirituum nonnihil obtundit. Ita siccitas per se vigiliarum caussa est, caliditas secundaria sæpius, vbi per siccitatem diuturnam facta est præter naturam. Ostẽdit & localem rationem, terminum scilicet à quo, & terminum ad quẽ vapor efferri solet. cùm enim ait, *viq́ue soporatum Stygia*, vult hanc euaporationem fieri ab infernis partibus sursum, à stomacho scilicet, attentisq́ue vasis. cùm verò addit, *super vtraque quassat tempora*, terminum ad quem potissimum cùm medio demõstrauit. nouit enim istac potissimùm regione arterias Carotides sitas, per quas defluxum hunc fieri vberius mox ostendam. Quin & formalem somni rationem nónne scitè describit, sic inquiens; *cunctantiq́ue natantia lumina soluit*: quasi intelligat per sensuũ ligaturam ab innatante humido somnum actu iam generari. Nunq̃ oratione digna satis hic noster Maro tum à Philosophis, tum artiũ quarumcunq; & sciẽtiarum cultoribus prædicari potest, cùm vnus oĩbus paucis oraculis (vt & diuinus Hippocrates solet) magnarum rerũ & cognitionis abditissimæ seram cõplectatur. Sed hæc ceu fluctuãtis animæ diuerticula relinquamus, & ad propositũ cõuersi proprius dicamus ex antedictis, quia somnus est sub affectionũ genere, in quibus ad normã motus localis tria cõcurrant loci essentialia: idcirco hác caussam ita partimur, vt primùm euaporationis initiũ sit in stomacho, materies aũt vnde nascatur, sit ipse chylus: nam hic planè lacteus est, leni vapori gignendo apprime idoneus. Signum quòd à pastu potissimùm somnus obrepat, præsertim vbi halituosa cibi ingesta materies fuerit, quodq; per ventriculi obstructiones, insomnia sæpius fiant, illoq; variè affecto ab humoribus noxiis, in somno quoq; pro illorum indole imagines correspõdent. Progressus aũt istius affectionis est per arteriarum oscula, quæ copiosissima à tergo vẽtriculi ex arteriæ aortæ propaginibus suprà sinistram emulgentẽ inserũtur. Sunt autem arteriæ quàm venæ habiliores ad attractionẽ non ipsius chyli, sed vaporũ à chylo continuè resudantiũ, idq; partim quia cõtinuè pulsant, & in ipsa diastole siue dum dilatãtur attrahunt tum vicinũ aërem tum vaporem & exhalationẽ obuiam: partim quia spiritus animalis potissimũ à vitali nascitur; vitalis verò maximè ab eo qui in arterijs cõtinetur: Vnde & arteriæ citiùs siccescẽtes attrahunt tum sui sanguinis tẽperandi

Materies.

Locus & Materies circa quam.

Forma & caussa finalis.

Diductio Anatomica in caussarũ indagatione circa somni naturã

gratia, tum per successum continui ad impediendum vacuum, cui accedit & Cerebri quædam attractio per similitudinem forsitan. Vnde & arterijs obstructis præcipuè circa peluim & in fundibulum mollis meningis Cerebri, statim diuturnæ vigiliæ, mox & phrenitides siue inflammationes cerebri cum delirio consequuntur, vti nos sæpè sectione in his deprehẽdimus, qui morbo consimili perierunt. Inter eas autem propagines arteriarum quæ 6. numerãtur, Soporariæ in temporibus sitæ amplissimæ semper occurrunt; quare per has primum vapor ille lacteus in plexum Dictioeiden sese insinuat circa glandem cerebri inter processus Clinoeides, contra quam temere Galenum impugnãs Vesalius arbitratur: hinc deinde resudans per foraminula tenuissima in antrum sphenoide humorem procreat idoneum sensui gustus, & analogum ad percipiendos sapores immutandumque spiritum animalem, vt huic sensui proprius fiat: postea conscendens altius repit in plexum alterum sub basi Cerebri situm, atque vnà in loci illius substantiam se totus immergit, vnde cùm in hoc vno potissimum (mea quidem sententia) resideat sensus ille communis, statim fit somnus, sed minus profundus, sopitis paululum exterioribus sensibus vna cum interiore cõmuni: quare & ratiocinationes interdum, & mentis spectacula perseuerant, donec euaporatio cõscendens altius vel substantiæ vel quantitatis ratione, pertingat ad plexum tertium Choreidem in ipsis ventriculis Cerebri, per superficiem vtranque Psalloeides corporis exporrectũ: vbi & substãtiam totius penè Cerebri, & Cerebelli, velut arctissimis vinculis ligans, resoluit minorem radicem neruorum quinti paris, cuius exordium paulo super ventriculum Cerebri quartum, statim sub natibus Cerebri, per basis latera tendit sub duræ meningis inuolucris totius caluariæ basi validissimæ attensis vsque, donec in oculorum orbitam means partim ipsorum supernis musculis, partim in apertorem palpebræ tenuissimis propaginibus inseratur; vnde hoc neruo relaxato subsidit & palpebra, velut remisso fræno, & miro naturæ consilio lumen ab oculis prohibetur: etsi hunc nerui illius, & musculi vsum nemo, quod sciam, ante nos animaduerterit, ligantur altiùs sub idem tempus & sensus cæteri, vnaque & rationem contingit, & ipsam memoriam feriari. Quod si iam loci ac materiei ratio probè constiterit, de forma, quam vnà complexi sumus, nulla est difficultas: est enim in somno Formalis continens caussa euaporatio dulcis & vtilis recrementi ex chylo sursum delata ad cerebrum per arterias à ventriculo. vnde in primo hoc ordine formarum classibus dedicato, considerabis horum vicissitudinem trium, 1. euaporationis actu iam ad cerebrum pertingentis: 2. delationis per arterias, quæ formæ sit præcedentis loco; deinde & resolutionis circa chylum in ventriculo factæ, quæ sit veluti procatarctica forma exterior cæteris & ab effectu magis remota. Similiter in ordine materiei ex qua se catenatim consequuntur vapor in cerebro actu iam existens, vapor in arteriis fluens, & in ventriculo chylus. postremo occurrit eadẽ series affecti loci vel materiei circa quam, dum hic in cerebro caussam statuimus continentem proximam, præcedentes in arterijs

Somni formalis ratio.

quibus

quibus ventriculus cerebro colligatur, extrinſecam verò in ipſo ventriculo. Cur autem arterijs hanc magis attribuā virtutis & copulæ rationē, dictum eſt obiter ſupra; ſed & copioſius alibi inter paratyriſes noſtras & quæſtiones anatomicas diſſeretur. Potes vlterius ferri ad cauſſas merè extraneas, cibum potumq́ue ſcilicet aëris & cæli temperaturam , atque id genus alia: in ordine quidem materiali magis ipſa efficientia tota conſiderans, vt in ædificijs architectum, in ordine formarum efficientis exemplar, ſiue idæam quampiam, vti in ædificijs efficiendæ domus rationem, in naturalibus ſimiliter agentis externi virtutem , ſpeciem vel dimanationem aliquam, & ſi in agente ſint ſæpius plura per particulares diſſolutiones inuenienda , vti analoga forma efficientis principij analogus ſpiritus, qualitas, vapor corporeus aut exhalatio. Eadem ratione conſtitues & in pulſu continentem cauſſam, arteriarum contractionem & diſtenſionem, & præcedentes ſimili modo vſque ad efficientes extrinſecas, tum in formarum ordine tum in materie. Nam etſi res non ſit permanens: quid prohibet rerum fluxarum, quæq́ue in perpetua ſunt generatione, formas quoque fluxas, atque (vt ita dicam) in fieri conſimiles arbitrari? præſertim cùm reuera nihil ſit permanens ſemper, ſed ſemper fiens aut decedens in hoc ſenſibili mūdo, cùm & forma cæli virtuſq́ue fatiſcat ipſius (etſi cōcreta maximè per nobilitatem formæ) paulatim tamen veteraſcente corporis ſubſtantia, ſicut veſtimentum, quod & Dauidicis verbis conſonum eſt , magis multò in ſublunaribus rebus, in omni etiam affectuum & affectionum genere, licet per excellentiam quandam morbi dicantur res permanentes. Sed quæ de ſomni cauſſis copioſiùs dixi, ſic per tabellam paulò dictinctius cape.

Nihil in orbe verè permanens aut incorrupti-bile ne cælum quidem ipſum.

Series cavssarvm in somno natvsali.

ORDO EFFECTVVM, QVI SOMnum comitantur, inter quos sunt vlteriores ordines plures.	1. ORDO CAVSSARVM Continentium, quæ cùm effectu re ipsa eædem sunt, donec copulantur; velut principia.	2. ORDO CAVSSARVM Præcedentium, quæ promas antecedunt velut media.	3. ORDO CAVSSARVM. Procatarcticarum, quæ ad efficientis rationem atque elementi exterioris propiùs spectant.	4. ORDO CAVSSARVM. Efficientium potiùs, & maximè externarum.
EXCRETA. Sudores, Ructus, Flatus, Secretiones per aluum, per vrinas, & id genus alia.	1. MATERIES CIRCA quã continens & proxuma. Cerebrum, & vniuersa capitis regio, præsertim circa basim & congressus pariũ neruorum 7.	2. MATERIES CIRCA quam somni, sed præcedens. Arteriæ Soporales, quæ à cordis sinistro sinu ex vna Aorta ramos sursum ad cerebrum, deorsum ad ventriculum proferunt.	3. MATERIES CIRCA quam ab effectu remotissima. Ventriculus cerebro connexus per arterias, potissimum quo ad somni necessitatem.	4. MATERIEM SVPPEDITANTES caussæ. Aeris externi constitutio. Aetas. Propria cuiusque temperatura ad somnum habilis, & id genus alia.
PASSIONES ET PASsibiles qualitates. Insomnia, Recessus sanguinis spiritus & innati calidi à circumferentia ad centrum. Calor internarũ partium. Frigus externarum partiũ.	1. MATERIES SOMNI ex qua cõtinens seu proxuma. Vapores blandi actu ad cerebri regionem iam delati, & locum continẽtem somni occupantes.	2. MATERIES EX QVA remotior. Vapores adhuc in arteriis fluctuãtes, & parati proxumè vt in cerebri substantiã influant.	3. MATERIES EX QVA remotissima. Chylus in ventriculo adhuc lactescens.	4. MATERIES EXTRINseca penitus, atque efficientis speciem obtinẽs. Cibus potusque boni succi.
ACTIONES Concoctio in ventriculo. Generatio spiritus animalis. Restauratio innati humoris & subst. cerebri.	1. FORMA CONTINENS somni. Substantiæ cerebri atque ipsius etiam cordis recreatio per vapores ex arteriis & à ventriculo sursum delatis.	2. FORMA PRÆCEDENS. Delatio vaporum per arterias. Siccitas cerebri restaurationem innati humidi postulans.	3. FORMA PROCATARctica. Euaporatio ex ventriculo. Arteriarum siccitas.	4. FORMÆ EFFECTRIcium caussarum extrinsecarum penitus, per quas agunt. Ingestio cibi potusque oportuna. Motus excalefaciẽs & exiccans humidum primogeneum cerebri.

Habes exemplum alterum in febre, quam definiunt calorem accensum in corde præter naturam.

CAVSSAE MORBIFICAE.

	1. ORDO.	2. ORDO.	3. ORDO.	4. ORDO.
EFFECTVS MORBORVM ET SYMPTOMATA, quorum alia rursus priora sunt aliis.	MORBI CONTINENTES caussæ morbi essentiam intra se cōplexę, caussę Symptomatum præsertim actionis læsæ dicuntur, caussæ intumæ, formales maxumè vel materiales, Synecticæ, Synechontes & προσεχῆ inseparabiles.	CAVSSAE PRAECEDENTES seu antecedentes, caussæ fomites vel mediatæ barbaris, vel in potentia propinquiore, προηγουμένη, plerisque etiam abditæ nominantur, Mediæ quodammodo inter continentes & extrinsecas.	CAVSSAE EXTRINSECÆ προκαταρκτικαὶ καὶ προκατάρχοντες, προφάσεις, προσφερόμεναι, occasiones, caussæ euidentes, extraneæ, quarum rursus priores sunt intra corpus quandoque consistentes.	CAVSSAE EXTRINSECÆ Peregrinæ remotiores scilicet & extra corpus ipsum, magisque ad efficientium indolem deuergentes.
EXCREMENTA vt, Duriora vel pauciora, Corrupta, Liquida, Syncera, &c.	1. MATERIES FEBRIS circa quam proxuma vt, Cor in quo febris residet, & à quo totum postea corpus incalescit.	2. MATERIES FEBRIS circa quam præcedens vt, Locus per quem defluxio fit humoris aut exhalationis purridæ aut vaporis versus cor, vt vena, arteria, neruus.	3. MATERIES FEBRIS circa quam remotiss. vt, Partes cordi deuinctæ per Sympatheian, vt hæpar, mezenterium, stomachus, lien, & in febre phlegmonodi cerebrum, latus, pes, brachium, &c.	4. MATERIEM SVPPEDITANTES caussæ, vt, Natura, Aeger ipse, Medicus, Assistentes, Cælum & externa plurima.
PASSIBILES QVALITATES, vt, Pallor, Macies & atrophia, Lassitudo, Vomitus, Nausea, Dolores capitis, præcordiorum, &c.	1. MATERIES EX QVA febri proxuma & cordi affecto, vt, Humores spiritusue, vel ipsa in corde substantia actu iam inflammata, putrescens vel aliter affecta à calore præter naturam. Hinc morbum genitum præcipuè affectū siue διάθεσιν vocant, quæ sui sublationem postulat.	2. MATERIES FEBRIS ex qua remotior, vt, Humores spiritusue in venis vel arteriis fluctuantes, quorum priores sunt qui iam putrescunt. posteriores qui nondum putruerunt, vti & in ordinibus cæteris. Huius gratia & Procatarchontis caussa pro philacticæ pars, potiss. est instituta.	3. MATERIES FEBRIS ex qua remotiss. vt, Humores in hæpate, Stomacho, Liene, Mezēterio obstructi, paulatim & putrescentes, pituitosi magis in quott. biliosi in tertianis, melācholici in quartanis. In venis infrà hæpar intermittentibus magis, suprà hæpar in continuis magis.	4. MATERIES EX QVA efficiens maxumè, vt, Cibus, Potus, Infestum medicamētum vel importunum.
FIGVRAE VITIATAE, & actiones læsæ. Oculi concaui, Nares acutæ, Languor facul. { vit. nat. An.	1. FORMA CONTINENS & proxuma Febri, vt, Calor accensus in corde præter naturam.	2. FORMA REMOTIOR Putredo, obstructio in vicinis partibus cordi, venis, neruis, arteriis, tunicis.	3. FORMA EXTRINSECA Putredo, obstructio in hæpate Mezent. vel alia parte, quæ cordi per vasa vel neruos sit colligata.	4. FORMAE EFFECTRICES peregrinæ, ciborum multa ingestio, vel virtus, virtus medicaminum febri gignendæ idonea.

SERIES CAVSSARVM IN SOMNO NATVRALI.

Quod

Exemplũ distributionis caussarum in rebus ciuilibus.

Quòd si quis exempla hisce conformia in rebus ciuilibus exigat, ille per vniuersum vitæ quotidianæ circulum ad res præsentes atque præteritas, seu sint priuatæ, seu publicę, mentis industriam transferat. Plena est ætas hæc corruptissima, plenæ omnes historiæ, pleni Poëtarum atque Oratorum libri, vt si obiter illas Lacedęmonum regũ Agidis, atque Cleomenis vitas & facta insignia, quæ Plutarchus retulit, præ oculis statuamus. Etenim vsque ad fortunæ lautioris cumulum euectis Ephoris, quando vnà cum opibus atque potentia rerum cupiditas, ambitio, luxus & insolentia succreuisset, oppressoque populo & passim exhausto, sopitæ bonæ leges viderentur, rerum vbertas omniũ ad magistratus solos, seu ciuitatis capita, velut cunctis fluminibus in vnum maris alueum refluis absorpta altius inundaret, vnde ceu facto diluuio rursus seditiones assiduę, & intestina dissidia, legum aliarum contemptus & calamitates in infinitum publicæ nascerentur: hic sese rex Agis pro plebe offerre nõ dubitans, dum legem Lycurgi de sacrosancta agrorum partitione instituere & reuocare ceu postliminio meditatur, ipse oppressus potẽtiorum violentia in carcerem rapitur, & loco præmij, quod virtuti debebatur, cum Agesistrata matre miserrimè strangulatur; cuius vxorem, suo Leonidas filio Cleomeni tradens, cùm eundem Agidis loco in regnum promouisset, ob facti improbitatem exulceratis animis, plebs vindictæ occasionem vndique expectabat. Atqui ipse generosæ indolis adolescens Cleomenes, sibi vicissim ab Ephorũ potentia metuens, & partim vltionis studio flagrans, propter amorem illius, cuius & coniuge, & magna virtutum memoria fruebatur, viam callidè ceu quiddam aliud meditatus, & armis, & copiis contra maiorum violentiam muniebat: mox quoq; disiectis Ephororum sellis, ipsisque hinc in exilium relegatis, latè deuastat omnia; vltraque rursus quàm par sit, & supra felicitatis sortem insolescens eius quem per se vix potuit, ab ipsa seruare fortuna contentionis didicit modum: cuiusque nominibus sui antè oblitos Ephoros castigarat, ipse nunc omnium exclusissimus apud Ptolemæum exulat; vbi cùm denuò propter virtutem, & fide paulatim & maiore potentia valuisset, luxum atque torporem iunioris filij minimè tulit; vnde & ab extraneis ob linguæ petulantiam, & in regem adolescentem asperius dicta turpiter accusatur, quare vt alter alterutrũ metuebat, ita & exitium mutuò machinabantur. Tandem Cleomenis & sociorum conspiratione in regem Ptolemęum facta, vnanimes omnes simul ab infenso populo subsidiũ expectãtes, impetu rem aggressi, de spe atque successu deciderunt, omnesque virtute Spartanica mortem se dignam vel arbitrariam alienæ potestati præferentes, impetrata venia mutuis sese vulneribus confecere. Hæc eo prolixius, tum vt humanæ vitæ speculum in historijs, tum vt caussarum vicissitudinem admirandam & mente, & oculis complectamur. Nam si quis hic mihi caussarum seriem in vtrisque generibus formæ scilicet atque materiæ expositam volet, tantum vel temporis, vel ipsorum euentuum vices sedulo animaduertat. Dicam in formarum ordine effectus vltimos esse, velut morborum symptomata, ruinas principum, & rei-

Historia Agidis et Cleomenis.

Caussarum & euentuum ordo pulcherrimus.

&reipublicæ. Caussas continentes & proxumas, fortunæ labefactationem, quam & iactura vitæ vel corporis interdum & animorum comitatur. Caussæ præcedentes sunt linguæ libertas, & animus victoria efferatus; has præcedunt exteriores aliæ, corruptorum iudicum oppressio, regni & ciuitatis reformatio; has iterum querelæ populares, & bella domestica, ambitiones, vindictæ studia, legum & magistratus vel principum corruptelæ, donec ad eorundem affluentiam ad suos transgressam limites membri alicuius felicitatē, ceu largam inflationem splenis, resolutorio ordine procedatur, velut ad primam inter extrinsecas caussam, quæ tamen ipsa felicitas ex humili paupertate primum, ex Philosophia & recta rerum gubernatione traxisse originem potuit, iuxta communem boni malique circulum, vti dictum est suprà. Quin & in materiali genere, licebit simili modo constituas motricem proximè caussam. in populo, præcedentem in magistratu siue principibus viris, donec ad reges vel omnium capita peruenitur, & si sæpiùs vel in ipso populo primum sit caussa mouens: vel in subditorum aliquo, prout fortuna fert rerum vel summa potius Deûm prouidentia, quæ per caussas nobis incognitas fandi vbique atque infandi memor, & compensandę virtutis, & castigandorum scelerū vel mille occasiones reperit. Vt sanè hac ratione vel pessimi Dæmones bonorum sortiantur in vniuerso locum, sitque ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ ἢ θεὸς, ἢ λύκος. homo vel homini Deus, vel lupus. Verùm ita comparatum est hodie, vt omnes alterius vitia facilè iudicemus, spectantes manticæ quod in tergo est, in nos-metipsos autem descendere minimè cogitemus. Fitque adeò, vt nemo malorum sese authorem existumet, vnde nec sibi remedia quærant, nec adhiberi salubria patiantur: quin cùm in peccatis proprijs sibi conniueant omnes, sibique ex affectu miserè blandiantur, caussas in principem reiiciat plebs, in plebē princeps vel magistratus, hinc vltro citroque iactis conuiciis; fit vti dum mali caussam inquirant singuli, eiusdem remedia vel nunquam, vel seriùs assequantur, postquam ex mora scilicet pars ita cōputruit, vt totum & vniuersum vna secum in pręceps exitium trahat.

Vulgaris error in exquirendis caussis rerum humanarum.

Nam non vlla magis præsens fortuna laborum est,
Quàm si quis ferro potuit rescindere summum
Vlceris os: alitur vitium viuitque tegendo,
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat, & meliora Deos sedet omnia poscens.

Vt rectè poëta Maro. Tunc enim vbi ad extrema peruentum est, tunc sola vexatio (vt verbis Sapientis vtar) dat intellectum. Tunc vel serò sapiunt Phryges. Mihi tamen ea tum per naturam, tum rationem infixa opinio est; etsi ipsum vulgus, vti in facie næuos, sic vitia magis declamet in rege vel principe viro etiam optimè de republica merito, etsi & à capite maiorem piscis putredinem, velut vsitato prouerbio iactet: debere tamen nos omnes principibus subditos, etiam absque caussarū indagine gnauiter auscultare, debere interdum & iusta simul atque iniusta imperia perpeti, præsertim si antè

Caussas voluntatis regiæ non inquirendas, cū à Deo pendeant proxumè, ceu mala nobis ceu bona videatur.

ſi antè geſtorũ ratio, virtutiſq; præteritæ gloria mẽtem in illis pręclaram, ingenium pronũ atque beneuolum erga rempublicam demõſtrarunt. Nam quod ad cauſſarum inuentionem attinet, illarum cognitio quidem in rebus politicis eſt vtiliſſima, ſed longè tamen vtilior medendi ratio per cauſſas inuẽtas & exploratas, verùm ipſa earum definitio confuſa in omnibus & intricata vſque adeò ſemper occurrit, vt ijdem euentus nunc ſibi mutuò cauſſæ, nunc cauſſæ vnius effectus, nunc orta à cauſſis pluribus vel quandoq; contrariis videantur. In rebus tam dubiis quid remedij? Nimirũ vt quiſq; in ſe deſcendens ſeipſum noſſe cõtendat, rationem Deo cõmendet atque principibus viris, ad illam cõfugiens Metaphyſicã cauſſã, quod regis cor in manu Altiſſimi perpetuò velut cõmune principiũ pro rerũ particulariũ neceſſitudine ſuſq; deq; verſetur: vnde cùm, Platone teſte, Deũ quendã in terris repręſentet, illud quoq; perpetuò cogitemus, Si bona ſuſceperimus è manu Domini, mala cur non ſuſtineamus? Etenim, vt dictum eſt ſemel, à bono ſummo nil niſi bonum proficiſci poteſt, etſi ex materiei ſpontanea corruptela vt mala hæc eadem ſibi quiſque perſuadeat temerè, ipſamq; diuorũ prouidentiã culpans non intelligat etiam iniqua iudicia iuxta particulares hominum poteſtates occulto dei & multò communiore iudicio ad æquabilitatem reuocari. In hanc ſententiam ex Plutarcho Græcè ac Latinè ſic aliquando luſimus.

Deus omnia ad æqualitatem reuocat.

Εςὶ νομῶν δικὴ τέλος: Αρχόντων νόμος ἔργον,
  Α῎ρχων κοσμῶντος πάντα μίμημα Διός.
Αλλ᾽ ἀγαθοῖς νόμος, ἄλλο κάκοις πέλει. ἄφροσι γάςηρ,
  Σώφροσι δ᾽ ἀνθρώποις γνῶμον ἔςειτο θεὸς.

Ius legis ſcopus eſt, opus eſt lex aurea Regis,
  Omnipari rex eſt regis imago Iouis.
Verum aliter prudens, aliter legem improbus haurit,
  Pro lege hic ventrem ſpectet, at ille Deum.

Sed iſtæc nonnihil ſupra propoſiti metas, rurſum ad Methodi conſtitutionẽ atque principia referamus, illud ex antedictis per epilogiſmum concludentes, quod quemadmodum in cauſſæ cuiuſque particulari conſideratione quædam ad demonſtrationem axiomata propria veteribus ſint obſeruata; ita & hiſce priores aliæ regulæ & communiores canones eruantur, cuiuſmodi pauca pro inſtituti mei neceſſitate vt paucis exhibeam, nõ infrugiferum duxi. Communiſſimorum axiomaton ad facultatem ætiologicen pertinentium id velut præcipuum eſt:

Axiomata communia ad cauſſarũ contemplationem maximè pertinentia.

I *Nihil nec ſciri, nec diſci, nec fieri poſſe niſi per cauſſam.*

Itaque omnis inuentio noſtra, iudicium, diſpoſitio, traditio, diductio, explicatio per cauſſas optimè inſtituitur: quæ tamen modò ſub ſigni ac rei ſignatæ, modò ſub ſpeciei, generis aut differentiæ ratione, modò ſub cauſſæ effectuſque nominibus nudis in medium proferuntur. Eſtq; ea vel triuijs peruulgata Methodus, vti naturam rerũ exponere cupientes à ſenſu primum & obſeruatis docendi auſpicium trahant, adiunctiſque principijs ad demonſtrationẽ com-

communioribus, qualia vel ex obseruatis per epilogismum fortè collegerint, vel aliorum authoritate tradita didicerint, κατὰ μετάβασιν, ad similia cognata vel repugnantia pulchrè discurrant & ex noto sæpius ignota demonstrent, primum à sensibilibus signis substantia, quantit. qualitate, &c. Deinde per definitiones, diuisiones & compositiones varias argumenta connectant, ac tum in toto, tum in partibus vniuersis caussam primò finalem, inde efficientem colligant, mox & formam atque materiem in singulis ea quæ præcedunt ordine, vsque ad caussas proximas, effectus primos atque postremos: sed plura de istis suo loco. Secundum principium est:

Orta quælibet sui principij, & hæc illorum vicissim testimonia exhibere. 2

Pręsertim proxumorum effectuum indices sunt caussę proxumę: nam sicut hæ magis in rebus essentiá præstant, ita & in animis nostris quò propiora sunt demonstrationis principia, eo & conclusio certior, & ad scientiá propiùs peruenitur. Index est autem essentia vnius essentiæ alterius, accidentis accidés, interdum & substantia accidentis, accidens substátiæ, materies materiæ, materies formæ, forma materiæ & de cæteris simili modo. Tertiò:

Vnius effectus possunt esse & caussæ plurimæ, vel eiusdem speciei vel diuersarum. 3

Exempla abunde à nobis sunt constituta. Quartum est:

Caussæ possunt esse sibi inuicem caussæ, vel facta cum effectus comparatione diuersa. 4

Quin vberiore licentia sæpè nos formam formæ, materiei materiem appellamus, prout nimirum effectus comparatione vel propinquior sit vel vnaquęque remotior; vnde rursus tres primi relationum ordines surgunt, vnus eorum qui sunt effectus tantum, alter illius qui solus vt caussa nullius effectus dicitur, reliqui promiscuè ad caussæ effectusque appellationem trahi consueuerunt. Quintum Axioma.

Eadem potest esse caussa contrariorum effectuum. 5

In effectricium genere sæpè per se, sed in formarum ordine per accidés magis, & propter diuersas subiecti suscipientis rationes, vt eadem Martis atque Mercurij quadratura in locis aridis ventos serenos & exhalationes è Leuconotho suscitat, in palustribus verò vel circa maritima tempestates arduas, ingentes turbines, fulgura & procellarum impetus vehementes. Idem: Sinapi appositum foris exedit corpus atque exulcerat, intus assumptum ob mixturam humidi virtute illius retusa minimum nocet. Exemplis eiusmodi inundat vniuersa natura. Sextum est.

Caussæ concatenatæ sunt inuicem. 6

Ita in humano corpore obstructio febrim atque putredinem efficit, hæc generationem vermium, vnde mox inflammationes atque delyria, & tandem mors. Ita & in rebus ciuitatis, vt ansa ansam trahit, calamitatum caussa est & calamitas prior: vt non ineptè vulgo sit trita sententia: Bonum vel malum ingens, raro incomitatum mortalibus obuenire: in caussa est sæpiùs agentis virtutis robur, effectus consimiles

eadem ratione exagitans & ſuſceptricis materiei multiplex promptitudo.
Septimum eſt:
7 *Cauſſarum ſæpiſsimè circulos fieri.*
Iſtius ratio tum ex prædictis facilè, tum mox dicendis tertio libro pleniùs
innoteſcet. Adijciam nunc præſtantiſſimum canonem octaui loco, qui quan-
uis ex præcedentibus inferatur, vel dignitate cæteris eſt præferendus:
8 *Omnis definitio, demonſtratio vel eſt ab effectu ad cauſſam, vel à cauſſa ad effectum,*
vel ab effectu ad effectum eiuſdem cauſſæ, vel à cauſſa ad eiuſdem effectus al-
teram cauſſam.
Compendio dici idipſum ac fortè commodiùs poterit, Omnis rerum expli
Reſolutio Logica catio eſt vel à cauſſa, vel ab effectu. Intelliges autem alterutrum vel prima-
riò fieri, vel cum reductione quadam: quod vti pleniùs aſſequaris; propone ti-
bi Scientiam priùs velut Logices vltimũ ſcopũ, huius enim inueniẽdæ gratia
conſcẽdimus ordine reſolutorio, ſiue κατ' ἀνάλυσιν à fine ad prima ſtatim prin-
cipia, cuiuſmodi ſunt definitio, diuiſio, compoſitio & demonſtratio; ſed & ho-
rũ caput ſeu finis vltimus eſt demonſtratio, nam vti ex vlteriore reſolutione
eſt manifeſtum, ex demõſtratione vera ad definitionis diuiſioniſque neceſſita-
tẽ ordine cõpellemur. Sit ergo vt cauſſa proxuma Demonſtratio, cuius voca-
bulum primò liberiùs ac præter vſitatum morem ad veras ſimul probabiles
Demõſtrationis principia. & apparentes extendatur. Demonſtrationis nomine quærenda ſunt eius
principia proxuma, forma ſcilicet atque materies: hæc quidem in propoſitio-
Forma. num natura & terminis ipſis; illa in eorum apta connexione ponetur; cuius ſint
præcipua capita duo, figura & modus: ambo, vt mox dicetur, ad cõmuniſſima
Materies. referũtur principia geometrica vt cauſſas primas & elemẽta. Materies demõ-
ſtrationis Syllogiſticæ & plenioris ſecundũ formã in concluſionẽ reſoluitur, &
probationẽ vel antecedẽs. Probatio Syllogiſtica in maiorẽ ſiue aſſumptũ, inq;
Propoſitiones. minorẽ propoſitionem alterã ſiue ſubſumptum. atqui horũ cõnexio ſiue ſyn-
taxis, poſtremò in terminos tres, maiorẽ, minorẽq; ſcilicet tanquã extremos
duos, & vtriuſq; amuſſim mediã, in quo extremorũ analogia ſit cõprehẽſa. Sed
Medij inuentio. Medij inuentio cùm ſit præ cæteris neceſſaria, præſcripti ſunt eius inuenien-
Loci dialectici & eorũ diuiſio. di duplices loci: Quorũ alij ceu tituli breues & μονογράμματα monſtrẽt diuer-
1 ſas argumẽtorum ſedes; alij verò iſtis priores, vt axiomata quodãmodo rationẽ
2 ſuppeditent & oportunè vtendi modũ: vulgo in locum maximę, & maxima-
Alia locorũ ſub diuiſio. rum differentias diuiſerunt. Vtriuſque demum ſunt ordines multi: quoſdã
ad veras demonſtrationes propiùs referunt, vt ex principijs proxumis neceſ-
1 ſariis, vel à definitione, diuiſione eſſentiali, à genere, ſpecie, differentia,
proprio, cauſſa, effectu, toto vel parte. Habes pro fide dialectica ſeruientes
2 à proportione æquali vel inæquali, vt à maiori, minore, ab oppoſitis, ſimilibus,
comparatis, caſibus, à communiter accidentibus, ab authoritate, & id genus
alijs. Habes & locos Sophiſticos: in dictione quidem, vt accentum vitiatum,
3 æquiuocam vocem, amphibologiam, figuram dictionis, compoſitionem in-
eptam, vel diuiſionem: in contextu rurſus fallaciam accidentis, à dicto ſecun-
dum

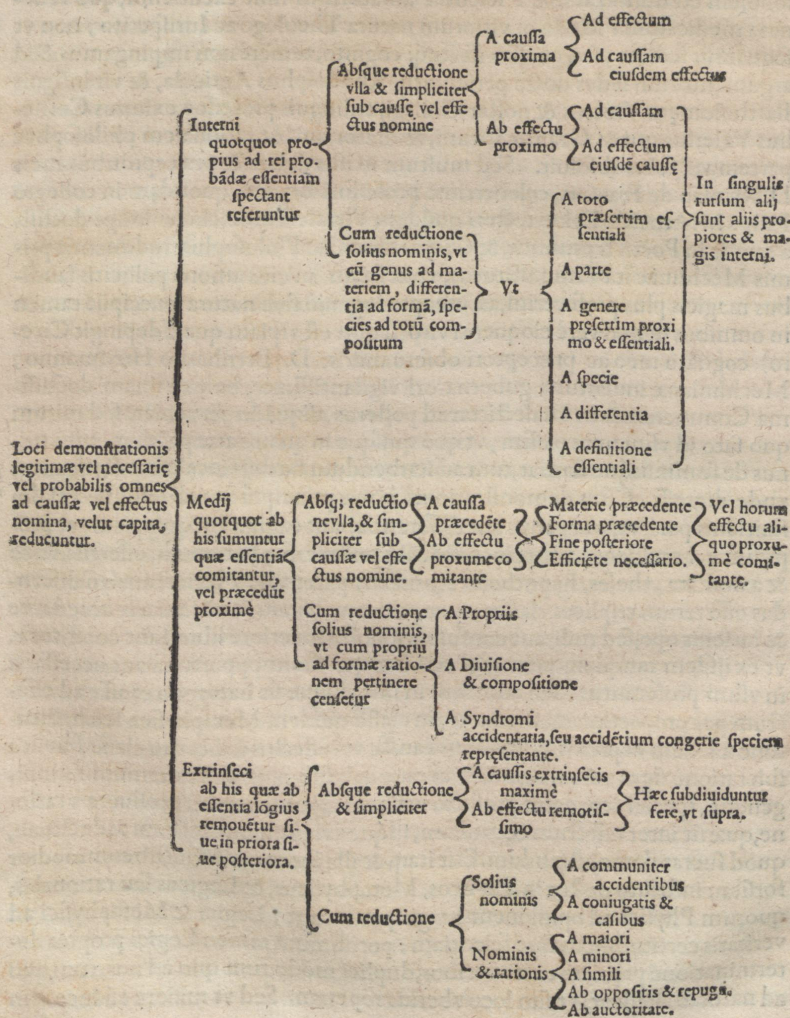
dum quid ad dictum simpliciter, à non caussa vt caussa, prȩter cõsimiles alios locos; qui tamen vniuersim, quia non tam à rebus existentibus trahi solent, quàm quatenus tales apparent, vel consecutionem in animo naturȩ consentaneam facere falso videantur, omnes perfecto ad caussæ effectusque habitudinem rationalem potius quàm naturalem sunt reducẽdi: sed propter errorem sobolem eo duntaxat fine à scientiæ amatoribus sunt excutiendi, quo venenata medicamina Medico, vitiorum natura Theologo ac Iurisperito, non vt sequamur scilicet; sed caussa effectuq; cognito, temerè non impingamus. Sed argumentorum sedes doctè persequitur Rhodolphus Agricola, & vir insignis Bartholomȩus Viottus, & noster Collegij trilinguis professor eximius Cornelius Valerius, qui & Grammaticam, & oratoriam, & rationalem philosophiæ partem vel solus absoluit. Sed multum in istis debeo & præceptoribus meis D. Nicolao de Fraxinis, celeberrimo professori Logices quondam in collegio Lilij: M. Arnoldo Eykio rectori quõdam Vltraiectensis scholæ longè doctiss. à quo & in Poëticis primum, & Græcis literis, ac Philosophiæ rudimentis primis Mechliniæ ita sum institutus, vt nesciam an eius amore pollicitis laudibus magicis plus profecerim, an meopte ingenio siue natura: præcipuè tamen in omnibus debeo verè eloquenti viro (si quis est vspiam qualẽ depingit Cicero) cognato meo ac præceptori obseruandiss. D. Bernhardo Huysmanno, Mechlinianæ iuuentutis gubernatori vigilantissimo, cuius vtinam doctissima Commentaria in Dialecticen ad posteros aliquãdo perueniãt. sed mirum quo fato id vsuueniat passim, vt quo quisque in quauis arte peritior, tum minus de se minusque sentiat, tum ad scribendum tardiùs incalescat. Redeamus vnde digressi. Cùm demonstrationis bonæ principiũ sit vel definitio vel definitionis pars (vtpote genus aut differentia) aut cognatum quippiam (vt proprium vel accidens) aut prius quiddam posteriusue (vt caussa, effectus, vnde & axiomata, theses, hypotheses eruuntur) patet sanè vlteriori analysi discendas esse rerum triplices classes, quæ primum à sensu & obseruatis accedente & rationis ope; sed rudi, aut confusanea nobis superiore libro sunt constitutæ. vt ex ijsdem tanquam penuarijs cuilibet quæstioni opportuna aut necessaria in vsum proferantur. Sed cùm iam in illis vbique sit habitudo caussæ ad effectum per proportionem mediam, in classe quidem Metaphysica seu habitudine ad idem expressis nominibus caussæ vel effectus scilicet, in classe Physica sub ratione signi vel rei signatæ, in rationali sub nominibus entium rationis generis, speciei &c. patet profecto omnem argumenti vim profluere à ratione, quæ sit inter effectum & caussam, idque vel primario, vel cum reductione, quod fuerat demonstrandum. Erit itaq; & illa locorum distinctio commodior forsitan instituto nostro in Physicos, Metaphysicos, & Logicos seu rationales; quorum Physici ad opinionem magis pertineant; Logici & Metaphysici ad veritatis certitudinem siue scientiam; potissimum tamen Logici propter determinationẽ prȩuiam ex notioribus, duplici modo; tum quo ad nos, tum quo ad naturam scilicet, vt suo loco vberiùs repetam. Sed vt maiore cũ luce rem

Probatio axiomatis noui.

Conclusio.

Explicatio altera. *Locorum altera diuisio.*

ſatis obſcuram & ſummè frugiferam explicemus. Primò quo ad materiem demonſtrationis, ſecemus hanc iterum in locos inter nos, medios atq; extrinſecos, iuxta tritam veteribus, & peruulgatam viam, occurret hic facilè tibi per ſpecies ſingulas in ſubiecta tabula diſcurrenti, in quibus ſimpliciter effectus vel cauſſa ſit arguméti ſedes, in quib. reductio, & qualis, & quotuplex requiratur.

Vt autem reductionis duplicem modum rectè percipias, in discursu Physico signi vel signati nomen ad caussæ effectusque trahitur appellationem: sic in discursu Logico nomen generis, speciei, differentiæ ad formæ rationem materiæ, atque compositi naturalis.

Reductionis ratio locorũ omniũ ad locũ à caussa vel ab effectu.

Sed pro reductione Metaphysica præsertim in locis qui ab essentia rei demonstrandæ vltra citraue longiùs remouentur, ad illam cõmuniorem idæam animus est arrigendus; quæ nihil sit aliud quàm ratio prior caussam effectui comparans, vel argumenti basis analogiam effectus ad caussam, proportionem agentis ad passum occultè in se comprehendens, vt cùm dico: Animalia bruta obseruant iustitiæ leges (etenim reges suos obseruant apes, pro rege castella muniunt, pro rege excubias agunt, & pulchram properant per vulnera mortem, videmus idem in auibus & animalibus cæteris, vt Ciconias punire adulteros, & erga parentes benefactorum memores ἀντιπελαργεῖν) magis multò in homine, cui præter infusos characterismos & rationem natura contribuit, naturæ leges sunt obseruandæ. Hic argumenti basis est ratio prior, vti exemplar iustitiæ vel æquitatis per animalium seriem continuam exporrectum, in quo diffusæ rationis magnitudo, siue potentia à iustitia per humanum genus ad infimam brutorum seriem, velut totum vel multò augustius quiddam discurrens animus concipit, respectu illius quæ ab humano genere ad brutorum ordinem tanquam prioris dimanationis pars occurrit. Vnde argumento à minori ad maius affirmatiuè ducto fit demonstratio, vti à parte ad totum; ac si dicam: Pars hanc virtutem obtinet, multò magis quod partes continet totum. similiter à maiori ad minus negatiuè, tanquam si à toto ad partes argumenteris, est, ac si dicas, In toto composito nulla apparet eiusmodi ratio, multo minus in parte.

Nam si sit continua magnitudo in partes qualescunque diuisa, quæcunque minor complectitur pars, & à maiori minorem continente complexa est. Quæ autem maior minorem continens non complectitur, nec minor à maiori contenta complecti potest. est autem & totum instar effectus pars, vt caussa siue principium. Rursus quicquid in eodem genere minus potentia potest efficere, magis poterit quod sit potentia maius. Quòd autem maius non potest, id minus multo, quod & potentia minus existit.

Axiomata.

Eadem ferè est argumenti à simili reducendi ratio: nam si dicas, Ventorum impetus citò & vehementer exorti repentè desinunt & citiùs fatigantur; ergo & violenta imperia nunquam diu manent. argumenti basis in exemplari ratione posita est, quæ statuit nullum violentum esse perpetuum, sed à leui caussa exortos effectus & vehementer concitatos ceu nixos instabili fundamento dissolui facilè, & à caussis contrarijs dissipari. Viden quòd omnis ratio tandem recurrit ad caussæ effectusque siue agentis & passi analogiam mutuam, intercedente communi sententia, quæ nobis hanc liquidò comprehendat. Quin prorsus reductio similis in Arithmeticis à piæ memoriæ

Ratio mathematica.

memoriæ patre pulcherrima methodo demonſtratur, fractionum ſcilicet & proportionis regulæ ad ſpecies priores quatuor, additionem, ſubtractionem, multiplicationem, diuiſionem, vti mox regulæ communes cæteræ ceu regula duplex, alligationis, falſi, cõſortij & ſocietatis ad proportionum canonem ſiue auream regulam trium, quæ ex tribus cognitis numeris quartũ ignotum docet elicere, iuxta 19.& 20. prop. 7. lib. elem. Eucl. Quęritur enim vbique numerus qui ſic ſe habeat ad tertium, ſicut ſecundus ad primum. quando enim proportionales numeri duo per eundem diuiduntur vel multiplicantur, producta ſeruant eãdem proportionem. Hæc de materie Demõſtrationis. Quod ad formam attinet figuris & modis pluribus exprimẽdam, hic rurſus ad communiſſima quædam & Geometrica planè principia collimandum eſt. hæc autem ſunt ferè eiuſmodi. Quæcunq; congruunt vni tertio, congruunt inter ſe: & quæ inter ſe mutuo congruunt, eadem ratione congruunt tertio: non tamen ſi tertio alicui non ſint apta, ſequetur idcirco nõ congruere inter ſe: aut quæ vna in parte tertij congruunt, inter ſe ſimiliter conuenire. Quorumcunq; duorum alterum conſentaneum eſt alicui tertio alterũ diſſidens dirimuntur & inter ſe. Hinc ſanè particularia magis & propiora principia deducuntur, vt tota ſyllogiſmorum vis in hoc pręcipuè poſita ſit, ex vniuerſali propoſitione, vt inferatur vel vniuerſalis vel particularis; ex negatione negatio; ex affirmatione affirmatio, vt medium ſumatur integrè, ac ſit in ſingulis menſura extremorum. Apta igitur extremorum, velut agentis ad patiens mutua proportio in ipſo medio modorum omnium ac figurarum ceu forma & exemplaris ratio eſt, ſub agentis & paſſi nomine, vel effectus & cauſſæ (penes conſequentiam in animo ſcilicet) rationes particulares cæteras breuiſſimè circũſcribens. En tibi demonſtrationis vniuerſæ compendiariam viam, quam opportunè huic inſerui loco, cum vt cauſſarum ratio quàm latè pateat videant omnes, tum vt primarium Logices inſtrumentum Methodo qua comparatur, aliorum inuentionem in ſequentibus (ſeu res ſiue inſtrumenta poſtules) illuſtret magis ac elaboret. Cùm verò ſit oppoſitarum rerum doctrina eadem & prorſus analoga demonſtratio, ſequitur eiuſdem generis axioma nouum ad facultatem quoque ætiologicen referendum.

Forma demõſtrationis in quo cõſiſtat maximè.

Syllogiſmorum axiomata particularia ad vniuerſalem maximè ideam reducuntur.

9 *Omnis error & doctrina Sophiſtica fit per ignorantiam cauſſæ, vel effectus, vel analogiæ quæ inter vtrumque eſt.*

Spectatur enim hic rurſus dupliciter conſequentiæ ratio inter effectum & cauſſam, primo prout in animis noſtris, ſecundo prout in rerũ natura: & cauſſæ quidem eſſentiæ magis ad materiem, illationis ratio ad formam propius ſpectat. De forma ſophiſtica dicendum vt ſuprà, de nexu extremi cum tertio: qui ſi ſit legitimus, veram ſcientiam pręſtat; ſin probabilis, opinionem tantum; ſi ſpurius vel apparens, falſam quoq; ſcientiæ vel apparentem ſpeciem gignit. Circa materiem & formam peccatur ferè dupliciter, primo non tribuendo effectum cauſſæ cui debeas, cuius errores fœdi & numero ſunt infiniti, vt ſi medicus circa morbi principium accerſitus in febre acuta vſq; ad ſeptimum diem

De forma Sophiſtica.

De materie Sophiſtica.

diem cuncta cum ratione perficiat, nil proficiat; tamen quin morbus alternis vel ante dies criticos exacerbetur. Has tempestates reciprocas imperitum vulgus nequaquam in temporis reijcit rationem. vnde mox alius sequitur longè deterior error, priori tamen ita assiduè copulatus, vt non reipsa, sed ratione ac mutua tantùm vicissitudine dirimantur. is est, quòd statim effectum reijciant in nō caussam velut caussam. Nam si per crisim à septimo die morbus repēte profligetur, quamuis eo industria Medici plurimum adiuuarit; soli id tamen naturæ vel fortunæ sæpius acceptum ferent. Vel si fortè sub ipsum septimum diem circumforaneus quispiam vel anus nugigerula, inops consilij, ad promittendum larga & liberalis maximè, superuenerit, vnguentum pectori iubeat illiniri, radices manibus, periapta collo, columbas aut turtures pedibus alligari, verba denique & absurdas orationes admurmuret, sequente sub noctem sudore valido; anne omnis curationis gloria in scraptam scrupedem mulierculam, vel hunc sterculeum impostorem à non intelligentibus deferetur? interim ille qui prius nanauit operam strennuam, extraque sophisticen omnem & vires ægri seruarit hactenus, & morbi potentiam sub primos impetus labefactarit, is miserè ringitur, quippe admirandę huius Gnathonicæ artis ignarus, quam nisi præ cæteris colas, *Artis parasiticæ necessitas in negotio medico.*

Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum,
Concussaque famem in syluis solabere quercu.

Vin' autem exemplum istius canonis oportunum, quod omnes hodie quotquot Louanij degunt, inficiari minimè possunt? Nota est agri fertilis regio extrà portam Diesthensem vel S. Iobi, vt apud nos vocant, hæc intra limites Abbatis reuerendissimi S. Getrudis non procul ab vrbe dissita fontem fortè fortuna mendico cuidam seni fallacię opportunum ante aliquot annos exhibuit; ille etenim sese hactenus cæcum natura finxerat, quò plus pecuniæ valuis assistens templi à prætereuntibus extorqueret; cuius vbi copiam non exiguam comparasset, pertæsus mendicabuli, & ventris probè saginati solamen aliud quærens, vxorem scilicet & nocturna prælia, ad fontem hunc velut ostensum sibi diuinitus abit, oculos lauat & videt. mox prodit per vrbem ingens rei miraculum, secuta est hominem fides. Verùm quid multis? ingens huc vndique multitudo confluit: multi etiam qui claudos ante se finxerant, ibidem loti scipionem & arma deponunt: multi ex persuasione se quoque curatos autumant: plures multò curati per accidens cum huc venissent, effectum in fontis sacri potentiam reiecerunt, velut primariam caussam. Sed parua hactenus loquor; omnes certatim conferunt munera, miraculorum myriades celebrant, struuntur aræ ignoto numini, magna sanè medicorum calamitate in vrbe nostra, durauit enim hic error ad plurimos menses, & munerum summa iam fermè ad centum florenos aut amplius excrescebat. Verùm hanc speciem ineptissimam nō tulit diuinæ indolis vir Legum Diuinarum ac Philosophiæ peritissimus Reuerendiss. D. Abbas S. Getrudis Philippus Hoesdin, qui fraudem & vulgi errorem fœdum prudenter animaduertens, disiectis tento- *Exemplum.*

rijs atque tugurijs, passim collectam pecuniam erogari iussit in vsum pauperum : quod opus insigne in ipso non vsque adeò miror, cùm eiusdem cætera præclarè facta meo cum animo voluo, cùm eius beneuolentiam erga virtute præditos viros, eius promptitudinem erga Musas (vti illius cœnobij celebris Bibliotheca testatur) eius liberalitatem inexhaustam erga pauperes (vt annis hisce superioribus abundè monstrauit) & humiles casæ, & castra militum, & orbis hic resonet vniuersus. Eadem virtutum insignia summæ humanitati coniuncta videmus & in Percensis monasterij Abbate Reuerendiss. Domino De Linden, ita palàm conspicua, vt nostro præconio non indigeat, verbis autem ornari minimè possit. Pergamus porrò de Sophistis paucula. Sed cur adeò nostratum error quadrimestris aut septimestris ridendi materiem præstet? cùm durent consimiles aut grauiores multo in regnis plærisque & ciuitatibus per annos plurimos, per infinita annorum sæcula. Quot enim illorum millia putes, qui se vel ad Spadenses fontes medicandi gratia conferunt? vel thermis Aquisgranensibus lauant? vbi ex diuturna valetudine si sanitatem fortè recuperent, aquis idipsum asscribant potiùs, quàm vel mutationi aëris (cui tamen velut extremo refugio in diuturnis morbis multum tribuebat Hippocrates) vel motui & agitationi corporis, qua nihil præsentius naturæ obsurdescenti ad medicamina, vel immutatæ victus rationi, & ante vt corpus præparent assumptis medicaminibus, quæ sola suffecerint, vt cum grauissimus morbis non absque victoria velitentur. Equidem metallis, lapidibus, aquis & balneis naturalibus virtutes stupendas penitus inesse non nego : sed multa quæ vulgus, quæque ipsa temeritas addidit, huius sophisticæ potestate vel supra naturæ merita tolli, vel infrà deprimi, certè inuitus fero. Vidi mehercule in hac ægrorum infinita varietate afflictos ex calculo, hydrope, arthritide, melancholia, hypochondriaca, & curationis ergo cum abijssent, à fonte reuersos plurimos, qui mala hæc sibi lenita dicerent (quantum fortè vel motus vel leuis purgatio facere potuisset) curatos autem vt non recurrerent, quàm paucissimos noui; quin plures nephritici delapsi in hydropem; tabem, podagrici in paralysim, atrophiam, cachexiam (vt in mearum obseruationum Catalogo annotaui) non multò post vitam morte commutarint. Cur autem effectum non caussæ vt caussæ tribuant, est hic quoque ratio prior, quod sint hominibus quædam infusa discursus semina inter supernas idæas intellectuales siue congenitas notiones, & phantasiæ infimas species velut medio constituta : Vnde ex vno duntaxat vel altero obseruato excitatus animus simul influente notione congenita, ex apparente duntaxat similitudine primum, & consequentia penes locum vel tempus, rerum earum consequentium auguratur, quæ loco & tempore continentur. Sic Medici fama permotus rusticus, cum illum omnibus malis nosse apta remedia credidisset; amisso asino prorsus impatiens, consilium quærere non dubitauit. Sed ridens medicus infulse stolidum, & paulisper indulgens, catapotia quædam

Spadēses aquæ.

Fontes Aquisgranenses.

Imposturæ quotidianæ ratio.

Imposturarum exempla.

dam vt ſumeret imperauit. mandatis paruit miſer, aſſumptoque medicamine, concitatam aluum exonerare inter coryleta dum parat, audit fortè rudentem aſinum, ille hunc medicaminis effectum ratus, laude & confeſſione ſublimen ad aſtra medicum ducit. Anne idem quotidie tum in arte noſtra, tum in negotijs quoque forenſibus, in facultate qualibet vſuueniat, aliorum eſto iudicium. Plena certè ſophiſmatis eſt omnis hæc ætas, ſeu mores hominum, ſeu fidem, orationem, artes & ſtudia contempleris: occurrent paſsim tibi iſtius figuræ exempla inſignia, ſi in re medica doctiſsimi viri Matthioli locum de Venenis perlegas; vbi diſertis verbis impoſturarum miranda genera decantantur. Lege & prægrandem illum philoſophum Arnoldum Villenouanum, vt vocant, de ratione examinis eorum qui ſtultè doctrinam medici vniuerſam ex inſpectione lotij & prædictione metiuntur. Neque te pigeat pro rerum ciuilium exemplis conſimilibus capita quædam euoluere Valerij Maximi, Baptiſtæ Fulgoſi, de neceſſitate, felicitate, deque humanis caſibus, de errore, & temeritate, quantum hæc ipſa in iſto terreno puluere pondus acquirant. Sed plura & magis inſignia videmus hoc ſæculo noſtro, vbi profligata inter mortales fide, ſine iuſtitia, non amor erga proximos tantum paralogiſticus, adulterinus, occulto veneno fermentatus appareat; ſed & religio ſacra & ſacri codices hęreticorum adeò ſubtractione, additione & meris ſophiſmatis implicantur, vt niſi Eccleſiæ catholicæ proceres firmiter obſtent, ſuoque nos ſpiritu inuiſibilis ille eccleſiæ parens & caput Chriſtus in vnitate contineat, periculum putem, ne pluſquam Pharaonicam noctem aut Babylonicum chaos iſti nobis tenebriones offundant; cum multi hinc etiam in atheiſmon turpiter lapſi dubitare incipiant tandem, num veræ ſit aliquis Deus, num literæ ſacræ, an cuncta hæc potiùs (vt ſpe metuque intra honeſti ſpeciem mortalium corda contineant) pro figmentis meris aut fabulis circumferantur. Præſertim cùm paſſim videant, quo quiſque ſit nequior aut imperitior, quòd eo promptius ferè vel dignitatis titulum, vel cornu copiæ, & affluentiam rerum, vel valetudinem bonam, & vitæ iucundos exitus ſortiatur. Bonus econtrariò ac generoſus vir, etſi per vitam anteactam ſit optumè de ſocijs ſuis, de domino, ſubditis, patria & ſalute publica meritus, ſi tamen vel beneficium non abſoluerit, vel per imprudentiam fortaſſè leuiculum crimen obrepat, vel adeò ad bonum publicum aſpiranti fors fortuna non aſpiret, quin mala per accidens conſequantur; actum eſt illico de rebus illius omnibus, ante geſtorum gloria, atque fortuna: refertur enim omnis effectus qui deinde conſequitur in caput hoc vnicum in non cauſſam velut cauſſam. vide hiſtorias Paradini, & Philipp. Comminei, & Pauli Iouij. Sed perſiſtamus in naturalibus, obſecro. nam inflammatis partibus ſub ipſum vigoris tempus difficulter (vt ait Hippocrates) remedia tolerantur; etſi tum maximè proſint. Quia vulgus quæ temporis & loci connexum habent, in efficientiæ ratione habere conſimilem credunt. nata eſt hinc omnis in arte noſtra infœlix gubernatio, velut de Metallorum,

In arte medica.

In rebus ciuilibus.

In ſacris.

Atheiſmi origo.

Impoſturæ in curatione medica plurimæ. Gemmarum occulta vi plurima ſuperſtitio. nam ſi quis radicem Pæoniæ collo appendens ab Epilepſia liberetur, curationem ſcilicet in radicis potentiam protinus refert. ſi quiſquam lapſus ex arduo loco virentem Iaſpidem geſtet, nec ſeſe offendat; ſeruatum mox ſe à lapide prædicabit. ſi nucis putamini incluſam araneam pectori alligarit, atque à quartana liberetur; erit quartanæ Medicus fœdiſſimum hoc vermis genus aranea: Eleganter quidem vt cætera. Interim experimentis eiuſmodi iactant ſe hodie Ambubaiarum collegia, Pharmacopolæ, Mimi, Mendici, Balathrones: Arcanis talibus parantur opes atque pecuniæ, complentur magna volumina, & abortiui Doctores palam væneunt, quibus ſi togam, barbam & titulum demas, reſtabit miſeris præter inane nihil. *In magicis. In prædictionibus aſtrologicis.* Quid autem de rebus magicis dicam; deque Mathematicorum ſuperſtitioſa prædictione, & merè ſophiſtica, pro vt eandem hodie in pluribus admirantur? Liceat mihi pro illuſtranda hac Methodo noſtra in partibus ſingulis atque præceptis rerum vniuerſitatem vel vno paſſim ferire digito; quandoquidem nec ipſe pepercerim mihi, quin pridem in fronte mearum Ephemeridum illud profeſſum omnes ſciant:

Cauſidicis, Erebo, Fiſco fas viuere rapto eſt.
Militibus, Medicis, Tortori occidere ludo eſt.
Mentiri Aſtrologis, Pictoribus atque Poëtis.

Verùm de Mathematicis, accipe nunc horum inſidias, & crimine ab vno *Exemplum.* diſce omnes. Quidam in ſuo Prognoſtico, ante annos octo, fortè ſub nouilunium ſcripſerat exactè futurum nouilunij tempus ſub ipſam meridiem, fore autem vt exorto ſubito vento clades vehemens inferretur; hanc ille prædictionem per totum illius quadræ curriculum paulo indefinitius extendebat, vti illorum mos eſt. ſed fuit in prædicendo felicior quam ſperarat. Nam vulgus credulum quia connexim ſcripta videbantur de nouilunio & tempeſtate; cùm fortè nouilunium tempeſtas è veſtigio ſequeretur, mox omnes infandis encomijs & diem & horam tempeſtatis prædixiſſe volebant: Tanta deinceps eſt habita fides, vt etiam ſi aſtra de cælo caſura dixiſſet, crederent: vt ipſo nunc etiam à multis hinc annis vita defuncto nomen tamen prædictiones annuæ ſeruent, & ſub eiuſdem authoris titulo venundentur. quibus adeo inter mille aperta mẽdacia adhibetur ſubinde vel à doctioribus fides (vt vulgus ſileam) vt niſi tanquam oraculo Delphico credas, piaculum ſis meriturus. cùm illa ſit in prædictione ſophiſtica totius artis præcipuum caput, rem ita ἀμφιβολογικῶς poſſe prædicere, vt quicquid eueniat, prædictum eſſe videatur. Adeò apud imperitos mentitur nunquam, quiſquis potuit ſemel *Exemplũ aliud in lotij inſpectione.* non mentiri. Eſt huius farinæ apud nos Mulomedicus quiſpiam, dignus in piſtrino qui molam vertat, ſitque vbi homines nequam panes pinſitent, & viuos homines mortui incurſent boues (vt verbis Plautinis vtar.) ſit vnus hic ſophiſtarum omnium in arte medica exemplaris loco. hic aduentantibus vna cum lotio mulierculis tanquam diuinaturus ex tripode, vas vrinarium in plano collocat, in quo deſcripti characteres, & circuli plures vitale robur & magnitu-

magnitudinem morbi vna velut balance suspensam metiuntur: ille interim planè phanaticus & capularis senex, promissa barba, toruum intuens, tum digitis pectinatim insertis, & sese in variam figuram corporis vertens, ac si cælo velit deducere lunam, tandem & è pectore fatigato vocem rumpens,

Horrendas canit ambages, antroque remugit,
Obscuris falsa inuoluens, ea fræna furenti
Concutit, & stimulos sub pectore vertit Apollo.

Credo equidem quòd neque astantes illum, nec ille semet intelligat, ita expeditè conceptum semel sermonem longis inuoluit ambagibus, atque vniuersim omnibus (vt ex multorum narratione collegi) prædicit eadem, & prorsus similia remedia profert, quæ non minoris quam Daleri vnius aut Philippæi (pœnè fustis dixeram) sint faciunda. sed paruo emitur pœnitere. Nescio quid autem iste terribilis Charon, de ventis duobus inuicem luctantibus vel sursum deorsum fluctuantibus refert (qui nolit credere sinat se medium aperiri) de obstructione iterum, & corruptela pulmonis vel hæpatis, de incantamentis magicis & maleficiis, deque appensa lieni vesicula referta humore maligno & venenato, quæ si rumpatur, in morbos comitiales, in lepram incidant, insaniam, atque paralysim, in pestem, in apoplexiam, in malam crucem. cùm interim hi sint ipsi effectus illius medicaminis quod cunctis porrigit. Nam morbi si sint extrinseci, vnguēta vel cataplasmata parat ex hydrargyro siue argento viuo, vnde adactis intro malis humoribus repentè curati, licet nō sint, videantur tamen; interim ille pro fuco mercedem tulit. Si morbi interius vigeant (vires constent nec ne, non refert) infundit per os vel præcipitatum puluerē, vti vocant, quòd vitam fortè cum morbo sæpè præcipitet, vel Paracelsistarum cōmune secretum ex antimonio præparato, cuius compositio (teste Mathiolo) ex antimonio & chrysocolla est, quibus propter adustionē vehemētem acquiritur mordax penitus & venenata qualitas, vt in metallicis frigidis perpetuò solet, etsi in fame calidis per vlteriorem adustionem hæc ipsa sæpius emendetur, quòd planè demonstrat Præcipitati fabrica ex sublimato, intercedente digestione per aquam causticam à Iohanne Vigone præscripta. Testatur & venenatas vires inter coquendum vsque adeò pestilens nidor, vt qui per nares ex improuiso attraxerit, ad epilepsiam ilicet atque paralysim pronior fiat, nisi validiùs obstet natiuum cerebri robur, & firmum temperamentum. Adde quod vel in minima quantitate sumptum, vtpote granorum duum, trium, vim tantam in corpus exerceat, vt sursum deorsum concutiat omnia, conuulsis etiam disruptisq; sepissimè vasis, amicum naturæ sanguinem cùm visceribus atque anima ipsa eripere videatur. Sunt mihi, quos nominatim scriptos asseruo domi, quos alis eiusmodi profectos ad Orcū aut campos Elysios sciam plures octuaginta numero, tum viri, tum fœminæ. Verùm istuc est sapere (vt pulchrè comicus) periculum ex aliis facere, tibi quod ex vsu siet. vt autem ad axioma proprius historiam referamus, propter interlabentis tēporis morā, à caussa ad effectus ante memoratos, non tribuit vulgus euentum

In Paracelsistas.

Antimonij præparati noxa infanda.

caussæ cui debeat, quin quod prædixerit extollunt potius, præterque naturæ leges & consuetudinem omnem, vt postea grassentur liberius; quale (si debeat) virtutibus nolint, lubenter id homicidio præmium ferunt. Fit verò interdum, vt libro simp. 5. si rectè memini, Galenus, refert, assumpta venena vel toto genere deleteria vt minimè noceant, natura scilicet expultrice forti, quæ cùm assumpta substantia & prauos quandoque humores exturbat; vt plurimum tamen tenuior illorum portio per rariores particulas altius penetrans instar fulminum in ossa, neruos, ligamenta discurrit: & solidarum partium poros inuadens ex purgatione quidem ante acta curam fucatam seu palliatam ad tempus exhibet: verùm interea serpit hæc venenata qualitas obuia queque corrumpens, exedens, inflammans atque exulcerans: hinc velut atra lues vdo sublapsa veneno paulatim aut morbos comitiales, aut dissenterias, tabes cum hemopthoi, aut diuturnas paralyses creat, aut eius generis sexcenta alia, prout cuique pars vna corporis vel altera casu, naturaue sit imbecillior. Similiter in argento viuo cùm ex natura duplici constet, extremè ignea scilicet & intercutanea obsepta particulis summè terrenis ac frigidis, quæ primis sint compedum aut vestimenti loco, propterea inunctis primum sæua fit repercussio prauorum humorum à circumferentia ad corporis centrum propter superficiarium frigus. Et bellè quidem hac ratione se multi à calumnia vindicant, quòd ex inunctione tali non fiat nuda repercussio, vt verbis illorum vtar; sed cum purgatione per aluum & vomitum copiosa. Dì talem terris auertite pestem. Ego eiusmodi purgationes non desydero, quæ tantum quod tenue sit ac pingue in venis eliquent magno natiui humidi calorisque detrimento: quod autem crassius, quodque naturæ infestius, affigant ossibus, neruis & ligamentis; vbi cùm in locum inciderint peregrinum, corrumpi vlterius debeant, mox à putredine qualitatem asciscere maximè venenatam: vnde paulò post marcessentes solidæ partes, & turpem saniem, & immedicabilem viscum instar glutinis creant, cuiusmodi Medicorum & Chyrurgorum vulgus in lue Gallica à quadam similitudine gummata vocat. hæc ita sub musculorum sinubus hærent, vt nullis ferè præsidijs (nisi calamitate altera vrendo, secandoque institeris) delere penitus, vel prouocare ad superficiem commodè possis. Accedit istis deterior hydrargyrij portio interna nimirum & vrens maximè, quæ ab innato calido paulatim soluitur, vt destillatoriis vasculis per ascensum solet, quod Sublimatum Mercurium vocant, eius potentiæ certè, vt ossa ad tabem aut sphacelon ducens corpus mox vniuersum vlceribus compleat, qualia nimirum chyronia sunt, & fistulosa, & cacoëthe veteribus dicta, quæ tamen nonnullis sese vix produnt inunctis ante annos decem, aut plus eo, prout nimirum calor illius qui resoluit pigrior aut feruentior in subiectam materiem explicatur. Errores eiusmodi & sophismata nolui præterire, vt cuncti eiusmodi Thessalos vbi cognorint, imposturis hisce lætiferis non facilè

Venena cur interdum non noceãt.

Argenti viui noxa læthalis præsertim ex inunctione.

Imposturæ cur cognoscendæ.

facilè capiantur; vtque abundè pateat quantum non modò ad veram scientiam caussarum cognitio conferat; sed & vt Syrtes & Sophistarum laquei, vt quibus illudunt sæpè vel optumos viros, insidiosi adulatorum scopuli promptius euitentur, nisi vitam vænalem quis habeat, cui prius reipsa, quàm ratione cuncta experiri sit animus. Sed nequis ex affectu potiùs quàm rei illustrandæ studio hæc à me scripta existumet, faciam exemplorum finem, illud ex antè dictis statuens, erroris occasionem omnem in actione, in prædictione, in scientia, & arte qualibet potissimum ex ignorantia caussæ vel effectus, vel eius quæ inter vtrumque est analogiæ proficisci. circa materiem quidem sophisticen in rebus, circa formam in compositione magis & consequentiæ specie, quam διανοητικὴν appellaui. Aristoteles omnes Paralogismorum species ad vnam Elenchi ignorationem reduxisse visus est. Sed & huius ratio prior in hoc axiomate nono, in caussa, effectu vel eorundem habitudine mutua est collocanda. Similiter & argumentandi formulæ, quæ multis reflexæ dicuntur vel indissolubiles, ceratinæ, cocodrilitæ, vt illud de Cretensis Epimenidis somno, de Corace Rhetore: quæ cum ita soluantur, vt verba dicamus accommodanda rebus aliis à se, non sibimetipsis, vti nec sibi scindendo repertus est culter, nec sibi tundendo malleus; quid aliud dicimus, quàm eam non esse rebus finalem caussam quam arbitrentur? Ita profectò in illa sorite captiosissima, cum malè coherent ad demonstrationis necessitudinem intermediæ propositiones, vel vna hac ratione dissolues, quòd caussæ prioris per medias ad effectum vltimum non sit apta proportio. Solent autem qui capere volunt, idcirco conclusionem sibi primò proponere respondentis animo siue sententiæ ex diametro aduersariam; mox ordine resolutorio, respiciunt quidem ad probationes proxumas, siue immediata principia, deinde ad priora vel antecedentia, quæ illis demonstrandis inseruiant, donec ad remotissima cogitatione ferantur: sed inter obiiciendum, id quod probare contendunt, non protinus dicunt; verùm vt meliùs ludant, axiomata communissima proferunt priùs, inde & sequentes conclusiones ordine, donec eò perueniant, vt ad conclusionis à respondente propositæ sententiam contradictoriam trahant: vel conuersim proposito & concesso, vt impossibili quiddam assumant, conclusionem primò assumunt, quam respondens vt veram statuit loco principij primi: hinc inferunt iterum propositiones varias atque intermedias plures, donec perducant ad impossibile, quod esse eiusmodi respondens concesserit priùs. Hic cui vel aures, vel pectus non acri aceto lotum prospiciat satis in longitudinem, eo necesse est compellatur, vt quod admiserit, admissum nolit, vel in contextu principiorum aberrasse demonstret. Proinde si vulpem inuitet grus, in eo securitas magna est, vt cùm remotiora principia vel axiomata proferuntur, statim respondens exigat, quorsum illa pertineant; aliena à proposito clamet, instet, atque vrgeat acriter, dum opponentis a-

Elenchi ignoratio.

Sophismata reflexa, & cocodrilita.

Sorites captiosa.

Captandi optima ratio in disputatione qualibet.

tis animum more venatici canis exploret,& capiat priùs. Quin malo nodo sæpe malus quærendus est cuneus;& quod dissolui non potest, vt nodus Gordius, discindi protinus debet. Itaque contra sophistam vel rem clamoribus trāsigat,& moueri cepta sursum deorsumq; perturbet singula,quemadmodū fieri in concertantium puluere solet,vt is qui audiat,nec finis in disputatione

Sophystica respōsionis modi.

1 propositi,nec principij meminisse possit. Huius illi sunt ferè solutionum Antisophistici modi,vti vel regerant grauiùs quiddam cùm instantia,& exceptio-
2 ne,vt vocant,quales in libellis apologeticis passim sunt obuiæ. Vel vt cùm risu excipiant,& tanquam impertinenter obiecta reiiciant,extenuentque: vbi magnum est acrioris linguę,lapideæ frontis,atque omnis impudentię pondus.
3 Vel postremò vti digressus à quæstione præsenti,aliarum rerum commemoratione tenebras ingerat,quo vel instituti penitus obliuiscatur, vel argumento cæteri satisfactum putent Plus itaque in disputando plectrum oris volubile, audacia & pernix animus faciūt,quàm sæpe vel omnis industria vel parta multis sudoribus eruditio;præsertim quando quæratur (vt hodie passim) non tam quid verè sit quisque,quàm qualis appareat,& inter hominum ora versetur.

Conclusio.

Ostendimus demùm vniuersam demonstrationis speciem necessariam, Dialecticam , & Sophisticen, & earundem principia qualiacunque in vna caussarum,effectuum,& proportiones medię cognitione fundari.Est enim in singulis sua quædam peculiaris forma & sua materies . Nam in formarum specie, ille Syllogismorum est perfectissimus ,& ad demonstrationem imprimis habilis,qui in figura fit dialecticorum prima,& modo primo: posteriores hac forma magisque ad demonstrationis probabilem speciem pertinēt,qui in figuris cæteris extruuntur , vel in modorum aliquo,qui ad illum figuræ primæ principem modum recta vel obliquè reducuntur . Ea demum Sophistica forma vel species est,cui propter ineptā compositionem vel diuisionem aliquam vocum aut propositionum figuræ & consequentiæ vitium inest,vt tamen intuētibus obiter rationi consentanea videatur.In materiei genere necessaria maximè est caussa proxuma,seu nudè proposita, seu sub nominibus entium rationis,vnde à ratione maximè pendet & intellectu;cui,vt postea latiùs dicam, scientiæ habitus & intelligentiæ correspondent. Probabilis illa materies dicitur,quæ caussas quidem rei probandæ vel effectus includit , sed quadam extrinseca ratione,& sub nominibus magis vel signi, vel signatæ rei,cui proinde & opinionis habitus quadrat & virtus imaginatrix. Materies illa sophistica apparens & non existens ad sensus externos penitus relegetur : quando neque scientiam, nec fidem probabilem pro scopo affectat;sed imposturam palliatā, vanitatem & errorem merum.Sunt itaque totius Aetiologismi carceres primi vel effectrices caussæ intellectus,ratio,imaginatio,sensus.Sed cuiusque principia propria,quantum ex veteribus colligi datum est,in breuem tabellam ita digessimus.

Principia omnis demōstrationis.

Omnis

Omnis demõstrationis principia aut sũt theorica, aut practica: & rursus, vel cõmunia artibus singulis, vel alicui propria vniuersim verò aut

- Scientiæ. Huius principia sunt axiomata, & verissimam demonstrationẽ absoluunt, eamq; rursus vel
  - Propter quid gręcis διότι. Huius generis sunt pronuntiata & axiomata prima, seu primo vera quæ per alia probari non sit necesse
    - Principia per se & protinus manifesta, vt sunt communes sententiæ, seu conceptus & appulsiones animorũ primæ, vt
      - Totum maius esse sua parte.
      - Contradictoria non possunt simul esse vera.
      - Quodlibet est aut non est.
      - Si ab æqualibus æqualia demas, &c.
    - Theoremata, quæ etiam à sensu & intellectu sunt manifesta sed accedẽte nõnihil ratione, vt cum inductione vel exemplo
      - Definitionis de subiecto.
      - Generis de specie proxuma.
      - Differentiæ constitutricis de subiecto.
      - Speciei de indiuiduo, & harum contradictor.
    - *Isthæc potissimum debemus intellectrici facultati.*
  - Quia est græcis τὸ ὅτι per necessaria, sed non prima: cuiusmodi Theses & Lemmata rectè appelles, quæ & priorem demonstrationem sepiùs exigãt
    - Hypotheses, quę res esse vel non esse statuũt, quæque quis sibi concedi postulat.
    - Postulata, & Theoremata ordinis inferioris, necessaria quidẽ sed per priora probanda
      - Generis remotioris de specie.
      - Differentię remotioris de specie constituta
      - Proprij de subiecto
      - Proprij de proprio
      - Proprij de differentia
    - *Hæc ad rationem potiùs refer.*
- Opinionis. Vocatur huius principia maximè Problemata, licet & alio sensu id nomen accipiant alij. hinc argumentatio dialectica per probabilia & cõtingentia, quæque disputantur in vtranque partem
  - Omnium, sententia probabile.
  - Pluriũ, opinione probabile.
  - Paucorum, sed sapientum opinione probabile
    - omnium
    - plurium
    - maximè probatorum
      - Hæc rursus ferè vel
        - Accidentis de subiecto
        - Subiecti de accidente
        - Accidẽtis de accidente
          - in genere
            - Quantitatis.
            - Qualit.
            - Actionis
            - Pass. &c.
  - *Hæc ad Imaginatricem virtutem magis sunt referenda.*
- Erroris: Φαινόμενα siue apparentia, quæ latentem falsitatem includunt
  - Ratione vocis
    - Obscurę
    - Multiplicis
  - Ratione contextus
    - Vocum plurium
    - Rerum in oratione comprehensam
  - *Hæc ad sensum exteriorem propiùs spectat.*

Præter autem sententias nouem ad caussarum illustrationem à nobis hactenus explicatas, possem & alias plurimas recensere, vtpote: *Axiomata alia ætiologismum concernentia.*

1 *Quòd omnis effectus & caussæ mutua habitudo motus rationem in se includat, & perconsequens istæc perpetuò tria, agens, patiens, & proportionem mediam.*

Requirit ergo & locum, & tempus; de quibus proinde copiose inter prodidagmata physici disputarunt. Verùm & nos eodem fonte endeixeos regulam ætiologisticæ facultati maximè copulatam deriuauimus: sed huius explanatio differetur in alium locum. Est præterea & illud propositionis non infime loco,

Caussas particulares in vniuersalibus contineri.

Et per consequens

Quæ nobis fieri fortuito casu vel contingenter appareant, siue per accidens, effectus esse per se respectu caussæ motricis primæ.

Sed infinita occurrent istiusmodi, quòd si aduigiles paulum. Mihi vero & communissima & necessaria maximè retulisse sufficiet.

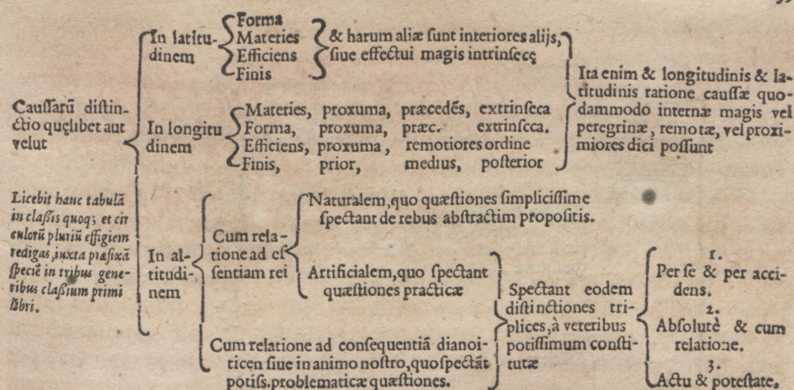
Distinctio principij caussæ & elementi.

Constat ex ante traditis demũ quænam sit vera distinctio Principij, Caussæ & Elementi. Etenim Caussæ nomen quàm maximè generale est Peripateticis, similiter & Principij, si loqui liberius voles, vt ita voces quæ vel in compositione vel resolutione sint omnium prima. Sin accuratè admodum vt Arist. Physicorum I. Cap. I. obserua dũtaxat ordinem vocum, obserua simul & nominis rationem. Ineptè satis hunc locum in scholis qui commentantur exponunt: quasi per caussæ nomen efficientes maximè comprehendat, per principia fines rerum vel artium quarumcunque; per elementa formã atque materiem. Est quidem istius expositionis aliqua ratio, sed ab authoris animo plurimum aliena. Sic enim ait, Cùm omnes doctrinæ vel disciplinæ, quarum sint principia, caussæ vel elementa, &c. Dein paulò post: Tunc enim scire nos vnumquodque putamus, cùm caussas primas, atque principia prima cognoscimus vsque ad elementa. Vnde & de principiis primis determinandum priùs affirmat. rectè itaque quid per principii nomen intelligat, ostẽdit postea: nam de materie & forma, ceu caussis proximis etiam sub principiorum nomine disputat priùs, tandem ad effectrices ordine, per caussas medias eleuatur. Quin ipsum principij nomen vt primam & caussam proxumam refert; elementum verò quiddam quasi in resolutione postremum. Videtur ergo & caussæ appellationem confusiùs paulò ad medias potissimum retulisse; vel, si minùs accuratè locutum voles, ad illam communem caussarum omniũ (de qua tractat secundo libro) rationem extendisse. Fortè igitur & Aristoteles diuisionem caussæ non in latitudinem vnius tabulę tantum, sed & in longitudinem exporrexit. Cui nos adiungimus tanquam in altitudinem tertiam, quod alia sit caussa essentiæ tum naturalis, tum artificialis; alia verò consequentiæ in ratione vel dianoitica, quorum definitiones omnium ex ante demonstratis liquido constant. Atqui vt verbo dicam,

Caussarum distinctio triplex.

Caus-

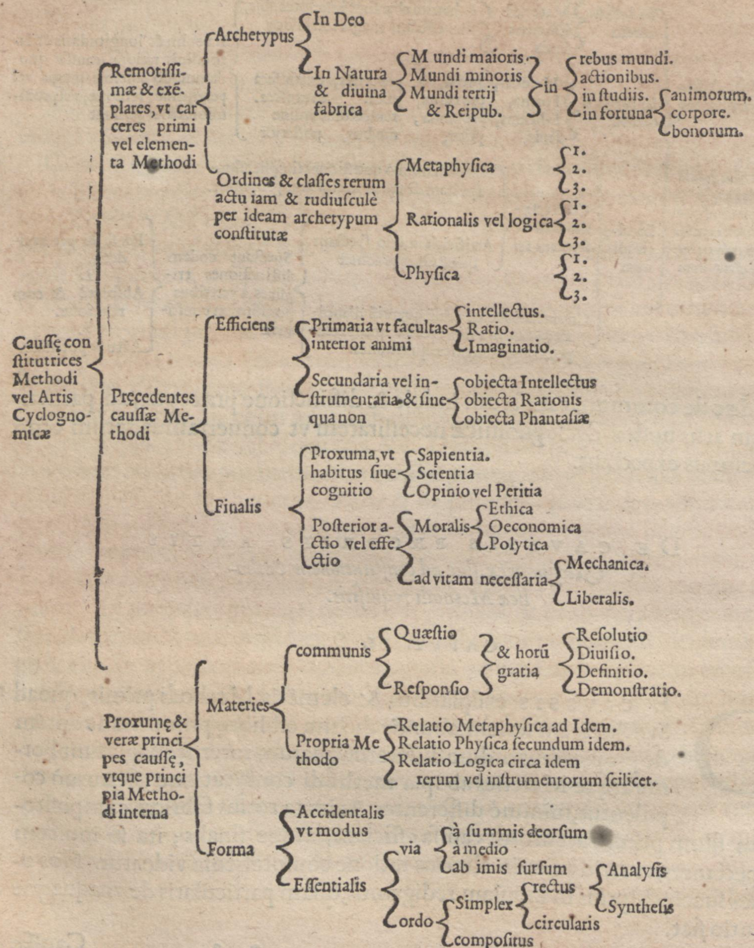

Hæc de communi caussarum indole & distinctione præcepta, ad particularem artis nostræ Cyclognomicæ necessitatem vt conuertamus, rerum ordo & tempus expectant.

DE CAVSSIS PROPRIIS ARTIS *Cyclognomicæ, siue ad constitutionem Catholicæ Methodi requisitis.*

CAPVT. II.

DE CAVSSIS exẽplaribus & elemẽtis Methodi primis, quoad Syntheticam seriem, abundè dictum est libro primo: nunc autem de propioribus ordine differetur; quarum internę magis sunt Forma atque Materies ab ipsa methodi constitutione, si mutuò copulentur, minimè differentes. At iuxta totius fabricæ compositorium filum priores occurrunt caussa efficiens, atque finalis; ita se inuicem respectantes, vt ratio vnius in alterius ratione comprehensa videatur. Nos omnes succinctè prius in tabulam redigamus, quàm particularis de vnaquaque mentio fiat. *Propositio.*

Hæc est Caussarum omnium ad constitutionem Methodi summaria distributio, cuius series in tractatu cuiusque particulari deinceps est obseruanda.

Effectus discursionis Methodicæ. Effectus autem discursionis circularis rerum est, ipsa cognitio per sua principia, caussas & elementa, quæ quandoque per se expetitur sola, quandoque ad actionem effectionemúe ab animo instituitur, tanquam vlteriorem contemplationis atque industriæ scopum.

Sed

Sed quænam sit huius partitionis ratio, paucis expediam. Discursio Cyclognomica vel circularis sub motus genere collocatur: Motus omnis sub actione vel passione: dicitur enim motus tam eius qui mouet, quàm qui mouetur. Vnde mox tria in vniuerso apparent. 1 Is qui mouet omnia, & ab altero non mouetur, infinitus scilicet secundum actum ac potestatem Deus. 2 Id quod mouetur ab omnibus, per se nihil mouet tamen, vt materies infinitum quiddam passibili vi, solaque potentia. 3 Id quod moueri simul, ac mouere potis est. mouere quidem magis quod ad naturæ apicem Deum se altiùs trahit, vt forma quælibet inter principia naturalia, præsertim quo quæque sublimior data est. sed moueri magis quod ad informem materiem propius spectat, vt corpus & qualitas sine syndrome accidentaria, præsertim quæcunque ignobilioris spiritus vel animæ vim sint ab origine consecuta. Forma itaque ad actiuitatem, Materia magis potentiam respicit; connexum vtriusque, Proportio. Hinc, teste Proclo, vniuersa aptissimè coaptantur, dum caussæ quidem perficientes ad tradendum promptissimę sunt: susceptrices verò ad participationem expergiscuntur; & illæ rursus potentiam porrigunt perfectricem: hæ autem potentiam aptitudinis à natura susceperunt. Proinde statim subiungit & potentiam duplicem; agentis vnam, quæ mater sit actionis; alteram patientis, quæ perfectionis sit susceptaculum. quorum talis requiritur respectus mutuus, vt quicquid sit effectiuum, sit planè exuberans in se, vltroque ad dandum incitetur; quòd vero passiuum, ad participationem assiduè gliscat, vt sit appetitus mutuus, ex appetitu congressus; vnde euitandæ priuationis gratia, continua formarum admissio vel expulsio circa idem subiectum siue materiem primam. Communis hæc actionis & passionis tum perfectricis & susceptricis caussæ ratio statim in sacræ historiæ limine per Moysem expressa videbitur, si verba singula sententiarumque contextum accuratiùs contemplemur. In PRINCIPIO creauit DEVS Cælum & Terram. & SPIRITVS Domini ferebatur super faciem abyssi. Hic enim præter æternæ illius trinitatis imaginem, cælum appellat non hanc ornatam stellis lucentibus molem, de qua particulatim posteà loquitur; sed quandam indefinitam nobis principij agentis Idæam, vti per terram caussæ susceptricis, si Philoni credimus, & Iohan. Pico in opere Heptaemero, huc illud summi poëtæ pertinet,

Partitionis ratio in principijs & caussis constituedæ Methodi

Tria præcipua in vniuerso.

Potẽtia duplex.

Cæli & terræ nomen in sacris.

Tum Pater omnipotens fœcundis imbribus Aether
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Vt autem in vniuerso perficiuntur omnia quodam continuò motu, cuius sit stabile centrum, sit stabilis & primus motor. Idem & in scientia quauis inuenienda vel constituenda vsuuenire cogitabis: idem denique in hac arte Cyclognomica vel fabricanda Methodo. Oportet enim & motum esse & id quod moueat & quod mouetur: quorum singula vt proportionem obtineant mutuam, & symmetriam nullibi interruptam, summoperè necessa-

Vniuersi analogia ad Methodi fabricam.

rium duco: cùm illud ſit primum felicitatis caput pro conſecutione propoſiti finis, vt ad finem annixi agentis ſit iuſta proportio ad ipſum patiens. Motus verò cui incumbimus ſit maximè ſimplex angulorum omnium vel anfractuum expers, idemque vel circularis omnium perfectiſſimus, vel ad circulum ratione compendiaria reducendus; vt tum principio mouenti, tum rei circa quam mouetur exactè conſentiat; nec extrà illorum limites digreſſus animus per auios ſaltus, & inhoſpita ſaxa longè lateque à veritatis portu in erroris ſcopulos transferatur. Id autem quod in diſcurſu mouetur & mouet maximè, eſt humanus animus à ſua partim ac Dei prouidẽtia pendens, orbem vero gubernans hunc elementarem. Quod tantùm mouetur eſt ipſa materies Methodi, circa quam vt rerum natura, vel earundem mutua potiùs & ſecundum artificis ſimilitudinem compendioſa relatio. Quod tantum mouet, eſt vnus qui EST vnus omnium Deus, circa quem natura voluitur vniuerſa, velut centrum immobile, indiuiſum, & qui circa eandem reuolutus in infinitum, exporrectæ circumferentiæ ſpeciem aliquatenus repræſentat.

Ad Deũ omnia referenda.

Primò itaque ad Deum omnia ſunt referenda. Sed Deum, vt ſtatuunt omnes, non niſi ex operibus confusè vel ſub ænigmate contemplamur, quæ cum in ternarium, vt demonſtraui, optimè digerantur, aptiſſima erit & animi, animæque & totius hominis diſtributio in partes analogas tres, quibus reſpondeat & finium numerus cum ratione vniuerſa, animorum ſcilicet habitus tres, reſpondeat deinceps & motus Cyclognomici forma triplex, & Materia triplex.

Diuerſa conſiderationis ratio de anima, deque ordinibus, hoc & præcedẽte tomo.

Quid igitur? nunquid de Anima deque ordinibus ſingulis dictum eſt ſuprà, & nunc eandem repetimus cantilenam? Minimè. Nam illic de Anima dictum eſt, vti pars vniuerſi ad membra eiuſdem cætera comparetur; quippe quæ non tantum circa res exteras occupetur, vel extraneas à ſe: ſed quæ dote Deum pulcherrima in ſe conuerſa, ſeque à ſimulachris ſenſibilibus retrahens circa ſe ipſam celerrimè moueatur: Hic autem de anima diſſeretur, vt eſt effectrix Methodi cauſſa, & quatenus eius diſtributio ad partes Cyclognomicæ facultatis cauſſasque cæteras adamuſſim correſpondet. Similiter de rebus naturæ cæteris, deque earundem ordinibus illic abunde eſt diſputatum, vt ſunt futuræ diſcurſionis præludia, & confuſa quædam μονογράμματα, vtque ad vniuerſi potiùs fabricam ſpectant: hic autem de ordine generatim, deque relatione rerum omnium triplici ſuccinctè & breuiter repetam, vt ſunt iſtius Methodi principia proxuma: quibus nimirum inuicem copulatis perficienda ſit ſphæra Animæ rationalis, ſit conſtituenda Methodus illa Catholica, de cuius circulis, & ratione pleniſſima, dicetur tertio libro.

De

DE METHODI CATHOLICÆ *Effectrice caussa, Anima scilicet Rationali.*

CAPVT III.

INter discursionis Methodicæ caussas prima sese spectandam profert efficiens, idque secundum viam planè syntheticam.

Caussam efficientē duplicem recensuimus: Primariam scilicet, & succenturiatam alteram, vel instrumentariam quodā modo, Logici, *sine qua non*, appellarunt. Horum ratio cum passim in triuijs cōstet, non est quod nos diutiùs ad altiora properantes remoretur: mihi etenim id maximè operæ pretium puto, ne in farraginem prorsus immensam hoc opus excrescat, ea proferre potissimum ex definitionum, diuisionum, & axiomatωn genere, quæ vel ad propositum finem imprimis sint necessaria; vel à veterum, & recentiorum placitis nōnihil paradoxa, & peregrina videantur. Alioqui in hoc naturæ theatro amplissimo nihil penè ingenio meo æquè molestum fuit, quàm multa vel opportuna spectare procul, quę scripto non licet attingere; quod multis quoq;, de quibus tractare vberius velim, tēpestiuè cogar manum aut calamū submouere. Sed reprimendus est ardor insatiabilis, ne plus ingerere, quam aliquando posse conficere videamur. *Efficiēs duplex.*

Nam fugit interea, fugit irreparabile tempus,
Singula dum capti circumuectamur amore.

Effectrix caussa primaria, vel secundū se tota, vel secundū partes suas singulas in cōtemplationem cadit. Itaq; primū de Homine toto; mox de Humano Animo; & tandem de partibus eiusdē singulis tractandi seriem prosequamur. *Effectrix primaria.*

Hominem antiqui Philosophi, non lubēter admodum, definiunt animal ex anima & corpore cōstitutum; sed animam potius vtētem corpore. Nam quod corpus induerit, profectò hanc mortem hominis quandam, vel incarcerationem potius, quàm vitam aut perfectionē arbitrantur: quandoquidem iste delapsus per alarum reuulsionem animum à diuinis seiungat (vt Porphyrio visum fuit) à quibus intelligentia, potestate, & puritate implebatur. Connectit autem generationi, mortalique naturæ; vnde caduca obliuione, errore, & ignorantia imbuatur. Nos, sacris initiati fontibus per Baptismum & gratiam spiritus sancti, aliud statuamus; quod nec Platoni fortassis absonum fuerit in Timæo, vbi mundum hunc laudat inferiorem, ac Dei opificis prouidentiam admiratur; ideoque vult animum corporibus alligatum, vt mundus ornetur magis, atque hoc descensu authorem omnium res vnaquæque pro statu suo colat ac veneretur. Cùm enim hominem sibi proposuerit ab initio mundi vt vniuersi finem, visus est sanè Magnus ille hominum sator, ante illorum fabricam obscuræ cuiusdam resolutionis speciem in animo habuisse (si loqui paulisper more corporeo licet) à fine primario ad caussas proximas, præcedentes, & elementa. Nam quia hominem voluerit animal istiusmodi, teste Mercurio in Asclepio, quod simul & Deum opificem colat, & cum Deo mundi *Ratio copula, qua humanus animus corpori iungitur.*

mundi maioris partem hanc infimam regat atque gubernet; iuxta gubernationis sedulitatem præmium consequatur. idcircò eundem ex illa natura duplici, mortali atque æterna conformauit, vt ita productum vtrique suæ origini satisfacere possit, æterna incolere scilicet, & gubernare terrena. Debebat enim sensibilis mundi sphæris singulis imperatrices animas suas. Sed cum in orbe hoc sublunari vnius id animæ beneficio nequaquam effici possit, sitque incorporei ad planè corporeum nulla proportio; idcircò data est huic sphæræ & gubernatrix stella, mirirũ anima rationalis, angusto quidẽ ergastulo comprehensa, sed quę sibi cõgenitis alis per infinitos circuitus omnẽ naturæ ambitùm superet, elementorum molem circumfusam, cælos & astra transcendat. Vnde per vices tum vitam cælestem, tum terrenam transigat, intelligentiæ, imaginationis suæ, ac rationis orbes à Deo recipiens, propriaque inuentione definiens, sed certis duntaxat temporum curriculis duraturos. Sunt ergo istius coniugij fines, Dei opificis gloria, mundi perfectio atque ornatus in ordine potissimum constituendus; deinde vt conuersemur mutuo in ciuitate hac vnica mundi inferioris, vtque pugnantes affectibus hisce corporeis æternam magis fœlicitatem (quò spectant omnia) virtute spontanea promereamur. Nam etsi hanc ipsam tribuere ad bonitatem Dei maximè pertinebat; gratis offerre tamen (vt libera potestate scilicet nihil ad diuinam gratiam gratuitam conferamus) non foret omnino absque iniustitiæ nota. Sed cum de finibus sat liquidò constet; dicamus porrò de connexionis modo.

Fines hominis creati & corporibus iuncti.

Cùm Deus in mundo hoc inferiore singula (fortassis & in cælesti similiter nobis parum cõspicua regione) ad ortum, interitumq;, seu generationẽ & corruptionem procliuia fecerit, minus tamen magisque in his vel illis, iuxta maioris concretionis minorisque vestigium, quod à formarum lenone spiritu corporibus inoleuit: Idcircò plantauit in speciebus singulis ad æternitatẽ mundi principia duo, actiuum vnum, vt marem; & passiuum alterum, fœminam. Ita enim amborum sexuum rudimenta primùm in cælis apparent, dum inter Zodiaci signa, inter erraticas stellas, inter quadrantes orbium singulorum, masculina quędam, fæmella reliqua censeantur. etsi ego vsu id obseruarim, à luce potissimum vim esse innati calidi in rebus omnibus; verùm à motu sexuum differentiam: sic vt planè directi & concitatiores circa conceptum, vel ascendentes in orbibus illis eccentricis atque epicyclis, ad masculorũ generationem maximè conferant; præsertim si ipsa materies vtriusque seminis correspondeat: fœmellæ autem conformationes à caussis contrarijs adiuuentur. vt sit plerisque temporibus visum in regione quapiam nasci subinde continuè mares, subinde fœminas. Habes & sexus imaginem in elementis 4. & eorundem qualitatibus primis, secundis & tertijs. Calor enim & frigus sunt qualitates masculinæ, humor & siccitas fœmininæ Confer te ad plantas atque metalla: est vel in speciebus singulis mas & fœmina, vt in Absinthio, Abrotano, Dactylo, Myrto, præsertim in illis generibus Orcheon siue Testiculorum (si Satyria simul annumeres) quorum ego industria magna voluptatis ergo me reperisse

In omni re naturali perfecta duo principia, masculinũ siue actiuũ vnum, & passiuum alterum seu fœmina.

risse scio diuersas species floris figura & folijs oppidò differentes, tum mares tum fœminas vsq; ad species 36. aut plus eo, infinitas si differentias colorum atque accidentarias cæteras quis exquirat. Quòd autem ad communem omnibus in generatione formam attinet: nascuntur quælibet ex duplici semine, peculiari quodam & masculo, quod ab eiusdem generis planta deciditur, & communiore altero terris indito, licet vel in hac sint plantis quibusque propria, quorum gratia inseuit natura radicibus sensum, vt genuinum ab alieno promptè dignoscerent: Vnde & plures inutiles herbæ vel sponte sua ex hisce infusis seminibus pullulant. Suntque alijs stirpibus, lapidibus, rebus metallicis regiones aliæ domesticæ magis, aliæ exoticæ & peregrinæ. *Duplex semen.*

Hinc poëta Georg. I.

Hic segetes, illic veniunt felicius vuæ,
Arborei fœtus alibi atque iniussa virescunt
Gramina. nónne vides croceos vt Tmolus odores,
India mittit ebur? &c.

& paulo post:

Continuo has leges, æternaque fœdera certis
Imposuit natura locis, quo tempore primum
Deucalion vacuum lapides iactauit in orbem,
Vnde homines nati durum genus.

Ita demum & in hominibus semen duplex fœmellum & masculum, quorum istud agentis (teste Hipp.) illud passiui principij obtinet rationem, etsi plærique vlteriore sectione semen vtrumque subdiuidát; ac tum in mare tum fœmina & masculinum & fœmininum semen esse contendant, quod mihi à ratione penitus visum est alienum. Nam differentiæ sexus in generatione illa potissimùm caussa est, quod nunc ab vno principio plus, nunc ab altero in molem conceptam fluxerit, & si parentum similitudo accidentaria, vt in vultu & aliarum partium conformatione vel ab imaginatione concipientis, vel alia quauis occasione mutetur. *Similitudo prolium vnde.*

Sed præter hæc semina duo particulatim in vnamquamque speciem concurrentia, concipere nobis oportet & seminarium tertium, quæ nihil sit aliud quàm forma specifica intra communioris ideæ ambitum comprehensa. Etenim ex multis particularibus formis in mundo intelligibili forma quædam conflata est vnica, qualem vel omnicorporem, vel pantomorpham visus est appellasse Mercurius, dum ex specificis pluribus paulatim in vnam genericam subalternam, & hinc in generalissimam referuntur. Itaque gignendarum rerum species vel ideæ, quandiu in illo communi senimario delitescũt, reuera sunt vnum quid distinctæ solum secundum potẽtiam siue respectum ad spiritum, qualitatem, corpus atque materiem informandam. Eiusdem quoq; communis formæ in vniuerso cõmunis est spiritus, cõmunis qualitas atq; subiectũ, mundus sensibilis scilicet mundo huic minori vndiq; circumfusus: quemadmodum passim totius ratio assistit partibus singulis, idea communis speciebus *Præter semina duo commune seminarium siue exẽplaris ratio.*

inferioribus, vti Sol ſuo calore & lucis viuifico radio plantarum ſeminibus & terræ ſimul aſſiſtit, ea quæ ſunt poteſtate in actum prouocans, quæque imperfecta perficiens & elaborans. Ita enim duobus ſeminibus eiuſdem ſpeciei ad generationem hominis vel alterius animalis ſe mutuo complectentibus accedit illa mox omniformis anima, ſeu ſit ipſius mundi, ſiue in mente diuina, cui radius ſimplex, verùm multiplices ſpecies nondum actu, ſed ſola duntaxat poteſtate inuicem differentes, donec & particularium ſeminum ſpiritus cum vniuerſi ſpiritu copuletur: quod non fit prius, quam illi ſubiectam ſibi materiem, ſeu ſeminis maſſam per qualitates congruas in eam aptitudinem redigant, vt influentis ſpecificæ formæ dignum ſit receptaculum. quod vti commodius aſſequaris, illud imprimis cogita, quod in vtroque ſemine triplex natura contineatur, primò ſubſtantia planè corporea ex mundi elementis oriunda, ſed ex paterno, maternoque ſanguine velut principijs proximioribus. Hanc ſuprà conſiſtit qualitas ſiue ſyndromi accidentaria ex accidentibus multis præſertim proprijs, & neceſſarijs in vnius potentiæ indiuiduam rationem temperata, quæ nobis licet externa dicatur, alijs tamen vel abditis vel minimè ſuccurrentibus, plerunque ad iudicandum ſpeciem profertur eſſentialis differentiæ loco. Supra qualitatem conſtituo Spiritum, qui meo iudicio, & ſecundum mentem Hipp. lib. De dieta de carnibus, à verè innato calido minimè differt, vti nec ille communis ſpiritus mundi ab elemento ſtellarum, quod multi in ore ſæpius habent, intelligunt ſanè perpauci. Hic ille eſt Spiritus aduentantis formæ, vel animæ primarium inſtrumentum: connectit formam corporibus, vti alligatur ijſdem ſpiritus intercedente vehiculo qualitatis. Ille eſt idem ſpiritus quem cenſet Hippocrates cuncta perficere, nectere, videre & intelligere. alioqui enim neceſſe fuerat ex animabus animam naſci quadam multiplicationis inepta ſpecie, ac ſtatim in rudi conceptu habitaret forma perfecta, foretque vel animatum ſemen. abſit, abſit, ſic enim animarum nimis & ganeones & ſcorta prodigerent. Verùm in ſemine cum qualitate (vt dixi) deciditur ab vtroque parente ſpiritus, qui quoniam in eo loco ſunt elaborati, cui à corde arteriæ, à cerebro nerui, & ab hepate venæ plurimæ inſeruntur; idcircò diuerſis humorum atque ſpirituum generibus tribus, velut in maſſam vnicam confluentibus, formatur & corpus vnicum, & vnus gubernator ſpiritus; in quo tamen ideæ permanent illarum partium omnium, figurarum, qualitatum, vnde originem traxit. Nec ceſſat penes illarum occultos impetus & efficaces maximè, poſtquam ſubiecto idoneo proportione media copulatur, diſponere ſingula, vel ab initio in qualitate atque materia, vt formæ ſpecificę (cuius rationem ſemper obſeruat omnemq; neceſſitudinem ad facultates & actiones) hoſpitium commodum, vel ſubſterniculum fiat: quin, mea quidem ſententia, dum toti totus incumbit, toti totus permiſcetur, neceſſe eſt omnium partium cordis, hepatis, cerebri, carnis, neruorum, oſſium, &c. conformationem ſimul incipiat; verùm propter materiæ inæquabilitatem, propterque maioris perfectionis neceſſitatem, non æquè

In vnoquoque ſemine triplex natura.

Subſtantia corporea.

Qualitas.

Spiritus.

Spiritus energia.

Generationis forma.

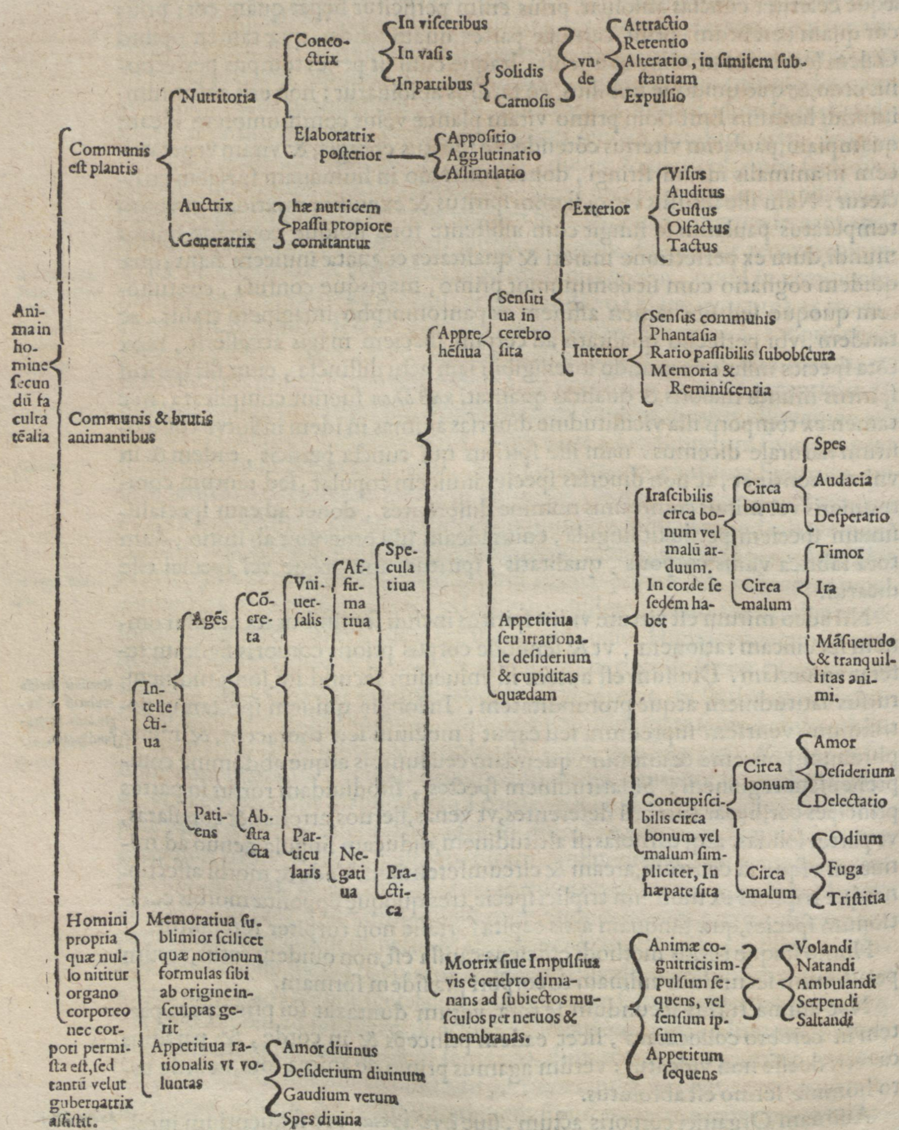
æquè celeriter cunctas absoluat. prius enim perficitur hępar quàm cor; prius cor quàm cerebrum; prius carnosæ partes quàm solidæ. quæ tamen opinio Galeni sententiæ minimè conuenit. Itaque cum sit penes tempus perfectionis ordo,& quo quidque nobilius, eò tardiùs absoluatur: non erit absurdum, infundi hominis Embrioni primo vitam plantæ velut communiorem ideam quampiam,paulatim vlterius cõtendente spiritus energia; & vitam vegetatricem in animalis ideam stringi, donec postremo in humanam speciem coarctetur. Nam ille infusus vtriq; semini spiritus,& exquisita mixtione in vnum temperatus paulatim se iungit cum assistente foris sibique contiguo spiritu mundi,dum ex perfectione maiori & qualitates cognatæ inuicem fiant; quæ quidem cognatio cum sit communior primo, magisque confusa, confusiorem quoque sed sibi tamen affinem ex pantomorpho imaginem trahit; ac tandem, vbi perfectio qualitatis ad certam speciem magis accesserit, mox tota species influit ex mundo intelligibili iam actu distincta, cum illi spiritui spiritus mundi maioris,& qualitas qualitati καθ᾽ ὅλων fuerint complicata. nec tamen ex temporis illa vicissitudine diuersas animas in idem influere compositum naturale dicemus. nam ille spiritus qui cuncta perficit, eadem & in vnitate continet, ac non diuersas species inuicem copulat; sed tantum communioris vel minus communis nomine differentes, donec ad eam specialissimam speciem perduxit singula, cuius ideam sibi proposuit ab initio, dum tota fabrica vnius corporis, qualitatis, spiritus, animæque vel speciei esse dicatur.

Nil adeo mirum est virtute vnius spiritus inclusi seminibus ita absolui omnem specificam rationem, vt & sensibile corpus prioris corporis figuram referat vniuersam. Diuisum est autem id vniuersim secundum longitudinem; rursus latitudinem atque profunditatem. In longit. quidem spectamus potissimum ventrem supremum seu caput; medium seu thoracem, & metaphrenum; postremò & infimum quendam ceu lumbis atque abdomine comprehensam regionem. Si latitudinem spectes, subdiuidam rursus in partes principes cor,hępar,cerebrũ deferentes,vt venas,neruos,arterias,& copulatas, vt partes solidas, atq; carnosas: si altitudinem,diducam singula denuo ad minutum vsque in centrum,aream & circumferentiam. Vnde & morbi affectionesque triplices ex motuum triplici specie,tres quoque oppositæ morbis curationum species,quæ tanquam artis capita fortassè non turpiter referantur. *Hominis diuisio vniuersi in longit. latit. & profunditatem.*

Homo itaque totius methodi efficiens caussa est,non quidem totus,verùm potissimùm secundum animam & corpori præsidem formam.

Nec anima rursus secundum se tota, verum duntaxat sui principem partem in cerebro collocatam, licet eadem princeps & in corde, & partibus cæteris deesse non videatur: verùm agamus primo de anima tota,sicutde toto homine sermo est absolutus.

Animam Organici corporis actum, siue ἐντελέχειαν pro sequentium intellectu ita diuisimus. *Animæ distributio.*

Anima in homine secundū facultates alia
Communis est plantis
Nutritoria
Concoctrix
In visceribus
In vasis
In partibus
Solidis
Carnosis
vnde
Attractio
Retentio
Alteratio, in similem substantiam
Expulsio
Elaboratrix posterior
Appositio
Agglutinatio
Assimilatio
Auctrix
Generatrix
hæ nutricem passu propiore comitantur
Communis & brutis animantibus
Apprehēsiua
Sensitiua in cerebro sita
Exterior
Visus
Auditus
Gustus
Olfactus
Tactus
Interior
Sensus communis
Phantasia
Ratio passibilis subobscura
Memoria & Reminiscentia
Appetitiua seu irrationale desiderium & cupiditas quædam
Irascibilis circa bonum vel malū arduum. In corde se sedem habet
Circa bonum
Spes
Audacia
Desperatio
Circa malum
Timor
Ira
Māsuetudo & tranquillitas animi.
Concupiscibilis circa bonum vel malum simpliciter, In hæpate sita
Circa bonum
Amor
Desiderium
Delectatio
Circa malum
Odium
Fuga
Tristitia
Motrix siue Impulsiua vis è cerebro dimanans ad subiectos musculos per neruos & membranas.
Animæ cognitricis impulsum sequens, vel sensum ipsum
Appetitum sequens
Volandi
Natandi
Ambulandi
Serpendi
Saltandi
Homini propria quæ nullo nititur organo corporeo nec corpori permista est, sed tantū velut gubernatrix assistit.
Intellectiua
Agēs
Patiens
Cōcreta
Abstracta
Vniuersalis
Particularis
Affirmatiua
Negatiua
Speculatiua
Practica
Memoratiua sublimior scilicet quæ notionum formulas sibi ab origine insculptas gerit
Appetitiua rationalis vt voluntas
Amor diuinus
Desiderium diuinum
Gaudium verum
Spes diuina

Oportet nos autem & animæ & animi ipsius rationem ante omnia contemplari, eo quod hæc ipsa non tantum discursus varios & discursionum circulos præstent atque efficiant, verùm & circulorum, ordinum, viarum, ac terminorum omnium Idæam Archetypam in sese complectantur, iisdemque rursus velut pro fine, pro materie siue subiecto vltimo substernantur; vnde respectu discursionis Cyclognomicæ & caussæ efficientis rationem obtinent & formæ, quodammodo verò & finis atque materiæ. Ab ipsa etenim humana mente velut immenso quodam Oceano tot fluminum recti atqui obliqui cursus oriuntur, in eundem conuersi denuò reflectuntur, ac postremo per animum velut exemplar omnis doctrinæ ac disciplinæ ordo formatur, in animo natus ibidem & rationem stabilem & sedem fouet sempiternam. Etenim Rationalis anima, teste Plotino, à summo bono procreatur per intellectũ medium, vnde ab vtroque sibi desumens aliquid, per ipsum bonũ vnitatis particeps facta est, per mentem verò primã & ordinis & pulchritudinis, quæ in notionum atque idearum omnium optima dispositione consistit. Rursus cum in mente opifice hanc potissimum trinitatem Platonici animaduertant, vnitatem, pulchritudinem, ac potestatem, quamuis in deo omnes omnium rerũ species sint maximè vnitæ, simplices ac secundũ formalem rationem connexæ; Deum tamen non tam ex rei conceptæ quàm concipientis natura nunc sub entis primi, nunc sub vnius, nunc sub boni summi magis ratione considerant; Naturæ vnionis essentiam magis annectunt; Boni pulchritudinem; Veri potestatem & robur. Itaque in rebus vniuersi ex hisce tribus principiis sacræ ternionis flumen quoddam continuum ducunt, vti monstratum est supra.

Cur de animæ accuratius disputandum pro inuenienda Methodi ratione.

Trinitatis progressus.

Accedit huic sententiæ Proclus, etsi diuinis nominibus paulo inter se aliter comparatis, Cùm tres sint (inquit) in diis intelligibilibus occultisque rationes, & prima quidem obsignata sit bono, ipsum videlicet bonum ex se intelligens, vbi (sicut sacra eloquia tradũt) paterna primum est vnitas, secunda autẽ per sapiens designetur, vbi prima viget intelligentia, tertia per pulchrũ definiatur, vbi intelligibilium est pulcherrimum. Secundum tres has intelligibiles caussas, tres quoque virtutes in vnitate conueniunt, atque per vniuersum defluũt, Fides scilicet, Veritas, Amor. Fides quidẽ omnia firmat in bono, Veritas autem omnem in entibus cognitionem explicat, Amor denique conuertit omnia congregatque in pulchri ipsius naturam. Subiungit statim: Eiusmodi sanè trinitas hinc per omnes deorum progreditur classes, omnibusque ad ipsum intelligibile irradiat vnionem: sed diuersimodè pro ordinis cuiusque suscipientis ratione diuersa. Nec est quod istam varietatem in collocandis diuinis nominibus admiremur, cùm cũcta per modũ vnius sint semper in vno Deo, nostra tantum caduca cogitatione distincta. Sed rectiùs hæc Petrus Lombardus ex authoritate Ecclesiæ, cui nos assentimur.

Tria formarum genera.

Ex eodem fonte diuinus ille Plotinus in vniuerso tria deducit formarum

genera; prima quidem infimarum & naturalium, quales in mixtis atque elementis apparent; alia verò mediarum & rationalium, quales in hominum genere contemplamur; postremò diuinarum & suprà naturam existentium, vt sunt diuinus intellectus, mundi opifex, rerumque ideæ, id est, diuinæ intelligentiæ actus primi & rerum exemplaria. Harum formarum illæ, quas naturales diximus, materiæ insunt simul & adsunt iugiter; superiores verò & diuinæ ipsi nec inesse videntur, nec adesse iuxta naturæ cognationem; mediæ verò medio sese erga illam modò gerere statuantur; nam materiæ nõ insunt quidem, sed propensione quadam assistentes eandem fouent, formant, atque viuificant, atque hinc pariunt humanum animal medium inter mentes angelicas & brutorum animas, totius verò vniuersi, teste Mercurio, nodum & vinculum.

Tres virtutes animorum. In hoc eodem animali ab eadem ternione Pythagorica tres præcipuè animorum virtutes colliguntur. 1. Cogitatio, ratio, consilium; homini quodammodo propria. 2. Intelligentia, sapientia, mens actiua; homini cum angelo cõmunis. 3. Coniectura, phantasia, pænes quas vix à brutis, præterquam accidentali modò, dirimitur. Vnde & tres homines alicubi in singulis recensebat, Idealem, Rationalem, & Sensualem, in vnius humani animalis speciem adunitos.

Distributionis ratio in anima rationali. Verùm vt animorum omnem animarumque partitionem in pauca capita, inque vnam tabellam contrahamus, in qua velut speculo naturam totius atq; actiones singulas accuratius contemplemur: Animam sanè imprimis simplicem homini datam atque impartibilem dico, iuxta similitudinis rationem, quam ab opifice, cuius germen existit, primum est assecuta. Propter itaque partiri nostrum nihil penitus huic dignitati derogatur; etsi enim insectilis est tum anima, tum animus ipse secundum substantiam, diuiditur tamen à ratione nostra iuxta facultatum spirituum atque actionum numerum, quas in nobis oppidò differentes secundum partium corporis atque organorum diuersitatem potis est exercere; quemadmodum in simplicibus medicamẽtis, quorum plurima licet duabus tribusúe qualitatibus prædita, sic tamen easdem in vnitate continent, vt nulla ipsarum alteri officiat, sic tamen suo tempore & loco singula suas exerceant vires, ac si in eodem subiecto naturæ contrariæ simul existant, ac prorsus separatæ; cùm tamen in formæ vnius characterismum potiùs coalitæ videantur. *Simile.* Idem ex Solis radio pulchrè intelliges, qui ex ipso lucido corpore lumen in orbem subiectum deferens, natura quidẽ vniformis & simplex apparet, per vitreas verò fenestras variè coloratas, hinc inde transmissus, diuersi coloris speciem induit peregrinam, vnde & animalis spiritus, teste clarissimo philosopho Actuario, in cerebro naturæ simplicis atque vniformis generatur; qui postea ad sensuum singulorum organa dimissus instar solaris radij momento in plures sese transformat species, secundum partis subiectæ indolem; quarum adminiculo commodum fiat ac prorsus analogum diuersi tum sensus tum actionis animalis instrumentum.

Anima itaque cùm ſit ſimplex ſecundum eſſe, ratione tamen eſt diuiſibilis, ac primum quidem vita illius, teſte Plotino, duplex exiſtit: Prior ſanè & ignobilior, per quam fato quodammodo ſubiecti ſumus, eſt forma corporis corporibus affixa in alio ſubſiſtens ſcilicet, & eius velut pars exiſtens: Hanc diuiſimus in ſenſitiuam, appetitiuam, & motiuam. Poſterior & multo priore ſublimior, quæque & tempore, iuxta Mercurium, & fatis antiquior nos cum velimus à fato liberat, forma eſt humani animalis à corpore libera, præſes alterius vitæ in ſe ipſa ſemper permanens. Ea corpori velut gubernatrix aſſiſtit quidem, corporeis tamen particulis minimè permiſcetur. Interim per amorē atque affectionem ad ſenſus quandoque aut ſimulachra delabitur, ſubinde in ſe conuertitur, ſæpe & ad mentem ſuperiorem alas explicans, ad ideam idearum vſque conſcendit.

Vita animæ duplex. 1

Hæc igitur poſterior vita pars noſtri immortalis dignior, & veluti vitæ prioris exemplar iuxta artificis normam exactæ quoque trinitatis imaginem ſeruat, Intellectu ſcilicet, Ratione, ac Phantaſia; quæ quidem poteſtates tres duobus rurſus extremis continentur, Deo nimirum ſupra omnem intellectum atque naturam; Senſu atque ſenſibili re, ſub animæ humanæ poteſtate; Naturæ autem affinitate (iuxta Actuarium) ſenſibilium iuxta & intelligibilium vnumquodque cognoſcimus; quo quidem argumento vel ſolo animorum immortalitatem ſatis demonſtrabat. 2

Mens itaque humana cognoſcit vel {
- Natura & ſimilitudine
- Excellentia
- Participatione

} Ea nimirum {
- Quæ ſecundum ipſam ſunt; hinc Ratio.
- Quæ poſt ipſam ſunt; hinc Phantaſia.
- Quæ ſupra ipſam ſunt; hinc Intellectus

Mens quidem ſuperior anima noſtra excurſu ad ſimilia gaudens, ſpecies ac notiones primum intelligibiles concipit, ſenſui è directo oppoſita, radium tamen dimittit in facultates ordine inferiores. *Mens ſuperior anima.*

Intellectus verò menti dignitate proximus à mente ſuperiore hanc idearum lucem accipiens, in facultates quæ deinceps ſunt ſpectacula traducit quantitatis atque coloris expertia. *Intellectus agēs.*

Hæc deinde excipiens rationis facultas ambigua inter extremas (quippe quæ ſpectris inſtabilibus notiones ſtabiles iungat) imaginationi velut per manus tradit. *Intellectus paſſibilis.*

Ea demum paſſioni obnoxia magnitudinem iungit, & qualitatem, figuras, ſitus, colores, habitus, tempus, & locum; eſtque eadem ipſa animalibus brutis velut œconomiæ totius apex & regula. *Imaginatio.*

Conuerſim rurſus à ſenſibus ſumpto initio, vis animi phantaſtica ſenſibilium *Senſus.*

biliũ rerũ ſimulachris agitata alarũ quaſi ſuarũ explicatu ſeſe in ſublime tollit, cui mens ſuprema oppoſita per diametrum radium diuinæ lucis immittit, quorum concurſus excipiẽs ratio quę pro natura ſua poteſt ad quæcunq; velit annuere, diuerſis tamẽ inter ſe afflatibus immutata cũcta diuidit atq; cõponit.

Generalem hanc animi partium rationem officiorumque differentias ex ſubiecta tabula melius aſſequeris.

* Status SOLI comparabilis Supra animam.

¶ 1. DEVS.
Summum bonum extremorum alterum.
Cognoſcit per eſſentiam ſuam.
Reſpectum habet: Dũtaxat ad ſeipſum, iuxta Platonicos.

¶ 2. INTELLECTVS PRIMVS.

Hæc tamen omnia potius iuxta veterum Philoſophorum & Zoroaſtri doctrinã, quàm Chriſtianorum intelligenda memineris.

Communis & iuxta Merc. Dei filius, Mens, Opifex, Expreſſum boni verbũ formas tãtum in ſeipſo reſpicit tanquam vniuerſi totius exemplari perfectiſſimo, vnde & mundus intelligibilis, Mundus idearum, prima vita atque eſſentia nominatur.
Reſpectum tamen obtinet:
1. Ad Deum atque vnitatem, à qua formatur.
2. Ad ſeipſũ prout exiſtit in ſe, atq; in multitudinẽ idearum delabitur.

* Status lumini comparabilis.

¶ 3.
ANIMA RATIOnalis ſeu humanus animus, ea formas & intra ſe & extra ſe reſpicit, hęret menti vt inde ſubſiſtat, alatur cognitione & perficiatur; hęret corpori vt ipſum regat: vitam præbeat atque perficiat.
Huius igitur gradus & partes ſunt

INTELLECTVS ſecundus, Agens, Apex animæ Rationalis, rationis pater, cuius beneficio formulas obtinemus ab intellectu communi.
Cognoſcit per ideas notiones ſeu qualitates infuſas atque congenitas, verſaturque circa ſubiecta vniuerſalia abſtracta à materie, immutabilia & æterna, ipſe immobilis, non vtitur inſtrumento corporeo, deſcendit tamen aliquando per amorẽ, idque ſecundum radium potius quam eſſentiam ſuam; huic & memoria ſtabilis aſtat.

INTELLECTVS patiens inferior aliis paſſiuus ſiue poſſibilis vel ratio cuius beneficio extrema diſtinguuntur & componuntur varie, media inter diuina & naturam.
Cognoſcit etiam per qualitates infuſas ſed mobiles, verſatur circa intelligibilia ſed quatenus materiem redolent ac phantaſmatibus complicatur circa mobilia modo immobilis, modo circa immobilia mobilis, Motu gaudet magis circulari, habetque adiunctam memoriam inſtabilem.

PHANTASIA ſiue Imaginatio.
Cognoſcit per qualitates peregrinas motu pene recto deorſum primo, inde ſurſum, verſaturque circa obiecta mobilia mobilis: circa particularia, concreta materiei & mutabilia prorſus mutabili motu, aſtat huic ſenſus communis.

* Status calori Solis comparabilis.

Reſpectus obtinet ad:
1. Ad intellectum per quem patri copulatur & in deum tranſit.
2. Ad ſeipſũ prout exiſtit in ſe.
3. Ad naturam animalem prout ex vniuerſalium ratione ad particularium imaginationem deſcendit.

¶ 4. SENSVS vnde animalis vita, vis vitalis atque paſſibilis.
Vix aliter formas quam extra ſe reſpicit niſi ſub obſcura ratione & per vmbrã potius, habetque ſub ſe res omnes in natura viſu, auditu, & cæteris ſenſibus perceptibiles.

Animæ ſubdita: Senſus; Res naturales & ſenſibiles; Materia.

Vnde reſpectum habet animalis vita:
1. Ad animam, prout illius imago eſt, & ab illa dependet.
2. Ad ſeipſum prout in ſe aliquid eſt, & in ſenſuũ multitudinẽ deriuatur.
3. Ad naturam inferiorẽ, prout huic pręeſt & paſſionibus ſubiecta eſt.
4. Ad materiẽ,

DE INTELLECTV PARTICVLATIM *eiusque potentia.*

CAPVT IIII.

HActenus & animi totius rationem & partium singularum sermonē cōmuniorem instituimus, ex quo nō adeò difficile fuerit particulatim singulas ac multò quàm dudum penitius intueri; neque id à methodo nostra omnino alienum puto, cùm ea quæ discuntur apprehendantur per modum atque naturam illius quod apprehendit. quare si neç animam neque animæ partes accuratè perspexeris, profectò neque apprehensionis viam modumúe vllo pacto consequeris.

Quod itaque ad Intellectum proprius spectat, vocant hunc actum circa immobilia immobilem atque immutabilem. Diuiditur autem in Communem & cuique Proprium. Proprius rursum in Agentem & Passiuum: voluntque sic adesse intellectum actiuum passiuo siue possibili, vti oculis simul & coloribus ad visionem lucis externæ radius. Est enim & oculis quidam splēdor innatus, qualis potissimùm animantium quadrupedum generi circa amphiblistroidem tunicam & ingressum nerui optici, in ipsa vuea tunica illustris apparet, vbi sanè omnium colorum penè vel ad sensum apparent temperatæ inuicem atque commistæ seminales rationes. Ex hac congerie animalis spiritus immutatus proprium fit visionis instrumentum: mouetur autem à colorum externis simulachris; verùm adueniens extrinsecus lumen solis tum ipsos colores obiecti corporis ad oculum defert atque illustrat, tum colorum seminales species ex aduerso in oculi substantia sepultas excitat, in occursum rapit, in actum denique ex potentia prouocat, vnde per mutuum angulorum occursum visio ipsa perficitur. Compara nunc colores cum simulachris sensibilibus cæteris, cum ipsis etiam Phantasiæ imaginibus; oculum verò nostrum cum anima, humorem crystallinum cum parte rationali; ingenitā verò illam colorum seminalem speciem cum intellectu agēte, & notionum fæcūdo gremio. Itaque lumen illud externi solis intellectui communi optimè est comparabile, qui à patre luminum descendit, qui quidem parens, vel Psalmista teste, soli se comparat, in sole ponens tabernaculum suum. Sicut verò sese pater ad intellectum filium habet: ita & hic ad intellectum agentem proprium; propriùs demum agens ad passibilem naturæ totius medium, atque vniuersi opificij finem.

Intellectus quid sit.

Simile in oculis humanis.

Vtque omnium intellectuum videas colligantiam mutuam, scito imprimis Esse ipsum atque ipsum Vnum quod ex superfluenti bonitate extra se in alia quoque naturarum genera fluxit, paulatim delapsum velut per gradus à perfectissimis naturis per imperfectiores ad imperfectissimas defluxisse, & demum desinere in materiem primam, quæ prope nihil esse videtur. Hinc in Deo primum colligimus esse quoddam absolutum, verum, & supereminēs; in intellectu esse intelligibile, in anima esse naturale. In primo igitur Ente

Omniū intellectuum colligantia mutua.

ſpecies rerum per modum maxime vnius collocarunt. In ſecundo ſiue intellectu per modum idæarum plurium in mundo quodam exemplari atque intelligibili primo. Quantò deinceps inferiorem ordinem mundi res obtinẽt, tanto magis & ab ipſo Eſſe intellectuque primo deficiunt,& ab vno delapſę in multitudinem,modum quoque ſuæ cognitionis magis mutabilem & partitioni obnoxium trahunt. Proinde Max. Tyrius Philoſophus mentem diuinam rectiſſime Soli comparat, cuius poteſtas eſt vno ſimul intuitu cæli & terrarum opera omnia latè inſpicere: humanam verò,inquit, more viatorum non niſi mora longiſſima ac diuerſis temporibus vniuerſi regiones peragrare. Ac prior illa eſt quã Plato mundi parentem atque opificem vocat, ſed neque nomen enuntiat quod minimè nouit, neque colorem prodit quem minimè vidit, nec denique magnitudinem exhibuit quam nunquam attigerit; tota autem & integra non niſi vacuæ atque in ſe contractæ illabitur menti,quæ tum demum ſeſe illam videre perſpicit,atque in actum ſuum reflectitur,cùm adeò recta & valida eſt,vt aciem ſuam ſynceriſſimam illam in lucem poſſit intendere,cuius aſpectus neque caliget vnquam, neque grauata compedibus virtus nimium ad terrena reuellatur, quin potiùs iuxta conſilium Tyrij aures aduerſus ſenſibilia protinus obſtruat, ſeque ipſam duntaxat veriſſimæ rationis influxui & diuini amoris gubernationi commendet.

Comparatio intellectus cũ Sole.

Intelligentiũ rerum claſſes 3.

Sunt igitur claſſes intelligentium rerum præcipuæ tres, Deus, Angelus, Anima. Deus nihil ſuſcipiendo intelligit, ſed per comprehenſionis modum omnium in ſe ipſo ſcilicet facultatem ſuam communiſſimam diſtribuit inferiora ſingula. Medius Angelorum ordo capit idæas vniuerſales à ſuperiore Bono, ac diſtribuit inferioribus atque per Dei lumen rerum omnium effectiuum earundem rerum ſpecies haurit atque intelligit. Animæ Rationales capiunt rerum ſpecies, in animas inferiores non diſtribuunt.

Quatuor in intellectus dimanatione ſpectanda.

Hæc igitur tibi potiſſimum quatuor ante oculos ſtatue. 1. Lucis diuinæ radium à mente ſuperna diffuſum. 2. Species ſiue ideas rerumque creandarum rationes in ipſo radio exiſtentes. 3. Mentes quæ radium hunc in continuum dimanantem accipiant. 4. ac poſtremò iſtius iam radij formulis fæcundarum mentium vires atque actiones. Primum etenim, vt præclarè Marſilius Ficinus demõſtrat lib. de immortalitate animorum, ille diuinus radius prout in ſimpliciſſima Dei vnitate conſiſtit,ſimplex eſt prorſus atque vniformis;idcirco & ideã vnicã offert diuino oculo, ſed illã interim per multos Eſſendi modos rebus gignendis communicabilem. Quo autem longiùs idem à diuina vnitate recedit,formam magis multiplicem induit, vti linea à centro producta in ipſo eſt indiuidua,recedens autem longiùs in portiones plures extenditur. Simpliciùs itaque radium capiunt mentes ſuperiores, reliquæ verò quo magis declinant, eo & multipliciùs. Fit tamen, vt per illas ipſas ideas pauciores non pauciora videant animi ſublimiores quàm per plures ideas atque diſperſas reliqui tenentes inferiorem gradum. Quemadmodum

ſane

ſanè peritus medicus futuras morbi mutationes vno dexterius ſigno eoque communiore faciliùs percipit, quàm inexercitatus alter aut imperitior, etiam pluribus ſignis hinc inde collectis ac minimè in vniuerſalem vnitatem confluentibus.

Intellectus superni actio in inferiorē atque poſſibilem.

Intellectus externus ſecundum Ariſtotelem agit in poſſibilem ſpeciem intelligibilem procreando, in phantaſiam verò influxu partim, partim verò abſtractione: Influxu quidem, penes quem inferiora excellentiore modo continentur in ſuperioribus; Abſtractione, dum ſpecies Phantaſiæ ex potentia in actum prolicit, non aliter quàm ſi quiſpiam cui ſint eneruatæ vires non niſi alterius robuſtioris adminiculo nauim trahere poteſt, ille ſuccenturiatus operi, atque vt agens præcipuum ad hoc obeundum munus accedens, formam de actiua potentia imperfecti agentis educit, promouet, atque confirmat.

Ad intelligendi actum quæ requirantur.

Ad ipſum igitur intelligendi actum hæc velut vlteriores cauſſas atq; principia requiri cogita, Deum ſcilicet primò & mentem primam velùt communes efficientes cauſſas: innatam verò notionem ac formulam tanquam agens proprium atque ſecundum: tertiò, ex ſenſibus elicita ſimulachra velut incitamēta ac reminiſcentię cauſſas effectrices: quartò, humanos animos finis rationem continentes, ſubiectique & materiæ locum.

Intellectionis modus.

Quòd verò ad intellectionis modum attinet ipſis humanis mentibus abditiſſimum, ſtatuit illum Plotinus verſari ſemper circa diuina modo quodam indiuiſibili. Mihi tamen ſecundum receſſum ab intellectu primo ac propter affectionem ad potentias inferiores nonnihil quoque à ſummi Boni ſtabilitate deſciſcere & mutabilitatis vmbram induiſſe videtur; in qua nihilominus ſupra facultates animæ cæteras naturæ vnius ac ſtabilis imago pulcherrima ſemper eluceſcat, quare & tres illius agentis intellectus particulares aliæ velut ſpecies à pleriſque recenſentur, Influere nimirum, Abſtrahere, atq; Intelligibilem ſpeciem procreare. Hæc autem ſingula velut in momento pręſtat ac celeritate tanta in pleriſque, vt ſuamet inter diſcurrēdum veſtigia concitatus animus ægrè aut obſeruare aut perſequi poſſit, multò faciliùs ſurſum deorſum in orbem agitetur, quàm qua via inſtiterit animaduertat. Vnde & Intellectum velut lumen Plotinus appellat mira dexteritate perpetuò in ſe reflexum. Etſi verò hic actus illius inconcuſſus quodammodo atque perpetuus ſit; fit tamen, vt ipſi non percipiamus: quamdiu etenim principale agens vim ſuam vſque ad ſenſus limites non traducit, nondum per totam animam actio iſtiuſmodi propagatur; quare necdum agnoſcimus, quippe qui vnà cum ſentiendi virtute ſumus, & perpetuò (niſi vi contenderimus ponere hæc ſimulachra ſenſibilia) per eadem ipſa à vita ſuperiore diſtrahimur, atque in vmbra potiùs cognitionis quàm veritatis luce iactati retinemur. Sed vt rem in pauca conferam, vnumquodque animatum quamdiu viuit, tandiu per ſeipſum munus proprium ſubit; verùm tunc demū id nobis contingit animaduertere, quando facultatum fit mutua quædam tradu-

traductio, ac velut actionum anguli diuersis agentibus prorogati circa mediũ complicantur. Rectè igitur Plotinus, Atqui quamdiu in superna extitimus regione, in ipsa mentis natura (inquit) quondam fœlices nos bene gessimus, & in vnitatem omnia colligentes meditabamur: intellectus enim tunc erat qui solus intelligebat, anima verò quietem agebat, mentis officio atque actioni ritè concedens. Postquam verò huc delapsi sumus vicissim animo persuasionem inducere exoptamus tanquam exemplar volentes in imagine cõtemplari, etsi interim ratio naturæ ambiguæ ductu paulatim transferat imaginem in intellectum verum, qui sanè idem est atque illa quæ verè intelliguntur vereque sunt & omnium prima. Ex quibus facilè patet, mentem superiorem, quæ in patria quondam sua impartibilis fuit, iuxta Platonicos, nunc rationem subire nonnihil diuisibilem; & quæ quondam fuit cognitio pura, simplex, determinata, nunc factam vmbratilem, confusaneam & determinationis indigam, vel cuiusdam excitamenti potius per sensum & rationem.

Animæ statum ante corpora secundum Platonicos.

Porrò cùm facilè quicquam percipere nihil sit aliud, quam rei naturam attingere, difficulter verò intelligere contra: cùm rursus attingere naturam rei sit ab obiecto moueri; fit sanè vt ab ijs quæ Entis rationem magis minusúe includant, intellectus noster non tam facilè moueatur; quòd hæc quidem à natura motionis actiuæ, illa verò à motionis passiuę indole plurimũ deficiant. Habes in quibus versetur potissimum omnis intellectus nostri labor & difficultas. Verùm de cuiusque facultatis obiectis sermonem subnectemus, si prius in animis humanis eas vires quæ sunt ab intellectu reliquæ, paucis prosecuti simus.

FACVLTATIS RATIONALIS *particularis consideratio.*

CAPVT V.

QVANTO laudis atque decoris interuallo mens rationem superat, tanto & Ratio vim phantasticam, Phantasia verò sensum atq; naturam inferiorem. Etenim (vt verbis Actuarij loquar lib. I. de spiritu animali) sensationum formulas excipiens Imaginatio quasi ab anima rationali suscitata inquirit pertractatque singulas, sed Minerua crassiore. Tantum etiam inest erroris atque vesaniæ huic infernæ animi parti, vt quæ vel ipsi naturæ concessa non sint, sibi vt fingat concedi liberum putet. Ac sanè in errores fędissimos hęc nos cito conijceret, nisi exploratrix Ratio insanos huiusce impetus obiurgans acriter increpansque tanquam è specula cohiberet. Namque hæc in alium rerum apparatum, in altius sese theatrum conferens spectra inania cum ingenitis notionibus confert, mox & bonos promos & condos imitata, quęcunque ab illa

Imaginationis actio ante rationem.

ab illa exegeris, partim ad manum habens, partim vestigans altiùs, sursumque & deorsum versans singula, postquàm inuenerit, elargitur.

Est igitur Ratio seu Cogitatio vera (vt Marsilius doctissimè tradit, comm. in 1. lib. Plot. enneadis 1.) intelligentia quædam latiùs explicata, quæque modò intellectum attingens vniuersales rerum ideas intuetur, modò ad imaginationem deuoluta, perq; ipsam ad ingenium animalis vniuersales characterismos ad particulares vsque deriuat, modò has cum illis variè comparans, quo cõsentiant, quoue dissentiant, discernit & iudicat. Etsi interim non rectè putet Marsilius per discessum ab intellectu ad singularia animum componere, ascẽdentem contra statuat in resolutione versari, nisi (quod plerisque etiam classicis viris in vsu video, qui hæc nomina synthesim, analysim, diæresim turpissimè confundunt) per compositionem diuisionis nomen voles subaudiri, per resolutionem compositionis nomen intelligas diuisioni prorsus oppositam: quanquam qui plura in vnum colligant, non tam resoluere quam componere atque vnire meritò iudicantur. Ratio quid.

Verùm licet ex antedictis omnem facultatis rationalis indolem perspiciat facilè quisquis ingenio valet, ne tamen in ipsis principijs iusto vel strictior sermo vel obscurior plerisque videatur, paulo hũc latiùs quàm proposuerim extendemus. Volunt autem Rationis discursum Metaphysici nobis vel maximè proprium ac penè solùm perfectè circularem; nam cùm sit media inter diuina quæ semper manent & quasi consistunt, & naturalia quæ lapsu quodam motuque recto à seipsis digredi solent, vna hæc meritò plenam ac solidam conuersionem adipiscitur inter statum rectumque motum quodammodo mediam. Idcirco & Plotinus sic rationem quandoque intelligit, vt quamuis natura sit vnica & à cæteris facultatibus extremis actionis iure distincta, triplicem tamen secundum accessum recessumque & circuitum varium appellationem mereatur. Etenim quandiu circa se ipsam voluitur, atque in se reflexa contuetur, proprijssimè rationalis apparet totius conuersionis meta, centrum, atque perfectio: cùm ad intellectualem sese naturam recipit, ipsamet intellectualis efficitur: cùm ad imaginationem, animalis siue phantastica: vt non ineptè illud ex antedictis statui possit, veros discursionum circulos neque in phantasia, neque in intellectu ipso velut subiectis esse collocandos, sed potiùs in ratione media. Nam cum intellectus stabilis sit, actionem non nisi stabilem prodit, qualis ex orbe solis purissimo fluit, dum lucis suæ radium in hæc inferiora transmittit: ille enim licet per lumen atque viuificam qualitatem orbes cælorum perrumpat intermedios, naturamque æthereum transiens per aërem demum atque elementa cætera vsque ad vniuersi centrum permeet, motum tamen alium à cælesti nullum habet, nec propriè ad corruptibilem hanc regionem peruenit, sed contingit tantum secundum radiorum scilicet continuam dimanationem. Imaginatrix potẽtia instabilis quidem, instabilem actionem suscitat, quæ tamen propter ordinis inopiam & cohærẽtiæ (quorum vix vmbram satis assequitur) in solidum circuitum suapte vi pertrahi minimè potest.

Facultatis Rationalis expressio.

Corolarium.

Imaginatrix propriè perfectos circulos non potest explere, nisi rationis adminiculo.

Intellectus stabilis in orbem propriè & per se non mouetur.
Ratio est quæ orbes propriè complet.
Orbis rude diagramma in intellectu.

potest. Itaque in intellectu sunt quidem omnium circulorum ideæ perfectis-
simæ & maximè stabiles; sed quia propriè non mouetur, nec ipsus est propriè
qui discurrendo circuitum facit, verùm ipsamet ratio iam intellectualis in-
tellectus radio perculsa scilicet, atque ex illo non aliter quàm ex puncto linea
nascitur, primam ascensus descensusque semitam ducens, in qua profectò
simplex & primum apparet conuersionis totius rudimentum, quale in linea
orbiculariter in se reflexa, quam circuli circumferentiam vocant, ex hoc prin-
cipio ascensus descensusq; & circuitus primi, vti diximus, fiunt in longitudi-
nem solam & iuxta relationem quæ fit æquiuoce ad idem cõmune punctum
siuè principium; eamque conuersionem idcircò Metaphysicam diximus & ab
intellectu dependentem, quòd quamuis ratio sit caussa proxima, hanc tamen
non à ratione (vt ratio est) perfici videam, sed quatenus à notionum radio ac
mente superiore formetur. In Phantasiæ sensu veriùs conuersionum vmbras
quasdã & typos rudiusculos quàm solidos circulos possum animaduertere, nõ
quidem propter stabilitatem nimiam, vti in intellectu vsuuenerat, sed propter
motionis ἀταξίαν: nam quamuis ascendat descendatq;, variè etiam componat
ac diuidat; in orbem tamẽ hæc minimè continuũ venit, nisi intercedens ratio
spectrorum mobilitatem infusæ desuper mentis stabilitate vinciat ac refrenet.
Illa etenim rerum addiscendarum formulas partim ex seipsa possidẽs, partim
ex alto hauriẽs, intelligẽtiæ lumen in phantasiam defert, vti Lunæ corpus cæ-
terorum planetarum & siderum radios in orbem hunc elementarem, vnde &
phantasiam afficit ratio, & ab eadẽ rursus afficitur iuxta diuersas obiectorum
species, quæ per intellectus lumen abstractæ & per rationem sublatæ altiùs ex-
penduntur, donec in orbem reuolutis omnibus, *Concretam exemit labem, pu-
rumque reliquit Aethereum sensum, atque aurai simplicis ignem.* Hic autem orbis
secundus nondum quoque ad sphæræ aut orbis perfecti essentiam vsq; pertin-
gens instar tantũ superficiei orbicularis appelletur, qualis rotundi Colossi for-
ma (si basim vtrinque exceperis) rudi quodam modo concipi potest. Nascitur
quidem ex simulachris velut punctis pluribus à ratione media iuxta similitu-
dinem superficiei in se ipsam reflexæ circumducitur, à radijs autem superioris
intellectus ac notionum occursu vndiq; velut lineis quibusdam terminatur.
Ideoq; non ineptè à sensu ac phantasmatibus orbem educi alterũ fecimus, vel
orbis rudimentum potius superficiei scilicet orbiculari comparabile in lõgitu-
dinem & latitudinẽ exactam prorogatæ, quamuis interim latitudinis ratio ab
ipsa propriè imaginatrice facultate dimanet, includẽs longitudinẽ haud aliter
quàm superficies lineam, & discursus physicus priorem hunc metaphysicum.
Et nos hãc quoq; conuersionẽ Physicam appellauimus cum relatione quadam
vniuoca scilicet ac secundũ idem cõmune principiũ; quod quamuis eam po-
tissimum ratio præstet atq; perficiat, nõ tamẽ id ratio possit vt ratio solùm, sed
quatenus rursum à spectris sensibilibus primũ sibi agitationis momentũ scis-
cat, ac deinceps per occursum radiorum ex mente superiore eandem illustret,
foueat, atq; cõcludat. Cæterùm proprijssimæ rationis in rationalis animæ tan-
quam meditullio constitutæ propria quædam virtus est statuenda, qua circa se
ipsam

Orbes in phantasia quales.

Proprijssima rationis actio & potestas in qua & orbium ratio perfectissima.

ipſam voluitur, orbem ſibi peculiarem fingens diſcurſu Logico, ad medium quendam idearum ordinem (qualis nimirũ cum ratione conuertitur,& rationalis diſcurſus ſeminarium appellatur) explorans ſingula hic & ſe velut in ſpeculo cõtuetur, atq; animi totius extrema componit. Nam quæ ſimilitudinem ſeruant (vt inquit Max. Tyrius) inuicem comparat & quaſi omnia connectit, confuſa aut repugnantia diuidit, inordinata in ordinem, diſſonantia in conſonantiam redigit. Sit ergo hæc ſpecies conuerſionis tertia orbem præ ſe ferens lõgè abſolutiſſimum, quodammodo vnum atq; à ſola ratione perfectum: quodammodo rurſus ex pluribus cõpoſitum non tãquam partibus, ſed principijs à quibus dimanarit, vti corpus à puncto naſcitur producto in longitudinem primo, deinde ex lõgitudine paulatim in latitudinem atq; profunditatem. Nam ſicut altitudo corporea ſiue profunditas & lineam & ſuperficiem continet, ita & Ratio quodammodo intellectum, cogitationẽ, ac phantaſiam, partim ſanè à facultatibus extremis; partim à ſeipſa ſuæ motionis auſpicium ſumens, eaſdem rurſus extremas plena conuerſione ligans atque perficiens.

Orbium præcipuorum triũ in anima vberior explanatio.

Verùm vt rem alioqui obſcuriſſimam in compendium traham, Mens primum actiua in totius huius theatri faſtigio poſita actu perpetuò lucet, qui tamen potẽtijs inferioribus non ſemper æquè ſit perceptibilis, niſi tum ipſius vicinæ rationis afflatu, tum à ſimulachrorum quadam ſimilitudine prouocatus ideis fœcundum radium vſq; ad inferiora demittat. Huius enim intuitu ratio velut amplius animata in rebus vix bene per ſenſum animaduerſis ordinem deprehẽdit connexumq́; mutuum & relationẽ ad vnitatem quandam, ſed rudem atq; vmbratilem, ſub nomine finium ſcilicet, cauſſarũ, principiorum atq; elementorum in quauis actione atq; notitia. Vnde per notiones firmata vis rationalis aſcenſus deſcẽſusq; ſcalam primam velut in longitudinẽ trahẽs claſſes cõſtituit, quibus obiecta poſtmodò ſenſibilia ſiſtat, vt in iſtis adhuc mobilibus & inconnexis dependẽtiæ mutuæ ſeriem deprehẽdat, atque ita per cauſſæ cognitionem veram ſcientiã aſſequatur. Ex aduerſo menti facultas imaginatrix rationi mediæ conceptas per ſenſum & adhuc diſperſas ſpecies ſenſibiles profert, à quibus incitata ratio mox vltro citroq; fluctuat orbi priori tranſuerſim alterum ducens & κατ' ὀρθόγωνον, in quo res ante diuulſas ſecundũ idem commune principium ſpectans in naturarũ vnitatem vniuocam trahit, vel vnitam rurſus in plures dirimit, donec vtrinque ſæpius vel extrema contingat, quibus peractis adiungit circulũ tertiũ, vti diximus, ſibi proprium atq; familiarem in notionum atq; imaginum copula conſiſtentẽ, & relatione quę circa idem circa ſeipſam voluitur, ſiue circa ideas potius rationi inſculptas, qua ratio verè talis exiſtit. Ergo res primũ ſimplices ſeſe offerũt intellectui noſtro, Sẽſus multiplices videri facit atq; cõfuſas. Ratio vtrinq; affecta primum claſſes cauſſarum ad finem vnumquemq; dirigit ſecundum ordinis ideam quam à mente ſuſcepit, vbi ſępe & plenam conuerſionẽ perficit, deinde adhibitis ſingularibus per ſenſum receptis in phantaſiam primũ per epilogiſmũ aſcendit, rationale atq; irrationale in vnius ſenſibilis ſpeciẽ colligens. (quam actionẽ plęriq; compoſitionẽ

Summa præcedentis doctrinæ.

rectè,

rectè, alij resolutionem nominant, instrumẽtum natura diuisioni oppositum, ipsaque prius multò atque antiquius.) Sensibile verò & insensibile rursus in vnius animati naturam congregat, animatum atque inanime in corporeum, donec ad substantiam recta quadam discursione pertingat, post eadem rationalis vis subinde aspirans in circulum per analogismum ex vniuersali notione procedens substantiam primo corpoream in animatam atque inanimem separat, animatam rursus in sensitiuam atque insensilem, sensitiuam in rationalem & rationis expertem. Postremò hæc eadem virtus sui ipsius imaginem contemplata circa se ipsam vertitur, & res diuersas componens inuicem, aut connexas separans, tertium quendã instrumentorum circulum peragrat cuncta explorans altiùs per difinitiones, diuisiones, ac demõstrationes: atque hic partim ascensus descensusque ordinem subit ex instrumentorum diuersi generis collatione mutua, vt quoties à definitione ad diuisionem, & hinc ad demonstrationem expatiatur; partim eiusdem generis instrumentorum comparatione ad se inuicem facta, vt à definitione communioris ad definitionem minus communis, & è conuerso; partim denique instrumẽtorum ad suas partes atque principia è quibus cõtexuntur, vt definitionis ad genus & differentiam. Hæc de natura rationis, deque agendi modo satis prolixè tradita altiùs tamen quisque insigat velim, si & ea quæ à nobis dicta sunt dudum dicendaque & repetenda insuper probè assequi volet.

Digressio ad imaginatricem facultatem.

Nunc ad Phantasticam vim inter animi facultates infimam veniamus, si primum hic obiter contemplatus fueris, in animantibus brutis animæ totius apicem non vsque adeò sub sola imaginatrice potentia collocandum, quin & rationis passibilis characterem paulò altiùs eminentem obtinuerint, etsi turbidum valde, etsi à mentis ordine humanæque rationis præstantia oppidò alienum. Quin si liberiùs loqui cum Platonicis liceat, videtur & rebus omnibus infusa diuinæ mentis particula, quæ tamen animabus hisce inferioribus non sese insinuat vt hominibus ratio, neque rursus assistit proximè vti intellectus rationi, verùm vt phantasia potiùs rationalis, vt exterior tantum dux ac gubernator quispiam, dispersas res in multitudinem, pulchri rursus afflatu continuaque per gradus similitudine in vnionem atque consensum vocans. Eò & illud fortè Maronianum spectat: *Esse apibus partem diuinæ mentis, & haustus Aethereos, &c.*

Aliquam quoq; rationis ideam & in brutis elucere.

DE IMAGINATRICE POTENTIA *particularis consideratio.*

CAPVT VI.

Sensuum externorum vis ante Phantasticam velut excubias agens.

SEnsus humani tanquam in animæ vestibulis excubantes discursionum principia à rebus externis hauriunt, eaque intro ad mentem vsque transmittunt, vnde nõ aliter quam si quis (teste Tyrio) longi connexique ordine funis extremitatem alteram quatiat, cõtinuam concussionem per medium spacium ad alteram extremitatem facilè ducit, sic

cit; sic & humanæ menti exiguo principiorum haustu, discursionum orbes continui fluunt, penes consequentiam non modo dignitatis, loci, temporis, qualitatis, sed & naturæ totius communionem, legum affinitatem, caussæ denique & effectus habitudinem mutuam, in quorum apprehẽsione omnis notitiæ, omnis in actione qualibet felicitatis cardo versatur. Nam quia Possibilis intellectus per affectionem quandam erga multitudinem ab intelligibili natura plurimum desciscat atque deficiat, supremi illius luminis formulas non adeò promptè dijudicat, nisi priùs, velut cæcutiẽtes oculis solẽt, in rerum sensibilium opacitate fuerit exercitatus. Idcirco enim corpori in quo vires sensitiuæ præ cæteris fulgent natura coniunctus fuit, à quibus cognitionem sensibilium rerum auspicaretur, per quam paulatim ascenderet ad capiendas formas abstractas atque à materie longè semotas.

Intellectus quidem primò à sensu in obscurissimam nebulam pręcipitatur, nam & imaginum varietas formarum vnitatem prorsus eludit, idẽtitatem alteritas, similitudinem veram adulterina similitudo corrumpit, sic vt animæ nostræ, secundum Plotinũ, hic peruagari tantum iudicẽtur circa eorum imagines, quorum in patria viderint exẽplaria atq; archetypum primum. Verùm cum animæ rationalis descensus à Deo summo sit institutus propter aliud bonum maius, propterq; totius fabricæ symmetriam, fit vt idẽ sensus qui lumen superioris facultatis obscurarit, mediæ rursus rationis felicitati plurimũ cõferat, processuq; continuo tandem & mentis actiuæ radium commouet, qui etsi in actu perpetuo vigeat, cùm tamen actu non semper à ratione percipi possit atq; distingui, horum tamen simulachrorum similitudine quadam vmbratili cum speciebus in suo gremio sepultis rationi sese communicat, & ad infimam vsq; particulam animæ totius penetrat, sic vt ex sensu & imaginatione naturarum intuitus primi protinus efflorescant per relationem secundum cõmune quoddam genus pluriũ vel vnius in plura secundum eandẽ rationem diductę, quibus confestim intellectus radij certas assignant ordinum classes. Vis autem rationalis (vti iam sæpius dixi) & species stabiles & fugaces inuicẽ miscens atq; contemperans, extremorum omnium iudicem se simul atq; arbitrum pręstat. *Animæ Intellectualis delapsus.*

Modum discursionis esse in Phantasia perobscurum, capite superiore demonstrauimus, Præceps quidẽ est huius potẽtiæ spiritus, sed multiplex, rudis, atque instabilis, moueri etenim sursum incipit atq; deorsum, in orbem tamen ægrè perducitur, nisi à ratione velut per manus circumferatur. Vnde & huius conuersionẽ subiectiuè nõ tam in ipsa phãtasia, quàm ratione phantastica dudũ cõstituimus, etsi ab imaginibus ipsis totius circuitus primũ auspiciũ trahat. *Modus discursionis Phantasticæ.*

Quin cum ita sit natura comparatum, vt non solùm imago maiorum in rebus minoribus ab ipso exortu protinus elucescat, sed & continentium in contentis, ac totius cuiusq; in partibus singulis idea persistat, velim mihi hanc veniam dari, si in minorum partium partitione iuxta totius animæ diuisæ characterem operam paulo supra quàm par sit superstitiosam collocauerim, quãdo nõ sine magno huius artis dispendio tractatũ istiusmodi pręterire non possim. Sicut igitur omnes vniuersi ordines in ternionem colligatos exhibui, sicut &

Animi totius distributio accuratissima ex ternario in nouenarium.

animæ totius & animi humani facultates triplices, ita sanè particulatim & intellectum subdiuisimus,& rationem inter extrema mediam nunc quoq; imaginatricis potẽtiæ ditionem atq; ambitum in suas classes peculiares agros siue segmẽta ducemus. Nam iuxta propẽsionem quæ cuiq; vel erga seipsam existit vel sursum nutat, siue deorsum vultum quoq; alternis varium, diuersamq; ex ipso cõfinio facultates singulæ metamorphosim subeunt: Sic mens vertex humanæ speciei penes se ipsam permanẽs Intellectus agens proprius appellatur, sursum aspirans intellectui cõmuni adhæreſcit,& quodammodo diuinus efficitur;vti deorsum tendens rationalis. Pari negotio rationem quoq; humanam nunc Rationalem appelles licet,nunc Intellectualem atque Phantasticam. In Phantasia demum quis vetat partiri simili modo, atq; hanc quidem inter extremas propensiones mediam proprijssimæ phantasiæ nomine recẽsere: illam quæ magis ad naturam rationis accedit, phantasiam rationalem : quæ verò ad sensus lapsa demittitur,sensualem nuncupare? Ita mehercule in infima virtutis imaginatricis regione sub phantasiæ scilicet sensualis nomine sensum communem optimè comprehendes,in imaginationis medio diuisionem ac compositionem rudiformem & momentaneam,in eiusdem apice rationem quoq; subobscuram siue illationem confusaneam cõsequẽtis ex antecedente, qualis vel in brutis apparet, ac non tam ratio verè quàm imaginatio quædam rationalis pulcherrime à nobis æstimatur, eam in hisce animàtibus velut præsidem potentijsq; cæteris antesignanam constituimus, quippe quæ bruta nobis proximè deuinciat,vti mens actiua nos copulat intellectui primo.

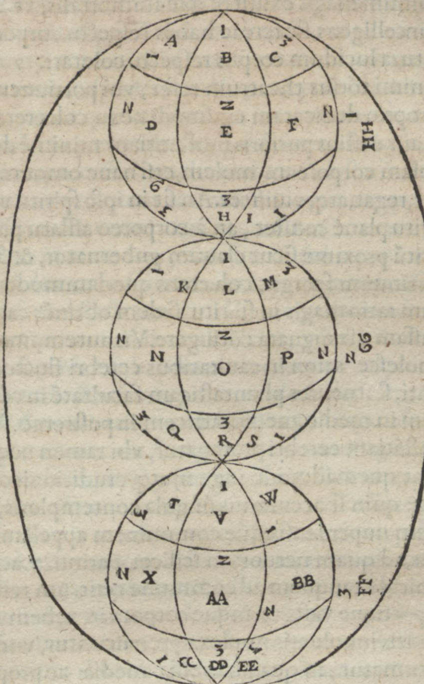
Voluntatis regio & memoriæ inter potentias animæ rationalis.

Verùm vbi nunc statuas vim voluntatis? quæ quamuis potissimum cor atq; hepatis sedem eminus spectet; à cerebro tamẽ atq; anima rationali proficiscitur: Vbi rursus memoriȩ vim,vbi reminiscentiá habitare dicemus? nam & hȩc singula circa cogitationem assiduè reuoluuntur. Equidem licet parum hæc ad propositum faciant,cùm tamẽ orationis filo huc vsq; delapsi simus,hȩc paucis definiui, Humanos scilicet animos ad similitudinem corporeæ molis (nam & insensibilia cætera ad rerũ sensibilium imaginẽ promptiùs intuemur) in tres dimensiones dirimi posse; quarũ prior sit illa in Intellectum,Rationem,Phantasiam velut secundum lõgitudinem ducta: Sequẽs autem sit singularum rursus velut in latitudinis gradus nimirum potentiæ cuiusq; verticem summum, centrum & basim,de quibus iam primùm disseruimus. Itaq; totius animi sunt ordines 9. Tres quidem primarij, & in trium singulis alij rursum tres per subdiuisionem resultantes. Postremò vt hic diuisionum cõplexus mutuus in corpoream quandam altitudinẽ surgat,tertiam subnectemus,quæ priores vtrasq; circulo comprehẽdens vnam vtrinq; scalam ædificet,cuius similiter terni gradus appareant iuxta reuolutionis ordinem in animi partibus singulis à cõceptu rerum obiectarum per compositionem ad memoriam receptricem; atq; inde rursus ex altero latere à memoria promptrice seu reminiscentia per diuisionem ad partum qui cum conceptu in facultatum vestibulo collocatur, ac voluntatis speciem sub se comprehendit. Ita sanè totius animi licet incorporei molem aptè diuisimus,vt & recipientis ratio cum rebus receptis vbique con-

ſentiat, ſintque non minus circuli in animæ ipſius eſſentia quàm in natura quam exploramus, atque adeò in actionum animi tota viciſſitudine.

INTELLECTVS COMMVNIS VERTEX TOTIVS ANIMAE.

A Conceptrix notionũ.
B Intellectus diuinus & communi ſimilis.
C Obſtetrix Intellectualis.
D Conciliatrix notionum.
E Intellectus intellectualis & penes ſe conſiſtens.
F Diſtinctrix ſeu diſcretrix intellectualis.
G Retentrix ſeu memoria intellectiua.
H Intellectus rationalis radium iam actu ad inferiora tranſmittẽs.
I Reminiſcentia intellectualis ſeu notionum promptrix.
K Retentrix ſeu memoria rationalis.
L Ratio Intellectualis ſurſum mobilis.
M Promptrix rationum ſeu reminiſcẽtia rationalis.
N Compoſitiua rationalis.
O Ratio rationalis & propriè dicta penes ſe conſiſtens.
P Diuiſiua rationalis.
Q Conceptrix rationũ.
R Ratio phantaſtica deorſum fluens.

Animæ totius cognitricis longitudo.

S Obſtetrix rationũ ſeu voluntas rationalis.
T Retentrix imaginum ſeu memoria.
V Imaginatio rationalis alas ſurſum explicans.
VV Promptrix imaginũ ſeu reminiſcentia.
X Cõpoſitiua pars imaginum per aſcẽſum ſcilicet, vnde ſyntheſis ſimplex.
AA Imaginatio intima & propriè dicta.
BB Diuiſiua imaginum facultas, per deſcenſum ſcilicet.
CC Cõceptrix pars imaginum.
DD Imaginatio ſenſualis.
EE Vis parturiens à compoſitione & diuiſione, ſub qua voluntas.
FF VIRTVTIS imaginatricis orbis, eiuſque latitudo & profunditas.
GG VIRTVTIS Rationalis orbis, eiuſq; latitudo & profunditas.
HH VIRTVTIS Intellectualis orbis, eiuſque velut latitudo & profunditas.

SENSVS TOTIVS ANIMAE BASIS.

Age denuo vt immortalis animæ gradus atq; ſyſtema vniuerſum ſupra poſitum tum ex cõnexu ipſius cum toto cerebro, tum ex organorũ particularium diſſectione prorſus analoga viuidiùs aſſequamur; illud accuratè priùs expendi velim, rurſus circa animi facultatẽ vnamquamq; præter formam eſſentialem, principẽ atq; gubernatricem tria nuper definita in memoriam redigi ad omnem illius actionẽ velut inſtrumenta maximè neceſſaria: Primum corpoream molem quantitate celebrem atq; extenſionem. Secundò auram quandam tenuem natura corporea nonnihil ſuperiorẽ ſpiritus velut vehiculum, in quo & rerum ideę latent ſecundum paſſibilem rationẽ, ſeminantur à mẽte ſuperiore materiem formæ principi conciliantes, quarũ connexũ modò qualitatẽ metaphyſici vocant, modò ſyndromen formarũ accidentaliũ. Tertiò duobus antedictis ſuperiorem ſpiritũ mente cõcipies; cuius id munus præcipuũ ſit, vt formam principem ſuo carpẽto ſiue vehiculo iungat, vti ipſa ſyndrome ſpiritum nectit cũ mole corporea. Moles igitur corporũ craſſior à formæ ſubſtãtia toto

Diſtributio facultatum animæ rationalis pulcherrima, ſecundum corpoream cerebri rationẽ.

genere dissidet, Carpétum altius crassioris fæcis quasi tenuis exhalatio corpoream vim plurimum redolet, in incorpoream tamen affectionem vsque adeò transit, vt qui philosophentur crassius cum spiritu planè confundant. Spiritus igitur quiddam diuinum magis existit & ipse immortalis, vt ait Hippocrates, cuncta videns atq; intelligens, sic ferè se habēs respectu corporum crassiorum, vt cæleste ac sua natura lucidum corpus respectu colorati.

Distributio Anatomica humani capitis ad facultatum tripartitam rationem.

Ergo oculos in animi totius theatrum refer, vbi portiunculam hanc sublimem intellectui proprio dedicatam eiusmodi nexu cohærere hominibus arbitraberis, vt vel in auræ istius purioris substantiam minimè demergatur, minusque multò in ipsam corpoream molem, etsi hanc omnem sempiterna sua illustratione formet, regat, atq; viuificet. An sit in ipso spiritu vix ausim diffinire, cùm nec de spiritu planè constet, an à corporeo afflatu prorsus sit alienus. Potius attingit spiritū proximè sicut clauum gubernator, & suæ deinceps virtutis radium in continuum spargit, cohærens quodammodo toti per virtutes intermedias, quarum ratio magis in spiritu sedem obtinēs carpento altiùs instat, corpoream massam vix dignata cōtingere. Vis autem imaginatrix naturæ corporis penitius inolescens non in cauitatibus cerebri fluctuat, vti plærique sunt ante nos opinati, statuentes phantasticam facultatē in vētriculo quodam anteriore, rationalem in medio, memoratricem in postremò. Verùm tota profecto per totam substātiam cerebri prorogatur, vbi tamen neq; confuse rursus sua sceptra gubernat, quemadmodū ingenij atq; eruditionis celeberrimæ viro Fernelio visum fuit: quin si accuratiùs singula contempleris, Phantasia inferior, quam sensualem nuper sensumúe communem appellauimus, in basi cerebri sedem obtinet, ad quam neruorum scilicet parium 7. acies vniuersæ vna cùm medulla Rachitide tanquam ad commune centrum referuntur. Ab hac substantiæ cerebri portione vasta vtrinque corpora in orbem rudiusculum instar apophyseon multis inuolucris implexa pronascuntur, vnde & totius penè cerebri moles conformatur, in qua phantasiæ mediæ ac propriissimæ locum non iniuria collocamus, vti demū phantasiæ rationalis sedem in corpore Psalloide, cui & fulgor inest velut crystalli speculo repercussus, & structura quædam artificiosa, diuisionis quoq; & compositionis imaginem elegantissimam præ se ferens. Insuper si magis similarem compositionem spectes quàm organicam atque instrumentariam, anteriores quidem cerebri partes conceptrici facultati aptiùs inseruire dicemus, medias compositrici ac distinctrici, postremas (in cerebello scilicet) ad memoratricem verissimè pertinere, quanquam & in secunda hac facultatis imaginatricis coaptatione multum quoq; instrumentorum figura conferat, vti & partium similarium ratio in distinctione prima. Quare si nostræ, in rebus tantopere controuersis, demonstrationis capita voles tantum in partibus singulis & situs ordinem & figuram, & qualitatem sensibilem, ex ipsa anatome ante oculos collocato, deinde à corporeis ad incorporea scandens ad idearum cognationem mutuamque similitudinem te conuertito.

Nec eſt quod in cerebro facultates incorporeas tam probè diſtinctas admirere; habes enim vel iſtius diſtinctionis atque compoſitionis imaginē quandam alteram in ſenſuum exteriorum omnibus inſtrumentis, quam nos ſuo loco, in commētarijs ſcilicet anatomicis, Deo fauente, opportunius exhibebimus: nunc vnus tantum puſillus oculus cunctorum loco in exemplum proferatur; ineſt huic etenim ſtatim in lumine tunicæ corneæ perſpicua quædam portio (pupillam vocant) ſpecierum viſu perceptibilium conceptrix prima, per quam velut ianuam vis quidem interior foras erumpit, externa verò ſimulachra oppoſito fluctu in penetrale interius ſeſe transmittūt, intus receptas imagines vueæ tunicæ proceſſus arachnoeidis ad cryſtallinum humorem vſque pertingens eas in compoſitionis ac diuiſionis examen appellat, elaboratas denique amphibliſtroeidis membrana tenuiſſima in nerui optici ſubſtantiam rapit, vbi tanquam in memoriæ penu diutiſſimè reponantur, vt facilè quiuis animaduertet, ſi à diuturno ſolis intuitu repentè commiſſis palpebris videndi actionem in ſe ipſam reflecti patiatur. Illic enim ſolis radios atque colores obiectos vnà non recipi tantum in oculos ſciet, verùm & motos vltra citraque in varias ſpecies, atq; adeo ſub formarum diuerſa compoſitione viſorio neruo pertinaciter inhærere. Rurſus ſi quis in oculo & figuram, & ſitum, & qualitatem examinet humorum trium, pulchrè (ita me dij amēt) humor ille aqueus anterior, fluxus & tenuis cum ſenſu communi analogiam obtinebit, cryſtallinus medius orbicularis, planè pellucens, cum illa extremorum conciliatrice potentia conferetur. At neruo vicinior vitreus, cryſtallino anguſtior multa atque tenuior, à facultatis cuiuſque vertice parum diſcrepabit, præſertim cùm per illum maximè colorum tranſmiſſæ ſpecies ex vuea in cryſtallinum diffundantur, vti ſpecies & formulæ intelligibiles per intellectum in rationem, etſi fortaſſè iuxta partitionis alterius ductum, humor quidem aqueus aptius ad Phantaſiæ ſimilitudinem referatur, ad rationem cryſtallinus, ad memoriam vitreus, ad intellectum denique ille qui ſupra humorem omnem ex vueæ poſtica inenarrabilis colorum fulgor apparet.

Idea cerebri in ſingulis externorum ſenſuum organis.

Demōſtratur id in oculo viſionis inſtrumento luculenter.

DE SENSVVM EXTERNORVM VI, ET ANAlogia ad interiores animæ facultates, pro methodo conſtituenda.

MIrari ſatis non poſſum diuini Platonis ſententiam ab Hippocratē Philoſophorum patre depromptam, quam Gal. recitat lib. 6. de Placitis Hippo. & Platonis, cap. 1. vbi illud eſt conſtitutū, vt quamuis alia ſit quædam vis animæ rationatrix, alia iraſcibilis, alia denique appetitoria, vna tamen exiſtat in ſingulis virtus. Quandoquidem (inquit) quod præſtantiſſimum eſt in ſingulis vnum tantum exiſtit, ſicut & perfectio vna, quam virtutem vocamus. Eam igitur quæ in ratiocinatrice eſt, ſapientiam, prudentiam, aut ſcientiam licet appelles: quæ in iraſcibili

Gal. ſentētia ex Plat. omnia ex vno abire in multitudinem; multa recolligi in ſpeciem vnitatis.

,, irascibili rursus fortitudinem aut virilitatem: sicut & illam quæ in appetitrice
,, temperantiam nominamus. Ex quarum quidem animæ trium particula-
,, rum commoderatione, ac venustate decente, quarta virtus iustitiæ nascitur, ac
,, proinde meritò totam animam dixeris iustam.

Vides mehercule mundi maioris theatrum hoc vniuersum minoremque alterum illius maioris imaginem pulchritudinis quidem gratia ex vno abire in multitudinem formarum, spirituum, qualitatum, partium, facultatum, & actionum; sed durationis ergó diuisa quælibet recolligi semper & aspirare denuò in speciem vnitatis: postremò propter perfectionem æternitatemque sursum deorsum agitata tendere ad exacti circuli rationem. Hoc est quod Galenus citat ex Platonis decreto Method. therap. libr. 2. ἓν εἶναι τὰ πολλὰ, καὶ τὰ πολλὰ ἕν, & multa vnum esse, & vnum multa.

Quidlibet in quolibet

Vides insuper quodlibet esse in quolibet, iuxta sententiam Anaxagoræ, & ipsius Hippocrat. libr. περὶ τοπῶν τῶν καθ' ἄνθρωπον, vt rectè id concludendum proposuerimus, quod quemadmodum ad exemplar mentis architectricis fabricatum est vniuersum; ita ad ideam mundi exterioris humana species & ad normam vtriusque tum Reipublicæ, tum artium quarumcunque & scientiarum, & denique totius methodi faciunda sit constitutio.

Ordinũ triplicium & relationũ constitutio à Galeno prodita ex Platonis monumentis.

Quod animaduertens Galenus. lib. De placitis Hippocratis & Platonis, Iustum est, inquit, admirari Platonem, qui non solùm methodos compendiose exhibuerit, sed & nos exercuerit in singulis. Sunt enim capita tria: Primum, quod compositione & diuisione constat: Secundum, quod pugnantium &
,, sequentium cognitione: Tertium denique, rerum inter se mutatione in
,, maioris, minoris, æqualis, & similis ratione. Hanc sententiam verè auream perpauci gnauiter expenderunt. Illud autem insinuat Methodi totius materiem quidem eandem esse cum illo rationalis facultatis obiecto, quæstionem scilicet siue de rerum natura, siue de propositionum veritate, aut rerum agendarum ratione suscipitur, seu rursus sit vniuersalis, seu particularis. Sed Dialecticus quæstiones quidem ambiguas suscipit, & dissoluendis instrumenta suppeditat, verùm contextus eorundem siue syntaxes docet Methodicus, & viam inuestigandæ veritatis compendio subministrat, vt rectè vim Methodi censeat in mundi ordinibus, certaque potiùs symmetria partium diuersarum, in compositione plurium dispersorum in vnius partitione multiplici collocari, seu res naturæ velis, siue entia rationis. Huius primum auspicium vult idem author in virtute phantastica, licet à ratione perficiatur, idque per ordinem physicum, vniuocè cunctis secundum idem consideratis; hoc est quod ait in compositione & diuisione consistere. Alterum caput est à ratione pugnantium & mutuò consequentium necessitudinem bellè demonstrans; cuius vis e-

tiam

tiam suprà ad intellectus aciem, infra ad imaginatricis potentiæ territorium exporrecta est; & hæc per seriem rationalem, de qua dictum est supra diceturque sæpius, perfici decet. Tertium ab intellectu maximè pendens, licet à ratione media suam quoque absolutionem adipiscatur, incedit per ordinem analogicum vel metaphysicum, in similis dissimilis, æqualis & inæqualis, maioris minorisque comparatione fundata. Vide plura in hanc sententiam lib. eodem De placitis. Hippocr. & Platonis. Illic enim & prima istius artis principia sensum, intellectum, rationem, tresque præcipuas relationum differentias, & totius methodi non pauca mysteria, sed notis occultioribus adumbrata reperies, etsi deprompta forsitan ex libr. Præceptionum Hippocratis statim circa exordium, nec non ex libr. De arte, libr. De locis, libr. De diæta 1. & De veteri medicina.

Analogia similitudinis & dissimilitudinis in vniuerso.

Quæ cùm ita sint fateamur, illud est necessarium, eandem partitionem & compositionem, eandem rursus pugnantium sequentiumque necessitudinem, eandem denique similitudinis & dissimilitudinis analogiam esse in vno mundo quæ sit in altero, in singulis cuiusque partibus quæ in toto, in summis quæ in medijs, infimisque, in dextris quæ in sinistris, in corporeis quæ in corporibus, & vinculis mediis certæ necessitudinis vinculo inuicem à natura comparatis. Hæc enim lex, vt docui fusius libro superiore, procedit à primo ente vsque ad materiem, à primis generibus ad specialissima naturasque indiuiduas, à tota vniuersi mole ad membra singula membrorumque insectiles partes, quemadmodum proportionales sunt circulorum portiones, qui vni concentrici puncto (qualis est in vniuersa natura Deus) per easdem lineas rectas à puncto excurrentes ad circumferentiam dirimuntur. Igitur posita ratione ternariij, qualem ex Pythagoræ Monade nuper depinximus, qualemque senex ille diuinus libr. De diæta 1. depinxit in vniuersi opifice spiritu, cui semper assistant motuum species 3. indefinitarum qualitatum differentiæ triplices ab intellectu solo in forma, in materie, & proportione conspicuæ; qui denique perficit extremorum stupenda coniugia, congressus principiorum, mixturasque elementorum per triplicem harmoniam comprehensim in omnia penetrantem; necesse est omnia quæ sunt in mundi systemate ad pulchritudinem & necessitatem comparata, eadem & in constituenda methodo proxime, & postea per methodum iam repertam in constituendis artibus demonstrari, vt qualis est distributio mundi circumfusi in cælum, ætherem, & sublunarem portiunculam, sit & minoris istius animalis vel mundi in animam, spiritum, corpus: animæ rursus & spiritus in eorum qui assistunt corpori differentias 3. rationalem, concupiscibilem, irascibilem, & qui immersi sunt penitus authorem motus & sensus vnum, deinde naturalem alterum, à quo nutritio, augmentatio, generatio; tertio vitalem, à quo vitæ præcipuus fomes &

Ternarij processus à mundo exteriore in corpus humanum & sensuũ symmetriã vniuersam.

vis pulsifica in corpus dirigitur vniuersum. Respondeat illis & ventrium distributio iuxta Hippocratem in supremum, infimum, medium: (ventres autem insignes corporum cauitates appellat excipiendis visceribus destinatas) In singulis rursum procedat particularis subdiuisio ad quandam infinitudinem vergens, humanis viribus minimè comprehensam.

Sed illud præcipuè nunc animaduertendum, postquam de interiorum sensuum cognatione & differentia pro methodi necessitate à nobis est demõstratum, quæ sit illa tam celebris ad huius partitionis ideam externorũ sensuum ἀναλόγια, hos enim velut satellites tantùm & excubatores in animæ vestibulo nominaui

Corelaria de sensuum internorũ & externorum symphonia.

1 Primum itaque id altius repetendum, quod vti vis animæ quæuis, corporũ, atque spirituum, ex multitudine ante confluxerint in speciem vnitatis, ita communem rursus in cerebro spiritum facultatemque sensus & motus referri per neruos singulos ad certa quædam organa distributos, vt peculiarem speciem adipiscantur, vt qui prius fuerant ob nomẽ generis indefiniti, discerpti iam magis magisque, vel optici, vel acoustici, vel virtutis alterius nomen asciscant.

2 Secundò, sicut in vno cerebro triplex facultas extitit secundum partium seriem, figuram, substantiamque distributa, vna quæ recipit potissimũ & parturit sed opposita via, altera quæ componit & diuidit, tertia quæ promit & condit: ita & in sensuum singulorum organis iuxta proportionem statui consentaneum est.

3 Adde his, quod cum in sensibus singulis virtutum radiorumque spiritalium sit quidam motus actiuus à centro procedens ad cirumferentiam, quo facultates à principe parte ad organa deferuntur; passiuus alter, quo rerum species ab obiecto ad organum, & hinc ad sensus principium quoddam interius tanquam à circumferentia ad centrum motu opposito reducantur: horum sanè motuum occursu mutuo necesse est super oppositas bases organi & obiecti proportionales triangulos fieri, quorum refractione in medio resultante, facultatum quoque concisæ species & ἀπόρροαι cum sensibilibus variè permiscentur. Ideo in singulis iterum pari proportione hæc 3. constituas decet, obiectum, medium, organum. In horum vnoquoque alia 3. quæ compleant nouenarij rationem, sic vt à parte obiecti non minus quam organi sit resolutio quædam occulta siue effluxio corporeæ substantiæ spiritus & qualitatis. Etsi multos non dubitem eius sententię, vt nostram hanc opinionem velut ex atomorum officina depromptam planè repudient, eò quod non ab omni corpore effluxus insensiles corporum fieri libenter admittant, cuius tamen demonstratio planior à nobis dabitur alio loco. In ipso medio sunt singulorum consimiles species, sed quæ per tres oppositorum motuum partes analogas, effluxum scilicet, refractionem, permistionem, complent, 28. figuram corporis cubi. Nam in ipsa demum permistione triplicium specierum per terminos tres, duosque oppositos motus perfecta sensationis forma

3. in singulis sensibus constituenda.

con-

consistit, differens pro rei sensibilis & respondentis organi peculiari natura.

Demonstratur idem particulatim in singulis.

Discurre per sensus externos internosque animali contributos, eadem penè ratio quæ est à cerebro per neruos ad organa singula, eadem est & ab organi principio per mediam cauitatem atque substantiam vsque ad vestibulum, eadem denique ab organis per medium ad obiecta.

5. sensus exterñ ad trinitatem Platonicam reducuntur.

Elementa congenita singulis sensibus.

Verùm exterioris facultatis quinariam speciem rectè ad trinitatem reuocabis, vt duo sint sublimioris indolis sensus, duo crassioris, quintus naturam mediam repræsentet. Visus omnino in æthere ac cælesti elemento seu luce versatur, Olfactus in igneo, Auditus in aërio, in aqueo Gustus, in terreo planè Tactus. Hæc autem elementa congenita sunt quæ pro necessitate vniuscuiusque communem spiritum à cerebro influentem immutent alterentq;, vt peculiaris sensus ideam consequatur. Vnde Physici vel oculis innatam lucem agnoscunt, auditus organo aërem plantatitium, quanquam de cæteris non ita apertè differuerint.

Subiecta elementi plantatitij. Visus

Olfactus

Auditus

Gustus

Tactus.

Sed quæ substantiæ sunt purioris cum propter tenuitatem non consistant absque solidiore subiecto, proinde lux illa visifica in humore fundata est cristallino, compacto maximè, pellucido & elaborato. Est & humor vtcunque spissus in cauitate frontis & in ipsis alueolis sub osse ethmoeidi, quo ignis ad olfactum pertinens propria velut sede consistit & sibi cognata maximè, iuxta Hipp.lib.de dieta I. vbi ignis sedem & fomitem in aqua, aquæ perfectionem ab igne arcano prorsus oraculo designauit. Aër auditui seruiens per circulorum analogiam ad circulos aëris ambientis subiecto solidiore opus non habet, sed vltrò citroque fluens ab interna cerebri gignitur humiditate, & speciem soni ex impulsuum similitudine circulorumque segmentis intra triangulos concurrentibus repręsentat. Gustus elementum crassius quàm vt externas species absq; maiori elaboratione percipiat, peculiare medium postulabat continuum scilicet tunicarum neruorumque contextu, & totius propemodum substantię communione cognatum, quod & in Tactus organo magis multò propter terrenæ portiunculæ tarditatem obseruabis.

Tunicæ organorum.

Auditus ratio.

Cæterorum ratio analoga.

Omnes hi quidem sensus externi suum sibi congenitum elementum cum innato spiritu à cerebri humiditate deriuant, sed peculiares intra organum tunicas habent, quæ tali sensui substantiam propriam reddant, & ab aliorum externorum sensuum specie differentem. Et quanquam ille plantatitius aër auditus sit seipso contentus propter similium circulationũ promptitudinem à natura requisitam, quæ non ita sit inter cæteros sensus; attamen sicut sublimioris indolis sensus visus & olfactus scilicet, æthereum spiritum vel luminosum & igneum in humore contineant ante per ambientes præparato, ita sanè & gustus elementum aqueum nequaquam in palati sede inferiore constituit, neque in linguam effudit alieno humore sæpius imbuendam, cum ipsa debuerit potius supplere pro sensu crassiusculo solius medij locum; sed peculiarem habet humorem aqueum in substantia rara hactenus ab anatomicis non animaduersa, quæ quidem specie dura, oblonga, inæqualis, cum fœtu piscium

Olfactus instrumentum admirabile.

optimè comparabilis, inclusa longiori epigraphæ ossis illius quod intra narium amplitudinem situm ab osse sphenoeide versus palatum exporrigitur, & vomeris speciem præ se fert. huic ego aquam illam gustatilium rerum discreticem ingenitam puto, quæ partim per circumsitas tunicas, partim à plexu mirabili inter processus clinoeides ossis sphænoeidis posito, & hinc per occulta foramina tum in antrum interius, tum in oblongum vomeris sinum tenuissimos ramulos ingerēte, instar aliarum rerum quæ continuè defluunt, continuè restauratur. Magis paradoxon videri poterit, si de tactus organo meam sentētiam ferā: sed cùm non adeò rerum naturā hodie profiteamur quàm consensus earundē, & qui in illis reperitur perpetui ordinis filum; idcirco liberum hodie aliorū iudicium permittemus in iis quæ artis alterius limā postulant adhiberi. Tantū nunc rudiusculè dicam in sensu tactus terreum quoq; principium velut rorem analogum ad species tactiles per omnes membranas esse diffusum, cuius tamen prima elaboratio est ab ossibus ipsis, quibus interiores tunicæ passim circa asperitates vel processus scopulosos attenduntur vsque in diploeidem & medullam interiorem nonnullibi per processus tenuissimos penetrantes, præsertim intra caluariam, vnde dura meninx suspensa maximè & pericranij & meningis mollioris mater existit, vim quoque suam ex continuitate communicans & tunicis infernis quæ visceribus seruiunt, & medijs quæ musculos circumuallant, & extimis tribus, quæ cutis, cuticulæ, & membranæ carneæ nominibus sunt comprehensæ. Nam quod in neruis putēt plærique sensum tactus per se consistere, falsum est; cùm omne illud possideant à membranis: Neruorum enim sensus adhuc analogus est, donec ad organa permanarint tantùm deferendis internis referendisque externis speciebus velut nuncij intermedij. Quare nec in processibus mamillaribus cerebri, posita est peculiaris olfactus vis, sed vt via quædam duntaxat ad sensationis integritatem cùm aliarum partium œconomia conspirat. Longa foret historia si quæ de sensibus sensi hactenus versauique cùm animo meo, scriptis aperire voluerim. Sed cùm hæc aliam tractationem postulent vberiorem, è multis pauca & breuibus complexa tabellis sufficiant.

Tactus organum in membranis.

Tactum non esse in neruis.

Processus cerebri mamillares.

Primum

Primum pro communißima motuum acsensuum ratione.

TABVLA I.

MOTVVM alij,	Paſſiui magis vt circa materiem.	Medij vt in ſenſibus animalium.	Actiui magis, vt circa actus ſuperiores.
Alij rurſus	Naturales magis vt in partibus quæ nutriuntur, & maiorem cum hæpate & venis cõſenſum habent	Medij, vt in motibus occultis frontis, oculorũ, linguæ, genarum, pudendi, pulmonis &c. quæ magis cordi conſentiunt.	Animales & arbitrarij magis, vt in muſculis & partibus cerebro magis conſentientibus
Reſpondet natura partiũ	Fibroſa magis quam neruea, contexta ex neruis mollioribus	Neruea fungoſaque ſimul & laxa.	Neruoſa magis contexta ex durioribus neruis
In omni motu recto differẽtiæ 3.	Ad circumferentiam Gratia { Pulchritudinis / Attractionis ſimilium	Mixtus & vtroque protenſus Ad { Perfectionem / Copulam extremorum	Ad centrum Ad { Robur / Repulſum contrarij
In motu circulari ſimiliter differ. 3.	Deſcenſus Ad { Partum / Traditionem	Conuerſio Ad { Aeternitatem / Compoſitionem / Secretionemque exquiſitam	Aſcenſus Ad { Conceptum / Inuentionem
	Terminus ad quem	Medium	Terminus à quo
In ſingulis	Patiens	Proportio vel analogia	Agens
In ſenſu	Senſibile in quo Diuiſio ſpecierum { Facultatis ſpiritus / Vehiculi corporei	Medium In quo { deductio / refractio / Permiſtio } { Facult. / Spiritus / Vehiculi corp.	Senſitiuum ex quo radiorũ reciprocus motus { Facultatis / Spiritus / Corporei veſsiculi
Pro ſingulis ſenſibus	Quiddam quod ſpecie diuerſos facit vt { Organa 5. / Organorum proprij ſpiritus & facultates.	Quiddam quod communem vim principij, cũ ſpecifica iungit ceu extremorum copula vt { Nerui & proceſſus cerebri / Neruorum ſpiritus & facult.	Quoddam principium vnicum, quod cũctis analogicœs influit vt { Cerebri corpus / Cerebri ſpiritus & facult.
In ſenſibus ſingulis eſt pars peculiaris ſpiritus & facultatis	Emittens vel patiens & concipiens	Componens & diuidens	Promens & condens
Eſt rurſus in ſingulis	Elementum proprium	Sedes elementi quæ vel eſt { Humor peculiaris / Cauitas tantum	Pars humorẽ illũ cum ſuo elemento { gignens / præparans / nutriens
Reſpondet Situs Figura Subſtantia	habilis { Compoſitioni / Conceptui / Partui ſpecierum	Componendis diuidendis ſpeciebus.	Promendis & recondendis ſpeciebus

Tabula secunda ostendens analogiam sensibilium inter se.

Conueniunt inter se ἀναλογικῶς in vniuerso	Ordines inferi	Medij	Supremi
In partibus vniuersi	Elementa sublunaria	Aether	Cælum
Inter planetas	Luna velut terris proxima	Planetæ solem vndique stipantes	Sol velut in centro vniuersi.
In Repub.	Populus	Senatus	Princeps
In corpore animalis	Venter inferior sub abdomine	Venter medius thorax	Venter supremus intra caluam
	Hæpar cum testibus	Cor	Cerebrum
Inter partes corporis	Deseruientes & ministræ præsertim, externè vt musculi & ossa	Vasa { Venæ, Arteriæ, Nerui } Ceu deferentes spirituum riui	Viscera & partes delegantes interiores
In capite	Basis cerebri cum suo spiritu & facult.	Cerebrum cum suo spiritu & facult.	Cerebellum cum suo spiritu & facultate
In corde	Vasa 4. { Vena caua, Vena arterialis ex dextro, Arteria aorta, Arteria venalis ex sinistro }	Septum intermedium	Ventriculus { Dexter, Sinister }
In hæpate	Vasa duplicia { Vena caua, Vena porta }	Sinastomosis triplex { Venæ portæ, Venæ cauæ, Emulgentiũ pori fellis }	Parenchyma vasis circũfusum
In pulmone	Vasa 3. { Vena arterial., Aspera arteria, Arteria venalis }	Sinastomosis triũ vasorum { Venæ art., Arterię venalis, Arterię asperæ. }	Parenchyma pulmonis
In genitalibus virorum interius	Vasa { Deriuantia ad testes, Emissaria ex testibus }	Corpus cirsoœide cum epididimede	Testium corpus fungosum
Exterius	Vasa { Deferentia ad glãdulosum corpus, Penis corpus constituentia subst. spongoœidi. }	Corpus adenoœide	Vesiculæ annexæ corpori adenoœidi.

In genitalibus fœminarum interius.	Vasa { Deriuantia / Emissaria	Corpus cirsoide cum epididimede	Testes
Exterius	Cornua vteri & ceruix.	Sinastomosis vteri cum vasis vmbilici.	Sinus { Dexter / Sinister
In spiritu & animæ Facultate	Naturalis	Vitalis	Animalis { Sensus / Motus
	Concupiscibilis	Irascibilis	Rationalis
In Rationali	Imaginatrix	Ratio	Intellectus
In singulis communis	Attractrix & expultrix	Concoctrix & secretrix	Retentrix & assimilatrix
In singulis peculiariter	Immutans ad certam speciem	Media & transmittens siue connectens	Vniuersalis virtus & mandatrix

3. *Tabula referens demum omnia & in homine & extra hominem distributa ad analogiam sensuum externorum.*

I In visu, cuius vis in luce potissimum & elemento cælesti.	Pupilla	Prior sphæræ portio	Posterior sphæræ portio
	Tunica cornea	Vuea	Amphiblistroide
	Humor aqueus vt excremẽtum cristallini recipiens & pariens.	Humor cristallinus compositionis & diuisionis instrumentum.	Humor vitreus, vt fundamentum cristallini promens & condens.
	Lux prima	Lux media	Lux tertia
2 In Olfactu, cuius analogia per igneum elementum.	Narium anterior regio cum duplici scapha	Os ethmoide cum septo intermedio & aluearibus geminis variè subdiuisis.	Ossis in fronte cauitas tripartita
Tunica	Membrana regionem anteriorem succingens	Membrana 2. circa alueolos & os ethmoide.	Membrana 3. in frontis cauitate
Elementum	Ignis cum humore suo anteriorem amplitudinem imbuente	Ignis cum humore medijs alueolis insito	Ignis postremus cum suo humore in frontis cauitate.
3 In Auditus organo, cuius vis in aëre.	Tympani cauitas in qua { tunica prima / Aër primus } ad conceptum & partum.	Laberinthina cauitas in qua { tunica secunda / Aër secundus } ad compos. & diuisionem	Spiralis vel cochlearis cauitas in qua { tunicæ 3. / Aër 3. } ad { promouendas species internas / Retinẽdas externas }
In tympano	Stapha	Incus	Malleus
In Laberintho	Canalis minimus acuti soni & lenis	Canalis medius symmetri soni triplicis	Canalis maior grauis & asperi
In cochlea	1. Spira	Media spira	Tertia spira

4 *In Gustu*, cuius elemẽtum aqueum	Palati inferior regio cum lingua quæ tamen in tota sensatione vicem magis ipsius medij repręsentat.	Septum vomeris instar ab ossis sphænoidis palo vsque ad palati mediam sedem.	Antrum ossis sphænoidis cum antro in frõtis osse concurrens.
Tunica	Membrana { Palati / Linguæ	Membrana septũ succingẽs cũ parte cartilaginea fœtui piscium comparabili.	Membrana in osse sphænoide.
Elementum.	Aqua plantatitia prior	Aqua plantatitia media	Aqua plantatitia in osse sphænoide
5 *In Tactu* membranæ extimæ	Epidermis	Cutis	Membrana carnosa
Interiores	Processus pericranij ad musculos & ossa reliqua	Processus duræ meningis ad externam proximè cauitatem	Processus mollioris meningis ad intimas omnium sedes.
Elementum terreum	Ros prioris membranæ	Ros membranæ vel tunicæ intermediæ	Ros membranæ posterioris

Hæc ego Minerua crassiore de singulorum sensuum cognatione abortiui veriùs quam peperi, vt saltem ordinis analogici potestatem in rerum deprehendenda similitudine & dissimilitudine per exempla philosophica simul & medica demonstrarem.

Cùm tamen has sensuum vires & sympathias mutuas vtcunque depictas ruditer complexus in animo fueris, eaque perdidiceris quæ ad necessitudinem videantur cum methodo pertinere, aliam continuo inuenies vtilitatem, vt omnes errorum occasiones inde profectas, medendique in singulis rationem quàm accuratissimè deprehendas. Etenim in humano corpore ex accurata anatome non tantum cuiusque partis natura similaris, vel prædominium elementi, sed & figurarum, ordinis, quantitatis, totiusque structuræ artificium innotescet; ex quibus demum emergit non tantum vnius & indiuisæ sanitatis regula, sed & idea totius latitudinis vtrinque ad species statuum præter naturam defluentis, & rursus cõstitutionum omnium quæ vel morbum efficiunt, vel ordine consequuntur, vel denique actionem vitiantes proximè, vel auferentes, Morborum nominibus appellantur. Postremò præter hæc omnia per vlteriorem ratiocinationem ex sensibus profluentem aperit se quoque & Indicationum lex & Therapeutice methodus vniuersa, docens quàm expeditissimè pro differentia triplicis status salubris, insalubris, neutri, cui similia, cui contraria, cui partim similia, partim contraria, & in quo genere qualitatis, quo numero, gradu, loco, & tempore debeantur. Idem omnino de sensibus animi, sensuumque tum externorum, tum internorum affectionibus, cognitione, præsagio, curatione est iudicandum. Vt hoc nomine potissimum Gal. lib. 9. de placitis Hipp. & Plat. diutissimè censeat Medicis commorandum circa materiem. Et Hipp. lib. de Locis, Naturam corporis principium sermonis dicat in arte Medica. Corporis quidem curandi tuendique caussa dudum

Errorum occasio in singulis generibus sensuum.

Methodus in animæ morbis curandis & cognoscẽdis eadem quæ in humanorum corporum malis.

Indicationũ lex.

Materies medico maximè consyderanda.

dudum quæsita est ars (Cicerone teste lib. Tuscul.quæst.3.) eademque Deorum immortalium inuentioni consecrata: Animi autem medicina nec tam desiderata est antequam inuenta, nec tam culta posteaquam cognita, nec tam multis grata & probata, quàm suspecta etiam pluribus & inuisa. An (inquit) quod corporis grauitatem & dolorem animo iudicamus, animi morbum corpore non sentimus? vnde animus, cum de se ipse iudicat, fit vt id ipsum quod iudicet ægrotet, minusque rectam de se sententiam ferat. Præclara mehercule sententia ad circularem sensus interni motum, occultæque in anima conuersionis mysterium referenda. Plura leges in eodem Ciceronis tractatu, quæ quamuis eximia specie & huic loco maximè oportuna, propter compendium nolui annotare. Cæterùm quemadmodum rursus inter humanorum corporum mala quædam per se eueniunt, quædam ex consensu: illud rursus quod ex consensu fiat vel facultatis spiritusque vel substantiæ mutua communione, vel priuatione earundem. Possumus & nos partitionis eandem imaginem sequi inter errorum qui contingunt animæ sensitrici species infinitas, vt tanto promptiùs singulorum remedia consequamur. Ita enim, iuxta opinionem Mercurij, vt certis gradibus ab intellectuali immortalique natura delapsi sumus ad caduca degeneres, sic sanè per certos oppositosque gradus in priorem purgatæ mentis felicitatem reuocamur.

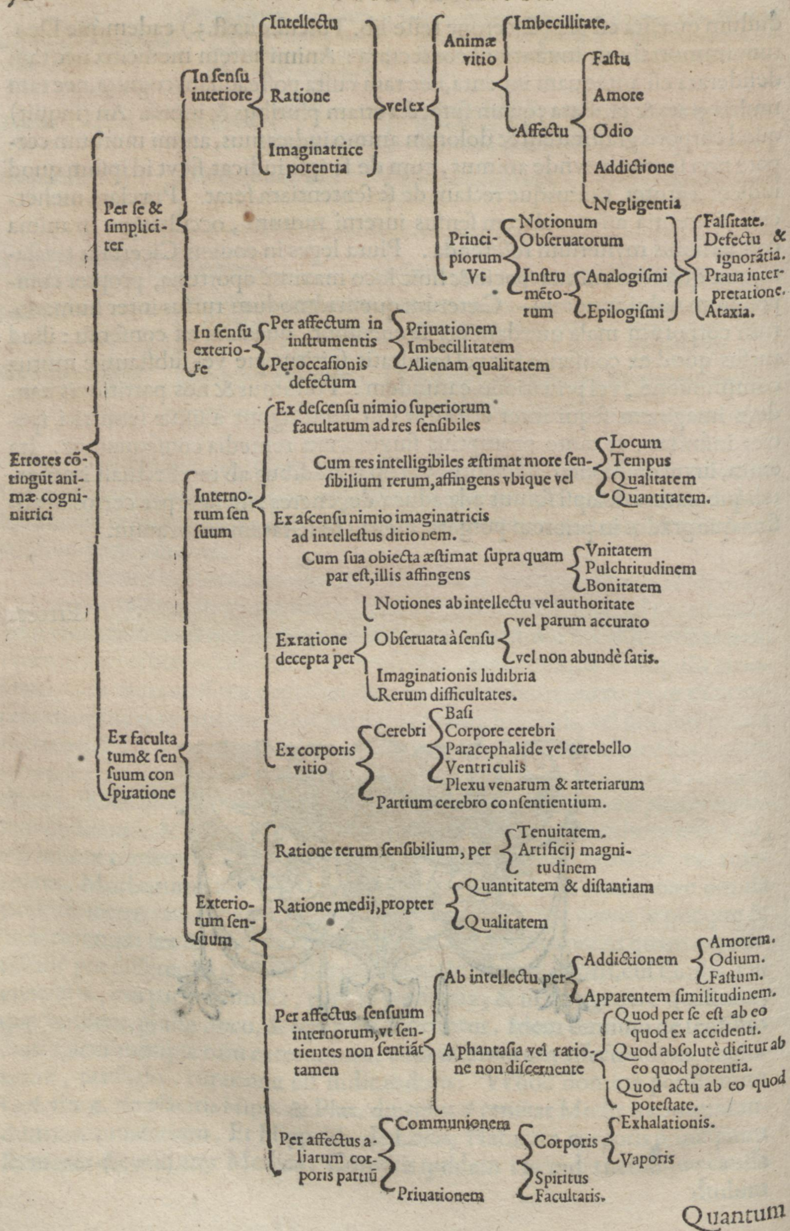
Ars curandi morbos animæ.

Morborũ animi distributio.

Gradus purgandæ mentis.

Errores

Errores cõtingũt animæ cognitrici
Per se & simpliciter
In sensu interiore
Intellectu
Ratione
Imaginatrice potentia
vel ex
Animæ vitio
Imbecillitate.
Affectu
Fastu
Amore
Odio
Addictione
Negligentia
Principiorum Vt
Notionum
Obseruatorum
Instrumẽtorum
Analogismi
Epilogismi
Falsitate.
Defectu & ignorãtia.
Praua interpretatione.
Ataxia.
In sensu exteriore
Per affectum in instrumentis
Per occasionis defectum
Priuationem
Imbecillitatem
Alienam qualitatem
Ex facultatum& sensuum conspiratione
Internorum sensuum
Ex descensu nimio superiorum facultatum ad res sensibiles
Cum res intelligibiles æstimat more sensibilium rerum, affingens vbique vel
Locum
Tempus
Qualitatem
Quantitatem.
Ex ascensu nimio imaginatricis ad intellestus ditionem.
Cum sua obiecta æstimat supra quam par est, illis affingens
Vnitatem
Pulchritudinem
Bonitatem
Ex ratione decepta per
Notiones ab intellectu vel authoritate
Obseruata à sensu
vel parum accurato
vel non abundè satis.
Imaginationis ludibria
Rerum difficultates.
Ex corporis vitio
Cerebri
Basi
Corpore cerebri
Paracephalide vel cerebello
Ventriculis
Plexu venarum & arteriarum
Partium cerebro consentientium.
Exteriorum sensuum
Ratione rerum sensibilium, per
Tenuitatem.
Artificij magnitudinem
Ratione medij, propter
Quantitatem & distantiam
Qualitatem
Per affectus sensuum internorum, vt sentientes non sentiãt tamen
Ab intellectu per
Addictionem
Amorem.
Odium.
Fastum.
Apparentem similitudinem.
A phantasia vel ratione non discernente
Quod per se est ab eo quod ex accidenti.
Quod absolutè dicitur ab eo quod potentia.
Quod actu ab eo quod potestate.
Per affectus aliarum corporis partiũ
Communionem
Corporis
Exhalationis.
Vaporis
Spiritus
Facultatis.
Priuationem

Quantum

Quantum interno sensui affectus vel congeniti noceant, vel ab externis sedibus oriundi, paucis & sapienter Mercurius Pimandri cap. 7. Ignorantiæ pestis (inquit) omnem terram subuertit, animamq; corrumpit inclusam corporeis vinculis, neq; sinit eam salutis iter asciscere. Addit Medicinam instar antidoti πολυχρήστου. Imprimis oportet vestem quam circumfers, exuere indumentum inscitiæ, prauitatis fundamentum, corruptionis vinculum, velamen opacum, viuam mortem, cadauer sensitiuum, sepulchrum circumuectile, domesticum denique furem, qui dum blanditur odit, dum odit inuidet, & ad seipsum te deorsum raptat, ne fortè conspiciens veritatis decorem, & proximum bonum huius odoreris, atque oderis prauitatem, neúe huius insidias quas in te assiduè machinatur, aliquando præsentias.

Tabulæ præcedentis ratio.
Ignorãtiæ mala.

Quod auté externi sensus aliquando mentis interioris vitio velut non sentientes alieno potius iudicio quàm sua virtute nitantur, nihil vel nouum existimo vel admirandum. Tales enim vel centum errores inuenies eorum qui contra Gal. scripsere in Anatomicis, vt semel vel philautia, vel odio contra veteres inflammati, cuncta sic sint conati rapere in sententiam suam, vt ipsimet posteà contrarium obseruatione reperientes, sensibus non crediderint suis. Vt mihi videantur prorsus pati quod impiorum Manes, quibus semel in ignorantiæ, fastus, atque inuidiæ barathrum deuolutis,

Sensus externos vitio mentis nõ rectè plurima persentiscere.

Multa solent concreta modis inolescere miris;
Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque, nec auras
Respiciunt, clausi tenebris, & carcere cæco,
Donec longa dies, &c.

Accedit istis inepta ratiocinatio per apparenté similitudinem & μετάβασιν, vt si quis omnia quæ sunt canum corpori putet & in humano sic se habere. Quod in laringe, renibus, oculis, aliisque particulis pluribus vsuuenit, vbi dum vel insignes anatomici Galenum ex simiarum sectione differentem reprehendunt, ipsi in eundem impingant palàm. Verùm quod sensus exteri partim ex se laborent occasionis defectu, partim ex medij vel rei sensibilis ratione, notius est quàm vt à nobis debeat demonstrari. Tantum exempla suffecerint, quorum ea sunt maximè liquida, quæ circa vtranque materiem medicinæ, vel pro institutione anatomica, vel cognitione morborum, pulsuum, vrinarum, vel medicamentorum simplicium officina, verti in controuersiam solent. Nam per occasionis defectum ij laborant, qui rebus per sensum inquirendis altiùs operam impendere non potuerunt; vel si potuerint, noluerunt, ijs duntaxat contenti quæ vel alijs audiunt, vel in paucis obseruant, vel sola animi sui ratiocinatione consequuntur, quemadmodum de Antipodibus Lactantius disputauit. Ex instrumenti vitio vel imbecillitate fit error, si luscus de linearum rectitudine, cæcus aut lippus iudicare de coloribus volet, si callis obdurata rustici manus pulsum magnum à vehementi volet distinguere, systoles & diastoles rithmum proportionemque

Omnes decipimur similitudine vel exemplo, teste Cicerone.

Sensuum exterorum mala affectio.
Exẽpla errorum quæ per sensus externos fiunt.

Lactantij error de Antipodibus.
De pulsibus dignoscendis.

nemque mutuam explorare, quod certè quampaucissimis datum est propter stuporem sensusque terrei qualitatem. Ratione medij rursus & propter distantiam, vel peregrinam qualitatem multiplex est erroris occasio. Hinc enim astrologica disciplina propter distantiam syderum nullis hactenus humanis oculis comprehensam animos quoque mortalium maiori ex parte subterfugit. Oculus in terra constitutus Solem maiorem in ortu constituet quàm in meridie, vt plurimum verò bipedalem. Febricitantium gustus propter peregrinam linguæ qualitatem, id quod dulce est aut insipidum, amarum iudicabit. Verùm mittamus & sensus ipsos & eorundem media, quàm multi sint ignorantiæ modi ex rebus obiectis in omni scientiarum genere est manifestum; in multis enim numerus facessit negotium, vt stellarum in Astronomicis, herbarum & mineralium in arte medica. In alijs obstat artificium rei, vel paruitas; vt sunt errores innumeri & calumniæ contra Galenum in anatomicis nimium arroganter effusæ; præsertim de plexu mirabili sub cerebri pelui, de poro nerui optici, quem omnes facilè videbunt vel oculis suis, si non ab exortu transuorsim secent; sed paulo antè quàm inseratur in oculi sphæram, vbi neruus idem & crassior, porusque magis instar puncti conspicuus. Similiter multa de cribro renum, de musculis proprijs epiglottidi carne alba & peculiari præditis, & intra membranam cartilagineam occultatis. Itemque de linguæ & pharingis musculis, ceruicis & digitorum, de cauitatibus ossis auditus, de synastomosi venarum in hepate, in vtero, in pulmone, circa hæmorrhoides & intestinum rectum, imò secundum Hipp. neruorum, venarum, arteriarumque omnium inter se per animalis corpus vniuersum, velut falsa propter sensus inopiam à crassioribus ingenijs æstimantur, cùm tamen vena solum dissecta omnem quoque sanguinem effluere ex ipsis arterijs doceat experientia; abscessus intra caluam, in faucibus, in thoracis cauitate geniti per vias insensiles intestina versus ferantur expurgenturúe per vreteras: chylus mira arte elaboratus quotidie ex mezeraicis venis per hepar resudet in venam cauam, & ex vtrisque bilis flaua per processus alios sua cum antedictis oscula committentes deponatur in folliculum fellis. sanguis denique sua vel quantitate exuberans, vel molestus acrimonia ex vena arteriali sic in arteriam asperam impetu sæpe feratur, vt vel repente suffocet, vel sanguinem corporis totius exhauriat.

Error ob distantiam sensibilis rei vel multitudinem.

Erroris occasio ex rerum paucitate vel artificio.

Plexus mirabilis Cerebri.
Porus optici nerui.

Renũ cribrum.
Musculi epiglottidis.
Cauitates ossis auditus.

Synastomosis varia venarũ, neruorum, arteriarum.

Eodem fonte propemodum natus est error improbissimus contra suturarum differentias, capitum figuras, & cotyledonum rationes à diuo Hippocrate celebratas, cùm illi qui sibi tantopere in sua inscitia plaudent, non tam curare debuerint quid scripserint veteres & grauissimi viri, quàm quo modo intellexerint. Cotyledonum species non nisi in grauidis recenter dissectis vteris ostenduntur, vt mihi ipsi iam sexto fœtum vitalem execanti coràm contigit his meis oculis intueri. Quæ verò in alijs solent accidere substantiæ figurarumque varietates interdum differunt pro singularis hominis ratione,

Suturarum differẽtiæ & figuræ capitis rectè ab Hipp. traditæ.

Cotyledones.

Multa in animalibus differre loci & temporis ratione.

ratione, quemadmodum ſæpe videre datum eſt nobis duplicem triplicem venam aiugæ ſociam à ſiniſtris, tres quatuor arterias ſeminales, os cordis in duobus virorum cadaueribus deprehendi ad radices arteriæ magnæ & venæ arterialis, ſemel vidi quadruplices renes, ſemel hepar duplex, ſemel denique hepar in ſiniſtris, lienem in dextris collocari, vt taceam interim figuras, magnitudines oppidò differentes. Quòd ſi enim in magnis illis viſceribus ita ludat natura particularis; quid de minutis illis anguſtijs, de venarum, arteriarum, neruorum inſignioribus propaginibus, plexuque multiplici eſt iudicandum? *Portentoſæ corporum cõſtitutiones plurima.*

Et tamen hodie plures ita ſunt ſtupidi, vt quod in vno viderunt, ſemel pro regula ſtatuentes quiduis continuo contra ſententias veterum moliantur: ſi quid puſillum videant antè non deprehenſum, tanquam pueri ſibi gratulabundi clamitent neſcio quid ſeſe reperiſſe in faba, non cogitantes interim multa in animalibus velut per luſum variari: quemadmodum in orbe circumfuſo pro ſuo cuique genio, pro temporis, locique natura, quod vel in venis crurum & brachiorum, in manuum lineamẽtis, in frontis ac vultus totius, in vocis illa diuerſitate ineffabili nemo non animaduertit. *In nouos obſeruatores rerum anatomicarũ contra Gal. & Hipp.*

Quin tanta fuit induſtria veterum Anatomicorum, vt non ſuperficiaria duntaxat illa corporum fuerint ſectione contenti, ſed & receſſus interiores & minutiſſimas humanæ fabricæ latebras ſic ſint ingreſſi, vt quæ in pluribus hominum cadaueribus perſpicere propter tenuitatem non potuerint; ſaltem per analogiam atque μετάβασιν facta ſæpius inquiſitione in animalibus eiuſdem generis aut diuerſi, adiunctaque ratiocinatione mirabili, mentis tandem oculis ſint conſecuti. Vide receſſus illos Democriti & colloquium cum Hipp. vide illa quæ de auditus organo, de proceſſibus ſcopuloſis, de cauitate tympani & ſuccingente membrana ſcripſit Hippocrates lib. de carnibus, quæ Galenus de laberinthina cauitate, lib. de vſu partium, de cochlearea parte Empedocles inter Plutarchi problemata. De omnibus accuratè Cor. Celſus in tractatu de oſſibus explanauit, quæ tamen omnia velut arcana & noua noui obſeruatores hodie pro ſuis inuentis iactitarunt. *Veterũ accurata anatome.* *Oſſis auditus ſtructura quam Fallopius ſibi videtur vendicaſſe à veteribus dudum antè reperta.*

Quod igitur pro ſenſuum ſano iudicio leges oporteat certas & examinandi regulas obſeruari, ex antedictis liquido conſtat. *Medendi ratio pro ſingulis errorum ſpeciebus quæ ex ſenſu ſunt oriundæ.*

Si enim ex affectu rei ſenſibilis prodit, oportet hunc pro virili noſtra celeriter exuamus, nec honoris aut lucri ſtudio, nec odio aut addictione nimia ſinamus nos à veritatis via vel recta ratione diuelli, ſed diligentes & ſeduli ſimul, erga mortales beneuoli, inuidiæ omnis & ambitionis expertes, virtutem ac philoſophiam amplexi propter ſeipſam, quando ſanè infelices ac miſeri perpetuo fluctuent illi, qui omnem ſuam felicitatem extra ſe in vulgi iudicio & fortunæ arbitrio in caducis & mortalibus collocarunt, ſoli contrà quieto & ſtabili loco qui ſpes opeſque ſuas intra ſemet ipſos in rebus æternis figant. *In affectione mentis vitiata quid agendum.*

Si error ex parte Medij.

Sin verò ex medij vel rei ſenſibilis ratione dubitandi ſurgat occaſio, eſt quod auræ diuinæ particulam in conſilium aduocemus, imbecillitatem vnius ſenſus alterius ope ſupplentes.

Conuertamur ſæpe ſurſum deorſum, quod vnum eſt diuidentes, quæ diuiſa recolligentes, ab extremorum vno ad alterum per cohærentes ordines & intermedios gradus; cui imprimis fauet illa Hipp. & Platonis ſcala, qua pro rerum connexu quem habent in pegmate vniuerſi artes quoque & ſcientiæ mutuò concatenantur, vt pulchrè lib. de aëre, aquis, & locis Hipp. vbi paulatim rapit lectionem à medicina ad naturalem Philoſophiam, ab hac ad facultatem aſtrologicam, ortus, occaſuſque ſyderum, & eorundem ἐνεργείας contemplandas, à quibus denique ad numerorum & magnitudinum inſtitutricem Geometriam, donec vel ad Metaphyſica diuinorumque contemplationem transferatur. Quæ ſanè ſententia ſub conſuetudinis vocabulo alibi à nobis vberiùs tradita eſt ex Platonicis monumentis. Omnem illius rationem & artificium circularis hæc vna Methodus exhibebit.

Hipp. & Platonis ſcala.

Habēdam rationem vbique loci & temporis.

Præcepta rei herbariæ exploranda.

Accedit præceptum alterum, vt vbique habeatur & loci, & temporis ratio; quod cum in anatomicis, tum maximè in plantarum cognitione eſt obſeruandum, cuius ſunt iſti præcipuè canones. 1. vt ſemper ad veterum amuſ-
1 ſim notas, & traditiones, figurarumque ſpecies quàm proximè referamus.
2 2. vt ſi non poſſimus reducere plantas ad certam ſpeciem à veteribus delineatam, ſaltem virtute & figura vtcunque conſentientibus (nam hæc ſunt quæ proximè à formis interioribus dimanarunt) referantur ad aliquod genus.
3 Cogitemus inſuper quòd accidentales differentiæ colorum, odorum, ſaporum, magnitudinum, locis temporibuſque varijs variè commutantur, quemadmodum præclarè Syluius contra Veſalium in præfatione Iſagogica libri quem de Anatomicis ſcripſit, non ſolùm in ſtirpibus & metallis, ſed & omnigena partium corporis animaliumque varietate demonſtrat.

Metabaſis.

Magno hic adiumento eſt illa μετάβασις, ſi cum accurata ratione ſuſcipitur. Vt cùm ex oculo Phocæ muſculum attollentem palpebras Fallopius inueniret, quanquam & Galenus eundem viſus ſit agnouiſſe: ita ex ratione qua lapides in viſceribus terræ fiunt, etiam quomodo naſcantur in animalibus deprehendes. Ex forma generationis lapidum in renis cauitate, vel veſica, eoſdem gigni poſſe & in partibus cæteris ratiocinamur, vti nos vidimus & habemus domi lapides exciſos folliculo fellis, ſtomacho, inteſtino cæco, vtero, pulmone, etiam mezenterio, cerebro, hepate, corde, materie viſcoſa ſimul & terrea per inflammationis magnitudinem, digeſto halituoſo ac leui, more quo tophi in articulis fiunt, in ſaxi ſpeciem indurata. Ex forma ſimiliter exhalationum, vaporum, & meteorῶn, fluxiones conſimiles, humorumque perturbationes in animalis corpore cognoſcuntur. Vt penè me putem ex illa primùm inquiſitione meteorographica primum cognoſcendæ methodi veræ momentum in rebus medicis reperiſſe. Fit autem

Lapides in omni animalis parte concreſcere.

Fluxionum ratio in humano corpore per analogiam ad Meteora cognoſcitur.

tem μετάβασις vel à specie ad speciem, vel à genere ad genus, etiam ab individuo singulari ad singulare, à parte ad totum, ab eodem ad idem numero aliter aliterque affectum.

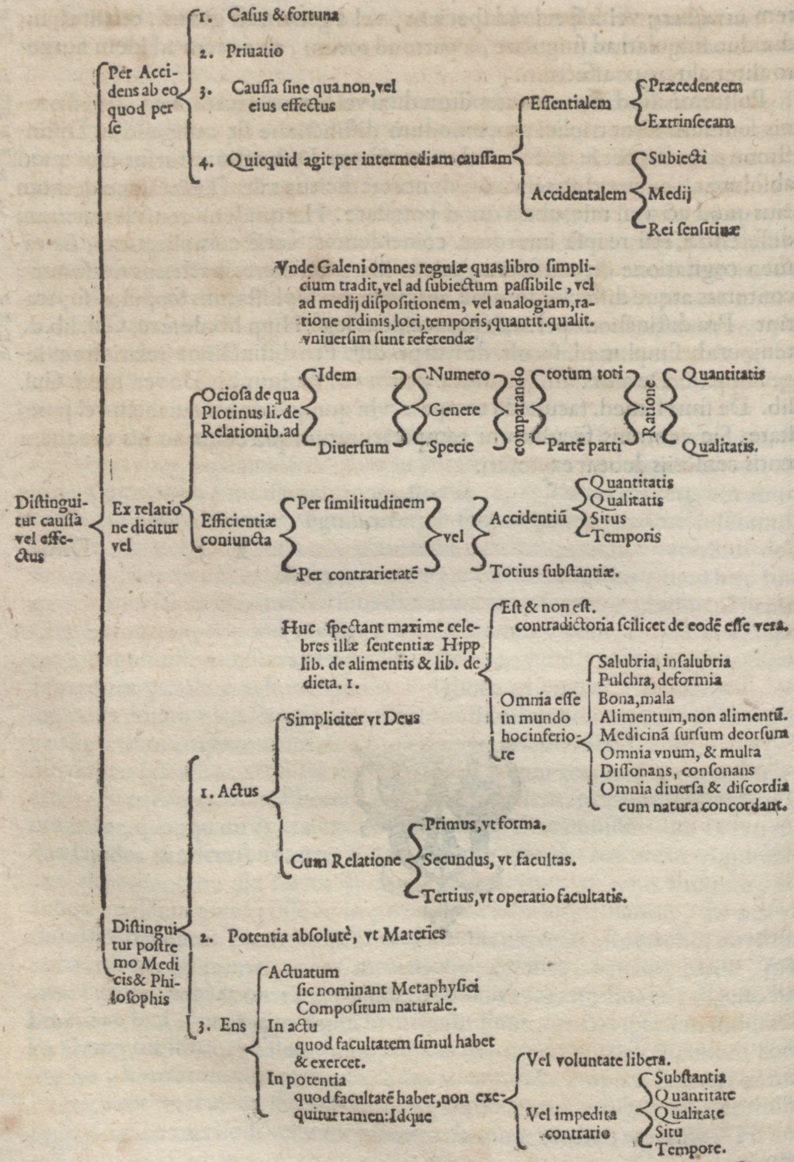
Species μεταβάσεως.

Postremò illud non omittendum duxi vel summi arcani loco, quòd omnis sensuum error triplici propemodum distinctione sit castigandus. Distinctione primùm per se, ab eo quod ex accidenti: 1.
Distinctione rursus eius quod absolutè, ab eo quod ex relatione duntaxat dicitur tale: 2
Distinctione demum eius quod actu est tale, ab eo quod potestate. 3
Hæ quidem considerationum differentiæ, etsi re ipsa interdum coincidentes, variè complicentur; sic tamen cogitatione dirimi solent, vt vsu illarum veteres hactenus res summè contortas atque difficiles, summè anfractuosos sophistarum scopulos superarint. Pro distinctione per se, & per accidens lege Hipp. lib. de arte, Gal. lib. de temper. de simpl. med. facult. de sympt. diff. Pro distinctione relationum lege Hipp. lib. De alim. lib. De diæta 3. circa vestibulum. lib. De vet. med. Gal. lib. De simpl. med. facult. de tempera. vbi quoque de his quæ actu vel potestate. Sic vt omnis facultatum temperaturarumque cognitio his tanquam notis censoriis debeat explorari.

Aureum preceptũ, Triplici distinctione omnia sensuum vitia repurgari.

Summa illarum distinctionũ vtilitas in omni arte & quæstione.

Distinguitur caussa vel effectus
Per Accidens ab eo quod per se
1. Casus & fortuna
2. Priuatio
3. Caussa sine qua non, vel eius effectus
4. Quicquid agit per intermediam caussam
Essentialem
Præcedentem
Extrinsecam
Accidentalem
Subiecti
Medij
Rei sensitiuæ
Vnde Galeni omnes regulæ quas libro simplicium tradit, vel ad subiectum passibile, vel ad medij dispositionem, vel analogiam, ratione ordinis, loci, temporis, quantit. qualit. vniuersim sunt referendæ
Ex relatione dicitur vel
Ociosa de qua Plotinus li. de Relationib. ad
Idem
Diuersum
Numero
Genere
Specie
comparando
totum toti
Partē parti
Ratione
Quantitatis
Qualitatis.
Efficientiæ coniuncta
Per similitudinem
Per contrarietatē
vel
Accidentiū
Quantitatis
Qualitatis
Situs
Temporis
Totius substantiæ.
Huc spectant maxime celebres illæ sententiæ Hipp lib. de alimentis & lib. de dieta. 1.
Est & non est. contradictoria scilicet de eodē esse vera.
Omnia esse in mundo hoc inferiore
Salubria, insalubria
Pulchra, deformia
Bona, mala
Alimentum, non alimentū.
Medicinā sursum deorsum
Omnia vnum, & multa
Dissonans, consonans
Omnia diuersa & discordia cum natura concordant.
Distinguitur postremo Medicis & Philosophis
1. Actus
Simpliciter vt Deus
Cum Relatione
Primus, vt forma.
Secundus, vt facultas.
Tertius, vt operatio facultatis.
2. Potentia absolutè, vt Materies
3. Ens
Actuatum sic nominant Metaphysici Compositum naturale.
In actu quod facultatem simul habet & exercet.
In potentia quod facultatē habet, non exequitur tamen: Idque
Vel voluntate libera.
Vel impedita contrario
Substantia
Quantitate
Qualitate
Situ
Tempore.

Sicut autem in eodem composito qualitatum vires à diuersis qualitatibus vinciūtur, quo minus in actum continuò possint erumpere;ita liberantur per contrarias illis à quibus sunt præpeditæ. In Hydrargyro calor à frigore conclusus per calorem nobis innatum sibique admotum proprius vel ignis externi commercium excitatur. Plantaginis calor ab humidi copia vinctus à corporis siccioris attactu;calcis calor à siccitate nimia torpens affusa humiditate incandescit. Vbique videtur calidum actionis caussa,cùm hospes sit congenitæ lucis;cæteræ qualitates innati calidi gratia datæ,vt vel exacuant,vel nutriant, vel certa in sede contineant,eundem velut incarcerant ; sed à contrariis dissoluuntur,quod sanè est mediis ex potestate in actū prouocari. Vnum prædictis adiiciam,inde ad alia progressurus, nihil de sensus interni externiúe sanitate vel morbis adeò absolutè constitui posse, quin sicut vnius vitio vel defectu;mox per sympathiam & alter imbuitur: ita profectò vnius efficacia nunquam ab alterius necessitudine sit separanda;vt prorsus insulsa sit illorum opinio,qui se putant in facultate aliqua fructum posse facere,si vel soli meditationi vel praxi operam nauent: & quæ natura inuicem iunxit,posse humani arbitrij vi aut studiorum specie separari. Quin quosdam inuenias, qui putent aliud esse medicinam facere, aliud docere: quæ quæstio ita periculosa est,vt non tam dissolui quàm discindi celerrimè debeat,& cum Sophistis eiusmodi ad Anticyras relegari.

In actum deduci quid sit.

Sensus externi exercitationem nunquam à contemplatione seiungendam.

Contemplationis nomen vel Theoriæ in omni animorum habitu atq; sciētia naturæ vel artis imitatricis quietum sanè spectaculum repræsentat ; quo tamen velut amplissimo seminario rerum agendarum rationes atque in suo sigillo communiore formæ particulares plurimæ continentur. Huius reciproco flexu (quem relatiuorum mutuam habitudinem Logici nominarunt) dicetur & actio rationis intimæ simulachrum , mentisque à contemplationis idea stabili ad eius propaginem tanquam à conceptu ad partum stimulantis effectio;quare & iuxta necessitudinē πρός τι veteribus appellatam, cùm vnius ratio in forma alterius, non aliter quàm in genere species,genus in speciebus, & diuersorum hominum vultus in conuersis mutuo orbibus oculorum elucescit, nunquam ab actione faciundarum rerum contemplatio,neque à contemplatione poterit rerum contemplatarum actio separari.

Demōstratur vbique praxeos et theoriæ vinculū indissolubile.

Circumferamus oculos à Deo vsque ad materiem per intermedios gradus: habebitis sanè ex Academię spatiis vnum esse in mēte opificis,agere cuncta & contemplari. Ab hoc principio quo quicquam in orbe magis diuinitatis consors existit , eò & rerū cōmuniores species ac magis vnitas sub vniuersali spectaculo trahit,quò magis ab ente vero & pulchritudine ad illā deflexerit materię multiplicē qualitatē,eò rursus ceu marcescēte coagulo sui ab ordinis vnitate magis ad ἀταξίαν, à vitæ præstātia ad eneruationē & dissolutionē propiùs exolescit. Adeò vt huius æterni cōiugij ratione magnus ille Hipp. volēs diuinā methodū constituere,multa quidē præclara breui cōplexus oraculo sit lib. De diæta 1. statim in exordio,tria in arte medica,cæterisq; facultatibus,ceu prima totius

Altera demonstratio.

Idea methodi Hippocrat. in cōiugio sensuum externorū & internorum;id est, conuersione Analogismi & Epilogismi.

totius inuentionis & constitutionis capita consideranda proponens. Primò quidem Subiectum passibile. Porrò eum qui de victu humano scripturus est,

Subiecti paßibilis consideratio ex Hipp.

Obiecti agentis.

censeo primùm quidē totius hominis naturam nosse ac diiudicare oportere; secundò vires agentis principij vel instrumenti quo operamur. deinde verò ciborum ac potuum omnium &c. tertiò, vtriusque analogiam, cùm sic ait: Et non solum hæc, sed etiam mensuram ac proportionem laborum ad multitudinem ciborum & hominis naturam, corporum staturas, ætates, anni tempora, & ad mutationes ventorum, regionum situs in quibus degunt, anni constitutionem & statum, ortus & occasus siderum, ventorum &c. Quæ omnia certè non sola obseruatione, non rationis vnius subsidio perfici possunt, sed exercitij meditationisque cōplexu.

Analogia.

Loci plures Hip. vnde Methodi ratio vniuersa sit colligenda.

Quare cùm eadem omnino principia Methodi lib. De decenti ornatu, lib. De veteri medicina, lib. de locis circa finem, & alijs suis operibus constituisset, tandem paucis in lib. Pręceptionum, sensus exercitationem à contemplandi cura prorsus indiuiduam facit. Hæc sanè nosse oportet, & non ratiocinationi potius probabili intentum aggredi curationem, sed exercitio cum ratione.

Coniunctio praxeos & Theoriæ ab Hip. celebrata.

Expressè deinceps de Mente differit, Ratione, Phantasia, & Sensu exteriore, statuens naturam à multis omnigenisque rebus moueri, vt quædam subsit violentia: concludit demum ex his, quæ palam apparent, debere rationis exordium capi, fallacemque discursum animi fore ad præstantiam artis, nisi nitatur obseruatis & ἀυτοψία. Fallax, inquit, & ad errorem procliuis est affirmatio cum garrulitate, qua vel Empyrici meri, vel Sophistæ inexercitati præstare ante alios maximè consueuerunt,

Empyrici.

quibus obiici meritò potest quod olim in belli tumultibus Dranci, *quem gloria Turni Obliqua inuidia stimulisque agitabat amaris, Largus opum, lingua melior, sed frigida bello Dextera*. Hi sunt profectò Thrasones obstipo vertice proiectæ audaciæ pleni, quibus omnis animi virtus effusa ad circumferentiam in linguam penitus exhauritur, *Qui Martem in lingua pedibusque fugacibus acrem Semper habent*.

Rationales tantum & garruli taxantur.

Et quamuis Theorici multi variarum lectionum industriam referant, sententiarum inexhaustam memoriam iactitent, terra marique ad mercaturam sæpe vnius tituli se peregrinatos asserant: quis adeò stupidus, vt mulos vel asinos nesciat redire spectabiles posse in pellibus leoninis? Non illa fuit Homeri sententia, vt peregrinationem solius corporis, sed vnius animæ ex sensibilibus & obuiis rebus, quas (omni in loco natura suppeditat) per vniuersitatem excurrentes vnicè veneremur. Non enim tam refert hodie quàm multa quis audiat auribus passim, aut oculis cernat, quàm animo videat obseruetque, & ex paraterisi assidua stabilitas vetustate sententias scrutari penitiùs discat, vel nondum reperta veteribus adinueniens ipse integritatem artium elaboret.

Peregrinatio quantum conferat ad cognitionem, & qualem Homerus intellexerit.

In eos qui negāt posse praxim cū theoria copulari.

Quòd si qui ieiuni sint adeò (esse autem non dubito) qui putent vnius animæ vi præstari minimè posse, vt ius aut medicinam faciundo simul docendoque sectentur; ij se scientiarum abuti nominibus sciant, & vim naturæ facere, non minus quàm si ab amore pulchritudinem, à pulchro vtile atque honestū

separent,

separent, à luce splendorem, à splendore lumen, calorem & generandi facultatem, quàm si se interponentis terræ & Solis infandis deliquiis cuncta in tenebras vertant, & quæ summo affinitatis iure deuincta sunt inuicem præter fas omne diuellere moliantur. Credebam equidem Centauros & cęlo semper infensos Gygantes suis olim oppressos montibus expirasse, sed video sanè cũ hac ętate plumbea, vel figulina potius, eosdem mira quadam palingenesi auris vitalibus reddi, & bella denuò bella cum superis impia machinari.

Sed quid apud irrationales animas argumẽtis logicis aut rationibus agam? credant saltem vel sensibus suis, oculosque non modo per illos cælorum æternos ambitus, per lunæ ac sublunarium rerum periodos circumducãt; in quibus & actionum maximarum, & summa intelligentiæ virtus cõnexa æternis inter se vinculis glutinantur, quin ea quæ sunt in hominum genere prædictis adiungant. Quod enim præstari id ipsum quod volumus possit, docent exempla huius ætatis admiranda, si in facultatibus singulis suos hodie cultores principes & lychinuchos antesignanos exempli loco proposuerimus.

Exempla huius ætatis in grauissimis viris theoria simul & praxeos dexteritate præclaris.

In Medicina.

Specta animo tantum in arte medica Ioannem Fernelium, Hieronymum Fracastorium, B. Montanum, Andream Matthiolum, Iac. Syluium, Andreã Vesalium, Iac. Hollerium, Ioan. Tagautiũ, Rondeletium, Amatum Lusitanum, & inter cæteros celeberrimum præceptorem meum Hiere. Triuerium, ac P. M. patrem Gemmam Frisium in Mathematicis æque & medicina præstantem, qui omnes pręter innumeros alios vel hac ætate florẽtes, tum scriptis & professionibus publicis, tum consultando variè & faciundo reipublicæ profuerunt.

In Iurisprudẽtia & politica administratione.

Habetis in facultate Iurisprudentiæ amplissimum dominum Præsidem Viglium Swichem. cuius diuina prudentia in rebus politicis expeditissimè praxeos, simul altissimæque Theoriæ indiuidua syngamia aliorum qui hactenus extiterunt Iurisconsultorũ prope nomen obscurat. Habetis sub eodem genere facultatis viros Heroicos planè, consilij simul & operum dexteritate præstantes D. Cancellarium, D. Iohannem Scheyff, & Ioachimum Hopperum, cuius de arte Iuris opus extat Methodicum, thesauro nulli, ne quidem Gyges anulo comparandum. Mittam cæteros hac ætate præstantes viros præsertim in Vniuersitate nostra, pluribusque Hispaniæ, Italiæ, Franciæ, Frisiæ, superioris & inferioris Germaniæ locis, quos omnes satius est ex viuis illorum monumentis quàm nostra oratione laudari.

In sacrarũ literarum interpretatione.

Quod si tamen ad sacræ theologiæ mysteria voles respicere, multa vbique sunt exemplaria, sunt certè & in hoc literarum emporio celeberrimo, sunt apud nos grauissimi viri non minus scriptorum suorum & lectionum fæcunditate, quàm vitæ exemplis, sanctimonia, morumque religione conspicui. Et quamuis omnes hic recensere superuacaneum putem, eos tamen silentio præterire non potui, qui præter innumeras diuinæ sapientiæ dotes, quas è sacrorum contemplatione & philosophiæ fontibus imbiberunt, actu quoque & operatione viua semper se vindices veritatis, patronos pau-

perum & afflictorum hominũ, iusti decori, & boni publici æstimatores æquissimos præstitere. Horum alter est Reuerendus D. Præpositus Arrhiẽsis Maximilianus Morillonius, in diuinis pariter & humanis versatissimus, cuius virtutes eximiæ ab auis & atauis ceu iure quodam hęreditario diffusæ in omnem familiam permanarunt. Alter oriundus Hispania & toto propediẽ orbe prædicandus B. Arias Montanus, sacræ Theologiæ doctor eximius, mihi iampridem notissimus propter humanitatem summam, sacrarum literarum, mathematicæ ac totius philosophiæ, præsertim tamen idiomatũn diuersissimorum cognitionẽ mortalibus admirandam, quorum nomine munus illi commissum à Rege serenissimo intellexi, vt linguis excusum pluribus volumen Historiæ Sacræ posteris relinquatur; quo sanè mortali generi nec salubrius quicquam hac ætate corruptissima, nec expectari posse magnificentius puto.

Conclusio. Vobis autem quotcunque præditi meliori iudicio sitis, id paucis defixum ante oculos & circumferri in animis velim, non modo in vita & praxi, & Theoria dari coniugii vinculum indissolubile, sed & hæc singula ipsorum finium ratione conuerti. Nam propter actionem suscipitur contẽplatio, propter contemplationem actio. Quare & re ipsa naturæque consilio complicata, non nisi violenta cogitatione dirimi possint.

DE DISCVRSIONIS CIRCVLARIS ARTISQVE *Cyclognomicæ Caussis effectricibus secundarijs, vt sunt potentiarum animi obiecta singula, exemplaria scilicet rerum perceptibilium atque imagines.*

CAPVT VII.

COncentu vnisono ad cytharam pulso, cytharæ alterius ex sympathia moueri vnisonum constat, adeoque in quauis harmonia Musica, quæ similem inter se tensionem obtinent, mutuo sese cõmotant per occursus circulorum scilicet, in percusso aëre iuxta parem sibi proportionem optimè congruentes. Ita planè tum in rerum naturalium, tum diuinarum fieri spectaculis solet (quorũ ordo siue connexus perpetuus aptissimè cuiusque symphoniæ exẽplar existit) vt cum de vno quouis principio distinctim sermonem aggredi velis absque cognati alterius doctrina miscellanea, non possis tamen, quin ductu reciproco prorsa vorsa feratur oratio instar vndantis auræ, atque per circulos obuios agitatæ inter tensos æqualiter neruos. Etenim de natura animi differere quenquam vix posse autumo, quin & obiecti naturam & circulorum atque discursuum, alterius illius intuitu flexuque nonnihil obliquo simul attingat, & in huius contemplatione vicissim naturam animi conuersa velut radiorũ vicissitudine pulset. Nam neque in similem sibi alterius oculum facilè quis intuebitur, nisi & sui effigiẽ oculi vna consideret, vtque per sinus seu chordas arcum circuli explorant mathema-

Eiusdem negotij considerare potẽtias & eaundẽ obiecta.

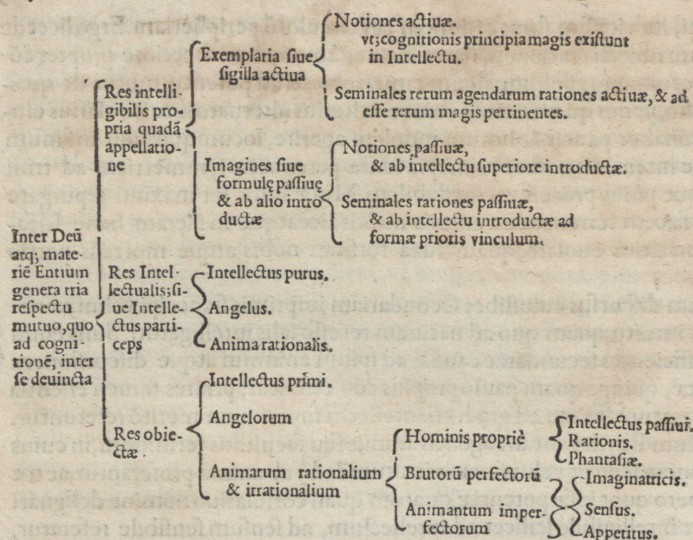
thematici, ita viciſſim ſinus rationem per circulorũ peripheriam. Ergo licet de facultatum obiectis rationem fermè vniuerſam tractatu ſuperiore propter cõtextum rerum ingreſſi ſumus, cùm tamen obiecti ad potentiã mutua ſit quædam relatio, penes quam natura vnius ex alterius alternato intuitu clariùs elucescat: conabor paucis & horum indolem aperire, locumque non infimum attribuere inter artis noſtræ principia iuxta perennem ſymmetriam ad trini fontis atque vnius proceſſum ineffabilem. Muſæ Iouis ter maximi repurgate paulisper fæcem terrenam ex animis noſtris, liceatque in ſacram hanc Idearum arcem altius euolare, quàm fluxa forſitan nobis atque mortalis portio largiatur.

Cauſſam diſcurſus cuiuſlibet ſecundariam imprimis ſic accipi velim, vt noſtri magis intuitu, quàm quo ad naturam rei eſſe talis intelligatur. Sunt enim obiecta, efficientes ſecundariæ cauſſæ ad ipſum animum atque diſcurſionem comparatæ, quippe quam paulò propiùs cõplectantur, priores tamen eſſentia iuxtaque naturę ſeriem ad gradum intellectu ſuperiorem meritò referuntur. *Diſcurſus Methodici cauſſa ſecundaria.*

Obiectum Phyſici vocant agentis animæ ſeu facultatis terminum, in cuius perceptionem ſcilicet velut finem virtutum radij ab anima proferantur, ac tot ſunt numero quot ipſæ potentiæ, quarum quaſi correlatiuo nomine deſignari poſſunt, vt intelligibile ſcilicet ad intellectum, ad ſenſum ſenſibile referatur, quemadmodum res viſibilis viſus obiectum dicitur, tactu perceptibile tactus ipſius, & ſic de cæteris.

Nos ad Metaphyſicam contemplationem propius acceſſuri, atque in ternione quantum fieri poſſit & hic quoque perſiſtentes, dicimus inter Ens verũ ſeu ſummum bonum, & non ens infimum ſeu materiem, tria Entis genera ſecundum boni ipſius continuam quandam participationem collocanda, quæ quo ad cognitionem percipiendique facultates reſpectum inter ſe mutuum perpetuamque relationem ſortiantur. *Entis genera tria à Metaphyſicis aſſignantur.*

Res obiectæ, & intelligib. in quo differant. Res obiectæ igitur, etsi à plerisque cum rebus intelligibilibus confundantur, in intellectu habent se potius per modum magis minusúe communis. Omnes enim res intelligibiles sub obiectarum rerum ambitu comprehenduntur, at non obiectum quodlibet intellectu est perceptibile sub ratione qua intellectus existit. Quin etiam in intellectu ipso, si accuratius loqui voles, res omnis intelligibilis siue Idea à subiecto distinguitur; in cuius gremio delitescit: quamuis iuxta Platonicos notiones sensibilium rerum solæ, nuper editæ vel ab anima conquisitæ à rebus sensibilibus separentur: notiones verò intelligibiles in potentiam rationalem ab intellectu transmissas vnum quodammodo cum rebus intelligibilibus ipsis esse constituant.

Res Intellectuales. Ens Intellectuale (vt ex Plotini verbis elicitur) omnę id esse coniicimus quod sit intellectus atque intelligentiæ particeps, ex forma intellectus formationem obtinens, sub eiusdem actu vitam atque essentiam. Sicut enim se habet visus ad lumen, sic ad summi boni lucem intelligentia, vnde & intelligentiam Plotinus nominat actum reflexum essentiæ viuæ à bono dependentis, conatuque eiusmodi quærentis se simul & causam sui.

Res Intelligibilis Intelligibile si cum re ipsa planè coniunxeris, vti Plotinus in formis supremis & maximè abstractis solet, ad intelligentiam naturamque intellectualem velut motor existit, natura prior atque antiquior. Verùm si à rebus nonnihil separaueris secundum acceptionem propriam pulchrè omnem ideæ rationem tibi ob oculos atque in animo constitueris, quæ nihil sit aliud quá forma formæ effectricis interior, sic vnita tamen formæ principi atque intel-

intelligibili rei, vti lumen ſolis luci ipſi; ac tantum per modum vel ordinem quendam differens in ea dimanatione quæ fit à rebus intelligibilibus in intellectum. Aptè itaque comparabis rem intelligibilem Soli, & cauſſæ effectricis ſuperioris nomine deſignabis: Intellectum verò velut orbem elementarem, atque ſolaris radij receptaculum appellemus: Ideam deniq; velut inſtrumentariam formam atque effectricem ſecundariam in ſolaris luminis ratione ſtatuamus, vt nihil ſit aliud quàm rei intelligibilis emanatio in intellectum: vel ſi ad ideas quoque ignobiliores te conuerteris, radiorum ſpecierumque deſfluxus à re perceptibili ad cuiuſuis percipientis animæ ſenſum. Ita enim & paſſiuas notiones ſub diuiſionis ambitu comprehendes, & mediam optimè collocaueris rationalem animam, inter obiecta ſenſibilia atque intelligibilia omnis cognitionis extrema.

Idearum cõſideratio iuxta ternariam distributionem, qua omnes ad ſymmetriam Methodicam reducuntur.

De Intellectualibus rebus abundè diximus capite ſuperiore; de rebus intelligibilibus præcedenti libro; nunc verò de ideis ipſis per quas propriè res & intellectu perceptibles ſunt, & dicũtur tales, ſermonem compẽdio tranſigamus; ne paſſim non tam earum naturam atque eſſentiam tractare voluiſſe videar; quam ordinem & conſecutionem neceſſariam ad diſcurſus illos triplices ante à nobis conſtitutos: quanquam, vt dixi, longè ſit difficillimum in rebus ſeriem certam probè inſtituere, quin de natura quoque ſingularum cogitatio, deque ordinum cauſſis volenti nolentique interdum altiùs obuerſetur.

Idea quid.

Ideam igitur rebus corporeis ſeparatam Deoque inſitam Plato efficiendi principium voluit, vti ideam alteram intellectui counitam cognitionis effectricem atque ſcientiæ; formam verò rebus inductam effectum generationis illius, & partum, potiùs quam cauſſam effectricem, maluit appellare. Ariſtoteles contentus rei cauſſis proximioribus, ideas reijcit, tanquam in nube, potiùs quam in rerum natura, volitantes; cùm ipſus interim amictus nube denſiuſcula vel inuitus tandem in harum hypotheſim prolabatur; dum formam ſcilicet extra corpus conſtituit cuncta continentem, vt lib. Phyſ. auſc. 2. vbi & formæ diuinæ mentionem obiter facit. De qua vide Themiſtium atque Simplicium. Sed cur non Peripateticos mirer? Ideas atque exemplaria contemnentes tanquam nimis ſupra naturam atque in intellectu poſita; cùm diuinus Plato hæc velut cauſſas ſuperiores, minimè proximas rebus ipſis conſtitutis adiunxit, ipſi interim Ariſtotelici præter materiem ac formam inter cauſſas continentes & proximas priuationem numerent, non Ens verius quàm ſit ſpecies rei intelligibilis. Non enim forma, nec corpus exiſtit, ſed quiddam indiuiſibile potius inter ingreſſum vnius formæ alteriuſque expulſionem, vti in angulo ſeu duarum linearum contactu communis punctus exiſtit, diuerſæ penitus rationis ſcilicet quam ſint ipſæ in longitudinem diuiſibiles lineæ.

In Peripateticos, qui Ideas rident & exemplaria.

Meritò itaque cauſſarum genera 5. conſtituit Plato in rebus vniuerſi. 1. Mundum ſanè vt finem. 2. Materiem operis naturalis. 3. Deum vt communem efficientem cauſſam. 4. Ideam duplicem, vnam vt exemplar rerum efficien-

Cauſſarũ genera 5. ſecundum Platonem.

efficiendarum in intellectu communi, seu mundo archetypo intelligibili primo: alteram verò vt cognitionis exemplar, quibus totidem respondent gradatim in intelligentijs inferioribus, sed magis distinctim atque secundum passibilem modum. 5. Formam rei naturalis velut partum. Quod si magis interna principia voles, Formam atque materiem dices, quarum medio nos in sequentibus passim analogiam siue proportionem audacter constituimus, etsi latiùs principij rationem extendere cupientibus, vel nouem principiorum ordines facillimè referantur, 1. Deus. 2. Intellectus communis. 3. Ideæ. 4. formæ essentiales. 5. formarum accidentalium analogia siue proportio. 6. Priuatio. 7. finis atque perfectio rei. 8. Rerum ordo & consecutio. 9. Materies. Verùm hæc paulò supra propositi metas.

Ideas esse demõstrat breuiter. Quòd autem Ideæ re vera existant, prolixa demonstratione non indiget: nam vt rationes omittam longè pulcherrimas Max. Tyrij Philosophi sermone 28. quarum aliæ argumento sunt à minori deductæ atq; brutorum exemplo, aliæ verò à processu prioris ad cognitionem principij vsq; in infinitum, postremæ tandem ab actionum humanarum in somnis, actusque reminiscendi similitudine. Ipsæ sanè vel diuinæ literæ docent, Deum quodammodo exemplaribus vsum ad vniuersi fabricam, vt doctè lib. de mundi opificio demõstrauit Iudæus Philo. Quibus attestatur illud Mosaicum, In die quo fecit Dominus cælum & terram & omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemq; herbam regionis priusquam germinaret. Adde & Regis Psalmographi alterũ, Informem fœtum meũ viderunt oculi tui, & in libro tuo omnia membra mea scripta erãt, quę per dies formata sunt. Quemnam hic, quęso, librum intelligat quisquam, nisi fortè mundũ intelligibilem siue Archetypum atque intellectum cõmunem? Nisi quod Plato intellectum cõmunem Deo inferiorem ponat, Christiani autem Dei filium intellectu quouis superiorem & patri coæqualem. Neq; verò in rebus fidei tantopere Platoni est auscultandũ, quin vetus Ecclesia & Christus ipsus hic multò sit audiẽdus prior. Tantum verò hęc obiter quantum principijs melioribus visa sint consentire idcircò recensui, ne ex figmẽtis meris omnem hanc doctrinam nostram effluxisse quis arbitretur. Nam siqua à nostra fortè religione dissideant ex veterum monumentis huc translata (vt sunt certè plurima) ijs etsi non acquiescas, artis totius necessitati nihil offeceris, cùm illa non tam vt principia, sed operis quædam quasi Emblemata intertexuerim, natura quidẽ eiusmodi, vt vel transpositione, vel voculæ quadam immutatione facillimè in Christianum sensum transferantur: vbi tamen diuino spiritui atque ecclesiæ sanctæ semper est auscultandum, quando horum interpretatio nec intellectum humanum, nec rationem vllam in consilium vocet, nisi ab intellectu verè cõmuni priùs sit stabilitum, qui sanè, quantum ego pro mei ingenij tenuitate assequi possum, non tam in vno homine viget, quam plurium humanorum intellectuum vnitate.

Liber vniuersitatu. (margin note beside "bra mea scripta erãt")

An Deo opus fuerit exẽplari. Verùm (inquies) quid Deo exemplari opus fuit aut mundo intelligibili, qui vel ma-

vel materiem è nihilo duxit per potentiæ suæ abyssum infinitam? Certè non propter Deum exẽplaria statuit Plato, verùm propter intellectũ nostrum, cùm enim hic naturaliter formas capiat, rationesq; vel separatas intelligat vel separando, cùm & superiora pro suæ naturæ captu efficiẽdis inferioribus aut conseruandis saltem operam præstent, idq; per æmulationem quandam boni opificis, à quo proficiscuntur, ipsum verò summũ bonum lõgè superius intellectu nostro ab intellectu capi non possit, sequitur vt illæ communes rerum atque à materia semotæ rationes eius obiecta sint adæquata & naturalia, quæ quia intellectũ mouẽt, formant, atq; perficiunt, ideò & intellectu nostro superiores in veriore atq; præstantiore vniuersi gradu sunt collocatæ, Mundo scilicet exemplari atq; intelligibili intellectu cõmuni, quem & Dei filiũ appellabat. Quare & procul à figmentis positæ fulgent, ne mens & veritatis index & sensuum castigatrix magis à veritate quàm sensus ipse dissideat. Etenim, vt doctè Platonici referunt, Mens illa sublimis primũ velut informe chaos ex Deo nata ad sui principium ingenito quodam appetitu conuertitur, conuersa in Deum radio, eiusdem penitius illustratur, cuius fulgore creandarum rerum ratione plenissimo ille suus amor accensus Deo totus inhæret, inhærens deniq; ad formam perfecti animalis exurgit, quem à pulchritudine Mundum appellant. Ita nimirum Deus in mẽte sibi inhærente creandarum rerum naturas effingit, pingens modo quodam spiritali cuncta quæ in corporibus hisce percipimus,

Ordo amatorius circa Ideas & exemplaria.

Idearum & exemplaris mutua habitudo.

Cælum & terras camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra,
Vnde hominum pecudumque genus, vitæque volantum,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.

Ex illa igitur reflexione mentis in Deum, & conuersione per appetitum, primæ rerum ideæ in mentem primam disseminantur, vti per reflexũ mentis nostræ in intellectum superiorem, & ipsa rerum quarumcunq; notiones induens,

Ceu tumulum capit, vnde omnes longo ordine possit
Aduersos legere, & venientum discere vultus.

Qualis verò habitudo mẽtis primæ ad Deum & ad ipsam mẽtem primam nostri intellectus existit, talis deinceps rerũ quarumcunq; inferiorum ad superioris ordinis vitam: vtq; in hoc mundo materiali omnes omnium materiæ in vnam tandẽ intimamq; materiem confluunt, magis multò in mundo formali formæ omnes in vnam principem, ac velut apicem summũ totius theatri necessario reducuntur: omnis enim vita (teste Ficino) prolem sibi priùs penes seipsam generat quam seorsim, quóque præstantior parens, eò & interiorem sibimet ipsi generat prolem. Oportet enim prolem eiusmodi (quam Orpheus Palladem vocat, tanquam Iouis capite natam) Deo interiorem existere, quàm sit angelica notio menti angelicæ. Nam in angelo cùm sit esse aliud quàm intelligere, notio quæ in ipso per intellectus actum generatur, aliud est quàm angeli ipsius essentia. In Deo cõtrà esse & intelligere vnum sunt, ac notio quam Deus ex intellectus sui in seipsum reflexione producit tanquam sui

imaginem

imaginem viuidiorem, idem est atque ipse Deus. In hac autem Dei prole intima, seu mundi semine vniuersali, insunt membrorum omnium semina propria, quæ in mundo hoc prole eius externa gignuntur. Atqui hæc eadem essentia inter se coëunt, ne Deus sit substantia multiplex: ratione differunt, ne quicquid in mundo subsistit varietatis ac pulchritudinis expers esse videatur. Rursus eædem rationes seminales quanto ad vitam superiorem referuntur, tanto magis & vniuersales vnitæ atque à materiei conditionibus sunt alienæ. Quin summo bono non omnes tantum omnium rerum formæ sese per modum vnius infigunt, verùm & cunctorum animæ illuc, tanquam lineæ ad commune quoddam circuli centrum, referuntur: quæ quamuis singulæ sua sint rursus proprietate distinctæ, distinctionis obtinent gradus sub ea ratione tantùm, qua ab intellectu atque vno in multitudinem prolabuntur. Quo sanè & illud spectat poëtæ opt. max.

Illæ autem paribus quas fulgere cernis in armis
Concordes animæ nunc & dum nocte premuntur,
Heu quantum inter se bellum, si lumina vitæ
Attigerint, quantas acies stragemque ciebunt!

Sic vtique ex vno intellectu rationeque ab ipso dimanante moles hæc vniuersa pullulauit iam à seipso dissidens, & necessario nata sunt alia inter se amica & salutaria, alia verò inimica & perniciosa ex rebus bonis atque concordibus primum in ratione seminali.

Modus quo ideæ producantur.

Quod verò ad modum pertinet, quo primum ideæ ab intellectu superiore producantur, Plotino visum est naturam entis veri fœtam vnitatibus velut seminibus rerum earundé parere rationes; eas deinceps ordine numeris maioribus minoribúsue componens. Nam & Pythagoræ nihil est aliud numerus, nisi actus seminalium rationum in vnitate regnantium; Vnitas verò idipsum per quod Entium quodlibet vnum denominatur; quóque, velut seminario & radice sempiterna, rationes proportionesque in vtramque partem procedunt infinitæ; hic quidem multiplicando, illic verò diuidédo. Vel, Vnitas est specierum species, exemplar idearum omnium numeros reliquos & particulares rerum rationes in se complexa.

Vnitatis diuina potestas.

Et quamuis istarum classes plurimæ pro humani ingenij facultate constitui possint, videntur tamen Platonici 4. potissimum recensere voluisse omnium quidem circa Deum, à Deo in eundem sese ordine longè pulcherrimo reflectentes. Cùm enim Deus sit quasi quidam circulus (vt pulchrè Philosophus ille dicebat) cuius centrum vbique vigeat, circumferentia nusquam appareat; circa eundem orbes 4. assiduè reuoluuntur, Mentis, Animæ, Naturæ, atque Materiæ. Vnde & idearum classes totidem emergunt, quarum interiores &

Idearũ conuersio circa Deum.

1 Deo proximæ sunt, quæ ab ipso in mentem profluunt, & à mente in eundem
2 reflectuntur. Secundæ notionum rationalium circa Ens secundum, siue intellectum communem, à quo in animam vibratæ suum similiter principium repetunt.

petunt. Occurrunt tertiò rationes seminariæ circa Ens tertium, nimirum Animam, à qua in naturam prorogantur, atque hinc reflexæ iterum in animam 3
conuertuntur. Quartus illarum ordo recensetur, quas Naturales appellant, 4
circa naturam assiduè volitantes, à qua demum in materiem lapsæ hinc pro virili rursus in naturam attolluntur. Itaque diuinus ille radius à sole æterno in orbem continuum manans à mente per animam in naturam atque materiem transit, in qua tandem fingit extremas quasdam atque vmbratiles tantum similitudines, vt lumen colorum imagines in obiecto speculo repræsentat. Nam ex puris paulatim impuræ fiunt, dum à contrarijs inquinantur, vnde & ex vnitis dissipatæ, ex vniuersalibus singulares, ex stabilibus planè instabiles atque caducæ, pristinam requirunt puritatem, atque ex humili in altum, raptu illius magni dæmonis, siue amoris, quantum in ipsis situm est, rursus emergunt.

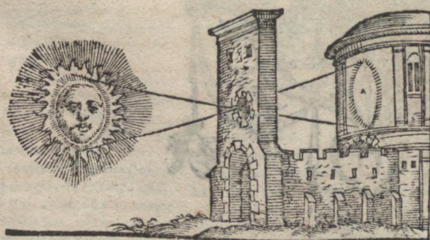
Animi dignitas & potestas per ideas.

Propterea & mundi huius inferioris Colonus Animus propter cõmercium Deorum partim sublimium, partim fugacis corporis, ceu profugus fato, terris iactatus & alto, assumit ipse quidem per sensum has à materie pollutas rerum similitudines, deinde collectas per phantasiam purgat colatque per rationalis potentiæ cribrum, ligat postremò cum vniuersali mentis Idea, fruiturque iam Psyche pulcherrima sui complexibus viri, cælestis cupidinis scilicet, vbi pota nectare, Nepentes satura atque ambrosiæ mensisque paulatim assuescens superis,

Multa modis simulachra videt volitantia miris,
Et varias audit voces, fruiturque Deorum
Consilio, atque imis Acheronta affatur Auernis.

Simile radiorum Solarium ad Idearum dimanationem.

Sic hominis anima per radij reflexus in sublime, labefactatum orbem ex descensu in multitudinem, penè restituit. Quod si huius conuersionis obscuram quoque in rebus sensibilibus imaginem voles, rursum ad Solis actionem te conuertito, diligenter obseruans, quomodo ex orbe illius amplissimo vel orbis diametro potiùs, per foramen angustum in obiectum parietem alterum, conũ pyramidalem efformet, atque in ipso foramine parietis proximi sic radij obliquati in continuum proferantur, vt transuersi penitus parique proportione digressi qua dudum colligebátur, in oppositam alterius muri planiciem decidant, orbemque fulgidum ad solis similitudinem referant (quemadmodum pulchrè obseruatores Eclipsium docent) tantò sanè ampliorem, quantò à foramine longiùs transuersi radij in continuum proro-

gentur, adæquaturi scilicet globi solaris amplitudinem, si æquali spatio à cono deciderint, atque pridem à sole defluxerant. Ita & idearum influxus à superna vita in inferiorem deriuati ex augustissimis maximè in angustiam particularem rediguntur, donec à materie atque corporibus reflexi iterum in humanos animos, ex singularibus facti vniuersales, amplitudine pristina potiantur.

Quomodo ratio in materiem agat.

Atqui de Ideis superioribus ac medijs iuxta communiorem rationem satis est demonstratum, verùm quomodo Ratio in materiem agat, fortè non cuiuis est manifestum. Plotinus illam nec visionem neque intellectionem nominat, sed vim quandam materiæ agitatricem, haud sanè cognoscentem, sed agentem duntaxat velut formam figuramque in aqua, quemadmodum ex circulo aliunde facto redundat circulus alter,

Sicut aqua tremulum labris vbi lumen ahenis
Sole repercussum, aut radiantis imagine lunæ,
Omnia peruolitat latè loca, &c.

Vnde tanquam superioris ordine ducta & pulsa radijs reflectit speciem, aliàs quidem expedita, aliàs impedita; quare & circa ipsam vbique & perspicuè rationis defectus maior, maior contrariorum velitatio, indomitus fluctus & ataxia. Postremò vt totam Idearum regionem paucis exaratam proferamus, en tibi Idearum systema à Deo vsque ad Materiem.

DEVS.

DEVS } 1

RADII EX AMPLITVDINE diuina in conū diffusi pyramidalem seu tres diuinæ substantiæ dimanationes inter primum principium & mundum, essentiæ scilicet, vitæ, & Intellectus. } 2

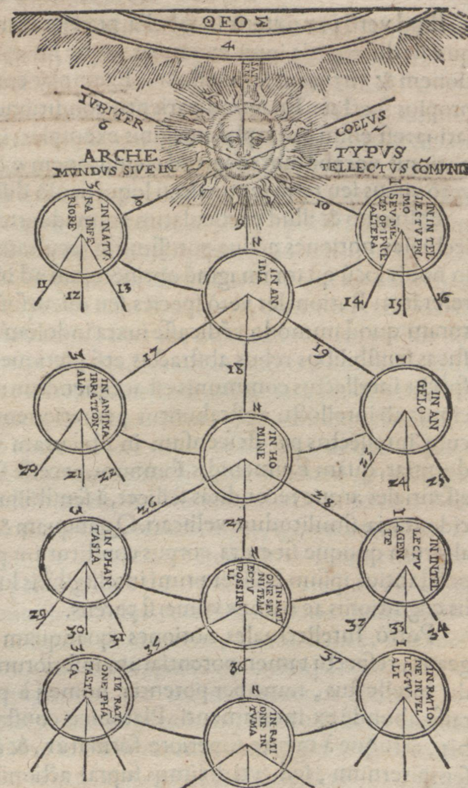
INTELLECTVS COMMVNIS siue Archetypus mundus atque intelligibilis primum per radium diuinum formatus, & instar solis Dei radios exceptos in continuum spargens. } 3

ORDO AB INTELlectu in naturam vniuersalior. } 4

ORDO ANIMARVM Rationalium particularior. } 5

ORDO IN MICROcosmi parte cognitrice. } 6

ORDO MAXIME distinctus in partibus rationalis potentiæ. } 7

COELIVS

1 essentia boni particeps vitæ intellectualis caussa.

SATVRNVS

vita secundum formam particeps essentiæ, intellectus formalis caussa.

4 Idea Idearum omnium continens ideas cæteras per modum exemplaris vnius & primi, formæ vnius & caussæ relat. tantum differentis.

6 Intellectus secundum formam particeps vitæ & caussa mūdi.

8 Huic insunt Ideæ vt vmbræ multiplices, vtq́ue formarum essentialium vincula.

9 Huic insunt ideæ secundum participationē iam magis magisq́ue distinctæ.

10 Huic insunt per formā propriam ideæ, absolutis tamen rationibus inter se discrepātes, intellectuales secundū caussam, intelligibiles secundū formam, partim rursus vt exēplaria & notiones, partim vt vires seminales rerumq́ue principia.

11 In rebus inanimis.

12 In plantis.

13 In animalibus.

14 Vt communicabili, cui Ens adæquatum subiectum.

15 Vt appetibili, cui bonū adæquatum obiectum.

16 Vt intelligibili, cui adæquatum obiectum est ens.

17 Insunt neque vt intellectuales, neq; vt intelligibiles.

18 Insunt Ideæ vt intellectuales participatione. nequaquā vt intelligibiles propriè, id est, qui sui intellectionē communicent ordini inferiori.

19 Insunt Ideæ intellectuales secundū formam intelligibiles secundū participationem.

20 In basi.

21 In centro.

22 In apice.

23 Infimi ordinis.

24 Medij ordinis.

25 Supremi ordinis.

26 Vt imagines quædā abstractæ à rebus sensibilibus earumq́ue spectra fugacia & tenues sine corpore vitæ passibiles respectu superiorum.

27 Vt discursuum seminaria compositionis & diuisionis formulæ partim actiuæ partim passiuæ.

28 Vt Characteres typi principes atque actiuæ conditionis sigilla.

29 Cum intuitu simplici.

30 Cum apprehensione accuratiore.

31 Cum compositione & diuisione vmbratili.

32 Vt notiones compositæ magis ex intuitu subiecti & prædicati.

33 Vt notiones minus simplices.

34 Vt notiones simplicissimæ de rei essentia scilicet.

35 Vt deorsum per affectionem deriuatæ.

36 Vt in se conuersæ.

37 Vt sursum reflexæ.

Differentia exemplaris & imaginis. Illud verò præ cæteris in tabella præfixa accuratiùs paulò expendas velim, quæ ſit differentia inter exemplar atque imaginem, rurſus vtrobiq; inter notionem & virtutem ſeminalem. Exemplar enim ad cauſſæ agentis rationem propius ſpectat: Imago ad patientis conditionem. vnde & mutuo ſunt correlatiua: eſt enim exemplar imaginis exemplar; imago autem exemplaris. Sed *Notio. Virtus & ratio ſeminalis.* notionis vocabulum magis ad cognitionem eſt referendum, ad effectionem verò virtus ſeu ratio ſeminalis, ſi loqui paulò diſtinctiùs voles.

Intellectuales notiones. Poſtremò & illud particulatim animaduertendum in anima noſtra, Intellectuales notiones actiua potiſſimùm facultate præditas magis exemplarium in nobis locũ quam imaginẽ obtinere, niſi ad intellectũ ſuperiorem conuerſæ *Rationales.* referãtur: Rationales verò ſpecies ſeu diſcurſuũ ſeminaria ambiguam ſibi naturam quodammodo vẽdicaſſe iuxta indolem rationis: Species verò phanta*Phantaſtica.*ſticas ſenſibilibus rebus abſtractas, etſi plęrique merè paſſibiles iudicent, id reſpectu intellectus communis eſt accipiendum: alioqui enim & ipſę naturę an*Specierum ſenſibiliũ neceßitas.*cipitis ab intellectu abſtrahuntur per rationem mediam. Verùm è conuerſo cum intellectus per deſcenſum in obſcuram velut nubem deuolutus altiùs dormiat, quàm Epimenidis ſomnum, neceſſe fuit ſpecies in intellectu poſitas eſſentiales atque reconditas ſcilicet, à ſenſibilium notionum & ſyndromis accidentariæ ſimilitudine vellicari. Quanquam & huius excitamẽti principium alterum quoque ſit extra corpus conſtitutum priori oppoſitum, eoque longè præſtantius, ipſum ſcilicet primi intelligibilis lumen, & fax quędam immortalis cognitionis ac naturæ vniuerſi parens.

Notionum & idearũ in mente comparatio. Porrò Intellectuales notiones quanquam actu perpetuo in vnitate vigeant, reſpectu tamen potentiarum inferiorum, quibus ſe vinciendum tradidit intellectus, nunc per potentiæ nomen à priore quadam indole degeneraſſe, abundè ex monumentis Platonicis conſtat. Actu enim ſubſiſtit in nobis, actuque à mente ſuperiore formatur, & ad eandem reſpectum obtinet ſempiternum, ſed (vti diximus ſuprà) actionis ſuæ radium non actu ſemper ad inferiora demittit. Vnde & reſpectu animæ inferioris tantum in potentia dicitur, donec per animorum aſcenſus rurſum excitetur, vt omne hoc noſtrum ſcire ſit verum reminiſci, ac rectè Socrates non tam ſcientiarum ſeſe promum apud adoleſcentes, quàm obſtetricem prædicaret. Nam & ſenſus rationem, & ratio viciſſim prægnantem notionibus intellectum obſtetricatur, non quod proinde ſpecies intellectuales naſcantur propriè, vti ex verbis Platonicis malè colligebant Epicurei, cùm potiùs hæc productio ſpecierum iſtarum ſit quædam in Rationali parte coruſcatio, per quam mentis ſpecies antea coarctatæ floreſcunt latiùs, vt per intelligentiam eſſentiæ rerum definiantur, per rationem componantur eſſentiæ definitæ, & argumentationes cõficiantur. Veras etenim definitiones eſſentiarum non poteſt mens per accidentalia rerum ſimulacra formare, ſed eas conſtruit per infuſas ab origine notiones, cùm in ſyndromi accidentali ſola deſcriptio quædam lateat, definitionis vmbra & rudimẽtum imperfectũ ad veras illas eſſentiæ notiones

ceu

ceu manu nos perducens. Quemadmodum igitur Natura non recipit quicquam, nisi ex ſemine ortum trahat, quin potius quodcunque procreatur, ſeminis ſecum ſimilitudinem deferat, vt homo hominis, atque arboris arbor: ſic & animus, ſi veritatem intelligat, neceſſe eſt veri ſeminio fœtum rationes exhibere, poſtquam fuerit excitatus, quæ quidem (vt Tyrij verbis vtar) & ſint, & ſemper ſint, & ſubſtantiæ veræ atque immortales. Quare cùm ſui ipſius doctor ſit animus, ipſi profectò ſi fuerit defæcatior exiguo principiorum hauſtu ad intelligentiam eſt opus: nam talis ſponte ex ſe ipſo principium capiens viam ingreditur naturæ opificis ſimilitudine fabricatam, inceditque ad mentis illa ſpectacula, quæ & mente dextera protinus haurit, atque hauſta tenaci memoriæ mandat.

Seminum poteſtates quomodo in actum debeat redigi ab Idea superiore, docetur exemplis variis.

Si quis verò quæ de actu & potentia diximus probè vix aſſequatur, multas in hoc mundo ſenſibili iſtorum ſimilitudines vel paſſim obuias deprehendet. Vide imprimis colorum ſeminales rationes in oculo, quæ ab externo lumine in actum prouocantur, de quibus ſuprà.

In coloribus.

In plantis et animalibus.

Vide & virtutem ſeminalem in animalibus, plantis, & mineralibus, quorum anguſto ſpacio concluſæ rationes non priùs in apertum ſeſe oculis proferunt, neque ſenſibilem vllam fibrarum, fructuum, foliorum, diſtinctionem obtinent, priuſquam illas calor externus aliquis vel ſolis, terræ, aut animātis alterius excitarit. Medicamina appoſita corporibus noſtris vel intus aſſumpta, ignaua recenſentur, niſi nobis innatum calidum miſturæ in medicamento totius ſymmetriā quaſi diſſoluens, ignem latentē in penetralibus foras prouocet, alaſque ad actionem in ſemet ipſum antè ſubminiſtret. Adeò vt vel frigidiſſima medicamina per duplicem calorem agāt mutuo ſibi obuiantem, vnum ſcilicet intraneū ſibi, & ab exteriore frigido mira quadam proportione attemperato maximè compeditum: alterum verò peregrinum qui ipſum internum compedibus liberet, & ad rumpendos carceres aditum patefaciat, vnde tandem viciſſim patitur iuxta communem Actionis & Paſſionis regulam. Quid verò in mixtis generalibus iſta miremur?

In cæleſtibus.

Cùm vel analogia pari cæleſtes ſtellæ ſeſe ad ſolem gerere videantur, quemadmodum fusè oſtenſum eſt primo libro, vt in Sole quidem ſit actus perpetuus; in cæteris verò à Solis actu ligatæ illarum facultates in actum eliciantur, vnde per ſygygias varias Planetarum ad Solem, perque directionum viciſſitudinem admirabilem, ſuas potiſſimum vires exercent, alioqui etenim perpetua quædam vel confuſio facultatum (quando nimirum ſub idem tempus diuerſi & ſæpe pugnantes inuicem ſchematiſmi fiant) vel vniformitas fœdior appareret. Verùm cùm Muſici neque continuas perfectas conſonantias eiuſdem generis, nec diſſonum vſquam in carmine patiantur, fit vt quadam viciſſitudine nunc à Sole calor Martis feruentior, nunc Saturni frigus excitatum ſeſe per Lunam terris communicet, ipſo interim Solis radio per Martem aut Saturnum viciſſim nonnihil affecto. Quod de medicaminū frigidorū mixtura & actione per calorem duplicem ante definiuimus, idem proportione quadam in ſtellis etiam natura refrigerātibus quiſque ſubaudiat velim. Sed de his vberiùs alibi, in arte noſtra Metheorographica ſcilicet, &

mathe-

mathematicis elucubratiunculis, si dîs visum erit.

Caussis particularibus communiores semper assistere.

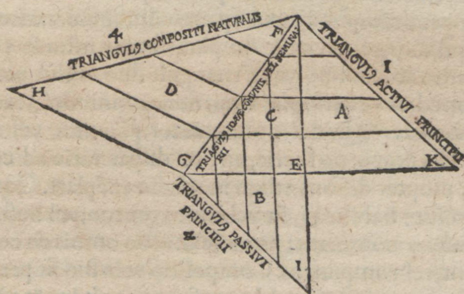
Patet itaque caussis particularibus Ideas quasdam communiores semper assistere ceu posteriorum fomites, vtpote indiuiduis numero infinitis communem speciem, cui cum speciebus vnitis cæteris, assistat vlterius quædam generica forma, donec per communissimam vniuersalis ordo trahatur vsque ad Ens quod Entia cuncta transcendit, in quem velut figurarum omnium angulum communissimum vel angulorum omnium caput (vt ipse se Christus nominat) dispersa quælibet per intermedios & simpliciores ordines in vnitatem refluant vnde fluxerunt. Ita & in progressu Metaphysico quem fouet æquiuoca quædam relatio, caussarum effectuumque mutuam consequētiam: à fine per media ad caussas primas (cuius similiter vtrinque terminus est idem cunctorum efficiens deus) videbis à primo semper ad vltimum formarum ordinem infinitum, quæ modò effectus vel finis, modo relatæ ad consequentia effectiui principij induant rationem: sic tamen vt forma effectione posterior intra prioris ambitum sit cōprehensa, vt quoties ad effectionem rei eiusdem speciei confluant diuersa principia duo, Masculinum & Fœmininum (vt obiter dictum est supra) necesse sit tamen vtrique vel semini particulari, vel actiuę passiuæque conditionis principio commune seminium semper assistere velut exemplarem formam, cuius virtute particulare quodlibet agens vel patiens se mutuo complectantur, ac dimanationes vtrinque in occursum mutuę fiant, tum per effluxum corporeum sensilem vel insensibilem, tum exhalationem illi coniunctam spirituum, qualitatum atque formarum, donec per eandem Ideam communem rursus ex forma multiplici in actum vel speciem simplicem, in formam vnius compositi ex indefinita materie potestate cuncta conueniant. Sed neque commodius istorum ratio quàm per figuras Geometricas, perque ipsa rebus paulisper abstracta mathemata percipi possit: Hanc autem cognoscere imprimis est operæpretium, quod huius demonstrationis adminiculo, omnium fermè quæ sunt in vniuerso proprietates occultæ vel facultates abditę (vt vulgus vocat) tanquam vno ex fonte promantur.

Tria in omni mixtione naturali concurrunt, semē masculum, fœmellum & commune seminarium siue exemplaris ratio.

Demonstratio Mathematica.

Cùm enim omnis & actionis & passionis ratio sit in triāgulis posita, in quibus (vt alibi demonstrabo) per angulum forma, per aream spiritus magis, per basim & latera corpus atque corporea qualitas assignetur, fit vti per angulorum contactus vel laterum, proportiones totæ inter triangulos plures emergunt, ita & agentis ac passi analogiam mutuam deprehendamus per anguli vnius & continentium laterum vniuersalem rationem in circumfuso exēplari. Detur autem triangulus rectangulus figurarum omnium elementum primum, vt A. quidem in actione naturali actiuum principium signet; Secundus triangulus B. priorem contingens ad angulum rectum, sit loco passibilis rei: at tertius triangulus C. vtriusque prioris contingens angulum rectum in E. commune illud exemplar referat, producta prius G F. linea subtensa angulo recto, ab extremitate latens E G. trianguli B.

ad ex-

ad extremitatem EF. trianguli A, quæ rectum angulum intra ſe comprehendant. Producam rurſus G H, lineam ad angulos rectos ſuprà lineam GF. eidem ſubtenſæ G F. æqualem, & connectam vtraſque per F H. lineam, ſubtenſam angulo recto G. trianguli maioris & quarti per D. ſignati. Dicam poſtremò quod per exemplar C. vtriuſque trianguli A & B. talis ſit mutua neceſſitudo, vt cum vterque in vno communicet latere & communi angulo E. habeat & ſuas ſubtenſas analogas F K. & G I. ad ſubtenſam communis trianguli F G. & per conſequens trianguli fabricati ſuper F K. & G L. latera continentia angulum rectum E. erunt æquales triangulo, qui iuxta prædictam rationem erectus eſt ſuper lineam F G. quandoquidem trium triangulorum ſinguli medium ambientes, Medietatem quadrati conſtituunt, quorum duo quæ ſunt à lateribus medij trianguli continentibus angulum rectum, æqualia demonſtrantur quadrato quod ſuper lineam conſiſtit ſubtenſam angulo recto per penultimam primi Elementi Euclidis. Quod autem ille quadratis tribuit, nos & triangulis illorum orthogonis aſſignamus, qui fiunt quadrato per dimetientem interſecto, vnde naſci per diſſolutionem æquales vtrinque rectangulos trigonos ſit neceſſarium. Si autem ab æqualibus demantur æqualia, & ea quæ remanent ſunt æqualia. Itaque vt ad naturam demonſtratio propius referatur, quia Baſis G F, Ideam mundi corpoream & diuiſibilem maximè repræſentat: A G. & E F. latera Spiritalem maximè: E, formam omniparam, in qua rationes formarum ſint omnium adhuc vnitæ actu, diſtinctæ ſecundum potentiam; quia & ſectione facta eiuſdem trianguli totius in partes proportionales quotlibet, à quibus recta & tranſuerſim ad angulos rectos productæ lineæ ſiue cancelli per vtriuſque annexi trianguli planum, in iiſdem quoque & ſegmentorum omnium rationem analogam præſtet: neceſſe eſt penitus, vt cùm corpus corpori coit proportione media, iungantur mox ſpiritus & qualitates vtriuſque, tandem & forma

vniuerſa

vniuersa;idque particulatim in vno composito,quod ex duobus principiis antè distinctis,nunc per vnius medij exemplaris cōmunem rationem ita statuitur,vt ambo sua principia sub vna & simplici forma intra se comprehendat. sunt enim (vt verbo absoluam) primi trianguli duo, velut parentes alterius, Mas & fœmina,medius vt exemplar commune omnibus: Maior siue postremus vt omniū soboles. Quod si autem inter parentes vel inuicem commissa principia nulla proportio fuerit, erit & dispar ratio ad compositionem trianguli quarti, propter dissonantiam in medio exēplari. Cùm enim cuiusque agentis ad passum habitudo, sit vel amica mutuo,vel hostilis (Græci συνπαθείαν καὶ δυσπαθείαν nominant) proinde & actio omnis eo contendit, vt vel se mutuo separent,vel componant. Compositio vel vnio fit per virtutem consimilem: Repulsio per contrariam. Idcirco si inter agētem & id quod patitur, communis sit quædam forma specifica, erit & circumfusi proximè exemplaris communis ratio,vtrunque copulans,ad actionem excitans atque perficiēs, ipse etenim ab occurrente communi similitudine (quam in exemplari videt) ex vtroque principio actiuo & passiuo concitatus spiritus quamcelerrimè in continuum fertur; ac nisi quid obstet extrinsecum: quodque vim illius interturbet,necesse est similes & qualitatis & corporis dimanationes fieri, nobis plerunque occultas & inuisibiles: quæ cum iusta proportione inter se fuerint coaptata,mouetur & mundi spiritus & illa communis ratio exemplaris quam qualitatis specificę norma & vnius corporis comitatur; vt cùm in exactā symmetriam cuncta coierint ex circumfusæ ideæ gremio & forma communis introducatur,fiatque mox vnum compositum naturale. Sin econtrario inter agens & patiens ea quæ assistit vtrisque communior forma dissenserit,mox pro dissensus ratione pugna quoque & velitatio mutua incrudescit, propter dimanationes triplices tam in vtrisque principiis, quàm horum communi seminio inuicem aduersantem. Vnde adeò quod si inter principia sit quædam proportio firma,sed propter mixturę inęquabilitatem inæqualiter distributa, (vt inter magnetem & ferrum, quibus nec vna species conuenit,nec omnino diuersa est) hic quoque & dimanationes inęquales fieri est necessarium. Vnde cùm ad normam communis ideæ, spiritus vtrinque delati partim se pellant, partim recipiant mutuò & complectantur: nascitur & aliorum effluxuum congressus inæqualis; fitque idcirco in quadam atomorum nube, aliis celeriter obuiis, aliis retrogradis, vt non tam promptè coeat intermedius aër per luctam hanc inæqualiter antè diuulsus, vt vacuum possit implere: vnde feruntur & corpora grauia præter naturam sursum, deorsum leuia: vnde & repulsus congressusque illius species admirandę. Quod nisi hoc pacto inter agens & patiens communem statuas exemplarē formam, communēque spiritum & vim corpoream vndique circumfusam,quæ nutu suo in particularibus sibi subiectis mixturam incipiat, regat atque perficiat; equidem in rerum illis occultis rationibus,quorsum te conferas,minimè video. Cur enim non potius ferrum ferro trahatur, quàm à magnete ferrum? obserua paulisper

Agentis ad passū habitudo duplex

Virtus seminarij cōmunis in particulare agēs vel patiens.

Occultorum proprietatum ratio abditiss. in proportionibus posita.

Occultarum proprietatum in rebus exēpla plurima.

lisper plantarum & animalium odia vel amicitias mutuas ab ipsa natiuitate congenitas. Cur Canis amicus homini: Lupus tamen Cani non multū absimilis, ita sit inimicus, vt vel solo aspectu adimat vocem, dicanturque raucos vel aphonos Lupi vidisse priores? Cur Equum nec antea visum Vrsus si conspexerit, mox sese ad pugnam parat? similiter contra marinum Draconem Elephas, Serpentem Araneus animatur, Simia Testudinem horret, Hyenam Panthera, Acanthis Asinū, Pullus autem gallinaceus Leoni terror ad conspectum Miluij protinus expauescit. quid nisi cōmunem formam amborum vbilibet statuas, quæ ad congressus particularium excitata, pugnantes vel copulantes se mutuo faciat? Idem in illis intelligas, qui Catos natura sic abhorrent, vt si vel in vase conclusi à cōspectu illorū remoueantur, præsentibus tamē occultum sensum non subterfugiant, quin mox deficiant animo, nisi abduxeris procul. Ita & in cadauere vulnerati, si cædis author assistat paulum, cur denuo sanguis erumpat homini vel ante triduum interempto? Nimirum etsi recesserit forma princeps, manet tamen ad tempus rerum præteritarum & rationum omnium quæ fuerunt in anima plenus spiritus, qui cùm sub ipsam cædem per characterem hostilis spiritus, & eius figuram sibi impresserit, fit sanè vt eodem denuo occurrente, per illud impressum & adhuc recens vestigium moueatur, quo nimirum impulso concitetur & sanguis donec per vulnus erumpat. Eadem penitus ratione dum floret sub pampinis vinum, dum crudus illius humor cœptus est agitari, repleto passim tunc eius spiritibus aëre, per motus commune vestigium turbantur in cellis vasa vinaria, vinumque fit turbidum, etsi expressum sæpius vel ante annos quatuor aut plus eo. Similiter & in fœminis grauidis (vti à me sæpius est obseruatum) etsi quo gestant tempore menses non facilè prodeant, turbatur vterus tamen per periodos certos ad illud tēpus analogos, quo primùm substiterūt, ob semel eiusdem motus sibi impressam imaginem: quod etiam à morbis qui per periodos moueri soliti, cùm desierunt, sui tamen relicto vestigio, diu perseuerare consueuit. Miror magis in grauidis, quarum ita est efficax imaginatio, vt quorum vel horror vel appetitus vehemens fuerit, horum idea immutatus spiritus & qualitates & corpus sæpe transformet, vt infixa idea vulneris circa eundem locum in puero visa sit magni vulneris speciem reliquisse: sed maximè id admirandum (si fas est credere) multos per solam imaginem (vt scribit Cælius) animam à corporibus in ἔκτασιν abduxisse.

Nunc pro conclusione illud demum accipias ratum, quòd vti particularium rerum vultus in illis communioribus continentur: ita & animi nostri imagines inferiores superiore idea altera sunt comprehensæ; quodque illud Platonicum rectè hac ratione defendi possit, scire nostrum esse quandam reminiscentiæ speciem, cùm excitetur ratio partim ab intellectu, partim à sensibilibus simulachris; vnde illud: *Conclusio.*

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris.

De Intellectu loquitur:

Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.

Quæ sanè ad vmbras & spectra sensuum visus est retulisse: etsi perpaucos existimem qui tantum philosophiæ intercutaneæ in hoc poëta sint arbitrati.

Sed vt caussarum effectricium Methodi partitionem vniuersam, vnaque & facultatum animi, & obiectorum omnium mutuam symmetriam, vno diagrammate promptiùs cõtempleris, hanc ego tabellam ante consyderationem finium nolui prætermissam.

Metho-

Methodi caussę effectrices primariæ vt facultates animi

- Supra animam status Soli comparabilis
  - Deus
  - Intellectus primus seu mundus archetypus
- In anima status luci splendori & lumini comparabilis
  - Intellectus agens vel animæ rationalis apex: 1, 2, 3
  - Intellectus passibilis vel humana ratio: 1, 2, 3
  - Phantasia siue imaginatio: 1, 2, 3
- Sub Anima status colori & calori cōparabilis.
  - Sēsus: Visus, Auditus, Gustus, Olfactus, Tactus
  - Natura rerū sensibilis.

Inspiratio	Deus; Intellectus primus
Analogismus	Intellectus agens
Demonstratio perfecta	Intellectus passibilis
Epilogismus	Phantasia
Obseruatio	Sēsus; Natura rerū sensibilis

IN DEO
qui omnes cōtinet & à superiore non continetur.

IN INTELLECTV PRIMO
Cui insunt ideæ per formam propriam intellectuales secundum caussam, intelligibiles secūdum formam, partim vt exēplaria & notiones, partim vt vires seminales rerumque principia.

Supra animā cui simpliciores insunt ideę rerum omnium

IN INTELLECTV AGENTE
cui insunt vt notiones atq; innati conceptus, actiuæ tantū conditionis & velut sigilla

IN INTELLECTV PASSIBILI
Cui insunt ideæ vti cōfusa quædam discursuū seminaria, vt compositionis ac diuisionis formulæ partim actiuæ, partim passiuæ.

IN PHANTASIA
Cui insunt vti imagines quędā abstractæ à sensibilibus rebus, vt spectra instabilia passiua tātum respectu superiorum.

In anima rationali Cui insunt secū dū participationē iā magis magisq; distinctæ.

IN SENSV
Omnes insunt vt vmbræ tantū ab intellectualibus rebus & intelligibilibus quàm lōgissimè dissidentes
1 Visibiles species
2 Auditu perceptibiles
3 Gustatiles
4 Olfactiles
5 Tactiles.

Sub Anima cui insunt ideæ vt plane multiplices

Methodi effectrices caussæ secundarię vt facultatū obiecta

De principiorum altero genere, *caußis nimirum finalibus artis cyclognomicæ, cognitionum ſcilicet habitu, prædictione, atque actione.*

CAPVT VIII.

Propoſitio.

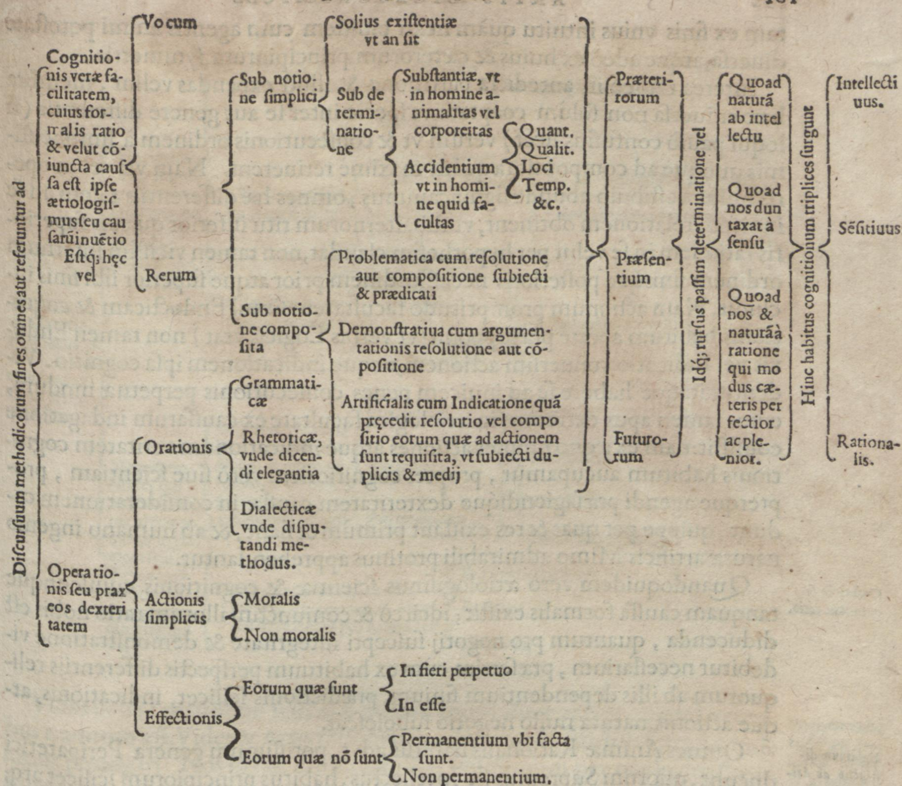
QVemadmodum ad effectricium cauſſarum triplicē differentiam obiectorum quoque numerus exactè reſpondit; ita profectò cum artis propoſitæ ſcopis formalibus cauſſis materie atque inſtrumētis eſt ineunda ratio, vt tandem definitis ſingulis, parique proportione diſtinctis, à primis vſque principiis ad finem vltimum conſtet perpetua ſeries, per quam doctrinæ huius ſtabilitas optimè demonſtretur, & cum effectu longè pulcherrimo principiorum diſperſa multitudo in ternionem vnicam vnius artis communiſſimæ atque abſolutæ Methodi diagramma coaleſcat.

Extremi finis diſcurſus rationalis 2.

Doctrinæ igitur Cyclognomicæ fines ipſorumque diſcurſuum animi apparent tanquam extremi limites duo, Praxis & cognitionis habitus; hic quidem per cauſſarum inuentionem, illa per applicationem potius abſoluenda. Vtriuſque proceſſus in fines alios, tum ordine, tum natura differentes, ex ſubiecto ſchemate ita præ oculis patent.

Diſcur-

Vides in hac denuo distributionis serie quopacto conceptus humanus sub finium ratione talis potissimum circa extrema capita & simplicissima perseueret, simulatque verò sese in ordines anteriores sparserit ex vno in multitudinem diuagatus, eosdem fines particulares non tam vt fines apprehendit (etsi re vera tales existant) quàm quatenus ad finem vltimum velut media atque principia destinantur. Idem & in materialis ordinis classe mox vsuueniet, atque idcircò fines simpliciores quilibet verissimorum finium rationem in animo constanter obtinebunt. priores ordine tum ad materiem, tum ad formam nonnihil accedunt, at præcedentes maximè in caussarum efficientium speciem continuò transformantur. Quamobrem ne singulorum diuersa spectacula sub finis vnius nomine confundamus, illud potissimum præsentior poscit instituti locus, vt agmen hoc vniuersum iuxta principij efficientis antedictam analogiam ad classes iterum triplices & sacratissimæ ternionis necessitudinem referamus, sic vt ex omnibus vna consurgat finium distributio, non *Distributionis ratio.*

tam ex finis vnius intuitu quàm nexu eiuſdem cum agentis animi poteſtate diuerſa, atque adeò ex huius & cæterorum principiorum ſymmetria.

Interea tamen in antedicta partitione & illud expendas velim, membra hæc vniuerſa non ſolùm coaptata vt ſpecie inter ſe aut genere differentia (ſi loqui paulò confuſius licet) verùm vt & conſecutionis ordinem à ſimpliciſſimis quoque ad compoſitiora quàm maximè retinerent. Nam vti vel in operis huius veſtibulo abundè ſignificauimus, omnes hæ differentiæ talem ad ſe inuicem relationem obtinent, vt ſubalternorum ritu inferior quæuis ſuperioris rationem in ſe velut per hypotheſim claudat, non tamen viciſſim infernum ordinem finiſque poſterioris neceſſitudinem prior atque ſuperior ſibi finis includit. Nam actionum promptitudo facultatem ſimul Endeicticam & cognitionis habitum apertè præſupponit (vt verbis Logicis vtar) non tamen Endeixis vel Indicatio conuerſim actionem, neque indicationem ipſa cognitio. Videntur itaque habere ſe ad inuicem penes conſecutionis perpetuæ modum, cuius tamen apex extremus in ætiologica facultate ex cauſſarum indagatione conſiſtit: nam ex æquo propter actiones atque indicationum veritatem cognitionis habitum aucupamur, propter cognitionem verò ſiue ſcientiam, propterque agendi præſagiendique dexteritatem cauſæ in conſiderationem cadunt, quippe per quas & res exiſtant primùm & fiant, & ab humano ingenio naturæ artificis Mimo admirabili protinus apprehendantur.

Ordinis in ſequentibus ratio.

Quandoquidem verò ætiologiſmus ſcientiæ & cognitionis cuiuſcunque tanquam cauſſa formalis exiſtit; idcircò & coniunctim illorum ratio nobis eſt diducenda, quantum pro negotij ſuſcepti integritate & demonſtratione videbitur neceſſarium, præſertim cùm ex habituum perſpectis differentijs reliquorum ab illis dependentium finium, prædictionis ſcilicet, indicationis, atque actionis, natura nullo negotio ſuboleſcat.

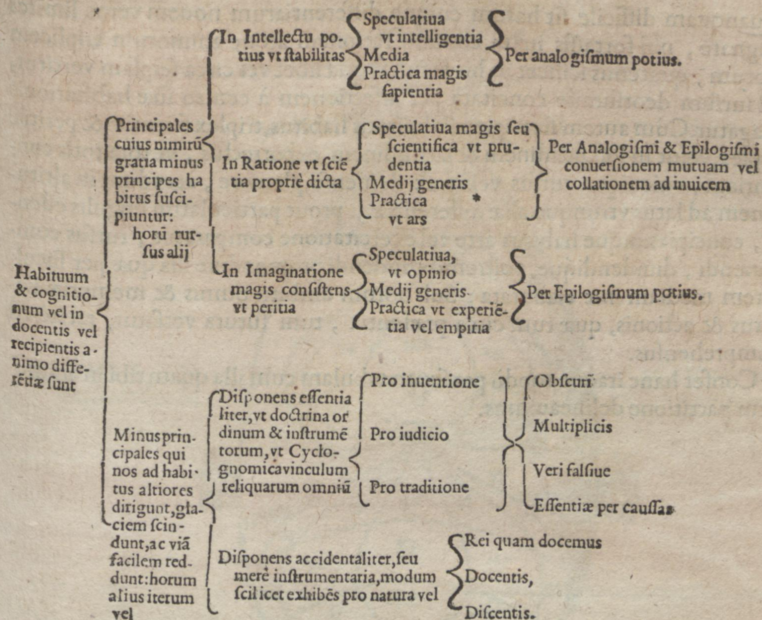
Habituum diſtinctio ab Ariſtotelicis inſtituta.

Omnes Animæ Rationalis habitus ad 5. potiſſimum genera Peripatetici ducunt, quorum Supremus ſit Intellectus, habitus principiorum ſcilicet atq; axiomaton. 2. Scientia concluſionis habitus, vel iuxta Platonem in Gorgia, habitus per rationem comparatus; quem qui poſſederit, cauſſam eorum obtineat quæ agit vel efficit vel ſpeculatur, per quem eorum quæ docet vel inuenit rationem reddere poſſit, atque inſuper rationis rationem, quoties ex vſu fiet. 3. Sapientia quam velut habitum ſimul principiorum & concluſionis eſſe definiunt. 4. Prudentia quæ ſit actiuus habitus. 5. Ars demum habitus effectiuus, vel rerum efficiendarum ratio.

Habituum diſtinctio Methodo maximè inſeruiens.

Cæterùm quando hæc partitio non ſatis cum artis noſtræ fundamento quadret, nos omnium differentias altiùs explorantes tabellam illarum paucis ita commenti ſumus.

Habi-

Vides in hac partitione scientiæ nomen paulò aliter accipi quàm à veteribus traditum est. Vides & Artis rationem paulò subinde strictiùs ferri, subinde latiùs prorogari. Nos in hac diuisione illud potissimum præ oculis constituimus, vt principales habitus ad numerum ternarium iuxta caussæ efficientis analogiam religati maximè traderentur; in singulis rursum differentijs speculatricem alteram constituimus, alteram verò practicam, quamuis iuxta Nouenarium suprà traditum in partibus animi, nunc & in partibus totius methodi catholicæ illud magis fortassè conueniat, vt singulorum capitum trium tres aliæ particulares differentiæ censeantur, iuxta illud Poëtæ: *Necte tribus ternos, Veneris dic vincula necto*. Ita nimirum plusquam incantamento magico fines rerum cum ipsis principijs in nodũ indissolubilem fortissimè vinctos obtinebis, atq; ad supremam animæ partem, Intellectionem siue stabilitatem triplicem referes, quandam ad centrum intellectricis regionis propriè pertinentẽ, quandam rursus ad mẽtis apicem ad basim tertiam, quarũ tamen triũ superior magis ad speculationem referetur, ad praxim inferior, media verò ad vtriusq; compositionẽ. Similiter ad Rationalem animæ portiunculam tres rursum habituũ differentias adaptabis, sciẽtiæ propriè dictæ nomine comprehẽsas: tres demum alias peritiæ species ad Imaginatricem facultatem exactè analogas.

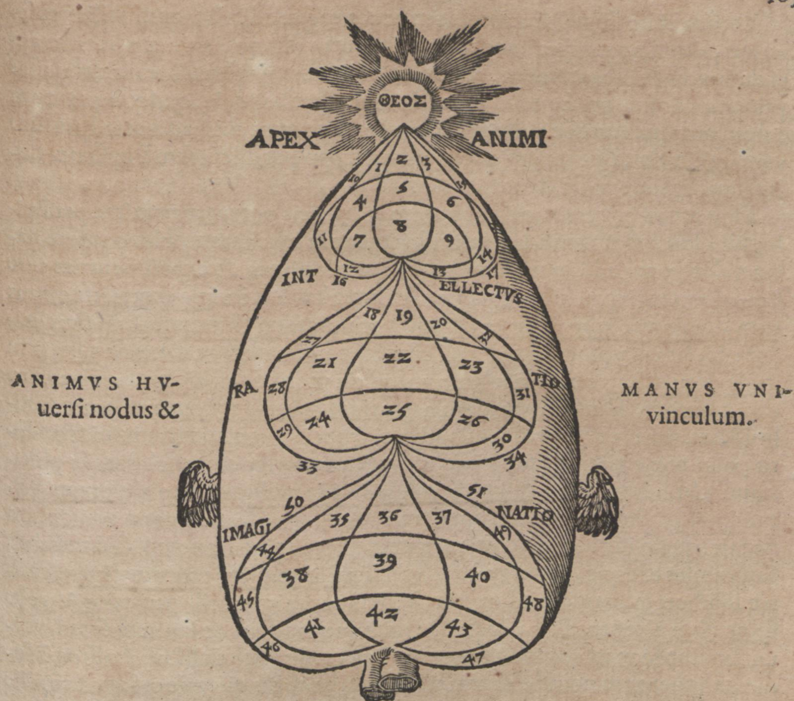
Nominum ratio. Distributio habituum vlterior ex ternario in nouenarium.

Quan-

Quanquam difficile ſit harum cuique differentiarum nouem veros limites aſſignare, niſi fortaſſis iuxta confinij rationem atque animorum triplicem motum, quatenus ſcilicet in his facultas quælibet vel circa ſeipſam vertitur, vel ſurſum deorſumúe concitata per affectionem à centro ſuæ habitationis euagatur. Cùm autem ſit triplex ſtabilitatis habitus, triplex ſcientiæ, & peritiæ triplex, velut in longitudinem & latitudinem exporrectus, vt tota totis conſentiant, vnicuique rurſus velut ex demenſo pleniore, accedunt in altitudinem ad latus vtrunque aliæ differentiæ 3. prout particulatim ſingulis edendi, concipiendique habitus arte vel exercitatione comparatur, rurſus componendi, diuidendique, poſtremò condendi promendiue illa quæ per facultatem mediam ſint elaborata: Sub horum ambitu omnis & memoriæ habitus & actionis, quæ tum circa præſentia, tum futura verſatur, tacitè eſt comprehenſus.

Confer hanc itaque modò præfixam tabulam cum illa quam tibi in animorum partitione delineauimus.

NATVRAE CONSIDERATIO BASIS TOTIVS HVMANI ANIMI.

1 Memoriæ intellig. habitus
2 Intelligentia vel intel. ſcientif.
3 Reminiſ.intel.habitus.
4 Compoſitionis intellectualis habitus.
5 Intellectio ꝓpriè dicta.
6 Diuiſionis intellectualis habitus.
7 Conceptus intellectualis habitus.
8 Sapiētia ſeu intell. practicus.
9 Partus intell.habitus.
10 APEX.
11 CENTRVM.
12 BASIS INTEL.
13 BASIS INTEL.
14 CENTRVM.
15 APEX.
16 Analyſ.intel. ſcala.
17 Synt.intel.ſcala.
18 Memoriæ rationalis habitus.
19 Sciētia ſcientif. vt prudentia.
20 Reminiſcentiæ rationalis habitus.
21 Compoſitionis Rationalis habitus.
22 Scientia propriè dicta praxim ſpeculationi connectens centrū omnium habituum.
23 Diuiſionis Rationalis habitus.
24 Concipiendi habitus Rationalis.
25 Sciētia practica vt ars.
26 Habitus pariendi per rationem.
27 APEX RATIONIS.
28 CENTRVM RAT.
29 BASIS RATIONIS
30 BASIS RATIONIS
31 CENTRVM RAT.
32 APEX RATIONIS.
33 Analyſeos Rat. ſcala.
34 Syntheſeos rat. ſcala.
35 Memoriæ phantaſticæ habitus.
36 Opinionū habitus arti proximus.
37 Reminiſcentię phantaſticæ habitus.
38 Componendi habitus per phantaſiam.
39 Peritia propriè dicta.
40 Diuidendi habitus per phantaſ.
41 Concipiendi habitus phantaſt.
42 Empiriæ habitus.
43 Editionis habitus phantaſt.
44 APEX IMAGIN.
45 CENTRVM IMAG.
46 BASIS IMAGIN.
47 BASIS IMAGINATIONIS.
48 CENTRVM IMAG.
49 APEX IMAG.
50 Analyſeos Imag. ſchala
51 Syntheſeos Imag. ſcala.

Particularis habituum consideratio.

Verùm vt de ſingulis particulatim pauca eaque ad inſtitutum vtilia proferamus, omiſſis pauliſper habituum differentijs illis quas minus principes appellamus, cùm ſub artis atque ſcientiæ nomine comprehendi poſſint, tres iſtas primarias ordine proſequemur, vt earum perſpecta indole, quiſque quantum cohæreant, quantumúe diſſideant ſingulæ, promptius animaduertat. Primùm verò de peritia, ſiue imaginatricis animæ ſcopo per diſcurſum Phyſicum nobis inueſtigando diſſeramus.

De Peritia.

Eſt itaque Peritia propriè habitus imaginatricis potentiæ, proximè per Epilogiſmum comparatus ad rerum efficiendarum felicitatem. Hanc autem ſtatui velut genus ad Opinionem magis ſpeculatricem & experimentum ſiue Εμπειρίαν magis practicam, quanquam inter has ſpecies ipſa experiẽtia omnis tum opinionis, tum ſcientiæ magiſtra prima atque vltimus rurſum finis exiſtat. Ita ſanè homines priſci ſeculi cùm nondum viderant nauem, vtilitatum ſtudio feruescentes externorum commercia protinus affectarunt; quare cùm circumſcriptos ſe cernerent mari, natantium animalium ducti primùm ſimilitudine, deinde & ſuperfluentis arborei trunci, aut alterius cuiuſuis ponderis, caui præſertim, ac propter pori multiplicitatem aëriæ ſubſtantiæ plurimum obtinentis: hos ſingulos caſus Peritia colligens nauigationem primum eſt meditata; ac primò quidem rude aliquod ſiue ineptum vehiculum ſtruxit, quale in vimineis cratibus aut craſſiore minerua compactis trabibus caua moles exurgit; paulò poſt ſenſus adiuncta nonnihil ratiocinatione, carinæ ſolidiorem formam adinueniens, hanc remis impelli paulatim & velis ſuſpenſam à ventis ferri edocuit, vitamque tandem & ſalutem ſuam vniuerſam ſurdo mari committere, & variè iactandis dare claſſibus Auſtros. Medicinæ inuentum vetuſtiſſimum apud Aegyptios his quoque ortum auſpicijs conſtat, Eum qui à morbo vexaretur domeſtici exportantes ſub dio in vico publico ſtatuebant, vt à prætereuntibus viſus de morbi qualitatibus rogaretur. ita enim qui tulerat depuleratque morbum conſimilem ſiue per ferrum, ſiue per ignem, aut medicamina prodito remedio laborantem ſimiliter adiuuabat. Similitudo morbi remediorum memoriam colligens ex ſumma illorum quæ per alienas obſeruationes accepit, concluſiones plurimas inſtar axiomaton fabricauit, paulatimque ex vſu rerum in opinionem, ab hac deinceps ad ſcientiæ culmen aſcendit.

Peritia ad quam facultatem ſit referenda.

Totum hoc igitur Peritiæ genus præcipuè ad diſcurſum Phyſicum atque imaginatricem potentiam quadrat, relatione quadam rerum à ſenſibus primum ducta, progreſſuque ſecundum idem commune principium, paulatim in ætiologicum Epilogiſmum terminatur, à cuius concluſione quandoque recurrens, conterminæ ſcilicet rationis adminiculo, in obſcurum ſeſe circulum vertens, analogiſticè quodammodo ex vniuerſalibus antè conſtitutis rurſus alia eiuſdem generis particularia colligit, opinionis paulatim atque ſcientiæ rudioris ſibi nomen aſciſcens. Iam enim ſatis conſtare arbitror omnem hanc triplicis diſcurſus ſpeciem, etſi per certos limites inuicem diſtinguantur

Triplicium diſcurſuum mutuus complexus ſiue tranſgreſſus vt in habitibus elucceſcit.

guantur ex principiorum ratione desumptos, vtpote penes familiarium instrumentorum differentias, penes finium genera, nec non effectricis animæ diuersas facultates, formam atq; materiem, sic tamen amplexu mutuò cohærere istorum singula, atque alterum alterius ingredi rationem, vt nisi rem omnem defęcatis oculis ac plusquam lynceis intueare, cunctorum in omnibus idea rudiuscula deprehensa, cuiusdam confusæ congeriei similitudinem repręsentet. Etenim sub imaginatrice potentia non tantùm exempli atque inductionis arbitrio nitimur, verùm sublati interdum altiùs ab epilogismo inductiuo vel exemplari ad syllogismos analogisticos ferimur, aut in rationis abortiuum quoddam enthymema conuertimur: idque non tam sub propriè dictæ imaginationis vel Physici discursus nomine, quàm qua facultas isthæc inferior animi, propter conterminam rationem in eius fines quandoque prorumpens, vultum quoque rationis induit, non aliàs à basi rationalis potentiæ differens, quàm quòd vel rudior paulò, vel magis instabilis circa opinionis verius quàm scientiæ septa perseueret. Quin & relatio eiusdem discursus, etsi secundum idem primaria quadam agitatione versetur, subinde tamen & circa idem & ad idem quodammodo ditionis suæ amplitudinem prorogat, sed non vt intra imaginationis oras consistens, verùm ὡς ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα transiliens. Idem de Logica & Metaphysica discursione subaudias velim, quoties hæc descendit amplius quàm suæ naturæ par sit, illa verò in omnem sese & regionem & facultatis formam transferens frænis iusto liberioribus erret. Quare & relationum hasce differentias (de quibus vberius suo loco disseretur) non tam secundum totius cuiusque trientis animi naturam designauimus, quàm iuxta facultatis & partis cuiusque centrum vel impetus primos. Nam alioqui nec vlli discursuum generi propria Dialectices instrumenta aut magis familiaria constituissem, quando ad singulas singula pertineant quodammodo, nec rursus aut formæ peculiaris in discurrendo aut obiectorum suas cuique differentias rectè assignassem, quando vnius passim cum alterius ratione permisceri contingat.

At nos omnis euitandæ confusionis gratia viam ingressi planiorem, quàm rei fortasse natura permisit, operis vniuersi tabulas non tam ad principiorum centra delineauimus, atque ad animorum primarios motus humaniq; ingenij captum, discursuum quidem generibus singulis imponentes nomina iuxta primarij finis ac motionis impulsum, Scalas interim ascensus atque descensus addidimus secundum sensibilem magis actionũ animi vicissitudinem, quàm earundem differentiam veram. Etsi enim & ordinum constitutio & signorum ad caussæ examen appellatio, iudicium denique & instrumentorum circularis illa conuersio ad omnes omnium vires maioris cuiusdam minorisúe participatione referri possint; quia tamen totius ordinis filum ad rerum inuestiganda principia magis ex respectu ad idem punctũ commune germinascit, Tabulam quoq; eiusdẽ redegimus idcircò magis ad Metaphysicen ipsiusq; intelligentiæ

Tabularum ratio in arte Cyclognomica.

ditionem. Similiter caussarum inuentio per signa propria, quandoquidem ex respectu secundum idem verius, adeoque ab ipso sensu deriuatur, ad Physicum discursum, animæque virtutem imaginatricem rectiùs fortassè referetur. Omnem verò Dialecticæ machinam atque instrumentorum mobilem cyclum circa eandem conclusionem velut totius negotij centrum pari prorsus analogia ad rationem mediam applicabis, etsi inter hæc ipsa compositio secundum idem propriè ad phantasiæ sceptra pertineat; principiorum verò connexus atque ipsa (secundum plurium sententiam) essentialis definitio magis ab intellectu superiore trahatur. Dicamus igitur pro susceptæ doctrinæ typo viuidiore, ad Intellectum magis intelligentiæ habitum ac sapientiæ referendum: ad Phantasiæ seu physicæ contemplationis metam opinionis habitum rectiùs & Emperiæ: vti demum Prudentiæ scientiæ artis ad rationis carceres. Rursum ad Intellectum Analogismi species pro caussarum inuestigatione melius, ad phantasiam epilogismos, ad rationem vtriusque connexus mutuos conuersionesque aptius adhiberi.

De habitibus in parte rationali.

Sed de discursus Physici scopo, deque imaginatricis potētiæ habitibus proprijs abundè iam satis est enarratum. Quemadmodum verò in animarum ordine medium quiddam est homo, vt supra demonstrauimus; ita & inter potentias ratio, interque habituum species animorum partibus adæquatas mediam sibi sedem rationalis cognitio vendicauit; ad quam quia & habitus cæteri velut centrum commune referuntur, sicut & extremorum vires in anima ad rationem vnicam, idcircò sanè huic habitui vni præ cæteris καθ' ὑπερουσίαν dedi scientiæ nomen, secutus hac in re potissimum Tyrij Maximi scitam sententiam, cuius auspicio talis scientiæ definitio colligatur, vt sit stabilium rationum atque instabilium harmonica quædam compositio, captans primò cognatas quodammodo res, distinguens postea quicquid in eis viderit dissimile, quarum quæ similitudinem seruant amicè comparat; confusa verò aut amicitiæ iure inuicem aliena disiungit, ceu Deus scilicet aut natura expeditior in cæco rerum aceruo litem dirimens:

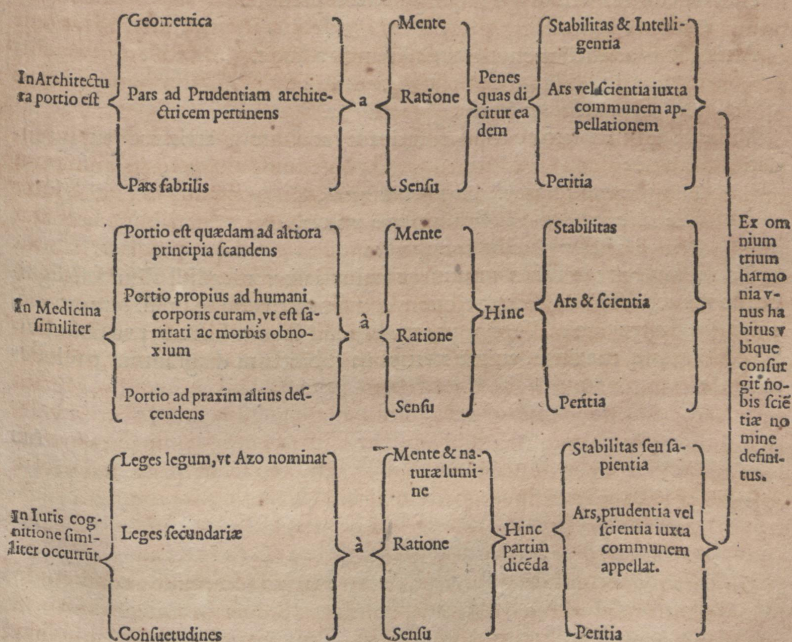
Dum cælo terras, & terris diuidit vndas,
Et liquidum spisso secernit ab æthere cælum.

Scientiæ proprijssima appellatio.

Erit itaque secundum hanc & nobis familiarem acceptionis consuetudinem Scientia reliquorum habituum penè nodus vniuersus & quasi primarius finis; erit & genus potissimum ad Artem atq; Prudentiam; quarum rursus hæc ad speculatricem magis facultatē, illa ad praxim verius attinebit. Quanquam verò Maximus ille Tyrius sermone 40. hisce differentijs plures constituerit, ad tria tamen capita visus est respexisse, sic tamen vt prudentiam loco inter sensum atq; scientiam medio collocarit, paulò enim hic aliter sumpsit prudentiæ nomen: nec pugnat rursus sciētiam sub rationis ambitu positam extremorum harmonia conflari, quando & secundum respectus varios habituum alter in alterius speciem facilè transmutetur. Vnde & scientiam Montanus aliam scientificam, aliam verò practicam vocat. Artem rursus vel praxim aliam

Theo-

Theoricam, operatiuam vel effectiuam alteram. Quæ si tibi ob oculos bene constitueris, multis te sophistarum scrupulis & intricatis syrtibus expedieris, passim hasce vulgares quæstiunculas floccipendens, Num Medicina sit ars, num scientia; ac rursus si scientia, num speculatiua, num practica. Quibus sanè nec miserius quicquam, nec vanius meritò apud synceriores ac veros philosophos æstimatur, cùm vna subinde accurata diffinitio vel omnes illorum tricas non aliter difflet atque discutiat quàm ventus paleam. Quod vti exemplis obiter manifestum fiat, demus Architecturam primò.

Etsi igitur Prudentia, Scientia, Ars, sint ferè sub eiusdem generis ambitu comprehensa; propriè tamen scientia totum quoddam existit, omnium & mediorum & extremorum harmonia Musica contemperatum: reliquæ verò particulatim illius scientiæ species nominentur, quæ per rationem comparatur: harum prudentia ad mores magis refertur animique compositionem seu publicam seu priuatam velis, vnde & in Ethicen diuiditur, Oeco-

Artis, prudentiæ & Scientiæ apta distinctio.

conomicen, atque Politicen, cuius arbitror diuisionis intuitu habitum suum Iuris studiosi Iurisprudentiam appellarunt. Ars verò ad actiones magis vitæ necessarias pertinet, nõnulli affectiones nominant, quarum respectu denique plerique se Iurisperitos appellari maluerunt, tanquam à speculatione magis ad praxim & obseruationem defluentes.

Artis vocabulũ quàm latè pateat.

Quemadmodum verò scientiæ, ita & artis vocabulum latè patet, sic vt ad omnes reliquas habituum differentias sese protendat. Vnde Æneidos 6. Philosophus ille, orator, ac poëta ter maximus:

Excudent alij spirantia molliùs æra
(Credo equidem) viuos ducent de marmore vultus;

Hæc ad effectionem magis atque peritiam spectant.

Orabunt caussas melius

Artis genus ad dictionem pertinens paucis adiecit.

Cælique meatus
Describent radio, aut surgentia sydera dicent.

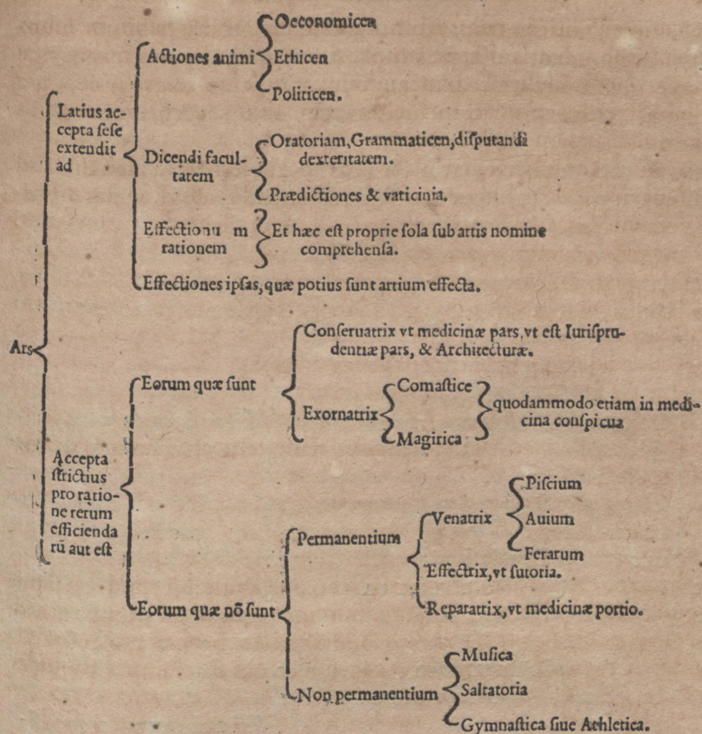
Vides vt ad scientiam ac Mathematicam facultatem artis nomen extendat. Postremò:

Tu regere imperio populos Romane memento,
(Hæ tibi erunt artes) pacisque imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Tandem ad prudentiam omnem ac sapientiam venit, nihil aliud sese significasse innuens sub artis nomine, quàm communem quandam habituum atq; exemplarem rationem. Verùm vt artis subdiuisionem habeas, pro nostra virili elaboratam maximè, animi neruos in subiectum diagramma paulisper intende.

Ars.

Hæc tam accurata subdiuisio vtilitatem deinceps non paruam conferet, vt plenè accipias pro cuius cõsecutione perfecti aut imperfecti plures aut pauciores discursuum orbes sint peragrãdi. Platonici (si bene recordor) duo potissimũ artis genera collocarũt materiei ratione distincta, quarundã etenim materiem dicunt motionis obtinere principium in semet ipsa, de quarũ numero medicina recensetur, agricultura, & omne docendi artificium. Diuersum ab his alterum genus reperitur, quarũ materies ignaua & excors motionis principium aliunde mutuetur, vt ars fabrilis, figulina, architectura.

Artis distinctio iuxta Platonem, et Plotinum

Verùm & Platoni Artis vocabulum interdum patuit latiùs, quãdo & ad an- *Artis varia ap-*
gelorum brutorum animantium ordines eius diuisionẽ propagarit. Ita enim *pellatio in Platonicis monumentis.*
illius differẽtias pulchrè pro animarum diuersitate distribuit, etsi non tã pro- 1
priè artis sint differentiæ quàm inexistentiæ modi. Primò in brutis hasce con- *In Brutis.*
stituit diuisas secundum actum atque habitum simul: Secundò in hominum 2
specie secundum actum diuidi voluit; vniri iuxta habitus rationem: In *In hominibus.*
angelis vniuntur & actu & habitu, penes executionem verò dirimuntur: 3 *In angelis.*

In Deo

In Deo.

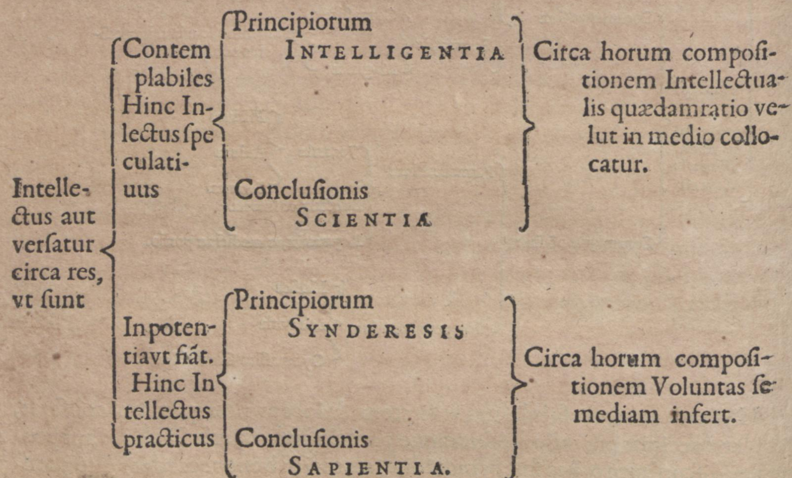
In deo omnes omnium artium atque habituum species vniuntur omnibus
4 modis. Vniri intelligit ea quæ fiunt eiusdem rationis: dirimi, quæ diuersæ penes habitum, id est ideam artis infusam : Penes actum, id est, operis ipsius meditationem : Penes executionem denique, id est, effectus realis productionem.

Habitus
Actus

De habitibus intellectui propriis.

Hæc satis de artium natura, deque habituum differentiis cæteris sub ratione potissimum comprehensis. Sequuntur Intellectualis cognitionis habitus seu metaphysici, quorum generalius nomen possit Stabilitas appellari iuxta Tyrij Max. consuetudinem. Species sunt Intelligentia magis contemplatrix & altera illius soboles ad actionem quodammodo respiciens, Sapientia.

Atque si totius Metaphysicæ cognitionis classem plenius paulò exaratam voles, sic age.

Parem diuisionis proportionem etiam in cæteris obserues licet.

Nec est quod in singulorum definitionibus aut partitione vlteriore magnopere laboremus; illud tantummodo lubens addiderim, omnem intelligendi vim primaria quadam ratione in animorum ectasi vel à corporibus seductione constitui.

Habituum intellectualium vis in quo potissimù posita.

Seductio animorũ duplex est, per lustrationẽ vna; per animæ rationalis apicẽ altera, vnde & cognitio duplex de rebus diuinis existit: per ea primum quæ
1 facta sunt; quæ quia à nobismet ipsis sensuum quodammodo parta ministerio est, par-

Seductio animorum duplex.

est, partibilis planè & inferioris potentiæ soboles appellatur primę respondens ectaseos differentiæ, quæ per lustrationẽ fieri solet. Hęc interim subdiuiditur in affirmatiuam & negatiuam. Affirmatiua potissimum ex apparenti effectus similitudine surgit ad suum principium, vt si ex solis imagine diuinæ essentiæ characterem adipiscamur, in eodem genere fit quidem raptus partim secundum potentiarum animi gradus, partim secũdum habituum classes, quarum contextum consuetudinem dixit Plato, partim denique secundũ rerum dependẽtiam à corpore, per qualitates, spiritus, animas, angelos, ad deum ipsum. Negatiua fit per aliarum rerum abnegationem, vt cum deum infinitum, immensum, nullo loco aut tempore circumscriptum dicimus, qui nec cogitari denique à quoquam, neque intelligi possit, nec dici, nec vlla ratione comprehendi. Altera de rebus diuinis cognitio per mentem parta vbi ad seipsam conuertitur, planè est impartibilis, abstracta sensuum commerciis, omnique instabilitate semota, cui & ea animorum à corporibus seductio quadrat, quæ fit per animæ rationalis apicem. Ita deum modo diuiniore concipimus, iuxta vetus illud verbum quod è cælo descendit γνῶθι σἑαυτον.

Restat demum, vt cum de habitibus singulis abundè disseruerim, ad singularum inter se comparationem mutuam, & nonnulla hinc deducta corollaria transeamus.

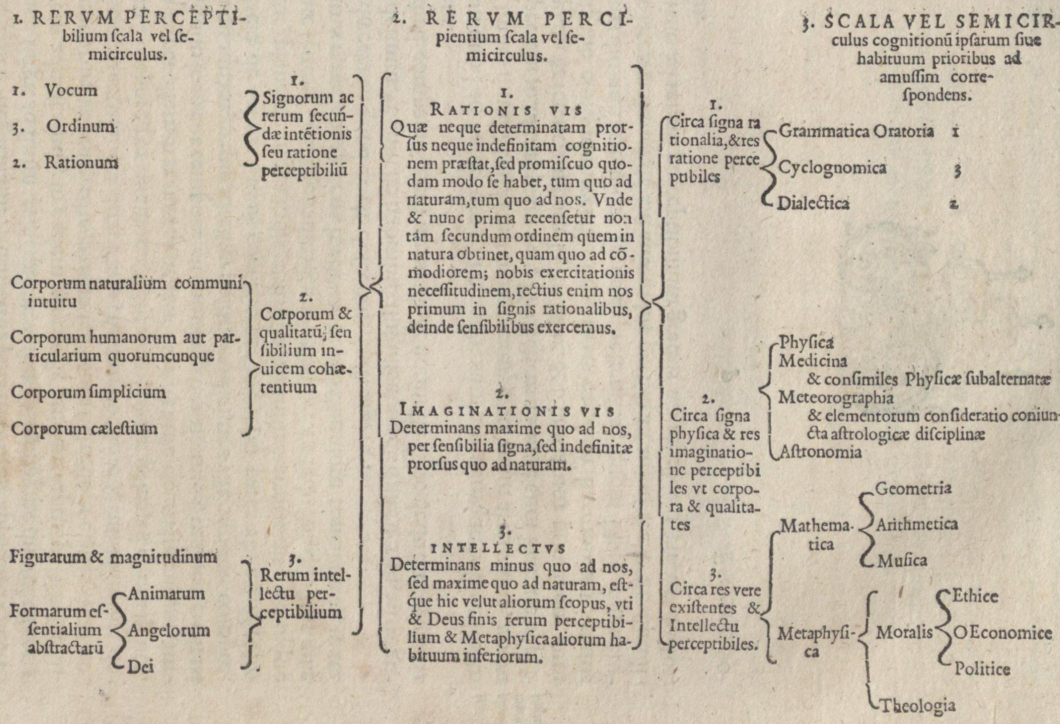
Primum quod ad habituum trium connexum mutuamque habitudinem spectat, Omnes simul Musica ratione contemperati vnam artis vnius, vnam scientiæ speciem reddant, quam verè Dialectices nomine cum Platone appelles licet, quam & scientiam cum Tyrio Max. & scientiarum principem cum Petro Hispano eiusque antecessoribus. Iuxta eandem harmoniam, totius syntagmatis diuinum circulum facilè deprehendes, quem Plato consuetudinis voce latenter inuoluit. Est autem hic partim ad animi scalæ similitudinem, partim ad rerum perceptibilium gradus ab intellectu circumductus, hoc modo.

Habituum triplicium harmonia mutua siue consensus.

P ENCYCLO-

ENCYCLOPÆDIÆ SYNTAGMA.

Poteſt qui volet intra conſuetæ dudum partitionis carceres cõmorari, imaginationis facultatem & rerum imaginatione perceptibilium claſſem in vertice conſtituere, ac deinceps rationem vnà cum rerum obiectarum correſpondente ſcala, ſi non tam exercitationis meliorem neceſſitudinem quo ad nos, quam ipſam rerum naturam ac motionis ordinem præ oculis conſtituerit.

Patet autem ex antedictis commodè quæ quibus in habituum genere præmitti, quæúe poſtponi debeant, quorum cognitio ad Methodum omnem imprimis eſt neceſſaria. Cum verò ſint alij Circuli totius ordinis vniuerſales ſcilicet, alij particulares iterum in habituum vnoquoque efflorescentes ad totius exemplar, cogitabis ſimili modò in ſingulis te probè exercitum iri, ſi à vocibus paſſim ad res corporeas & qualitates; ab his rurſus ad formas tranſieris interiores: ſi rurſus à communioribus ad minus communia, à ſigno ad res in ratione 1
ſignatas, à principijs illationum ad concluſionem progrediare, quoties rerum
vt ſunt in animo diſcurrente conſecutionem præ oculis habes. Nam ſi conſe-
cutionẽ alteram ſpectes, quam res in natura obtinent, tum à toto ad partes, ab 2
effectibus ipſis ad ſua principia ferimur iuxta cognitionis genus τὸ ὅτι & ſecundum nos appellari ſolitum. Verùm iſtis ex diametro pugnat via quam διότι magis ſeu iuxta naturæ ſeriem appellabimus, vbi de viarum differentijs hæc vt fuſius proſequar feret opportunior locus. Vnde verò mortalium cuique maior vel ad hanc, vel illam cognitionem ſit fermè à teneris innata propenſio, ex antedictis ratiocinari facilè eſt, neque vt diſcutiatur à nobis operæpretium puto.

In habituum genere quæ quibus præmitti aut postponi debeãt.
Totius ordinis duplices circuli.
Ordo duplex in habituum conſecutione.

Hæc interim de habituum circulo & cognitione inter ſe dicta ſufficiant, nunc vt eoſdem paucis inuicem penes oppoſitionis habitudinem comparemus, quanquam idem ſit humanus animus qui diſcurrat phyſicè, quiq́ue metaphyſicè, quiq́ue rurſus diſcurſionum extrema connectit, hæc tamen ſingula (vti diximus) & reſpectu oppoſito & ſpecie conuerſionis differunt: Animus enim in Phyſico diſcurſu vertitur quandiu in obiecto exteriore fluctuans, extra ſe ipſum è ſuo centro ac ſede turbatus excurrit, vnde conuerſus ad obiecti ſpeciem ſemet ignorat, à ſeipſo rurſus per medium obiectum diſtans ab eiuſdem inquiſitione ad centrum ſui, recurſus principium capit. Itaque per obiecti ſpecies ad ſeipſum rediens eo vt principio vtitur, ſeſe vt concluſionem reſpicit. Animus verò diſcurrens metaphyſicè recenſetur, poſtquam perfecta obiecti exterioris notione, ab eodem in ſeipſum redijt ſui ipſius ſcientiam aſſecutus, ſibi iam coniunctus & vnius per medium ſui ab obiecto diſſidet, iamq́ue è conuerſo per ſeipſum velut principium priùs obiectum demonſtrat. Quare & in diſcurſu Phyſico mens à ſuo obiecto maximè differt, Intellectus verò Metaphyſicus eidem penè coincidit, Phyſicum namque obiectum res eſt exterior in gremio naturæ deliteſcens: Metaphyſicum verò obiectum Ens eſt intelligibile ipſemet intellectus omnibus rebus idem communis, vniuerſalis, vnus,

Habituum altera comparatio penes oppoſitionis reſpectum.
Animus diſcurrens Phyſicè.
Animus diſcurrẽs Metaphyſicè.

ſimplex, infinitus, vt abſoluta rerum forma ſua formæ omnes velut in vnitatis alueum confluunt ſimulque exiſtunt & vnum quid non aliter ſanè differentes in eius participatione, quam quatenus ab vno delapſæ in materiei multitudinem, multiplicitatis, motus & pugnæ participes fiunt.

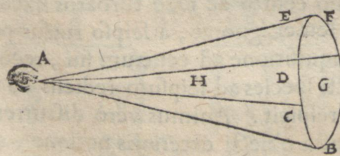
Duo extrema ſcibilia.

Ex antedictis denuò per corollarij modum ſubinfertur, duo eſſe extrema ſcibilia (vt ſic loquar) Intelligibile ſcilicet vnum vel intellectum; Senſibile rurſus alterum vel obiectum ſenſus; hoc phyſicum & exterius, illud interius & metaphyſicum. Sunt autem exteriora interiorum ſigna nobis primum manifeſta: Interiora verò ſecundum naturam magis ſunt determinata, minus tamen reſpectu noſtrum. Si itaque doctrina omnis & diſciplina poſteriorum ſit ex prioribus, concluſionum ex principijs, mediatorum ex immediatis, diuerſorum ex eiſdem, & alia quidem nobis, alia naturæ priora vel poſteriora cenſeantur, duplex erit & cognoſcendi modus (vt interim de differentijs tantum extremis loquar) prӕteriẽs pauliſper medium illud genus in ratione poſitum, quando & huius natura per extremorum collationem promptius innoteſcat) Prior noſter & magis phyſicus, penes quem, ex hiſce quæ apud nos ſunt, ea quæ ſunt ſupra nos cognoſcimus, vt ex obiectis ſenſibilibus intellectum, ex ſignis res ſignatas, perfecta ex imperfectis, ex nobis angelos, ex corpore ſpiritum, ex ſpiritibus animarum rationem. Alter verò naturæ ordo noſtro contrarius, Noſter enim modus fit per aſcenſum maximè; Naturæ ordo magis in deſcenſu animorum eluceſcit, cum & nos nobis primi, natura velut vltima cenſeatur, eademque ſit ſimili modo ſibi ipſi prima, & noſtrum reſpectu ſe velut vltimam vmbris vndique denſiſſimis obuallarit.

Duplex cognitio, quo ad nos quoque ad naturam.

Simile.

Pulchrè itaque totam hanc extremorum & medij collationem ad pyramidis corporeæ ſimilitudinem referemus, vbi intellectum ſanè metaphyſicum in cono pinximus, Imaginatricem verò Phyſicam aptè in pyramidis baſi. Sit enim conus A. ad quem velut centrum confluant ex baſi B. F. omnes lineæ. AB. AC. AD. & AE. dicam oculum in A. puncto conſtitutum Intellectui comparabilem, in H. Rationi, in G. Facultati Imaginatrici; atque ex A. quidem diſcurſum metaphyſicũ, ex F G B. phyſicum optimè deprehendi. Ab vltimo enim ad primum diſcurrens phyſicè verſus anteriora

conſcendit, vbi per rationem progreſſus ſimulatque orbem expleuerit ſupra ditionis ſuæ ſortem omnia ſimul pernoſcit, at non perdidicit ſimul, verùm diſcurrens in tempore, nam cùm proprios ſingulorum conceptus in ſeipſo gerat, per ſingulos ipſorum diſcurrat eſt neceſſarium, vtpote per E. D. C. B. huius prius, illius verò poſterius. Intercedente Ratione H. vniuſcuiuſque iudicium proferens, quemadmodum oculus in baſi F G H. conſtitutus non omnia ſimul puncta circumſpicit, verùm per agitationem quandam ex vno in

alterum;

alterum. Intellectus metaphysicus omnia per vnum idemque punctum commune omnibus intuetur, simul cuncta ac velut in momento perdiscens de cunctis iudicium profert, non quasi discurrens per differentem specie mundum, sed vno eodemque conceptu indiuisibili iuxta communem omnibus rationem. Ita enim ad vnum in vniuerso principium intuitu simplici spectans continuos gradus omnia & bona & pulchra quodammodo & mente prędita iudicat, etsi secundùm maioris minorisúe participationem. Verùm discurrens per singula vis phantastica cuncta refert non ad vnum more metaphysico, sed secundum idem commune genus vel speciem tanquam characterismum à mente impressum, res quidem collectas obiter per oppositas rursus rerum differentias dirimit, easque demum ad rationis tribunal discutiendas paulatim altiùs refert.

Dicamus igitur Metaphysicen magis vniuersalem, indifferentem, vniuocam, caussarum, rationum, priuationum, remotiorum à nobis, priorum secundum naturam ac perfectiorum omnium. Considerationem physicam opposita quadam ratione distingues, sic tamen, vt singula etiam perfectè physice, imperfectè metaphysica tradere videatur, si totũ rei perceptibilis syntagma ad nosmetipsos referas; eò quòd metaphysica cùm sit priorum secundum naturam magis, & posteriorum quo ad nos negatione magis ac non ente diffiniatur, Physica verò naturæ posterior atque imperfectior nostris se oculis priorem atque perfectiorem exhibet, nam & Entis secundum nos & affirmationis speciem refert. Quamuis enim Metaphysica simpliciter substantiarum sit vt intelligibilium, quia tamen intelligibiles substantiæ sunt supra sensum positæ & supra nos ipsos terrenis sensibus tanquam caucasea crepidine religatos, illæ ipsæ quoque respectu nostrum idcircò velut peregrinæ, velut potentiæ meræ, velut accidentia recensentur. Vnde licebit impunè metaphysicen quo ad nos accidentium dici, physicen substantiarum. Tanta est rationis diuersæ ac relationum energeia. Constare iam satis arbitror, in arte hac nostra, diuersissimorum finium species, vt ad perpetuam mundi ternionem exactiùs quadrent, vniuersas ad ternam habituum classem animique tripartiti velut ambientem sphæram optimè religari; ita enim & habitibus posteriorem actionem cum traditionis methodo, coniunctamq; quodammodo indicationem cum ætiologismo, & natura demum cunctis priorem inueniendi facultatem trinitatis vnius ambitu comprehendes; quamuis interim si finium consecutionem spectes, non tam in animis, quàm ipsa natura relucentem, necesse sit iterum te hos habitus omnes vt aliorum finium principia, quorundam velut effectus cogitare, vti iuxta tenorem diagrammatis supra positi paulo pòst demonstrabo. Nam actionis ratio licet ab habitu practico sit comprehensa, eiusdem tamen vt finis est actio, sed cognitionis habitum inuentio rursus ætiologistica, inuentorumque iudicium fouet principij loco.

Licet verò habituum singulorum indoles potissimum finis alterius sit ratione distincta (vtpote quia vel ad orationẽ, vel actionem effectionemúe procedit,

Metaphysicus habitus.

Physicus habitus.

Conclusio.

Habituũ distinctionẽ ex aliorũ quoq; principiorum ratione deduci posse.

cedit, vel in ſibi connexa paſſim cognitione ſubſiſtit) eaſdem tamen & à ſui principijs cæteris diuerſitatis occaſionem trahere prorſus eſt conſentaneum. Nam & vnumquodque habituum genus per ſuas cauſſas exiſtit, fines enim, vt dixi, communiores quidam, particulares plurimi. Efficientis principij ratio partim in animis noſtris, partim in obiectorum varietate conſpicitur, vnde ſi

1 A fine habituum vlteriore.

habitus propriè à fine diſtinguas, ſic age: Habituum alij ſunt determinatæ cognitionis quo ad nos, alij quo ad naturam, alij quo ad vtrumque: & horum rurſus ſinguli vel ad ſpeculationem referuntur, vel ad praxim, vel ad vtrum-

2 Ab efficiente.

que. At ſi iuxta efficientis principij normam propius ſit ſubeunda diſtinctio: habituum quoſdam ab intellectu, à ſenſu reliquos magis vel ratione definies. Aptè nos igitur omnem hanc differentiam breuiter vtriuſque principij velut complexu fecimus, vt trini finis ideam firmius in arte Cyclognomica ex-

3 A Materie.

tremorum inuicem facta relatio contineret. Quod ſi ad habituum cognitioniſq; materiem progredi voles, deinde & formam vltimam, magis quidē naturales differentias obtinebis, minus perſpicuas tamen. Vtq; ab occultiore forma periculum facias, dicetur habituum hic filo magis compoſitorio fluens, ille re-

Forma tradēdarum artium vel ſcientiarum.
Materies artiū.

ſolutorio, tertius ex vtriſq; cōpoſito. Ipſa enim canonū præceptorumq; diſpoſitio in arte qualibet ſiue ſcientia earundem vt cauſſa formalis meritò recenſetur, de qua & nos vberiùs ſuo loco. Materiem ſiue ſubiectum illud cogitabis circa quod præcipuè cōtemplatricis animæ virtus eſt occupata. Ita enim conſiderationis metaphyſicę eſt Ens, phyſicæ corpus, medicinæ corpus humanum, doctrinæ rationalis quęſtio vel animorum dubitatio, doctrinæ Cyclognomicæ quæſtionum nexus & diuerſa relatio. Quandoquidem vero materiem artis cognoſſe προλογεμένων vbique præcipua pars eſt, debetur & huic non minimus labor. Habēt non tantum traditiones vniuerſæ materiem ſeparatam ſubiectumq; ratione diſtinctum, verum & tractatus ſingula capita, propoſitiones

Quæſtiones primæ in artiū veſtibulo de operis forma atque materie.
Materiei propria paſſio.
Materiei definiēdæ methodus in arte quauis cum eiuſdē propria paſſione.
Artes ſubalternatæ inuicem.

atque periodi. Vnde & primum diſcentibus illud occurrit, vt rei nomen accipiant, de qua ſuſcepta eſt diſputatio, Secundo loco & hoc inquirunt, quæ ſit ſubiecti determinatio (propriam paſſionem Logici vocant) nihil ſignificans aliud quam certæ qualitatis notionem, cuius intuitu ſubiecti generalioris ambitus iuxta propoſiti neceſſitudinē coërcetur. Materies enim per ſe indefinita quælibet, pro artis natura ab intellectu limitatur ex magis minuſúe cōmunis ratione. Idcircò ſanè vt animaduertas ante omnia velim, inter habituum ac ſcientiarū genera, quæ quibus ſubalternorū ritu in ſygygiam mutuā oportunè reſpōdeant. Namq; inter facultates hypallilas quo ad materiem nudam, nulla contentio eſt. Verùm omne diſſidiū à paſſione propria, à ſubiecti eiuſdē magis minuſúe reſtricta qualitate dependet. Scientijs omnibus Ens velut materiale ſubſterniculum eſt: at quāto ſuperiorem illæ in vniuerſitate gradū ſortiuntur, tanto & huius Entis cōmunior notio cōceptuſq; magis eſt abſolutus, determinatior contra magiſq; diſcerpta verſus naturam indiuiduam, quantum ab illo

Exemplis idem demonſtratur.

actiuæ infinitudinis diuino vertice deſciuerūt. Quamobrem ſupremæ facultati Metaphyſicę Ens planè ſubijcitur nulla qualitate reſtrictum, ſed ſimplex

penitus

penitus & abſolutum, ſi partem illius diuinam maximè ac nobis imperceptibilem ſpectes, qualis naturæ fortaſſis angelicæ prius eſt imputanda; ſin etiam in hoc ſublimore ſtatu paulum te ad inferiora deflexeris, quatenus nimirum eius felicitatis & nobis cõceſſa portio eſt, mox & Entis apprehẽſio paulo fit definitior, qua ſcilicet menti humanæ eſt perceptibile, vel vt verbo dicam, intelligibile. Fer pedẽ modò ad facultates ordine inferiores, doctrina rationalis Ens idem intuebitur, vt ratione diſcuti poteſt; Phyſica verò vt ſenſu determinabile, vel vi phantaſtica: Methodus Cyclognomica vt idem ſit veſtigandũ per ordinum circulos, triplicisq; potẽtiæ perpetuam in animo ſymmetriam. Rurſus ſcientia phyſica corpus ſpectat vt mobile, illi iam ſubalterna Medicina corpus humanũ vt ſanitati vel morbis obnoxiũ; Medicinæ ſubalterna Chyrurgia corpus humanũ vt malis extrinſecis infeſtatur, operamq; magis poſtulet manualem. Quòd ſi mentem ad minus communia referas, tandem & Ophthalmicam, Comaſticen, Vulnerariam artẽ materiei reſtrictio declinabit. Indignum verò eſt homine libero totius cõmunioris doctrinam profiteri, qui non ſubalternatas ſingulas vel à veſtibulo ſalutarit, particulares autem ſcientias inſequi abſq; communiorũ principijs primis viri amethodi eſt inſulſi prorſus & priùs de portu ſomniantis, quam montes vel maria perluſtrarit. Patet igitur (vel Cicerone teſte) iſtarum artiũ vnamquamq; apud antiquos maiore quadam tum copia tum gloria floruiſſe, quàm inter huius ætatis homines luxu duntaxat & otio diffluẽtes, quibus & diſtributione partium ac ſeparatione illarum magnitudines ſint diminutæ. Anne exiſtimas (inquit ille lib. de orat. 3.) cum eſſet Hippocrates ille Cous, fuiſſe tum alios Medicos qui morbis, alios qui vulneribus, alios qui oculis mederẽtur? Num Geometriam Euclide aut Archimede, Num muſicam Damone aut Ariſtoxene, num ipſas literas Ariſtophane aut Callimacho tractante tam diſcerptas fuiſſe, vt nemo genus vniuerſum complecteretur, atque vt alius aliam ſibi partem in qua elaboraret ſeponeret? Sed me ad meum munus penſumq́ue reuocabo: Subiectum artis cuiuſlibet ex illa naturæ ſcala imprimis erui debet. Ex fine conſiderationis & modo, qualitatis in eodem determinatæ ſpeciem velut materiei definitricem formam (quatenus ſub animi ſpectaculum cadit) abſque negotio concludemus.

Artium cõnexus ratione materiæ.

Summaria conclusio.

Atqui hæc περὶ τῶν ἕξεων ὁμωνοίας καὶ δυσφωνοίας effuſe ſatis ſub finiũ nomine ſint illuſtrata, quibus & illud ſubiicimus per corollarii modum, In omni doctrina ſiue ſcientia iuxta tum animi partem triplicem, tum finium ipſorum correſpondentem differentiam humana ingenia in totidem ſectas vel à mundi auſpiciis fuiſſe diuiſa. Cùm enim natura ad ſenſus alij ſint proniores, alij verò ad rationem magis erecti, vel ſacræ mentis afflatum, vultus dirigant cælo ſupinos, hinc & in rerum cognitione comparanda, hi ſanè ſpectris perculſi corporeis cũcta magis ab vſu atque obſeruatione, illi ab intellectus tacita notione, medij inter vtroſque Rationales ęqua extremorum compoſitione metiuntur. Ita enim in facultate medica nonnulli qui ſolam Emperiam ſufficere

Ex habituũ differentia triplici ſectas triplices inuenri.

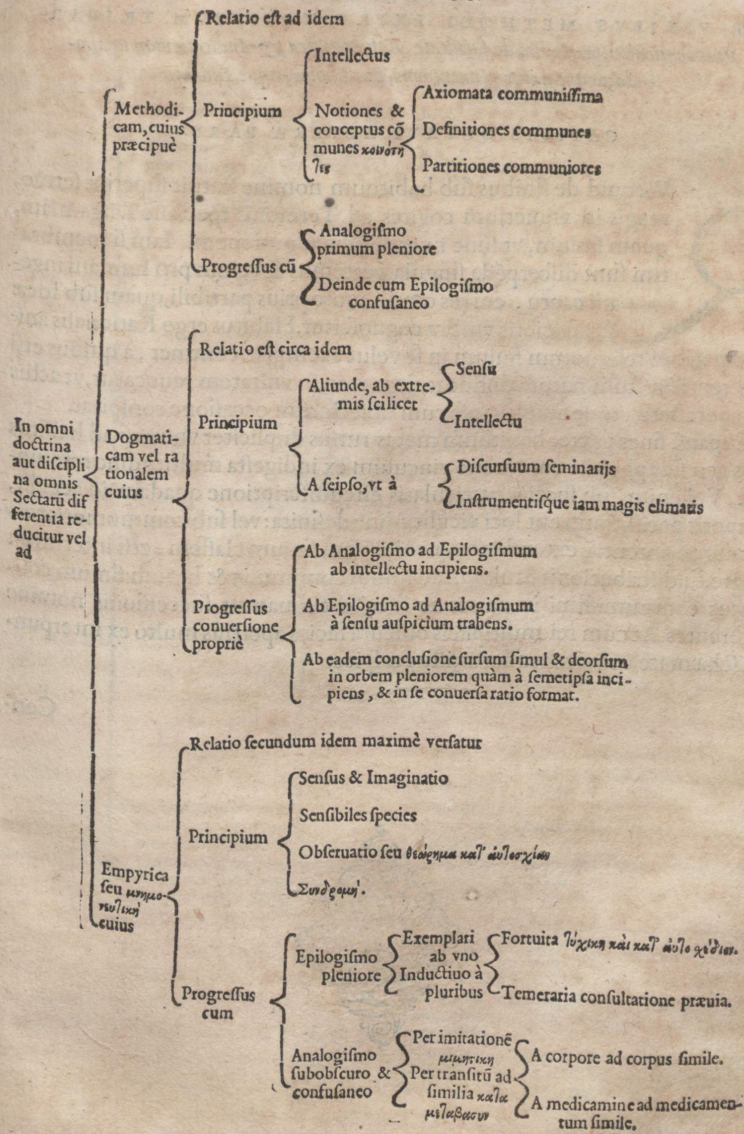
ſufficere ſunt arbitrati, in imo ſemper naturæ gradu & circa particularia ſubſiſtentes ſeſe Empiricos nominabant, paratyriſeon ſiue obſeruationum coaceruata mole vniuerſum medicinæ curſum abſoluentes: horum itaque principium primum ſenſus iure cenſebatur, vnde & diſcurſus ratio planè Epilogiſtica, qua ſæpius iterata concluſionem memoria reponebant, ac theorematis nomine dignabantur, quippe quòd conuerſione rudiuſcula obſcuri deinceps analogiſmi principium foret, etſi non dubitem quin ita nequaquam in ſola imaginatione perſtiterint, vt ad illius examen ſeſe vel confuſaneæ rationis lima egere non intellexerint Sectæ methodicæ viri, etſi eos nulla ratione Galenus tulerit, hoc tamen vel vno Emperricos viſi ſunt antecellere, quod mentis aciem ad quædam æterna principia raptēt, vt ſe paulatim vel ſupra mortalem ſortem influxui anguſtioris luminis aſſuefaciant. Itaque & communiſſimas notiones ſufficere cogitabant in arte qualibet, easq́ue κοινότητας appellabant, non tam aſini atque illos cenſebat Fuſcius. Etſi enim morborum omnium genera ϛεγνώσεος ϗ ῥύσεος nominibus comprehenderunt, id tamen nemo tam temere factum exiſtimet, quin ſi quis ſcrutetur altiùs, hic etiam Platonis atque Hippocratis, atque adeò philoſophorum omnium monumentis abditiſſimis veritatem conſentaneam facilè deprẹhendat. Sed iuuat in Rationalium ſecta pedem figere, quippe qui nec intellectu ſolo, neque ſenſu ſimplici ad demonſtrationem niterentur, ſed primos hoſce conceptus rerumq́ue ſenſibiles ſpecies iuxta æſtimantes, inſtrumentorum orbe perpetuò freti, dogmaticos ſeſe verosq́ue methodicos iure nominabant. Verùm vt ſectæ cuiuſlibet elementa propria paucis expediam;

Methodici.

Dogmatici vel rationales.

In

In omni doctrina aut disciplina omnis Sectarũ differentia reducitur vel ad
Methodicam, cuius præcipuè
Relatio est ad idem
Principium
Intellectus
Notiones & conceptus cõmunes κοινότητες
Axiomata communissima
Definitiones communes
Partitiones communiores
Progressus cũ
Analogismo primum pleniore
Deinde cum Epilogismo confusaneo
Dogmaticam vel rationalem cuius
Relatio est circa idem
Principium
Aliunde, ab extremis scilicet
Sensu
Intellectu
A seipso, vt à
Discursuum seminarijs
Instrumentisque iam magis elimatis
Progressus conuersione propriè
Ab Analogismo ad Epilogismum ab intellectu incipiens.
Ab Epilogismo ad Analogismum à sensu auspicium trahens.
Ab eadem conclusione sursum simul & deorsum in orbem pleniorem quàm à semetipsa incipiens, & in se conuersa ratio format.
Empyrica seu μνημονευτική cuius
Relatio secundum idem maximè versatur
Principium
Sensus & Imaginatio
Sensibiles species
Obseruatio seu θεώρημα καὶ αὐτοψίαν
Συνδρομή.
Progressus cum
Epilogismo pleniore
Exemplari ab vno
Inductiuo à pluribus
Fortuita τυχικὴ καὶ αὐτοσχέδιον.
Temeraria consultatione præuia.
Analogismo subobscuro & confusaneo
Per imitationẽ μιμητικὴ
Per transitũ ad similia κατὰ μετάβασιν
A corpore ad corpus simile.
A medicamine ad medicamentum simile.

DE FINIBVS METHODI EXTRA HABITVVM TRIPARtitam rationem, præsertim de facultate Aetiologistica, & Indicationum methodo, deque natura Inuentionis, Traditionis, atque Iudicij.

CAPITIS OCTAVI ALTERA PARS.

Ordinis ratio in sequentibus.

QVicquid de finibus sub habituum nomine statuit superior sermo, magis id vniuersum cogites ad Ternionis spectasse syngamiam, quàm finium, vt sunt fines, liberam notionem. Iam si membratim sunt discerpêda singula, vertemus & velum pro humani ingenij captu, cui res omnis more priùs partibili, quàm sub Ideæ simplicioris vmbra cognoscitur. Habitus ergo Rationalis animæ imagines reliquorum finium in se velut exemplar continet, à quibus etsi tum tempore, tum natura dissideat, sic tamen in vnitatem reuocatur, vt actus cum potestate, vtque animus ipse cum obiectorum occasione conspirat.

Altera finium distributio extra ternarij symmetriam.

Expansi fines præter habituum metas rursus dupliciter vniuersi ad habitus ipsos ceu symphoniæ commune vinculum ex indigesta multitudine referuntur. Vel enim sub speciei particularis circumscriptione quadam id accidit, temporis potissimum aut loci vicissitudine definita: vel sub communioris formæ atque potentiæ extensione per vniuersam finium classem, etsi interim ex progressu distributionis paulatim ad minus communia & horum finium conceptus communissimi in partes ac species tribuantur successionis nomine differentes. At cum rei multiplicis obscura facies apertiùs multò ex interpuncto schæmate comprehendatur, istuc respice.

Con-

- Conceptus finium vniuersus aut
  - Sub habituū nomine atque eorundē scala tanquam exemplari communiore ligantur, ita enim omnes ad ternarium reducūtur, vti superius est demonstratum, suntq; ipsorum finium alij magis
    - In Intellectu positi
    - In Ratione
    - In Imaginatrice potentia
    - Horum ratio capite superiore à nobis est explicata.
  - Extra habituum notiones potius nominibus propriis apprehenduntur, cum respectu tamen ad animi rationalis habitum, qui rursus absoluitur, vel
    - Cum circūscriptione particulari iuxta vicissitudinis speciem. Ita enim finiū in arte cyclognomica vel vniuersa philosophia potius, alij dicuntur
      - Habitibus priores, vt sunt relationum scientiæ atque instrumentorum omnium, per quę nobis illi sint comparandi.
      - Habitibus coniuncti
        - Cognitio & intuitus præsentium.
        - Memoria præteritorum.
        - Præcognitio futurorum.
      - Posteriores habitibus
        - Minus principes
          - Animæ fruitio.
          - Oratio.
          - Operatio
            - Actio
            - Effectio.
        - Extremus vnicus & princeps cæterorum
          - Voluptas absolute seu Beatitudo.
    - Cum extensione totius facultatis in finium seriē vniuersam, vt cum spectamus
      - Facultatem ætiologisticā, quæ postea dirimitur rursus in
        - Priorem quodammodo finem, quam sit habitus ipse, INVENTIONEM scilicet.
        - Coniunctam IVDICII facultatem.
        - Posteriorem denique TRADITIONEM.
      - Facultatem enducticā siue Indicatricem per proportiones scilicet extremorū in medio
        - In rebus, vt sunt scibiles tantum per proportionem causæ ad effectum simpliciter.
        - In terminis propositionum per analogiam extremorum ad medium.
        - In rebus agibilibus per analogiam agentis ad patiens in operatione à nobis proposita.

De finibus itaque nudis vt ſeſe referunt ad animos noſtros Methodumq; catholicam, vel iuxta extenſionis cõtinuæ, vel mutuæ ſucceſſionis legem paulíſper à nobis eſt diſſerẽdum. Nihil enim tantopere quæri in tota philoſophia debet nedum in vita ipſa, quàm quid ſit Finis, & quale extremum; quo ſanè ſint ſingula bene viuendi, recteque faciendi conſilia dirigenda: quandoquidem ex huius vnius Idea non ſolùm immenſa aliarum profluat occaſionum ſeries, ſed & animorum diſcurrentium impetus primi, rerumque agendarum rationes velut fonte ſcaturiant.

Finis conſideratio vtiliſſima.

Quod ad particularem circumſcriptionem ſiue hypoſtaſim pertinet in vna potiſſimum ſucceſſione conſpicuam, Fines ante omnia habitibus priores conſtituimus. Eiuſmodi ſunt rerum relationes triplices ab animo factæ ad idem, circa idem, & ſecundum idem. Quæ quidem omnes etſi in nobis quoque paulatim præſtent habituum ſpeciem ſibi peculiarem, ab antepoſitis tamen dirimuntur priores tempore & cuiuſdam efficientiæ ratione; quando nimirum ad inſtrumentorum indolem iam propius ſpectent, quæ inter materiem cauſſamque effectricem natura media eſt, & ad materiei conſiderationem deinceps aptiùs referetur. Finali conceptui quàm ſit difficile metas conſtituere tum fateberis primum cùm vniuerſam reſolutionis lineam diſcurſione perluſtrans relatu vario, eoſdem ordines ſibi & finis ipſius, & materiei paſſim, & cauſſæ efficientis imaginem aſciuiſſe cognoris, cùm & formarum eſſentialium ratio non intra formæ duntaxat habitum perſeueret; quin potiùs eundem nunc in cauſſæ finalis, nunc efficientis principij nomen ex ipſa quandoque intuitus diuerſitate permutet. At nos finalis huius conſiderationis ſupremum limitem ſcrupuloſius paulò inter relationum & cognitionum differentias poſituri de illis hoc loco diſſerimus; primum qui cum habitibus natura coniunguntur, mox qui ſucceſſione poſteriores occurrunt, tandem & de cæteris qui facultate communiſſima expanduntur vniuerſim. Quicquid verò ſcientiarum inuentione priùs exiſtit ad tempus, in ſibi tractatum peculiarem ſub inſtrumentorum & materiei ambitu relegamus.

Fines priores habitibus quodammodo.

Difficultas in conſtituendis finium certis limitibus vel ordine accurato.

Ordinis ratio in ſequentibus.

Cognitionis habitum fouent natura ſimul & tempore præſentium rerum intuitus, futurarum præſenſio, recordatio præteritarum. Vnde & ſcientem maximè vnumquemque pro negotio ſuo inter mortales arbitramur, qui Iani bifrontis imagine πρόσωτι καὶ ὀπίζω cuncta diſpiciens in longitudinem conſulit, nec ea duntaxat meditatur quæ ſunt circum pedes, verum vt verbis Hippocratis vtar, τά τ' ἔοντα τά τ' ἐσσόμενα καὶ τὰ πρῶτ' ἔοντα. Rectè igitur veteres Poëtæ Muſas & Iouis & memoriæ filias prodiderunt, Phœbo autem & Aeſculapio ſub draconis ſymbolo paſſim cum Medicinæ gloria & diuinandi facultas eſt attributa. Quin triplex iſta cognitio etſi in nobis ſit rudis & imperfecta, humanum tamen hoc animal diuinæ poteſtati quam ſimillimum reddit. Sunt enim in Deo ſingula ratione primaria atque, vti diximus, per vnitatis modum ſublimiorem, quam vt à quoquam percipi queat. Eò reſpicit diuini vatis oraculum, —*Nouit namque omnia ſolus*

Fines habitibus quodammodo complicati.

Quid nos diuinos maximè præſtet.

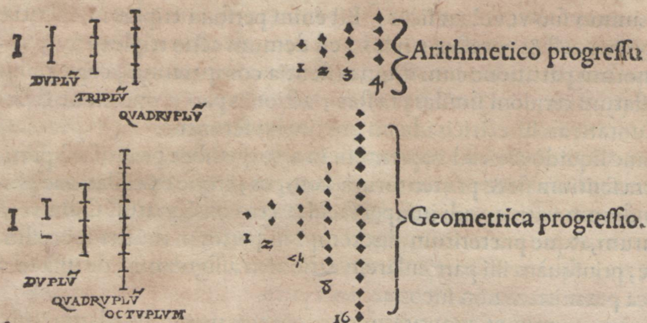
Quæ ſunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

Ita me herculè iuxta naturæ præpoſteram viam in hoc ſigillo imperſcrutabili per ſolam ſenſibilioris effectus imaginem diſtractas ter triplices formas, cuique cum animo ſuo vt voluat licet. Eſt enim perſona triplex in eſſentiæ vnione conſpirans: eſt & poteſtas triplex: eſt demum actio triplex atque voluntas. Animorum partitione cum diuina eſſentia comparamur, cognitionis trinitas poteſtatum ternioni ſimiles præſtat, actiones pari proportione differentes ad voluntatis architectricis ideam proximè referuntur.

Infertur hinc liquidò ſatis ad Sapientem in arte qualibet promiſcuè pertinere, vt & præſentium ſit & præteritorum compos, atque ex collatione plurium viciſſitudinum, vaticinandi inſuper facultatem conſequatur. Cùm verò præſens, futurum, atque præteritum, ſint temporis partes in mutua ſucceſſione conſpicuæ, priuſquàm illi particularem ditionem aſſignemus, de ipſa ſucceſſione pauca præmittere non inconueniens puto. *Sapientis officiũ in arte qualibet præſentia ſpectare, præterita atque futura.*

Succeſſio itaque rerum vt quantitate cohærentium mutua quędam viciſſitudo eſt, & quia duplex quantitas, ſucceſſionis primæ ſpecies duæ meritò recenſentur, vna in rebus manifeſta continuis, ſecundum magnitudinem, locum, & tempus ſcilicet. magnitudo continua in rebus commenſurabilibus ipſis eſt ſtatuenda; tempus & locus extra commenſurabile, rerum menſurandarum velut amuſſis & regula, Tempus quidem rerum vt mouentur abſolutè iuxta ſucceſſionem motus alterius maximè regularis, vt primi mobilis cuius circumductu tres oriuntur viciſſitudines totius differentiæ, præteritum, præſens, futurum; etſi reuera in hoc curriculo toto nihil exiſtat verè præter inſtans, ſeu momentum vnicum præſens. Locus autem menſura eſt earundem vt ſeſe extendunt abſolutè, ſecundum ter triplices poſitionum differentias in continente altero exteriore comprehenſas. Ita nimirum Mundus hic maior ſuarum velut partium menſura vniuerſalis apparet: cùm enim in ipſo ſint motus & magnitudo ſiue capacitas, hæc contenta ſingula probat atque examinat, quatenus correſpondentem magnitudinem habent: illa autem in tempus porrecta circulatio res quoque contentas ad menſuræ analogiam, vt ſunt & tempori & mutationi obnoxiæ, ſecum rapit. Succeſſionis altera ſpecies omnis in diſcreta quantitate verſatur, idque vel rurſus ſimpliciter iuxta maioris minoriſue conſequentiam, vel ſecundum proportionis rationem. *Succeſſio & eius differentiæ duæ.* *1 In quantitate continua.* *Temporis ſucceſſio.* *Loci ſucceſſio.* *2 In quantitatẽ diſcreta.*

¶ SVCCESSIONES IN QVANTITATE DISCRETA.

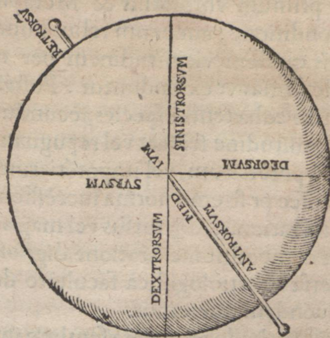

¶ SVCCESSIONES IN QVANTITATE CONTINVA.

Futurum	Præsens	Præteritum	
Præcedens in futuris { *Loco* / *temp.* }	*Præcedens in præsenti secundum locum*	*Præcedens præteriti portio* { *Loco* / *Temp.* }	
Succedens in futuro prius { *Loco* / *Temp.* }	*Succedens loco deinceps in præsenti tempore*	*Succedens in præterito secundum* { *Locum* / *Tempus* }	} In tempore.
Succedens posterius in futuro { *Loco* / *Temp.* }	*Posterius loco consequens in præsenti temp.*	*Posterius in præt. secundum* { *Locum* / *Tempus* }	

Pars posterior	*Pars media*	*Pars prior*	
Vt idem fuit	*Vt idem fuit*	*Vt idem fuit*	
Vt est actu	*Vt est actu*	*Vt est actu*	} In loco
Vt est potentia	*Vt est potentia*	*Vt est potentia*	

IN SINGVLIS rursum localis successionis partibus initio, medio ac fine scilicet partes sunt aliæ denuò priores, mediæ ac postremæ, secundum 6. positionum differentias.

SVCCESSIONI penes quantitatem continuam siue discretam (si latius expendi voles successionis nomen) subtexi & cæteræ solent, quæ vel naturarum congruentium & pugnantium collatione depẽdent vel in ratione ipsa prioris posteriorisque locum occuparint.

In successione continua differentiæ quælibet tam secundum locum quàm tempus ipsum variè permiscentur, vt ex figuris supra positis liquet. Nam & tempus tempori, vt cum præteritorũ alia sint quæ ptæcesserint, alia quæ deinceps sunt, & tertiò quæ postrema consequantur: & rursus eorundem alia præcedunt secundum loci ac positionis seriẽ, alia verò succedũt propius, aut lõgo post ordine comitãtur. Similiter in differẽtijs loci præcedẽti magnitudinis ratione spectantur eadẽ vt esse iam desinunt, nunc vt erumpunt in actum, vel in futurum tempus potestate delitescunt. Quare coniuncta est omnium omnis doctrina atque cognitio, vnaque passim & vaticinij & memoriæ, & præsentis intuitionis methodus nobis quidem non tam rei natura quam intellectus vnius virtute distincta. Nam vt exemplis res certior fiat: Gubernator nauim 1
habens, eius quum instrumenta cognorit, si deinde & mare inspexerit, ventorumque expenderit vim, euentum cautè præuidebit. Dux itidem exercitus 2
quum castra metari & strategematũ historiam ante didicerit, nunc verò & militum suorum & hostium vires, rerumq; peristases aliarum probè in examen vocet, ex apparatu præsenti spectatorumque sæpiùs consequentia futuram quoque cladem vel victoriam ante cognoscet. Similiter & Medicus ea- 3
dem opera vires ægroti cum morbi natura comparabit, vtrunque rursus cum adhibendo medicamine aut victus ratione, simulque de singulis præsagium nectens eum se coram hominibus geret, vt neque σκοτοφάγυ, nec ἐροπώτης, ignominiosa duntaxat nomina, pro doctorali laurea mereatur.

Successionũ species variè permisceri.

Vna Methodus ferè de præsentibus, præteritis ac futuris.

Exempla.

Illa

Communis Methodi ratio pro inspectione præsentium, præteritorum & futurorum.

Illa est ergo communis ratio, vt seu præterita velis seu futura potiùs, vel præsentia mente complecti, vbique & ordinem seu consequentiam primò, & rerum ordine consequentium mutuam analogiam animaduertes. Ordo enim per pulchritudinis legem res vnas in multitudinem tribuit: Analogia atque proportio per consensionis ideam dispersa reuocat rursus in vnionem.

Ordinis inuẽtio. Conhærentia Metaphysica.

Cohærentia Physica.

Cohærentia rationalis.

Ordinum inuentio & dispositio primum vmbratilis & Metaphysica in animum subit; ex materiæ scilicet conditione, annexum rebus numerum & magnitudinem docens; successionis quidem vicissitudinem per temporis puncta vt sunt mobiles; per loci differentias vt extenduntur. Postea verò in prędictorum singulis occurrunt alterius cohærentiæ species, secundum physicam magis & sensibilem ratione͂, in similitudine scilicet vel repugnantia naturarũ, dispositionũ, habituum, naturaliũ potẽtiarum, vel impotẽtiarum, passibilium qualitatum, figurarũ. Accedit hisce postremò norma successionis tertia, rerũ scilicet vt sunt conceptæ per entia rationis, idq; rursus vel magis minusúe communis nomine, vel vt simplicius compositiusúe à ratione dignoscitur.

Proportionum Methodus.

Proportionum Methodus vniuersa ab ætiologistica facultate dependet, quam per endeixes paulò post absoluendam referemus.

Primæ præsagij leges.

Nunc si memoriæ leges à vaticinij methodo atque præsentium intuitu per intellectum dirimere voles, illud præcipuè ad præsagium pertinet, vt dupli-
1 cem cõsequentiam inuicem comparemus, vel eam quæ est scilicet inter effe-
ctum & caussam, vel quæ fuit cum ea quæ sit potestate tantum in animo sci-
2 licet seminibúsue naturæ. Vbique spectabis sedulò principium extremum,
& tertiò analogiam mediam, idque cum præsentium intuitu simul vel præte-
ritorum recordatione. Hæc inter cæteras vnà est princeps vaticinandi regula,
tractanda nobis vberius sequenti libro, quibus accedunt pedissequæ plures,
3 duobus tamen velut capitibus comprehensæ: nimirum vt in præsagijs profe-
rendis vbique ad naturæ exemplar longè firmissimum, seriemq́ue perpetuam velut amussim singula dirigantur. Animum verò non solum à cupiditatibus malis, verùm & ab omni prorsus superstitione liberemus, etenim vt Ptolemæi fert erudita sententia: ἡ φυλία καὶ τὸ μῖσος, κωλύουσι τὸ προβαίνειν ἀληθῆ τὰ ἀποτελέσματα, ἐλαττοῦσι γὰρ τὰ μέγιστα καὶ μεγαλυνοῦσι τὰ σμικρότατα.

Iudicijs amor atque odium melioribus obstant,
Et res prætereunt amplas, fiduntq́ue caducis.

Naturam quo pacto in præsagiendi Methodo imitemur.

Naturam rectè imitaberis, si cum discursu triplici vera primum præsagia peruestiges, à sensu modo conscendens ad rationem ac intellectum; modò hinc deorsum remeans & rerum simplicium & mixturarum vniuersitatem perlustraueris, vbique dispiciens acriter qualis sit omnium habitudo siue connexus, & num per se num per accidens potiùs plura ad se inuicem consequantur; neue vni duntaxat vel alteri signo fidem protinus habeamus, cùm quanto consensus plurium est, tantò & prædictionis stabilitas maior: quoties verò euentuum oppositorum signa concurrerint, illic & numeri sanè & magnitudinis robur à parte agentium diuersorum librare simul conueniet. Ad pauca enim

enim reſpicientes facillimè decipi author eſt Ariſtoteles: Internarum virium formas exteriores velut indices aliquoties dixi, præſtat tamen ſæpius in qualitatum genere, figuris habitus atque potentia naturalis, præſtat in quantitatis ordine diſcreto continuum, numeris magnitudo. Superſtitionẽ & ſcrupulum à vaticinij legibus auferemus, ſi pro futurorum definitione à ſimplicibus ordine ad mixturarum rationes, & à communibus paulatim ad minus communia transferamur. Nam vt de rebus ſileam ſupra nos poſitis, fieri profectò non poteſt (iuxta Ptolomæi ſententiam) quin vel ipſe ſenſus excipiat generalem duntaxat rei ſenſibilis formam, ſolique poſſint afflati numine particularia præſagire. Nihil itaque diuinationem cogitabis aliud eſſe, quàm mẽtis humanæ lumen cõmunicabile, ſeu ſplendorem aliquem naturę ordinibus fœtũ à lucis diuinæ radio perfectione duntaxat & ſimilitudine differentem. *Diuinatio quid ſit.* Totum enim hoc vniuerſum velut harmonia eſt corporis muſici, cuius ſit archytectus Deus; vnde illa initium ſumens, *Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum,* *Mundus vniuerſus optimæ harmoniæ ſpeciem repræſentat.* vnde per ætherem exporrecta terræ deinceps, mariq́ue, plantis & animalibus permiſcetur, numeri & magnitudinis proportione cũcta colligat, naturaſq́ue diſpariles conſentiente vocũ tẽperat interuallo. Fac igitur Rationalis animi motus naualibus machinis ac miniſteriis ſimiles, *Simile.* cum vento & fluctibus rerum humanarum incertitudinem cõfer, mox gubernatoris prouidẽtiam quæ vim præſentis conſtitutionis virtuti comparet propriæ, ac rebus ſuis, velut futuri diuinationem intelliges non aberrantem facilè à ſibi propoſito ſigno. At cùm mens hominum à mente ſublimiore dependeat, an quiſquam dubitet, vtriuſque ſeparatione præcipuum harmonię totius vinculum labefactari? Cùm enim hic mũdus, teſte Tyrio max. è terra cæloque confletur quaſi communis deorum atque hominum ſedes, dij ſanè & deorum filij (angelos dico) mente ſuſpenſi in Iouem è cælo tuentur hominum genus, at homines contrà Deorum interpretes ſpectant è terris lucidam cæli ſedem,

Mons Idæus vbi & gentis cunabula noſtræ
Centum vrbes habitant magnas vberrima regna.

quantò enim ſublimiùs vecti in hoc theatrum ſeſe ſuſtulerint, ſerenioris tantò prouidentiæ compotes fient, &

Quæ nos à ſtirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem nos vbere læto
Accipiet.

Quod ſi itaq; & rerũ ſublimitas in vniuerſitatis ſcala & animorum huc vſque conſcendentium raptus ceu momenta prima ad diuinandi dexteritatem referátur. *Raptus animorũ duplex.* Raptus verò tum à diis ipſis incipiat primò, tũ à raptorum pendeat libera volũtate, patet profectò iuxta tres aſſignatas principes prouidẽtiæ cauſſas, errorũ quoq; pronaſci in eodẽ genere triplicẽ rationem. *2 Iuxta tres prouidentiæ cauſſas errorum quoque in diuinando ratio triplex.* Etenim natura plurimos afflati diuinitus cõſtat, & vel inuitos ad vaticiniũ rapi ὅτι κ' ἐπιτηδεία ψυχὴ πρὸς γνῶσιν, πλέον ἐπιτυγχάνει τοῦ ἀληθοῦς ἢ ὁ ἄκρως ἀσκησίας τὴν ἐπιστήμην. Multis vaticinandi ſtudium eſt, ſors interim genij minus ſecundæ. Fit ſę-

pè vt raptum rapienti planè consentiat; vnde vt idem asserit Ptolomæus, ἡ σοφὴ ψυχὴ συνεργεῖ τῇ οὐρανίᾳ ἐνεργείᾳ, ὥσπερ ὁ ἄριστος γεωργὸς συνεργεῖ τῇ φύσει τῆς γῆς διὰ τῆς ἀροτριάσεως καὶ ἀνακαθάρσεως. Rapit enim celeriter Deus, & sequax animus per amoris symbolum protinus obsecūdat, quę symphonia si simul adsit & methodus atque exercitationis industria, inter concētus cæteros omniū est consonantissima, his è diametro pugnás, quibus pro lege libido propria est, qui fas ac nefas iuxtà æstimant, quibusque perpetuò quod libet licet. Adeo enim hi plerunque sunt deplorati, vt nullus sit tam canorus Orpheus, nec quisquam Vlysses tam facundus, qui eos ex ignorantię tenebris ad viuam pręscientiæ lucem, à feritate Cyclopica ad cultum humanitatis possit traducere, quandoquidem illorum animis caligo tam spissa insiderit, vt cultu vnius corporis, cibo, potu, Venere, vniuersam vitæ felicitatem metiantur.

Voluntas humana.

Interim volūtas humana dici improuidentiæ caussa per se quandoque merebitur:

Diuinæ mentis afflatus.

diuinæ mentis afflatus prouidentiam primò quidem & per se mortalibus tribuit, improuidentiam non nisi per accidens seu priuationem potius: Vti nimirum Sol recedens hyberni frigoris videtur occasio, cùm id natura sit comparatum, vt ex quo præsente beneficium capitur, eo vicissim decedente iactura sit necessaria.

Errorum multiplex ratio in diuinatione ex rebus ipsis circa quas versatur.

Caussis supradictis accedit tertia, non iam in raptis amplius vel rapiente numine collocanda, sed totius spectaculi gradu, ad quem animorū raptus ille pertigerit.

De rebus cælestibus prædictio firmissima.

Ita nimirum circa illos æternos ignes propter cōcretionis materialis firmitudinem formarumque præstantiam, lege inuiolabili se mutuo complectentium, prædictiones sunt longè firmissimæ; quod in cælorum supputatis motibus patet, in Solis Lunæque defectibus, atq; in stellarum omnium ad se inuicem schematisinis.

De rebus sublunaribus prædictio instabilis.

Orbis inferior elemētaris vt ambientis ætheris suspēsione libratur, multa dietim suggerit, quo sese iactet humana diuinatio; at quatenus propter occurrentium rerum inordinatam multitudinem tumultusq; præcipites hæc regio inferior materiæ lubricæ conditionibus alligata est, en tibi occasiones fortuitæ plures, en inspiratæ casuum vicissitudines futurorum spe metuque pendentem animum abripiunt latè, & vaticinij facultatem obscurantes respectu mentis humanæ fortunam à Deo secundam rerum dominá effecerūt: quibus astipulatur illa Platonica vox, Deus imprimis, deinde fortuna & oportunitas tēporis humana quæuis administrát.

Deo & prouidētiæ nihil fortuitū vel cōtingēs.

etsi corá Deo nihil sit sanè fortuitū, & multò sit satius cū Max. Tyrio nostrisq; Theologis adiicere superioribus caussam tertiá, humanū artificiū scilicet cū voluntate conspirás. Quæ cùm ita se habeant, nonne hos planè iubeá pro ceritis circūferri, quotquot vel propter flagrantiá immoderatá erga hæc diuinationis studia, certam omnino ex astris præsagiendi methodum paucis iisque malè intellectis contētam apotelesmatibus velint,

In Picū eiusque cálūnias contra astrologiam libris pluribus iactitatas.

vel propter conceptū odiū semel (vt Pico nostro vsuuenit, qui & equis & armis in astrologiam concitus fertur) propterq; multorum abusus improbos, propter auaritiæ, ambitionis, & superstitionis adulteria, vel denique totius concētus hi sce terrenis auribus imperceptibilem sonū, omnem ilicet vaticinádi peritiá, siue ex rebus cælestibus, siue naturæ alterius consensione, è medio tollant? vna profectò eademque opera & medicinæ penitus

nitus,& Iurisprudentiæ repudium mittent,quippe quas propter incidentium
rerum complexus inenarrabiles,ex quantitate scilicet, qualitate, loci natura,
temporis,respectus,consuetudinis,humana ratio perfectè vix vnquam vel se-
rius assequatur. Nam etsi Theologia sit remota maximè ab oculis, ab animis
nostris;an idcirco nullam potius quàm verè marcessibilem esse dicemus? Quin
illam ego propterea facultatibus cæteris eo sublimiorē existimo, quo molem
hanc fluxam,instabilem diuinæ circa quam vertitur naturæ superat interual-
lo,quamuis non tam à subiecta materie quàm finis præstantia quarumcunq;
artium & scientiarum dignitas sit metiēda. Præstasset igitur (nisi cum Noctua
Solem criminemur) non tam illius quæ in natura existit diuinationis speciem
abiurasse, quàm succensentes nobismet ipsis ex nocte Cimmeria caliginosos
oculos in altum sustulisse,vt mox contempto potius quàm reprehēso temere
abutentium ritu quousque concessum est deorum munere cōtendamus, non
tam perficiundi spe,quàm experiundi voluntate,vt si perfecta nequaquam va-
ticinia persequi liceat, illud saltem Tullianum cogitemus: Prima sequentes »
honestum esse in secundis tertiisque consistere. Nam neque id ipsum quod »
optimum est,statim est desperandum,& in præstantibus rebus magna sunt ea
quæ sunt optimis proxima;cùm,vt ille dixit,Imago optimi sit simplex & vni- »
ca,quę neque oculis,nec auribus,nec vllo sensu percipi potest: cogitatione tā- »
tum & mente complectimur. Quod si apertè quæ sentiam,mihi cum Pico sit »
disserendi copia (non enim id huius est loci vel temporis) pauca suffecerint cer
tè, quibus rationum omnium quas ipse tot libris ac logis prolixioribus attu-
lit, virtutem penitus vel vsque ad fundamenta conuellas. Dicam primò prin-
cipia quibus sit vsus,non tam veræ demonstrationis ἐνεργείαν,quàm rhetoricæ
cuiusdam persuasionis neruum obtinere. Sunt enim propter naturam vni-
uersalem nimis nonnihil ambigua, & à conclusione remota, vt sunt ferè plu-
rima desumpta ex Academiæ spatijs & Platonicorum officinis, propter subli-
mitatem intellectus omnino non tam efficacia quàm plerisque videantur.
Vnde & nodos difficiles cum rege Macedone rescindunt potius quàm dissol-
uunt;mentesque non tam implent discursus robore,quàm diuinorum iactan-
tia,& variorum ordinum diuerticulis, & lenocinijs blandis fucatæ nonnihil
orationis eludunt. Secūdò nobis est accusandus Picus,quòd nō tā rei naturā, vt
dixi,quàm amethodorū hominū imperitiā visus sit oppugnasse, quāuis nihilo-
minus putet hac disputatione sese & artis ipsius æstimationē humanis cordi-
bus exemisse, sed cui dubiū est interdū obrepere & superstitiosa plurima vel — *Abusus in arte qualibet.*
quarūcunq; maximarū facultatū principiis lōgè certissimis, quanquā hic cla- — *Quid in vulgatis prædictionibus astrologorū maximè sit improbandum.*
uus fortè suffecerit,errorū occasiones difficillimas hinc fermè dimanasse,quòd
totam efficientiæ rationē rudiū Mathematicorū plurimi in vno potissimū ef-
ficiente positā crediderunt. Nam præter Ptolemæi quem profitentur opinio-
nem, pigriores in rebus Physicis ex vno astrorum circuitu cuncta metieban-
tur,quæ magis ex horum agentium symmetria ad sibi substratam materiem — *Analogiæ ignorātia quātum vbique erroris efficiat.*
debebant merito præsagiri: enimuero iuxta Poëtæ celebrem vocem;

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit Vno eodemque igni:

vtque in rebus medicis vis eadem medicamenti diuersum efficiet in carnis affectu, diuersum in neruis, ossibus, atque membranis, aliud lac vel caulium succus in bilioso, aliud in temperato aut melancholico: Ita prorsus stellarum motus & lumen, vel earundem intuitus mutuus aliud præstat in locis montosis, & aridis, in paludosis aliud vel procelloso mari, aliud rursus in regibus, aliud in ruri natis vel educatis, aliud in Hispanis, Italis, Persis, ac Medis, aliud in Germanis, Turcis, Anglis, ac Tartaris. Vide quam multa sint vestiganda, secure & serio quisquis frui præsagiis velit. nam quamuis & actio & illa de actionis euentu diuinatio sit per proportionem agentis ad passum, particulares tamen euẽtus haud quaquam absolute cælestia sequi possunt, sed quatenus deferunt caussæ quædam intermediæ, & rei suscipientis prona dispositio stellarũ influxibus obsecũdat, sic vt sydereæ lucis præcipuus vigor sit in corporibus lucidis; quibus proinde & spiritus tanto viuacior, mens quoque & ordo est immutabilis: quæ postquam progressu degenerat in luminis speciem vicissim à suscipiente vicinia protinus immutatur, perditq́, & ordinis firmitatẽ & cõtinuitatis robur; sed magis deinceps postquam in sublimiorem regionẽ defluẽs

Meteoron ratio in cælestibus.

iam iã caduco lumine splẽdoris habitũ acquisiuerit. Vnde & Meteoron ratio ex cælestibus ardua est multis imperscrutabilis visa, minus difficilis tamẽ quã vbi in rerum perfectè mistarum classes sese insinuauerit, præsertim quo mistum sit compositius, vt in hominibus ipsis. Nam vt hic caussas omittam cæteras quæ de futuris augurandi methodum intercludunt, necesse foret in ho-

Genethliacõ ratio quàm latè pateat.

minis genitura non tantum thematis natalitij formam penitus explorare, sed & naturam patriæ, parentum, temporis, fortunæ particularis & consuetudinis. Deinde & generatim illud expendere, quod conformationis nostræ principiũ nõ tantũ sit vnicũ, vti vulgares genethliaci arbitãtur; sed quia res omnes humanæ aut ad fortunã pertineãt, aut corpus, aut animũ; Pro corporis quidẽ natura necesse sit prima cõceptus momẽta perscrutari: Pro fortunæ statu, partus vltimos, & fœtus exclusiones; quæ sæpius fortuitæ ex circunstantiarũ plurium ratione quã naturales obueniunt: Pro rebus animi tandẽ & illud momẽtum prę cęteris eligatur, quo primũ parẽs infantis in vtero moti rudimẽta percepit. Rursus cùm aliud sit ortus, aliud gubernatio rerũ atq; interitus, oportet

Homo quot principijs pendeat et gubernetur.

merito & vitę, & mortis, & gubernatiõis principia vicissim intueri. Regitur aũt homo partim à Deo, partim à seipso & libera volũtate: A Deo rursus, vel absolutè, vel per angelorũ, spirituum, corporũ ordines intermedios: De formis abstractis quo ad virtutes atq; actiones nulla est vaticinandi methodus mortalibus data; sed omnis in inspiratione posita est anima, per intellectum scilicet

Vniuersalis ratio in prædictione tutissima. sed subsumpta particularia in errorẽ maximè degenerant.

ab ipso penitus cõmercio cæterorũ sensuũ sequestrata. Superiorũ corporũ gradus sensui quidẽ sunt manifesti, motusq́; seriẽ & cõnexionis vniuersam rationẽ ad numeros ratã perpetuò seruãt; sed si cũcta demõstrationis principia tecũ expẽdas altius, assumptã primò sententiã (quippe quę & generalẽ duntaxat eãq; certissimã ab intellectu notionẽ exprimit) indubitatę veritatis facilè cõcedemus, subsumptũ verò particularius vel minorẽ antecedẽtis cõmuniori propositioni

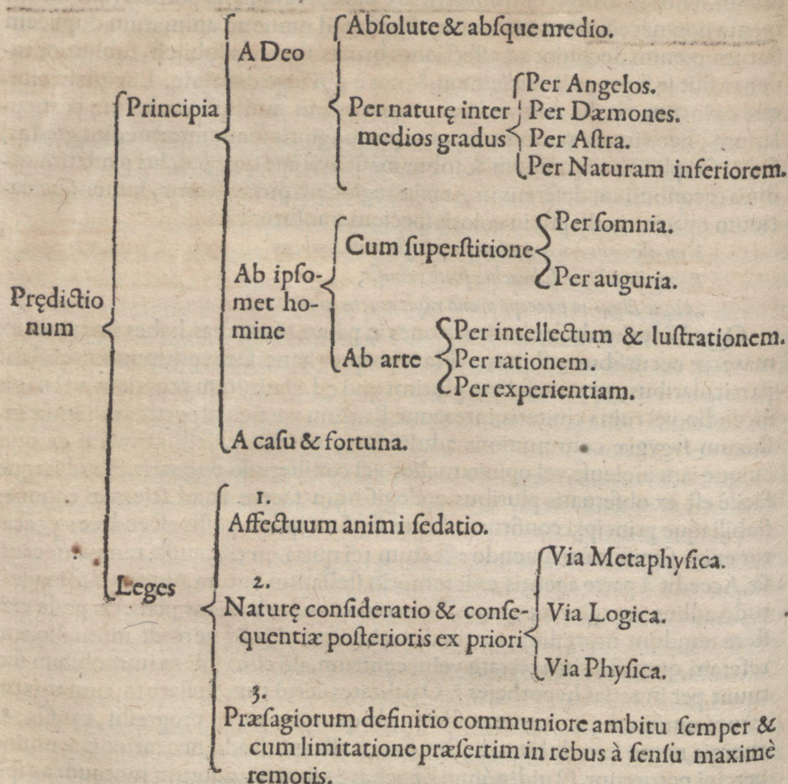
positioni quamcunq; subiunxeris intercedente sensu, nunquã hanc adeò definitam dabis, quin vel ad qualitatis, vel quantitatis certam sentẽtiam lima quædam atq; amussis requiratur. Accedit suprà dictis, quod orbes stelliferi quamuis tum motu, tum lumine rebus se misceant inferioribus, euentuũ tamen in monumentis sacris non tam effectrices caussæ, quàm signa potiùs atque instrumenta non necessaria nominentur. Spectat id omne ad animarum duplicem Ratio. statum: etenim decliuior ad affectiones brutas fato nos subijcit; sublimior eadem tollit se supra cæli vertiginem, & nos à fati lege dissoluit. Languescit itaque cælorum vis illa communior per occursum multiplicem rerum particularium, nec virtutem modo deponit per longioris spatij intermedios gradus, sed & simplicitatem omnem & robur exuit, quippe quæ pulchri paulatim ordinis œconomiam deserens in Ataxiæ regionem proficiscatur, lumenque natiuum opacitatis allapsu in coloris speciem transmutarit:

Non aliter quàm qui aduerso vix flumine limbum
Remigijs subigit, si brachia fortè remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus anni.

Quod si totius difficultatis rationes in pauca contrahas, habes imprimis ex Totius difficultatis in prædictione summaria ratio. materiæ occursibus infinitas. Nam propter hanc fata communiora obstant particularibus; vt cum felices plurimi quo ad genituram propriam, vel nauis incendio, vel ruina ciuitatis, intereunt. Rursum particulares circumstantiæ influxum sygygiæ communioris adulterant; vt cùm cælesti attractui ea quæ cuique iam inoleuit, vel opinio melior vel consuetudo pugnarit. Haud itaque facilè est ex obseruatis pluribus epilogismum facere vt ad scientiæ canones stabiliaque principia confirmanda per sensum ipsum possis ascendere: peccatur enim sæpissimè tribuendo effectum rei quæ non est caussa, tanquam caussæ. Accedit à parte agentis cæli remotio, stellarum natura, numerus & magnitudo adhuc inexplorata; cùm Phauorino visum sit etiam planetas posse existere nondum mortalium oculis deprehensos. Quid verò de motu illorum referam, quos alij circa terram velut centrum, alij circa solem immobilem statuunt per inuersas hypotheses? Qualitates certè tum stellarum, tum mixturarum omnium (vt cometas sileam, de quorum ortu, progressu, caussis, & energia nemo non dubitat) hactenus nec vlla methodo, nec rationis acumine percipi potuerunt. Quid? nónne Epochas & supputandorum motuum auspicia prima definiunt? O curas hominum, ô quantum est in rebus inane! Isti censores plusquam Saturnij vel Rhadamantini radices calculi non ad scrupula tertia modo, sed & ad quarta quintaque vestigant; cum ne ad minuta quidem prima rectè respondeant. Vtinam verè describant singula ad integros gradus: aberrant etenim in motibus Martis ad 3. quandoque gradus vel 4. In Mercurio plerumque ad 14. Rectè igitur Ptolemæus illud Astrologis ante omnia præcipit, vt communem potiùs atq; possibilem, quam distinctam protinus necessariamque sententiam ferant.

Ego hæc interim etsi nonnihil velut ὁδοῦ πάρεργα in medium protuli viui-

dioris exempli loco, cùm vt insulsas temerè oppugnantiũ rationes refutarem, *Conclusio.* tum & à superstitiosa cæteros affectione vindicarem, facturus finem denique eorum quæ pro natura diuinationis exegit propositus sermo, si per Epilogum cuncta comprehendero. Quorum hæc summa est:

Præsentium intuitus. Præsentium contemplatio interdum præsentia præteritis alligat, quandoque & præsentibus alijs, idque rursus vel cum memoria præterlapsorum, metuque aut expectatione futuri; vel solo præsentium intuitu simplici; quem tamen quia perpetuo phantasmatibus complicetur, (& per consequens loco simul & tempori) difficilè prorsus existimem à tribus antedictis differentijs *Sensus.* sequestrare. nam Sensus quidem inferni res facilè percipiunt nudas extra consequentiæ rationem; sed simulatque ventum est ad animi raptus, non *Intellectus.* possunt res plures absque ordinibus comprehendi, sed statim Intellectus quædam

quædam præcedere, nonnulla conſequi monet penes confuſam in motu & quantitatis extenſione ſeriem. Imaginatio penes conſpicuam (vt dixi) ſimilitudinem aut repugnantiam. Ratio denique penes hos ipſos qui ſunt in animo compoſitionis gradus. In ordinibus rurſum ſingulis ſpectantur extrema duo, & inter vtrumque mediæ proportionis vinculum, cuius vel vnius intuitu natura omnis atque doctrina continetur. Nos huius intuitus rationem hoc loco parciùs exequemur, quandoquidem tota per operis totius curriculum ſit exporrecta, & quæ ſuperius dicta ſunt, dicenturque deinceps, huc præcipuè tanquam ad aliarum cognitionum regulam referantur.

Imaginatio. Ratio.

Extrema 2. & Mediū tertium in ordinibus ſingulis.

Artem memoriæ Neotericorum plurimi, & plærique veterum magno repertam ſtudio reliquerunt: vnum tamen in illis deſidero, nempe traditionis Methodum, quam nos in pauca digeſſimus à fonte repetentes, ſic ſanè vt primo ſcilicet verſandam memoria conſequentiam, hanc quidem in vocibus, illam in rebus eſſe cogitemus. Sed neque vocum rectè quis ſataget prius, quàm res repertas affabrè in animo conſtituerit. Iam rerum diſpoſitio ex antè demonſtratis liquet, vt magis determinatæ viciſſitudinis partes in illa confuſiore comprehendamus, ponendo ſeriem ſcilicet Metaphyſicam priùs, gradatim verò ſub huius viciſſitudinis membro vnoquoque viciſſitudinem phyſicam & rationalem, vti lucidius multò ex ſubiecto ſchemate, quàm longo verborum ſyrmate & laciniosis periodis aſſequêris.

Ars Memoriæ.

Ordo

TOPICVM MEMORIAE IMPRIMENDARVM RERVM DIAGRAMMA.

Ordo inter composita & simpliciora	Ordo affinium	Secundum substantiam	1 2	Prius loco	1	PRAETERITVM	1
Ordo inter communiora & minus cõmunia		Secundum accidens	3		2		
Ordo comp. & simpl.	Ordo repugnantiũ	Secundum substantiam	1 2				
Ordo communiorum & minus communis		Secundum accideus	3		3		
Ordo compos.& simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Medium loco	1		2
Ordo comm. & minus communis		Accidens	3		2		
Ordo comp.& simpl.	Ordo repug. secundũ	Substantiam	1 2				
Ordo com. & minus communis.		Accidens	3		3		
Ordo comp.& simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Posterius loco	1		3
Ordo com.& minus communis		Accidens	3		2		
Ordo comp. & simpl.	Ordo repug. secundũ	Substantiam	1 2				
Ordo com. & minus communis.		Accidens	3		3		
Ordo comp.& simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Prius loco	1	PRAESENS	1
Ordo com.& minus communis		Accidens	3		2		
Ordo comp.& simpl.	Ordo Repug. secundũ	Substantiam	1 2				
Ordo com. & minns communis		Accidens	3		3		
Ordo comp.& simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Medium loco	1		2
Ordo com.& minus com.		Accidens	3		2		
Ordo comp.& simpl.	Ordo Repug. secundũ	Substantiam	1 2				
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		3		
Ordo comp.& simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Posterius loco	1		3
Ordo com.& minus com.		Accidens	3		2		
Ordo comp.& simpl.	Ordo Repug. secundũ	Substantiam	1 2				
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		3		
Ordo comp.& simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Prius loco	1	FVTVRVM	1
Ordo com.& minus com.		Accidens	3		2		
Ordo comp.& simpl.	Ordo Repug. secundũ	Substantiam	1 2				
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		3		
Ordo comp.& simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Medium loco	1		2
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		2		
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundũ	Substantiam	1 2				
Ordo com.& minus com.		Accidens	3		3		
Ordo comp.& simpl.	Ordo affinium secundũ	Substantiam	1 2	Posterius loco	1		3
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		2		
Ordo comp.& simpl.	Ordo Repug. secundũ	Substantiam	1 2				
Ordo com. & minus com.		Accidens	3		3		
MEMORIAE Rationalis comprehensio secundum habitudinem rerum sub nominibus entium rationis.	MEMORIAE Phantasticæ distributio iuxta similitudinem ac dissimilitudinem in rebus sensui manifestam.			MEMORIAE Intellectualis digestio secundum loci & temporis partes.			

Hæc illa est plenior rerum Memoria complectendarum distributio, quam sanè & mancam sæpius & nonnihil à præscripto liberiorem esse non refert, pro rei natura scilicet, totiusque peristasis ratione. Sunt enim pleraque tum extra tempus tum magnitudinem posita, quamuis non sit vbiq; difficile partitionem analogam in animo constituere, quando de rebus incorporeis, deque ipso omnium authore Deo nihil cogitemus, nisi vel sub priuationis nomine, vel sub alterius simulachri sensibilis forma, cui & locum facit & tempus imaginatio permisceri. Quod si exemplo certior fias, Primum in arte Medica historiam humanæ fabricæ libet ediscere: ante omnia labor est inuenire quæ voles, secundo inuenta iudicare, atque ad memoriam rectè disponere, tertio digesta eadem in Memoriæ penu collocare per classes hisce pene consimiles, quibus ante repereris, vt cum ex vsu fuerit alijs eadẽ depromere, nec titubemus leuiter, neque in alienum aceruum temere impingamus, neque illorum quicquam quæ instituto sunt necessaria turpiter omittamus. Inuentorum talis fermè digestio poterit assignari, vt ordo sit prior de corporis fabrica, quæ sub cunabula & tempus primæ generationis occurrit: deinceps quatenus & incrementi paulatim & medij status vicissitudinem subit; tandem & de formatione quæ circa occasum est, vel vltimam senectutis metam. In hisce rerũ comprehendendarum classibus tribus statuantur modo secundum magnitudinem reliquæ à tota primum si libet corporis mole ad partes maiores singulas, deinde & minimas, donec ad similares vsque deueneris: subit in singulis concisa magis digestio similitudinis & dissimilitudinis ratione, secundum idem commune vel genus, vel accidens, vel subiectum aliquod: postremò & ordo rationalis prout nimirum probationis capita simpliciora vel compositiora, res autem ipsæ quæ probantur magis minusúe communes apparent. Idem docere non est absurdum in facultatibus cæteris, quarum subiecta vel à materie prorsus sunt aliena. Verùm detur Iurisprudentia, in qua me tamen omnium minimè versatum esse confiteor. Ex Fabio Quint. Gemini quibus erat pater & mater ægrotare cœperunt, consulti Medici dixerunt, eundem esse languorem; desperantibus reliquis, promisit vnus, se alterum sanaturum, si alterius vitalia inspexisset; permittente patre execuit infantem, & vitalia inspexit, sanato vno, accusatur pater ab vxore malæ tractationis. Omnis hæc matris actio in rerum gestarum enormitate consistit, eò potissimum spectans, vt in animis Iudicum mariti odium concitet, sui misericordiam. Rationum inuentio eiusdem Methodi est, qua & res cæteræ vestigantur, similiter & iudicium, quorum singula paulò post accuratiùs prosequemur. Sed sint reperta quæ mater in reum Medicum in maritum proferat, primum profectò rem vt partita est secundum discrimina temporis enarrabit, quid nimirum sit factum priùs, quid deinceps, quid posterius. Vbique rursus quia vis tota est in analogia rei ad commissum facinus, vel agentis habitudinem ad ipsum passum, vnam primo totius peccati magnitudinem in

Tabulæ præcedentis illustratio.

Exemplum in arte Medica.

In Iurisprudẽtia & Oratoria facultate.

animo comprehendet, quàm deinceps exaggerabit latiùs, iuxta agentis conditionem & circunstantias omnes, iuxta illius qui iniuriam accepit qualitatem, iuxta denique occasionis speciem, quæ vtrique illorum intercesserit. Trahentur in medium cognata quælibet ordine & repugnantia, postremò & in horum singulis quæcunque conceptu rationali priora posterioraque censeantur. Omnis ista successio quandoquidem ex naturæ fontibus hauriatur, sicut ad facilem memoriæ viam est adaptata, potest & ad defixæ contemplationis artificium & diuinandi dexteritatem applicari. nam vti memoria triplex à nobis posita fuit, ita & iudicium, & diuinatio, & rerum inuentio prima, inuentorumque iudicium, iuxta tripartiti principij efficientis rationem. Posteaquam verò ad normam præfixi diagrammatis ea digesseris, quorum meminisse libeat, à rebus te tandem ad voces animo continendas refer. Primum quod ad totius orationis seriem spectat, ea quoque velut in magnitudinis partes est dirimenda, Exordium scilicet, Progressum, & Finem ipsum (nec illud hoc loco expectes velim, vt aliorum more Rhetorico magis quam Philosophico in sola quaternione persistamus) Prædictarum partium vnicuique tres rursum minores aliæ subnectantur, iuxta seriem annexi diagrammatis.

IN ORATIONE PLENISSIMA SPECTANTVR.

	EXORDII	PROCESSVS	FINIS	
PARS 1.	Propositio, vt attentus lector vel auditor fiat.	Narratio.	Epilogus.	Vbique maximè viget, Cicerone teste, τὸ ἦθος καὶ τὸ πάθος.
PARS 2.	Conciliatio, vt beneuolus adsit.	Probatio	Conclusio.	
PARS 3.	Digestio dicendorum, vt docilis fiat	Refutatio.	Deprecatio vel præcipuũ pathos.	

Inuertitur horum series, vel immutatur paululum, augetur atque minuitur, prout rursus vel ipsa res exigit, vel respiciens aliò cuiusque ferat opinio, habes hoc tamen velut partitæ plenius orationis exemplar. Nunc si per subdiuisionem

Diuisio Mathematica.

uisionem Mathematicam, sicut in circulis solent, paulatim à quadrantibus in quadrantum trientes, trientum singulorum in 30. gradus, graduum in scrupula prima 60. & sic deinceps, te quoque paulatim conferas ad singularum in oratione partium particulas minimas; harum memoria à significatis rebus momenti plurimum capit, vbi curandum maximè, vt non perspicuæ tantum orationes atq; interpunctæ sedulò, sed & naturis singulis consentaneæ fluant. Ab ipsis met vocibus vt sunt voces nudæ ad memorandi artem parum est adminiculi, nisi fortassis ex eorundem occursu, incessu, casu, & in horum singulis numero, rythmo, atque mensura, nisi & more vulgato rerum quarundam sensibilium simulachra seu memoriæ locos & promptuaria in nube constitui voles, ad quæ tanquam signa in littoribus posita quæcunque sensui minus sint peruia salutarem anchoram figant. Sed non est instituti mei, doctrinas singulas mundique naturam vniuersam plenius illustrare, cum satis superque pollicitum fiat, si tantum hæc obiter & vel à limine salutemus, sub eo respectu scilicet, quo deuinciri mutuò, quo cuncta sortiri videas perennem ordinis symmetriam.

Ars memoriæ circa voces.

Quicquid ad fines pertinet à cognitione reliquos (cum de his omnibus abundè veteres tradiderunt) nos in sermonem breuissimum redigemus, adiuncta tabula, quæ omnes omnium scrupos orbiculari nexu & conuersione discutiat. Etsi non dubitem, posse hac ipsa multò elimatiorem alteram dari, si quis attentior paulò sit circa singula: sed nos (vt dixi iam sæpe) à particularium ratione sedula calamum retrahantes, eorum rudi tantùm inspectione contenti sumus, notas duntaxat communiores & viarum vestigia cæteris posituri, quibus quæ crassa Minerua à nobis sunt prælibata singularum rerum indagatores ad scopum propositum ritè dirigantur.

Digressio ad omnium vltimos fines.

Supremum totius ordinis finem communi consensu omnes in Bono collocarunt, sed quod sit illud Bonum (vt libro priore circa vestibulum recensuimus) à pluribus ignoratur, & planè quot sunt diuersè philosophantium capita,

Summũ Bonum.

Tot mihi conuiuæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multum diuersa palato.

Alij etenim ipsum in vita, alij in virtute, plurimi cum Epicuro in voluptate collocarũt. Rectissimè verò de se ipso ille QVIES T, Nemo (inquit) bonus nisi solus est Deus. At ne prolixior sim in recensendis opinionibus, Istarũ plurimæ quæ verbis tantopere visæ sunt dissentire, re tamen ipsa conuenient forsitan, quòd si in arenam hác boni partim descriptione bona (cum definiri nequeat) partim accurata distinctione procedas: est etenim ille conceptus Boni, vt naturarum omnium plenitudo perfectissima, quæ cunctis scilicet sese cõmunicat, aliundè verò nec foueatur, neq; depẽdeat. Bonũ id absolutè predicemus, cuius collatione demũ dicuntur & bona cætera, & alijs quidem alia meliora, iuxta cõtinuos ab vno illo vero ac principe Bono diffusæ pulchritudinis depẽdentiæ

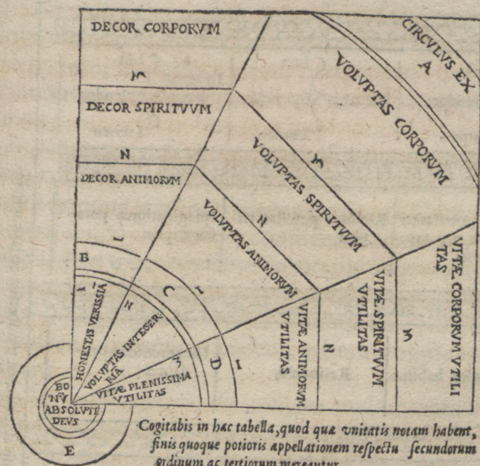
Summi Boni varia ratio in humanis pectoribus distributa.

Bonum absolutè quid.

gradus. Eſt itaque & vita bonum, eſt & virtus, & voluptas ipſa, quin quicquid in orbe ſit vniuerſo, ſed reſpectiuè tantum. Abſolutè bonum eſt Deus, in cuius vnione cum animis noſtris humanum bonum atque felicitas abſoluta conſiſtit, cui ſimul adhærent & vita pleniſſima, & pulchri veriq́ue honeſti ratio, & voluptas integerrima, quæ ſola percipitur omni dolore detracto, quam neque in corpore, neque in ſpiritibus poſitam animo tantum & intellectione percipimus. Verùm ab vnitatis ſpecie ſimulatque receſſeris, occurrent mox poſterioris vitæ, pulchri & decoris ordines plures, degenerumq́ue voluptatum chori, quos quiſquis in orbem comparauerit, ſingulorum rationes totas per tota diffuſas inueniet, à Deo quidem oriundas primò, ad eundem refluas velut vniuerſitatis intimum centrum; cuncta etenim quæ ſunt ad perfectionem ſui naturarum impetus rapit. Hæc ipſa perfectio in pulchritudine vera, in voluptate abſoluta, in ſola diuini radij communione ſpectatur, quæ cum neque hominibus per experientiam cognita, neque inuenta per rationem, nec arte probata in honore habeatur, acceſſit vitæ, pulchriq́ue, & voluptatis exterius ſimulachrum nec vſum, nec rationem, aut tempus expectans, ſed arte quauis antiquius animantium ſaluti ſubijcitur velut baſis vel vinculum potiùs, quo ſublato quodcunque creatum eſt diffluere ſtatim oporteat. Scientiam namq; (vt Tyrij verbis vtar) mentiſq́ue iudicium auctus ætate vir breui quodam occurſu ſenſuum per experientiam congerens ſibi colligit, quum voluptatem docente nemine ab natura ipſa ſuſcipiens in ipſis auſpicijs vitæ poſſideat, eiusq́ue amator effectus doloribus bellum indicat, vtpote qui per voluptatem ſeipſum ſeruet, per dolores viciſſim corrumpatur. Itaque ſi totam ſeriem probè complecti in animo voles, in ipſomet hominis abſolutiore bono, quam veri boni atque vnius communionem diximus, hæc eadem toties ſub honeſti nomine celebrata, quiddam eſt vltimum atque perficiens, quo nomina cætera atque vnius rei imagines referuntur, poſterius alterum vita eſt ſub varietatis nomine ac neceſſitatis cuncta compellens, extremorum vtrique media voluptas intercedit, actionum & vitæ conciliatrix cum honeſtate prima. Vides nimirum vnius effigiem boni diſtractam nominibus varijs, quorum ſignificata interim non tam natura diſſideant, quàm animorum huc aſpirantium neceſſitudine. Quin ſi vlterius pergas in multitudinem, mox vitam, voluptatem, & honeſtatem non modo diuerſas inuicem ex relatione iudicabis; ſed & ſecundum ſpeciem ſubdiuiſas, quarum quælibet rurſus cum alijs proximis particularem ordinem format ad circuli iſtius interioris ſimilitudinem.

Vtilitas, pulchritudo, honeſtas.

Finium cunctorum ſummaria complexio atq; vnius progreſſus in multitudinē.

Cogitabis in hac tabella, quod quæ vnitatis notam habent, finis quoque potioris appellationem respectu secundorum ordinum ac tertiorum mereantur.

A CIRCVLVS exterior Boni tum secundum rationem tum naturam diuisi.
B. C. D. CIRCVLVS interior absolute boni in homine secundum relationem diuisi.
E CIRCVLVS stabilis absolute boni in homine quatenus cogitatione naturaque simplex.

Singulorum igitur animalium absolutiùs bonum in Deo positum est, particulatim tamen in honestate, voluptate & vita. Honestas quidem sub voluptatis veste delitescit, voluptas in ipsa vita: hæc rursus in natiuis operibus, opera in vsu necessario, vsus in facilitate potentiæ exercendæ, potentia in instrumentorum aptitudine, instrumenta in varietate naturæ. In ordinum horum vnoquoque rursus animorum felicitas à spiritibus pendet, spirituũ salus à corporibus, & è conuerso. Quamobrem animalia singula diuersis penitus armis ad tuendam salutem natura muniuit: homini verò cæterorũ principi & manus tribuit organorum omnium longè perfectissimas, & præter has mentem ingenuit latentem fomitem ad salutem conseruandam, in qua perpetua virtus, indefessus vigor, instrumentorum, artium, atque actionum quarumcunque semina continentur. Huius sanè vnius præsidio suam non modo nuditatem natura compensatam habet, sed & aliorũ animantiũ velut Rex & ductor existit: Corporeæ moli incorpoream mentem alligat medius vniuersi cõciliator spiritus. Instrumentorũ ordines, facultatum, atq; habituũ ratio comitatur: respondent totidẽ & actionum differentiæ vtilitatis quoq; ad vitam voluptatis atq; decori. Sunt igitur & hic Nouenæ numero classes cancellis ter passim triplicibus interstinctæ: chori totius medium sibi actionis discrimina vendicarunt, quæ vti à tribus superioribus pendẽt, in tres inferiores ordine diriguntur. Magni negotij est ad rationem solidam peruenire, quæ metas rebus & nomina effundat ex æquilibri. quo enim maior ingenij vis est, eò maiorem humanis animis iudicandi parit angustiã, fitq; omnino iuxta Senecæ Phædrã, vt curæ leues loquantur, ingentes stupeant. Sed perrũpenda est acies, atq; vbi orationum vis minimum valet, signis & nutibus loqui consultissimum duco.

Finium vltimorum collatio mutua.

Nouenarij ratio in finium vltimorum distributione.

1	Instrumenta	Animus per se	1	Intellectus: Lux	Rationis: Lux	Imaginationis: Lux
		Animus in spiritu, in vocem vsq; prorumpens	2	Splendor	Splendor	Splendor
		Animus & spiritus ex corporum commercio	3	Lumen	Lumen	Lumen
	Facultates	Animi vis in se permanens	1	Intellectus potestas triplex iterũ pro motus ratione	Rationis potestas triplex	Imaginationis potestas triplex
		Animi vis ad vocem vsque procedens	2			
		Animus exteriora versus respiciens	3			
	Habitus practici	Animi mundi absque vocis aut corporis commercio	1	Intellectuales habitus	Rationales	Imaginatione pendentes
		Animi cum vocis & spiritus cõmercio	2			
		Animi in quantũ foras exporrigitur	3			
2	Actiones in quibus vita cõsistit	Animi per se	1	Actus intelligendi	Rationis actualis operatio	Imaginationis actus
		Animi cum spiritu in vocem prorumpẽtis	2	Intellectus ad orationẽ sese vsque insinuãs, vnde & genus orationis sublimius.	Ratio ad orationem sese conuertens, cui respondet oratio moderata logica	Imaginatio ad orationis vim cõuersa, cui genus orationis remissius & Physicum quadrat
		Animi ad corpoream speciẽ descendẽtis	3	Intellectus conuertens se ad externa sapientiæ munia	Ratio sese ad artis munia atque prudentiæ lucem dirigens	Imaginatio conuersa ad externa peritiæ officia
3	Vitæ vtilitates	Animorum magis.	1	Diuina magis Naturalis & ad speciei rationem necessaria	Humana naturalis sed ad esse hominis nõ æquè necessaria	Bruta nec naturalis neque ad speciei rationem necessaria
		Spirituũ magis, præsertim oculorum & aurium	2			
		Corporum magis.	3			
	Vitę voluptates	Animorum	1	Diuina & solida	Humana & probabilis	Bruta & sophistica
		Spirituum	2			
		Corporum	3			
	Vitę honestates	Animi	1	Diuina & vera	Humana & probabilis	Bruta & Imaginaria
		Spiritus	2			
		Corporis	3			

Per classes has vniuersas relatio fit rursus vel in longitudine ad bonum absolute, vel transuersim in latit. inferiorum ordinum ad superiores tanquam fines, & è conuerso.

BONUM ABSOLUTE IN HOMINE

Communio diuini radij siue animi pastura.

De instrumentorum generibus, facultatum, atque habituum, superiore sermone satis est demonstratum, quamuis hoc loco eorundem magis sit sumpta distinctio penes respectum, quem habent ad actionum differentias, quem rursus istæ ad vitam vitæque felicitatem velut vltimum finem.

In actionum genere plerunq; inferiores ordines superioribus substernuntur finium loco, per descensus scilicet animorum, cum in eorundem ascensu opposita quoque relationis norma spectetur. Cùm verò vita maximè in actionum necessitudine sedem constituerit, optimam quoque vitæ constat consonátiam fore, si nec operibus sermo, nec vsquam sermoni mens ipsa dissentiat, vt neque tecta sint opera nimis, nec sermones superiores operibus tanquam infusi in angustum vasculum vndique ab eiusdem labris exundent, verum altrinsecus concordes effecti, parem vbique mensuram & plenitudinem seruent. *Optima vita est consonantia ex finium respectu.*

An contemplatio sit actione melior, nolo discutere, inanis istæc sed scrupulosa quæstio est, à pluribus disputata, quicquid statuant necesse est ex relationis circulo vt sit perpetuo controuersa, nam & actio fit propter contemplationem, contemplatio vicissim propter actiones: actionem prærequirit meditatio, meditationem actio. Mihi imprimis arridet dictum Anacharsis: Nam amplius laborandum in garrula sapientia, si ad Mysonis pauperis opera manifesta cum oculis mentem intenderimus: nam & Pythagoræ dogmata sermonis sobrij leges summarias præ se ferebant, sed in operibus prolixa videbantur, quæ neque noctu, neque interdiu spiritum remitterent, sinerentúe ad languorem ac desidiam relaxari. Quin omnis non modo naturæ salus & corporum vita potissimum in actionibus sita est, sed & ciuitatis nomen aut reip. *An cõtemplatio actione melior.*

Est enim Ciuitas quiddam compositum ex cooperantibus ciuibus multis, quæ perinde ac corpus vnicum instrumentis pluribus præditum, cui necessitas multiplex & multiplex requirit obsequium, ac nisi idipsum à singulis habeat, tueri essentiam suam nullatenus potest. *Ciuitas.*

Quod ad finium spectat ordines vlteriores, in horum vestibulo crudelissimæ affectionum species Mundi gubernatrices excubant, Gaudium, Tristitia: Amor, Odium: Spes, Metusque; quorum potenti machina quisquis vel falso se præmuniuit; animos quoque mortalium proximè in sui fiduciam stringit, rerumque habenis potior sub frænum cæteros & Tyrannicam seruitutem facilè rapit. Hæc vna est Impostorum methodus, dum minis, atque pollicitis quemuis alliciunt primò, dum voluptatis atque honesti speciem ludicram pro veris obtrudunt, dum sub prætextu callis ardui, qui ad scientiam solidam virtutemque exporrigitur, dementatos homines recta in præcipitium voluũt. Non igitur vsque adeo negotij parui est ab amico assentatore Voluptatem veram, cuius (non dubium) laudes Epicuri *Finis primarij consecutionẽ quæ prepediat.*

schola tãtopere prædicabat, à falsa illa atque vmbratili semouere. Nam vt de solida primum loquar, sunt huic constituti carceres, quos necessario duntaxat vsu natura terminauit, quibus si transgressis quispiam vlterius volet irrumpere in immensum excursum protinus voluptati adimet frænum, virtutemque ab illius ratione seiungens omnem satietatis perimet modum, vnde orbi tyrannides irrepserunt. Vbi enim animus supra necessitatem quodcunq; volupe est indulserit sibi, priora continuo fastidit, nouorum cupiditatibus occupatur. Quod pulchrè apud poëtas docet voluptarij Tantali sitis:

epulæque ante ora paratæ
Regifico luxu Furiarum maxima iuxta
Accubat, & manibus prohibet contingere mensas.

Nam quia oblectamentorum latices vicissim affluant, vicissim recedant, Cupiditatum velut Euripus doloris æstu inundans sæpius vniuersa metu & perturbatione permiscet, exultantiaque haurit corda pauor pulsans, vt Poëta meminit. quocirca necesse est, teste Tyrio, voluptatibus operam dantem mæroris nũquam, iucunditatis sensum semper intermittere, quando cõtinue absentem sitiunt, præsentem metuant, ne vel non accedat propius absens, vel celerius expectatione diuellatur. Quare cum animus sic à seipso dissidens nunquam gustare partem liquidæ voluptatis & liberę possit, ad intercutaneam alteram ab omni seditione separatam contendamus, quæ sola in arce virtutum posita nullis fortunæ procellis quatitur, sed inconcussa iugiter, nec ab honesti veri, nec vtilitatis principis ratione secreta est; hanc enim iucunditatem quisquis virtuti derogat, animorum quoque talaria ascensui fabricata conuellit. Nam & isthuc respiciunt labores Herculei, ærumnæ Alexandrinæ, pauperies Diogenis, frugalitas Curij, Fabiorum interitus, Reguli & Camilli.

Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi,
Quiquè sacerdotes casti dum vita manebat,
Quique pij vates & Phæbo digna locuti,
Inuentas aut qui vitam excoluere per artes;
Quique sui memores alios fecere merendo,
Omnibus his niuea cinguntur tempora vitta.

Voluptas vera est idem cũ summo bono.

Nequaquam ergo maleuolum esse omnem sermonem decet, qui de voluptate perhibetur. cur omnium fit culpa paucorum scelus? vt clamat Tragicus. Nam vt nemo rationem vel linguam accusat quasi non bonam, tametsi istorum vsus plurimi transferant ad res natura pessimas: ita nec voluptas omnis est accusanda; sed illi potius qui falsam amplectentes verè nominibus abutuntur, qui blanditijs præsentium deliniti atque corrupti, quos dolores, quas molestias sint accepturi occæcati cupiditate non prouident, qui nec dolore nec labore paruo magnam sibi redimendam voluptatem curant, eorum sanè vitam cũ Centauris ipsis, imo cum Laruis & Manibus iuxta ęstimemus. Quin vt à falsa quemlibet magis atque à sophistica voluptate deterream, isthuc suo cum animo voluat etiam atq; etiam rogo, Actionibus singulis quæ vel ab arte quapiam

quapiam vel scientia dimanarint tum metam vnicam perfectioris voluptatis, tum viam huc vsque simpliciorem à natura definiri. Verùm in orbis mobilioris ambitu plures ipsius pulchri, vtilis, ac iucundi facies personatæ circunsistunt, quæ plusquam Syrenio cantu præterlabētes nauitas cum puppe & prora in saxa & scopulos raptant, adeoque obstupefactos detinent, vt non minus quam loto pasti, soli natalis obliuiscantur,

Orbium trium sequentiū ratio

Pontumque profundum
Aspectent miseri, flentes heu tot vada fessis
Et tantum superesse maris.

Quotquot igitur in palestris philosophicis alium finem arbitrantur, quàm pleniorem illam scientiæ pulchritudinem stabiliori quadam atque ineffabili prorsus voluptate conditam, is per exteriorem mobilem cyclum, aut iuxta crepidines retinetur, aut præceps iactatur vndiq;, sic vt ad arcem intimam deinceps non admittatur. Docet res ipsa in merè Empyricis Medicisque circumforaneis, qui vt nec verum scientiæ finem vident, (intenti scilicet spectris proximioribus, opumq;, ignauię, libidinis, crapulę, & ambitionum laqueis irretiti) ita prorsus neque rectam insistunt beatitudinis viam, nec cum fortuna instabili stabilem virtutis lauream adipiscuntur, vt planè hos censeas dum artis querunt compēdia, quibus suæ pigritiæ consulant, iactari semper in Ataxiæ salo, & nunquam ad littus peruenire. In illos sic ego aliquando percitus lusi:

In abortiuos doctores & palliatos ceu veste tenus Philosophos.

Spectari titulo Medicæ velis ocyus artis,
Auri te in pluuiam collige, Doctor eris.
Ante tamen praxis studium memor illius esto,
Quæ vox non alia est verior Hyppocratis.
Βραχὺ ϐιω, τέχνη μακρὴ, κ' ἐυκαίρια κυφὴ
Ες' ἰατρῶν, σφαλερὴ πεῖρα, κρίσις χαλεπή.

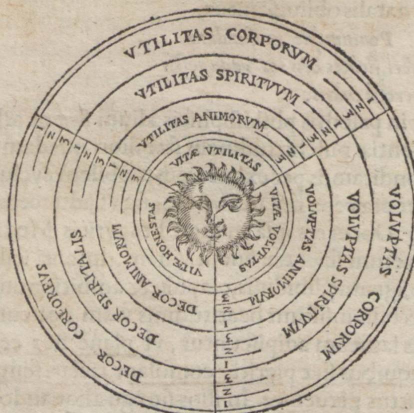
Verùm eo dementiæ processit hæc ætas, vt in conferēdis gradibus & illi qui dant & qui accipiunt sepissimè à fine legitimo & rerū veritate declinent, dum vulgus stolidum vel leonina pelle indutos asinos supra leonis ingenuam formam colit & admiratur, dum illi qui gradum ascēdunt ad speciem magis externam & inanes titulos currunt, illi autem qui conferunt ad promptam pecuniam, quæ nunc pro actus cuiusque forma siue ἐντελέχεια præcipua celebratur. Iuuaret itaque vel in editiore specula constitutum vnde omnes exaudiant illud Persianum proclamare:

O curuæ in terris animæ, & cælestium inanes!

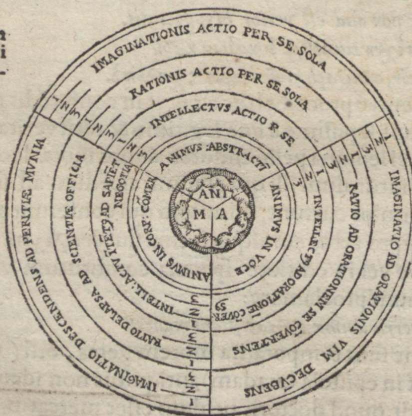
Verùm vt nunc sunt tempora, ita morem geras, etsi (vt pulchrè [redacted] meminit in epistola quadam) antiquitus non ideo quisquam pro doctore habitus fuerit, quod doctoris titulum esset mercatus; sed ij doctores dicerentur, qui vel præclaris operibus artis, vel libris editis manifestum doctrinę specimen edidissent. Sed motos præstat componere fluctus.

Iam si compendio dictorum finium circa se mutuo conuersiones traditas intueri libeat, orbes tres istiusmodi superincumbentes inuicē coaptabis. Horum

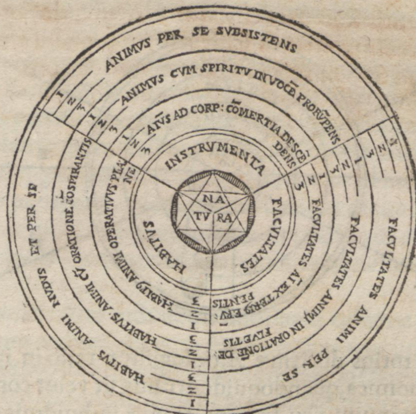
rum interior postremis finibus dedicatur, Actionum ordinibus mediis quadrat superior circulus, versatilis scilicet super omnem alterius regionem, vti & ille superiorum finium super hunc medium cyclum.

Hic orbis circa superiorem voluitur, sic vt singuli Circulorum ordines singulis quàm maximè quadrent.

Hunc

Hunc velut instratum orbi medio pari ratione concipies.

Ita me hercule vertuntur perpetuò circa se inuicē deus, humanus animus, & natura. ita & omnis tum huius tum illius actio ad Bonum respicit, vel vt reuera tale est, vel in opinione positum. Hæc si rite intellexeris, quicquid de bonorum malorumque finibus, de dolore & voluptate disputant veteres, paruo negotio comprehendes. Nos ad altiora pedem referentes, ad fines cæteros ab illa habituum ratione distractos transeamus, qui nec præcedunt habitus nec sequuntur tantum, nec annectuntur; sed & ante ipsos partem integritatis suæ prærequirunt, iisdem verò comparatis insistunt altius, & multò post in effectus alios prorogantur. Eiusmodi sunt Æтiologismus, & Indicatio rursus non tam re ipsa quam ratione siue nominibus differentes, quando & tēpore connectantur, & altera prorsus alterius necessitudine foueatur.

De finibus expāsis per omnē habituum rationē Aetiologismo et indicatione scilicet.

De Aetiologismo

Sed loquamur de Ætiologismo prius, cui Endexin ipsam vel indicationē ascribemus postea, velut internā essentiæ formam. Quod si totius ætiologismi naturā exactè scrutari voles, rursum te ad circulorū imagines reuocabo, vt horū intuitu eundē aliud nihil esse perspicias, quàm animorum discurrentū impetum circa effectus & caussæ mutuam rationem. Orbem igitur immensum concipe in tres distinctum particulares circulos, Inuētionis scilicet, Traditionis seu dispositionis, atque Iudicij, omnes quidem sphæræ vnius ætiologisticę faciem repræsentantes, positione tantum & relationis siue respectus nomine differentes. Ad sphæræ centrū doctrinæ cyclognomicæ vniuersi fines ex æquo confluunt; hinc quidem quotquot inferiorum ordinum hactenus definiui; illinc cæteri qui velut priores caussarum indagatione dicentur, etsi re vera tum ipsa cognitio, tum proportionis indicatio quo ad naturam genericam ab ætiologismo nusquam separentur. Quòd si verò hæc tria in ternas species vel partes minores dirimi patiaris, misceri singulas singulis variè, varia successionum necessitudine confitebor.

Aetiologismi ratio per circulos explicata.

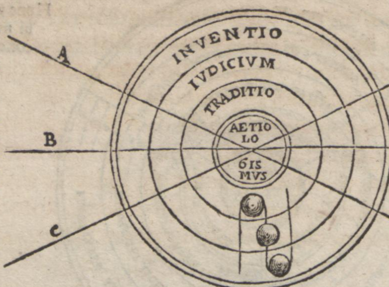
Circulorum sequentium ratio.

FINES posteriores Aetiologiſino.

A Cognitio rei ſim plex.

B Cognito ſcientifica ſub nominibus entium rationis & compoſitione ſubiecti & prędicati.

C Cognitio practica.

FINES priores Aetiologiſmo.

D Proportionũ indicatio practica inter agẽs ſcilicet & patiẽs in actione propoſita.

E Indicatio proportionis inter ſubiectũ & prædicatum in ipſo medio.

F Indicatio proportionis inter cauſſam & effectum ſimpliciter.

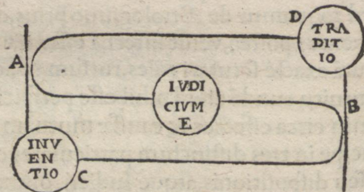
Aetiologiſmi ratio in ijſdẽ quibus tota ars Cyclognomica.

Conſiſtit itaque totius doctrinæ Ætiologiſticæ ratio in ijſdem omnibus, quibus ars Cyclognomica, quandoquidem iſtius; ſit velut continens cauſſa, & inſtrumentum proximum ceu ſpiritus animæ indiuiduus comes: ſed quia propter diſtinctionem commodam effectus à ſuo principio & nominis habitus ſit immutatus, mutanda eſt quoque & partium appellatio, vt qualis fuerit Cyclognomicæ methodi prima diuiſio in tres diſcurſuum claſſes ordine cohærentes, ſic & ætiologiſmum ſimiliter diſtinguamus, in inuentionem, iudicium, traditionemq́ue, quæ non tam ſpecies ipſius, quàm partes integritatis apparent, imò non tam partes quàm facultates quæpiam totæ totis confuſæ, vt vnam ab altera iudicium præſertim ab extremorum vtroque non facilè ſeparemus, eiuſdem enim & rei & induſtriæ pariter cenſeas vnamquamque, niſi pro facultatis robore, pro temporis quadam viciſſitudine quo ad nos, proq́ue diuerſa conuerſionis forma in animis noſtris, quam & terminorũſequitur diuerſa relatio naturæ non vnicum vultum per diſcurſus ſingulos exhiberet.

Aetiologiſtica ratio toti Methodo tota infuſa.

Demonſtratio.

Idem ſanè ſit ſpacium ab A. ad B. cum eo quod eſt à B. ad A punctum. Sit & idem animus qui ſe cõuertat ab inferna regione ſurſum, & qui à ſuperna deorſum in modũ ſpiræ. Erit & idẽ ductus C.B.A.D. cum illo D.A.B.C. erit & virtus C. per E.B.& A.vſque ad D. protenſa,

Et virtus D.per A.E.B. vſque ad C. Tertiò & virtus E.hinc quidem per B. vſque in C. illinc per A.vſque in D. differunt tamen & puncta C.E.D.& ductus triplices ſecundum ordinis viciſſitudinem, Inuentionis quidem C.E.B.A.D: Traditionis D.A.B.E.C: Iudicij partim E.A.D. partim E. B. C. Impingunt huc ſanè plurimi vel in dialecticarum traditionum limine, dum hi quidẽ temere & præter Ariſtotelis ſententiá dialecticam vniuerſam diuidũt in partes duas, vná quæ argumẽtationis ediſſerat formá, modis ac figuris cõprehenſam Iudicij ſolius legibus ſubmittendá: deinde & alterá quæ locos ſiue materiam tradat

Inepta recentiorum ratio, qua dialecticam in iudicium & inuentionem diſtribuit.

tradat Inuentioni dedicatam: Illi verò in contrariam opinionem exundantes vſque adeò iudicium cum Inuentione miſcuerunt, vt vix vel terminorum vel ordinum reſpectu differre ſint arbitrati, pugnatur ancipiti Marte, & adhuc ſub iudice lis eſt. Eam ſi iuſtè dirimere quiſquam volet, definiat primò ſeorſim ſingula, mox ad partitiones eorundem ſeſe conuertat, tum quotquot hinc membra particulatim germinaſcent in minus communem rurſus definitionem vocet, viciſſimque definita ſubdiuidat, donec ad inferiorem multitudinis claſſem vſque pertigerit. Nam ex his omnibus probè in vnitatem conſpirantibus emergent media demonſtrandis concluſionibus aptiora, quibus & rei veritas obtinebitur, & aduerſariæ rationes velut nebulæ exorto ſole protinus euaneſcent.

Primum vt ſimilitudine rudiuſcula notionem quoque rei confuſam accipias, Ætiologiſmum vniuerſum cum fœtus geſtatione comparabis, & in hac ipſa cum inuentione conceptus primos, cum iudicio formationem quæ deinceps eſt, cum enixu denique traditionem faciundam oppoſita via quàm conceptus fuit. *Simile.*

Inuentionem igitur partem ætiologiſticæ diſcurſionis aſſerimus, qua nondum inuenta concipimus primò, & quæ latuerant priùs, ſe produnt animis noſtris. *Inuentio.*

Traditio pars eſt ſimiliter iſtiuſmodi, qua quæ inuenta ſunt pridem in ordinem doctrinæ diſtribuimus, vt horum notitia & cæteris cõmunior fiat, quamobrem ſanè diſpoſitio & diſpoſitorum editio ſiue cum ſtilo per literas ſcriptas, ſiue cum elocutione fiat per viuam vocem, ſiue cum effectione certa per organi alterius adminiculum, veriſſimè cuncta vnius traditionis nomine continentur, in hoc duntaxat differentes, quod diſpoſitio magis adhuc in animo ſita videatur cum editionis ſtudio vel apparatu, editio verò magis magiſque actus reſpiciat exteriores, deinceps inſtrumentorum varietate diſtinctos. *Traditio.*

Iudicium verò ceu facultatem mediam definimus vtrinque in extrema diffuſam, quæ nimirum velut inuentionis & traditionis arbitra veritatem explorat altiùs, & quicquid antea ſub notione minus determinata viſum fuit, ſola ad incudem reuocat, ſola ex conceptu rudiore fœtum perficiundum ſuſpicit, partumque coërcet intempeſtiuum donec maturuerit. *Iudicium.*

Apparet omnis ſic tripartita diſcurſio cum ante dictis tantum non cohærere, ſed & vniuerſim cum natura rei. Statim verò & illud occurrit, facultatem diffundi quamlibet in quamuis animi diſcurſionem, in alias tamen hanc robur magis exerere, in alias illam.

Inuentio primum, licet cauſſarum ſit atque effectuum explorandorum ratio, momentum tamen impetus ſui dexterius multò ab intellectu mutuatur, vnde & confuſiora confeſtim arripit quo ad nos, certiora quo ad naturam ipſam. Vt cùm concluſionis demonſtrandæ gratia propoſitio quæritur antecedens, & huius ergo medium vel argumentum. quòd ſi dicas te magis ordine *Inuentionis vberior exagegis.*

diuerso reperire ex præmissis scilicet cõclusionem, id ego nequaquam inuentionem propriè dixero, sed inuentionis potiùs conuersionem, qua sibi ipsi ex inuentis argumentis veritatem animus tradit: etsi enim sit primùm proposita demonstranda conclusio, intercedat eius inuentionem quæstio de præmissis & de medio, quibus iam absolutis, ex vna inuentione procedente ab effectu ad caussas, inuẽtionem alteram instituimus à caussis ad effectum, quæ idcircò non tam propriè dicta inuentio est atque illa prior, eo quòd ex quæsitis antea tradi & confirmari videatur, etsi reuera perfectæ inuẽtionis meta in omnium trium plena conuersione consistat, vnde nec priùs inuenta res solidè recenseтur, nisi & tradita sibi atque disposita fuerit ordine diuerso quàm reperitur, nisi demum & iudicandi facultas extensione promiscua, connexis extremis hisce limitibus intercesserit.

Traditionis ratio. Traditio interea conuersim à facultate magis imaginatrice dependens, ex hisce diducitur melius, quæ sensui primo sunt manifesta, vel doctrinam statuunt naturæ respectu confusaneam, determinatam attamen penes progressum ex prioribus quo ad nos.

Iudicij. Iudicium postremò vtrisque se medium inserens defectus amborum supplet, & succenturiata in rerum ancipiti fluctu cuncta determinat tum quo ad nos, tum quoad naturam, per instrumentorum plenos circuitus circa conclusionis vnius veritatem velut centrum.

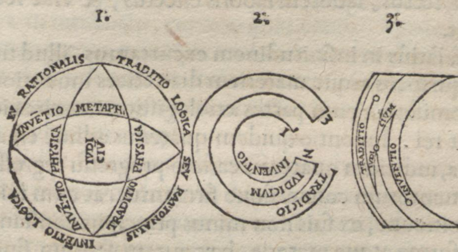
1 *Relatio partium trium ætiologismi ad discursus Methodicos tres.* Rectè igitur ad inuentionem propius discursio Metaphysica referetur, siue sit analytica siue synthetica: ad traditionem magis physica; ad iudicium denique omnis Logica consideratio pertinebit. Quamuis & in discursu physico sit sua inuentio suumque iudicium secundum partes vel potiùs extensionis seriem. Similiter & in discursu Logico sua est inuentionis species, sua dispositio, in Metaphysico suum particulare iudicium, particularis & disponẽdi ratio.

2 *Earundem comparatio ad semicirculos.* Nam si seorsim contempleris sphæras discursuum singulas, quatenus in semicirculos plures & horum fragmenta discedunt, Analysis quidem magis ad Inuentionem referetur, ad Traditionem Synthesis, ad Iudicium denique viarum omnium inter se mutuò plena conuersio: quamuis hic rursum inuentio, iudicium, dispositio, totæ in seriem totam in partes singulas sint exporrectæ.

3 *Tertia cõparatio ad semicirculorum segmenta minora.* Quòd si pergas vlterius, & semicirculum vnumquemque in partes minores placet dirimere, quandoquidem omnis cõpositio & resolutio vel ex vna caussarum ad suos effectus habitudine constat, vel harum pluribus concatenatis ad se inuicem, vbicunque iam videris connexionum ordines plures, illic ad Inuentionem, vt dixi, magis analysis, ad Traditionem synthesis attinebit. Rursum si vna tantum habitudo ad examen prouocatur, hanc vel à posteriori quo ad nos, vel à priori contemplamur: à priori quidem si effectum ex caussis perscrutandum proposuerimus, à posteriori si ex effectu caussam. Nihil enim vel inueniendum, vel iudicandum, vel tradendum alteri cogitabis, quod non sub caussæ lateat vel effectus ratione, In discursu quidem intellectuali simpliciter

ſecundum abditiores internæ dependētiæ gradus, In phyſicis ſecundum ſenſibilis dependentiæ modū ſub ſignorum ſcilicet & ſignatorum nomine, In rebus rationis ſub cōceptu vniuerſali, penes quem optimè conſecutionē prodit in animis noſtris, ſub rei demonſtrandæ ſcilicet & medij ſiue argumenti demonſtratiui nomine: antecedentis enim effectus concluſio eſt, medium cauſſa eſt vtriuſque, materies quidem propoſitionis, illationis efficiens ratio penes habitudinem quam ad extrema ſubiectum ſcilicet & prædicatum obtinuerit. Nunc ſi de minutiſſimis diſcurſionum partibus ſermo fiat, dicam per ſingularum habitudinum ſpectacula virtutes ſingulas prorogari, inuentionis ſcilicet, traditionis, atque iudicij, ſed vnam prius, alteram ſerius, languidius hic, viuidius alibi; rurſumq́ue proceſſus animi ab effectu in cauſſas exporrecti inuentioni maiorem operam dare, vti à cauſſis ad effectum defluens ipſam magis traditionem reſpicit; iudicium verò cum pleniore circuitu in longitudinem, latitudinem, & altitudinem per vtrinque indefinita extrema vibratur. Ita profectò ſi totam reſpexeris diſcurſionis ſeriem, hæc antedicta tria ſub ætiologiſmi ſpecie ſecundum ſubſtantiam confunduntur æqualiter vniuerſim, ſed inæqualiter ſecundum potentiæ robur, velut animæ cuiuſdam facultates plurimæ ſub vnius rationalis habitu ſparſæ per omnem ſunt corporis regionem, iuxta tamen figurarum differentias habiles & rationi ſequaces, in ſubiectis organis hic quidem magis, illic minus in apertum proferuntur.

Ad partes minutiſſimas.

Inuentionis indicij atque traditionis extēſio prior atque vniuerſalior cæteris, in tres nimirum plenos diſcurſuum orbes.

Eorundem extenſio ſecunda in orbes cuiuſque particulares alios, qui cum prioribus parem ferè obſeruāt aſcenſus, deſcenſus & circuitus analogiam.

Eorundem extenſio tertia per arcus orbium ſingulorum, & ſemicirculos, vſque ad illorum minimas portiones.

Nequaquam igitur inuentionis ratio traditionis atque iudicij in ſingulis differt ſecundum eſſentiam, ſed quantitatem potiùs actionis, ſecundum eiuſdem ſeriem atque præſtantiam, quæ diſcurrentis animi motum, partiſq; ſubiectæ figuram, ſitum ac magnitudinem comitantur.

Concluſio.

Hinc

Qui magis iudicio, quiq; inuentione cæteris præstent.

Hinc facilè & illa soluetur quæstio, num verum sit quod vulgò perhibent, ad inuétionem præstare alios magis, alios in dexteritate iudicij. Quod si enim ad sua duntaxat se quisque referat, eiusdem facultatis fuerit (doctrinæ ordinum scilicet) ignota reperire, reperta tradere & iudicare Vt iter est vnicum ceu te Bruxellas Louanio conferas, seu Bruxellis Louanium versus. Sed rei mobilis respectus duntaxat mutuò opponuntur. Sin quenquam cum alijs conferas, hic propter animorum indolem oppido differétem, istunc profectò feliciùs dicam marte proprio quid inuenire, quàm iudicare de inuentis alienis, sed per accidens tantum, vel quia non lubeat forsitan, vel quod ad nouos conceptus à partis nuper, continuò transferatur. opus est autem in iudicio, vt præter ingenium adsit industria summa, in traditione, edendi dexteritas, memoria, sæpe & eloquentia. Dicam eodem respectu plerosque felicius iudicare, aut ab alijs inuenta tradere, quàm non reperta inuenire. His enim non adeò ingenij requiritur virtus, cum plus memoriæ labor & lectionis assiduitas conferát. quanquam sint alij, in quibus hæc omnia summa cum æquabilitate sunt temperata, sed rara dos nigroque simillima cygno. cùm paucos ego cognorim qui simul præstantes ingenio, simul ærumnas & laborem improbum tolerarent. Vidi exemplum in patre præclarum, vt partim illius obitus longè miserrimus ex vesicæ calculis per noctes insomnes plurimas vitamque sedentariam natis, partim in mathematicis monumenta insignia & Curationes Medicæ, quas etiam hactenus sui relicta apud posteros memoria, summa cum laude perfecit. Eiusdem animi & ille Magnus Bidsthius fuit, & plerique alij, quorum ingenium ingenij fœtus, laborem laboris effectus, & vitæ fermè consimilis exitus docuerunt.

Solutio quæstionis suprapositæ de distributione dialecticæ in Iudicium & Inuentionem.

Sed ne digressi latiùs in infinitudinem excurramus, illud nunc vide quam probè fecerint, qui locos atque materiem dialectices inuentioni tantum, formam iudicio submiserút: cum partes ætiologisticæ tres circa idem versentur, scientiam scilicet rei. Inuentio quidem quatenus adhuc est abdita, traditio quatenus reperta, iudicium quatenus eadem progressu regressuque continuo magis & instrumentorum conuersione firmantur. at cùm scientia totum sit quoddam Dianoiticum, ex suis non minus principijs constans, quàm omnis res naturalis ex forma atque materie, hæc autem seorsim singula & inueniri & tradi & iudicari postulent, erit & locorum inuentio & iudicium, erit similiter pro demonstrationis forma. Vt si construendi calcei Cerdo præcepta puero tradat, simul & semel docet cognoscere ac iudicare, num calceus sit probè constructus: Si doceat Medicus inuenire vulneribus idoneum medicamentum, eadem præcepta & iudicare docebunt, num glutinandis ijsdem, vel expurgandis sint accommodata. Ita vbique nullum absq; inuentione iudicium est, & absque iudicio nulla inuentio. Quin etsi Arist. vtriusque seorsim fecerit mentionem, non tamen in duas has partes organum suum ita distribuit, vt plurimi opinantur. Verùm, vt arbitror, ex Cicerone in Topicis ea primum fluxit opinio, qui partitiones oratorias ita ad dialecticam visus est accommodasse,

dasse, vt qui secus statuit, artis vtriusque cardinem & fundamenta vulsisse dicatur.

His ego lubens ignosco non tam odio quàm commiseratione dignis. Verum ille fustigium vel capitalem potiùs animaduersionem promeretur, qui cùm se animaduersiones scribere in Aristotelem sit professus, vt peripateticorum Aristarchus, ipse sub operis sui vestibulum, neq; iudicij, neque inuentionis naturam probè perspexerit, quare cum vno absurdo posito plurima consequantur, hinc turpiter quoque in cæteris lapsus, contra præceptores optumos nihil non temerè (ne dicam insulsè & pueriliter) effutiuit. *In animaduersorem Aristotelis.*

Nam & Galenum reprehendit propter traditionem Methodi, cum quicquid bene de istac senserit, ex illo omne id compilarit: simulatq; verò ab eiusdem opinione discedit propter vel odij vel ambitionis incendium, ibi nec Galenum nec semetipsum intellexisse videatur. Quapropter ipsius dialectica cum maximè sibi traditionis ordinem arrogarit, nihil obseruat minus. Etenim cum à locis incipiat hic, siue artis analysim, siue totius synthesim spectes, semper est aliquid priùs: vtpote si à fine inceperis via resolutaria, priùs de argumentatione & propositionibus, quàm de inuentione medij siue iudicio, est disserendum. sin compositio magis arridet, nunquam de locis quicquam constitues probè, nec de diffinitione, diuisione, nisi istorum fontes expedias priùs, qui decem illis generibus sunt comprehensi, nec rursus de cathegorijs decem nisi prædicabilia quinq; (vt vocant) ante didiceris. Verùm voluit à caussis docendi exordium facere. quæro, num de caussis vt sunt rerum vel essentiæ tantum, vel vt sunt in intellectu? si vt existentiæ nudæ, præstasset igitur physicen præmisisse: si vt in intellectu, cur non ante caussas argumentationum & argumenta argumentorum principia tradidit? vt definitionis partes, genus & differentias, vt classes decem ex quibus hæc erui solet. Sed argumentis alijs atque efficacioribus passim hunc vir doctiss. Carpentarius refutauit, vt nihil sit nobis ad hunc laborem reliqui.

Sed nos relictis illis Centauris atque Gygantibus, qui nullo nisi contradictionis spiritu sese ad scribendum vel disputandum conferunt, in præceptores maximè & præter naturæ ius omne, paucis id concludamus, facultatem omnem Ætiologisticen inuentione, iudicio & traditione velut præcipuis partibus contineri, quæ quamuis paululum differant respectu mobilis rei, totæ tamen toti negotio complicantur. Caussa istorum efficiens est eadem quæ totius Methodi, Mens humana scilicet, forma per synthesim similiter atque analysim explicatur Materies est ipsa quæstio, at finis ratio triplex trium partium nominibus circumscripta.

Verùm totius ætiologismi idea respectu Methodi (vt primò istius libri capite demonstraui) nunc formæ communis, nunc & materiæ & caussæ finalis imaginem repræsentat. Atqui cùm caussæ effectusque habitudo mutua, agentis & passi rationem semper includant cum proportione inter vtrumque *De Endeixi vel Indicatione.*

media. patet Endeixim vel indicationem rursus ætiologismo esse velut intrinsecam formam, cùm istud sit instrumentum vniuersale, quo extremorum proportiones indicantur in medio: Agentis quidem artificialis ad passum in quęstione practica: Naturalis in quæstione simplici, rationalis extremi ad extremum, vt subiecti & prædicati in problematica quæstione. Sed de his fusiùs suo loco.

De cavssis methodi cyclognom. internis maxime *vel omnium proximis, quarum coniugio scilicet ascensus omnis atque descensus animi & circularis discursio perficiatur.*

Capvt IX.

Comparatio cōgressus animæ rationalis & quæstionis cum congressu maris & fœminæ.

Congressus animæ rationalis cum quæstione qualibet, vt rerū scientiam in se concipiat, (quam Arist. teste omnes natura desyderant) vnius ferè est rationis, atque illa quæ maris cum fœmina ad generationem prolis: quæ rursus duorum quorumuis seminum ad productionē tertij siue vnius compositi, quod ex duobus principijs vtriusque imaginē & formam vnicam repræsentet. ita enim hoc appetitu exæstuant omnia, vt nihil se fœlix vel fortunatū putet, nisi cum suæ speciei passiuo principio ad primi opificis instar patrizet ac sobolem creet, per quam vniri se velle videntur quæ mundi violentia fatorumque sæua tyrannide sint separata.

Atqui sicut in rebus Naturæ ostendimus semina duo, & his commune alterum seminarium, quod rationem vtriusque in se contineat; cuius intuitu analogon agens & patiens ad actionem instigentur, fœtumq; perficiát in quo iam species sit actu distincta à speciebus cæteris, etsi vnitis antea in ratione exemplari. Sic & in Arte Cyclognomicæ, propter demonstrationis certitudinem velut pulcherrimam sobolem, cum quæstione occulta luctatur animus rationalis, dum rerum veritate & perfectione sui sine scientia potiatur, propter quam assistit proximè discursus istius Cyclognomicæ ratio, quæ partim naturam discurrentis animi circularem obseruat, partim & quæstionum ordines, rerumque omnium quæ penes vlteriorem similitudinem raptumque opificis primi in orbem perpetuum agitantur.

Infelix anima quæ absq; prole decedit.

Infelix igitur anima, teste Mercurio, quæ absque liberis hanc vitam mortalem deserit. cùm ea vel iuxta sententiam conditoris nostri ac saluatoris Christi cremanda sit ignibus, sarmentorum inutilium ritu, quæ nihil ad vitem præter onus infestum & fundi ariditatem maiorem contulerunt.

Doctrina in suspensam Epochen desinens infrugifera.

Ineptè quoq; apud Gellium Phauorinus illud censebat optumum esse doctrinæ genus, per quod librati semper in vtramuis partē ambiguè pendeamus. Talis enim demōstratio omnis in suspensam Epochen desinit nullo cum fructu penitus, sed perpetua quadam incertitudine, cuius respectu dialecticen

multi

multi definiunt, vt de re qualibet probabiliter disputantem: cùm tamen non ille sit disputanti primarius scopus, sed omnes ad certam scientiam amore nobis ingenito contendamus. Quare cùm per Logicen hanc minimè consequamur, sed instrumenta duntaxat in quorum vsu dexterrimo & applicandi artificio, rei potissimum abstrusa veritas delitescit; hanc artem idcirco quæ methodum tractat vniuersalem ante scientias, artes & facultates cæteras veneremur, relictisq; infrugiferis pædagogis inter problemata, inter opinionum perpetuos fluctus ad demonstrationis arcem firmissimam ascendamus.

Methodum veræ demonstrationis adminiculũ esse primarium.

Cæterùm de Methodorum omnium ratione communi abundè dictum est primo libro, sed & sequente deinceps libro de principijs proximioribus dixi, quorum sit effectiuum vnicũ animus rationalis, passiuum sit ipsa finalis ratio, seu quæstionum genus sub habituum nomine comprehẽsum: sic vt de principijs internis Methodo vel omnium proximis Materia nimirum & forma vlterius disputare penè sit superuacuum. quandoquidem omnis istorum notio in analogia mentis humanæ ad suos fines est comprehensa. Sed nos vt constet totius operis forma, sitq; per distinctionem magis accuratam omnium intellectus planior, etsi de singulis penè ad Methodum necessarijs per tractatus promiscuè singulos obiter dicta & sæpius quodammodo sint repetita (quod in eiusmodi opere tam infinito, nullisque limitibus circumscripto vitari vix potest) hic tamen velut ex professo ante constitutionem Methodi, de forma eius atque materia seorsim & quàm breuissimè disseremus.

Ordinis ratio in sequentibus.

Sunt itaque vt exemplaris Methodi classes præcipuę tres, similiter & in animo discurrente in numero finium propter quos fit discursio; postremò & in discursionis specie siue ordinibus ipsis, omnique materie circa quam versatur: quæ si probè perspexerimus, trahemus in orbem vnicum totius negotij circuitus infinitos, quippe qui potiamur omnibus ad animi motum necessarijs pari inuicem proportione distributis, iam cognoscentes & speciem motus, & spatium vniuersum, terminum à quo, terminum ad quem, Naturam rei mobilis & eius quod mouet primò.

Collectio principiorum omnium Methodi in trinitatem.

Verùm de forma atq; materie Methodi nusquam ex professo (quod sciam) veteres tradiderunt, etsi dispersim ex illorum monumentis tractationis istius semina colligantur. Vnde in Timæo Naturæ ipsius miraculum Plato cognitiones animæ proportione quadam ad cognoscenda distinxit, iubet nos entia quidem per rationem iudicare & intellectum; per opinionem verò vel sensum ea quæ entia quidem non sunt, sed fiunt iugiter pereuntque, atque eorum quæ vere sunt, rationes ratas & inconiunctas existere; rerum verò in generatione fluentium imaginarias & contingentes. Sed idem distinguens paulò accuratiùs lib. de Repub. vult nos notitia simplici & vniformi intellectualia cuncta cognoscere, Notitia verò scientifica, specierum reuolutione & compositione sedula rationes rerum medias contemplari: tertia verò potentia sensuali, instabili, per instrumenta contingentia crasso modo, res

Principia Methodi ex Platonis & Zoroastri Philosophia, sed confusa penitus & hactenus indigesta.

craſſas atque ſenſibiles apprehendere. His ſanè verbis cum forma diſcurſionis circularis penè & ipſam materiem explanauit. Vnde ſic colligit Proclus, tres ſunt conuerſionis ſpecies: vel enim deſcēdit aliquid ad ſe deterius, dum à perfectione propria labitur: vel conſurgit ad melius, propter vitæ vigorem: vel reflectitur ad ſeipſum, propter cognitionem ſibi conſortem, mediamq; ſpeciem motionis. Deſcenſus quidem eſt animæ alas abijcientis: Conuerſio autem ad melius vel ad ſeipſum diuinę indoli melius quadrat. Sed hæc confuſe veteribus intellecta neq; in certam relata ordinis ſymmetriam ad veri methodum manifeſtam vtilitatem non vſqueadeò demonſtrarunt. Loquamur itaque paulo expreſſius, De Materie artis Cyclognomicæ.

Materies artium quomodo definiatur, atq; à communißimis paulatim ad particularia reſtringatur.

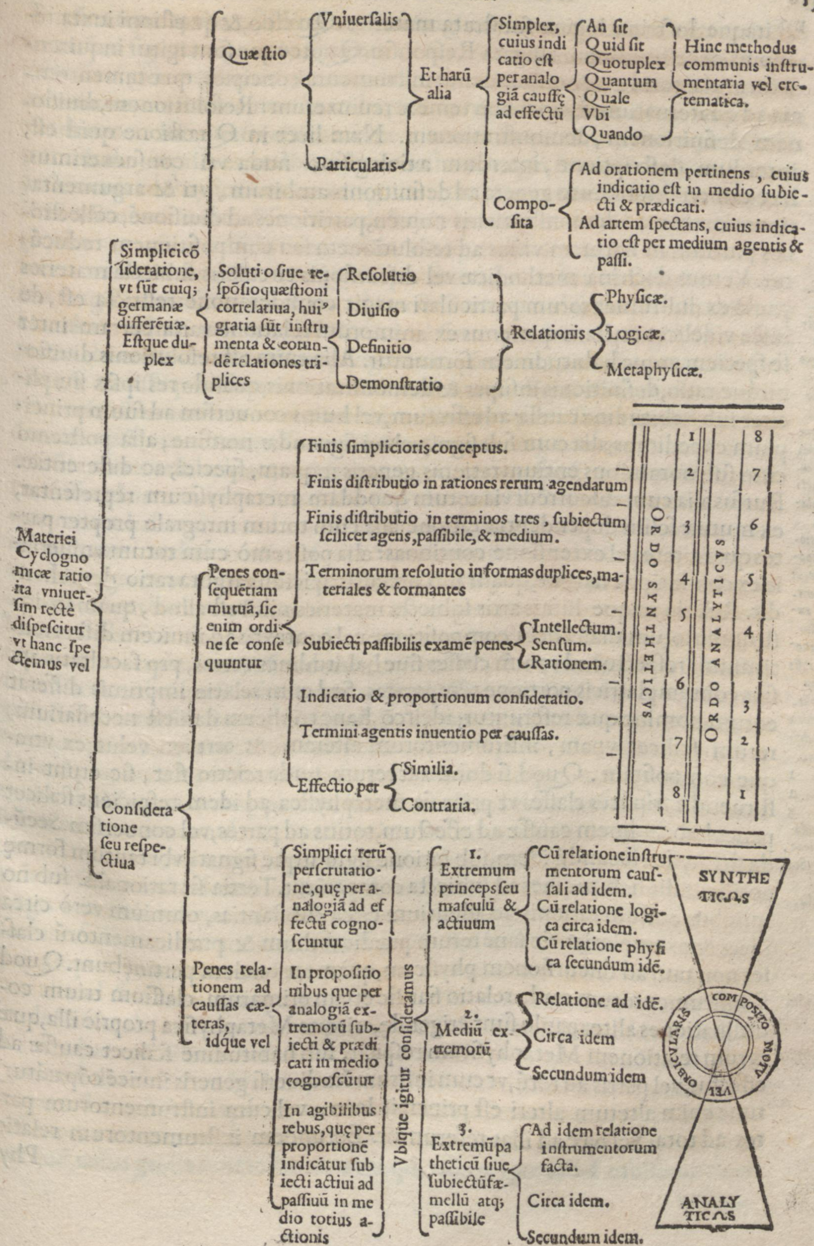
Artes ſubalternatæ inuicem.

Artis cuiuſque materiem duplicem fecimus, quarum vna ad efficientis rationem nōnihil accedat (Logicis materies ex qua) ſic enim & ætiologiſmus, & indicatio per κατάχρεσιν quandam ſub huius nominibus continetur: Altera Materies, circa quam quælibet occupatur, pro formæ potiſſimum reſtrictione variat, quæ ſeſe artificum animis vnà cum ſubiecto repręſentat. Alioqui enim ſubiecti ratio indefinita per qualitatem iſtiuſmodi ceu paſſionem propriam limitatur, vnde & materies multarum artium eadem eſt, quæ tamen ratione magis minuſúe communis, ratione generis per formam particularem magis reſtrictæ inuicem ſunt ὑπάλλυλαι (Latini Subalternatas non incompoſitè dicunt) vt corpus, ſubiectum Phyſicæ; ſed corpus humanum, vt eſt morbo vel ſanitati obnoxium, ad medicinam propius ſpectat: vt denique morbis externis impeti poteſt, ad medicinæ ſpeciem ſeu partem chyrurgicam eſt referenda. Similiter inſtrumenta veſtigandæ veritatis definitio, diuiſio, demonſtratio ſunt ſubiecta Logicæ: particulatim tamen horum relatio & contextus mutuus intra doctrinæ methodicæ limites coërcetur. Nec prohibet demum res eaſdem cauſſæ diuerſæ rationem obtinere, ſi modis diuerſis inuicem comparentur, vt ſemel atque iterum dixi. Nam & Indicatio interdum vt finis methodicæ diſcurſionis apparet: interdum vt materies circa quam: ſæpiſſimè verò vt cauſſa efficiens vel inſtrumentum.

Subiectum Logices.

rsionis
us,tres
à per-
vel re-
eciem
em ad
veteri-
odum
itaque
tis ra-
nus,&
Altera
rictio-
lioqui
n pro-
amen
larem
mpo-
norbo
ois ex-
refe-
mon-
extus
mum
com-
s me-
hè ve-
teriei

Quæstio. Responsio.

Respondendi logicos potissimum 4. modi.

Est itaque doctrinæ logicæ substrata materies Quæstio,& quæstioni iuxta relationis necessitudinem alligata Responsio. Quotcúque sunt igitur inquirendi formulæ,totidem & respondendi instrumenta concipies, quæ tamen omnia ad quaternarium Logici non temere reuinxerunt: Resolutionem,diuisionem, definitionem , demonstrationem. Nam licet in Quæstione quid est, interdum descriptione , interdum ætiologismo nuda vti consueuerimus; hæc tamen solutionum genera ad definitionis ambitum , vti & argumentationes cæteræ ad demonstrationis nomen,partitiones ad diuisioné, collectiones plurium in naturam vnius ad resolutionem seu compositionem reducútur.

Materies doctrinæ Methodicæ vel cyclognomicæ à dialectica materie in quo differat.

Obserua sedulo consyderationis differentiã atque adeo ipsius fabricæ circa instrumentorũ dialecticorum particulares methodos.

Eiusdem relationis altera expositio sub totius et partium ratione.

Hæc omnia expreßiùs multo in doctrina canonum 9. ex ipsis particularibus percipi poterũt.

Quid sit relatio

Relationum differentiæ primæ.

Verum doctrinæ methodicæ vel discursionis circularis subiecta materies paulò ex instrumentorum particulari magis consideratione restricta est, de hisce videlicet tractans quatenus ex animorum relatione varia certam inter se speciem atque habitudinem sortiuntur. Alia enim est resolutionis diuisionisque ratio,definitionis insuper & demonstrationis,quando res ipsas simpliciter sub habitudine caussæ ad effectum,vel huius conuersim ad suum principium expedimus;alia cum sub signi,vel rei signandæ nomine ; alia postremo cum sub nominibus entium rationis,generis inquam, speciei, ac differentiæ. Rursus alia cum discurrédi via totum quoddam metaphysicum repræsentat, ex mutuæ solius dependentiæ ratione:alia cum totum integrale propter partes quantitate vel extensione continuas: alia postremò cùm totum vniuersale ex connexione naturæ,quam sub obscuris apicibus arguta ratio deprehendit. Relatio itaque huius artis subiecta materies nihil est aliud , quàm in instrumentorum dialectices compositione vel contextu ad inuicem discurrentis animi respectus ad rerum classes siue habitudines certas, pro facultatis ipsius contemplatricis portione temperatas. Sed cùm relatio imprimis differat eorum nomine quæ referuntur; idcirco hanc triplicem dari est necessarium, rerum scilicet vnam , instrumentorum alteram , & tertiam velut ex vtra-
1 que compositam . Quod si duntaxat rerum nuda relatio fiat , sic erunt in-
2
3 stituendæ triplices classes vt prior sit metaphysica, ad idem respiciens scilicet

¶ 1. De nuda rerum relatione.
1. Metaphysica
2. Physica.
3. Rationalis.

penes habitudinem caussæ ad effectum,totius ad partes,vel conuersim. Secúda sit Physica secundũ idem,sub ratione signi atque signati,vbi tantum formę accidentalis habitudines ad subiecta comparãtur. Tertia sit rationalis. sub nominibus entium rationis,accidentium circa substantias, omnium verò circa ideas & exemplaria: sic sanè rerum prædicabilium & prædicamentorũ classes non tam ad discursionem physicam,quàm rationalem pertinebunt.

¶ 2. De instrumentorum nuda relatione.
1. Metaphysica

Quod si instrumentorum nuda relatio fiat,sic etiam primarum classium trium coordinationes aliter paulo sunt erigendę,eritque Metaphysica propriè illa,quæ rerum relationem Metaphysicam respicit, sub habitudine scilicet caussæ ad effectus,vel partis ad totũ,vt cum instruméta diuersi generis inuicẽ cõparãtur, tunc enim alterum alteri est principij loco ; vel cùm instrumentorum partes ad tota, vel hæc ad illas referuntur. Eorundem instrumentorum relatio

Phy-

Physica tunc aptius esse diceretur, cùm magis communia minus communibus ceu rebus signatis signa conferuntur, id accidit relatis inuicem instrumentis diuersis eiusdem generis. At tum demum rationalis erit relatio, cùm totus non tantum instrumentorum ordo, sed & triplicium relationum series circa eandem conclusionem vertitur velut centrum, in quo tamen orbe perfectissimo relationes priores, vt dixi, ad intellectum magis & metaphysicen spectát; posteriores ad Physicen atque imaginatricem facultatem; tum inter particularia instrumentorum discrimina definitio quidem & diuisio magis ad metaphysicen pertinet; ad Physicen resolutio atque descriptio; ad rationalem potentiam media demóstratio. Quin si pressius voles inter definitionum species alia magis rationalis apparet, alia ad intellectum, alia ad sensum inclinatior. sic ante demonstrationem perfectissimam obscura quædam analogismi formula potius ab intellectu deriuatur, epilogismus à phantasia, vtriusq; conuersio, examen, & amussis potissimum in ratione collocatur. Verùm etsi ex nuda vel rerum vel instrumentorum relatione clariùs multo quàm supra fecimus, discursionum classes constitui possent, vt tamen vno syntagmate omnibus satisfiat, nec sit in artis vestibulo atque elementis ex tanta respectuum multiplicitate confusio; idcirco in hisce formádis eam relationis formulam meditati sumus, quæ rerum habitudines ad animi discurrentis extrema cóponens, instrumentorum tamen ordinem vniuersum ad mediæ rationis ambitum religaret, hæc enim sygygia ex antedicta duplici relatione componitur, & ad perfectionem catholicæ methodi multò quàm cæteræ compendiosius facit. Itaque in classibus metaphysicis magis spectanda est rerum relatio, similiter & in physicis, sic tamen vt metaphysica classis ad rationalé vel Physicá quandoq; descédat. Physicorú impetus cóuersim supra naturá sæpe cóscendat. In classibus logicis magis instrumentorú sectanda relatio est, sic tamen vt orbis illius vniuersus sit rationi proprius, eiusdem partes vel species nunc ad phantasiæ, nunc intellectus ditioné propius adaptentur; ascendit enim descenditque ratio vt propter extremorú cófinia, propterq; potétiæ suæ volubilitaté facultatibus cęteris vnire sese & relationes earundem cóprehendere videatur: etenim extremis sese accómodat, vti dixi, vel iuxta cópositionis diuersam specié quæ in singulis instrumétis visitur, cú alia definitio, diuisio, demóstratio, sint magis ab intellectu, alia magis à sensu: vel propter instrumentorum comparationem mutuam, sub nomine scilicet totius aut rationalis, aut Physici, aut metaphysici: vel denique propter priuatam cuiusque indolem siue naturam, dum instrumentorum alia ad sensum veriùs spectant, vt resolutio; alia ad intellectum vt diuisio, definitio; alia ad rationem vt demonstratio. Restat huius discursus triplicis; vnaque totius relationis in suas species distributæ tabulas subnectamus, si prius id alta méte recódideris, has omnes circulorú differétias conformes adeo primú intuétibus apparere, vt nó nisi iudicio summo iuxta rerú cósideratarú modos ac rationes dirimi facile possit. Similitudo enim maxima est propter finé, cuius gratia sunt instituti. nam quia filo perpetuo ad caussæ intumæ

vestiga-

2. Physica.

3. Rationalis.

Particulares relationum differentiæ in relatione Logica cum instrumétorum inuicem fit nuda relatione.

3. De Relationis cóposita specie prout nimirú & rerum simul & instrumentorú habitudines inquiruntur.

Classes priores libri ad compositæ relationis normá esse fabricatas, et huius ratio.

1. Metaphysica

2. Physica.

3. Rationalis.

Particulariú relationú consideratio in Rationali habitudine quum mixta est vniuersa relatio

Vbique obserua maiorum circulorum & segmentorú ideá in minoribus elucescere. Vel donec ad partes minimas ordine proferamur. Hinc primú cópositionis fundamentú in sphæra rationalis animæ, de qua postea.

vestigationẽ velut concentrici spectant, idcircò & ad idem omnes referri meritò iudicantur. Adde quod in singulis conuersiones quoque sint vniformes, ab effectu scilicet per caussas vsque ad principia, & hinc deinceps per caussas ad finem, effectusque ordine consequentes. At discrimen in illo positum est, quòd discursus Metaphysicus, rerum quæ sisti iudicio debent, duntaxat velut theatrum collocat, entiumque seriem soli intellectui manifestam, ex illis scilicet petitam classibus vniuersi, quæ nobis μεταφυσικῶν exẽplarium loco iuxta diuinæ mentis analysim ac synthesim primo sunt fabricata, nulla interim nisi momentanea quadam (de qua dicturi postea sumus) phantasmatôn spectorumque sensibilium adhibita ratione; vnde & huius ascensus descensusque sunt perobscura vestigia. Sunt inquam rerum consecutiones abditissimæ, propter communionem duntaxat æquiuocam siue analogam, illis duntaxat per intellectum peruiæ, qui mentis acumen suprà naturæ sortem à motu & mutabilitate, à rebus corporeis abstrahunt. Res enim quę natura constant, sensibiles sunt atque mutabiles; cum tamen ab immutabili fonte scaturiant, aliqua ex parte etiam (secundum formam scilicet) status, & vnitatis, & immortalitatis participes fiunt. Hanc intellectus vi luminis intelligibilis in rebus hisce cum depręhendit, etsi adhuc materiei sordibus obrutam, aut multitudine (in quam mutatæ contractæque prolabuntur) eruit tamen ex alto naturæ sinu, internaque vi in rebus sensibilibus concipit intelligibiles notiones; itaque & ordinem in illis efformat, & habitum scientia multo sublimiorem, confusum tamen atque indefinitum nobis, in quo semper resideat quippiam, quod materiem ac mutabilitatem sapit. Vt verò te paululum expedias hac nube corporea, quæ conscendentẽ altiùs retrahit, alasque congenitas onerosa mole deorsum vellit; habes ex ipso Platone subsidium duplex, quorum prius affectuum malorum compositio est, lustratio seu animorum purificatio: sunt enim affectus vt multiformes vitæ, vestesque variæ sese implicantes, trahentesque ad compositionem lubricam: cùm nos oporteat hoc loco peruigiles, non tam ingenij exercitatione subniti, quàm firmitudine, quiete, vnitate, quæ sola diuorum fides est, quæ nos à rebus infimis ad summum bonum atque principium paulatim euehit per infinitos ordines dæmonum, atque animarum inter medios gradus. Posterius illud est quod consuetudinis nomine subaudiuit: per hanc rursus nil aliud volens, quàm filum perpetuum à naturali contemplatione ducens per Mathematicen ad Metaphysicam. Hanc mentem Platonis lib. de Rep. sexto ex ea allegoria facilè depręhendes, quam de spelunca protulit, conuersisque captiuorum oculis à nocte ad lucernam, à lucerna ad Lunam, ab hac ad Solis æterni faciem cuncta clarius illustrantem. Mox enim repurgatis spectata rerum naturaliũ turba ad contendendum altiùs impetum subministrat. Verùm Mathesis imagine rerum penitus immobiliũ res omnes à mobilitate separat: quia tamẽ de rebus mobilibus docet, ipsa videlicet magnitudine; quia rursus & imaginationem sibi comitem semper asciscit, idcircò & mentẽ paulatim assuefaciẽs ad prima principia ducit, quorũ cognitio, vt dixi,

stabilis

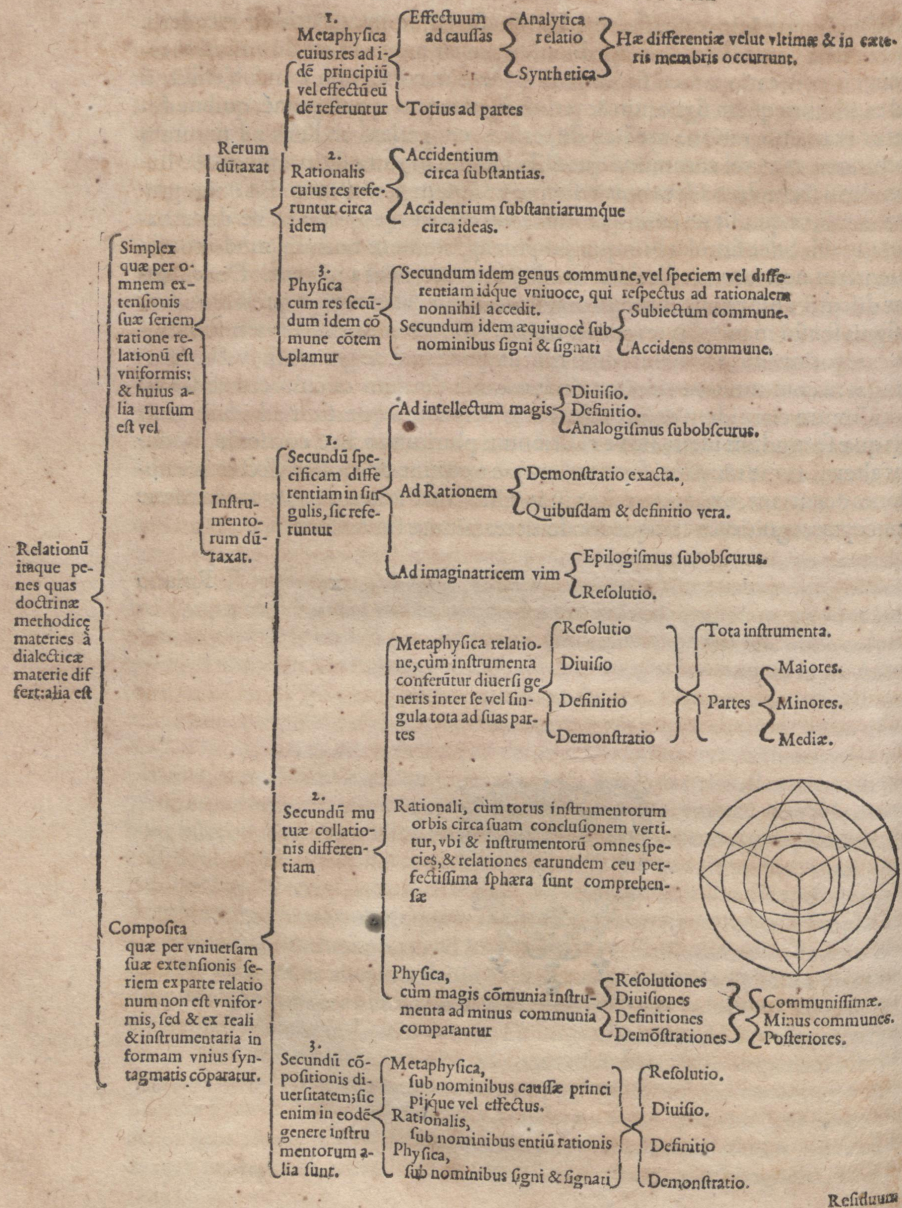
ſtabilis eſt, pura & inconcuſſa, ab omni ſenſu atque imaginatione recedens. In diſcurſu igitur Phyſico longè diuerſa ratio eſt; nam etſi res ad vnitatem referat, conſyderatio tamen fit ſecundum idem maximè non tam ſub effectuū vel cauſſarum quàm ſignorum & rerum ſignatarum appellatione, quibus debetur examen à ratione medica diſperſam congeriem trahens ad naturam communiorem, vel commune quodlibet rurſus in plura diducens, donec habitudinis ſecundum idem vniuerſam pene ſeriem perluſtrarit. Fit enim progreſſu tali, vt quæ ſit rei cuiuſque cauſſa vel effectus, propriùs facilè diſcernamus, à falſis hiſce ſimulachris quæ propter apparentem tantum modo conſequentiam, non tam cauſſæ ſunt vel effectus quàm tales apparent. Docet igitur diſcurſus hic phyſicus rerum conſecutionem, vt in natura prorſus exiſtit, à ſignis ſenſui manifeſtis originem trahēs, quorum connexio tamen ſub claſſis categoricæ filo, ſub habitudine mutua ſpecierum ac generum, velut recepta portu communiore vincitur. In Rationali demum circulo conuerſio fit potiſſimum circa idem & ſi componat & relationes quæ ſunt ad idem cum his quæ ſecundum idem, ſic vt relationum plurium in hoc curriculo ſucceſſus alterni atque reciproci fiant rerumque examina & cauſſæ effectuſque notiones occurrant, non tam vt ſunt in intellectu vel natura, quàm vti à ratione conceptæ cognitionis vtroque modo determinatæ ſunt effectrices.

x Relatio

Relationũ itaque penes quas doctrinæ methodicę materies à dialecticæ materie differt: alia est

- Simplex quæ per omnem extensionis suæ seriem, ratione relationũ est vniformis: & huius alia rursum est vel
  - Rerum dũtaxat
    - 1. Metaphysica cuius res ad idẽ principiũ vel effectũ eũdẽ referuntur
      - Effectuum ad caussas
        - Analytica relatio
        - Synthetica
        - Hæ differentiæ velut vltimæ & in cæteris membris occurrunt.
      - Totius ad partes
    - 2. Rationalis cuius res referuntur circa idem
      - Accidentium circa substantias.
      - Accidentium substantiarumque circa ideas.
    - 3. Physica cum res secũdum idem cõmune cõtemplamur
      - Secundum idem genus commune, vel speciem vel differentiam idque vniuoce, qui respectus ad rationalem nonnihil accedit.
      - Secundum idem æquiuocè sub nominibus signi & signati
        - Subiectum commune.
        - Accidens commune.
  - Instrumentorum dũtaxat.
    - 1. Secundũ specificam differentiam in singulis, sic referuntur
      - Ad intellectum magis
        - Diuisio.
        - Definitio.
        - Analogismus subobscurus.
      - Ad Rationem
        - Demonstratio exacta.
        - Quibusdam & definitio vera.
      - Ad imaginatricem vim
        - Epilogismus subobscurus.
        - Resolutio.
    - 2. Secundũ mutuæ collationis differentiam
      - Metaphysica relatione, cùm instrumenta conferũtur diuersi generis inter se vel singula tota ad suas partes
        - Resolutio
        - Diuisio
        - Definitio
        - Demonstratio
          - Tota instrumenta.
          - Partes
            - Maiores.
            - Minores.
            - Mediæ.
      - Rationali, cùm totus instrumentorum orbis circa suam conclusionem vertitur, vbi & instrumentorũ omnes species, & relationes earundem ceu perfectissima sphæra sunt comprehensæ

      - Physica, cùm magis cõmunia instrumenta ad minus communia comparantur
        - Resolutiones
        - Diuisiones
        - Definitiones
        - Demõstrationes
          - Communissimæ.
          - Minus communes.
          - Posteriores.
    - 3. Secundũ cõpositionis diuersitatem; sic enim in eodẽ genere instrumentorum alia sunt.
      - Metaphysica, sub nominibus caussæ principijque vel effectus.
      - Rationalis, sub nominibus entiũ rationis
      - Physica, sub nominibus signi & signati
        - Resolutio.
        - Diuisio.
        - Definitio
        - Demonstratio.
- Composita quæ per vniuersam suæ extensionis seriem ex parte relationum non est vniformis, sed & ex reali & instrumentaria in formam vnius syntagmatis cõparatur.

Residuum

Residuum præcedentis tabulæ compositæ relationis speciem in partes distribuens, ad cuius partitionis normam tria classium genera seu discursionum carceres primos antè constituimus.

Cõpositę relationis syntagma diuiditur, vt totum in partes; quarum alia est rursus

1.

Metaphysica
ab intellectu maximè pendens relatio est res in quæstione propositas variè componens aut diuidens, sub forma totius caussalis vel integralis sub dependentiæ specie, quæ nominibus totius & partis, vel caussæ & effectus, principij & principium continentis exprimitur.
Hæc magis rerum est quàm instrumẽtorum, etsi suas habeat diuisionis, definitionis, ac resolutionis species, & ex notionibus rudem duntaxat Analogismum.

Idque vel magis cum
- Ascensu animorũ.
- Reuolutione subobscura animorum.
- Descensu animorũ.

2.

Logica seu Rationalis
à ratione media deducitur, & res in quæstione propositas determinatas partim quoad nos à sensu, partim quoad naturam ab intellectu in orbem instrumentarium rapit, variè cõparans extrema in medio sub forma totius rationalis, sub dependentiæ specie, quæ nominibus principij demonstratiui, & rei demonstratæ exprimi potest. Vnde & ad instrumenta hęc pars totius relationis propiùs spectat.

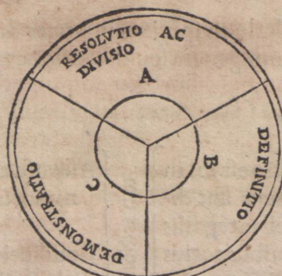
Idque rursus vel cum
- Ascẽsu magis animę rationalis
- Circũuolutione perfecta.
- Descẽsu animi.

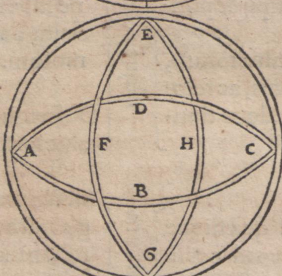
3.

Physica
à sensu & imaginatrice facultate discursionis exordium trahens, prima quoad nos, & res componens diuidésque variè sub forma totius Physici, id est, sub nomine dependẽtiæ inter signũ, & rem signatam: vel totius vniuersalis, id est, sub nomine dependentiæ inter magis minusue cõmune: & hæc quoque rerum est cum epilogismo sæpiùs, descriptione quoque, diuisione, & resolutione sibi maximè familiari.

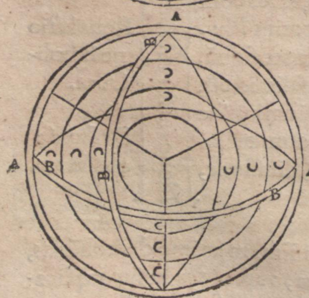
Idque rursus vel magis cũ
- Ascensu animorũ.
- Reuolutione subobscura.
- Descensu eorũdem.

Sed vt illius sphæræ circumuolutionem perfectissimam animo deprehẽdas, quam velut rationi propriam eius naturæ diximus, vt propter huius explicabilem vim ratio & facultates animi cæteras & actiones in suam ditionem pene transcribat; idcirco ad partes singulas primum diligenter incumbe.

A Longitudo
B Latitudo } totius diſcurſus rationalis.
C Altitudo

I.

Hæc eſt quaſi prioris reuolutionis ſeries in longitudinem, qua inſtruméta diuerſi generis conferuntur inter ſe.

2.

Altera reuolutionis ſpecies duobus circulis velut in latitudinem permeat, comparãs vel inſtruméta eiuſdẽ generis inter ſe, ſub magis minuſue communis ratione, vt in circulo A.B.C.D. in A.B.C. magis communiũ, in A.D.C. minus cõmunium; vel eiuſdem inſtrumenti totã extéſionem ad partes, vel partium ad partes, vt in E.F. G. H. Quanquam hæc ipſa totius diſtributio in partes, relicta accidentaria inſtrumentorum comparatione poſſit in altitudinem prorogari, vt interni quidem circuli ſint minorum, externi partium maiorum.

3.

Tertia reuolutionis ratio velut in altitudinem progreſſa, circulis tribus inſtrumenta ſingula penes accidentalem modum inuicem confert.

4.

Hinc demum totius conuerſionis ſyntagma ſphæricum tale ſe penitus in animo repræſentat, cui ſi confuſaneos motus à phantaſia & intellectu velut extremas anſulas alligaris, nihil ſupererit illi, qui methodum volet abſoluere, quàm in quæſtione qualibet ſemper vt machinam ſimilem verſet primum pro extremo inferiore, deinde pro ſuperiore altero, tandẽ & pro medij examinanda natura, quæ indicationum amuſſis & parens exiſtit.

Sed hanc figuram orbi præcipuo rationalis animæ (quem libro tertio ſub Epicycli nomine deſcribemus) internam maximè & ad maiores tres orbes cæteros deferẽtem Eccentricum epicyclum, pari paſſim analogia diſtinctam antè depinximus, ne rerum illic dicendarum multitudine obruaris.

Quòd

Ordinis permutandi infinita ratio vt tamẽ in eandem symmetriam vniuersæ redigantur.

Exemplum.

Quod si eiusdem sphæræ circulos & segmenta triplicia interdum mutatis nominibus libeat insignire, nihil moror: ea enim est humani potestas ingenij, vt ad instar naturæ pantomorphæ contenta in continentium formam, superna in sedem infimorum, & hæc vicissim in illorum speciem sæpe transmutet. Exempli gratia, licebit in ante depicto schemate primò longitudinem facere ex comparatione instrumentorum secundum fabricæ accidẽtariam differentiam, quæ in singulis conspici potest, vt in A. quidem sit structura instrumentorum Metaphysica, sub nominibus caussæ vel effectus scilicet. In C. rationalis fabrica sub nominibus entium rationis, generis, speciei scilicet, aut differentiæ. In B. physica structura sub nominibus signi atque signati. Similiter in secundo schemate ipsius latitudinis loco statuam instrumentorum differentias secundum speciem: in A.B.C. resolutionem: in A. C. D. diuisionem: in E.F.G. definitionem: in E.H. G. demonstrationem. Postremò pro altitudine sphęræ constituam instrumentorũ sectionem in suas partes, maiorum quidem in A. minorum in C. mediocrium in B. vel differentias eorundem secundum magis minusúe commune; in A. quidem magis communium, minus minusúe communium in B. & C. Atqui sub hac collationis specie totius scilicet instrumenti cuiusque ad suas partes ea est comprehensa Methodus, quam Galenus definitoriam vocat, quamque particulatim sibi proponit libro de arte parua, Medicinam priùs definiens salubrium scientiam, insalubrium & neutrorum, mox ipsas diffinitionis partes velut doctrinæ capita pulcherrimè prosequutus.

Ratio variandi ordinis in schematibus ante constitutis.

Horum igitur circulorum nomina, officiorumque vicissitudines quisque vt pro arbitrio temperet velim, modò sic res intelligat, vt in eiusdem symphoniæ numeros vtcunque consentiat. Quanquam verear ne malè sint feriatorum plurimi, qui nostra cùm legerint nec intellexerint satis, ante tamẽ quàm probè expenderint, iudicium temerè ferre nõn dubitent, dum ab inuentis veterum & peruulgatis vocibus ne latum culmen audẽt discedere: sed nos ijsdem horum paraphrasim cudimus, vt quibus (quæ statui paucis) concocta sint duriora, vesci deinceps cibo præmanso queant, etsi febricitantium stomacho nihil vel sapiat rectè, nec verti in chylum syncerè lacteum possit. Equidem mearum rerum æstimatores non tam numerare quot sint (vt vulgo solent) quàm quales sint ipsi, æstimare consueui. Nunc etiam apud vel candidatos maximè illud in arte noua vitare non possum, quin dum breuis esse laborem, obscurus fiam.

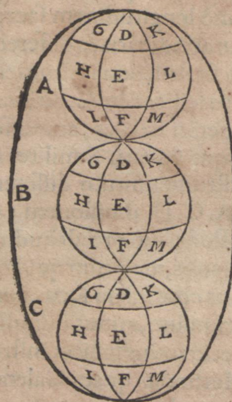
Reductio diuisionis quæ circa materiem Methodi facta est ad Ternionis symmetriam cum cæteris Methodi caussis.

Longitudo.

Sed vt ad rem reuertar, Siquis materiæ, quæ arti nostræ subijcitur, partitionem vniuersam à nobis hactenus exaratam sic volet depingere, vt cum caussarum finalium, formarum, atque efficientium interpunctis vbique ternarij ter triplicis ratione consentiat; ita præsentem imaginem explicabit, vt A.B.C. sit longitudinis instar instrumentarij contextus differentiam signans, quæ ex structuræ varietate cõsurgit. Vnde in A. contextus erit instrumentorũ quadrupliciũ, Metaphysicus ex relatione ad idem sub notione scilicet caussæ vel effectus, quam Græcè fortassis rectiùs διανοητικὴν voces, etsi ad res rationis hoc nomine sæpius abutamur. In B. instrumentorum fabrica statuetur, iuxta

viam rationalem ſub nominibus entium rationis verè διαλογιςικὴ. In C. iuxta Phyſicam relationem atque imaginatricis potentiæ raptum σημειωτικὴ. Particulatim rurſus in A. ſit latitudo D. E. F. Reſolutionis quidem & diuiſionis in D. quas quia duntaxat oppoſiti motus ratione diſſideant, ijſdem quoque carceribus alligaui, ſequitur in eadem latitudinis ſcala pro definitionibus F. prò demonſtrationibus E.

Latitudo.

Altitudo.

Poſtremò ad ſoliditatis ſupplementũ altitudo G. H. I. à dextris comparationem inſtrumẽtariam habeat penes magis minuſúe commune. I. K. L. à ſiniſtris penes maiorum cuiuſque partium minorum vel mediocrium rationem. Idem de particularibus B. & C. ſpherarum circulis eſto iudicium. Sed vide quàm variè ludat intellectus humanus; poſſis enim & ex antè pictorum ſchemate quarto ter repetito pro ſubiecti examinandi differentia triplici talem facere ſygygiam, vt A. quidem pro ſubiecto pathetico vel actionis ſubterniculo ignobiliore concipias C. pro extremorum altero quod nos velut princeps ſiue præcipuum, Græci ἀρχηγὸν rectiùs appellabunt: D. verò examen medij inter extrema deſignet, in hoc enim maximè totius naturæ nodus apparet: hinc primum defluet orbis deferens in huius ſinu omnis ſcientiæ vis, actionum quarumlibet clauus, & proportionum indicatio deliteſcit. Cùm enim omnis aut de rei natura ſimplicis, aut de propoſitionis veritate aut agendorum neceſſitudine ſit inſtituta quæſtio; vniuerſim quoque illius ſoluendæ ratio in analogia certa, in habitudine ſiue proportione extremorũ ad inuicem collocatur. Eſt igitur proportio quoddam velut inter extrema medium ceu nexus vtriuſque in quæſtione quidem rei ſimplicis ſpectanda inter principium vel cauſſam, tanquam extremorum alterum principale ſcilicet, & ipſum effectum velut extremum

Ordinis altera variatio.

Subiectũ triplex in omni arte atque ſcientia.

Fæmellum.

Maſculum. Medium.

Obſerua præcipuũ fermè totius Methodi ſeminarium.

Proportio quid.

Proportio extremorum in quæſtione ſimpliciſſima.

2 patheticum minuſq; principale. Similiter in quæſtione problematica ſpectetur eadem analogia inter prædicatum tanquã extremorum alterum princeps

In quæſtione problematica.

3 videlicet, & ſubiectum loco extremi ignobilioris. Poſtremò in rerum agendarum ratione ſubiectum patheticum eſt id quod actionẽ agentis in ſeſe ſit recepturum, vt in medicina corpus humanum ſubiectum vel extremum actiuum maſculum & principale, cuius ſubſidio vt inſtrumento actionẽ edere meditamur, vt in arte noſtra cibus, potus, medicamina. Extremorum mediũ eſt proportio agentis ad patiens, quæ in cauſſarum ſimilitudine vel contrarietate vertitur, non ſecundum ſubſtantiam modò, ſed & ſecundum accidens, vt magnitudinem, numerum, ordinem, locum, tempus, qualitatem, atque figuram. Fit autem vt quemadmodum compoſitiora quæque vim ſimplicium in ſe contineant inſtar elementorũ, ita ſanè omnis de rerum agẽdarum ratione ſuſcepta

In quæſtione practica.

In quibus vertatur rerum proportio.

Quo ordine quæſtiones ſingulæ atque proportiones ſe mutuo comprehendant.

quæſtio

quæstio Problematicam requirat, & hæc illam quæ de re quauis primum simpliciter est proponenda. At de consideratione instrumentorum penes consequẽtiam mutuam, in arte Cyclognomica plura dicemus, vbi à caussis digressi ad constitutionem illius peruenerimus: quanquam & in hoc contextu instrumentorum ordo sit varius, varia diductio, contractio, & appellatio. Videntur enim non tunc ipsius tam methodi instrumenta quàm partes potius integrales, quæ scilicet coagmentatæ inuicem in vnius corporis diagramma, rationem catholicæ methodi (qualis in artium indagatione sola conspicitur) prorsus absoluet.

De artis cyclognomicæ forma.

NVNC de materie satis; cui sicut in naturalibus vsuuenit, adeò implicata est formæ ratio, vt quæ natura nexu perpetuo sociarit, nobis ratione secernere longè sit difficillimum. Doctrinæ igitur Cyclognomicæ formam intimam contemplamur facillimè in ipso materiæ sinu, per syndromen scilicet qualitatum siue formarum accidentalium, quibus id loco muneris natura est delegatum, vt sint velut animæ carpenta in corpus, aut vincula materiei rudis cum gubernatrice forma. Quare si de methodi forma, suprà quàm hactenus traditum est, loqui multò accuratiùs voles; non dubium reor, quin illa sit aliud nihil, quàm ordo cunctorum cognoscibilium præses, seu res videre præsentes deceat, seu præteritorum meminisse, seu demum de impendentibus augurari. Vbique enim, vt sensit Plotinus, ordo omnis intelligentiæ & signum, & dux, & prora & puppis existit. Ac velut omnes particulatim ordines vniuersi vel partium humani corporis ad vnius symphoniam reducuntur. Vtque in Musica plurimi concordes toni ad vnius concentus harmoniam; ita quidem cuique instrumento suus est proprius ordo, quos tamen pro artis totius œconomia si quis contemperet agminatim, absoluet vnius sphæræ circulos omnes, discursuque velut in longitudinem, latitudinem, & altitudinem facto, perfectam tribus dimensionibus methodum Cyclognomicam obtinebit, quæ totius coniugij dialectices cum arte aut facultate qualibet ceu medium sit quoddam futurum vinculum & cæstus indissolubilis, quæque ambitu suo instar prodromæ aut progymnastæ quarumcunque disciplinarum semina & particulares methodos cæteras pulcherrimè comprehendat. O verè immensam huius doctrinæ potentiam & vim inexplicabilem, verè diuinum inuentum Hippocratis atque Platonis, dignum me herculè, cui cedant tot operosæ moles atque Colossi Barbarici, vt inter maiora mundi miracula referatur! Ex antè dictis illorum error se facilè prodit, qui vel instrumenta tantum pro methodis numerant, cùm totius sint methodi partes potius atque subsidia sibimet ipsis constituendis particulares methodos exactura, vel sic à methodis ordinum rationem separant, vt methodi quidem differentias 4. ordinum verò duntaxat tres esse constituant, quasi non constitutis rebus formarum passim constituentium numerus par sit, vel (si in-

Formæ consyderatio à materie ægrè est separabilis.

Syndrome formarum accidentalium.

Quæ sit Methodi forma.

Ordinis encomium.

Particulares ordines omnes in vniuersalis vnius symphoniam cõspirare.

Methodi Cyclognomici breuissima cõprehensio.

Plura in laudem doctrinæ quæ circa rerũ ordines occupatur.

Recentiorum error.

(si infinitam istarum seriem ad prima duntaxat genera vocent) non potiùs duo quàm plura sint statuēda, cùm omnes omnium ordinum species tandem sub synthesis atque analysis ratione comprehendantur. Sed cùm ex Galeno & veterum monumentis hæc primum confusio scaturierit (vt interim pace tantorum artificū loquar) quid illos eò compulerit, paucis expediam. Omnis viarū sectio tribus absoluitur, medio videlicet spatio & duobus extremis, hinc sanè & ordinis statim tres voluerunt differētias primas, vnam à summo versùs inferna, 2. huic oppositam ab infimis versus suprema, postremò tertiam à medio versus extremorum alterum. At quàm sit horum lubrica ratio, ex his quæ sequuntur facilè deprehendes. Imprimis ante definitionem quamlibet vitanda maximè est nominum confusio: ineptè etenim plurimi viarum nomina & docendi discendiúe instabiles modos cum ordinum appellatione commiscēt. Nam forma discursionis Cyclognomicæ siue methodicæ in essentialem primo & accidentariam est dirimenda, quarū hanc instabilem nunc pro discentis ingenio, nunc docentis arbitrio, nunc rerum quæ docentur natura, variè, sed accidentaliter vbique temperamus; estq; hic non tam ordo quàm tradendi modus interdum simplex, interdum quoque compositus: illam verò essentialem alteram interiore quodam principio ductam, (Naturæ solius scilicet mouentis vel mobilis imitatione proposita) in viam deinceps & ordinem appositè distribuimus: & quanquam vtriusque sit summa cognatio, sic tamen ab ordine via distinguitur, vt Via sit spatium obiectum rei mobili (vt discurrentis animo in arte nostra) medio & duobus extremis comprehensum. Vnde & tria ad ipsum sunt requisita, quorum respectu prodeunt sanè cuiusque motus vel ordinis differentiæ tres. Sed ordinem ego non adeò cum viæ ratione confundam, quin illi respectus quidā amplius inoleuerit rei mobilis ad viam per quam moueatur. Vnde & inter viam immobilem naturamque mobilem ordo ceu medium potius est collocandum, ac si perpetuo orbes eiusmodi tres sic inuicem copulētur, vt rei mobilis naturam contineat exterior ambitus, interior alter immobilis viæ: medius verò ipsorum ordini destinetur, qui & viarum & rei mobilis analogiam in se tacitè comprehendant. Vnde & via velut indefinitius quiddam existit, velut ordinis character subobscurus ratione extremorum in discursus linea positorū, vtpote ratione termini à quo, ad quem, & medij: ordo autē determinatior forma est non viam solummodo

Galeni ratio qua ordinum distributionem à Methodi diuisione secreuit.

Viarum omniū sectio tribus absoluitur.

Ordo & Via necessariò distinguuntur.

Diuisio primaria formæ Methodicæ.

Accidentaria forma.

Essentialis forma eiusque subdiuisio in viam & ordinem.

Viarum & ordinum cognatio atque distinctio.

Via quid.

Ordo.

Tres igitur orbes præcipui concipi debent, qui circa se mutuò conuertantur, Rei mobilis, Ordinis, ac Viæ.

Exterior orbis 1. Interior orbis 3. Medius 2.

Singulorum rursus collatio mutua.

spectans

spectans, sed & motus in via & collationem rei mobilis cum terminis motus,
estque via vt substerniculum motus rude indeterminatum, ordo vt directo-
rium seu statua mercurialis in via posita. Est igitur & inter ordinum differen-
tias quæ viarum rationi minimè competit; non enim via composita dicitur ex
contrarijs, sed motionum ordines interdum oppositi complicantur: vt dum
quis simul analyticè, simul syntheticè fertur, qualis est planetarum latio, dum
simul secundum signorum successionem contraque versantur. Rursus in or- 1
dinum diuisione quendam à medio versus extrema statuere prorsus est super- 2
uacuum, cùm semper vel ab infernis sursum, vel à superioribus deorsum agi-
temur. Adde quod circularis viæ vix vlla veteribus facta sit mentio, etsi inte- 3
rim in suis discursibus eiusmodi motionis speciem neglexisse minimè videan-
tur. Nunc vt determinatioris formæ, siue ordinis ratio plenius innotescat,
quando & essentialis methodi distinctio huius solius numine velut anima gu-
bernetur. Ordo est formalis ratio habitudinis essentialis vnius ad alterum,
vnde & parens omnis cognitionis, atque memoriæ, omnis inuentionis atque
iudicij, in rebus quoque naturæ vniuersis primarium vinculum connexa di-
stinguens, dispersa copulans, in veritate, essentia, bonitate, & pulchritudine.
Nam per ordinem sunt res in mente diuina, per eundem genitæ ab eodem in
sympathia mutua colligantur, aluntur, permanent, atque æternitatis demum
compotes fiunt. Ordo est qui distinguit suprema ab infimis, corporea ab in-
corporeis, dextra à sinistris, qui mundum dispescit in contenta, continentia, &
horum media; qui partem sensibilem vniuersi in cælum, ætherem, elementa,
insensibilem alteram in Deum, angelos, animam rationalem. Sed feror extra
compendij metas; atque id magis proposito dicere necessarium est, quod or-
dinum alius sit simplex, alius compositus. diuiditur simplex in rectum ac cir-
cularem, & sic deinceps, vti ex subiecta tabula liquet.

Ratio cur Methodi diuisio cũ ordinũ sectione consentiat cõtra Gal. & neotericos.

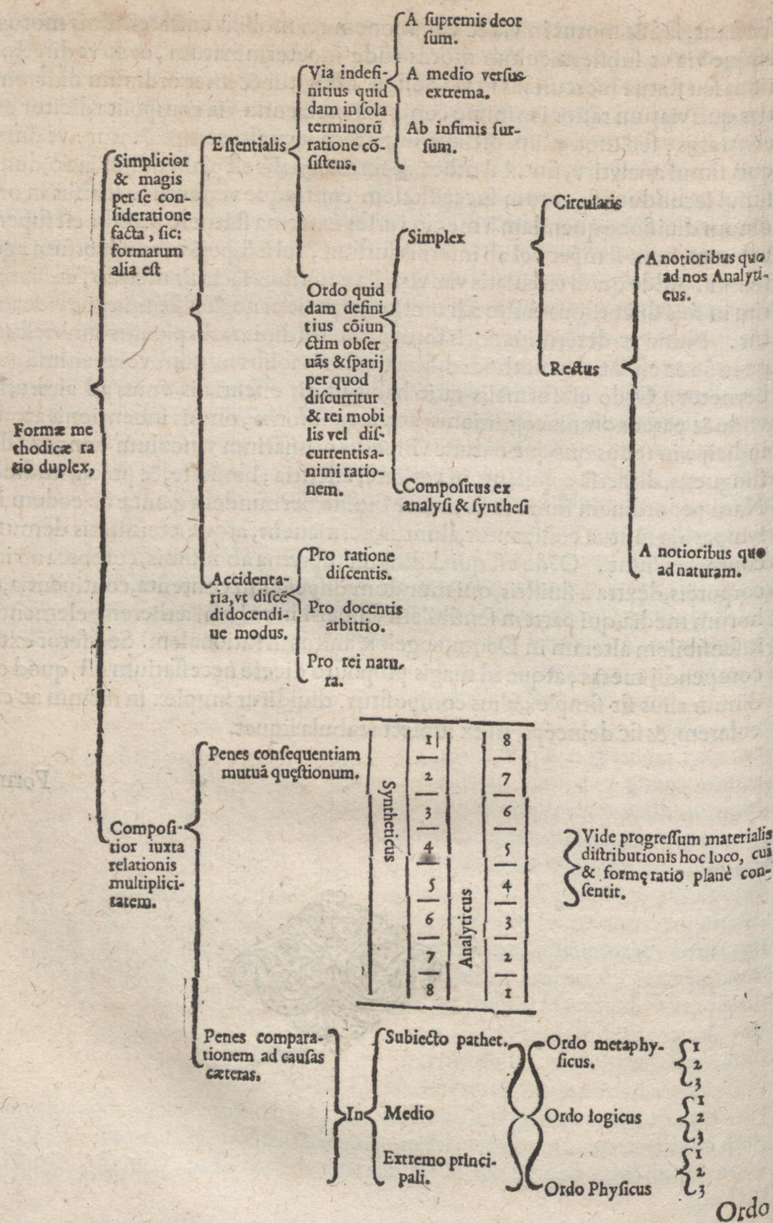
Ordinis cõsideratio secundum instituti susceptam rationem.

Ordinis definitio.

Ordinis potestas.

Ordinis diuisio.

Formæ methodicæ ratio duplex,
Simplicior & magis per se consideratione facta, sic: formarum alia est
Essentialis
Via indefinitius quiddam in sola terminorũ ratione cõsistens.
A supremis deorsum.
A medio versus extrema.
Ab infimis sursum.
Ordo quiddam definitius cõiunctim obseruãs & spatij per quod discurritur & rei mobilis vel discurrentis animi rationem.
Simplex
Circularis
Rectus
A notioribus quoad nos Analyticus.
A notioribus quo ad naturam.
Compositus ex analysi & synthesi
Accidentaria, vt discendi docendiue modus.
Pro ratione discentis.
Pro docentis arbitrio.
Pro rei natura.
Compositior iuxta relationis multiplicitatem.
Penes consequentiam mutuã questionum.
Syntheticus
1 2 3 4 5 6 7 8
Analyticus
8 7 6 5 4 3 2 1
Vide progressum materialis distributionis hoc loco, cuã & formę ratio planè consentit.
Penes comparationem ad causas cæteras.
In
Subiecto pathet.
Medio
Extremo principali.
Ordo metaphysicus.
Ordo logicus
Ordo Physicus
1 2 3
1 2 3
1 2 3

Ordo

Ordo compositus esse dicetur, si quis in toto opere sequatur ordinem Analyticum: in partibus verò syntheticum: vel è contrario, vt sæpe factitarunt veteres, præsertim Galenus & Aristoteles. Ordo circularis existit quoties totum quis analyseos orbem atque syntheseos sua per vestigia circumducit: atqui harum conuersionum vna est longè perfectissima in artium cõstitutione scilicet, cùm quis propositũ finem resoluit in media atque principia, & in singulorum rursus examine ducit particulatim circulos plures ex analysi in synthesim, & tandem à simplicium perlustrata natura ad problematicam rursus regreditur, donec scientiæ totius constitutionem prorsus absoluat. Orbes minores istius ambitu compediti in singulis discursuum generibus primùm apparent, mox etiam in instrumentis ipsis variè ad inuicem comparatis; sed harum conuersionum exempla differam in alium locum. Nunc illud rectorum ordinum & circularium interest, quòd illi quidem notitiam præstent determinatam duntaxat vnico modo, Syntheticus quidem quo ad naturam, Analyticus quo ad nos: at circularis scientiam plenè determinat tum quo ad nos, tum quo ad naturam. Nunc & idipsum ita accipias velim, vt determinatæ notitiæ sint plurimi gradus, quando & circulares ordines plures, maioris propemodum minorisque ratione differentes antè constitui. Cùm enim discursuum vnusquisque in longit. latit. & altit. orbes particulatim habeat suos, sitque illa discursio in altitudinem cæteris multò perfectior; idcirco & in hac ipsa quotquot sunt ordines recti, rectis sunt cæteris absolutiores, qui ad totius discursus longitudinem vel latitudinem adhibentur; proinde & circularis in altitudinem commeans circulari est illa perfectior quæ sub alterius dimensionis curriculo prorogatur; his omnibus multò perfectior demum quæ sphæræ totius peripheriam orbemque catholicæ methodi præ se fert. Sed postquam semel de notioribus dici cœptum est, in quibus totius fermè difficultatis cardo versatur, ordinem syntheticum dixi à prioribus seu notioribus naturæ ad posteriora quo ad nos: cui opposita est prorsus analysis. Iam priora nobis sunt quæ ad inuentionem magis accommoda iudicantur: posteriora quæ ad traditionem: naturæ miscellaneæ quæ ad iudicium propius spectant. Rursus Inuentioni magis sunt obuia, & proinde notiora nobis, quæcunque confusam proximus sui cognitionem ingerunt, quę magis de Entis natura participant, (vt tritis voculis vtar) postremò quæcunq; effectus potius quàm caussæ rationem obtinent. Vti & naturæ definitiora, quæ minus entitatis includunt, & caussæ veriùs indolem monstrant: caussam voco dupliciter, essentiæ quidem in discursione metaphysica, cognitionis in Rationali, rerum simul & cognitionis in Physica. Non enim ita confusiora definies, vt hodie passim doctrinæ Aristotelicæ interpretes faciunt, nulla profectò distinctione facta penes cõsecutionis varietatem quæ vel in rebus sit ipsis, vel in discurrentis animo designetur. vnde & in errorum labyrinthos infinitos sese præcipitant. Id enim verissimum est caussam omnem notiorem esse penes naturam, sed nobis indefinitè: effectũ contrà notiorem nobis sed notione confusa minusq; definitè quo ad naturam. Sed alia

Ordinis compositi ratio.

Ordo circularis.
Ordo circularis quotuplex.

Maiores circuli.

Minores.

Recti & Circulares ordines in quo precipuè differant.

Determinatæ notitiæ plurimi gradus.

De notioris atque ignotioris ratione tractatus lõgè vtilissimus.
Priora nobis.
Posteriora.
Inuentioni magis obuia.
Entis naturæ magis particeps.
Effectus & caussæ notiones.
Caussalis habitudo duplex.
1 In esse rerũ.
2 In cognitione.
3 In vtroque.
Cõfusiora aliter definiri quàm hodie in dialecticorũ scholis.
Caussa quomodo notior nobis atque natura.
Effectus quomodo notior vel natura vel quo ad nos.

Nota distinctionem caussalis considerationis in re qualibet. Eandē discursionis speciē simul Syntheticā sæpe simul & analyticam dici simul à confusis quo ad nos simulquè quoque ad naturam sed diuersa ratione. Idem effectus & caussæ induere rationem.

est caussæ ratio cum de cognitionis caussis atque scientiæ loquimur; alia cum de caussis essentiæ, vt sunt in natura rerum. Neque absurdum puto eandem discursionis speciem à magis communi scilicet ad minus commune syntheticam simul & Analyticam dici, simul à confusis quò ad nos, quoque ad naturam: quando & vniuersalis naturæ vel particularis cōsideratio partim ad physicam, partim ad Logicen facultatem ambiguè referatur. Nam vt earum rationes existunt in animis nostris, confusius est genus sua specie, minusque determinatum: idcirco & notiùs nobis, habetque effectus imaginem, eò quod ratio eiusdem ex specierum concentu velut principio deriuetur; vnde & tunc locum effectus præ se fert. Sin genus consideres Physicè, non vt genus est, sed naturam vniuersalem existentem in mente opificis; vt materiem indefinitam penitus, vel definitam imperfectè formarum pugnantium induuijs æquè promiscuam, tum sanè penes cōsecutionem æstimabitur; non tam quæ in discurrentis animos cadit, quam quæ in naturæ efficientia, eritque genus vt caussa, species instar effectus aut compositi naturalis. Vnde & genus erit ignotius quo ad nos, & ordo à genere ad speciem inter syntheticos non immeritò referetur. Proinde & particularem ordinis distributionem sic deinceps aptiùs explicabis.

Particularis ordinum sub diuisio quo ad notiipsius ignotique rationem.

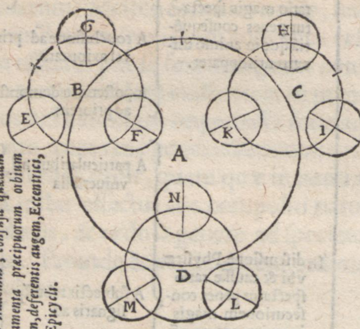
- Ordo
  - Simplex
  - Cõpositus
    - Rectus notitiam præstans duntaxat determinatam altero modo
      - ANALYTICVS a notioribus quo ad nos, Inuentioni habilior à magis confusis scilicet, & ab effectu magis ad causam
        - In discursione Metaphysica & reali
          - Ab effectu ad caussam.
          - A toto ad partes.
        - In discursione Logica vbi caussæ effectusq; ratio magis spectatur penes consequẽtiã quę in animo discurrentis apparet.
          - Ab vniuersalibus ad singula vt:
            - A genere ad speciem.
            - A magis communi differentia ad minus cõmunem.
          - A conclusione ad principia, vel axiomata.
          - A posteriore demonstratione ad priorem.
        - In discursione Physicæ vbi & caussæ ratio spectatur penes consecutionem magis in rerum natura; nõnihil interim vt & in animis nostris
          - A particularibus ad vniuersalia
            - A specie ad genus.
            - A minus communi ad magis commune.
          - A subiectis rebusq; signatis ad
            - Formas essentiales.
            - Formas proprias.
            - Formas accidẽtarias earumq; syndromen.
          - A formis occultioribus ad euidẽtiores magisq; sensibiles
            - A differentia ad proprium.
            - A proprietate ad accidens.
      - SYNTHETICVS à notioribus quo ad naturã Traditioni cõmodior à minus confusis ad magis confusa, à caussis rei vel cognitionis ad effectum
        - Huius vbique opposita ratio est sed simili partitioni præcedenti in
          - Discursione Metaphys.
          - Discursione Logica
          - Discursione Physica
    - Circularis notitiã præstans determinatã vtroque modo, horum circulorũ
      - Vnus est absolutus totius discursionis cyclognomicę exactæ sphæræ ideam representans, vt in artium constitutione.
        - Maiores vt in dimensionum triplicium vnaquaq;
          - Metaphysicus circulus in longitudinem
          - Physicus in latitudinem
          - Rationalis in altitudinem.
          - (Ex analysi in synthesim.)
      - Reliqui velut sphærarum duntaxat circuli aut particulares orbes sunt vel
        - Minores in singulis rursum partibus quarumcũque discursionum
          - Resolutorius & cõpositorius simplex, ex resol. scilicet & diuisione
          - Definitorius
          - Demõstratiuus circulus, vt conuersio ex epilogismo ad analogismum, vel è contra.
          - (Ex synthesi in analysim.)

Quo-

Circuli maiores quopacto minores ordine paulatim in se comprehendant.
1 Plenissimus Circulus.
2 Minores.
3 Minimi.

Quopacto maiores circuli minores in se contineant, facilè tum ex præcedenti tabula, tum præsenti schemate comprehendes; sit enim perfectus circulus A. cuius medietas vna ad synthesim, altera ad analysim referatur. Deinceps minores circuli tres B. C. D. quorum B. quidem discursus in longitudinem, C. in latitudinem, D. in altitudinem repræsentet, in singulis demum media portio sit analytica, media synthetica. In singulis tandem occurrent tres alij pro particularibus instrumentorum circulis: E. quidem pro diuisione & resolutione Metaphysica. F. pro definitionum circulo penes eandem habitudinem ducto: G. pro Metaphysicæ demonstrationis peripheria, vbique verò alter hemycyclus sit analyticus, alter syntheticus. Idem pari proportione cõstitues de instrumētorum circulis H. I. K. penes habitudinem physicam in circulo C. & de ijsdem penes relationem logicam L. M. N. in circulo D. quanquam & particulares orbes quamplurimi præter enumeratos hactenus possint recenseri, pro discurrentis animi compositione & diuisione varia.

Circuli dimidia portio ad synthesim, medietas ad analysim spectat.

Formæ Methodicæ altera partitio ad symmetriam ternarij spectans cum caussis cæteris.

Quod ad partitionem alteram formæ Cyclognomicæ spectat penes vel consequentiam mutuam, vel relationem ad caussas cæteras, nihil hic scrupuli subest: vt enim formæ toti materies tota substernitur, & illa tota toti æqualiter permiscetur; ita & partium vices in forma minus sensibiles ex ea materiali atque sensibili distributione deduces, ipso duntaxat nomine paulisper immutato, vt si pro instrumentis ipsis instrumentorum viæ vel ordines referantur, vt si in figura nuper depicta, quæ materiem penes ternarij symmetriam caussis finalibus atque effectricibus adaptabat, sit longitudo A. B. C. atque A. quidem discursionis metaphysicæ ordinem monstret, C. Physicæ, B. medium rationalis, pari analogia particularis ordinis distributionem prosequens in latitudinem D. E. F. pro instrumentorum differentijs, & demum in altitudinem G. H. I. pro comparatione instrumentaria, penes magis minusúe commune, K. L. M. penes maiorum minorumúe partium rationem.

Longitudo sectionis.
Latitudo.
Altitudo.

Caput 5. de cõsensu caussarum quæ hactenus ad constitutionẽ Methodi sunt narrata.

Habes demum constituendæ Methodi Catholicæ siue artis Cyclognomicæ caussas 4. quarum consensus fermè eiusmodi est, vt potestatem vnius in natura alterius facilè contemplemur; vtque vna non probè percepta non secus quàm chordæ cuiusque disphonia obrepente (cæteris vel maximè concinentibus) pereat quamprimum totius Musicæ tenor. Atqui hunc concentum ineffa-

ineffabilem pulchrè quidem ex multis ordinibus ipsa opifex rerum Natura temperans, pulchri totius momentum præcipuum in ijsdem collocauit. Et nos proinde tum corpus, tum animam musicam nacti, Naturæ architectricis simiæ sumus, secuti quidem huius vestigia quantum sors tulit, sed ne vmbræ quidem partem millesimam consecuti. Sed satis sit nobis perculsis desiderio pulchri, vt quod non potuerimus publico Bono, voluisse tamen quiuis intelligat. Sunt enim, sunt fœcunda ætatis huius ingenia, qui vbi hæc nostra artis tam claræ tantùm primordia prægustarint, eiusdem quoque fructum plenius discant, accensique laudis cupidine studioue communis Boni rudem hanc penitus & impolitam machinam vel denuò struant, vel accuratiùs elaborent. Nunc vt caussarum omnium consensum obiter vna in tabella compendiò lustres, isthuc respice.

Pulchritudo vniuersi in ordinũ partiũmq; ordinatarũ consensu maximè reperitur.

Natura in rebus omnibus, sciẽtiis & actionibus tanquam dux & imago certissima.

CON-

CONCENTVS CAVSSARVM OMNIVM AD CONSTITVTIONEM ARTIS CYCLOGNOMICAE CONCVRRENTIVM.

		SVPREMA QVAE ad ascensum trahant	MEDIA QVAE AD circuitum ducant	INFIMA QVAE AD descensus animos vellunt
EFFICIENS DISCVRSI	Primariæ	ESSENTIA	AMOR	PVLCHRITVDO
		INTELLECTVS	RATIO	PHANTASIA
		Lux & formarum origo	Spiritus nodus & vinculum vniuersi	Caligo & materies
		Virtus cælestis	Aetherea vis	elementaris vis
ONIS METHODICAE CAVSSA	sequestres	Notiones cõceptusq; primi Classes metaphys.	Discursuum prima seminaria, omnisque cõpositionis & diuisionis rudimenta Classes Rationales	Obiecta sensibilia seu spectra in phantasiam delata Classes Physicæ
FINALES	Habitus	Habitus intellectus { Intellectus scientificus. Intellectio ppriè dicta. Intellectus practicus.	Habitus Rationales { Prudentia Scientia Ars	Habitus Phãtasiæ { Opinio. Peritia. Empeiriæ. Habitus.
METHODI CAVSSAE	Ordines scibilium	Mathematica Metaphysica	Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Cyclognomica	Physica Medicina, &c.
MATERIES METHODI		Instrum. fabrica ex relatione ad idem principium, vel effectum, Metaphysica in quæstione { Simplici Problemat. Practica	Instrumentorum fabrica penes relationem circa idem. Logica. in quęst. { Simpl. Probl. Pract.	Instrumentorum fabrica relationis secundum idem Physica in quæst. { Simpl. Problemat. Practica.
RATIO FORMALIS METHODI		Ordo determinans quo ad naturam Synthesis	Ordo definiẽs res quo ad nos pariter & naturam Ordo circularis	Ordo determinans res quo ad nos duntaxat Analysis
EFFECTVS SEV TOTIVS CONSTITVTI PARTES		Discursus in lõgitudinem lineæ comparabilis { Maioris circuit⁹ in quæst. pract. Minoris in Problematica Minimi in simpl.	Discursus in altitudinem sphæræ solidiori comparabilis. circuitus { Maioris Minoris Minimi	Discursus in latitudinem superficiei comparabilis circuitus { Maioris Minoris Minimi
SECTARVM DIFFERENTIAE		Methodica	Dogmatica & Rationalis	Empeirica
AVTHORES PRAECIPVI		Themison Proclus Pythagoras Thessal⁹ Laodiceus Mercurius	Hippocrates Galenus Plato Aristoteles	Gorgias Sostratus Hammonius Acron Philinus Serapio Philoxenus Epicurus

FINIS LIBRI SECVNDI.

ARTIS CYCLOGNOMICAE
LIBER TERTIVS,
METHODI CATHOLICÆ
CONSTITVTIONEM ABSOLVENS EX ANTE TRADITIS CAVSSIS PER CANONES IX.

POSTQVAM DISCVRSIONIS SPHÆRICÆ carceres primos, caussas quoque constituendæ arti tum remotiores, tum proximas omnes, cunctarumque consensus abundè & pro virili recésuerimus, restat demum industria pari vt & constitutionem ipsam vnà cum praxi eiusdem quàm fieri possit breuissimè perstringamus. Est igitur Methodus, vt ante diximus, inuestigandi veri via compendiaria, cuius vis omnis potissimum tum in instrumentorum, tum in rerum ipsarum ordinibus collocatur. Diuiditur eadem duplici ratione, primò vt genus in species, vel vt communior potiùs in minus communes methodos, idque vel à fine, vel forma eiusdem, vel materie, vel caussæ effectricis analogia. Possunt harũ tabulæ disiunctim statui, possunt & in formam vnius syntagmatis comparari, sic tamen vt præcipuæ differentiæ sint à forma, deinde & à materie dependentes. Secunda diuisionis species est, vt totius methodi in partes integritatem continentes, hanc eius anatomen veriùs quàm diuisionem Logicam paulò post referemus.

Digressio ad constitutionem artis Cyclognomicæ à caussis atque principijs.

Repetitur Methodi definitio.

Eiusdem diuisio obiter repetita.

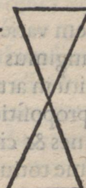
1 Diuisio Methodi vt generis in species.

2 Diuisio Methodi vt totius in partes.

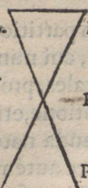
A Fine	A materie	Ab efficiente	A Forma

Diuisionem Methodi vt communis in minus communes seu particulares methodos connexim hoc modo vt exprimas licet.

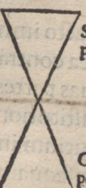
Methodus { Speculatiua / Practica }

Resolutoria
Definitoria
Diuisoria
Demonstratiua

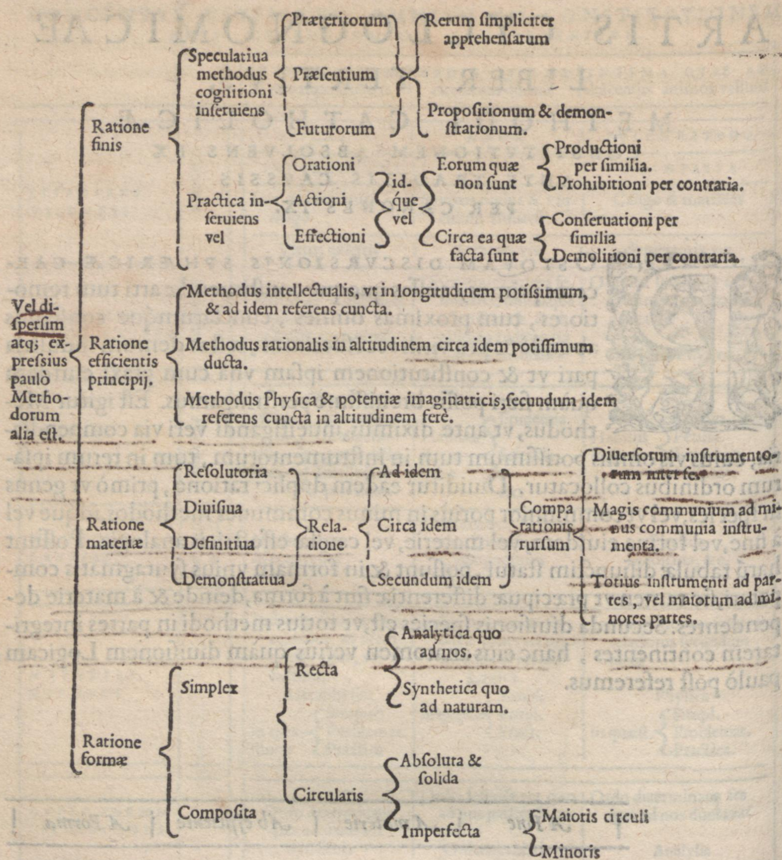

Metaphysica
Rationalis
Physica

Simplex
Composita

{ Analytica / Synthetica / Circularis }

Diuisio Methodi totius in partes.

Vides quopacto immensam partitionis seriem variè & confusè à cæteris traditam in pauca contraxerim, cui nunc subiungimus alteram totius methodi videlicet in suas partes integrales, prout nimirũ in artium quarumcunque inuentione, constitutione, traditione, etiam in propositionum rerumq́ue simpliciter occurrentium inuestiganda natura omnes & circuli & circulorum partes ordine consequantur. Hæc autem anatome totius in partes eò quod circa quæstionum vicissitudinem, circa finem, atque materiem potissimùm occupetur, eorundem sanè vestigia passibus quoque proprioribus legit. Quemadmodum verò in explicanda humani corporis fabrica, vel in cuiusque compagis anatome rudis primùm & cõfusanea totius imago ante oculos subit, quàm in ma-

Anatomica diuisionis ratio.

in maiora ſtatim ſegmenta diſtractam, caput, thoracem, pedes, brachia, minorum paulatim partium numero, vt muſculorum, oſſium, vaſorum, viſcerum, tunicarum, vel vſque ad ſcrupula diſſeramus: ita ſi ſimplex petatur primùm vniuerſæ methodi conſtitutio, dicam in hac totius ideam verſari potiſſimùm ſub facultate ætiologiſtica, ea nimirum quæ circa rei cuiuſque cauſſas occupata, vel in animo vel in natura ſubſiſtentis inuentionis omnis, traditionis atque iudicij viam penitus elaborat Eius formalis ratio ac velut forma quędam intrinſeca magis eſt ipſa ἔνδειξις vel Indicatio, quę nihil ſit aliud, quàm proportionis mediæ atque analogiæ ſignificatio, inter extrema affinia vel repugnantia, vti latiùs paulò poſt deducemus. Nũc ſi totius Methodi catholicæ Endeicticæ ſiue ætiologiſticæ (non refert vt voces) rudior quædam ſit faciunda diuiſio, ponam ſyntagmatis analytici partem primam, quæ circa quæſtiones practicas occupetur: ſecundam quæ circa problematicas: tertiam atque poſtremam circa quæſtiones de rebus abſtractim conſideratis. Syntagma ſyntheticum habebit ſe prorſus oppoſita via. Rurſus ſi totam conſideres methodum, aſcenſus, deſcenſus, & conuerſionis orbitæ longè erunt abſolutiſſimæ: ſin partes eiuſdem, erunt & particulatim ſingulis ſui aſcenſus per analyſim, deſcenſuſque per ſyntheſim, minoreſque circuli, vt ante monſtratum eſt. Propoſita etenim quæſtione quæ de rebus duntaxat abſtractim eloquitur, vt de eſſentia hominis, quantitate, qualitate, vel, vt verbo dicam, de natura illius vniuerſa per cauſſas atque principia; huius ſoluendæ gratia ipſum reſoluimus in formas duplices, ſyndromen ſcilicet materialem loco materiæ, & formam intrinſecam in materiæ ſinu deliteſcentem, Materiem rurſus duplicem circa quam, ex qua, diuerſas lineas in diſcurrentis longitudine poſituram, reſoluimus in continentes, præcedentes, atque extrinſecas, vnde & à materiali cauſſa paulatim ad effectrices deuenitur. Formalem reſoluimus denuò ad materialis ſimilitudinem, quando & huius occultum numen quod non tam oculis quàm animo concipi potis eſt, in eius vultu ſenſibili protinus eluceſcat. Pro diſcurſus latitudine ſignorum ſeriem per interpuncta ſingula contemplamur, ſcala velut tranſuerſim altera ad partes prioris ſcalæ ſingulas fabricata, in quarum decuſſatione velut pro totius diſcurſionis altitudine tertiam rationi ſphæricæ propius accedentem propter latè patentes inſtrumentorum circulos exaramus. In hoc ſimpliciſſimo quæſtionis genere proportionis indicatio planè ſimplex exiſtit penes habitudinem ſcilicet prioris ad poſterius alterum. Procedit analyſis paſſim ab effectu ad cauſſas atque principia, ſeruatque eidem ſyntheſis ſemper oppoſitam viam. Sed compoſitior ratio eſt, ſi problematicam quæſtionem libeat expedire: vertitur hæc enim omnis vel circa inſtrumentorum fabricam atque contextus varios, vel circa propoſitionum veritatem deſudaſcit. Reſoluitur propoſitio in terminos ſubiectum ſcilicet & prædicatum, quorum analogia ab ipſo medio deriuatur; extrema rurſus ſoluuntur vlterius, vti & res propoſitæ ſimpliciter extra alterius termini ſyngamiam.

Communiſſima totius compreheñſio in vnitate.
Aetiologiſmus.
Indicatio ætiologiſmi velut intrinſeca forma.
Methodi totius ſectio cõmuniſſima iuxta triplicium quæſtionũ ſeriem.
Analyticum ſyntagma.
Syntheticum.
Conuerſiones orbitæ pleniores.
Orbes particulares.
Idea breuiſſima totius Methodicæ diſcurſionis.
1 Quæſtionis ſimplicis reſolutio.
Diſcurſuũ ſpecies 3. in quæſtione ſimpliciſſima.
1 Diſcurſus in longit.
2 Diſcurſus in latitudinem.
3 Diſcurſus in altitudinem.
Proportionis indicatio pro quæſtione ſimpliciſſima.
Analyſis paſſim in quæſt. ſimpl.
Syntheſis.
2 Problematicæ quæſtionis expeditio.
Reſolutio.

Resoluuntur instrumenta vel vt tota in partes, vel eorum ordo siue contextus in ea quæ mutuo comparantur. Nam si eiusdem generis iuxta analysim præcedent minus communes instrumentorum formulæ, magis communes cæteras iuxta synthesim è conuerso. Si diuersorum generum collatio fiat, ibis analyticè à demonstratione ad definitionem atque axiomaton constitutionem, & hinc ad resolutionem diuisionemque, de quibus singulis particulatim paulò post mentio fiet. Est & huic quæstioni problematicæ sua discursus altera distributio in longitudinem, latitudinem, altitudinem, in simplicissimis singulis propositionum partibus conspicua toties quot ipsæ numero deprehenduntur. Est & vbique analogia consimilis, sed compositior tanto quanto & propositionum termini plures, & terminorum complexus magis est intricatus. Nam tunc non tantum simpliciter quærimus, Quid ipsa sit virtus; sed an verum quod aiunt, summam in virtute felicitatem collocari. Vnde mox virtutem resoluimus in suas caussas atque principia, deinde & felicitatem simili modo, quibus demum mutuò collatis apparet ἀπαθείαν virtutis effectum esse, caussam vero solidæ felicitatis seu summi boni. Hoc igitur velut medio analogiam extremorum continente probamus virtutis & summi boni copulam, dicentes quicquid hominem omni affectus tyrannide quàm liberrimum facit, fons est & cumulus summi boni, Virtus id facit, ergo in virtute summum bonum spectatur. Itaque primùm analogia simplex in singulis terminis caussæ ad effectum scilicet, mox terminorum ad terminos, prædicati ad subiectum in propositione propter caussarum effectuumúe consensionem, idque rursus vel sub nominibus effectus atque principij, vel generis, speciei, differentiæ atque entium rationis. De rebus agendis quæstio longè est compositissima: non enim res modò simpliciter spectat, sed & propositionum siue axiomaton ad artem necessariorum compositionem resolutionemque variam, postremò & sympatheian vel antipatheian mutuam inter agens & patiens, inter subiectum actioni subditum, & subiectum alterum quod actioni præficere meditamur. Vnde sanitatem medici finem in agendarum rerum rationes 4. seu formas quadruplices rectè dissoluimus. Primùm, à parte obiecti pathetici in sanitatem, quæ vt præsens adest, tueri debet per agentis formam consimilem, quæque rursus vt absens vel amissa recuperari debeat expulsione affectus contrarij, per agentis formam contrariam, vnde & mox vel pugnæ vel similitudinis primæ & simplicissimæ indicationes oriuntur. Secundò, à parte obiecti principis vel actiui fit altera resolutio in formá seruatricem vnam, similis per similia; & profligatricem alteram, contrarij per contraria, idq; vbiq; penes analogiam non tantum substantiæ, sed, vt dixi sæpius, ipsorum accidentium quoque, quantitatis scilicet, qualitatis, ordinis, loci, temporis. Hæ formæ 4. seu potius finium conceptus rudiusculi in duos ordines rursus secundum longitudinem dirimuntur, formarum materialium vnum, essentialium alterum. Materies duplex vti in quæstione simplicissima resolutionis progressu ad effectri-

Synthesis & composito.

Discursus triplices etiam in problematica quæstione emergentes.
In longitudinem
In latitudinem
In altitudinem
Maiorum minorumque conuersionum ratio in quæstione problematica.
Exemplum problematicè discursionis.
Indicatio problematicæ quæstionis.

3 Quæstionis practicæ Methodica expeditio.
Quæstionis practicæ ratio compositissima.

Exemplū breue discursionis Methodicæ in arte Medica.
Resolutio à parte subiecti passibilis.

Resolutio à parte obiecti passibilis.

1 Discursus prior in longitudinem ab intellectu.

effectricium causarum rationem vsque conscendit, vt non sit necessarium ponere ordines plures, quando & fines habeant interdum effectus speciem, interdum materiæ quoque vel formæ posterioris. Vbi discursum perfeceris per formarum ordines singulos in longitudine ex solo respectu ad idem, ratione scilicet dependentiæ Metaphysicæ, ratione continuitatis in loco, tempore, & similitudine consusanea; mox interpunctis singulis trásuersim denuò scalam Physicam adaptabis ex signorum intuitu & relatione, quæ secundum idem est maximè dependentem. Postremò πρὸς τὸν χύασμον vtriusque rationalis orbis assurgat instrumentorum agitatione indefinita vtrinque extrema determinans. Vbique sit igitur discursus in triplicem dimensionem, vbique sua synthesis, sua analysis, vbique demum analogia extremorum in medio, tanto sanè perfectior in quæstione practica, quanto hæc cæteras tum structuræ totius ambitu, tum circulorum multitudine supereminceat. Verùm vt demus prolixioris negotij summam, sic ante dicta recolliges.

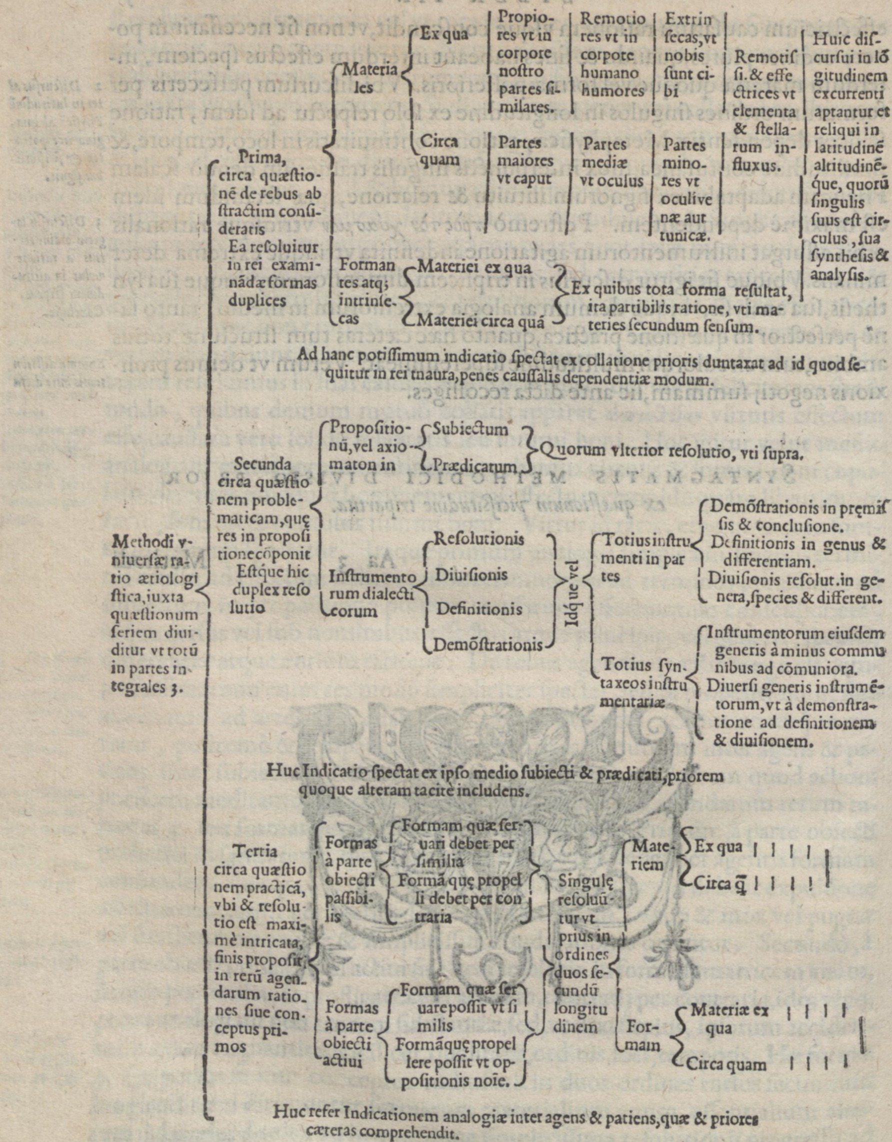
2 Discursus alter in latitudinē Physicā ab imaginatrice potentia & sensibilibus signis.

3 Discursus logicus ordine tertius à ratione velut in altitudinem serpens. Conclusio.

Summa distributionis ante dicta

SYNTAGMATIS METHODICI DIVISIO PRIOR
ex quæstionum vicissitudine tripartita.

- Methodi vniuersæ ratio ætiologistica, iuxta quæstionum seriem diuiditur vt totú in partes integrales 3.
  - Prima, circa quæstionẽ de rebus abstractim consideratis. Ea resoluitur in rei examinãdæ formas duplices
    - Materiales
      - Ex qua
        - Propiores vt in corpore nostro partes similares.
        - Remotiores vt in corpote humano humores
        - Extrinsecas, vt nobis sunt cibi
        - Remotissi. & effectrices vt elementa & stellarum influxus.
      - Circa quam
        - Partes maiores vt caput
        - Partes mediæ vt oculus
        - Partes minores vt oculiue næ aut tunicæ.
      - Huic discursui in lõgitudinem excurrenti aptantur et reliqui in latitudinẽ altitudinẽque, quorũ singulis suus est circulus, sua synthesis & analysis.
    - Formantes atq; intrinsecas
      - Materiei ex qua
      - Materiei circa quá
      - Ex quibus tota forma resultat, ita partibilis ratione, vti materies secundum sensum.

    Ad hanc potissimum indicatio spectat ex collatione prioris duntaxat ad id quod sequitur in rei tnaura, penes caussalis dependentiæ modum.
  - Secunda circa quæstionem problematicam, quę res in propositione cõponit. Estque hic duplex resolutio
    - Propositionũ, vel axiomaton in
      - Subiectum
      - Prædicatum
      - Quorum vlterior resolutio, vti supra.
    - Instrumentorum dialecticorum
      - Resolutionis
      - Diuisionis
      - Definitionis
      - Demõstrationis
      - Idque vel
        - Totius instrumenti in partes
          - Demõstrationis in pręmissis & conclusione.
          - Definitionis in genus & differentiam.
          - Diuisionis resolut. in genera, species & different.
        - Totius syntaxeos instrumentariæ
          - Instrumentorum eiusdem generis à minus communibus ad cõmuniora.
          - Diuersi generis instrumẽtorum, vt à demonstratione ad definitionem & diuisionem.

    Huc Indicatio spectat ex ipso medio subiecti & prædicati, priorem quoque alteram tacitè includens.
  - Tertia circa quæstionem practicã, vbi & resolutio est maximè intricata, finis proposit. in rerũ agendarum rationes siue conceptus primos
    - Formas à parte obiecti passibilis
      - Formam quæ seruari debet per similia
      - Formã quę propelli debet per contraria
    - Formas à parte obiecti actiui
      - Formam quæ seruare possit vt similis
      - Formãquę propellere possit vt oppositionis noĩe.
    - Singulę resoluũtur vt prius in ordines duos secundũ longitudinem
      - Materiem
        - Ex qua
        - Circa q̃
      - Formam
        - Materiæ ex qua
        - Circa quam

    Huc refer Indicationem analogiæ inter agens & patiens, quæ & priores cæteras comprehendit.

METHODI CATHOLICAE EX SPECIEBVS antedictis omnibus velut partibus in vnius effigiem comparatæ Syntagma Analyticum.

Iudicij vis potissimum in ordinis vtriusque complexione consistit.

Ordo Syntheticus ad traditionem accommodatior à principiis ad propositum finem.

Ordo Analyticus ad inuentionem accommodatior à fine vltimo ad prima vsque principia.

Ordo Synth.	Ordo Analyt.	
14	1	¶ Effectio vel praxis quælibet. { Conseruatio per caussæ fomiti consimilia. / Impugnatio per morbificæ caussæ contraria. }
		Animorū conuersio ad naturæ archytectricis exemplar.
13	2	¶ Subiecti agentis inuentio similis aut contrarij per caussas.
		Caussarum indagatio in subiecto agente { Via Rationali. / Via Physica. / Via Metaphysica. }
12	3	¶ Inuentio proportionis siue analogiæ mediæ inter subiectum agens & patiens.
		Indagatio indicationum ex signis { Subst. / Accid. { Quant. / Qual. / Loco. / Tempore. } }
11	4	¶ Subiecti passibilis cognitio per suas caussas
		Caussarum inuestigatio in sub. passib. via { Rat. / Phys. / Met. }
10	5	¶ Subiecti vtriusque & medij paragogi resolutio in formarum ordines duplices { Materialium / Essentialium } { Continentium. / Præcedent. / Extrinsec. }
9	6	¶ Finis practici resolutio in terminos 3. { Obiectum agens. / Obiectum passib. / Medium paragogon. }
8	7	¶ Finis practici in conceptus varios rerumque agendarum rationes resolutio prima.
7	8	¶ Finis practici conceptus simplicior.
6	9	¶ Axiomaton cognitio per inuent. Med ij.
5	10	¶ Propo sitionum resolutio in suos terminos { Subiect. / Prædic. }
4	11	¶ Scientia rei abstrctim consyderatæ & vt cognoscibilis tantum.
3	12	¶ Caussarum rei abstractim propositæ determinatio { Materialium / Formātium } { proxumarū. / præcedentiū. / externarum. }
2	13	¶ Discursus circa res abstractim consideratas. { Sub formæ determinatione vel caussæ { Essentialis vt differentiæ proprij generis { quid homo / qualis sit / cur sit. } / Accidentalis vt quid sit virtus in homine, quæ magnitudo } / Absque formæ determinatione { vt { an sit } } } Via vel { Rationali in altit. ope { Demonstr. / Definition. / Diuisionis / Cōpositio. } { Relatione circa idem. } / Physica in latitudinem ope potiss. { Epilogismi / Empeiriæ } { Relatio nes secūdum idē } / Metaphysica in lōgit. ope potiss. { Analogismi / Notionū habitus } { Relatione ad idē facta. } }
1	14	¶ Finis conceptus simplicior, rei nimirum vt cognoscibilis tantum.

A Arcus Discursionis Practicæ cæteros comprehendens.
B Arcus discursionis problematicæ.
C Arcus discurtionis realis

Communia partibus singulis in discursione Methodica.

1. Commune est itaque partibus singulis, vsque ad minima scrupula dari quan-
dam ascensus speciem, descensus alterā, peripherię tertiam: dari inquā analy-
2. sim, synthesin, & ex vtrisq; conflatū circulum. Cōmune est iterū mēbris præ-
sertim maioribus, vt discurrentis animum trahant quodámodo in triplicē di-
mensionem sphæricam, ab intellectu in longitudinem: à sensu & phantasia in
longitudinem & latitudinem: à ratione in longum, latum, atque profundum.
3. Commune postremò est omnibus, vt extremorum facta collatione ad inui-
cem proportionem mediam quærant, & ex causarum cognitione scientiā ex
earundem analogia actionis quoque vel effectionis cuiuslibet modum inue-
stigent. Doctrinam hanc vniuersam digessi in Canones 9. quos quisq; vt sem
per ante oculos gerat, etiam sculpat in pectore, & pro thesauro circūferat ope-
ræpretium duco, posteaquam in illis ante dictorum vltimus scopus & discur-
sionis Cyclognomicæ praxis tota consistat.

Digreßio ad constitutionem artis vniuersam per Canones 9.

ARTIS CYCLOGNOMICAE CANON PRIMVS, DE *finium resolutione in practica quæstione.*

1. Finium resolutio in diuersißimas conceptuum rationes.
Axioma ad artē analyticā præcipuè spectans.

PRIMVS illorum est, vti conceptum finem qui sese vt simplicem primò, vt vnum atque indiuisum offeret intellectui nostro, ceu formam totius ordinis gubernatricem in particulares alios quàm possit fieri maximè dirigamus, iuxta diuersas idæas in idem vltimum conspirantes. Nam quo magis membratim fines singuli in alios discerpuntur, eo & indicationum ordo futurus est explicatior.

Exempli gratia.

Ita in medicina finis simplicissimus est sanitas, cuius vlterior resolutio in respectu animi plures seu diuersas rerū agendarum rationes.
- Proponitur autē sanitas vel vt
  - Tuenda duntaxat, vt in exactæ salubri.
    Huic assistit indicatio similium per quæ conseruetur.
  - Tuenda vna cum præcautione maiori, vt in corporibus neutris.
    Huic assistit indicatio composita similiū, & contrariorū, magis tamen magisq; declinans ad aliā speciem pro latitudine intēperiei vel sanitatis.
  - Tuenda vna cum vt in salubribus.
    - Præ cautione ab ingruentis mali noxa.
    - Propulsione intemperiei vel vitij iam præsentis.

    Huic assistit indicatio composita, magis tamen ad contrariorum necessitatem aspirans.

Hic

Hic locus ἐναντιώματα plurima Hipp. & Galeni rectè componit, dum passim asserit, sanos seruari per similia; nonnullibi tamen vt Gal. lib. de Arte, de temp. de sanit. tuenda, sanos foueri contrariis censet. Hippo. lib. de Locis expressè etiam morbos similes curari remediis similibus demonstrauit.

CANON SECVNDVS DE FINIS CVIVSQVE RESOLVTIONE *in terminos tres, Agens, Patiens, & mediam analogiam.*

PRæceptum alterum diremptis finibus in particulares maximè docet vbique proponere obiecti triplicis mutuam necessitudinem. Cùm enim tueri sanitatem & morbos propellere sint actionum species, sitque in singulis necessario quiddam quod agat, quiddam quod patiatur, & tertium vtriusque medium proportionem extremorum in sese complexum; idcirco in quæstione practica faciunda vlterius est resolutio talis. 2 *Obiectorum triplicium comparatio mutua. Agens Patiens Medium*

Exempli gratia pro scopo particulari altero:

Vt sanitatem tueamur spectáda sunt obiecta triplicia.
- Obiectum patheticum actioni subditum, in quo seruanda sanitas.
  - Corpus humanum
  - Pars aliqua
- Medium paragogon Proportio materiei actiuę ad passibilem in custodienda sanitate.
  - Hæc est indicationum parens.
- Obiectum ἀρχηγὸν princeps atque actiuum cuius subsidio sanitas tueri possit.
  - Aër
  - Motus quies
  - Affectus animi
  - Repletio, inanitio
  - Cibus, potus
  - Et id genus alia.

Eodem modo in reparanda sanitate & finis alterius cuiusque resolutione procede.

CANON TERTIVS, DE VLTERIORE ANALYSI PRINCIPII *paßiui in caussas, & elementa iuxta ordinem discursus in longit. ab intellectu.*

SEquitur hunc tertius Canon ad rationem ætiologisticen magis magisque contendens: primum sanè discursu in longitudinem facto soluit subiectum patheticum; vt corpus humanum, si ars communis inquiritur; vel eius portionem aliquam, vbi de particulari affectione sit disputandum: Soluit, inquam, id omne in caussas atque principia. 3 *Resolutio subiecti paßibilis in caussas suas principia & elementa discursu primũ in Epicyclim lõgitudinẽ facto per intellectum.*

Caussæ quadruplices. Resolutionis in vnoquoque obiecto ordines 4. qui tamen ad duos optumè reducuntur.

Caussæ rei cuiusque sunt 4. Materies, forma intrinsecè magis, extrinsecè verò finis atque efficiens. Sunt igitur istius resolutionis ordines 4. quos tamen in duos contrahimus sub formæ atque materiæ nominibus optimè comprehensos: ratio ex ante demonstratis liquidò constat; ipsa enim principia interna maximè & proxima habent & rationem finis progressu quoque resolutorio, ab his paulatim ferimur ad efficientes atque extrinsecas, cùm & omnis efficiens per formam quandam agat, perque materiem.

Materiei indagatio à sensu protinus, sed Formæ inuestigatio ex materie potißimum.

Vnde formarum sint ordines duo, Materialium vnus, qui cum sensui pateat, in essentialium abditarumque cognitionem nos perducit, quarum sanè & ordo & sygygia mutua materiei nuper dissectæ vestigijs semper insistit.

Materiei resolutio.

Materies circa quam.

Materies iterum soluitur in eam ex qua componitur quippiam, & alteram circa quam velut locum potissimùm forma commoratur. Materies circa quam heterogenea magis atque instrumentaria est, particulares differentias obtinens primo maiorum partium, inde mediocrium, & tertio minimarum:

Materies organica propior alia, alia remotior.

in singulis rursus quædam ipsius sunt organi velut continentes caussæ & per se, quædam alterius loci, cuius tamen consensu affici possit velut per caussam extrinsecam: quædam postremò proximioris loci extrema inuicem copulantis, tanquam per caussam proximè præcedentem.

Materies ex qua

Materies ex qua magis est similaris, minusque cum loci ratione coniuncta, sed ex diuisione temporis particulares differentias sæpius trahit.

Materies similaris in continentem & remotiores ordine vt resoluatur.

Primum etenim more caussarum omnium in continentem soluitur ceu materiem proximam, deinde in præcedentem atque remotiorem paululò, internam tamen, postremò in effectricem materiem semotam maximè siue extrinsecam. In singulis denuò ratione temporis ea quandoque distinctio subit, vt alia iam actu incumbant affecto loco, alia remotiora rursus etsi nondum incumbant, immineant tamen.

Loci & temporis ratio in discursu intellectuali seu Metaphysico præcipuè obseruatur.

Sed valde cognata est loci & temporis ratio, quandoquidem pari vt plurimum proportione ferantur: vbique verò expendi vtramque plurimi refert, quando illarum intuitu intellectus humanus Metaphysicè, & ad idem facta relatione, primam ferè perficiat rudis suæ discursionis lineam, iuxta partes continuitatis scilicet, & dependentiã rudem, cõfusaneam ratione loci ac temporis.

Discursus Metaphysici energia.

Itaque præbet ille discursus nihil ferè quàm longitudinis indeterminatam viam, velut communes locos & interpuncta, quibus quæcunque scrutari altiùs voles, sisti ac definiri per sensus ac rationis subsidia postulent, simulatq; nimirum sensus phantasmata confusis obuia notionibus ab intellectu media ratio per orbem instrumentarium longè plenissimum in examen prouocarit. Huius Canonis tale Paradeigma damus.

Sic

Discursus primi scalæ velut in longitudinem Epicycli.

Sit nimirũ humani capitis tutãda salubris cõstitutio, istic à parte obiecti passibilis humani capitis scilicet paulatim resolutio fiet in formarum ordines 2.

1 Formas materiales siue syndromin accidentariam, hæc resoluitur deinceps in
- Materiem ex qua
- Materiem circa quam.

In his omnibus venamur postea formas accidentarias, tẽperiem magis in similaribus, figuram & cõpositionem in instrumẽtariis.

2 Formas essentiales principes atq; formãtes. Harum ratio conformis est quoque cum materie, vtque illic per sensum formæ sensibilis, ita hic per totius abditæ formæ per intellectum faciunda partitio est.
- Forma materiei ex qua
- Forma essentialis materiei circa quam

1 CAVSSARVM SYNECTICARVM CLASSIS | 2 CAVSSARVM PRAECEDENTIVM CLASSIS

Continentium Homog. distributio			Contentorum similarium distrib.		
1	2	3	1	2	3
Loci affecti primario partes similares vt capitis caro, os, &c.	Partium copulantium substantia similaris.	Partium connexarũ substantia similaris.	Humores actu in loco affecto existentes.	Humores influentes.	Humores influxuri.
Partium maioris compositionis			Partiũ minoris cõp. vsq; ad minimas		
1	2	3	1	2	3
Partium quæ sunt in ipso capite, vt musculorum, vasorũ, viscerum, tunicarum, &c.	Partium quæ connectunt caput cũ cæteris, vt venarum, arteriarum, neruorũ, tunicarũ, deferẽtiũ, &c.	Partiũ quæ cõsentiunt capiti, vt hæpatis, cordis, ventriculi, &c.	Partium in ipso affecto loco, vt musculorũ partes qui sunt in capite.	Partiũ con nectẽtium, vt vasorum copulantium portiones.	Partiũ con nexarum, vt os ventriculi, &c.
Formæ continentium similarium			Formæ contentorum similarium		
1	2	3	1	2	3
Loci affecti forma similaris.	Partium copulantium.	Partium connexarum.	Humorum actu obsidentium forma.	Humorũ influẽtium forma.	Humorum qui influẽt serius.
Formæ particulares partiũ inst. mai. comp.			Formæ part. instr. minoris comp.		
1	2	3	1	2	3
Partium loci affecti forma.	Partium copulantium.	Partium connexarum.	Partium in affecto loco particulares formæ.	Copulantium formæ amplius dissectæ.	Connexarum formæ particulares.

3 CAVSSARVM EXTRINsecarum & efficientium classis.

1	2	3
Primi ordinis	Secundi ordinis	Extremi ordinis
Formæ alteratrices, semen parentũ, cibi, potus, &c.	Formæ alteratrices elementorum exteriorum.	Celorũ influxus, vt magnitudo luminis, substantia, qualitas, situs.

Vbique & in his pro resolutione perfecta quærenda erit postea particularis cuiusque substantia, quantitas, qualitas, locus, tempus, &c.

Caussarũ distributio in continentes præcedentes atque extrinsecas ex ante dictis colligitur. Axiomata primaria etiologicæ disciplinæ.

Sunt igitur tum in materialium ordine, tum formarũ essentialium caussæ quædam continentes & proximæ, aliæ præcedentes internæ, aliæ rursus effectrices extrinsecæ. Continentes caussæ vix aliter ab ipso composito differunt, quàm vt elementum ab eo quod ex elementis constituitur. Vbiq; autem attestantur orta suis principijs,& caussæ effectus indolem præ se ferunt. Vbique rursus sublata caussa proxima & necessaria,effectus tollitur,eadem posita cum necessarijs cæteris poni & effectum ratio dictitabit.

Digressio ad sphæræ cõpositionem in anima rationali; sumpto initio à Circulis quæstionũ compositissimarum practicæ & problematicæ, quos deferentium nomine comprehẽdemus. Rerum etiã simplicissimarum occulta maximè multiplicitas. Pluralitas ordinũ in rei simplicis resolutione ex occulta illius multiplicitate efflorescit.

Sed ne vlterius progressuri in ipsum vestibulum impingamus,discutiẽdum est aliud quiddam cuius vt plurimum confusa apprehensio inexercitatos animos ad rerum resolutionem accinctos à primo quoque discursionis stadio remoratur. Nam quòd quæstio practica, iuxta actiuæ formæ atq; passibilis multiplicitatem, plurium quoq; resolutione indigeat, similiter & propositio quælibet iuxta terminorum differentias, notum satis ex antè traditis puto: sed nunc & in rerum quæ considerantur abstractim resolutione simplicissima (sic enim respectu compositiorum cæterarum appellatur) etsi res ipsæ natura sint simplices; iuxta tamen varietatem conceptus in animis nostris,iuxtaq; respectus oppidò differentes, nescio quid sibi occultę propemodum compositionis asciscunt; vnde & eius analysis vel synthesis,cui canones reliqui sint seruituri, non solum ordines plures, sed & multiplicem faciem nasci oporteat, quæ tamen omnes ad communissimam vnam paucis hisce axiomatibus comprehensam optimè reducuntur.

Omnes quæstiones ad simplicissimam reducendas. Simpliciter propositarum rerum multiplicitas quo pacto examinetur. Simplex & cõpositum natura quid dicatur. Simplex & cõpositum penes conceptũ animi.

Siue igitur nudæ res primum,siue connexim in propositione qualibet, eáque vel speculatrice tantum vel practica proponantur; vbique ad simplicissimos tandem terminos, iuxta doctrinam Canonis antecedentis,labi est necessarium. Hic simulatque constiteris, expendendum altiùs,num illud, cuius natura vel ratio vestigatur, simplex sit penes essentiam suam, vel compositum. Num absolutè spectetur penes apprehensionem animi discurrentis, num respectiuè ad alia. natura etenim simplex quæque vel composita res est iuxta varietatem partium,quibus eius imago sensibilis vel species est temperata: sic homo compositum quiddam ex anima & corpore.Iuxta conceptum similiter est & simplicitas & compositio; partim,vt penes ideam vniuersalem pluribus vel paucioribus se communicant; partim, vt formæ quædam in lubrico positæ, ad plura subiecta vel pauciora vel actu, vel potestate denuo referuntur.

Generalis diuisio Rationum qua rerum simplicitas vel multiplicitas obseruetur.

Quin,vt apertiùs loquar, omni simplicissimæ quæstioni subiecta materies consideratur,vel vt particulare quoddam, vel vniuersale. Vtrobique rursus, vt substantia, vel accidens.In singulis demum,vt ad maioris rursum minorisúe compositionis ambitus religatur, quod colligemus in particularibus quidem iuxta sensibilem partium diuersitatem: in communioribus iuxta naturæ vim vniuersalem in plura diffusam, quæ à sensu quidem dispersim tradita, in vnitatem trahitur per rationem.

Præcipuus labor ante resolutionẽ in vestiganda rerum occulta multiplicitate.

Erit itaque ante resolutionem vltimam atque præcipuam ille præcipuus labor (cui nunquam exhausti

satis

ſatis eſt) vti rem omnem à ſenſu vel intellectu examines, expreſſæ an tacitæ quicquam multiplicitatis obtineat; cuius nimirum nomine & reſolutionũ ſeries futura ſit multiplicior. Facillimè etenim de homine percunctáti dictitat ſenſus; ex anima conflari & corpore: rurſum ex plurimis inſtrumentis corpus. de animali quoque dictat intellectus ipſum ad hominem & bruta promiſcuũ; à plátarum vero vel lapidum commercijs alienum. Similiter de colore docet experientia, multis illum ſubiectis eſſe communem, albedinem paucioribus, & quo ad partium compoſitioné compoſitius eſt corpus humanum, vel animalis alterius quàm plantæ: ſtructura quoque deformior plantis quàm ſit lapidibus atque metallis; & horum rurſus non æquè cópago ſimplex quàm ſimplicis eleméti. [a] Prolixior ergo erit & reſolutio hominis, quàm plátæ ſecundum partes; multiplicior coloris quàm albedinis; ſimplicior verò ſanitatis quę concernit corpus humanum tantum, quàm quæ & hominé promiſcuè, & animalia cætera. [b] Vidétur itaque ante extremas illas rerum ſyntheſes ſiue analyſes, trina dimenſione perficiundas, confuſæ quædam aliæ diſcurſuum ſpecies partim analyticæ, partim ſyntheticę; vel circulares etiam incipientibus obuerſari; quarum vna ſit rudis maximè & omnium prima [1] propter ordiné quæſtionum; vbi ex quæſtione practica in problematicam fit diſſolutio; ex hac in ſimpliciſſimas alias, vti ſuperius eſt demonſtratum. [2] Poſterior propter immerſam rebus multiplicitatem ſit inſtituta in quæſtione ſimplici, eò potiſſimum ſpectans, vti ſciamus de rebus ſingulis, quàm ſæpe pro harum veſtiganda natura, fieri debeat diſcurſus ille poſtremus & perfectiſſimus in triplicem dimenſionem, ſcilicet cum nexu triplicis ſcalæ, quarum tractationem omnem à ſequenti canone protinus ordiemur: nam hic poſtremus animorum eſt ille circuitus inter reliquos anteſignanus. Quare & priores hoſce circuitus rudes tátum & confuſaneos rectè miniſtros vel progymnaſmaticos diſtinctionis gratia, vt appelles licet. Sunt enim in iſtis obſcuri tantum aſcenſus, deſcenſuſque characteriſmi, vias quodammodo ad gubernatricem alteram diſcurſionem præparantes, vnde & ſuam accipiunt à ſenſu, ſuá ab intellectu portioné, nonnihil etiam fortaſſis à Ratione. Sed quicquid per haſce rudes cóuerſiones eſt inchoatum, id ſequés [3] poſtrema & princeps excipit, progreſſuque triplici in longit. latitu. & altitudinem funditus elaborat; ſic omnia penetrás atq; colluſtrans, vt huic tanquam Phœbeæ lampadi in finitorem altius ſublatæ nihil effugiat, nihil iſtius oculis tectum, nihil in hac natura inferiore dici fingiue imperuium meritò poſſit. [c] Verũ ſi fortè dictum obſcurius viua tabella melius aſſequaris, licet tibi velut erraticæ ſtellæ tres orbes ita connexos depingas in animo tuo, vt ſit exterior, velut deferés [1] augem primæ & rudi maximè conuerſioni adæquata; Interior [2] medius pro ſecundo circuitu ſit, vti excentricus lunæ, vel vt deferens medius, qualis in Homocétrepicyclo Solis: Poſtremus & [3] minimus inſtar Epicycli corpus erronum maximè determinato circuitu in longitudinem, latitudiné, & altitudinem promouebit, vbi tamen nihilominus ſui adhuc ſunt particulares orbes & circuli. Habet enim vnaquæque conuerſio plena ſuos aſcen-

a Quo quicquã eſt cõpoſitius, eo & eius reſolutio compoſitior.

b Concluſio. Ante diſcurſiones determinatas triplices in longit. lati. & altitudinem confuſiores alias præmittendas: quarum hæquidẽ ad deferentes circulos: illæ ad Epicyclũ pertinebunt.

1. Prior circulus cæteris maior ceu deferens augis.

2. Circulus eccentrico comparabilis circa rerum ſimpliciter propoſitarum occultam multiplicitatem.

Priores orbes in ſphæra animi rudes & confuſanei.

3. Circulus Epicyclo comparabilis circa determinatiores aſcẽſus, deſcẽſuſque, & circuitus in quæſtione ſimpliciſſima.

c Sphæræ animi rationalis compoſitio.

1. Deferens abſidem.

2. Deferens epicycli ſiue eccentricus.

3. Epicyclus.

Partes cõuerſionis vniuſcuiuſque.

Epicycli particulares orbes, de quibus supra obiter dictũ est, fusius vero in sequẽtibus demõstratur

ſus atque deſcenſus velut partes & Hemiſphæria axe medio interſtincta. Habet & orbis minimus particulares alios penes ordinis reſolutionem ac compoſitionem, qualis in illo inſtrumentorum ſyntagmate à nobis quoque depicta eſt ſupra in calce ſecundi libri.

PRIMA ET ANTIQVISSIMA CIRCVLORVM COMPOSITIO in Sphæra Planetæ ſublunaris ſeu rationalis animæ.

A Aſcenſus.
A Aſcenſus.

B Deſcenſus.
B Deſcenſus.

DEFERENS MAIOR EXTERNVS ATQVE CONCENTRICVS.

Similitudinis ratio in Sphera animi cum planetarum ſpharis.

Atque vt demum externus ille & alter interior deferens, ambo vnius Epicycli gratia deſtinantur; Epicyclo tamen potiſſimum ſtella velut carpento inſidet: ita & rationalis animus circa priores tantum circuitus hærẽs, nihil adhuc determinatum videt, ſed vaſtam duntaxat machinam internæ alteri minori quidem, ſed inter cæteras abſolutiſſimæ conferentem: cum huius tandem ſolius pręſidio ex opinionum tenebris, ceu crepuſculo matutino in plená ſcientiæ lucem ſublimis aſcendat. De prima igitur & rudi maximè conuerſione dictum eſt fuſius ſub prima auſpicia tertij libri, nunc, vt de ſuccenturiata altera atque miniſtra interiore doctrinam ſimiliter compendio demus; hæc per tabellam fortaſſis altius inſidebunt.

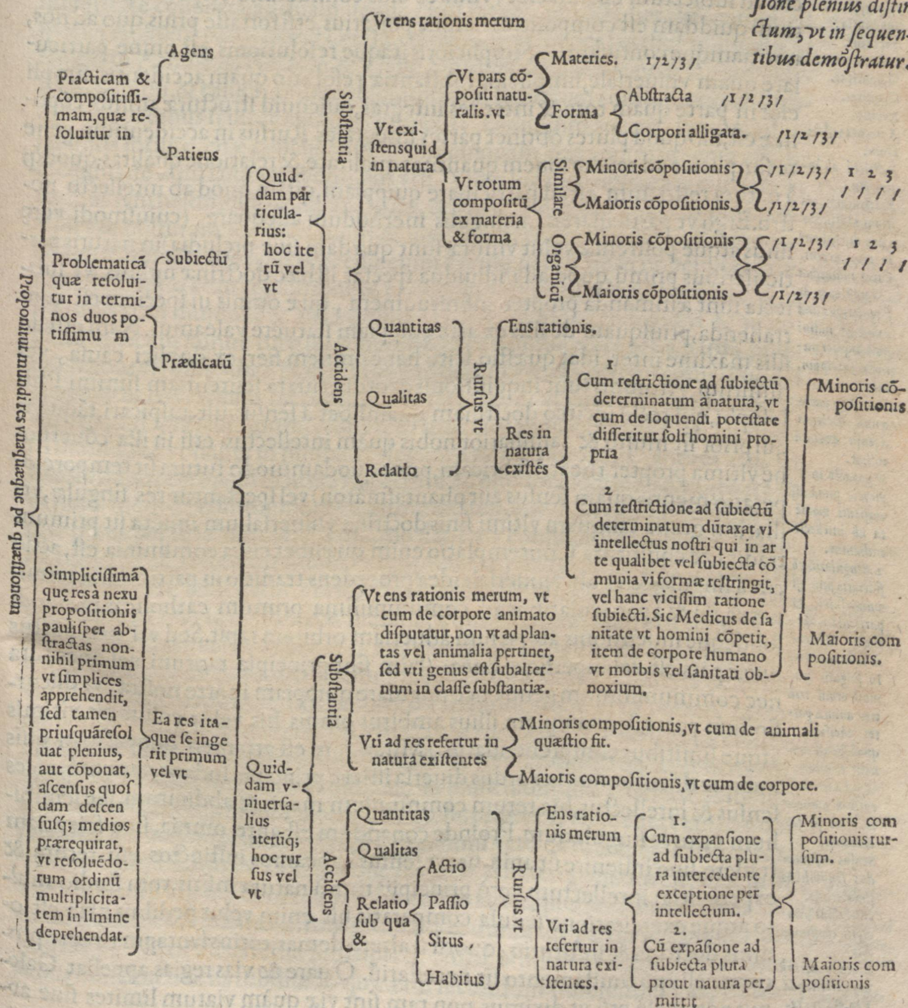
Prima & cõfuſiſsima cõuerſionis ratio primo capite tertij lib. Secunda conuerſionis ratio per eccentricum.

Exte-

1.
Exterioris Deferentis Circuitus.

2.
Circuitus atque extensio deferentis interni siue Eccentrici

3.
Extrema huius circuli excipiunt orbẽ tertium vel Epicyclum trina dimensione plenius distinctum, vt in sequentibus demõstratur.

Circum-

Circumfer nunc oculos animumque in partes singulas à primis ordinibus vsque ad postremos; sic enim ista digessimus, vt quæ sint minùs cõposita, quæque ex resolutione in longitudinem pauciores ordines trahant, eadem huic tabulæ sint & secundum naturæ ordinem prima. Nam etsi alioqui posterior sit forma suo subiecto, illam tamen hic proponimus non absolutè, sed cum respectu ad subiectum cui inhæret; vnde & eius consideratio respectu præcedentium quiddam est compositius naturæ posterius, etsi fortasse prius quo ad nos, notitiamque confusam. Simplicioris itaque resolutionis est omne particulare quàm vniuersale, simplicior substantiæ resolutio quàm accidentis, simplicior in parte quàm toto; & inter res integras, quicquid structuræ minùs cõpositæ est, illo quod plures obtinet partes integrales. Rursus in accidentium genere simplicior ad resolutionem quantitas qualitate, & relatione qualitas; quodq; à natura restrictum est ad particulare quippiam, quàm quod ab intellectu nostro. Ergo vt particularem in singulis methodum assequare, (cuiusmodi verę illius atque postremæ velut vmbræ sunt quædam siue pręludia) in naturis particularibus primũ, quod ad indiuidua spectat, isthæc doctrinæ nullius vt subiecta sunt æstimanda propter infinitudinem, quæ omnis in speciem est contrahenda, priusquam de illis ex arte quippiam statuere valeamus. Nam etsi de illis maximè intercidat quæstio, scito hanc omnem fieri ex duplici causa, vel nimirum, vti omnis sunt inquisitionis exordia: (iuxta sententiam summi Philosophi, qui rectè idcirco doctrinam quamlibet à sensu vult auspicari, tãquam qui prior sit multò & familiarior nobis quàm intellectus; etsi in illa cõuersione vltima propter theatri fabricam, prior quodammodo futura sit tempore, operatio mentis quàm sensus aut phantasmâton) vel spectantur res singulæ, vti illarum gratia tanquam vltimi finis doctrina vniuersalium inuẽta sit primum tradita, & constituta. Contemplatio enim quælibet circa communia est, actio circa singula; & vt ab vniuersali idea procedens traditio in particularia terminatur, ita & à particularibus ad communissima primum catholicæ methodi solidęque inuentionis auspicium aduersam orbitam rapit. Sed vti nec pũctus lineæ pars est, vel superficiei linea: (cùm sint principia tantum vel fines) ita nec communissimum genus, nec singulare quippiam in arte nostra, vt discursionum pars est (quanquam illius ambitus omnis his velut columnis vltimis atque limitibus comprehendatur.) Mirandum est attamen quopacto in ipsis quoque discursionum exordiis diuersa isthæc principia ludant, varientq; vices sensus & intellectus, hic rerum communium magis & abditarum, ille sensibilium prius & singularium. Proinde conandum est ante omnia, siue scientiam tradere, siue inuenire sit animus, vt sensus habeamus instinctos vsu rerum & experientia: intellectum verò principiis tum à natura insitis, tum studio multo atque exercitatione sedula comparatis; his enim velut pedibus nixa est omnis doctrina & institutio; quorũ si alterũ demas, totius syntagma ruere protinus velliq; à fundamento sit necessariũ. Quare & vias regias appellat Galenus non malè, etsi vt diximus, non tam sint viæ quàm viarum limites siue auspicia

Præcepta secundæ conuersionis per Eccẽtricũ orbem ex antecedente tabula.
Forma.
Materies.
Particulare.
Vniuersale.
Substantia.
Accidens.
Pars. Totum.
Quantitas.
Qualitas.
Relatio.
A natura restrictum.
Restrictũ ab intellectu.
Particularis omnium Methodus circa discursionẽ in orbe Eccent.
Circa indiuidua
Quæstiones de singularibus maximè & indiuiduis duplici ratione suscipiuntur.
1. Quo pacto omnis doctrina à sensu exordiũ trahat.
Quopacto in Epicyclo pima discursionis momẽta ab intellectu trahantur.
2. Singulariũ cõsideratio finis est vniuersaliũ, & particularis Methodus Methodi communioris.
In singulis primorũ orbiũ triũ tres animæ partes vicissim quod sui est muneris exhibere.
Quid ante discursum omnem maximè sit faciundum.
Sensus instituendus sensibilibus simulachris.
Intellectus principiis confirmandus.
Ratio in discursibus exercitanda.
Viæ Galeni regiæ.

ſpicia prima; quibus ſi noſtra acceſſerit facultas Cyclognomica, ad veritatis inuentionem nihil quod deſideres vltra eſt. Scandēdum eſt itaque à multis particularibus paulatim ad vniuerſalem ſpeciem, priuſquam vlla cognitio in animis ſtatuatur. Nam cùm Platonem videris ſanum, & Socratem ſanum; idéque de pluribus aliis eiuſdem ſpeciei, mox ſanitatem quandam communiorem in animo fabricamus, cuius ſit ſpecies in apta partium cōſtitutione in actionum integritate collocata; ad quam denuo cùm intuemur rectè per deſcenſum ad ſpeciei eiuſdem particularia cætera, colligimus, velut per ſyntheſim; quādo ſit ſanitas in Achille, & Hectore, & Vlyſſe. Similiter cùm hominem ſanum videris, & equum, & canem, ordine reſolutorio ad ſanitatem communiorem incedimus; quatenus ſcilicet animali competit: conuerſimq́ue per ſyntheſim ex ſanitatis intuitu, quæ cunctis animalibus tanquam communis inuenta eſt, iudicamus de aſini ſanitate, leonis, aut vrſi. Vides hic ilicò obſcuram quādam in foribus ſyntheſim, obſcuram analyſim, & vtriuſque conuerſionem mutuam. Vides & miſturam ſenſus, rationis, & intellectus, vnà cum orbis inſtrumentarij velut ſubnaſcente typo. procedit enim à ſenſu potiſſimum imperfecta quædam deſcriptio cum reſolutione & epilogiſmo; ab intellectu notionum expreſſio rudis cum diuiſione & analogiſmo; à ratione denique epilogiſmi & analogiſmi in vicem adhuc turbata conuerſio. Hæc ſi probè perceperis, parua in ſequentibus eſt difficultas. Nam vt ſubſtantiarum genera percurramus: quod ſi proponitur ens rationis merum, nulla fit reſolutio: vt cùm de homine quæritur vti quid ſpecialiſſimum. Non enim tunc eius ſunt veſtigandæ cauſæ, vt eſt in natura, ſed vt habet in ſubſtantia locum; vnde & rationalis tantum eius fit diſſolutio, vel compoſitio iuxta reſpectum ad inferiora indiuidua vel genera ſuperiora. Idem de communioribus eſto iudicium; ſiue de accidentibus rurſum, ſiue rebus per ſe ſubſiſtentibus mentio fiat. Pars compoſiti naturalis, ſi materies tantum eſt, reſoluitur ſolum in magnitudinis partes, quibus continua eſt, & ab intellectu concipitur. Formæ quoque ſimpliciſſima eſt reſolutio in partes quaſi extenſas iuxta ſubiecti materialis quantitatem: nam etſi propriè ſit indiuiſa, ſic tamē velimus nolimus imaginatione cōcipitur; vt queādmodum totius organi ratio ex multis partibus probè coagmentatis inſiſtit; ita & forma vnica ex particularium formis innumeris abſoluta; atque vt ex potētia materiæ perfectio naſcitur (quam iuxta Phyſicos actus totius ſiue ἐντελεχεία concomitatur: ita ad notionem ſyndromis materialis ex reſolutione; deprehenſam) vis quoque formæ interioris extenſione in plura diuiſibilis eluceſcit. Habet & præter hanc, diſſolutionem alteram in cauſas priores & elementa; cuiuſmodi facilè ex illo aceruo primarū claſſiū 3. potiſſimū verò ex metaphyſicis eruetur. Totum compoſitum ex forma atque materie, ſi heterogeneum eſt, ſolui in diuerſa primum organa debet; & horum rurſus vnumquodque in ſimilaria. Si, quod inquiritur, ſimilare tantum eſt, maiores duntaxat partes in minores ſoluuntur, vel vſque ad externa principia & cauſas omnium primas, annectitur rebus inſtrumentariis ſubdiuiſio quædam ſecundum differentias loci, ſed ho-

Confuſæ adhuc diſcurſionis circulus à particularibus ad vniuerſalia, & ab his rurſum ad particularia.

Vbiq; character aſcēſus deſcēſus atque circuitus, vbique Analyſis ſyntheſis per intellectum ſenſum & rationē.

Epilogiſmus.

Analogiſmus.

Diſcurſionis per Eccentricū vberior exageſis.

1. Ens rationis quo modo inquiratur.

2. Materiei nudæ reſolutio.

3. Formæ reſolutio iuxta materiæ extrinſecā faciem.

ἐντελεχεία.

4. Totius compoſiti reſolutio.

5. Organicarū partiū reſolutio.

6. Similarium reſolutio.

Locus & tēpus.

mogeneis secundum tẽporis interualla, de quibus postea. Omnis itaq; specierũ analysis vel est vti totius in partes & elemẽta, vel vti effectus in causas siue principia. Formarum accidentalium resolutio propter respectum quẽ ad subiecta residem seruant, magis quoque cõposita requirit, & ordines plures, subiecti scilicet primum, quando nimirum iuxta illius extensionem hæc omnis sit distributa, nec contẽplari quantitatem vllã absque materie, neque figuram aut qualitatẽ absque subiecto possis; nisi vim feceris rationi per intellectũ. Quantitas omnis in magnitudinis partes est diuisibilis, numerus in discontinuas, in continuas linea, corpus in superficies. Qualitas quod si à natura ad vnam sit speciem inter substantias determinata, iuxta illius imaginem diuidi variéque componi debet, vt cum loquendi ridẽdíue facultatem excutimus, quò huius reperias causam, dissolue humanam speciem, ac deinde perlustra partes singulas, iuxta discursum dimensionis triplicis quam mox trademus. Nec defuturum puto vnde & causam rei & veritatem methodo consequaris. Quod si tute ipse formam reuinxeris, vt fere in artibus solet, soluenda est forma pro eius subiecti natura, cui hanc alligaris; vt cum sanitatem retuleris ad corpus humanum, non est quod brutorum corpora seces, nisi quatenus similitudinem mutuam vsus in vtrisque docuerit. In relationum indole vestiganda non tenuis labor, oportet enim resolui & id quod est, & alterum cuius id esse dicatur. Hæc rursus si solum sint entia rationis, vt patris ratio vel filij, in res rationis quoque dissoluitur: sin ita concipitur vt in natura subsistat, quemadmodum actio omnis vel passio, tum quia actio fit ex agẽte in passum, eademque vel in contiguum, vel medio distans, hic statim passibilis rei faciunda est resolutio, mox & ipsius agentis, sæpe adeò ipsius medij; quod vtrumque cum dissidet, intercedit. In singulis spectãda est propter dimanationem quadruplicem, primò formarum vis quæ actioni præsidet, deinde spirituum quorum vehiculo ducitur, propter vtrumque syndromis materialis totiusque subiecti sensibilis, ex cuius φαινομένοις scilicet interior illa se manifestet. Vt cum de causis visionis & rebus opticis disputatur, resoluendus est oculus in partes similes atque dissimiles; similiter & lucidũ omne vel coloratum in differẽtias suas, postremò & elementum intermedium vt aër vel aqua. Vbique ferè illa concurrent quatuor expendenda in agente colorato vel lucido: primum vis dispersiua radij visus, vel eundem recolligens; deinde & spiritalis quædam aura pertenuis; postremo & densitas vel raritas, quædã æquabilitas vel inæqualitas, cum subiectæ substantiæ materiali effluuio, quale tamen in omnibus Physici non admittunt. In oculo quatenus patitur spectanda est visus potentia, spiritus quoque ab organo suo ad analogiam immutatus, qualitas organi & structura vniuersa. In aëre similiter spectanda vis insita primum, deinde & ascititia, motusque & positiones atomorum ad explendum vacuum; quorum omnium proportionibus adinuentis natura totius actionis confestim & passionis emerget. hæc de rebus hactenus sub nomine minùs communi. Lõgè istarum methodus est intricatior, quando vniuersalis proposita quæstio est, & iam non de ho-

7 Formarũ accidentalium resolutio.

8 Quantitatis resolutio.

9 Qualitatis resolutio. Qualitatis à natura restricta.

Qualitatis restricta per intellectum.

10 Relationum Analysis compositissima.

Exempli resolutionis in visionis vestigandis causis.

11 Vniuersaliũ resolutio.

de hominis natura solius sed animalis, aut corporis; non de sanitate solius capitis vel lateris, sed totius molis: vel etiā nō hominis tantū, sed & animaliū cæterorū. Nā prout vnumquodq; cōmunius in animum subit, eò in plura est dissoluendū, iuxta nimirū particulares ambitus in toto genere cōprehensos. Sit enim qui medicinā struere vel à fundamēto velit, finis illi est sanitas, prout illam in humano duntaxat corpore tueatur: id corpus quia vnius in singulis est speciei, vna tantum resolutione indiget, totius in partes atq; principia; ad cuius symmetriā postmodo & formę extēsio sit aucupāda, tā quæ naturę indigena est, quàm qualis iuxta finiū diuersitatē à discurrente artifice inter aduenas assignatur. Interim quia in specie vnaquaque propter structurā sensibilē cōpositio reperitur, ideo & species respectu partiū vt quiddā cōmunius se representat: quare & de sanitate vel morbis humani corporis cōmunis est cōsideratio, particulares alias ad inuentionē sui prerequirens, primū in partibus cōpositionis, deinde & in pluribus indiuiduis. Itaq; minoris resolutionis est quæstio de morbo capitis, vētris, aut splenis, quā si totius corporis affectiones recensere sit libitū; hic enim cunctarum partiū resolutiones sunt faciundæ, illic paucarum vel vnius tantū. Similiter in Ethica disciplina, si quis de sola fortitudine disputarit, virtutem hanc vnicam in membra diducet: sin totam eius philosophiæ partem velit absoluere, non de vna fortitudine tantum, sed & de temperantia, æquitate contendens, tot resolutionum ordines voluet, quot sunt virtutis illius species de qua suscepta est disputatio. his enim à sensu collectis accedit rudis descriptio cum epilogismo, quibus obuius intellectus ex axiomatibus paucis per diuisionem & analogismum totius negotij subobscuros circuitus ducet, vt & particularis doctrinæ & vniuersalis idea crassiuscula protinus efflorescat. Cuius illa potissimum amussis & regula est. Quod si ex particularibus aliquot in vnitatem collectis imago quædam doctrinæ siue naturæ communioris exurgat, quæ deinceps reuulsa ad res inferiores cæteras vultum non immutet, ea constans est, legitima, & à veritate indiuidua hác tuto amplectimur. Quod de substantiis communibus dictum est, eadem serie ad accidentia referatur. Aptandi sunt enim tot resolutionum ordines passim, quot subiecta sunt numero, quibus proposita forma vel per naturam, vel per intellectus arbitrium alligatur. Omnium itaque quæstionū illa est simplicissima, quę pro infima specie substātiæ cuiusque suscipitur; præsertim si de parte eiusdem vel principio solo. Compositior est è diuerso de accidentalibus rebus, præsertim propositis sub notione cōmuni. Sed longè cōpositissima etiam inter quæstiones de rebus nudis, quæ relationē euidentē sibimet implicarunt, quarūq; natura nō absq; extremorum differētium cōparatione perdisci solet. Quod si doctrinæ iam traditæ, exēplum viuidius voles, huius paulisper nostræ inuētionis primordia contēplare; quia etenim pro doctrina ordinum resoluere potissimum atque componere doceamus, vtrumque hoc genus scrutamur ilico tanquam ex materiæ sinu; quare & hoc capite is fuit præcipuus scopus, vti

Medicinā à fundamento quopacto per methodū extruamus cōfuse primū per circulos ampliores.

Moralis doctrinæ inuentio per eandem methodū penes ideam rudem adhuc & vniuersalem.

Amussis inuentionū præcipua.

Cōclusio summaria ad quā spectat potissimū totius Eccentrici reuolutio.

1. Simplicitatis & multiplicitatis ordines inter quæstiones de rebus abstracti dadas.

2.

3.

Probātur eadem per huius artis Cyclognomicæ inuentionem.

 demon-

demonſtraremus quàm multæ eorũ ſint differẽtię,quæ vel analyſi,vel ſyntheſi ſeſe obnoxia fateantur. Illis repertis aſcenſu deſcẽſuque confuſaneo primum, deinde magis magiſque determinato, per plenioris Methodi triplicem viam, iuuantibus ſenſu, ratione, & intellectu. Dedimus & modos particulares ſingulis,numerumque & ordinem, quibus pro naturæ vultibus variis variè reſolui & colligi poſſint.

4 CANON QVARTVS, DOCENS EXPLORARE IDEM SVBIECTUM paßibile ,iuxta diſcurſum Phyſicum, in latitudinem magis ab imaginatrice potentia profluentem.

	2	
–	–	–
	1	
–	–	–

Diſcurſus Phyſici ratio in latitudinem Epicycli, virtute potentiæ imaginatricis potiſsimũ, per ſenſibilia ſimulachra Claſses prædicamẽtales vel categoricas diſcurſui phyſico maximè conuenire; vti claſſes entiũ Metaphyſicas diſcurſui ab intellectu.

a Formæ indagatio Phyſica.

b Materialis formæ examen Phyſicum.

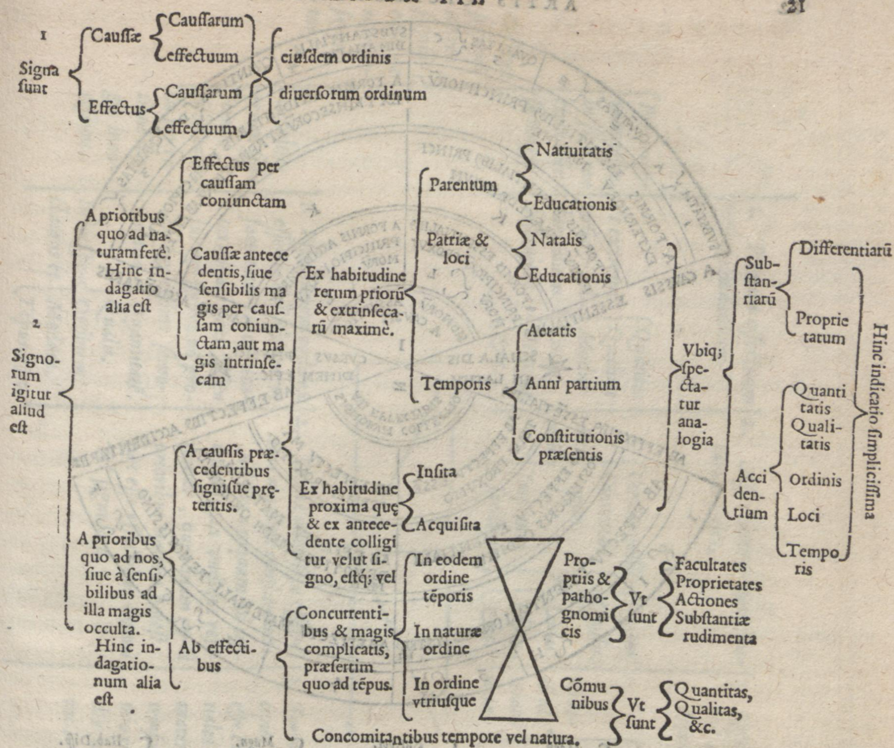
c Sũmaria ratio diſcurſus Phyſici. Signorum ſignatarumque rerum variæ partitiones.

NVNC vt à duobus orbibus,quos tantum velut miniſtros ac deferentes fecimus,ad integritatem principis ſphæræ vel epicycli vlteriùs procedamus; pro Canone quarto prædictis ille ſubiungitur; vt omnẽ diſcurſus in longitudinẽ exporrectá ſcalá,tranſuerſa quadam altera velut in latitudinẽ,interſtinguamus;viáq; ſignatam cõceptu metaphyſico per ſigna ſulcemus ſenſui manifeſta: horũ collectio eſt omnis ex illo aceruo Generum decẽ,Græci Categorias vocãt. Eſt ergo & hæc diſcurſio prorſus ætiologiſtica, quando ad cauſæ effectuſq; notitiá feratur omnis, velut vltimũ ſcopum. Eius coordinatio nihil eſt aliud , quàm ſimiliũ ac diſſimilium ſignorum ad cauſæ abditæ notitiá bellè inſtructus exercitus.[a] Vis formæ interioris ſola ratiocinatione colligitur, ducta quádoq; à formis inſenſibilibus, cæteris nunc remotis,nunc propioribus: quarũ tamen omnis prior inuẽtio ex ſenſibilibus formis elicitur. [b] Formæ materialis examẽ à ſenſu fermè depẽdet,niſi cùm à poſteriori ducere argumentum voles,ex formæ ſcilicet intrinſecæ neceſſitudine. [c] Sũmatim verò materies materiẽ indicat,forma formam: forma materiẽ;materies formá; facta relatione potiſſimùm ſecundum idem genus, ſpeciẽ: effectum,cauſam: ſubiectũ, accidẽs: ná & quãtitas prioris, qualitatẽ poſterioris inſinuat,vel è cõtrà: ſimiliter & qualitatẽ qualitas, locum locus, & ſic de cæteris. contraria paſſim cõtrariorum ſiue pugnãtium, ſimilia ſimilium ſunt argumẽta. Oſtẽdit vbique vel cauſa effectum,vt pater filium: vel effectus cauſam,vt filius patrem: vel cauſa eiuſdem effectus cauſam,vt materies formam; parentis qualitas,ſeminis qualitatẽ;vel effectus effectum eiuſdem cauſę,vt frater fratrẽ inducat; vt principum diſſidia, per parelios; ſeditiones populares,per terræmotus,& inundãtum fluminum impetus portẽduntur. Omne itaque ſignum vel à cauſa eſt, vel ab effectu;à cõcauſa vel effectu eiuſdẽ cauſæ: à cauſa rurſus vel propinqua vel remotiore;ſimiliter ab effectu vel proximo vel poſteriore; in ſingulis ducitur ſimilitudinis diſſimilitudinis ratio ex aliquo generũ decem, ſubſtantia, quantit. qualitate, &c. Similiter & ſignatorũ aliud eſt cauſa vel effectus;cõcauſa vel effectus eiuſdẽ cauſſæ;& horum effectus cùm ſignificatur, vel formalis vel materialis exiſtit: cauſa quoque ſignificata per effectum vel aliam cauſam vel forma eſt, vel ipſa materies.

Signorũ genera.

Signatorum genera.

Signa

In hac tabella totam vides latenter inclusam caussarum omnium atque effectuum seriem, sub nominibus signi atque signatæ rei: quam rectè Galenus pro morborum indole perscrutanda, ad ternarium visus est redegisse; dum ait, signorum seriem, partim ab excrementis trahi, siue substantiarum rudimētis, (quorum rursus quantitatem, qualitatem, tempus, & habitum contemplamur) partim ab actionibus, partim denique à passione vel passibili qualitate. Sed loquitur potissimùm de significatione ab effectu & symptomatibus: Nos verò transuersam scalam totius ordinis interdum sic exarauimus.

Signorum partitio per Galenum in ternarium redacta.

SVBSTĀTIA 1 ∫ A
QVĀTITAS 2 ∫ B
QVALITAS 3 ∫ C
SVBSTANTIALIS DIMANATIO 4
QVANTITAS 2 ∫ D
QVALITAS 3 ∫ E
A FORMIS ESSENTIALIB9 PRINCIPIORV̄ EXTERNORV̄ MAXIME
A FORMIS ACCIDENTARIIS PRINCIPIORVM EXTRINSECORV̄ ET REMOTIORV̄ AB EFFECTV
A FORMIS ESSENTIALIB9 PRINCIPIORV̄ PRÆCEDENTIVM K
K
A FORMIS ESSENTIALIB9 PRINCIPIORV̄ PROXV̄MORV̄ ∫ L
A FORMIS ACCIDĒTARIIS PRINCIPIO PROXV̄MORV̄ ∫ L
SIGNORV̄ ASSVPTIO A CAVSIS 1
A CAVSSIS ESSENTIALIB9
A CAVSSIS ACCIDĒTARIIS
SCHALA DIS IN LATITV
CVRSVS PHYSICI DINEM EPIC
Z SIGNORV̄ COLLECTIO AB EFFECTIBVS
AB EFFECTIB9 ESSĒTIALIB9
AB EFFECTIB9 ACCIDENTARIIS
AB EFFECTV ESSETIALI PROXVMO
AB EFFECTV MATERIALI PROXVMO.
AB EFFECTV ESSENTIALI POSTERIORIS ORDINIS
AB EFFECTV MATERIALI REMOTIORE MEDII ORDINIS TAMEN
AB EFFECTV ESSENTIALI ORDINIS POSTREMI
AB EFFECTV MATERIALI REMOTISSIMO
1 ∫ I
2 ∫ H
3 ∫ 1 2 3
4
N ∫ G
F

A { *Forma* / *Propr.* }
B { *Magn.* / *Num.* / *Ordo, &c.* }
C { *Nat.pot.* / *Habitus, &c.* }
D { *Magn.* / *Num.* / *Locus, &c.* }
E { *Hab.Disp.* / *Nat.pot.Im.* / *Paß.paß.qu.figura.* }

1 Subst. { I { *Differ.* / *propriet.* }
2 Quãtit. { H { *Magn.* / *Num.* / *Locus situs* / *Tempus* }
3 Qualit. { 1 / 2 / 3 }
4 Substantialis dimanatio.

2 Quãt. { G { *Magn.* / *Num.* / *Ordo locus* / *tempus* }
3 Qualit. { F { *Hab.Disp.* / *Nat.pot.* / *paßib.qu.* / *Figura.* }
K *A formis accidentarijs principiorum præcedentium.*
{ L *Similarium* / *Instrumentariorum* }
{ L *Similarium* / *Instrument.* }

Circa tabulæ centrum illorum series statuatur quæ vel concaussæ in eodem ordine videbuntur, vel effectus eiusdem caussæ.

Ascensus, descensus atque conuersio in scala physica.
Alia signorum diductio circularis priore magis effusa.

Vbique est rursus quidam circulus, quædam synthesis, quædam analysis, quæ cuncta ex ante demonstratis facilè colliguntur. Vel si eiusdem scalæ physicæ figuram magis explicatam voles formam essentialem, cui vestigandæ potissimum labor omnis incumbit, signorum medio tanquam centrum collocabis; cui sanè signorum ordines ductos à circumferentia vndique sic explicabis.

Ordines signorũ ad res significatas gemini referuntur.

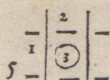
- Priores & manifestæ in sinu materiæ à sensu magis
  - 1. *Primum effectuum concomitantium.*
    - Vt excremẽtorũ & substantialium defluuiorũ.
      - Quãtitas
      - Qualitas
      - Modus
      - Locus
      - Tempus,
      - &c.
  - 2. *Affectionum complicatarum series.*
    - Vt rerũ
      - Continentiũ
      - Contentarum
      - Impetum faciẽtium
    - Quant.
    - Qualit.
    - Locus
    - Tẽpus,
    - &c.
  - 3. *Signorum præcedẽtium vel à rebus extrinsecis desumptorum.*
    - Vt rerũ alterantium
      - Naturalium
      - Præter naturã
      - Neutrarum.
    - Subst.
    - Quãt.
    - Qual.
    - Locus
    - Tempus.
- Occultiores in sinu formæ substantialis per rationẽ magis innotescunt.
  - 1. *Effectionum ordo ex essentia defluẽtium vt facultates, proprietates & actiones: videntur & figuræ nõ procul hoc ordine semouendæ.*
    - In his spectamus et
      - Quantitatẽ.
      - Qualit.
      - Ordinem.
      - Modum.
      - Tẽpus, &c.
  - 2. *Formæ intrinsecæ essentiam maximè constituentes. Ad has tanquam ad centrum signa vndique referuntur, quanquam & à prioribus naturæ potest hæc esse effectibus cæteris vel signi loco.*
  - 3. *Formæ symmetricæ principiorum præcedentium & extrinsecorum, essentiales tamen, quæ vti in materialibus formis extrinsecis tanquam in gremio resident, ita & ab illis insinuantur proximè.*

Hæc rursus in arte nostra vel sunt
- Salubria
- Insalubria
- Neutra

vel
- Necessaria.
- Pathognomica.
- Non necessaria.

CANON

CANON QVINTVS, CIRCA IDEM PRINCIPIVM PASSIVVM *discurrere in altitudinem docens filo magis logico, & à rationali facultate deprompto.*

Discursu tertius & rationalis à rationali vi potißimum in altitudinem Epicycli propagandus per rationales classes atque discursuũ seminaria prima

Indeterminatas discursuum rationes in Epicyclo per intellectũ factas, & vim phantasticam absoluit Logicus hic discursus in altitudinem. 1 Discursus Logici ratio & 2 3 eiusdẽ orbes 4 particulares 4.

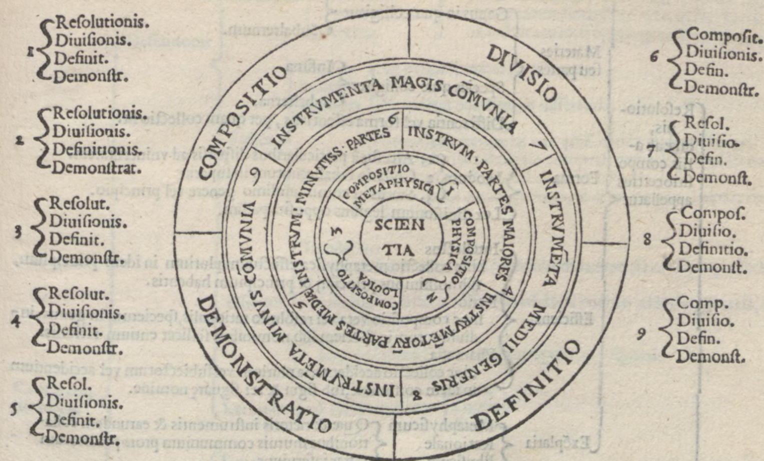
Vide claßium primam constitutionem, deinde & Tractatum de Relatione Methodica. Ascensus descensusqúe & circuitus norma in scala rationali.

SEd cùm ab intellectu subobscuræ sint notiones, sensus quoque ipsius & phantasiæ spectra fugacia; idcirco ab illorum sæpius personata specie, nunc à vero distrahi mentem, nunc in errores præcipitem labi, est necessarium: quandoquidem omnes in eo potissimùm peccant, dum ea quæ pręcedunt, & quæ consequuntur, facilè vident; postea & à successione secundum locum, vel tempus, vel formę fallacem similitudinem, dependentiæ quoque necessitudinem ilicet augurantur: proinde & effectum reijciunt in non caussam velut caussam. Quare discursionibus antedictis succedens ratio, infida phantasmata sensus componit notionibus illis infusis ab intellectu; & instrumentorum circulo, tanquam dimensione tertia in altitudinem prorogata, Methodicam sphæram luculenter absoluit. Circumuoluantur inuicem & promiscuè sese contingant orbes 4. Primus exterior quadruplicia conferat, vt sunt diuersi generis instrumenta, resolutionem, diuisionem, definitionem, demonstrationem: Sub hoc inferior circulus eiusdem generis instrumenta componat differentia penes magis minusúe commune: Interior tertius eorundem partes maiores minoresque diducat: Quartus & intimus compositionem variam, quæ vel ab intellectu in singulis est sub principij scilicet atque effectus habitudine, euidenter expressa vel à phantasia sub nominibus signi atque signatæ rei, vel demum à ratione media sub nominibus entium rationis, generis scilicet, speciei, differentiæ. Horum origo particularis atque sublimior paulò ex antecedentibus liquet; quare nec amplius immorabor. Cogitabis interim in circulis singulis suam rursus conuersionem, suam synthesim atque analysim; quorum differentias facilè scies, si illa quæ de notioribus quo ad nos, quoque ad naturam sint tradita, plenius addidiceris.

SCALA

SCALA ITAQVE RATIONALIS IN EPI-
cycli altitudinem fabricanda sculpi hoc modo potest.

De particularibus instrumenti cuiusque Methodis dicere hoc loco vel superuacuum est, abundant enim his ipsis Dialecticorum scholę, pleni sunt omnes libri, plenę doctrinarum leges atque artificum monumenta, & nos de demonstratione nonnulla adiecimus in fronte secundi libri. Vt tamen excipiam quantum sit pro compedio satis, breue hoc diagramma pro instrumenti cuiusque caussis lustrare non dedignaberis.

Instrumentis singulis suæ particulares methodi à dialecticis magis sunt accipiendæ.

TABVLAE PARTICVLARIS METHODI PRO INSTRVMENTIS SINGVLIS.

- Instrumētis singulis non minus quam cōpoſitis naturalib' ſunt ſuæ conſtitutrices cauſſæ 5.
  - Reſolutionis, quæ ab aliis compoſitio certius appellatur
    - Finis
      - naturam diſperſam atque ex diuiſiōne multiplicem in vnitatem colligere, vnde & categoriæ huius & claſſes diſcurſionum cæterę inuentionis ſuæ momentum primum obtinuerunt.
    - Materies ſeu partes
      - Genus in quo colligitur
        - Generaliſſimum.
        - Subalternum.
      - Species quæ colligitur
        - Infima.
        - Subalterna.
      - Differentia vel forma eſſentialis, per quam collectio fit.
    - Forma
      - Modus
        - 1. Aſcēſus à particularibus diſperſis ad vniuerſitatem.
        - 2. Collatio ſubalternorum in ſuperius
        - 3. Status in communiſſimo genere vel principio.
      - Lex diuiſionum legibus oppoſita paſſim.
    - Efficiens
      - Intellectus
        - hinc collectio metaphyſica effectuum plurium in idem principium, ſub nominibus principij & principium habentis.
      - Ratio
        - hinc compoſitio vera vel reſolutio rationalis, ſpecierum in genus, indiuiduorum in ſpeciem ſub nominibus ſcilicet entium rationis.
      - Phantaſia
        - hinc collectio accidentaria plurium vel ſubiectorum vel accidentium in idem commune, ſub ſigni & rei ſignatę nomine.
    - Exēplaria
      - Metaphyſicum
      - Rationale
      - Phyſicum
        - Quæ & cæteris inſtrumentis & earundem collationibus mutuis communium promptuariorum inſtar inſeruiunt.
  - Diuiſionis, quá rectiùs diſſolutionem cōmuniore vocabulo dices
    - Finis
      - naturam in vnitate multiplicē (eſt enim multiplicitas duplex continens & contēta) membratim diſcerpere tum innoteſcat.
    - Materies
      - Genus quod diuiditur, & magis commune.
      - Species vel minus commune in quod diſſolutio fiet.
      - Differentiæ per quas fit diuiſio
        - Diuiſiuæ generum.
        - Conſtitutrices ſpecierum.
    - Forma
      - Modus
        - 1. Deſcenſus à genere ad ſpeciem per differentiam diuiſiuam.
        - 2. Conſtitutio ſpecierum per differentiam conſtitutricem.
        - 3. Diuiſio rurſus inferiorū vſque ad ſtatum in ſpecialiſſimis.
      - Leges ex Platone
        - 1. Pro vitando exceſſu, ne quid nimirum ſub membrorum aliquo lateat extra generis rationē huius gratia curandum
          - Vt differētię ſint oppoſitę, ac proinde duæ, vel ad binarium faciles vt reducātur.
          - Vt vltra ſpecialiſſimam ſpeciem minimè proueharis.
        - 2. Pro vitando defectu, ne quid ſub generis ambitu ſit ſub membrorū aliquo nō cōprehēſum. cuius gratia.
          - Non ceſſandū quandiu in naturis cōmunioribus formarū diſſimilitudines pcipi poſſint.
          - Non labendū ilico à communioribus ad particularia, maxime priuſquam ordines intermedios peragraris.
    - Efficiens, ſed per reſolutioni oppoſitam viam
      - Intellectus, hinc diuiſio metaph. principij in effectus.
      - Ratio, hinc rationalis & logica, generis in ſpecies.
      - Imaginatio, hinc diuiſio Phyſica & accidentalis.
    - Exēplaria vt ſupra triplicia
      - Metaphyſica claſſis.
      - Rationalis claſſis.
      - Phyſica claſſis.

- Caussæ constitutrices
  - Definitionis
    - Finis
      - Vt res obscuras determinet.
      - Vt veræ demonstrationi medium subministret.
    - Materies seu partes
      - Genus vt materies rei definitæ
      - Differentia vt rei definitæ forma.
      - Definitum ex vtrisq; vt compositum naturale, quanquam hæ partes varient pro caussę efficientis ratione, nam metaphysicę definitionis partes sunt caussa vel effectus; Physicæ signũ vel signatum, subiectum vel accidẽs. Idem & in instrumentorũ cęteris generibus vsuuenit.
    - Forma
      - Modus in def. legitima
        - Vt genus sumatur proximum.
        - Vt addatur constitutrix differentia.
      - Leges
        - Vt omnibus conueniat nec quid contineat superfluum.
        - Vt non plutibus definitio competat quam sese extendit natura definiti, id est, si nihil ad plenitudinem desit.
        - Vt non sit per æquè ignotum, ne definitionum ineptus circulus fiat.
    - Efficiens
      - Intellectus hinc definitio metaphys. sub habitudine expressa caussę atq; effectus.
      - Ratio hinc logica differentia sub nominibus entium rationis, generis, differentiæ.
      - Phantasia hinc descriptio sub nominibus signi atque signati.
    - Exemplaria vel classes triplices
      - Metaphysica.
      - Logica.
      - Physica.
  - Demonstrationis
    - Finis vt verum à falso discernat connexusque in propositionibus subiecti & prædicati rationem assequatur.
    - Materies
      - Vnde desumatur vt loci
        - Axiomata
        - Sedes argumenti à classibus nõ nisi ratione distinctæ
          - Probabiles.
          - Necessariæ.
            - Logicæ.
            - Metaphysicæ.
          - Sophisticæ.
      - Ex qua componitur, velut integrum ex partibus
        - Antecedens
          - Maior vel assumptum.
          - Minor vel subsumptum.
        - Consequens.
    - Forma omnis in applicatione medij ad extrema consistit.
      - Modo
      - Figura
      - De quibus Dialectici plus satis.
    - Efficiẽtiæ diuersitas
      - Ab intellectu metaphys.
      - A ratione logica
        - Vt sunt legitimę demonstrat.
          - τὸ ὅ,τι
          - διότι
          - oĩs vel
            - Analogistica ab vniuers. ad particul. à caussis ad effectus traditioni commodior.
              - Syllogistica.
              - Enthymematica.
            - Epilogistica priori opposita ad inuentionem aptior
              - Inductiua.
              - Exemplaris.
      - A sensu & phantasia vt sunt magna ex parte probabiles demonstrationes.
    - Classes & exemplaria
      - 1.
      - 2.
      - 3.
      - vt supra.

In quo potissimũ vis discursus logici statuatur.

Sed quia vis omnis axiomatis quinti non tam spectetur in instrumentis singulis, quàm in eorundem collatione mutua, conandum est maximè vt hisce perceptis primum velut discursionis logicæ elementis primis, paulatim in orbis totius ascensu descensúque & peripheria teipsum exerceas. Quod vt quã dexterrimè consequaris, Primum Erotematicam methodum semper ante oculos habe. illam plerique sic diuidunt, vt primum inquirant an sit, deinde quid sit, quæ caussæ, qui effectus rei, quæ partes vel species; hæc omnia ad substantiam propius spectant: vt isthæc ad naturam magis accidentariam, quantum, quale, quomodo, quando, vbi ambigui generis videntur proprietates, cognata, & repugnantia. Nos hæc vniuersim ad 6. redegimus, sunt enim duo quæstionum genera de rebus abstractim & per se sumptis, An sit, Quid sit: 2. rursus de rebus in oratione complexim sumptis, An conueniat, Cur conueniat: 2. postremò de rebus ad actionem institutis, vel de his quæ actionis nomine copulantur, An fieri possit, & Quo modo. Ad hunc senarium pulchrè feruntur quæstionum species omnes, quanquam sint aliæ quæ ad accidentariam magis pertineant tradendi formam, quàm essentialem ac principem, vt cùm in operis cuiusque auspicio primum de nomine & subiecto negotij disputatur, de ordine partium, operis vtilitate, &c. Vnde sic lusimus:

Methodi communis siue Erotematicæ ratio per quæstiones instituta.

Prima 6. quæstionum genera.

In operis cuiusque auspicio quæ primum sint vestiganda.

Membra decem subeant animo tradenda docentis,
Subiectum, series, nomen, finitio, caussa,
Effectus, species, partes, cognata, remota.

Erotematicæ methodi cursus ad illam discursionis Physicæ officinam propius spectat, paulatim tamen ad rationalem & metaphysicam vsque prorogatur, vnde & illam hoc potius loco breuissimè comprehendi, quod & ratio facultates cæteras in se quodammodo referat atque contineat: illud verò huc propius spectat, vt cùm scientiam tibi ex demonstratione peperisse videaris, pedem non ilico figas, sed progressu in synthesim vel analysim vlterius facto, effectus effectuum, principiorum principia, rationum rationes altius inuestiges, dum ad extrema ferè pertigeris. Istic quoque fiat subinde regressus & digressio frequens, vt liquido constet num ordinis vniuersi œconomia sit optima, & in symphoniam inconcussam cuncta consentiant, nec tali vel tali posito alterum sequatur inconueniens vel impossibile, quod pluribus ad pauca respicientibus vsuuenit, dum rudiusculæ rerum species sub alia sæpe, atque alia figura se repræsentat: non minus quàm ille marinus Proteus vinclis capiẽdus, vt omnem expediat morbi caussam. Eius allegoriam longè pulcherrimam vberius alibi prosecuti sumus, & si nusquam non præterire commodè possim, cùm locus patitur, quod huius sub inuolucro doctrina ferme hæc vniuersa claudatur. Non enim cessandum, prius quàm ficta hæc simulachra deponat, vultumque naturæ proprium absque vlla metamorphoseos lubricitate commonstret. Multum huic rei artis præcepta conferent, magis tamen vt vsus & innatus animo vigor, qui sæpe percurrit citius, quàm ipsa currentis vestigia vel summus artifex deprehendat. Pro scalæ istius soliditate cogitabis insuper occurrere

Discursus Logici præceptum ante signandum.

Præceptum alterum.

Proteus rerũ natura cuius allegoriæ perpulchra ratio vberrimè post explanatur.

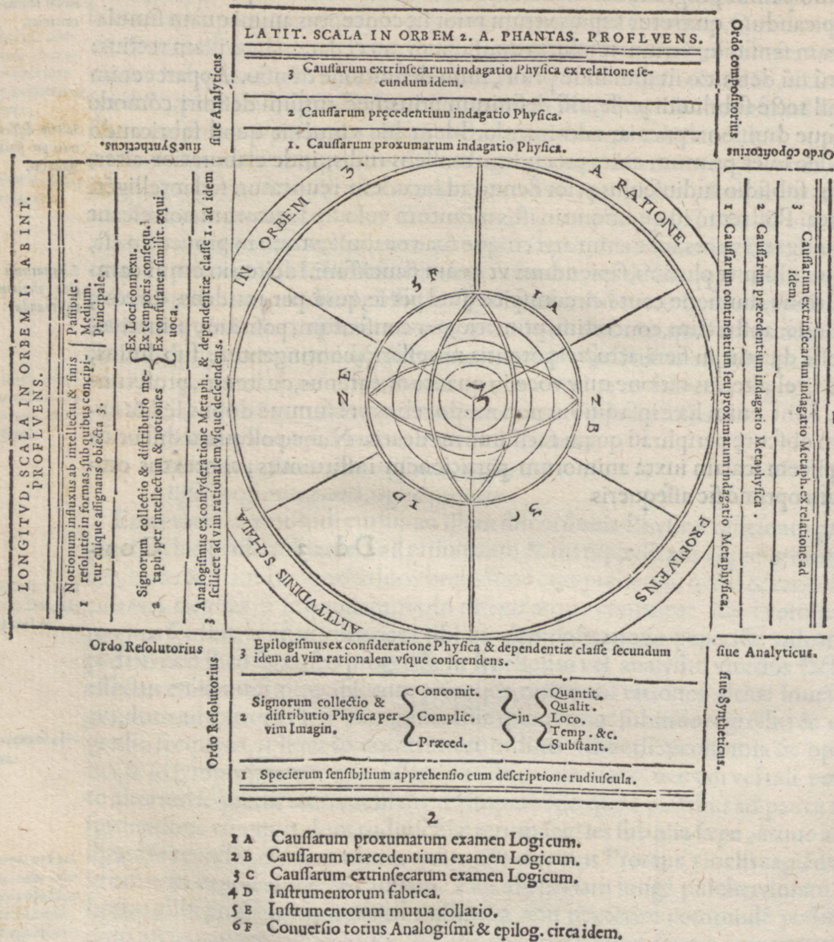
currere passim breuissimum quẽdam, sed summè admirandum noti cuiusq; & ignoti, prioris & posterioris circulum, quem nisi natura reperisset, discurrẽti animo passim progressus in infinitum foret. Cùm enim semper à notiori sit auspicandum, quæretur sæpius vtrum prior sit conceptus animi quàm simulachrum sensibile, vtrum resolutio diuisionem præcedat, an hæc illam rectius: Iterũ nũ definitio sit diuisione prior, num definitione diuisio. Apparet enim nihil rectè subdiuidi posse, nisi definitum prius: nec rursum definiri cõmodè absque diuisionis præuiæ adminiculo. Idem hic vsuuenit quod fabricando malleo solet, primum enim procuditur malleus rudis, inde elaboratior alter, cuius subsidio rudiusculus prior denuo ad incudem reuocatur. sed intelligẽti pauca. Postremò id quemque in istis monitum volo, ne logicorum horrescant peruulgatas voces, sunt enim arti cuique sua vocabula, vtque in prouerbio est, loquendum vt plurimi, sapiendum vt quàm paucissimi. Idcirco in omni compositione, diuisione, caute circumspice quid per se, quid per accidens; directè, obliquè; abstractim, concretim; primariò, per consensum; positiuè, priuatiuè; in esse dicatur, in fieri; actu, vel potentia, necessariò, contingenter; sub huius, illius, vel alterius ratione; quæ voce in quantum, eatenus, quatenus, proferuntur. Sunt enim hæc ipsa quibus non modo rebus vel summè dubiis, sed & earum obscurę periphrasi quàm facillimè medearis. Nunc postquam discursus triplicem scalam iuxta animorum partitionem instituimus, contextus omnium optimè sic assequeris.

Prioris & posterioris circuli admirandi in collatione instrumentorum mutua occurrentes.

Solutio difficultatis per similitudinem.

Limitationes logicæ plurimum obseruandæ.

COMPLEXVS PARTICVLARIVM ORBIVM TRIVM IN VNO EPICYCLO RATIONALIS ANIMAE

1 A Caussarum proxumarum examen Logicum.
2 B Caussarum præcedentium examen Logicum.
3 C Caussarum extrinsecarum examen Logicum.
4 D Instrumentorum fabrica.
5 E Instrumentorum mutua collatio.
6 F Conuersio totius Analogismi & epilog. circa idem.

Partium collatio in Epicyclo. Longit. Scala

Vnicuique dimēsioni suus ascensus, suus descensus, & sua peripheria, sed longitudinis scala simplicior cæteris, atq; epilogismo sępius fulta facit circuitum lineæ circumductæ, vel circumferentiæ circuli comparabilem. Discursus in

Latitudinis scala.

latitudinem areę circuli magis vel superficiei orbiculari quadrat, vnde & compositior paulo est huius conuersio, alteram pręrequirens vt superficies lineam. Discur-

Discursus tertij scala inter reliquas absolutissima in longum, latum, ac profundum ductilis figurá corporis sphærici plenius repræsentat. Quod si diuulsa istius triplicis scalæ extrema reduxeris, vt quæ spectaculi commodioris gratia in planum sunt exporrecta, ad sphæræ natiuæ effigiem denuò innectantur, habebis animi rationalis circuitum plenum,

Altitudinis scala.

Scalæ triplicis coaptatio in orbis vnius effigiẽ quæ Epicyclum præ se ferat.

Qui patet in præceps tantum, tenditque sub vmbras,
Quantus ad æthereum cæli suspectus Olympum.

Sed vt in cæpta semel similitudine persistamus, quandoquidem in orbe hoc sublunari animam statuimus velut erraticam stellam, imò velut orbis totius præsidem, qui res in multitudinem lapsas ad naturæ simplicioris ideas summa pernicitate componeret, interque tot fluctus, tam varios fortunæ lubricos flatus,

Anima velut erratica stella.

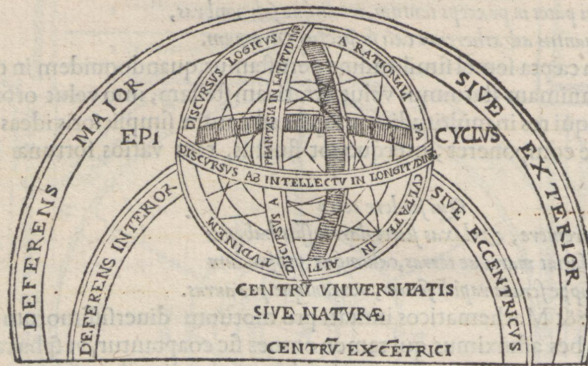
Qui fœdere certo
Et premere, & laxas sciret dare iussus habenas
Ni faciat maria ac terras, cælumque profundum
Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras.

Proinde & Mathematicos imitati pro motuum diuersissimorum ratione diuersos orbes affinximus, qui tamen omnes sic coaptantur, vt sphæram Epicycli vnius integram repræsentent implexam circulis tribus ὅσπερ καθ' ὀρθόγωνον sese intersecantibus, qui tamen rursus orbes particulares tum intra se continent, tum (vti monstrauimus nuper) ad normam exterioris seu deferentis duplicis attolluntur, sic vt hi communes duntaxat orbitas & confusaneas prodant, paulatim altius exarandas per Epicyclum. Verùm age præcedentis schematis extremæ Coronides mutuò sic inserantur.

Epicycli summaria compositio. Tres itaque sint Epicycli motus, prior per deferentes externos, alter proprius toti in long. lat. et alt. postremus planè intrinsecus qui propriã quoque longit. sibi et latit. & altitudinem vendicat iuxta collationis instrumentariæ seriem lib. 2. capite 3. demonstratam.

SPHÆ-

SPHÆRARVM OMNIVM ET CIRCVLORVM EXTREMA ΣΥΜΠΛΟΚΗ.

Tollimur in cœlum curuato gurgite, & ijdem
Subducta ad manes imos descendimus vnda.

Huius sphæræ encomium.

Mirum adeò tot extitisse hactenus præclaras ingenij faces, quæ non abyssos tantum maris & terræ, sed & cælorum infandos aditus perrumpere potuerūt, quæque tot pinxerint arcus & gnomones, tot spiras & circulos, pro inextricabili motionum percipienda diuersitate: Orbes autem pulcherrimos in animo suo anfractusque difficiles, mundo tamen huic exteriori conformes vel animaduerterint nunquā, vel supini prǽterierint: nisi quæ fortè repererint, mortalibus cæteris inuiderunt. Quid autem hoc aliud est, quàm foras prospicere, circa seipsum maximè cæcutire; videre quæ supra nos posita sunt, nescire quæ ante pedes: ponderare velle res exteras, ipsis ponderibus ante non exploratis. Absit inuidia verbis, Ego me absque huius cognitionis præsidio prǽclari nihil vel discere vel vnquam efficere posse semel sic mihi persuasi, vt inde nūquam ab eius inuestigatione destiterim, quam vt prosequerer, principia quidē auxilio ex veterum monumentis habuisse non nego: artem tamē & compositionem nulli vnquam nisi Naturę opifici acceptam fero, cuius imitatrices animas *Deserta per ardua dulcis*

Raptat amor, iuuat ire iugis, qua nulla priorum
Castaliam molli diuertitur orbita cliuo.

Ne verò futilior quisquam ad huius doctrinę integritatem frustra tot ante prę missas tabulas, rerumque classes & schemata suspicetur, quasi nimirū vel adau-

adaugendæ moli vel exornandæ maiorem quàm perficiundæ operam demus: oportunum hic ideo duxi ad hosce extremos discursionum quarumcumque circuitus tres, trium illatum classium iuxtaque relationis triplicis vsum velut exemplo breuissimo commonstrare, sermonem alioqui de singulis vberiorem differens in operis istius alterum tomum. Propone tibi curãdam phrenitidem vel inflammationem cerebri in particulari homine quouis, sitque imperfecta phrenitidis ratio in causatum necessitudine posita, actionem sanè in singulis absque vniuersali methodo non assequeris. Partimur ilico propositam quæstionem in suos fines siue conceptus, quibus se ingerit animis nostris: nam quia hæc omnis ad actionem pertinet, sintque actionum differentiæ duæ, id quod in cerebro sanum est conseruare, morbum sanitati infestum profligare. Idcirco actionis vtriusque non modo subiectum inferius, sed & instrumentum agens, mediumque, siue proportio inter agens & patiens ordine sunt vestiganda. Erit itaque & duplex forma passibilis, & actiua duplex, inuentionis gratia per analysim examini subiiciẽda, Cerebri sanitas scilicet, & morbus eiusdem sanitati contrarius à parte passibilis rei: conseruatrix cerebri virtus, & profligatrix altera à parte obiecti principis vel actiui. Et hic quidem ascensus seu resolutio quæstionis ad illum spectat deferentem circulum primum, cui iam secundus alter siue eccentricus succenturiatus accedit, qui quoniam à quæstionum ordinibus ad res paulatim trahitur, rectè vt centri alterius in animo fulget, eò contendens, vt simplicissimos resolutionis prioris terminos paulò excutiat altius, rerumque examinandarum simplicitatem vel multiplicitatem, etsi adhuc rudi dũtaxat spectaculo prodat, quale fortassis sufficiat ad vlterioris excursus constituendos carceres primos ceu signa in littoribus posita, vnde proretæ excussas naues recta transuersim, sæpe & in circulos agant. Hæc signa tot numero fecimus, quot fermè sint rerũ partes vel species, aut subiecta denique specie differentia, sub compositioris illius (quod resoluendum proponitur) ambitu comprehensa. Eius itaque subiecti rudem imaginem ante discursus determinatiores vt assequamur, sumendum est aliquid à sensu protinus, aliquid à ratione, & intellectu, confusum id tamen omne, suamq; limam siue incudem denuo poscens. Cum de humano tantum cerebro malè affecto sit quæstio, cuius affectionis interdum ne nomina quidẽ sunt manifesta, cõstituam primo humanum cerebrum velut subiectum sanitatis aut morbi, cuius scilicet affecta portio morbo contrarium postulet, sana verò altera simile sibi quo conseruetur. Idem itaque fermè subiectum est cõtrariorum, si genus consideres vel totum aliquod, vt medicamentum, cerebrum humanum: sed differunt eadem subiecta secundum speciem vel partem, vt tale medicamentum vel tale, hæc vel illa cerebri portio. Quare cum prior sit quo ad nos cognitio rudis & confusanea, à genere ad speciẽ, à toto ad partes: conuersus iterum ad illas quadruplices formas ex prima resolutione propositas pro morbo & sanitate cerebri, statuam promiscuè subiectum vnicum resoluendum, quod sit humanum cerebrũ, vel caput, si maior de loco affecto sit dubitatio. hæc stabunt

Totius discursionis cyclognomicæ exemplum in Phrenitide vel inflammatione cerebri.

Quæstio agẽdarũ rerũ proponitur vti primarius finis.

Finis resolutio in conceptus multiplices, pro curanda phrenitide.

Curationis obiecta triplicia.

Duplex passibilis forma, et actiua duplex per resolutionem subiecti cuiusq; emergens.

1. Motus per deferentem circulũ in vestiganda curatione phrenitidis.

2. Motus per eccentricum.

Exẽplaris deductio per Eccentricum.

Idem subiectum contrariorũ si genus consideres.

In curatione phrenitidis à parte passibilis rei quid statuatur.

A parte agentis obiecti quid statuatur.

à parte passibilis rei. Similiter pro forma conseruatrice partis sanæ, & profligatrice contrarij, ad resolutionem statuemus medicamentum in communi vel purgans vel diuertens, vel excalfacta refrigerans, vel aliud præstans pro indicationis ratione, ex analogia subiecti tum resoluti, ad illud obiectū actiuum, quod actionis gratia priori sit committendum. Prior ergo sit resolutio humani capitis, quod quia secundem speciem simplex in substantiarum ordine collocatur, sui quoque analysin simpliciorem præbet, quàm si de toto agas humano corpore, vel inflammatione, vt pluribus æquè conueniat. Sed rursum

Humani capitis resolutio multiplex.

quanquam humanum caput nō minus quam homo sit specialissimum quiddam, & eadem ratione in inferiora specie differentia non dirimatur, multiplex est tamen propter structuram, & quatenus eius communis imago in partes integrales plurimas est diuisibilis. Video enim tum sensu, tum ratione, &

1 Dissolutio capitis humani in sua principia prima.
2 In partes heterogeneas & similares.
Formarum materialium ordines 2.

intellectu hoc ipsum dirimi primum in formam atque materiem velut principia, deinde in partes heterogeneas, homogeneas, vsque ad elementa. Faciundi sunt igitur resolutionum ordines plures, iuxta conspicuam primò & virtute Eccentrici motus in rebus occurrentem multiplicitatem. Ante formarum seriem insensibilem euidentis materiæ figuram in membra diducam, ponens formarum accidentalium ordines duos, totidemq́ue formantium siue essentialium, quarum vnaquæque scilicet in sua qualibet parte sensibiliū partium singulis correspondeat, sic tamen vt omnes ad vnā simplicissimam natu-

3. Progressus per Epicyclum in curāda Phrenitide.

raq; indiuiduam referantur. In hoc Eccentrici puncto defixus Epicyclus discursionis reliquum peragit, paulatim à rudi & indeterminata analysi magis magisq; ad accuratiorē alteram versabundus. Quin & huius motus auspiciū

1. Epicycli raptus in longitunem.

ab intellectu occultam orbitam pro longitudine signans ex motus prioris velut confinio in rectum atque continuum exporrigitur. Nā simulac subiectum passibile in formam atq; materiem separaueris, vtraque deinceps adhuc sub multa caligine in quosdam continuos causarum ordines duci conueniet,

Penitusque necesse est,
Multa diu concreta modis inolescere miris.

Obscura primarum classium 3. vsus præcipuos in particulari negotio vel artium praxi.
Crassa nobis est ratiocinatio per classem metaphysicam solam absque aliarum adminiculo.

Nam licet totius scalæ protensē in lōgitudinem ductus ab intellectu profluēs ab eodem maximè dirigatur, hic tamen immersus corpori facit hæc omnia quodam corporeo modo, per signa videlicet externo quidem sensui manifesta, sed minùs certa, quàm quibus Physici in suis discursibus vti consueuerunt. hi etenim & à substantia sæpe argumentum trahunt, à quantitate, qualitate, & generibus cæteris; cùm Metaphysicus ex classe sua duntaxat tres habeat communes sedes, quibus res referat ad vnum eundemq́ue finem siue principium. Sunt autē eiusmodi signa, quæ partim à quantitate, partim ab illa æquiuoca similitudine depromūtur, quorum hæc sublimior paulò ad primæ illius

Locus & tēpus rebus intelligibilibus perpetuò cō plicata.

ideæ Metaphysicæ priorē typum propius spectat, reliqua verò indicia cum à quātitate, vel penes loci, vel tēporis mutuā necessitudinē ad idē ferme similiter trahant, relationis speciē intellectui debent, examē pressius phantasiæ, quæ rebus vel summè intelligibilibus (nedum materiei) locum perpetuo obtrudit & tem-

\# Phantasia agit semper 1 et Loco 2 et Tempore

& tēpus. Videmus hoc ipsum vel à natura insitū nobis, vt ante iudicij firmamenta sic sæpe de rerum causis vel effectibus sententiam crassiusculè profera mus: Sumpsit æger hoc medicamētum, deinde desiit febris, ergo febris ex eo medicamēto est profligata; vel, Caput alligatum est vasis, vasa ex corde & hępate proficiscuntur, ergo vel cor, vel hæpar afficit caput. Crassa est omnis eiusmodi demonstratio ad errorem facile ducens, nisi penitius per sensum & rationē illustretur; Sit tamen crassa vt volet, nobis certè discentibus primum est necessaria, cum illa per notiones quasdā infusas ab intellectu discursionis ceu longitudinem pręstet, quæ progressa paulatim in latitudinē, vt linea in circulum; & hinc in altitudinem, vt circulus in solidam sphęram, totius tandē scientiæ caput absoluet. Quare ab intellectu phrenitidis causas si vestigare proposi tum est, prius vt dixi ex metaphysica classe signandus est ordo, totam distribuens obiecti passibilis rationem in dependentiæ continuæ gradus partim ab ipsa æquiuoca similitudine, partim à loco & tempore consignandas. Quare in particularibus multis eiusdem speciei dissecto humano capite, partes primum instrumentarias contemplabere, maiores, medias, vsq; ad minitissimas; vbi statim occurrent connexus secundū locum, dū aliæ sint afficiendæ primario, vt cerebrum ipsum, aliæ afficiant per consensum vt mēbranæ, vt sensuum circunfusorum organa, aliæ demū extrema connectāt, vt venæ, arteriæ, nerui. Posteà cum instrumentarias partes absolueris, rapit te altius sensus cum intellectu, sensus quidem vt partes illis priores & similares inuenias continentes primum, inde contentas, vel si mauis compositiores primum, inde paulatim & simpliciores vsque ad simplicissimas: per intellectum verò in illis quæ conti nentur maximè (vt sunt humores & spiritus, seu impetum facientia quælibet) occurrunt nexus perpetui, iuxta tres temporū differentias, dum alia quidem sunt in affecto loco & actu iā influxerūt, alia influūt quidē, actu nō obsidēt tamē; alia influxū eminus atq; expeditionē parāt. Postremo cū depēdentiæ gradus ex quantitate deduxeris, restat ab intellectu superior inquisitio tertia, per æquiuocam similitudinem in causis extrinsecis magis conspicua, vt cū humorum perturbationem in cerebro ab elementis sublunaribus quis velit deducere, & horum rursus ab illis æthereis atq; cælestibus, dum ad Mathemata fere & formas incorporeas vsque conscenderit, idq; penes apparentē velut in superficie formarū similitudinē, lucis scilicet, abyssi, atq; proportionis medię, vel penes participationē vnius, veri, boni, pulchri, ex radij illius cōtinuo ductu ab ente principe ad non ens siue materiem. Peregrina nōnihil hæc rebus medicis ratio est, & quasi supra facultatis limites cōstituta, illis tamē nō omittēda, quot quot scientiā solidā quærunt, & nō duntaxat rerū proximas rationes, sed & rationū rationes vsq; ad extrema principia, quorum gratia discēda est & Medico, non tantum facultas rationalis cū Physica, sed & Geometrica elementa cū Astronomicis rebus, cum ipsa denique Philosophia prima, vt plenū ingressus scientiæ circulum (Græcis ἐγκυκλοπαιδείαν. Homericum illud epithetum mereatur ἀνδρῶν ἀντάξιος ἄλλων. Illis ergo Metaphysicis signis paulisper

Vulgaris hæc ferme discurrēdi ratio est, vnde infinita penitus errorū atque opinionū scena.

Rudis hæc argumentatio quid Methodo cōferat

Summaria ratio discursus Metaphysici ad vestigandā phrenitidis curationem.

Expreßius multo hæc per discursus Metaphysici adhibitā scalam intelligūtur. Vide principiū Canonis 3.

Partiū instrumētariarum contēplatio & connexus secundū differentias loci.

Partiū similariū resolutio vt sunt similares tantū.

Nexus in singulis ratione temporis.

Nexus tertij consyderatio propter equiuocam similitudinem.

Vsus mathematū & Metaphisice in medicina & particulari scientia quauis.

adhuc in lubrico positis, statim congenitas notiones, primorumque conceptuum auxiliares copias mens adiungit, perque analogismum rudiusculam in communi statuit, quæ tandem à quibus in humano capite affici queant, formam quoque affectionis variæ in iisdem deprehendens iuxta materiæ sensibilem extensionem, vtpote quia cerebrum videt connexũ organis sensuũ externorum per venas, neruos, & arterias, ratiocinatur more quáprimum suo externa hæc instrumenta à cerebro affici posse, & hæc vicissim ab illis. Ratiocinatur influxum fieri posse vel ab hæpate ad cerebrum, feruentis sanguinis & crassi, qui inflammationi gignendæ sit habilis, similiter defluxum humoris pituitosi à cerebro per neruos ad oculos, aures, ventriculum, omnesque subiectas capiti partes, vbi per neruorum sympatheiam sint colligatæ. Hactenus fere procedit vis intellectus, cuius confusa dimanatio magis profecto in vniuersalibus pollet per propositionem disiunctiuam (vt sic loquar) quàm vbi suscipitur de particularibus sermo, vbi & inter disiũctiuæ partes quæritur exceptio definita. Proinde mens ipsa diuisionis instrumentum sibi familiarius habet, quemadmodum cõpositio facultati est imaginatrici, cuius proinde influxus etsi cum priori altero in idem continuum fermè æqualiter extendatur, fertur tamen opposita via. Cumque sit vnum vtrisque spacium, motus tamen ordinibus & terminorum ratione assiduè velitantur: cumq; suas particulatim habeant scalas & dimensiones singuli, miscent se tamen in singulis variè, alterq; in alterius ditionem tacitè repens, serit ceu falcem in alienam messem, sic tamen vt penes illum possessio maneat & principatus, qui discurrenti peculiarem relationis speciem subministrat. Postremò quantumuis sensus potissimum cum phantasia in particularibus; intellectus robur in vniuersalibus elucescat: sunt tamen & in vniuersali methodo & particulari qualibet necessaria semper vtriusque subsidia, vt se mutuò elaborent. Nam vbi de re communi quæstio est, mox & notiones vniuersales suggerit intellectus, quibus tamen & à sensu quippiam inoleuit. Partitur deinde idipsum ratio, & rursum sensus auxilio per diuisionis membra se singula confert, & ab eodem accepta primum per eundem rursus examinat. Vbi de singulis quæstio est, similitudinem sensus per indiuidua plurima lustrat, hæc operationis & intellectus in vnitatem colligit, vnde cum rursus doctrina emerserit vniuersalis, redit ad singularia cætera, quodque ex particularibus ante composuit, particularium denuò velut amussim facit. Vides vbique potentiæ triplicis conuersionem mutuam, & circulos admirandos.

Exemplũ discursus per intellectũ solum in phrenitide.

Intellectus magis circa vniuersalia viget.

Diuisio intellectui familiarius instrumentum.

Compositio familiarior virtuti imaginatrici.

Cõplexus occursusque mutuus extremorum sensuum in anima rationali.

Extremorũ sensuum vbiq; mutua necessitudo vt se mutuo elaborent.

Docetur idem exemplo.

Sic tota paßim regione vagantur
Aëris in campis latis, atque omnia lustrant.

2.

Progressus animæ secundus per Epicyclum in latitudinẽ excurrẽs per scalam Physicam.

Epilogus discursionis prioris factæ per intellectũ.

Progredere demum ad classes Physicas, & relationem à facultate imaginatrice præstitam, videbis quid animæ hæc quoque singula conferant in Epicycli latitudinem excurrenti. Quandoquidem scilicet naturam obiecti propositi soluere in partes continuas primum, deinde & in externos alios dependentiæ gradus, quorum censuræ ab intellectu suffecerat loci & tẽporis notio

notio cum analoga quadam ſimilitudine referente cuncta ad idem indefinito modo, ſuccedit altera mox diſcurſio à phantaſmatibus orienda, quæ ſcalam tranſuerſim ſubrigit rebus conſideratis ſecundùm idem, vt ſignum, vel ſignatum ſcilicet. Vtque in ſcala Metaphyſica, totius relationis tres erant communes loci, quorum ſublimior vnus huic facultati familiarior, reliqui cum ſenſu magis vel imaginatione communicent: ita & in diſcurſu Phyſico vna eſt relatio ſecundum idem, vnà tranſuerſi circuli latitudo, diuiſibilis tamen in partes eiuſdem rationis, vt & harum prior ſiue ſublimior rationi fortaſſè plus debeat quàm phantaſmatibus ipſis, dum penes naturæ ſubſtantialis communionem expreſſam ſæpius ſub nomine generis, ſpeciei, proprij, vel differentiæ, rerum ſpectandarum tranſuerſos ordines ducit, earundem captans indicia paſſim nunc obliquè paululum ex apparẽte communi ſimilitudine, (quam ex affinitate vnius ſpeciei vel generis trahunt) nunc ex communione cauſſarum, effectuum, accidentium, ſubiectorumúe cõſideratorum ſemper ſub ſigni nomine vel rei ſignificatæ. Sunt itaque triplices ferè relationum differentię ſecundum idem, vti ad idem in Metaphyſicis, atque harum prior rationis vt plurimum ſemine fermentata vix inde diuellitur, ad phantaſiã nihilominus ſpectat, tum quia res refert vt dixi, tum quòd ſcalam optimè in latitudine ſtruat, cuius intuitu ſi reſolutionis partes ſingulas ante in lõgitudine factas rurſus examines, omnemq; ſignorum exercitum voces inter ſubſtantias & accidentia, futurum eſt nihil effugiat, ſed rerum immenſam ſeriem ſpatio quàm breuiſſimo comprehendas. Earundem relationum ſecundum idem poſterior altera eſt ſecundum idem ſubiectum: poſtrema ſecundum accidens, quæ quidem vniuerſim effectus atque principij rationem in Metaphyſicis obtinent, hic verò vt ſigni vel rei ſignatæ. Et harum vtraque rurſus diſcurſui Phyſico magis ſunt propria, magis determinata propter maius commercium ſenſus, ſed lubrica tamẽ atque nonnihil æquiuoca, niſi intra prioris illius relationis, quæ ſecundum idem eſſentiale ſit, ambitum refrenentur, quæ firmius paulò (vtpote ſub nominibus entium rationis) & ſcalæ tranſuerſæ continuitatem efficit, & naturæ res ante diſperſas in vnitatem vocat atq; coërcet, non minus quàm in intellectus ſcala loci & temporis continuitas quiddam magis inſtabile præ ſe ferebãt, quod ad ſublimiorem continuitatem alteram rectiùs referatur: quæ quamuis cõfuſior, multò tamen auguſtior cæteris, habet per ſe quippiam quo cauſſæ effectusque neceſſitudinem mutuam monſtrat; habet & cõmune alterum, quo locis atque temporibus continuitatẽ in longitudinẽ præſtet, totamq; ſeſe vt gubernatrix per tota diffundat. Ergo cùm iuxta confuſas & loci & temporis differentias, iuxtaque continuam ſeriem analogæ ſimilitudinis humanum caput reſolueris, formamq; affectuũ à limine videris multa adhuc indagine circumſeptam, Mox hominum genus in claſſe ſubſtantię conſtitutum ita proponito, vt ſub ſe habeat plurima, ſed duntaxat numero differentia, ad quę ſola huius ſcalæ pręſidio deſcẽſus patet. Suprà ſe poſitum animal habet, deinde & corpus animatum, poſtremò corpus atq; ſubſtantiam. Quo magis à ſpecie ſurſum conſcenditur,

Diſcurſiu Phyſici ratio in phrenitide per potentiam imaginatricem.

Comparatio relationis Phyſicæ et Metaphyſicæ.

Latitudinis Epicycli particularis ſubdiuiſio cum totius idea vbique conſentiens.

Cõnexio 1. penes naturæ ſubſtantialis cõmunionem. 2. penes idem ſubiectum. 3. ſecundum accidens.

Secundum communem ſubſtantiam.

Secundum ſubiectum.

Secundum accidens.

Collatio mutua nexuum ſingulorum in ſcala Phyſica.

Exemplum diſcurſionis Phyſica in latitudinẽ raptu Epicycli.

1 Secundum communem ſubſtantiam.

ditur, ſigna magis indefinita ſenſui ſunt æſtimanda: vigor enim phantaſiæ (vt diximus nuper) magis eſt circa particularia tanquam ſuæ cognitionis exordia, quorum compoſitione vſque ad ideam communiorem facilè ſcandit. Quin ſi de valdè communibus quæſtio eſt, vt de morborum cura in vniuerſali, tum magis iſtorum omnium ratio per aſcenſum ex morbis particularibus innoteſcet, quàm ſi deſcendens quiſpiam ex natura affectionis de morbo volet diſſerere. Operæpretium tamen exiſtimo, ſcalam totius generis ſemper ante oculos ſtatui, ne quid effugiat, quemadmodum quoque in Metaphyſica ſcala nobis eſt inſtitutum. Neque enim vbique examen ſcrupuloſum eſt neceſſarium, præſertim quando præceps vrget occaſio, quæ citiùs interdum diffluat, quàm plenos hoſce circuitus omnes animæ ratiocinantis admittat. Verùm etſi res penè ſit inimitabilis, nec ipſe vt velim perpetuò conſequi poſſim, ad perfectionis tamen imaginem vel exemplar optimi aſpirare quis prohibebit? Nec dubium, quin fuci plurimi hæc velut petita longius & extra Methodi ſepta reijcient procul, quando nimirum ad comparandas opes non tam hodie referat quid quiſque ſciat, quàm ſcire vt videatur; quibus ſanè vel lingua venalis ſufficit, vel aſſentandi ſola peritia. verùm aliud eſt ſophiſtam vel paraſitum agere: aliud ſanè artificem vel philoſophum: aliud lucri compendium quærere, quod norunt vel improbiſſimi: aliud viam ad bene beateque viuendi ſtudia, ad ipſum inconcuſſæ felicitatis cumulum affectare. Sed ne digrediar longiùs. Curandum eſt Phyſicè diſcurrenti, primùm vt rei propoſitæ in quæſtionem habitudo ſpectetur, nunc ſecundum idem commune genus ſupra ſe poſitum, nunc (quod ipſi familiarius multò eſt) ſecundum particularia plurima ſubter degentia, ſiue ſint ſpecies, ſiue eiuſdem ſpeciei indiuidua. à ſuperiori genere nonnulla pro ſignis inueniet, quæ tamen ad rationem propius attinebunt quàm ad facultatem imaginatricem, etſi iuxta figuras ſecundi libri, altera in alterius ditionem quandoque tranſcendat. Sic enim natura inflammationis confuſe appreheſa à cæterorum corporum ſimilitudine, quæ inflammantur, formalem quoque inflammationis cauſſam in humano cerebro craſſiuſculè nobis inſinuat, docens confeſtim quæcunque ſint pinguia, quę obſtructa, quæ putrefacta faciliùs inflammari ex ignis afflatu, qui ſibi materiem prædiſpoſitam faciliùs apprehendit. Ab inferiori ſpecie vel ſingularibus multis multò faciliùs infert imaginatio velut per Epilogiſmum, aſſumptis ſimul partitionibus factis per intellectum, vt ad colligendam ideam phrenitidis vniuerſalem ſic primò incedimus: Diuiſum eſt humanum caput in oſſa, muſculos, cutem, membranas, cerebrum, neruos, venas, arterias. ſunt autem in ſingulis ſui ſpiritus, ſui humores velut contentæ ſubſtantiæ: Rurſus, connexum eſt cerebrum per venas hæpati, per arterias cordi, per neruos partibus ferè corporis vniuerſi. Ergo & per ſe laborare poteſt pro partium ſimilarium diuerſis locis, naturaque humorum qui actu poſſint incumbere. Horum pituita pigrior minus inflammari potis eſt, calidior ſanguis, calidiſſima bilis, præſertim ſi craſſiori ſanguini complicetur, vnde & in vaſis obſtrui queat, paulatimque putreſcere,

Idea perfecti artificis.

Exemplum quomodo ſecundum commune genus ratiocinemur in diſcurſu Phyſico.

Quomodo per ſpecies in idē genus contendentes ratiocinemur.

Rurſus aſſumpti prius exempli vberior illuſtratio à diſcurſu Metaphyſico initiū trahens.

trescere, & inde calorem induere peregrinum: per consensum similiter affici potest facta euaporatione à corde, hæpate, ventriculo, cæterisque partibus simili modo colligatis. Hæc ab intellectu ferè sunt singula, qui disiunctiuè labitur vsque ad rationem, notiones quidem à seipso possidens vnà cùm relationis specie, sed limam à facultate media poscit, à sensu & phantasmatibus, vt experrectus eorum quæ nouit in patria reminiscatur. Transuersim denuo tendens imaginatio per huius discursus se confert singulas partes, simulque naturæ vniuersitatem relatione vniuoca in concilium vocat, expendit & genera & species cuiusque, & indiuidua, cernit in Achille, Hectore, Aiace, Paride syndromen Physicam non admodum differentem: læsa etenim sit eadem actio mentis, vt Ratiocinatio, Memoria: præcedat in singulis animorum intentio vehemens, labor, vigilia, & quæ vehementer excalfaciunt: coniuncta sint alia signa innumera, vt oculorum fulgor, præposteræ voces, sudor in vultu frigidus, maxillarum rubor, insomnia turbida, & clamitet æger ignem sese videre sæpius, pugnas, laruas, aut dæmones: postremò inter concomitantia per crisim erumpat sanguis è naribus biliosus, vel pus per os & aures, vt sæpè à nobis est obseruatum. Nónne his omnibus per imaginationem à sensu ritè collectis inter particularia plurima, succurrit protinus & resolutio prior ab intellectu, quando nimirum mox propioris caussæ ideam in animo fabricamus? Quia etenim dictat id intellectus, similia facilè similibus affici, præsertim quæ sibi consentiant affinitate loci, temporis: rursus si quid posito altero quouis sic ponatur, vt eo sublato vnà tolli sit necessarium; conijciam ilicò argumentatione adhuc inæquabili satis, intraque discursus dimensionem duntaxat duplicem constituta, ex illis infusis notionibus partim, partim ex sensibilibus signis, morbi iam obseruati materiem proximam esse feruētem sanguinem crassum, atque inflammationibus opportunum: Colligam & locum in ventriculis cerebri vel in membranis proximis, vel in ipsa substantia. Quod si materiem ex qua cum loco affecto iunxeris, patet obscurè & morbi formalis ratio, cerebri nimirum vel membranarum eiusdem inflammatio à sanguine calido seu bilioso altiùs ingruente, & ibidem vehementer obstructo: Non enim hoc aliter melius, quàm per caussarum concursus exprimi potest, à quibus nimirum sit comprehensa. Docet has caussas Epilogismus à sensu, Analogismus ab intellectu: visum est enim in pluribus euacuato pure, vel sanguine calido siue per artem, siue naturæ beneficium, continuo & morbum desijsse: illis autem perseuerantibus ægros vitam morte commutasse. Accedit illis indicijs quod colores efflorescunt similes suis humoribus, vnde cum in pluribus similiter affectis oculi & maxillæ rubeant, lingua sæpius sit biliosa, vix dubium quin de materie firma vtcunque sit demonstratio, nisi fortè quid aliud nobis imponat determinandum altiùs modo per orbem scilicet absolutissimum mediæ rationis. Ita profectò ad normam discursus gemini indeterminatam morbi cōmunis rationem inuenisti, cui vel à symptomate vel caussarum aliqua, vel extrinseca quadam similitudine iam nomen imponas licet, Græci

Discursus Physicus secundum communem substantiam.

Signcrum exaggeratio in Phrenitide secundum commune subiectum vel accidens.

Caussarū adhuc indeterminata collectio in Phrenitide.

Materies morbi quomodo inuestigetur.

Locus affectus ut colligatur.

Morbi formalis ratio quomodo sit colligenda.

Forma quo pacto optime exprimatur.

Morbis nomina ut imponantur.

Preceptũ aureũ eo spectans, vt pauciores discursuum circuli nobis sint peragrandi.

Experientia rerũ ante omnia veneretur.

Priuatæ experientiæ defectum supplet auctorũ expertissimorum lectio.

ab affecto loco Phrenitidem appellarunt. Meminisse verò in harum discursionum singulis operæpretium eius quod dictũ est suprà, quo pauciores vbique circuitus fiant, nec toties alternandæ ascensuum descensuumque vicissitudines, vnum id esse ad veri compendia velut momentum præcipuum, & Mercurialis digiti loco, Vt cuncta quæ possumus in omni quæstionum genere primum sensibus ipsimet exploremus; quòd si id non datur, ab alijs omne id accipi debet, cum delectu tamen, ne quibusuis temere, sed exercitatis maximè, maturoque iudicio præditis assentiamur præcipuè postquàm & tempore & doctorum plurium iudicio sint approbata. Sed nunquam ex alijs proficitur melius quàm si instructis Methodo sua nobis exempla siue historias prodant, deinde & breues sententias, atque ex diuturna obseruatione collecta apotelesmata, vt in re medica summus Hippocrates fecit. Quanquam & hæc, & quicquid considerationis reliquum est, suopte ingenio quiuis, & absque labore inquirere per Methodum possit: Quòd eò dico, ne semper aliena industria freti velut inter edentulos vescamur, solido nunquam nisi præmanso cibo.

Ex vniuersali Methodo, quomodo ad singularia proficiscendum.

Quare cum ideam morbi cuiusque vel alterius rei repereris vniuersalem, si nunc de singulari quopiam sit ineunda ratio, hic sanè oportet & ante discursum particularem Methodus communior illa præcedat, tanquam amussis optima ex vsu multo & axiomatibus ante iam confirmata, quę cùm tibi caussarum seriem atque effectuum omnium inuentam analyticos per synthesim ob oculos constituerit, vt perstes in illam defixis oculis vide.

Axioma Methodicum maximè obseruandum.

Nam disiunctiuè tradita ab intellectu, per subsumptionem denuò imaginatrix virtus excipiet, sic tamen vt in particulari hoc phrenitico ita dispositas cerebri partes, omnemque capitis resolutionem intelligat, atque in multis hominibus ante per experientiam est definitum. Excipiet mox omnis generis signa, quæ si collecta cum vniuersali Phrenitidis descriptione consenserint, nihil aliud superest, quàm circumspicere ne quà imponat falsitas personata sub specie veri,

3 Digressio ad Epicycli tertium ductũ in altitudinem, qui propter vim rationis præsidem rationalis est appellatus.

Vsus discursus Rationalis.

cuius gratia ad rationis vrnam plusquam Minoïam aut Rhadamantinam, ad orbem instrumentarium tu te conuertes, incipiens primo accuratiùs componere singula, diuidere, definire, eiusque quod præcedit ad id quod sequitur necessitudinem altiùs explorare per demonstrationis solidæ vim, quæ nos à vulgi errore fœdissimo vindicabit, ne temerè semper ex continuitate fluxili, ex consequentia prorsus instabili, & vanioribus spectris elusi iudicium proferamus, vt viles duntaxat animæ solent, effectum continuò reijcientes in non caussam velut caussam,

Longum hic maris æquor arandum,
Longa procul longis via diuidit inuia terris.

Orbis rationalis totius sphæræ ideam omnem in se complectitur, vt supra est demonstratum.

Discursus Logici norma.

vt cum poëta loquar, nam qualis in toto fuit circuitu triplex dimensio, eadem fermè vniuersa vel in vna hac animi parte principe designatur. Perrumpenda tamen est acies, & cùm pro quæstionum varietate de rebus varijs vbique noua sit difficultas, omnis vel sub ignoti simpliciter, vel sub multiplicis nomine, vel analogiæ mutuæ inuestiganda ratione, aptanda sunt singulis inuentionis,

a tque

atque iudicij instrumenta necessaria, ac resoluendum insuper toties quot sunt cuiusque intercidẽtis quęstionis obiecta, vt in Phrenitide cum difficultas suboritur an cerebri substãtia sit pinguis propriè, discenda est ilico natura pinguedinis accuratè per resolutionem nouam, deinde & cum natura cerebri penitius vniuersim hæc definita atque distincta est conferenda, spectandumq; sedulò num tali vel tali hypothesi data absurdum aliquod vel impossibilè consequatur. Vides vt quæstio quæque quæstionem alteram trahat progressu vel in infinitum, vtque vno dissecto velut hydræ capite, septena regerminent, quę tamen ex illis ordinibus antè signatis intra vnius orbis instrumentarij machinam, si probè nectantur, tantum ex illa infinitudine præsecabitur, vt confectis velut præcipuis, reliqua emoriantur, parteque victoriæ inuictus animus vt acquiescat. Quare hic tibi circuitus solidus cuncta in altitudinem rapiens, magnam à seipso vim possidet, magnam quoque & à sensu, & intellectu; vnde non sua duntaxat instrumenta explorat ratio, illa nimirum circa eandẽ conclusionem seu veritatem voluens velut sphæræ totius vnicum centrum, sed & alas sursum deorsum explicans, ad simulacra sensuum sese demittit, iterumque ad notiones infusas vsque sublimis assurgit, *Et tantum vertice ad auras*

Aethereas, quantum radice ad tartara tendit.
Ergo non hyemes illam, non flabra, nec imbres
Conuellunt, inuicta manet, multosque per annos
Multa virum voluens durando sæcula vincit:
Tum fortes latè ramos & brachia tendens
Huc illuc media ipsa ingentem sustinet vmbram.

Exemplũ discursionis logicæ in vestigãda phrenitidis natura.

Rationalis virtutis impetus varij et potestas admiranda.

Itaque cum morbo correptũ delirare quis viderit, non ilico inflammationẽ esse fatebitur, si probè examinet per distinctionẽ accuratã affectus, qui per se sint, quique per consensum, quare ad partes cõsentientes cerebro quamprimũ se transferet, expendẽs sedulo num ab hepate, num à corde per exhalationẽ & sympathiam, nexusq; venarũ, arteriarũ, idẽ quandoq; accidere rationi sit consentaneũ. Conferet deinceps instrumẽta diuersi generis, postea & instrumẽti easdẽ species, inter se; postremò & instrumẽtorũ singulas partes quæstioni subiiciet, dum totũ cõpleat orbem. Sed velle hęc demõstrare in partibus singulis, negotij prorsus est infiniti, nedum superuacaneũ, pręsertim cum paucis probè cõceptis reliquũ multo celerius mẽs absoluat quàm vel doceri exẽplis, quàm scribi calamo, aut voce exprimi possit. Illa modo dũtaxat adiicimus, diuersam esse longitudinis, latitudinis, & profunditatis rationẽ in Epicyclo, si ratio à facultatibus cæteris separetur, vti nũc facimus: tũc enim penes illarũ differẽtias tres, tria quoq; dimensionũ genera definiuimus. Alia rursus est harũ acceptio cum vis rationalis ita concipitur, vt potestate sit totum quiddã, & aliarũ vires in se contineat; tunc enim vel ipsi soli sua est longitudo, latitudo, atque profunditas ex instrumentariæ collationis diuersitate, vt & superiore libro, capite de materie methodi satis est demonstratũ. Nos vt dispersa quàm maximè traheremus in vnitatẽ, vtrasq; dimensionum effigies, simulq; ipsius rationalis animę

Exempli superioris illustratio.

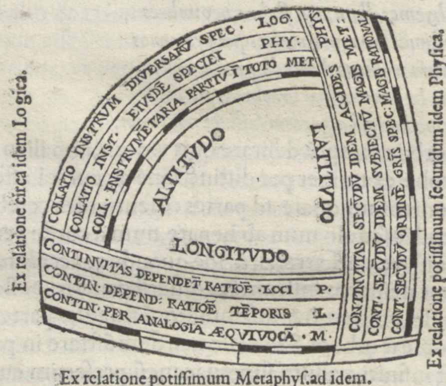
Instrumentarij circuli ratio.

Dimensionum Epicycli orbis duplex consyderatio.
1 Rationis potentia à cæteris distincta.
2 Rationis potentia sic concepta, vt intellectum et phantasiam in se complectatur.

motus omnes & circulos vno exprimere præcedenti ſchemate conabamur, vt & ſuperius tradita nequaquam temere quis exiſtimet, ſed cuncta in ſcopum vnicum & ſphæræ vnius fabricam optimè conſentire. Accedit alterũ dignum vt obſeruetur, quemadmodum ſcilicet in relationibus cæteris tres erant tanquam cõmunes ſedes totius ordinis architectrices; ita & hic cum inſtrumentorum diuerſæ ſpecies inuicem comparantur, quiddam eſt magis rationale. Ad Phyſicum magis deuergit, cum eiuſdem ſpeciei ſunt inſtrumenta, quippe accidentaliter tantum ſubiectique communioris aut minus cõmunis nomine differentia: ſed & illa quid Metaphyſicum redolent, quæ inſtrumẽtum quodlibet ſoluunt, vt totum in partes integritatem conſtituentes. Itaque vt & facultatum animæ trium miſturas ſiue occurſus mutuos paſſim, & ſedes particulatim ſingulas in ſingulis ſcalis ſiue dimenſionibus animaduertas; idcirco & hanc figuram nolui præterire: ita enim paulatim ſphæræ vniuerſæ & operis noſtri ſtructura membratim vſque ad minutiſſima ſcrupula dirimi debet.

In ſingulis diſcurſibus tribus tres eſſe totius nexus vel ordinis velut cõmunes locos.
Oſtenditur idem in orbe rationali.
1 Sub diuerſarũ ſpecierũ notione.
2 Sub magis minusq́ue communis notione.
3 Sub partis atque totius habitudine mutua.
Diſtinctio ſingulorum orbiũ velut in gradus atque minuta.

QVADRANS SVPERIORIS SPHÆRÆ PER OMNES *ſui dimenſiones 3. in minora ſegmenta diuiſæ.*

Ex relatione potiſſimum Metaphyſ. ad idem.

CANON SEXTVS, DE INDICATIONVM SIVE ἐνδείξεος *claßibus conſtituendis, & mediæ proportionis characteriſmo.*

6
Medij conſyderãdi ratio, in quo nimirũ figenda ſit acies animi ad veſtigandas Endeixes proportionesq́ue rerum agẽtium ad paſſibiles illas, circa quas hactenus ducta eſt ratiocinatio.
Medium Paragogon.

OMNI itaque in Dimenſionem triplicem pro veſtigandis obiecti Pathetici cauſſis animi diſcurſione perfecta, ſuccedent leges axiomatis ſexti, cuius potiſſimum virtus circa mediũ Paragogon, & in eodem circa ἐνδείξεος ſiue Indicationis ordinem occupatur. At quodnam eſt medium hoc Paragogon, in quo duorum ſit extremorum ſcrutanda proportio? Myſterium ſanè pluſquam magicũ in naturæ abdito

abdito ſinu deliteſcens, infandum ſtupido vulgo fuciſque ignauiſſimis pro ventre atque libidine prius quàm veritate rerum aut pulchritudine contendentibus prorſus imperſcrutabile. eſt enim totius occultæ proprietatis virtutiſque ſpecificæ fomes & index longè certiſſimus, qui tamē ſub primos intuitus non extra eſſentiam terminorum videtur ſubſiſtere, ſed in vtriuſque congreſſu poſitus nobis vix aliter quàm cogitatione deprehendi poteſt. Signandæ ſunt igitur pro reſolutione quædam occultæ viæ, ductuſque diſcurſuum triplices, eodem penitus numero partiumque concentu, atque in obiecto pathetico fieri decreuiſti. Quare & interordiniis ſingulis communem adiicies nominum rationem, vt ſint futuri conciliabuli velut vmbratiles ſedes, quarum theatro ampliſſimo Natura paſſibilis rei iuxta & agētis ingenium ad lancem pendeat, ad amuſſim ſolidam exploretur. Sed quid verbis opus eſt? metemur rurſus hoc modo proportionis ex parte formarum duplicium ordines duos, & horum ſinguli in particulares alios continuè dirimentur.

Medij conſyderādi vſus vbertimus et in omni negotio maximè neceſſarius.

Medij delineādi ratio.

Pro Resolutione medij Paragogi, formetur sic locis cõmunes & Indicationũ Characterismi.

1 Analogiæ formarum materialium in agẽte subiecto conceptarũ per hypothesim ad formas materiales rei passibilis ante determinatas. Vt exempli gratia ad formã capitis salubrem tuendam, cuius simile quæritur in materie Medica.

- Similarium analogia secundum formas materiales.
- Instrumentariũ partiũ analogia mutua secundũ materiẽ magis vel formas accidẽt.

2 Analogiæ formarum essentialium in obiecto agente conceptarum ad formas essentiales rei passibilis ante repertas & solidè definitas.

- Similarium proportio essentialis mutua.
- Instrumẽtorum proportio essentialis mutua.

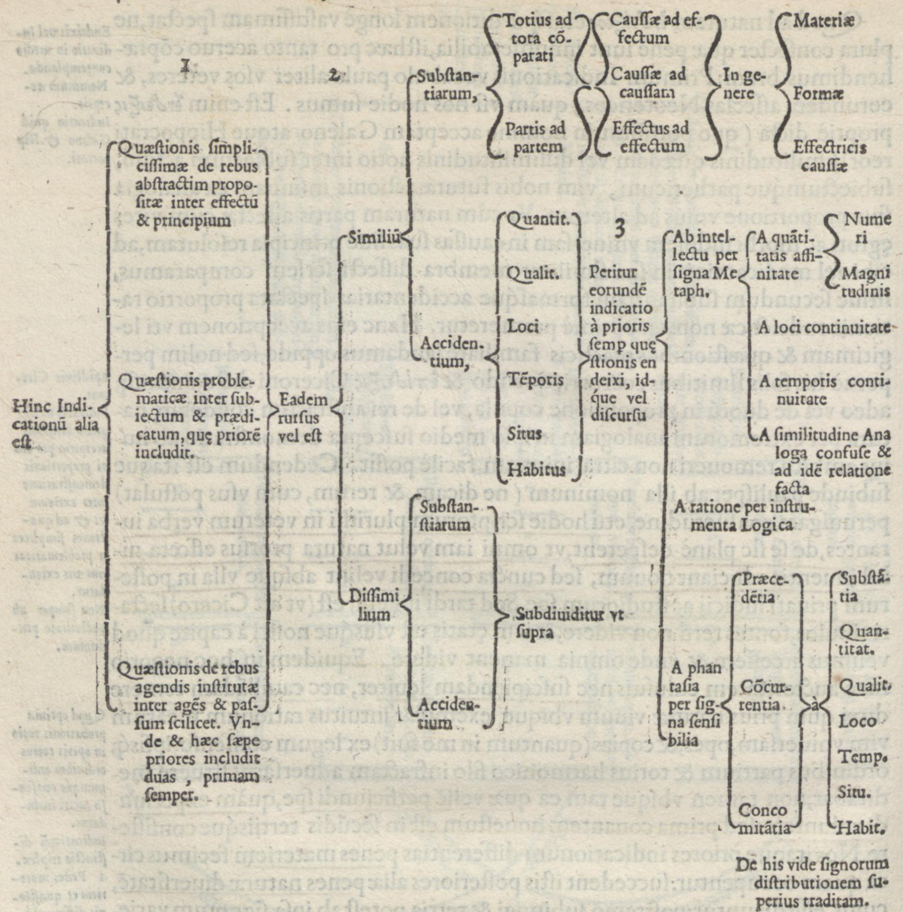
	1 ANALOGIÆ princip. proximorum.	2 ANALOGIÆ princip. præced.	3 ANALOGIÆ PRINcipiorum externorũ & remotiorum à natura subiecti.
Similarium analogia secundum formas materiales.	Partium communium compositiorum. 1 2 3	Part. communium simplic. humorumque. 1 2 3	Vt naturæ inferioris 1 — Vt cęlestis inque fluuij 2 — Vt rerũ supra naturam. 3
Instrumentariũ partiũ analogia mutua secundũ materiẽ magis vel formas accidẽt.	Partium organicarum Maioris compos. 1 2 3	Partium organ. minoris vel mediæ compositionis. 1 2 3	
Similarium proportio essentialis mutua.	Partium commun. compositiorum. 1 2 3	Partium communiũ minoris cõp. & humorum. 1 2 3	
Instrumẽtorum proportio essentialis mutua.	Partium organicarũ mai. comp. 1 2 3	Partium instrum. min. composit. 1 2 3	

In his quæretur frequẽtius Tẽporis Proport.

In his spectanda magis Loci atque figuræ Proportio, & Temperam.

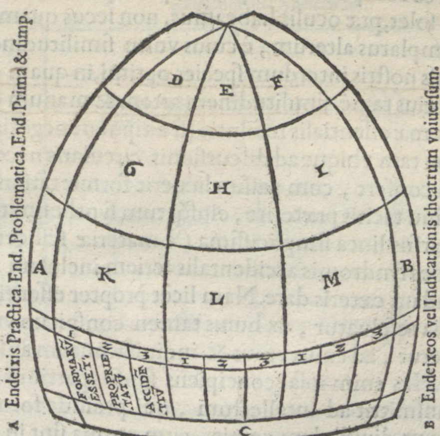
Quod ad naturam ἐνδείξεος eiusque ditionem longè vastissimam spectat, ne plura consecter quæ penè sunt innumerabilia, isthæc pro tanto aceruo cõpræhendimus breui: Primum Indicationis vocabulo paulo aliter vsos veteres, & eorundem asseclas Neotericos, quàm vsi nos hodie sumus. Est enim ἔνδειξις propriè dicta (quo potissimum nomine acceptam Galeno atque Hippocrati reor) similitudinis quædam vel dissimilitudinis notio inter subiectum actiuũ, subiectumque patheticum, vim nobis futuræ actionis insinuans ex analogia siue proportione vnius ad alterum. Vt cùm naturam partis affectæ, cùm vires ęgroti ac morbi indolem vniuersam in caussas suas siue principia resolutam, ad cibi vel medicaminis in sua similiter membra dissecti seriem comparamus, isthic secundum substantiam formasque accidentarias spectata proportio rationis endeicticæ nomen optimè promeretur. Hanc eius acceptionem vti legitimam & quæstionibus practicis familiarẽ laudamus oppido, sed nolim perpetuò his solis limitibus coërceri, quando & ἐπίδειξις Ciceroni dicta, omnisq; adeo vel de duorũ in propositione copula, vel de rei abstractim cõsideratę natura per extremorum analogiam in ipso medio suscepta demonstratio ab huius ambitu remoueri non citra iniuriam facilè possit. Cedendum est itaque subinde paulisper ab illa nominum (ne dicam & rerum, cum vsus postulat) peruulgata consuetudine, etsi hodie scriptorum plurimi in veterum verba iurantes, de se sic planè desperent, vt omni iam velut natura prorsus effœta nihil inuentis adiiciant nouum, sed cuncta concedi velint absque vlla in posterum priuati iudicij ac studiorum spe. Sed tardi ingenij est (vt ait Cicero) sectari riuulos, fontes rerũ non videre, & iam ętatis est vsusque nostri à capite quod velimus arcessere, & vnde omnia manent videre. Equidem in hoc negotio meo auctoritatem cuiusuis nec suscipiendam leuiter, nec cauillãdam temere duxi, quin prius naturæ viuum vbique exemplar intuitus rationum mearum vim vniuersam, opes, & copias (quantum in me fuit) ex legum consensu, ipsisq; ordinibus partium & totius harmonico filo infractam aduersariis struere meditabar, non tamen vbique tam ea quæ vellẽ perficiundi spe, quàm experiundi voluntate: sed prima conantem honestum est in secũdis tertiisque consistere. Nos itaque priores indicationum differentias penes materiem fecimus circa quam occupentur: succedent istis posteriores aliæ penes naturæ diuersitatẽ, cuius esse dicuntur: postremò subiungi & tertia potest ab ipsa signorum varietate sumpta distinctio, quanquam eiusdem sint rationis fermè quæ indicantur, & illa à quibus sumi indicatio solet. Quare & indicatarum & indicãtium rerum fieri communes locos iuxta ordinem scilicet classium 3. sed præcipuè Categoriarum decem.

Endeixis vel Indicatio in medio contemplanda.
Nominum acceptio.
Indicatio quid Galeno & Hippocrati.
Epideixis Ciceroni.
Indicatio nobis quàm latissimè accipitur pro omni proportionis demonstratione inter extrema vt & ad quæstiones simplices et problematicas eius vis extendatur.
Non semper ab auctoritate pendendum.
Quod optima probationis ratio in operis totius ordinibus ordinumque consensu tacitè includatur.
Indicationũ distinctio triplex.
1 Penes materiem et quæstionis differentiã.
2 Penes naturã eorum quorum esse dicatur.
3 Penes signorum differentias per quæ fit Indicatio.
Indicantium & Indicatarũ rerũ ferè communes loci.

Vniuersum verò Indicationis systema, vt formam solidam spectãti melius præ se ferat, ita depinximus.

Cum

A Endeixis Practica. End. Problematica. End. Prima & simp.

B Endeixeos vel Indicationis theatrum vniuersum.

c Loci communes rerum, de quibus & ex quibus sumitur Indicatio.

D Natura effectus inter res abstractim consideratas.

E Proportio simplicissima principij ad effectum naturalem.

F Natura principij vel causse inter res abstractim cōsideratas.

G Subiectum Propositionum.

H Medium extremorū in propositione.

I Prædicatum vel extremum masculum propositionis.

K Natura termini vel subiecti passibilis.

L Proportio agentis obiecti ad passum.

M Natura termini agentis vel masculi.

Cum ergo omnis Indicationum ratio in Analogia vel proportione cōsistat, est enim iuxta appellationem communissimam Indicatio proportionum demonstratio inter extrema duo; quotcunque fuerint sanè proportionum differentiæ, totidē & ἐνδείξεος statuantur, sed proportionū differentiæ tot sunt quot comparationes inter extrema, tres scilicet iuxta quæstiones nuper diuisæ seriem primam. Erunt ergo & Indicationū species tres, quarum & ordo & compositio cum antè dictis seruat vbique progressum parem. Primò etenim iuxta Analysim in quæstione practica proportio quæritur inter agens & patiens, fitque in horum examine continua quædam collatio materiæ ad materiam, formæ ad formam, efficientis ad effectricem caussam; rursusque in singularū ordinibus proximioribus caussis proximæ, mediis mediæ, & remotiores quæque remotioribus in arenam committuntur, postremò & pro minutissimis scrupulis spectabis tum loci in singulis, tum temporis adæquatas analogias, vbique consensus dissensusue necessitudinem quærens, identitatis vel diuersitatis nomine inter substantias, æqualitatis inæqualitatis in quantitatis genere, similitudinis vel dissimilitudinis in qualitate, cóformis difformisue naturę in generibus cæteris. Et quáquam non omnibus sint omnis generis caussæ vel in caussarum resolutione progressus pares, eò quod aliis rebus alia principia desint, vt materies, finis, atque in plerisque ad illa externa vsque principia productæ analyses sint superuacuæ, vt sæpe in ipsa materia rei medicę, vbi vel effectrices proximas velle inquirere minus emolumēti quàm negotij parit: Conandum est attamen

Indicationū ratio in quo potissimum consistat. Indicationis summaria definitio.

Indicationū primæ species 3.

1 Quæstionis practicæ Indicatio quomodo sit instituenda.

1
2
3
4

Resolutiones aliæ aliis sunt perfectiores.

Resolutionis exēplar optimum semper præ oculis statuendum.

attamen, vt resolutionis passim & compositionis optimæ, qualis potissimum in Medicinæ subiectis vsu venire solet, præ oculis habeamus, non secus quàm Iouis pictor aut Mineruæ contemplatus alterum, è cuius vultu similitudinem duceret. Insidet enim in animis nostris interdum species optimi, in quam defixi licet inimitabilem ferè, ad eius tamẽ similitudinem artem & manum dexterè dirigamus.

Resolutio essentialis ordinis pulchra magis quã necessaria, vbi materies satis continua est & ordinata.

Quin ipsa formæ essentialis resolutio (si amputari negotium magis & circumcidi voles) non tam vbique ad discursionis circularis necessitatem, quàm pulchritudinem confert, cum passim licuerit formæ rationem in ipso constrictam materiæ sinu tacitis præterire, eiusq; tum synthesim tum analysim vniuersam vna discursus linea simplicissima (à materiæ scilicet ad effectrices vltimas caussas) penes syndromis accidentalis seriem inclusam imaginari, vel ex hac ipsa colligendam cæteris dare.

Propter formam materiei potissimũ fit resolutio.

Nam licèt propter essentiales formas syndrome accidentaria resoluatur, ex huius tamen conspicuo vultu interna illa & abdita cognoscetur, ad cuius vnius & indiuisæ nutum auscultant velut pedissequę cæteræ.

Forma rei indiuisibilis propter intellectũ tamen sensibus alligatum quodãmodo fit diuisibilis.

Has enim ipsas concipiens sensus partibili modo diuisas & multiformes transmittit ad intellectum, qui proinde formam etsi simplicissimam necessario vt diuisibilem cernit, cum omnia sint in ipso recipiente per recipientis modum, vt habet axioma Metaphysicum.

1 Endeixis practica.

At vt vnde digressa est reuertatur oratio, Inter Endeixes omnes illa compositissima est & veræ Indicationis nomen maximè promeretur, quæ pro agendarum rerum quæstione suscipitur, caussas actiuas rerum passibilium caussis ordine & veluti in aciem instructas pulcherrimè comparans.

2 Endeixis problematica.

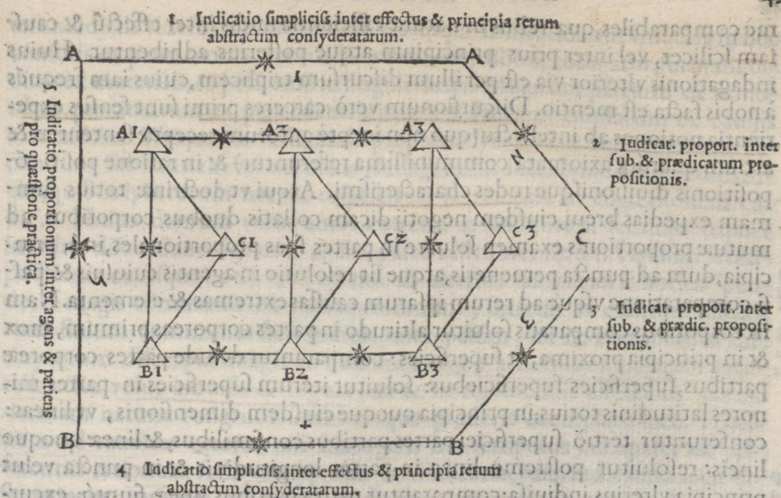
Illi succedit altera multo simplicior, ad rationem propius spectans, quàm animi cæteras facultates in propositionum terminis, in subiecti & prædicati comparatione conspicua, quæ tamen Endeixeos species non necessario semper priorem hanc compositissimã & simplicissimam alteram intercedit, vtpote cum nulla problematum resolutio vel compositio mediam se repræsentat: Vnde sæpissimè à quæstione practica statim ad rerum simpliciter vel abstractim cõsideratarum synthesim vel analysim, ætiologismum & indicationem properamus.

3 Endeixis simplicissima.

Endeixeos simplicissimæ comparatio maximè composita.

Sed in hac simplicissima fit rursus vel duorum diuersorum ordinum collatio mutua, vt formarum materialium ad accidentarias, vt singulis respondeant singulæ catenatim, vel vnius ordinis partium inter se, vt cum materiales proximas seu continentes remotioribus aliis, effectrices interiores extrinsecis cæteris ordine comparamus; sic vt omnes licet caussarum nomine ad vnum effectum referantur, eædem tamen effectus particulatim atque principij rationem obtineant inter se.

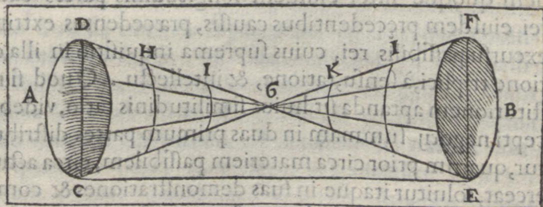
Sint

Demõstratio per triangulos.

Sint itaque coordinati trianguli plures A. B. C. in quibus collatio ab A. ad B. analogiam agentis ad passum repræsentet; A. verò ad C. vel B. ad C. subiecti ad prædicatum in axiomatibus artium quarumcunque: postremò A.^{1} ad A.^{2} vel B.^{1} ad B.^{2} effectus cuiusque ad causam rei abstractim in animum subeuntis. Isthic quadratum A.^{1} A.^{2} B.^{1} B.^{2} continebit omnes triangulos A. D. & B. D. proportiones quoque A.^{1} ad A.^{2} item B.^{1} ad B.^{2} Quadrato simplicior trigonus A. C. vel B. C. continebit tamen proportiones A.^{1} ad A.^{2} item B.^{1} ad B.^{2} Similiter concurrant inuicem pyramides 2. vna ex parte agentis, altera passibilis rei, erit proportio compositissima totius pyramidis A. G. ad pyramidem B. G. cuius indicatio per omnem C. E. lineam est comprehensa: continet enim hæc ipsa proportionem C. G. ad D. G. item E. G. ad F. G. lineam: C. D. basis ad basim E. F: segmentorum D. H. ad H. I. & I. G: rursum I. G. ad G. K. & H. I. ad K. L. postremò D. H. ad L. F. Secundò sit illa simplicior proportio C. G. ad D. G. lineã vel E. G. ad F. G. terminorũ in propositione analogiam repræsentans, continet hæc tamen proportiones priores alias atq; omnium simplicissimas D. H. ad H. I: rursus H. I. ad I. G. indicationibus illis optimè com-

Altera illustratio per pyramides.

mè comparabiles, quæ rebus in naturæ efficientia nudis inter effectũ & caussam scilicet, vel inter prius principium atque posterius adhibentur. Huius indagationis vlterior via est per illum discursum triplicem, cuius iam frequẽs à nobis facta est mentio. Discursionum verò carceres primi sunt sensus experientia notiones ab intellectu (quo non ineptè autorum receptæ sententiæ & artium quarũq; axiomata communissima referuntur) & in ratione positi cõpositionis diuisionisque rudes characterismi. Atqui vt doctrinæ totius summam expedias breui, eiusdem negotij dicam collatis duobus corporibus ad mutuæ proportionis examen soluere in partes suas proportionales, inq; principia, dum ad puncta perueneris, atque sit resolutio in agentis cuiusuis & passi comparatione vsque ad rerum ipsarum caussas extremas & elementa. Nam in corporibus comparatis soluitur altitudo in partes corporeas primum, mox & in principia proxima, vt superficies: comparantur deinde partes corporeæ partibus, superficies superficiebus: soluitur iterum superficies in partes minores latitudinis totius; in principia quoque eiusdem dimensionis, vt lineas: conferuntur tertiò superficiei partes partibus consimilibus, & lineæ quoque lineis: resoluitur postremò linea in partes longitudinis & in puncta velut principia vlterius indiuisa: comparantur partes partibus lineæ, fiuntq; excursus varij vel à primò puncto ad postremum, vel hinc ad primum, vel à medio quouis ad extremorum alterum. Eadem prorsus ratione si rerum duntaxat analysim spectes, confertur agens passo, vtrumque dirimitur in formarum ordinem duplicem, comparantur deinde ordines maiores agentis maioribus passi, forma agentis formæ passi, materies materiei. Soluitur rursus materies in similarem instrumentariam, forma consimili modo spectatur ilicet & instrumentorum habitudo mutua & similarium inter se. Posterior sectio est maiorum partium instrumentariarum in minores similarium, proximarum in extrinsecas & remotas. conferuntur postremò proximiores agentis caussæ proximioribus passi, præcedentes præcedẽtibus, extremæ extrinsecis, & tandem quoque inter eiusdem longitudinis partes caussæ proximæ agentis rei eiusdem precedentibus caussis, præcedentes extrinsecis. Similiter & in excursu passibilis rei, cuius suprema inquisitio in illa consistit mentis agitatione triplici, à sensu, ratione, & intellectu. Quod si magis ad artium constitutionem aptanda sit huius similitudinis ratio, videbis non alio ductu suscepti negotij summam in duas primum partes distribui, vt tertiam assequatur, quarum prior circa materiem passibilem, circa actiuam posterior nos exerceat; soluitur itaque in suas demonstrationes & comparantur singulæ singulis; soluitur denuo demonstratio in sua principia, & hęc in propositiones, quæ rursus in terminos, dum hi postremò in suas dissiliant caussas & elementa; est & vbique collationum æqualis norma. Nec magni artificis duco, eidem similitudini systema alterum applicare, mistum videlicet ex rerum & instrumentorum dissolutione, cuius proinde ideam (ne nimis prolixi simus) ex an-

Quæstionum cõpositissimarum analysis sim. dissolutione corporũ vbique in partes analogas est quàm simillima.

Applicatio similitudinis.

1. Si rerum duntaxat quæstio fiat.

2. Si magis ad artium cõstitutionem rationalem quæstio referatur

3 Si permisti de rebus vt sunt in animo vtque in natura quæstio fiat.

ex antedictis videre qui volet potest. Vis itaque Indicationum vniuersa in hoc consistit ex parte rerum, vt rei actiuæ ratio ex passibili colligatur, formalis ordinis ex materiali, & postremò in singulis lineis Maiorum partium ex minoribus, proximarum ex præcedentibus, præcedentium caussarum ex caussis extrinsecis. Vbique sit vestiganda proportio sympathiæ vel antipathiæ secundum substantiam vel accidens, indagationis loci ab iisdem ferè sumantur, quibus ipsa rerum natura dispescitur, & resoluta in cogitationem cadit. Huius demum velut antes extremi in animorum seminio triplici in trina discursione figuntur. Ex parte instrumentorum similiter compositionis cuiusque notio quò ad nos ab alterius simplicioris notitia pendet, magis communis ex minus communi, interim vt communissimorum finium communes sunt indicationes passim, ita & membratim discerptorum discerptæ magis ac definitæ; vtque actionum nostrarum naturalis actio velut amussis & regula, ita & in resoluendis affectibus præter naturam naturæ congruus status vbique proderit exemplaris loco. Transirem ad canones ceteros, nisi me ingens hic scrupulus occuparet de differentiis rationum scilicet, quæ tum res indicatas, tum indicantia loca disterminant, quorum omnium, vti diximus, prima sunt genera duo, substantia nimirum vel accidens. In accidentium genere ordo potissimum & quantitas difficultatem hactenus pepererunt & pariunt nobis. Quod ad substantiam, illa me fatigauit plurimum Medici ac philosophi ætate nostra clarissimi sententia, quæ in tractatu de abditis caussis, rei cuique genitæ alias à materie, alias à qualitatum temperamento, alias à forma vires inesse definit. Nolim hic ego Fernelij placita argumentis multis incessere, quæ ille forsitan etsi prolixè tradita vel non explicuit satis, vel alio quouis acceperit sensu, quam vt à nobis percipi queat, mihi tamen magis sit verisimile, vim prorsus eandem & vnicam ab accidentariis formis connexis inuicem atque ab ipsa substantia proficisci (nisi per rationem dirimi voles) Deinde & illud violentius iusto est, vt qualitatum temperamentum quò ad actionis ἐνέργειαν à nuda materie separemus, vel (vt ipse constituit) qualitates actiuas calorem frigus, ad nomen qualitatis solius, passibiles cæteras alijs à passibilibus ortas ad vnam materiem relegemus. Nam vti ex classe Metaphysica satis ostensum est, diuisa est quidem à forma materies, & ab vtrisque qualitas: is tamen est omnium in natura connexus mutuus, vt quamuis supra materiem magnitudini iunctam syndrome sit accidentaria, supra qualitatem spiritus, superior spiritu forma vel anima, possitque forma quid agere interdum absque commercio corporum vel qualitatum, quoties inuicem actu sunt separatæ, sic tamen quoties natura inuicem complicantur, actiones suas coniunctim produnt, vt omnium vnica vis, scopus vnus, atque consensio videatur. Ac ne in verbo sit difficultas, diuersis partibus vnius

Conclusio summaria de indicationis vi.

1. Ex parte rerum.

2. Ex parte instrumentorum.

Axioma ad indicationem pertinens.

Quæstiones difficiles de differentiis rationũ in disterminandis rebus indicatis & indicantibus.

1. An aliæ à forma aliæ à materie vel qualitate vires totius compositi esse dicãtur.

Autheris opinio.

Ratio.

compositi diuersa quidem munia viresq́ue contrarias inesse vel sensus docet: nam & qualitatũ in singulis quædam est oppositio, & actionum opposita ratio quamdiu inter se mutuo conferantur; non tamen si vires formæ superioris cũ inferiorum viribus compares actiones diuersas diuersis principiis fluere rectè colligimus, quando nimirum vbicunque miscẽtur tota principia totis eorum & vires implicitas nunquam se mutuo deserere sit necessarium. Nam quod à forma & spiritu defluere quicquam in continuũ velint absq; hoc vt de subiecta substantia quippiam defluat vnaque sit resolutum, id ne in sole quidẽ concesserim corporibusq́ue cælestibus cæteris summa virtute concretis. Quod cum sit παραδοξότατον libro sequenti vberius demõstrabitur. Nunc proter si placet ipsius Fernelij ab artificialibus rebus sumptã similitudinem, vbi aliam ait fabro, aliam securi vim inesse (quanquam non sit eadem vbique ratio formæ ad materiem, cui semel immersa est, quæ fabri ad securim, cui totus ipse toti non complicatur, sed vt gubernator assistit solum.) Potest quidem faber extra securis præsentiam struere quodcunque in animo velit, actu tamen efficere nunquam potest, quin & ideã actionis institutæ absque instrumentorum conceptu vix communissimam assequatur. Pro particulari negotio sanè nõ securis tantum figuram vt meditetur, sed & quantitatem, qualitatem oportet, atque vtendi modum: quin si viuidius instituenda sit comparatio rei factitiæ, scilicet cum naturali, formam securis vniuersam potius ad particulares compara, totius enim id ratio postulat, vt aptè diffindat, penetret, quanquã sit particularis à forma manubrio vis vt ab agente regatur, fronti securis acutissimæ vt dexterè secet, dorso eiusdem crassiusculo vt obnitenti solido cõtra insistat, nec ad singulos ictus facilè diffringatur. Omnes hæ vires priuatæ atque oppidò differentes secundum figuram particularem distinctis partibus tribui solent, ad communissimam tamen atque ante dictam vnicam velut multarum præsidem, velut quę cunctas ambitu in se contineat, appositissimè referuntur. Sic sanè inest & animali toti, imo & partibus singulis sua quædam communis ratio, formaq́ue cæteris eò latius patens, quantò pars vnaquæq; in plures alias membratim dirimi possit: insunt & singulis vti sunt partes distinctæ quædam seu propriæ vires particulatim rursus formarum accidentaliũ nomine discrepantes, quæ tamen si cogitatione iungantur, vnam totius actionẽ semper absoluunt, quemadmodum & qualitates ipsæ dum coëunt, syndromen materialem vnicam reddunt, & temperamentum eiusmodi quod ab informi materie si quis abstrahere per intellectum volet, nihil reliquerit præter non ens merum, ens in potentia tantum per se rebus gerendis inefficax. A forma totius itaque actio est generalis, vt à securis forma incisio, sed actionis eiusdẽ pugnantes inuicem sunt differentiæ plurimæ, quarum essentiales quidem ceu penetrans, resistensq́ue facultas à partium diuersitate resultant. Accidentales autem, vt penetrandi celeritas, robur, commoditas, ordo, à partium quoq; quantitate dependent, ab ordine, situ, figura, & modo. Quemadmodum itaque magis commune quodlibet minùs cõmunium rationem in se complectitur,

Tota totis misceri in compositione naturæ.

Contra Fernelij rationes obiter. A simili in rebus artificialibus.

Particulares figuræ vires particulares obtinẽt, quæ tamen in formæ vnius virtutem vnicam planè consentiunt.

Similitudinis applicatio ad naturalia.

Syndrome materialis seu qualitas.
1. Qualis sit virtus à forma potissimum.
2. Qualis à partiũ differentia sit actionum diuersitas.
3. Qualis ab accidẽtium differẽtia actionũ diuersitas in partibus singulis elucescat
Axioma per conclusionis modum ex antedictis

actu

actu tamen ad hoc vel illud ſit indefinitum: ita & forma communis ſiue eſſentia rei cuiuſlibet formarum particularium & actionum ideas optimè nouit, particulatim differentes tamen penes eſſentiam abſque partium diuerſitate non exequitur, vti nec accidentariam in iiſdem actionibus differentiam explet abſque illa quæ ſit in ſingulis accidentium quoque natura diuerſa. Quid igitur dicent ſi alias à forma, alias à qualitatibus vires ineſſe conſtituant? Nam quod à forma præcipua ſit actionis eſſentia, quodque à qualitate qualitas, à quantitate robur, rationi eſt conſentaneum, vnde & totæ ſubſtantiæ totas tribuunt vires, partes & accidẽtia magis determinant, enimuero pugnant in motus genere extenſio, contractio: item vtriuſque celeritas, tarditas, ſunt & ſua cuique particulatim organa & organorum propriæ formæ, non tamen idcirco aliud eſt inter principia quod membrum extendat vel cõtrahat, aliud quod moueri hominem facit, aliud quod ſeſe mouere celeriter, licet de partibus ſingulis vel qualitatibus collatis mutuò dici id merito poſſit. Nec aliud rurſus in animalibus eſt vegetatrix anima, aliud quæ chylum aut ſanguinem coquit. Nec in cerebro diuerſa eſt cognoſcendi virtus, & quæ imaginatur, cum ſic ſe habeant tantum, vt magis minuſue commune, nec quicquam poſſit communior virtus extra particularium opem ſiue ſubſidium, niſi vnum excipias hominem, cui quædam eſt anima immerſa corpori, quam & brutis ſanè communem volunt: quædam ab hoc diuidua, eique ſolummodo vt clauo gubernator aſſiſtens. Iſti (me Hercule) illud conceſſerim lubens, quod vires ſuppeditet homini inter cõpoſita naturalia ſoli, ſolas à ſola forma meritò nuncupandas ab omni commercio corporis alienas. Sunt huius generis vt intellectio, diuinatio, quæ tamen præſtat ſic rationalis anima, vt forma ſeparata nequaquam in corpus demerſa, quemadmodum & corporeas actiones cæteras ſubit, vt & corporeis organis alligatur. Nam inter formas ſemper abſtractas, vt Angelorum, dæmonũ, proportionis ratio eſt ſimpliciſſima, quanquam & has ſe mutuò trahere vix aliter ſenſerit Plato, quàm magnes ferrum, vnde huius nomine videntur ad plenam orbis totius Muſicam ita illarũ ſubſtãtias effinxiſſe, vt quamuis reſpectu noſtrum omnis ſint compoſitionis expertes, reſpectu tamen ſuperioris opificis penitus indiuiſi, tanquam in plura principia diuidantur, vt ſit in ſingulis ſua quædam cunctis ſuperior forma, ſua deinde ſpiritalis eſſentia, ſuâ poſtremò qualitas atque materia, quorum proportio vniuerſim infandam illius ordinis hierarchiam pro captu humanæ mentis abſoluit. Cùm enim à Deo per Angelos animaſque gradatim inferiores idæarum omnium & rationum ſeminalium ſit vnus continuus ductus, in quo nimirũ & formę & ſpiritus & corporeæ qualitates, & ſingularum denique proportiones ordine depingantur, eundem ſanè nec abrumpi in Angelis ipſis, ſed cohærere perpetim (ſuo tamen & inexplicabili modo) rationi eſt conſentaneum. Quanquam iſta licentius forte quam par ſit, iuxtaque veterem magis Theologiam, à qua ſi vſpiam fides Chriſtiana diſſenſerit, flectendum ocyus moneo, ne argumẽtis lubricis freti imponere Pelio Oſſam, & more Gigatum

Redit ad quæſtianẽ ante propoſitam cũ illuſtratione vberiore

Exempla.

Exceptio in hominis cõpoſitione

Solus homo vires à forma profert, quæ materiæ non debeantur.

Proportionis ratio inter formas abſtractas.

Formis abſtractis ſua tamẽ eſt compoſitio iuxta Platonicos.

Idearũ continuus ductus à Deo ad res inferiores.

Non temere cum ethnicis philoſophis ſentiendum.

 bella

Obiectio aduersus ea quæ hactenus sunt tradita de formæ vi atq; materiæ.

Occultæ proprietatis exempla infinita.

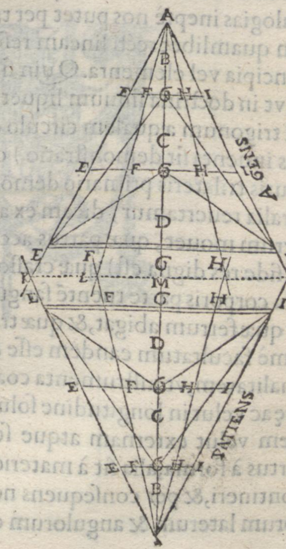
bella cum diis gerere videamur. Est tamen & inter composita naturalia magnum aliquid prorsus & admirandum, cuius occulta ratio vix habet quo referatur, nisi iuxta opinionem vulgatam maximè id formæ principi soli virtutique specificæ tribuamus: Etenim animalibus cæteris terribilis leo ad cantum gallinacei pulli protinus expauescit. Infinita sunt animalibus odiorum vel amicitiarum semina, paruus pisciculus Echeneis pulsa vi venti nauigia sistit vel medio mari, trahit ferrum herculeus lapis, interdum abigit, trahunt festucas & surculos electrum, adamas, quodque nec aquæ nec olei capax est aurum argento viuo inebriatur. Taceo sanè marini torpedinis tactum, venenatorum morsuum plagas, vim fulminis admirandam, vim tot liquorum, gemmarum, & stirpium; stupenda penitus est fascini ratio, ipsarumque imaginum, quæ prolem in vtero matris sæpe transformant. Quid autem de Catablepha animali constituas, deque tot facultatum internarum externarumque consensibus, quos antequam numeres, prior deficiat dies? Tractantur doctissimè & ex professo infinita pene exempla eiusmodi, tum à Fernelio ipso & Fracastorio, tum à pluribus alijs illustribus viris, quos inter amicitia coniūctissimum mihi præterire non possum Antonium Mizaldum, qui præter alia præclara maximè in omni philosophia præstita, hanc partem vel solus absoluit libris Arcanorum pluribus, lib. de simpathiis & antipathiis rerum. Effectus eiusmodi velut naturæ sublimioris oracula videmus oculis, haurimus auribus passim, effectionis principium tamen vix cogitatione consequimur. nam quod virtutē vulgo dicant à specie proficisci, dicere id cuiuis & semper licet, quodque sit forma quędam occulta interior virtus & abdita, ne hoc quidem malè, præsertim si referatur ad sensus. Verùm quid aliud nobis responsa eiusmodi, quàm ignorantiæ meræ, ineptarumque descriptionum circulos nectunt, atque in scientiæ professione de rebus nil sciri posse demonstrant; vnde non alios tantum à veri sedula inquisitione deterrent, verùm & supinos struunt ignauiæ pontes, omniique his vestigandis methodo interclusa, nos in æternum chaos noctemque præcipitant. Sed cum diuinæ Methodi vis circa proprietates occultas non secus ac fuluū spectetur in ignibus aurum; deducam hæc latius sequenti tomo, quo cuncti tantorum operum fructus nunc affatim gustent, simulque comprehendant præcipuum totius negotij caput, vt demum allecti discursus istius similitudine velut exemplo imitentur idem in particularibus cæteris. Nunc autem id agimus tantū, vt omnem abstrusæ scientiæ vim in ætiologismo atque indicatione positam scias, vtriusque columen rursus in analogia rerum ad inuicem in proportione mutua contineri, quam quia plurimi vel inter classicos (fortasse animorum modestia magis quam torpore vel hebetudine (non tantum sensibus, sed & humanis mentibus inaccessam, linguæ inexplicabilem dicunt, conandum amplius duxi, num ope diuinę methodi, velut alis sublati Platonis atq; Hippocratis, mortales oculos istos in tantam lucem figere valeamus, alioqui periculum rati, ne maior pereat nostræ cognitionis & felicitatis portio, eiusque simpli-

Authores varij de propietate rerum abdita pertractantes.

Quàm sit inepta neotericorū pluriū ratio de rerū abditis caussis.

Methodi vis præcipuè in rerū abditis caussis apparet.

simplicioris ætheræ, quam cauæ inclusam ferulæ clam Ioue sustulit illa mens opifex προμήθευς ἀγκυλομήτης, deductamque cælitus terræ penetralibus impertiuit. Omissis itaque hoc loco prolixioribus argumentis, statuam liberè & vnius tantùm demonstrationis subsidio fretus, quod omnis & virtus occulta & manifesta à toto composito proficiscatur: nihil autem à qualitate sola, nihil à spiritu solo, nihil à sola forma; cum nulla fiat extẽsio in rebus compositis, nullaque ab interiore principio sit dimanatio, quæ accidentalis siue extrinsecæ formæ multiplici vultu non obruatur, vnaque (si compares ad actionem occurrentibus rebus) non spiritalis effluuij simul corporumque minutissimorum proportiones efficiat. Vis enim à forma quidem præcipuè in spiritum transit, ab eodem in qualitatem atque materiem; in forma quidem vt simplex, communis, & indiuisa: In materiali gremio vt multiplex, singularis atque dispersa, non minus quam vna sit luminis virtus in ipso vt calefaciat sole, quæ tamen progressu in multitudinem effectrix est sæpe contrarij, dum hæc indurat, ea liquat & fundit; alia viuificat, alia rursus exhaurit & labefacit, eiusdem vbiq; caloris influxu. Quod si has actiones ratione materiæ contrarias esse contendis, non repugno: attamen hæc contrarietas ipsa non tam spectanda est inter principia ordine copulata secundum lineam rectam, quantum inter principiorum singulas partes partiumque oppositas qualitates velut in latitudinem exporrectas. Quare & inter agens passumque quodlibet formarum, spirituum, totius denique syndromis accidẽtariæ vna est & indiuisa proportio: si ductus longitudinem spectes: eadem rursus diuersa & multiplex, si partium quarumcunque figuras singulas, & in his nonnihil diuisam totius syndromis effigiẽ, vnaque & spiritalis vehiculi partes velut pro latitudine contempleris, vti in subnexis triangulis liquet. Sit enim superior agẽs quodlibet, inferior autem rei passibilis loco, A. quidem vtrobiq; supremus apex, & angulus formæ sit indiuisę, quæ tamẽ progressu fit diuisibilis, primò secundũ lõgitudinis radiũ, in B. spiritibus sese communicat, In C. syndromi accidẽtariæ, In D, corporeæ moli siue materiæ. Ita enim & B. spiritus trãsit in C. & D. vti C. dũtaxat in D. iuxtaq; hanc habitudinem proportio simplex est penitus, A. superioris ad A. inferius, similiter B. ad B. & C. ad C. & D. ad D. totius deniq; triãguli vnius ad alterũ totũ. Sed si nũc & latitudinem seces E. I. in partes proportionales vtrimq; E. F. G. H. I. vt E. quidẽ sit & F. à dextris cuiusque principij: H. & I. sint à sinistris positæ, G. autem in medio, mox & totius syndromis, totius spiritus, atq; materię distinctę formę distin-

Breuis demõstratio eius sententiæ quæ statuit vim omnẽ à toto composito proficisci: siue sit manifesta siue occulta.

Nihil à forma sola vel qualitate proficisci.

Virtutũ transitus vbique à forma per spiritum ordine & qualitatum in materiẽ vsque.

Virtus omnis in forma vnitur, in materiæ gremio dispersa conspicitur.

Simile.

Obiectionis solutio.

Virtutũ progressus in longitudinem trianguli vnus et indiuisus.

Virtutũ progressus multiplex in latitudinem seu basim trianguli.

Demõstratio per triangulos.

Longitudinis sectio.

Latitudinis sectio.

distinctas efficient proportionum species in K.L.M. N. & O. iuxta radiorum occursus ab vno in multitudinem dissectam ordine confluentium. Vnde si A. angulo prioris trigoni æqualis fuerit A. postremi, & lineæ continentes angulum A. erunt æquales iuxta doctrinam theorematis tertij, primi lib. Eucl. Conuersim si partes E. F. & F. G. quæque deinceps fuerint mutuo correspōdeant, correspondebit & tota basis E. I. vnius trianguli, cum E. I. alterius, quare si vtrinq; accesserit ęqualitas A. E. lateris vnius ad A. E. alterius, & A. I. vnius, ad A. I. alterius trigoni latus, confestim per propositionē octauam primi Eucl. respondebit & A. angulus superioris trigoni cum A. secundi. Vides vbique vt forma sequatur materiē, & è conuerso materies formam, proportioque vnius proportionem alterius principij, vt si materies tota vnius alterius toti responderit, non sit necesse aliam à forma analogiā quærere, vel ab ipso spiritu, quod fuerat demonstrandum. Solus enim trigonus A. E. I. continet cæteros omnes, & non continetur ab alio: contrà triangulus I. D. E. situs est intra priores omnes, alium non comprehendit. Horum medij sunt B. E. I. superior & sequens, inferior C. E. I. qui tum subiectos trigonos continēt, tum à supernis cōprehenduntur, interim licet superioris anguli sit illa potestas, vt inferiores quilibet suam vim omnem velut ex vnitate collectam habeant, est tamen & inferioris cuiusque trigoni ea potestas conuersim indita, vt propter augustiorē basim superiorum ideas in se recipiant promptè, nihilq; possit superius quodlibet absque eo, vt per proportionales partes infernæ basis siue trianguli non transfundatur. Vnde neque ab A. dimanat quippiam quod fugiat lineā E. I. nec in E. I facultas est aliqua ab A. non comprehensa. Si quis morosior rerum analogias ineptè nos putet per trigonos ostendisse, illud cogitet moneo, figuram quamlibet recti lineam resolui in triangulos, vt prima quædam omnium principia vel elemenra. Quin si & arcus circuli lineæ rectæ commensurabilis sit, vt in doctrina sinuum liquet, possintque mathemata assignare quadratum vel trigonum æqualem circulo dato, (licet eiusdem nulli, quod sciam, hactenus inuenta sit demonstratio) constabit sanè & rerum proportiones omnium figuris trilateris primario demonstrari. Nunc vt à Geometricis denuo ad naturalia reuertamur, dicam ex ante traditis esse & in Magnete vim vnicā, quæ ferrum mouet, quæ partus accelerat, quæ amorem ferat atque concordiam (si fide res digna est) quæ crassos humores educat, quæque (vt hæmathites) ex vlla corporis parte ruentē sanguinem sistat, quin etsi in eiusdem partibus vna sit quæ ferrum abigat, & quæ trahat altera, concludam sanè pugnantium maximè facultatum eandem esse & vnicam formam, quæ per spiritum agat, & qualitatem, vt instrumenta coacta inuicem in vnitatem virtute principis formę ac velut in longitudine solum, dispersa denuo in latitudine propter materiem velut externam atque sensibilem totius trianguli basim. Nam vt alia virtus à forma, alia sit à materie, necesse foret vnius rationem intra alterius nō contineri, & per consequens non vnum esse compositum naturale, sed diuersorum laterum & angulorum quasi triangulos plures. Loquor autem nō semper

Formæ vis atq; materiæ se mutuo consequūtur.

Superioris anguli vis magis in actione.

Inferioris cuiusque anguli vis magis in paßione posita.

Rerū analogias optimè per triāgulos demonstrari.

Quadratura circulinondum demonstrata.

Geometricæ demonstrationis explicatio in naturalibus.

Vires Magnetis.

Angulus quid sit, et quotuplici ter esse dicatur.

per de angulo, vt ipsum partibilem docet Euclides; sed pro contactu sæpius puncti indiuisibilis cum indiuisibili altero: alia enim in definitionibus ferè, alia in theorematibus eiusdem acceptio est; illic nimirũ vt punctus planè insectilis est, hic vt infinitum penes spatium, scilicet quod à lateribus angulum cõprehendentibus est interseptum. Esto nunc idem iudicium in rebus naturalibus cæteris, vt in lactuca, quæ eadem menses mouet & sistit; in plantaginis radice quæ eadem refrigerat & calefacit, aperit, astringit, densat & rarefacit. Vbique sanè ex rerum sensibili basi nata est multiplicitas primum eò cõfusior scilicet, quantò ab angulo magis & vnitate recesserit, idque ita natura rectè est comparatum, vt mundi res omnes hac ratione simplices simul atque multiplices oriantur: simplices quidem propter actionis robur atque essentiam; multiplices magis propter passibilem vim ac pulchritudinẽ, quæ tamen ceu medium in vnitatis & multitudinis compositione magis apparet velut dispersorũ antè concentus multorumque reductio in vnitatem. Sed vt omnes enumerem breuiter caussas, propter quas vnumquodq; natura vel multiplex fiat vel propter analogiam exteram quasi multiplex videatur.

Lactucæ vires.

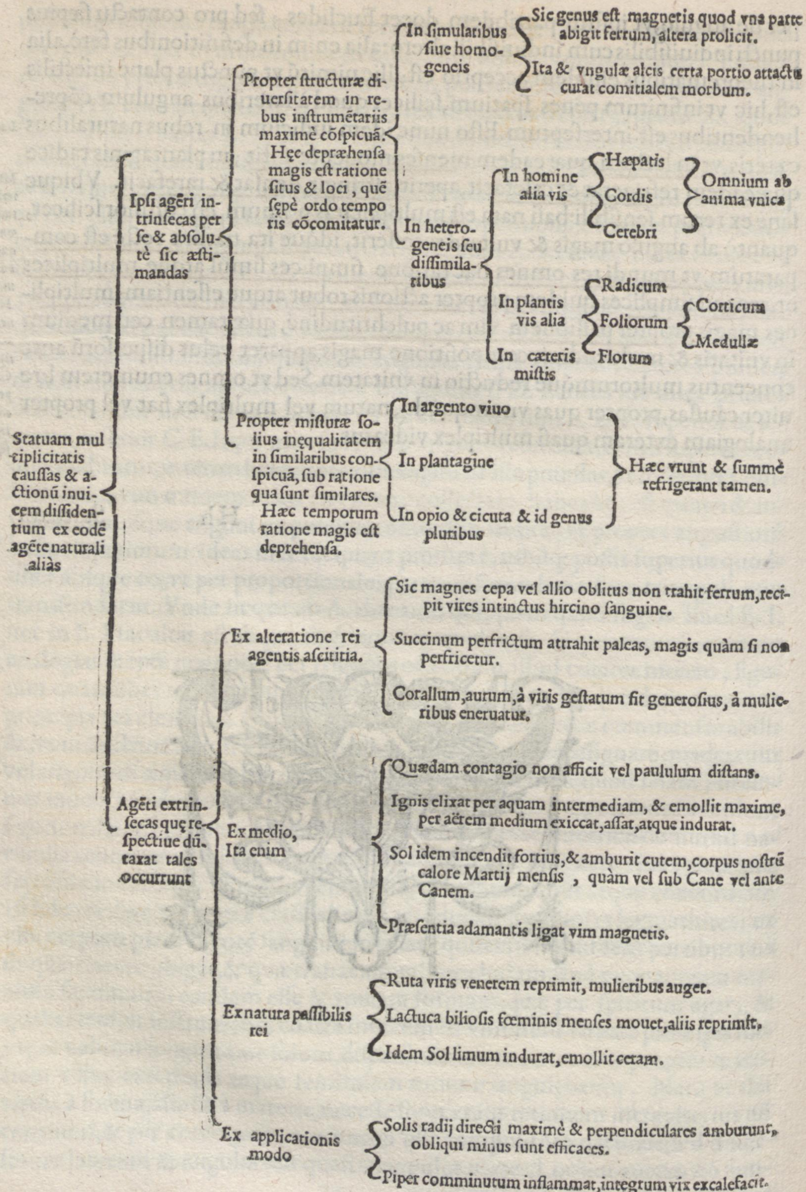
Multiplicitas rerũ & pulchritudo ex basi, vnitas autẽ atque essentiæ robur ex angulo magis dependet.

Mundi res omnes simplices simul atque multiplices.

Caussæ diuersæ penes quas res omnis vel multiplex sit vel esse dicatur.

Hh Statuam

- Statuam multiplicitatis caussas & actionũ inuicem dissidentium ex eodẽ agẽte naturali aliàs
  - Ipsi agẽti intrinsecas per se & absolutè sic æstimandas
    - Propter structuræ diuersitatem in rebus instrumẽtariis maximè cõspicuã. Hęc deprӕhensa magis est ratione situs & loci, quę sępè ordo temporis cõcomitatur.
      - In similaribus siue homogeneis
        - Sic genus est magnetis quod vna parte abigit ferrum, altera prolicit.
        - Ita & vngulæ alcis certa portio attactu curat comitialem morbum.
      - In heterogeneis seu dissimilaribus
        - In homine alia vis
          - Hæpatis
          - Cordis
          - Cerebri
            - Omnium ab anima vnica
        - In plantis vis alia
          - Radicum
          - Foliorum
            - Corticum
            - Medullæ
          - Florum
        - In cæteris mistis
    - Propter misturæ solius inequalitatem in similaribus conspicuã, sub ratione qua sunt similares. Hæc temporum ratione magis est deprehensa.
      - In argento viuo
      - In plantagine
      - In opio & cicuta & id genus pluribus
        - Hæc vrunt & summè refrigerant tamen.
  - Agẽti extrinsecas quę respectiue dũtaxat tales occurrunt
    - Ex alteratione rei agentis ascititia.
      - Sic magnes cepa vel allio oblitus non trahit ferrum, recipit vires intinctus hircino sanguine.
      - Succinum perfrictum attrahit paleas, magis quàm si non perfricetur.
      - Corallum, aurum, à viris gestatum fit generosius, à mulieribus eneruatur.
    - Ex medio, Ita enim
      - Quædam contagio non afficit vel paululum distans.
      - Ignis elixat per aquam intermediam, & emollit maxime, per aërem medium exiccat, assat, atque indurat.
      - Sol idem incendit fortius, & amburit cutem, corpus nostrũ calore Martij mensis, quàm vel sub Cane vel ante Canem.
      - Præsentia adamantis ligat vim magnetis.
    - Ex natura passibilis rei
      - Ruta viris venerem reprimit, mulieribus auget.
      - Lactuca biliosis fœminis menses mouet, aliis reprimit.
      - Idem Sol limum indurat, emollit ceram.
    - Ex applicationis modo
      - Solis radij directi maximè & perpendiculares amburunt, obliqui minus sunt efficaces.
      - Piper comminutum inflammat, integtum vix excalefacit.

De caussis extrinsecis plena est vniuersa natura. propone tibi vel simplicissimum ignem,

1 *De caussis extrinsecis. Ignis actiones viresqúe diuersissimæ ratione materiæ.*

Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
Atque leuem stipulam crepitantibus vrere flammis,
Siue inde occultas vires, & pabula terræ
Pinguia concipiant, siue illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exudat inutilis humor,
Seu plures calor ille vias & cæca relaxat
Spiramenta, nouas veniat qua succus in herbas,
Seu durat magis, & venas astringit hiantes,
Ne tenues pluuiæ, rapidiue potentia Solis
Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat.

Cælestium corporum diuersissimæ vires ratione materiæ. Sublunariũ rerũ pugnantes vires ratione materiæ. Opticæ doctrinæ fundamẽtum in analogia visus ad rem visibilẽ.

Confer te ad cælestia, ad stellæ eiusdem effectus propè infinitos, in sublunaribus ad energiam lapidum, herbarum, & metallorum, tota doctrina Optices sufficere potuit vnius exẽpli loco. Verùm inter multiplicitatis intrinsecas caussas, quod illa structuræ diuersitas ad actionis multiplicitatẽ plurimũ possit, rerum similiter vsu atq; exemplis assiduè demonstratur, quanquã in apertè dissimilaribus ea sint frequẽtissima, minus frequẽtia in similariũ genere, vbique tamẽ si multiplicitas distincta est ratione loci, necesse est tam in homogeneis quàm heterogeneis ipsis structurã esse organicã quandã hic sanè distinctam, & loco magis & qualitate conspicua vel ante effectionẽ; illic non prius quàm actione se manifestet. Spectandũ tamẽ in horũ singulis dexterum, & sinistrum aliud, anterius posterius, sursum deorsum, quæ oẽs positionũ differẽtię quantumuis promiscuè contento & cõtinenti cuilibet adaptentur, in rebus tamen instrumẽtariis vt sunt instrumẽta diuersarũ quoq; facultatũ ab vno principio dimanantiũ sedes multiplices docẽt. Sed difficultas maior in illa mistura substantiæ similaris occulitur, à qua sæpissimè mistorum corporum facultates & actiones contrariæ fluunt, situ non ita distinctæ, quo ad sensum: Ratione temporis distinctæ sæpius, sæpè & sic permistæ, vt quæ prius agat, quæúe posterius, ignoretur. Ita enim vis argenti viui sub occursus primos ea est, vt summè refrigeret; quod si altiùs insederit illius portio, aperiet se paulatim & virtus extremè ignea, qua partes corporis solidæ colliquescant, quæ neruos, ligamenta, & ossa exedat, atque conficiat. Idem & in Cicuta, Opio, vel gustantibus est manifestum. Acetum eodem ferè tempore incendit cutem atque refrigerat, quod & in flatu Boreæ patet, rebusque cæteris, quando particulis frigidis æquali proportione subtiles & calidæ sunt temperatæ. Istorum sublimis ratio est; ex illa mistionis natura imperscrutabili pendet, quam nos pro virili nostra inter exercitamenta Methodi ab origine deducemus, cum absque illius cognita forma actionum ratio nũquam percipitur, nec si actionis naturã prius examines de proportione loqui sit consentaneũ, quæ tamen vel sola est omnis endeixeos siue ætiologismi finis, & per consequens Methodi huius vniuersæ.

2 De intrinsecis caussis actionum pugnantiũ ab eodem cõposito naturali. Etiam in similaribus structura quadã organica est, sed minus manifesta quo ad positionem ipsam, licet partium diuersitatẽ & loci tempus ostendat, et cum ipso actionum vicissitudo. In heterogeneis. In homogeneis partium diuersitas inuentione difficillima. Argenti viui cõtrariæ facultates. Etiam Galenus qualitatem aliã aut vim in superficie, aliã magis intercutaneã docet lib. Simpl. Medic. Cicutæ opij contrariæ facultates. Boreæ venti effectus contrarij. Parasceue ad quæstionem alteram difficillimã de mistionis natura. De natura mistionis quàm sit medico necessaria quæstio.

Nam omnis cognitio & actio nostra est circa id quod est per naturam, essentia autem rerum per actionem nata est, in eandem vt potest perpetuo tendit & terminatur.

Natura mixtionis obiter explicata.

Mistionem naturalẽ esse quandã appositionẽ cõtra neotericorũ ferè omnium & veterum plurium opinionem.

Tota totis ad minimas vsq; particulas cõplicari vel ipsi naturæ est impossibile.

Docetur idẽ exẽplis primum.

Nunc illud sufficerit quasi τὸ ὅ τι, vt corpus mistum ex pluribus vnum & potestate multiplex fiat, concurrere inuicem elementa partim contraria, partim conuenientia, vix aliter sanè quàm per appositionem quandam vnius substantiæ ad alteram, intercedente sectione mutua substantiarum simul & qualitatum, sæpè vsque ad particulas minimas secundum sensum, sæpè propter subiectæ materiæ contumaciam, diuisione tam inæquabili, vt in similaribus multis ipsas quoque substantiarum & qualitatum diuersas sedes vel sensus ostendat. Lac enim hoc nomine similare est, quod omnis sit eius diuisio in partes eiusdem rationis, videt tamen in illo sensus alibi serum, alibi butyrum, & caseum. Ligni pars quæuis lignum est, interius tamen in vno cortice mollius quiddam & rarius perstat; in exteriore superficie durius quid atque crustaceum. Similiter & in lapide, partes internæ subinde sunt rariores, extremæ densiores magisque compactæ, vna tamen dicetur lapidis forma, vnumque totius temperamentum, in quo neque materiæ, nec qualitatum adeò exacta commistio est, vt tota totis perfundi sit

Plotini opinio de natura mistionis.

Fernelij opinio de nat. mistionis.

Auctoris opinio.

necessarium, licèt Plotinus misceri quoque substantias inuicem & corpora sit arbitratus: Fernelius & eius asseclæ dici id quidem de qualitatibus velit, de earundem substantiis non patiatur: Mihi vbique id absurdissimum est, vires aut qualitates latius propagare, quàm forma se possit extendere; formis autem extensionem tribuere vltra quàm sibi subiecta materies sinat. At neque de mistione hæc hodie vt demonstranda suscepimus, quippe quæ nunc ceu theses tantummodo sibi vt confirmentur proprium quendam & augustiorem postulent locum.

Erroris occasio circa naturam mistionis.

Artificialis mistio à naturali vix aliter differt quàm secundum maiorem minorémque perfectionem.

Artificialem misturam sæpè & naturalis perficit vbi ingenitum mutationis vlterioris principiũ minimè deest.

Illud silere non possum, erroris occasionem pluribus extitisse, quod naturalis misturæ speciem ab artificiali nostra tantopere velint disiungere, vt appositionem dici in mistis naturaliter minimè ferant, cum tamen vtraque mistio perfectionis duntaxat maioris minorisúe nomine differant, possitque artificialis quælibet successu temporis in naturalem maximè terminari, cuius nimirum inchoamentum siue auspicium primum sit ab artifice, res diuersas rudi quadam appositione inuicem copulante, quam mox excipiẽs natura tum rebus mixtilibus insita, tum assistens extrinsecus vlteriore dissectione perficiat vsq; ad atomos seu partes insectiles quo ad sensum.

Natura quidem ad perfectam vnionẽ in mistibilibus tẽdit, sed nunquam assequitur.

Ratio.

Formarum vnio perfectissima quid sit propriè.

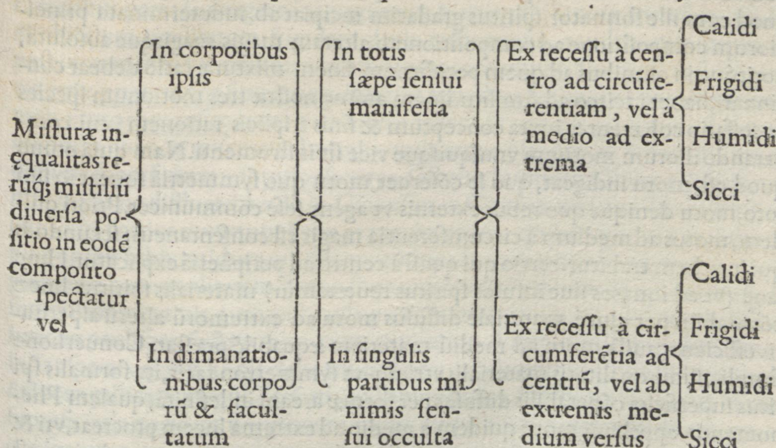
Nã etsi vel ea sit vera sententia, Substantias non posse confundi qualitatibus inuicem tẽperatis, necesse est penitus vni substantiæ alium assignare locũ in corpore misto quàm alteri, vnde saltẽ substantiarũ naturalis est appositio, & non perfecta vnio, ad quam natura quidẽ assiduè contendit vt optimã, nunquam peruenit tamen propter materiæ inequabilitatẽ processusq; in infinitũ, dum citius in eodẽ cõposito vna substantia conficiat alterã, quam formæ contrariæ eidẽ insint secundũ eandẽ vltra indiuisibilem partem. Quare quæcunque formarum fit vnio perfectissima in orbe hoc sublunari, non tam videtur mixtio, quàm vnius in alterã transire volentis absumptio, quàm formæ potentioris victoria,

ctoria, minus potentis ruina vel interitus. Omnis itaque & humana & naturalis mistio quamdiu substantię durant, cum qualitatibus est imperfecta, quippe ad vnionem perfectam semper aspirans, nunquam absoluens, mistiliū altero per sectionem assiduam prius absumpto, quàm penetrare vniuersim se mutuo queant. Nunc vt eò te quò volui ducam, cum in perfecti cuiusque vel imperfecti genere sint plurimi gradus, necesse est penitus infinitam nasci mixturæ varietatem, quæ tamen omnis discursu facto per singula, ac velut per epilogismum ad communissima quædam capita reducuntur, hoc modo,

Conclusio summaria de naturæ mistionis naturalis & artificialis.

Infertur ex ante dictis misturæ infinitam esse varietatem.

Misturæ multiplicis prima capita.

Omnis à corpore dimanatio eiusdem rationis à nobis est constituta, cuius est ipsum compositum, eò quòd forma quęlibet suo se semper vehiculo sistat, spiritus autem nec formam neque materiem deserat aut qualitatem, sed permistæ omnes seu connexæ maneant, seu resolutæ in continuum proferantur, quam resolutionē & formę extensio sequitur extra cōpositū naturale, vt planè sit necessariū eandē & mixtionis ideā persistere in toto effluuio, quæ intra fines ipsius cōpositi fuit. Similiter & in toto cōposito quæcunq; est inæqualitas siue occulta, siue sensui manifesta, eandē reperiri & in particulis minutissimis seminalium virtutū cōmunis ratio cuncta permeans atque perrumpens facilè docet, quantumuis sensum id subterfugiat. Quod ad inæqualitatis modū, omnis hæc demū à mixtionis potissimū effectrice caussa dependet: est autem duplex, primū toti cōposito infusus spiritus, qui rebus intrinsecus earūdem velut portio est indiuidua, nouit hic rerū agendarū species omnes, fæcundus actionum ideis à superiore forma, fæcundus idē passionum quarumlibet speciebus à qualitate subiectaque materie. Sed quia vis propria cuique à mouente externo principioque communiore dependet, est & pro singulis cōmunior quidem spiritus siue mens opifex augustiore ambitu vel communissimas rerum

Dimanationes corporum eiusdē rationis cum ipsis compositis siue corporibus.

Eadē mistionis idea in effluuio cōpositi naturalis, quæ in ipso composito & econtrario.

Inæqualitatis ratio in omni mistura potissimum ab opifice spiritu proficiscitur.

Opifex spiritus duplex intra cōpositum et supra compositum naturale.

Infusi spiritus ἐνέργεια.

Externi & communioris spiritus vis.

Obſerua obſecro prima totius creationis elementa, ad cuius ideam ferme & Cyclognomici diſcurſus ratio ab auctore primum eſt inſtituta.

Cõmunis ſpirit⁹ vel animæ mũdi triplices motus.

Ordo creationis per opificem illũ & cõmuniſsimũ ſpiritum mũdi.

Nota vbique et ternarij vim admirandã in conſtituendis ordinibus rerum.

In communiſſ. ſpiritu motus tres differentes.

1
2
3

Prioris ratio.

Secundi.

Tertij.

Infuſi ſpiritus ſimiliter motuũ ſpecies. 3

In trium principiorũ ſingulis tres φαινομένων indefinitas facies præſtant.

1 Materialis ſpiritus impetus 3.

2 Formalis ſpiritus impetus 3.

3 Proportionũ ſpiritus impetus 3.

Progreſſus infuſi ſpiritus à creatione indeterminata ad definitã alterã

Elementorũ procreatio ex principijs primis.

Spiritus opifex cõmunis in productione cõpoſiti naturalis actionis formã atque neceſsitatẽ ſemper vt finem præ oculis habet, vnde illa demũ ſi. 1⁹ diuerſitas etiã in ſubſtãtia maximè ſimilari.

Concluſio ex antedictis.

ſpecies in ſe complexus, pro cuius impulſu ſcilicet vel orbiculari penitus, vel à medio ad extrema, vel ab extremis ad medium ſpiritus ille ingenitus rapiatur, vnaque in naturalibus imago perſiſtat, molem primo vniuerſam exagitans ſemper, deinde & particulas ſingulas, dum quaſi ex diuturna ſectione inſectiles videantur. Petita ſunt iſthæc longè principia, quæque, qui non intelligunt, mox etiam pro abſurdiſſimis ſint habituri: quare quod reliquũ eſt, differam in alterum tomum, hiſce confirmandis ſingulis illuſtrandiſq; maximè dedicatum: tantum de triplici motionis ſpecie nunc illud compendio dicam, quod cum ille formator ſpiritus gradatim incipiat ab indeterminata principiorum compoſitione ad compoſitionem alteram magis magiſque abſolutã, noritque in omnibus ad quem potiſſimum finem mixturæ ratio debeat concinnari, habet idcirco ad ſimilitudinem animę noſtræ tres motionum ſpecies neceſſario cohærentes, iuxta conceptum & finis triplicis rationem, cui comparando illorum motuum vnuſquiſque vice ſit inſtrumenti. Nam quia omne quod eſt, motu indigeat, quo ſe cõſeruet, motu quo ſymmetriã foueat in ſuo toto, motu denique quo rebus externis vt agens ſeſe communicet. Priori quidem, motus ad medium à circumferentia magis eſt conſentaneus: ſecundo is qui in orbem trahitur: tertio qui quaſi à centro ad peripheriã explicatur. Hinc ſanè (vt ad innatos ſiue infuſos ſpiritus reuertamur) materialis ſpiritus lineæ cõparabilis per glutẽ materiale diffuſus motu ad extremorũ alterũ aſperitatis efficiens cauſſa, motu ad mediũ materiem æquabilẽ præſtat. Conuerſione ſimpliciſſima qualitatis materialis vtriuſq; vt ſymmetron facit, ita formalis ſpiritus ſuperficiei cõparabilis diffuſus per formæ aream indefinitã, qualem Phenomenon appellaui, motu quidem à medio ad extrema lucem procreat, vti & opacum. Vbi in oppoſitũ fertur, vtriuſque ſymmetrum cum circulariter eſt agitatus. Poſtremò & tertij principij gubernator ſiue analogiæ ſpiritus, corporeę moli vt magis eſt comparabilis, ita & motu ad centrum proportionẽ maioris inæqualitatis extrudit, minoris cum fertur ad circumferentiam, æqualitatis exactæ cum ſphæræ totius plenum circuitum luſtrat. Tandem ab indeterminata principiorum compoſitione, vt ad definitam alterã ſe recipiat, poſteaquam ex antedictis motionibus mundi elementa prodierint, ex luce calidum, ex opaco frigidum, ex aſpero ſiccum, ex illo æquabili fluxum vel humidum: non ceſſat ſpiritus opifex, quin tandem ex elementis 4. compoſitiora quæuis efficiat, vbi ruſus pro ratione antedictorum finium trium vnius elementi molem maiorem quam alterius mouet, nec iam de qualitate aut quantitate duntaxat rerum miſtilium ſatagit, verùm & quis cuiq; conueniat ſitus, vt iam non tantum certa ſit actio vel actionis modus, ſed & agendarum rerum locus & tempus. Quare non temere in aliis ignem magis ſuperficiarium fecit, in aliis intercutaneum magis atque intrinſecum, nonnullis conuerſim frigent vehementer extrinſecæ partes, internæ magis inflammant, cui illud Maronis alludit:

Vrunt Letheo perfuſa papauera ſomno.

Hæc

Hæc motus communioris idea non ſolum in toto compoſito eſt, ſed vel in ſingulis partibus, licet quàm minutiſſimè confringantur. Quanquam illa exterior virtus aut ſuperficiaria, non ita ſincerè influat prius, quin de intercutanea qualitate paululum ſeſe inſinuet paſſim ſic ſui contrarij ſepta perrumpés, vt illi non tam obſtaculo, quàm adiumento ſępius eſſe credatur, non enim cōmodè vel Opij, vel Argenti viui ſuperficiarium frigus agit in corpus noſtrum, quin ille internus calor alas huic frigori ſubminiſtret, ante prolicitus & experrectus à calore noſtro, cuius nimirum ſimilitudine cum inuitatur ruptis carceribus, parat ſe iungere iners primum & inſenſibilis corpori noſtro, vnde & obiectam qualitatem frigidam altiùs promouens, eandem tamen paulo poſt incremento ſui euincens etiam atque conſumens. Similiter in ſulphure externæ partes meræ ſunt igneæ, internæ terreſtres & frigidæ, non defluit tamen à toto compoſito ignea portio, quæ eadem & terrenis particulis ad firmamentum ſui non miſceatur. In violis, roſis, atque plantagine humiditas quædam eſt ſuperficiaria, interior ſiccitas, ſed quæ humiditati frenum iniicit, nimiumque ne diffluat interdicit. Cōuerſim in Cinnamomo aut Garyophyllis, aut Citri cortice occurrunt ſiccæ particulæ prius, quibus ſuccedit occultius pingue ſeu ſubhumidum quiddam ne nimis friabile fiat, vicem coaguli ſupplens, etſi hanc qualitatem denuo ſequantur partes internæ magis multoque feruentiores cæteris, quas guſtus vix percipit, niſi attactu longiuſculo & diſſolutione pauliſper facta priores cum expirarint. Videtur & in ea radice Smilacis aſperæ, quàm hodie delatam ab Indis antidoto contra venena maximè & luem gallicam, vulgus Zarſam parillam vocant, videtur (inquam) & huic ſuperficiaria quædam ſiccitas cum tenuitate partium coniuncta, quam mox conſequitur lenis humiditas, emolliendi facultatem maximè ſeruans vſque in venas poſteriores, vbi denuo ſeſe aperit tertiò vis inciſoria quædam in extimis partibus tum ad mundificandum ſanguinem, tum ad ciendas vrinas atque ſudores oportuna. hos partium diuerſarum ſitus virtuteſque loco & tempore differentes oſtendit non tantum actionum ipſarum viciſſitudo, ſed & guſtus prodit ſaporum ſeries, ſi lingua ſenſus ſit exquiſiti, radix ſelectior, & diutius immoretur. Hæc habui quæ de rerum ſubſtantia dicerem, prout illius inter agens & patiens primo ſit veſtiganda proportio, quam quia ex Methodo poſſe per ſigna ſat manifeſta colligi demonſtratum eſt, conficiam paucis & difficultatem alteram, quæ pro rerum analogia in quantitate vertitur, quam & Neoterici omnes & ferè Galenus ipſe præ cæteris quaſi imperſcrutabilem cenſet. Certè ſi vſpiam in rebus medicis etiam inter peritos maximè ſibi fortuna quid arroget, quod verè ſit ſuum, id omne fortaſſis in numero & magnitudine non iniuria ſtatuetur, cuius illa potiſſimum ratio eſt, quod rerum quantitas licet formis quibuſlibet implicetur, earumque virtutes exaugeat, firmet ac ſæpè permutet, ſic tamen materiæ ſit coextenſa, ſimiliſque propter inefficaciam, quam ex ſe poſſidet, vt cum materie

Argenti viui miſtura admirabilis per naturam.

Sulphuris miſtura.

Violarũ, Roſarũ & plantaginis miſtuca inæquabilis ratio

Cinamomi, Garyophyllorũ, Corticum Citri miſtura inæquabilis.

Smilacis aſperæ occulta vis per miſturã inæquabilem.

Zarſa parilla.

Summaria concluſio quæſtionis prioris de occulta proprietate an Methodo poſſit inueſtigari.

2

Quæſtio altera de quantitate rerum inueſtiganda per Methodum.

Quantitatis ratio difficillima.

Cur quantitas ægrè per Methodum exploretur.

materie in infinitum diuisibili vnum perpetuo videatur. Quare cum imagi-
natio nostra circa non ens merum velut quædam intelligentiæ orbitas sit (vt

Materies nõ nisi adulterina ratione percipitur. Quantitas ad formam magis quàm ad materiem spectat.

verbis Plotini vtar) possitq; materies nulli nisi adulterina percipi ratione, quæ
scilicet infinitudinem negatione simul & affirmatione cõcludat; erit & quan-
titas in omni inuentione atque iudicio præ cæteris indefinita. Quod tamen
eadẽ ad formã magis quàm ad materiẽ spectet, hinc manifestũ est, quantitas
vbi metitur aut numerat, magis determinantis obtinet rationẽ; materies autẽ
vt pura maximè est, habeat rei determinabilis locum, vnde si loqui propriè vo
les, materiæ naturali quantitas quiddam posterius æstimetur; non tamen vt
huius ratione formarum susceptio fiat, sed ratione materiæ per quantitatem

Per quantitatem materies actu iam differt. Corpus quid. Corporeitas.

actu iam differentis: simulatque enim materiæ quantitas accesserit, mox vel
semotis formis ceteris, corporalis ratio est absoluta, vnde Corpus definiũt sub-
stantiam tribus dimensionibus absolutã. Sed Corporeitas ratio quædam Plo-
tino existit effectrix dimensionum & qualitatum. Ratio est seminaria, in cuius
virtute specifica familiares speciei suæ dimensiones & qualitates sunt com-

Corpus Plotino quid sit. In corporis definitione quid sit Ratio & quotuplex.

prehensæ, quas in eadem cõtineri voluit, cum sic ait: Corpus est quiddã com-
positum ex materie & ratione. Tangit idem & triplicem rationem, summam
sanè & exemplarem in intellectu, cuius nec esse, neque actio sit in materia: Po-
sterior in animæ ipsius natura sit seminalis, cuius non tam esse, quàm actio in
1 materie est; formalis est tertia, cuius & actio, & esse simul in materie viget,
2 vnde concludi fas est formarum qualitatumque robur, distinctiones & gra-

Cõclusio ex antè dictis quantitatẽ magis ad formam quàm ad materiem pertinere.

3 dus minimè ex materie proficisci; sed cuncta hæc ipsa velut formalia ad for-
mæ virtutem redigi non minus quàm conditio materialis quælibet ad mate-
riem referatur. At cum formæ potestas omnis externis sensibus vel abdita sit,
vel manifesta, quod autem in abdito est ratione per sensibilia colligatur; idcir-

Formæ vis abdita per externa et sensibilia exploratur. Non desperandũ Methodicis in quãtitatis inueniendа ratione. Hippocratis Methodus in examinanda quantitate.

co neque de quantitate sic penitus est desperandum, vt nulla vi Methodi
hanc comprehẽsibilem arbitremur: quod si enim omnino nos subterfugeret,
nõ tã sollicitè noster Hippocrates ad duos semper respiciẽs scopos, vires ęgroti
scilicet, & morbi magnitudinẽ, victus plenioris aut parcioris regulã tẽperaret,
nec tã prudẽter alibi partim ex afflicti corporis crasi, partim ex circuituũ suc-
cessiuis incremẽtis, ex ipso deniq; expulsionis impetu, excretorũ cõcoctione ce-
leri subinde & copia, nũ morbus sit futurus breuis, num diuturnus, ostẽderet.

Galeni sentẽtia de vestigandæ quantitatis Methodo.

Sed pulchrè Galenus comm. in aphor. 12. lib. 1. Vires quidem sub primo sta-
tim ingressu comprehendere Medicus potest, ex pulsibus scilicet, alijsque in-
dicijs, quæ lib. prognost. latius sunt explicata. Vnde nemo (inquit) rectè virium
magnitudinem incomprehẽsibilem dicat. At si non possumus earum quanti-
tatem exquisitè cognoscere, posse nos tamen artificiosa quadam coniectura
ad veritatem proximè peruenire nemo inficiabitur. Eandem sententiam pau-
lò post ad vestigandas morbi particulares accessiones successusque reciprocos
ad cognoscenda tempora principij, augmenti, status, declinationis visus est ex-
tendisse, sic vt istorum nomine præsagire medicum sæpe scienter asserat, sæpe
verò coniecturaliter, non tamen inartificiose, sed via ad veritatem proxima per

sensum

sensum scilicet ac rationem. Vides vbique vt exquisitum illud naturæ pondus supra captum humanæ mentis admittant, cum tamen (quoties ad prima venire non liceat nec sit necesse) conandum moneant, vt proximis potiamur. Idem profectò ne quis negotio duntaxat Medici proprium putet, velim & in artibus scientijsque cæteris vsuuenire, vt cuncti intelligant cum in plerisque ne sensibilium rerum magnitudinem iustam sensus exhibeat, vel in definiendis syderum locis cum horum Epochæ indefinitæ maximè breui annorum curriculo errores secum sensibiles trahant, quantum & in prædictionis tempore aberretur, nemo non videt, in gubernanda rep. in decernendis caussis iudicialibus domi, foris. Quis ita prudens aut perspicax, vt cum equi speciem viderit, mensuram tamen exactam vel plenitudinem assequatur? Manauit hinc illud (quò nihil verius) nihil nos scire firmius, quàm quod nihil scimus. Quòd cum reputo gnauiter cùm animo meo, tædet fermè laboris anteacti, ac pœnitet vehementer, optoq; sæpius quod olim in votis Euripidi fuit, vt missis procul sermonibus artificiosis, res ipsæ se quales sint explicent, & cùm hominibus colloquantur. Ne tamen erga beneuolos deos simus ingrati, maturè à quærimonijs abstinendum, vt quod concessum est hactenus etiam ceu malè demeritis non auferatur. Ergo si quantitatem explorare sit animus, eius considerationem sic priùs diuidito.

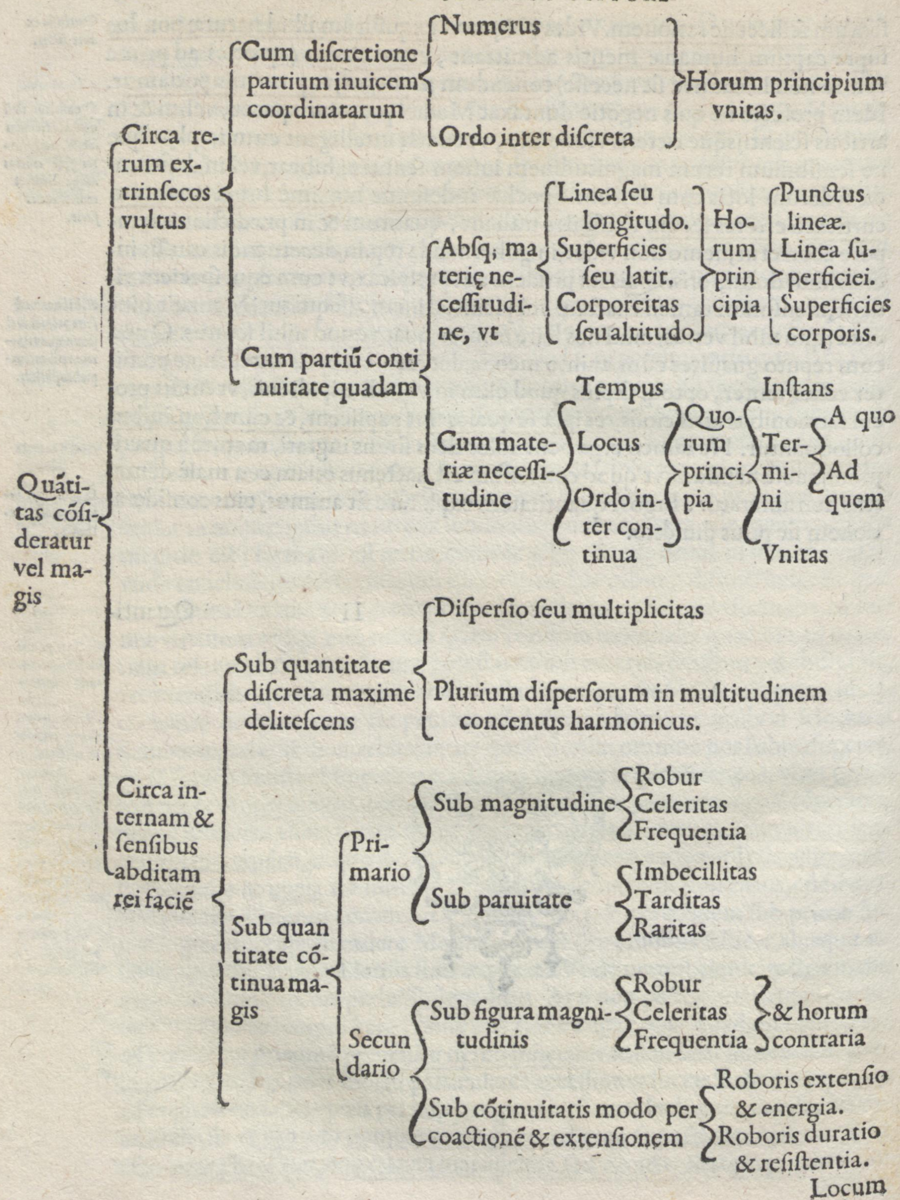
Conclusio ex ante dictis.

Quantitas verū non Medicinam modò, sed & artes ferè cæteras atque scientias coniecturales facit.

Nihil nos verè scire propter vel solam quantitatem verū incomprehensibilem.

Quantitatis inuestigandæ Methodus.

Quātitas cōsideratur vel magis
Circa rerum extrinsecos vultus
Cum discretione partium inuicem coordinatarum
Numerus
Ordo inter discreta
Horum principium vnitas.
Cum partiū continuitate quadam
Absq; materię necessitudine, vt
Linea seu longitudo.
Superficies seu latit.
Corporeitas seu altitudo
Horum principia
Punctus lineæ.
Linea superficiei.
Superficies corporis.
Cum materiæ necessitudine
Tempus
Locus
Ordo inter continua
Quorum principia
Instans
Termini
A quo
Ad quem
Vnitas
Circa internam & sensibus abditam rei faciē
Sub quantitate discreta maximè delitescens
Dispersio seu multiplicitas
Plurium dispersorum in multitudinem concentus harmonicus.
Sub quantitate cōtinua magis
Primario
Sub magnitudine
Robur
Celeritas
Frequentia
Sub paruitate
Imbecillitas
Tarditas
Raritas
Secundario
Sub figura magnitudinis
Robur
Celeritas
Frequentia
& horum contraria
Sub cōtinuitatis modo per coactionē & extensionem
Roboris extensio & energia.
Roboris duratio & resistentia.

Locum

Locum, tẽpus, & ordinem, sub quãtitate reuinximus; non quòd secundum hęc propriè res quãta dicatur, verùm quòd numero aut magnitudine definita mẽsuram aliò transferant, sibiq; res subditas quãtitate, quam possidẽt, ad sensum optimè circumscribant. Cùm enim essentiam tria potissimùm comitentur, motus, status & copula, rerum magis mobilium tempus existit, stabilium locus, prout nimirum sunt stabiles; ordo stabilium pariter atq; mobilium, discreti atque continui, sub ratione qua iunctis singulis propter concentus harmonicos explet mensuræ vicem. Est itaque quantitas omnis vel in materie, vt forma indefinita, connectens cuncta vel copulans. In formis est eadem tum substantialibus siue intrinsecis, tum externis vel accidentarijs cæteris, partim vt roboret, partim vt cogat easdem atque protendat. Formarum exterarum ordo, discretio, & continuitas, externis sat sensibus sunt manifesta: Materialis connexio partim à sensu est propter coextensionem sensibilis formæ, partim quoque à ratione, quæ res latentes sub mole conspicua ex apparente foris magnitudine deprędendit. Magis multò vis formæ intrinsecæ latet sub sensibilibus signis & vestiganda methodo est, quòd per hanc, ex hac, propter hanc vnam ferè sint omnia; sed colle tam arduo sita est, vt, nisi superatis gradibus multis, eò pertingere nobis sit impossibile. Nam, vt rerum quælibet genera ad vnum quiddam in suo genere indiuisibile tendant, cuius simplicitate consistant, vtpote motus tempusque ad momentum, figuræ inæquales omnes ad æqualem vndique circularem, circularis ad indiuisibile centrum totius æqualitatis initium, figuræ rursus polymorphæ ac multilateræ ad trigonum simplicissimum, corpus ad superficiem, superficies ad lineam, linea ad punctum, numeri omnes ad vnitatem vltra insectilem referuntur. Ita & mens humana quotidie à particularibus formis ad vniuersales absolutasque se confert; ita formæ accidentariæ diuisibilesque ad substantialem ac diuisibilem formam, forma rursus eiusmodi ad substantialem & indiuisibilem reducatur. Ita demum supra naturales formas certis astrictas materijs per mathematicas (quibus incerta materies subdita est) ad metaphysicas planè subuehimur, quæ neque certæ neque incertæ materiæ desponsantur.

Locus, tẽpus & ordo quomodo sub quantitatis genere comprehendantur.

Rerum mobiliũ mensura, tẽpus.

Rerum stabiliũ mensura locus.

Ordo rerum mobilium simul atq; stabilium.

Quantitas in materie quid sit.

Quantitas in forma quid præstet.

Formarũ exteriorũ quãtitas sensui manifesta.

Materialis quantitas vnde spectetur.

Formæ interioris quantitas, quomodo sit vestiganda.

Formarũ essentialiũ dignitas.

Formarum quantitas & robur inuentione difficillimum.

Infinitum omne potentia ad infinitum actu reducitur; dispersumque omne ad vnitatem simplicissimam.

Animorum ascensus.

Quare, vt robur intimæ formæ vigorem & impetum promptè perspicias, ab illa te rursus externa conuertito, quæ pro ascensu eiusmodi,

Dent manibus virgam, & pedibus talaria nectant,
Aurea, quæ sublimem alis, siue æquora supra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portent.

Conclusio ex antedictis de formarum indaganda quantitate.

Formarũ itaq; essentialiũ gratia materiem contẽplamur, propter materiem *Præcepta.*
syndromen sensibilem ac manifestam, vt huius mensura exterior internam il- 1
lam atq; abditam repręsentet; cui certè non aliter q̃ lux perspicuo, quàm vm-
brę suis corporibus adhęrescit. Inuestigandi ratio partim in cõstitutione medij 2
posita est, quo propter adhibito, velut amussi aut regula, recessus defectusúe
ordines expẽdantur; partim in ipsa signorum specie, quîs rerum substantiæ vel 3
caussæ à nobis antea sunt depręhensæ. Quod ad medium spectat, vti in rebus

Medij consyderandi ratio in omni genere quantitatis. Medium quantitatis. triplici relatione distinguitur.

caducis, nihil absolutè bonum malum, magnum paruũ, paucum vel multum
dicitur, ita nec moderatum nisi sub relatione definies, quæ ferè sit triplex: vel
enim ad res eiusdem generis specie differentes : vel res eiusdem speciei numero
diuersas: vel ad idem numero, quod à seipso ratione differat acciden-
1 tali. Statuantur excessus defectusúe gradus vel octo, vel quatuor, vtcunque lu-
2 bitum erit, mihi satisfactum existimo, si cum in ordines septem virtutis lati-
3 tudinem distribueris, vno ad medium, tribus ad latus vtrinq; constitutis, iuxta
istorum imaginem rerum quoque magnitudines vel veras vel veris proximas
æstimare possumus. Nunc cum definienda sit quantitas respectu medij ceu
cuiusdam symmetri, eius quoq; naturam ante omnia non minus quàm Poly-
cleti Canonem explorasse conueniet. In vno quidem particulari homine vel
indiuiduo (vt cum Logicis λογικῶς loquar) sic aptè fit comparatio, vt tẽpus ob-
serues, quo actiones necessarias pro modo, quem illi peculiaris natura tribuit,
dexterrimè visus est absoluisse. Sit enim adolescens vel biliosus maximè respe-
ctu hominum aliorum, dicetur illi quidẽ maior bilis copia in iuuentute, quàm
adolescentia; fieri tamen poterit vt iuuentus ipsa sibi sit maximè temperata,
quod actiones & animi, & corporis tũc multò dexterius præstet, ætate interim
adolescente, quæ cæteris ferè sit temperata ipse propter adhuc oppressam spi-
ritus vim, quam ab initio traxit, eadem naturæ munia nõ æqua facilitate com-
mõstret. Forma enim interior sata cælesti semine in seipsa profectò nunquam
neque augescere, nec decrescere potis est, sed magnitudinem habet respectu
aliorum inter res naturales; respectu eiusdem compositi nullam intensionem
vel remissionem suscipit, nisi quo ad virtutem vel à forma dimanantem ra-
dium, qui pro subiecti sui alteratione vel aduentitijs formis nunc magis com-
primitur, nunc latiùs propagatur. Idem penè censendum de spiritu inter for-
mam & qualitatem medio, qui quatenus cæli est particeps, diuinus quoque est
ab origine, & iuxta ideam formæ communissimam, idem & æqualis sibi toto
vitæ curriculo perseuerat; quatenus verò ad corpus est inclinatior, animæ
velut aura simplicior nutritur, augescit, atque decrescit, iuxtaque imagines
plures partium singularum formarumque accidentalium multitudinem in-
finitam fit ipse partibilis, numerique, magnitudinis, temporis, ordinis, loci,
vel mille discriminibus implicatur. Ita me herculè cum victum febricitan-
tibus humidum conuenire statuisset Hippocrates, præsertim pueris, ait, ijs-
q́ue qui tali victu vti consueuerunt. Nam si iuuenis maximè sit calidus sic-
cus, febris similiter affectio maximè siccans & excalfaciens, nónne hic di-
ceret quispiam, vel duplici nomine conueniet victus humidus frigidus? ne-
quaquam, nam etsi tangentibus cæteris febris in iuuene sit fortè feruentior
quàm febris in puero, non tamen eadem febris tam feruens est ipsi iuueni,
quàm olim puero fuit, cùm esset vel toto genere præter naturam. Quòd si
iam comparatio fiat inter ea quæ numero differunt, pro medio quærendus
est ille inter tot singulares sub eadem specie comprehensos, qui actiones spe-
ciei toti necessarias quam dexterrimè possit absoluere, etsi fere hoc ita na-
tura

Excessus defectusq́ue gradus vel 4. vel 8. vel 7.

Septenarius graduum numerus in definienda quantitate in primis cõmodus.

Medij considera tio.

1 Medij consyderatio ad idem numero relatione facta.

Tẽperatum maximè in rebus accidentaliter tantum à semet ipsis differẽtibus.

Forma princeps nec intensionem neque remißionem suscipit.

Virtus formarũ augescere atque diminui potest.

Spiritus mediæ rationis inter corpus & animam.

Victus febricitanti puero qualis debeat exhiberi.

2 Medii consyderatio relatione facta ad ea quæ numero differũt.

Quis temperatus maximè in sua specie.

tura sit constitutum, vt qui in vno genere sit prçclarus, in alio claudicet, quantumque accesserit animi viribus interdũ corpori detrahatur, vel è conuerso, vt habeant singula manes suos, suamque felicitatem, nec sub sole sit vspiam omni ex parte beatum. Idcirco inter res omnes eiusdem speciei vel cogitatione potius tale quid statui debet, vel definiri temperatum, non quod in vna facultate vel altera cæteris præstet, verùm quod iuxta facultatum sygygiam siue concentum sit optimum, quo scilicet totius ordinis atque misturæ ratio æqualitatem maximam præ se ferat, ab hoc velut medio infra supraque si qua recesserint intemperata meritò nuncupentur per plurimos gradus, prout syntagmatis vniuersi vel minor vel maior çquabilitas apparuerit. Verùm quod & in respectibus cæteris vsuueniet, siue res conferantur eiusdẽ generis, seu idem ad seipsum accidentaliter differens, vbique licet excipere totius indiuidui scilicet speciei vel generis partẽ peculiarem aliquã, cuius faciunda sit cõparatio, licet postremo partis qualitatẽ & quãtitatis speciẽ, qua gradus inuicẽ dissidere velimus: ita enim in eodem homine confertur stomachus hæpati, cerebrum cordi, vtrum sit firmius scilicet vel infirmius. Confertur deinde vtraq; pars secundum certam qualitatem, vtpote vtra calidior frigidiorúe, siccior aut humidior sit æstimãda. Postremò secundum certam mensuræ rationem, vt cum pulsus pulsui nunc in magnitudine, nũc numero, rhithmo, & tempore comparantur; vbique enim est suum medium, suus à medio excessus atque defectus. Quare cum hominem vniuersum homini comparas, non nisi de tota humana specie quæstio est, in quo nimirum vt symmetro eius idea maximè efflorescat. Quod si pro accidentariis differentiis quantitatum sit ineunda ratio, vnam vel alteram semper excipimus, deinde non tam in toto quàm partibus, non tam indefinitæ quantitatis nomine, quàm penes certæ mensuræ speciem, numeri, magnitudinis, ordinis, loci, temporis. Sic cũ in Socrate quęstio est quantum habeat innati calidi, spectamus eiusdem speciei indiuidua non tam vti sub homine sunt comprehensa, quàm quatenus omnes humana specie natiuum calidum habent, cuius caloris mediocritas in illo appareat, qui aliorum respectu in functione calidi sit maximè temperatus. Nec valde dissimilis ratio, si quisquam comparet diuersas species sub eodem genere, vt canem homini, lupo, sub animalis idæa: cornicem psittaco sub auis ratione. Vbique spectabitur medium, vel in toto systemate quod generis conuenit rationi, vel particulatim rursus cum exceptione secundum partem, formæ speciem, atque mensuræ. Verùm euitandæ confusionis gratia sicante dicta recolliges.

Eiusdem tẽperati definitio explicatior.

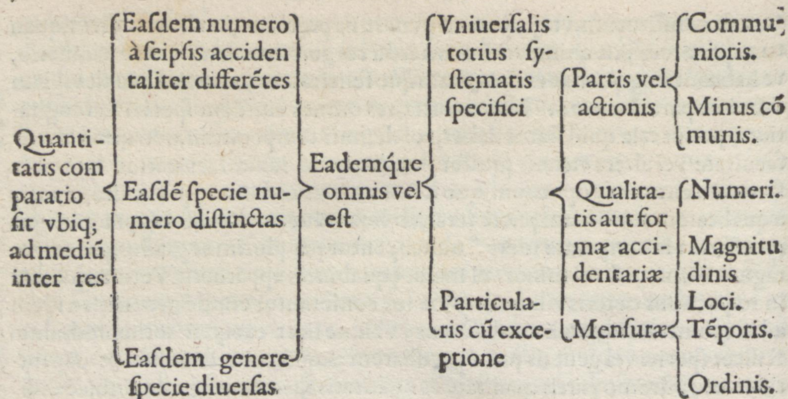
Intemperata.

Eiusdem singularis vel cõmunis rei rursum relatio multiplex vel partiũ exceptiõe vel mẽsuræ specie vel formæ quã mẽsuremur.
1 Partium exceptio.
2 Formæ aut actionis.
3 Mensuræ.

Conclusio cũ demonstratione exemplari.

3 Comparatio Medij inter res eiusdem generis specie differẽtes.

In comparatione tertia similiter exceptio triplex.

Digressio à medii contẽplatiõe ad signorum seriem pro vestigãdo quantitate.

Axioma.

Et hæc de medio satis, in quo constituendo labor primarius fuit, cui fecimus secundum alterum in illa signorum specie infinitaque diuersitate ponendum, sed vestigandi ratio ab ea non differt, quæ nobis naturam per
1. causas ex indicationum methodo demonstrauit: sequitur enim formarum
robur materiei quantitas, sicut ad vtriusque magnitudinem vis spiritus &
2. qualitatis assurgit, potissimum tamen exterior multitudo ceu pondus virtutum interiorum robur & copiam monstrat, inopiam paucitas molisque
3. defectio. At diffusio molis non semper virtutis magnitudinem monstrat,
sed diffusionem consimilem, vti & contractio eiusdem compressionem.
4. Quare si cum pondere iuncta est contractio, maius ad vires momentum
5. afferet, iuxta communem versiculum, *Maiore in exiguo regnabit corpore virtus:* sin cum extensione lenitas sit, virtutis quidem protensio, sed minus
6. efficax sæpissimè demonstratur, similiter temporis interualla raritatem actionum atque frequentiam metiuntur, ordo consensus atque dissensus ἐνέρ-
7. γειαν. Sed conferenda sunt varia variè, ne ad pauca respicientem contingat
facilè παραλογίσεσθαι. nam quod ad signorum speciem pertinet, nõ æquè singula ab externis rebus ad intimas formas necessariam consequentiam trahunt: aliæ enim qualitates aliis sunt magis intrinsecæ, sed & ipsa qualitate interius quiddam est actio naturæque proprietas formam principem velut è vestigio consecuta. Ergo vti ex actionibus proximè naturas partium indagamus, ita & ex earum robore, intensione, remissione, formarum quoque & ipsorum spirituum quantitatem rectè coniicimus, potissimum verò ex communibus actionibus cõmunium robur & copiam ex propriis instrumẽtorum. Quod si actiones sese cum velis non exerant semper, figuram inspicimus cæterasque sensibiles qualitates. ita enim ex odoris acumine, saporum acrimonia

Actionũ consyderatio pro quantitate, formæ & facultatis desinienda.

Figurarũ consyderatio & sensibilis qualitatis

nia, colore splendidiusculo; calore ad tactum protinus occurente, de vi innati calidi, de spiritus magnitudine, formæque præstantia vaticinamur.

Inter signa certi incertique ordines multi.

Sed sunt inter hæc ipsa denuo ad significandam quantitatem certi incertique ordines plures. Quin vna forma accidentaria iuxta demensum suum alterius comitis suæ siue pedissequæ quantitatem ostendit, eò commodius sanè, quo sit externis sensibus obuia magis ac manifesta. Ita enim figura sæpius naturalem potentiam indicat, ita & sapor, & odor, color, sonus, atque tangibilis qualitas qualitatem primam; sic tamen vt propius hanc doceat sapor quàm color, aut sonus, prout nimirum signorum vnumquodque rem signatam penitius spectat, velut causam aut fomitem sui; nam quia saporum differentiæ ex analogia calidi in subiectum humidum paulo definitius fiunt absque intermediæ causæ cooperatione: proinde & Galenus exactius multò naturam simplicium gustu quàm alio sensu vult indagari. Color enim etsi fiat ratione lucis vel calidi in corpus opacum atque perspicuum; quia tamen causarum altera multiplicitas intercedit per transinutationes plurimas, idcirco & firmam inter extrema oppido dissidentia analogiam quærere non tantum inane & superuacuum duxit, sed & pro fidei lubricioris argumento à vera demonstratione reiecit, qualis fit maximè per causas proximas, nec adeò longè petita principia. Nam etsi calor in luce habitans nitatur omnia vertere in similitudinem sui, propter tamen subiecti multiplicis vel similaris vel dissimilaris immensam varietatem, necesse est vt modò ex adustione nigrescant corpora, modò ad splendorem atque albedinem magis deuergant. Vnde & idem ignis carbones adustione primo nigerrimos reddit, procedente magis actione eosdem conuertit in cinerem, donec albescant. Idem innatus corpori calor Æthiopum cutim facit nigrescere, dentes autem diuturniore incendio sic coquit, vt suo fulgore aciem pene perstringant. Itaque cum inter efficientem causam atque effectum vltimum sint actionis ordines plures, diiudicare difficile est, num abest agẽtis robore magis, num potius ex actionis diuturnitate eiusmodi proficiscatur.

Figura naturalẽ potentiam indicat.

Saporũ ratio atque significatio.

Colorum ratio.

Colores ægrè facultatem demonstrant.

Lux caloris sedes ad cuius impetum præcipuè colorũ omnis fit transmutatio.

Effectus indicia lubrica ex ipsis remotioribus causis.

Atque cum tam longo spatio rei agentis cum passibili & medio concursus sit infinitus, quopacto (ni singula circumspexeris) vel prima ex vltimis vel ex primis vltima rectè coniicies? est tamẽ & huius methodus, sed valde in arduo sita, penes totius ordinis seriem inconcussam semper & stabilem, cuiusmodi & loco suo referetur à nobis, cum inter exercitamenta methodi de constituendis colorum causis & differentiis mentio fiet. Inter sensibiles qualitates ad quantitatem exprimendam quantitati affinis figura sedem non infimam tenet, nã vel hæc vnica & magnitudinẽ, & numerum, locũ, & ordinem vnius formæ vultu cõmuniore in se complectitur; quare tum robur tum impotentiã primo significat, mox & celeritatem, tarditate, frequẽtiam, raritatem, contractionẽ virtutis ad centrũ, diffusionem ad circũferentiam, σύνταξιν καὶ ἀταξίαν, quæ non tam quãtitates q̃ earundem passiones meritò nominentur.

Figurarũ vis & consensio cũ forma intrinseca.

Ex

Physiognomicæ doctrinæ fundamenta.

Ex digitorum concinna dispositione & horum agilitas patet, ex magnitudine virtus comprehēdi, ex teli acumine motus celeritatem colligo, ex arteriarum densitate pulsus frequentiā, sæpe ex amplitudine earundem robur soliditas adest, diffusionem & imbecillitatem si vna substantia flaccida est nec tangenti admodum reluctetur. Quantum verò figuræ concinnitas ac pulchritudo ad formatoris spiritus monstrandam efficaciam præstet, tum ex Hippocrate, tum vsu quotidiano satis est manifestum: ita enim in Epidemicis virtutem cerebri ex ipsa palati concinna dispositione aptisque ordinibus dentium visus est æstimasse; propensionem quoque ad tabem ex scapularum structura πτεριγοειδῆ. Ita partus ærumnas miserrimas, eiusdemque facilitatem ex ossis sacri depressione, cōuexitate, ex ossium sedis structura vel amplitudine rectè prædicimus, si causæ signaque cætera ritè consenserint. Ex amplitudine pectoris cor quoq; calidius, ex quantitate capitis prudentiam quoque Galenus cōcludi, sed probabiliter voluit, eandemque certius, si magnitudini iuncta concinnitas erit. Scatet exēplis eiusmodi liber de Arte parua, scatet & tota fere doctrina Physiognomicæ, cuius id veluti axioma precipuum est, Naturaliū propensionum species & quantitates per figuram insinuari vel communissimam rebus quæ specie aut genere dirimuntur. Ita cum suem videris immundam, fidelem canem, rapacem miluum, crudelem taurum & furibundum, concludes verisimiliter ex figurarum affinitate mores quoque consimiles, vt quibus sint nares simæ vna cum porci imagine secum & immunditiem trahant, nisi repugnent signa in diuersum vel plura vel firmiora, nisi & educatio, & parta de vitiis per consuetudinem victoria hariolantibus nobis imponat, quod olim de Socrate proditum fuit. Consimiliter iudicabis quibus vngues incurui, quantū ad furta & latrocinia promptius ruant; cui frōs quadrata, taurini oculi, quam istis & truculentus animus insit: Fidelis cui mentum instar oblōgum. Quin & partis vnius robur & quantitas ex forma alterius etsi longiore circuitu sæpe colligitur, vt in illis vulgatis versiculis liquet: *Ex forma nasi. & cætera.*

Doctrinæ Physiognomicæ axioma præcipuum.

Exēpla plurima.

Exceptio Physiognomicæ diuinationis.

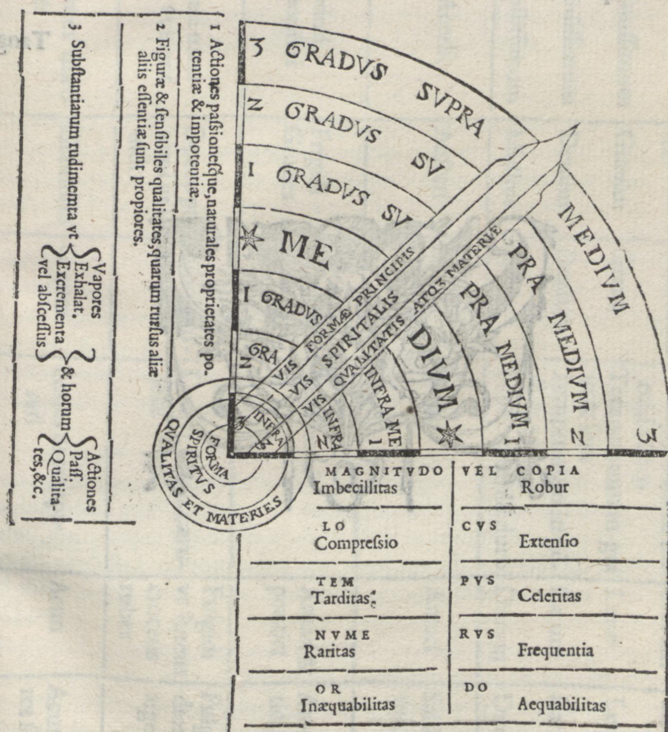
Sed sit ioco venia inter res serias. Interdum verò & ex particula totum, velut leonem ex vnguibus nosse prouerbio est. Ita & substantiarum rudimenta & excretiones morbi quantitatem nobis insinuant, vt in hemoptonis ex pure vel sanguine, quanta pulmonis sit noxa, aut venæ anastomosis. Vbique igitur non tam signorum multitudine niti conueniet, quàm specie & nobilitate, quæ in hoc consistit maximè, vti signa signatis rebus, effectusque singuli suis principiis figuræ aptitudinem necessariam semper, & in omnibus stabilem seruent, deinde curandum maximè, vt ea quæ actu dicuntur, ab his quæ potestate sunt talia, deinde & argumenta probabilia passim à demonstratiuis & necessariis, remotiora quæque à proximis in omni causarum, effectuum, signorum, signatorumque genere discernamus, quæ si præstiteris, iam non modo rei naturam vniuersam vt formam atque materiem cum quantitate te deprehendisse dicito per indicationis

Physiologiæ alterum axioma.

Axioma postremum ad signorū distinctionē accuratam maximè pertinens.

cationis Methodum, ſed & principia paulatim præcedentia vſque ad effectrices extrinſecas cauſas, vel ipſo à limine ſalutaſſe, donec progreſſu methodi ad pleniorem notitiam totius ordinis ordine transferaris. Ne quid verò ad lucem deſideres, quæ dicta ſunt hactenus ita depinximus.

QVADRANS DIMENSIONVM QVARVMCVNQVE *in diſcurſu animæ rationalis.*

Ita in dioptra A. B. ea ſpectamus primo, quorum quãtitas ſit exploranda, hanc ſi ſtatueris ad latus quadrantis A. C. mox in antedictis ſingulis ſubſtantiarum & accidentium conſpicuam quantitatem elicies, quæ tibi ad inuentionẽ abditæ futura ſit ſigni vel argumenti loco. Quare & ex A. C. linea impreſſi gradus exceſſus omnis atque defectus in lineam A. B. facta reuolutione videbis tum in formarum ordine atque ſpirituum, tum in earum qua- *Quadrantis Geometrici explicatio vna cum Praxi.*

Kk litatum

litatum, quæ tanquam ignotæ quo ad numerum aut magnitudinem proponuntur, indicari primo mensuræ speciem in inferiori quadrantis latere A. D. secundo excessus defectusque differentiam à medio, in circulis areæ totius A. C. D. Potest ad tabulæ vniuersalis exemplar in sensibilium qualitatum genere sic altera fabricari, quæ particularis præstet exempli vicem, vbi tamen non tam res ipsas ad amussim propositas scito, quàm propositionis modum siue imaginem rudiusculam, cui si vacat, maiorem elaborandæ operam dabis. Parit hanc difficultatem mixturæ varietas, quæ in vnoquoque genere reperitur.

Alterius tabulæ ratio in quãtitate cõsyderãda particularis exẽpli loco.

Tangi-

		3. GRA. Defectus	2. GRA. Defectus	1. GRA. Defectus	* MEDIVM	1. GRA. Excessus	2. GRA. Excessus	3. GRA. Excessus
Tangibiles qualitates	Primæ	Frigidissimum	Frigidius	Frigidum	Temperatum in calore.	Calidum	Calidius	Calidissimum
		Humidissimũ	Humidius	Humidum	Temperatum in humido sicco	Siccum	Siccius	Siccissimum
	Secundæ	Grauissimum	Grauius	Graue	Temperatum in graui & leui	Leue	Leuius	Leuissimum
	Tertię & quartæ	Densissimum	Densius	Densum	Temperatum in dẽso & raro	Rarum	Rarius	Rarissimum
		Mollissimum	Mollius	Molle	Tẽper. in molli duro	Durum	Durius	Durissimum
Sapores		Acerbi	Austeri	Acidi	Dulces	Amari	Salsi & aromatici	Acres
Odores		Inodori Soporiferi	Frigidi Graues	Subtiles paululum	Temperati	Amari & pontici	Aromatici	Acres
Colores		Opaci maximè vt niger	Opaco proximi vt liuidi	Subobscuri	Læti, vt viridis cæruleus	Fulgidi vt luteus croceus ruber	Fulgidiores vt argentei	Fulgidissimi vt albus color
Soni		Graues maxime	Grauiores	Graues	Lenes & temperati	Acuti	Acutiores soni	Acutissimi

παραγωγικὴν ad Canonem 7.

Pergamus porrò ad Canones cæteros, octauum, & septimum scilicet: nam & in istis reliquum est quod ad doctrinæ Endeicticæ integritatem pro quæstione practica desideretur. Hactenus verò in simpliciore endeixi diutius immoramur, tum quod posterior illa & compositissima hanc prærequirat semper, tũ quod totius ætiologismi ratio, quod omnis doctrina atque scientia rei per suas causas hinc velut perenni fonte scaturiat, & ad eandem ductu reciproco non minus quàm ad oceanum quendam infinita flumina referantur.

Cur de indicatione vberiùs suscepta sit demonstratio.

Endeicticæ disciplinæ vsus atq; præstantia.

7

CANON SEPTIMVS DISCVRSVS TRIPLICEM SPECIEM IN *vestiganda natura agentis principij similem docens cum ea quæ pro subiecto passibili ante est præfinita.*

De instituendo discursu triplici eiusdem Epicycli circa obiectũ princeps, quod actioni præficiendum ante conceperis.

Cõsyderatio obiecti pathetici & actiui, in quo differãt in constituenda arte.

DISCVRSIONIS Methodicæ is erit septimus Canon, vt indicationum constitutis classibus factoque discursu triplici à primis carceribus medij (quod in actione paragogon fecimus) ad subiectum alterum conuertamur, cuius potissimum adminiculo ex quęstione practica prefixam nobis metam attingere cupiamus. Huius analysis facillima ratio est, si quæ tradidimus supra ventus non discerpserit, non enim differt ab ante dictis alio pacto, quàm quod passibilis subiecti resolutio rerum sit magis abstractim in quæstione positarum; illa autem à parte medij sit cum relatione quadam naturæ iam perspectæ, membratimq́; diductæ, ad naturæ alterius nondum perspectam satis, perspiciendam tamẽ & ad examen prouocandam, vt præstituto à nobis actioni concentu prorsus harmonico quadret, iuxtaq́; diuinam numeri rationẽ à Platone & Pythagoricis intellectam eidem præfici possit. Huius autem obiecti agentis apprehensio tota sub conditione vertitur, eodem posito velut eiusmodi quod formæ passibili per omnem causarum seriem resolutam secundum substantiam, quantitatem, qualitatem &c. vel simile sit, vel dissonans atque contrarium. Fluit hæc omnis interdum à ratione momentanea, interdum ab insufficiente experientia, ex authoritate denique vel improba, vel male intellecta. proinde instabilis est passim, totiesq́ue reiicitur, dum prodeat agentis alterius forma, quæ toto hoc

Obiecti actiui prima conceptio planè hypothetica.

Confusæ hypothesis confusa principia ante inuentionẽ obiecti actiui vel principis.

Theorema

1. analyseos filo cum re passibili analogiam optimam constanter obseruet. Dum taxat itaq; obiecti agentis effigies sub hypothesi in animum cadat, & tanquam
2. futurũ idoneum operis caput quæstioni subiice; diduc rursus in formas dupli-
3. ces, materiales nimirũ, & principes; easdẽ postremò resoluito, instrumentarias quidẽ vt supra à cõpositioribus ad minus compositas, communium classem à proximis paulatim ad remotiora principia, quanquã perpauca admodũ repe-
4. riri possint, quę scopis pluribus cõsequendis sola sufficiãt. Proinde cũ in tẽperie simul & cõpositione vitiũ est; plura interdum agentia sunt vestigãda, quorum scilicet alia peruersam tẽperiem curent, alia instrumentorum vitiis medeantur, vbique per antipathię rationẽ. Mirum igitur non est, si in prima illa analysi obiectum vnicum sæpius resoluendum statuatur, hic verò vel vnum natura multipli-

In actione verũ agentiũ pluralitas sepißimè necessaria, sic tamẽ vt in actionẽ & scopũ principem omnes cõsentiãt.

multiplicis vſus, vel plura numero & poteſtate differentia, vel denique conflatum ex pluribus vnicum pro diuerſarum intentionum ſpecie in obiecto paſſibili per medium repręſentata. Conſiſtit in hoc potiſſimùm ratio, quod propter actionum diuerſiſſimarum neceſſitudinem ſtructura corporis noſtri ita ſit multiplex, vt non diſcurrentibus animis tantum faceſſat negotium, ſed & ſibi ipſi multis modis iniurium videatur, dum in miſturis oppidò differẽtibus in illa partium multitudine atque conſenſibus varijs vnà vix affici poſſit, quin compatiatur & altera, proinde nec alibi conſulas rectè, quin alibi rurſus impingas; vt, Cum refrigerare hepar quis inflammatum velit, quàm facilè offendit neruoſas ſtomachi partes? Cùm vel in Cerebri meningen aliquam, vel membranam pleuriticam cæpta eſt fluxio, quæ phlegmonem minitetur, materies partim influxit, partim in motu eſt parata, vt aliunde influat: nónne hic partim refrigerantibus opus quæ fluxum inhibeant, partim excalefacientibus ſeu diſcuſſorijs moderatis, quæ quod collectum eſt fundant, agitent, atque ſi fieri poſſit, per poros exterminent? Quis nobis hic vni ſcopo tam probè conſulet, vt conſecutionem alterius interdum non remoretur? aut quis ita repellet à capite bilis feruentis copiam ex venarum ambitu vndique profluentem, vt omnis quidem deorſum per exteriores propagines refluat, nec interim aliqua eiuſdem bilis portio per venas intimas caluæ eadem vi propulſorij medicaminis ad cerebri ſedem eiuſque membranas incumbat? Rurſus cum inflammatio cerebrum actu iam obſidet, cui conſilium illud Barbaricum libeat experiri, vt Gallum recenter diſcerptum ſemianimem & palpitantem adhuc capiti imponamus, ſitque corpus quàm maximè purgatum antea, ſanguis ante ſubductus, vt vix aliud reſtet, quàm inflammationis materiem foras elicere vel expurgare: quis mihi promittet id ſeſe facturum, vt trahat quod ſedi affectæ proximum eſt, foras, ad ſedem affectam eadem vi attractrice fluxionem alteram non alliciat per venas arteriaſque confines, quarum ſcilicet ductus ab hepate, corde, nunquam ſinet, quin quicquid humoris propè vel longè diſſitum eſt, quicquid ferè partium eſt totius corporis in ſympathiam capitis quàm celerrimè concitetur. Quare cum pro ſubiecti multiplicitate in vnum conſentiente ſint tam multiplices ſcopi, vt vno præſidio conſulere ſingulis ſubinde ſit impoſſibile, quærenda ſunt ſæpius & numero plura, vel vnum aliquod ex pluribus optimè concinnatum. Eſt & huius negotij neceſſitas altera, propter cauſſarum ſcilicet immenſam ſeriem & concatenatos ordines plures, quæ per diſcurſus totius longitudinem expanduntur. Etenim in curatione humani corporis, vel etiam in conſeruanda æquitate Reip. cauſſarum ingens eſt ordo, ſi vel corpus noſtrum reſolueris, vel ciuitatem, in cauſſas, principia, & elementa. Eſt & in ſingulis quidam perpetuus ductus & nuſquam interrupta cognatio, vtriuſque integritas ſumma velut in indiuiſibili poſita eſt, à quo cum receſſerit, labefactata continuò cenſeatur: Morbi autem & quicquid conſtitutionis aduerſæ eſt, ſimulatque vitiata ſit actio (more malorum omnium) vel in parte duntaxat vnica nomen obſeruat, Quare illud non modò vſuueniet

1 Ratio ex rei paſsibilis vnitate & multiplicitate.

Sympathia partium in toto.

1 Exempla.
2
3

Concluſio, Multiplici malo multiplicia adhibẽda remedia.

2 Ratio altera propter cauſſarũ ſympathiam. Exempla.

Bonũ in indiuiſibili poſitum. Mali ratio in infinita latitudine, vnde & malũ ex parte, Bonũ non niſi ex toto verè appelletur. Concluſiones ex antedictis.

1 In curandis malis etiam bonorum habēdam rationem.
2 In curandis morbis nō tantū ad proxumas collimādum, sed & ad quasque remotiores ordine vsque ad extrinsecas.
Simile.
Malorū radicem penitus extirpandam ne eorundem circulus fiat.
Exēplum circuli in Morbis non probè curatis.
Exēplum simile in Reipub. negotijs vt seditione submouenda.

passim, vt dum ægrotis partibus operam damus, saniorum quoq; & connexarum ratio habeatur, vt dum præsenti incumbimus morbo, impēdentes arcere simul atque auertere debeamus: Verùm & alter vrgebit plusquam herculens labor, vt posita vel sublata caussa continente & proxima, præcedentes ordine moueamus. Quod nisi fecerimus, scito non aliter nobiscum agi, quàm si relicta radice truncum & ramos excindere meditemur: si cùm naufragium imminet, inundantem fluctibus nauem continuè quis exhauriat, rimis aut foraminibus tabulatum anteà non obstructis. Quòd si enim catharro afflictam cerebri regionem exiccare quis volet, hepar autem neglexerit siue ventriculum, à quibus potissimum fit exhalatio, necesse est morbi fomes vt relinquatur, & quales caussarum circuli fiunt, illi similiter redeat labor actus in orbem. Sit in Rep. vel ciuitate ingens seditio ac tumultus popularis, sint & ibidem magistratus vel principum corruptelæ, regnet libido, fastus, & auaritia inter magnates, flaccescat mutuus amor, manca sit Deum fides, sit & conuulsa religio, ruptisque legum repagulis opprimantur pauperes, & quò quisque sublimior, tanto securius insolescat; quæ cùm vulgus videt, paulatim obmurmurat, fremit amens arma, fit ira læsa sæpius potentia,

Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat.

Palliata Curatio & minus firma.

Facilè est malo tam subito lenimen subitum dare.

Nam pietate grauem & meritis si fortè virum quem
Conspexere silent, (vt ille cecinit.)

Radicis relicta pericula.

Facile est & seditionis capita violenter opprimere: sed si præcedens illa malorum occasio non auferatur, quid aliud, quam ignem carbonibus occulunt, quos cùm perruperit, & summa & infima pariter in exitium trahat

Magno veluti cum flamma sonore
Virgea suggeritur costis vndantis aheni,
Exultantque æstu latices, furit intus aquaï
Fumidus atque altè spumis exuberat amnis,
Nec iam se capit vnda, volat vapor ater ad auras.

Conclusio summaria.
Indicationum ordines vnde maximè sint intricati.

Cùm itaque partim ex scopi multiplicitate circa subiectum vnicum, partim ex infinita caussarum serie indicationum quoque infinitus ordo consurgat, cui & multa insunt persæpe pugnantia, & plura quæ propter occultas maximè caussas falsa pro veris obtrudant, propterque effectus & caussæ reciprocos orbes methodum vel non expectent, vel prorsus inuertant; idcircò fieri tam difficulter existimo, vt morbo instrumentario cuipiam vnius medicaminis forma sufficiat. nam etsi natura sæpius vnica diuersarum rationum partes includat, earum resolutio tamen vix eo se prorogat, vt per caussarum ordines omnes indicationis arbitrio æquabili ductu parique facilitate respondeat.

Canonis septimi præcipuum axioma.

Aptanda sunt igitur plura, & tantò sæpius, quantò subiecti passibilis ratio est compositior, eademque hac lege contemperes æquum est, vt suum singula in actione obseruent tempus & locum, iuxta analogiam subiecti in medio definitam; deinde curandum, vt vni cum prosis, non obsis alteri scopo; neque quod

vna ex parte ædifices, ex alia diruas atque conuellas: sed vel se mutuò iuuent, vel defectus alterutris expleant, vel viam obstaculis intercludant.

Resolutionis ratio in obiecto principe siue actiuo.

1 Orbis excentrici motus circa obiectũ actiuũ.

Resolutionis norma omninò est eadem quæ in subiecto passibili fuit, primò etenim examine rudiusculo quale per orbem excentricum insigniui, spectamus in omnibus, quanti sit illa quæ vel intuentibus statim se prodit in agente compositio. nam si reipsa est multiplex, structuræ scilicet vel diuersissimarum partium ratione, multos quoque hoc nomine & resolutionis ordines obtinebit: sin tantùm in animo quædam est multiplicitas, vt cùm vniuersale proponitur, tum per præscriptam Methodum Canone quarto, ascendendum ac descendendum sæpius, sed oculorum acies maximè in singularia defigatur.

Exemplum.

Vt in Phrenitide si de exhibendo iure papaueris quæstio, ipsum resoluitur in formam suam atque materiem, forma per syndromen materialem inquiritur ex colore, odore, gustu, & cæteris sensibilibus signis, per quæ medicaminis totius essentia distribuatur in partes, virtute, qualitate, loco, & tempore differentes.

Exemplum alterum.

Si dè venæ sectione simpliciter dubitabis, præstat commune genus ad particularia restringamus, idque petatur potiùs, num venæ cephalicæ sectio quæ loco affecto fit καθ' ἴξιν in inflammatione cerebri præsidium sit allatura. hanc sanè absque idea communi vix primum assequimur, quæ tamen conuersim (vt diximus nuper) à singularibus multis per obseruationem sedulam ante sit constituta.

Epicycli conuersio circa obiectũ actiuum per discursus triplices antea demonstratos.

Postquàm de rei actiuæ multiplicitate obiter est constitutum, nil superest aliud, quàm ipsam diducere rursus in formam atque materiem, ac si resolui vlterius possit aut debeat in caussas præcedentes externasque, deinceps & elementa, quærens in singulis sedulò naturam similarem omnem atque instrumentariam, vnde mox actiones tum communes tum propriæ & singularum modi, vires, ac magnitudines elucescant, per viam triplicem ante constitutam in Epicyclo, partim à sensu scilicet & phantasmatibus, partim à ratione & intellectu.

Quæstio de rerũ resolutione in formam atque materiem.

Quæstiones de natura actionis aut formæ alterius quomodo resoluatur in formam atque materiem.

Verùm de resolutione illa in formam atque materiem cùm de substantijs quæritur, nulla est difficultas, de formis tamen accidentalibus, actione, & passione qualibet dubitatur. Nam venæ Cephalicæ sectio quomodo in illa principia resoluemus, quibus non constituitur, sed occupatur tantum ceu circa subiecta.

Solutio.

Materiei consyderatio etiam rebus immaterialibus quodammodo inoleuit.

Certè omnis illarum ratio, etsi per se sit immaterialis, prout respectum tamen ad ipsam materiem semper obseruet, illi quoque vt coextensa diuiditur vt concreta vel per naturam vel animi discurrentis arbitrium.

Exemplum.

Ita cum venæ illius apertio loco præsidij loco materiei agentis est resoluenda, spectamus formam negotij in aliquo definitæ materiæ sinu, iuxta illius venæ exortum, progressus, & terminos, deinde vasorum substantiam, contentos humores inquirimus, aliarum partium copulam atque consensum; postremò in singulis substantiam, quantitatem, qualitatem, figuras omnes & numeros, proportionesque geometricas, vt recti obliqui ratio, æqualis inæqualis, vtilis inutilis, oportuni & importuni promptè se manifestet. In his enim consonantibus inuicem totius

negotij

Exemplũ aliud à parte obiecti paßibilis.

negotij vnà quædam ſtabilis & vniuerſalis forma conſiſtit. Idem à parte ſubiecti paſſibilis vſuuenit, quoties de forma ſola aut qualitate mẽtio eſt, præſertim in morbis quibuſlibet, vt cum febrem reſoluimus vel inflammationem aliquam, affectionis etenim ratio vniuerſa abſq; ſubiecti cui ineſt imagine, nobis nec exprimi rectè nec intelligi poteſt. Verùm hoc differt formæ aduentitiæ reſolutio (vt morbi aut vitij) ab illa ingenitæ formæ & naturalis (vt ſanitatis) quod huius cauſſæ cum ſubiecti cauſſis eædem ſint ferè, ſimilique tenore perpetuò fluant: illius contra analyſis partim ſe proroget iuxta amplitudinem loci, quem ſemel inuaſit, partim ex circunſtantijs varijs internarum cauſſarum & exteriorum particulares ordines trahat. Sic enim in cerebri ſana conſtitutione vnus eſt ordo totius fabricæ, vnus & ſanitatis: nam quæ compingũt ſeminales rationes, ſanitatem ſemper præ oculis habent, idcircò & ſanitatis forma in partium inſtrumentariarum compoſitione & cõmunium apta temperie poſita eſt, & per eandem optimè declaratur. In inflammatione cerebri pingenda eſt phlegmones ratio primum ratione loci, humorisq; proximi præcedentis & poſterioris. Deinde eſt & cauſſarum proprius ordo, cum inflammationem ex caloris incendio præter naturam, idemque rurſus ex putredine natum aſſerimus, putredinis cauſſam deinceps in obſtructione collocamus, vbique tamen ſeſe materies implicat, cùm neque obſtructio, nec fluxio, neque incendium quomodo fiat commodè percipiatur, niſi & locum & tempus ſubſtratamque materiem omnibus vna cernamus. Poſtremò id etiam atq; etiam monitos volo circa ſubiecti principis reſolutionem, ſiue ſit forma nuda, ſiue ſubſtantia, quæ in quæſtionem cadit, non tam curandum protinus vt reſoluamus ipſa præſidia, quàm actionis formam vniuerſam, quæ ita ſit vnica ex pluribus temperata, vti penes indicationis regulas paſſim cum illa ſubiecti paſſibilis vnitate ſimul & multiplicitate reſpondeat. Non enim inquiram ilico, an rectè phreniticus decocto papaueris reſtituatur, ſed vniuerſam priùs phrenitidis formam animo comprehẽdam, qua reſoluta per indicationes rerum quoque agendarum neceſſitas vnà & viciſſitudo ſe prodet. Indicationis ordo mox & actionis totius ideam præ oculis ponit ſibi ſimillimam, ſed in hoc maximè differentem, quòd indicatio ex materie quidem paſſibili ad actiuæ materiei inuentionem iudiciumque deuergat, ſed actionis ordo etſi propter endeixeos neceſſitudinem ſit conſtans & ſtabilis per ſui curriculum vniuerſum; propter tamen materiei commercium propius, (cui actu iam ſcilicet ſparſimq; & indefinitè per partes ſui ſingulas complicatur) etiam inſtabilitatis eſt particeps, vbique incudem poſtulans, vt quæ principio lubrico ſint per hypotheſim data totius Methodi plena conuerſione definiantur. Habet ergo rei actiuæ analyſis ſupra eam quæ pro Indicationis ordine facta eſt, materiale quiddam confuſum atque diuulſum, ſic tamen, vt ex totius actionis forma & vnaquaque materiæ parte ad numerum proportionemq; debitam temperata, fiat quid vnicum, vni ſubiecti paſſibilis formæ tuendæ, comparandæ, profligandæ (vt lubet) maximè neceſſarium. Propone rurſus reſolutam ante phrenitidem penes ſubiectam

Formæ aduẽtitiæ reſolutio à formæ ingenitæ reſolutione in quo differat.

Exemplum.

Præceptũ aliud circa rei actiuæ reſolutionem non tam materiei ordinem, quam actionis animaduertendũ, vt agens paſſo per indicationem correſpondeat.

Exemplum.

Nota ſedulò.

Ex obiecti paßibilis cõſideratione indicatio ſurgit, ex indicatione actionis neceßitas, ex hac demũ rei actiuæ vel obiecti principis inuentio.

Concluſio.

Rei actiuæ analyſim diuulſam & diſcõtinuam per actionis propoſitæ formam continuã in vnitatem reuocari.

Exemplũ eiuſdem præcepti altiùs repetitum.

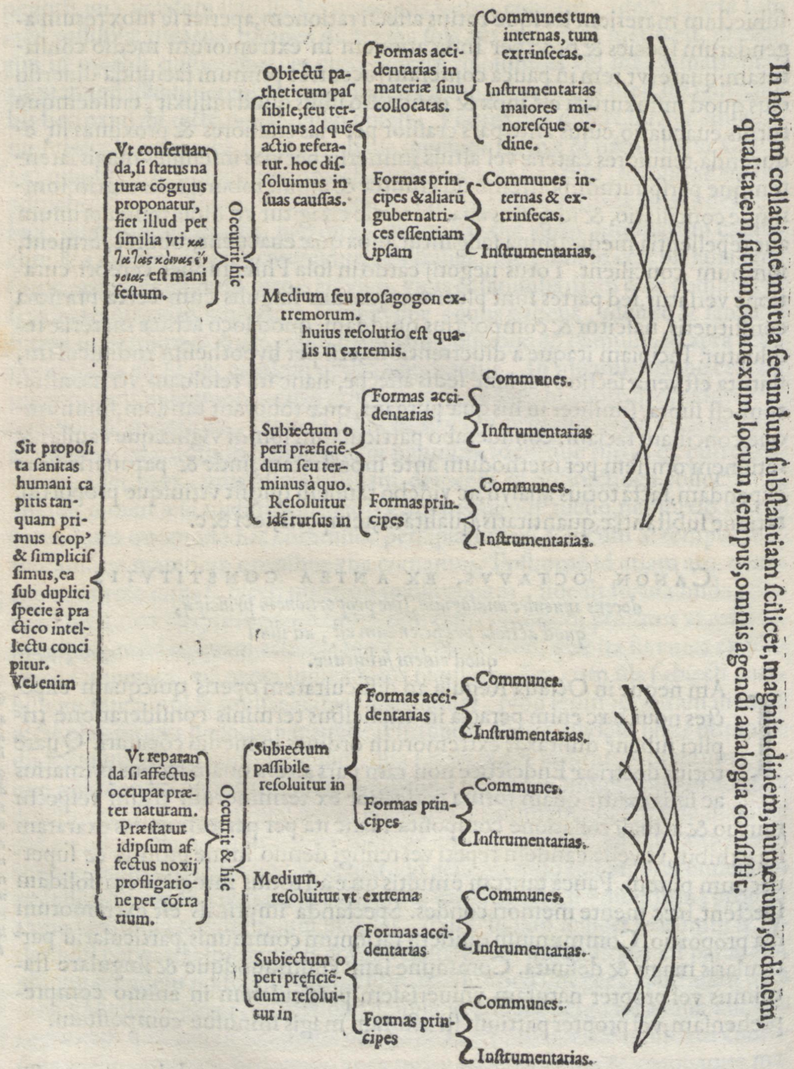
ſubiectam materiem locique totius affecti rationem, aperiet ſe mox rerum agendarum ſpecies & ordo per Indicationem in extremorum medio conſtitutam: quare (vt rem in pauca conferam) occurret primum faciunda diuerſio eius quod influxurum eſt, mox & concoctio illius quod influxit, eiuſdemque rurſus euacuatio, cuius ante pars craſſior per vias craſſiores & proximas ſit educenda; tenuiores cæteræ vel altiùs immerſæ per vias inſenſiles magis latentemque perſpiratum: poſtremò quæruntur & amiſſi roboris reſtauratio, ſomnique conciliatio, & id genus alia. Neceſſe eſt igitur vt diuertentia primum aut repellentia medicamina ſeligantur, mox quæ euacuent, roborẽt, firment, ſomnum concilient. Totus negotij cardo in ſola Phlegmones cerebri curatione verſatur, ſed partes ſunt plurimæ, quarum ſingulis cum certa præſidia conſtitueris, naſcitur & compoſitius quiddam, quod loco actiuæ materiæ reſoluatur. Incipiam itaque à diuertentibus, etſi per hypotheſim rudiuſculam, ſtatuta eſt venæ ſectio è regione ſedis affectæ, hanc ita reſoluam, vti monſtratum eſt ſupra, ſimiliter in his quæ purgant, quæ roborant tandem, ſomnumque conciliant faciam, conſiderabo particulatim ſomni vigiliæque cauſſas & rationem omnem per methodum ante monſtratam, inde & papaueris vires expendam, facta totius analyſi, ac videbo tandem quę ſit vtriuſque proportio, ratione ſubſtantiæ, quantitatis, qualitatis, temporis, loci &c.

CANON OCTAVVS, EX ANTEA CONSTITVTIS *docens inuenire analogiam, ſiue proportionem principij, quod actioni præficiendum eſt, ad illud quod eidem ſubijcitur.*

IAm neque in Octaua Regula ad difficultatem operis quicquam expectes noui: hæc enim peracta in triplicibus terminis conſideratione triplici iubent duntaxat extremorum ordines in medio cõparari. Quare totius doctrinæ Endeicticę non tam pars altera quàm ſcopus primarius ac finis exiſtit, quàm forma perfectior ex terminorum trium reſpectu mutuo & actuali collatione compoſita. Hanc ita per partes ſingulas exaratam ita exhibui, vt velle eandem repeti vel refingi denuo inane prorſus & ſuperuacuum putem. Pauca tantum è multis quæ ad totius integritatem ſolidam ſpectent, hæc mente memori condes. Spectanda imprimis eſt extremorum illa proportio, Communium quidem rationum communis, particulariũ particularis magis & definita. Commune iam vnumquodque & ſingulare ſtatuimus vel propter naturam vniuerſalem particularem in animo comprehenſam, vel propter partium ſtructuram magis minuſue compoſitam.

8 Quopacto poſt abſolutos ter diſcurſus triplices in ſubiecto ſcilicet paſſibili medio & actiuo extremorum in medio ſit faciunda cõparatio vt plenam artis inuentionẽ aſſequamur.

Præcepta particularia Canonis octaui. 1

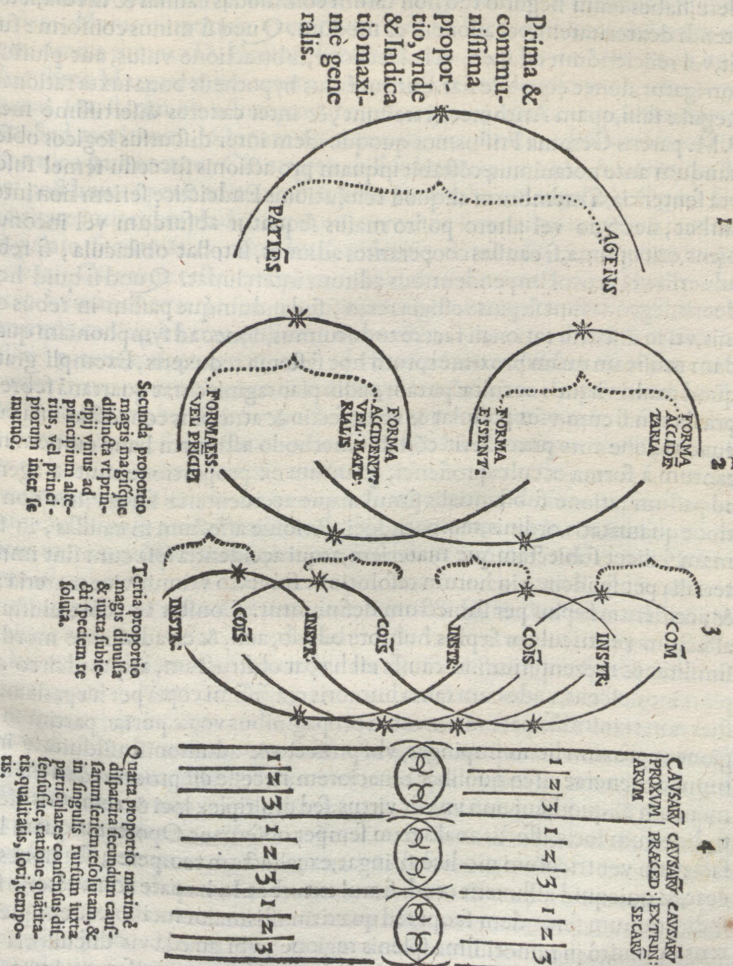

Sit proposita sanitas humani capitis tanquam primus scop' & simplicissimus, ea sub duplici specie à practico intellectu concipitur.
Vel enim
Vt conseruanda, si status naturæ cōgruus proponatur, fiet illud per similia vti κατὰ τοῖς κοίνοις ἐν γενεὰς est manifestum.
Occurrit hic
Obiectū patheticum passibile, seu terminus ad quē actio referatur. hoc dissoluimus in suas caussas.
Formas accidentarias in materiæ sinu collocatas.
Communes tum internas, tum extrinsecas.
Instrumentarias maiores minoresque ordine.
Formas principes & aliarū gubernatrices essentiam ipsam
Communes internas & extrinsecas.
Instrumentarias.
Medium seu prosagogon extremorum. huius resolutio est qualis in extremis.
Subiectum o peri præficiēdum seu terminus à quo. Resoluitur idē rursus in
Formas accidentarias
Communes.
Instrumentarias
Formas principes
Communes.
Instrumentarias.
Vt reparanda si affectus occupat præter naturam. Præstatur idipsum affectus noxij profligatione per cōtratium.
Occurrit & hic
Subiectum passibile resoluitur in
Formas accidentarias
Communes.
Instrumentarias.
Formas principes
Communes.
Instrumentarias.
Medium, resoluitur vt extrema
Subiectum o peri preficiēdum resoluitur in
Formas accidentarias
Communes.
Instrumentarias.
Formas principes
Communes.
Instrumentarias.
In horum collatione mutua secundum substantiam scilicet, magnitudinem, numerum, ordinem, qualitatem, situm, connexum, locum, tempus, omnis agendi analogia consistit.

Quantò

Quantò autem vnaquæque indicatio sit altera prior, & quo pacto proportiones rerum à confusis incedant ad determinatas, maximè ex subiecto schemate faciliùs assequeris.

De indicationũ ordine circa proportiones agentis ad passum.

Cùm aptè ſingula ſingulis in ipſo medio composueris; quod ſi propoſito
ſcopo ſic agens reſponderit, vt pro conſilij noſtri ratione ſimilis ſit vel contra-
ria ſecundum ſubſtantiam ſcilicet, quantitatem, qualitatẽ, &c. ipſum ample-
ctere, habes enim negotio tuo non tãtum commodas cauſſas & media, ſed &
3 vtendi dexteritatem, occaſionem & modum. Quod ſi minus conforme fue-
rit, vel reiiciendum eſt ilico, vel adiectione, ſubtractione vnius, aut plurium

Regula falſi ab Arithmeticis ſumpta.

corrigatur, donec ęquabile fiat. Erit autẽ eius hypotheſis bona iuxta rationem
Regulæ falſi, quam Arithmetici tradunt, & inter cæteros diſertiſſimè meus
P. M. parens Gemma Friſius: nos quoque idem inter diſcurſus logicos obſer-

Examen Hipotheſis circa ſubiectum princeps ſiue actiuum.

uandum ante notauimus: cõſtabit inquam pro actionis ſucceſſu ſemel ſuſce-
pta ſententia, ſi membrum aliquod reſolutionis Endeicticę ſeriem non inter-
turbet, nec vno vel altero poſito maius ſequatur abſurdum vel inconue-
niens, erit optima, ſi cauſſas cooperantes adiuuet, ſi tollat obſtacula, ſi rebus

Tertij præcepti vberior explicatio.

aduerſis vel procul impendentibus aditum intercludat. Quod ſi quid horũ
deerit, legenda ſunt ſæpius veſtigia retro, ſudandumque paſſim in rebus ob-
uiis, vti in diſcurſu rationali facere te docuimus, donec ad ſymphoniam quan-

Exemplũ in curanda febre quartana per plantaginem, cuius author eſt Dioſc.

dam muſicam quàm proximè totum hoc ſyſtema reduxeris. Exempli gratia,
quod multi virtutis occultæ putant, radix plantaginis curat quartanã febrem,
præſertim ſi cum vſus poſtulat & venæ ſectio & atræ bilis concoctio vnà cùm
euacuatione ante præceſſerit: cõſtabit methodo actionem hanc omnem non
tantum à forma occulta proficiſci, quantum ex proportione mutua agentis
ad paſſum ratione ſubſtantialis ſimul atque accidentariæ formæ, nec non ra-
tione quantitatis, ordinis, temporis, loci. Reſolue affectum in cauſſas, in for-
mam ſcilicet ſubiectamque materiem, atqui accidentia ipſa cum ſint imma-
terialia per ſe, idcirco in horum reſolutione ſubiecto vtimur vice materiæ: nã
& accidentia ſæpius per ſubiectum definiuntur. Conſtat in febre eiuſmodi
affectum ventriculum ſæpius humore bilioſo, acri, & ex aduſtione mordaci,
ſimiliter & mezenterium. in cauſſa eſt hæpar obſtructum, atque idcirco am-
plius incaleſcens, vnde cum tanta humoris craſſiſſimi copia per hæpatis angu-
ſtias non tranſmiſſa partim hæreat in propaginibus venæ portæ, partim in re-
gionem proximi lienis impingat, vbi profecto & aduſtionis aſſiduitate in li-
mum degenerat viſco quolibet tenaciorem, neceſſe eſt protinus dari medica-
mentum aliquod, cui non vna ſit virtus, ſed multiplex loci & temporis viciſſi-
tudine cum locis affectis analogiam ſemper obſeruans. Oportet inquam labe

Obſerua finium multiplicitatem in vno particulari negotio.

factatum ventriculum modicè ſtringat, excalfactum temperet, fluxiones ar-
ceat, & quicquid affluxerit crudi ſimul exturbet. In hæpate & mezẽterio ſunt
indicationum ferè ijdem ſcopi, ſed quæritur iſtis maior inciſio, eademque po-
tentior multò in remotiſſima ſplenis regione, vbi quædã vis diſcuſſoria pri-

Plantaginis mira encomia.

mas obtineat. Omnes has actionum vires viceſque tum ex ſapore iuxta Ga-
leni methodum, tum viua eiuſdem experientia in vna diuinæ plantaginis ra-
dice facillimè deprehendes: habet enim guſtãti primò inſipidum quiddam,
vnde & propter aquei elementi dominium in ſuperficie poſitum ſub occur-
ſus

ſus primos refrigerat, poſt aperit quidam ſe blandiuſculus calor concoctioni bilis inſeruiens, cui & amplius exiccatæ ſubtilior altera vis emergit in alto hactenus deliteſcens, quæ cùm in penitiores viſcerum partes vel in venas extimas ſeſe inſinuauerit, potenter incidat, frangat lentiſſimos ſuccos, atque diſcutiat. Huius curationis exemplum vidi in Iuriſconſulto celeberrimo & mihi amico ſummo D. Doctore Elberto Leonino, deinde & in vxore mihi chariſſima Margareta; huic enim cum menſes antè duraſſet 3. illi cùm ſeptimanas ſex, ſtatim ab aſſumpto iure plantaginis, quartana penitus expirauit. Sed morborum hiſtoriam & obſeruationes penitus admirandas in Therapeutice pariter atque Chirurgicis, in Epidemiis quoque & Anatomicis ſtatim poſt huius operis editionem, ſuperis fauentibus, euulgabo. Quod ſi in facultate iuris exempla deſideras, etſi verear ne ſutor vltra crepidam non cuiuis palato faciam ſatis; cùm Iuriſprudentiæ domus ſit ciuitas pluriumque ſocietas (Cicerone teſte) excipiam ſanè illam ſocietatis ſpeciem, quæ natura inter humanas cæteras ſemper tum prior tum antiquior fuit. Vt ſi de conſeruanda coniugum tranquillitate ſit quæſtio, communis eſt ea & quàm latiſſimè patens, quippe quæ neque ad vllam perſonæ differentiam, nec loci, temporis, aut rerum aliarum circumſtantium definitur. Imprimis ad conſtituendam iuris vniuerſalis formam, quæ in omnes matrimonij caſus ordine proferatur, opus eſt acri ſpiritu, vſu cõtinuo, & laboribus inexhauſtis. Nam licet quàm maximè ad perfectionis ſpeciem ea trahatur, ſitque talis in rerum natura, qualem velimus maximè; neceſſe eſt tamen illius inueſtigãdæ methodum diuulſam in animis noſtris magiſque confuſam multo quàm fuit in negotijs merè naturalibus, apparere; cuius ſanè nec ſimplex, nec nimis abſtruſa ratio eſt: oriuntur enim difficultates plurimæ tum ex parte legum ipſarum, tum ſubiectorum circa quæ verſantur. Subiecti diſtinctio pene eſt infinita, proinde & cauſſalis illa connexio modis efferri pluribus poteſt: nam quæ effectus eiuſdem ſunt cauſſæ, interdum & cauſſæ effectuſque ſpeciem inter ſe mutuo gerunt. Nam in coniugij ratione cum ſit ſocietas animorum, formæ, & corporis, hic ſocietas animi interdum eſt cauſſa ſocietatis corporeæ, vel è conuerſo, interdum vtrumque proficiſcitur ab alia quauis extrinſeca cauſſa, vt ex parentum impulſu, & amicorum, rebuſque fortuitis cæteris, vt longè ſit difficillimum certum in rebus ita diſperſis ordinem conſtituere. Quin quod grauius puto, videtur forma neceſſitudinum humanarum totiuſque contextus ſæpe ſe promptius aperire, quàm ipſe materialis ordo, cui ſit coextenſus: ita enim facilius dicimus ſocietatem animorum & corporum ex rerum proximarum occaſione diduci, vt per contractus mutuos, per parentes, affines, deinde & parẽtum rerumque proximarum motiones ſiue conſilia à cauſſis præcedentibus mutari. Videtur hic quidem promptiſſimè ductus cauſſarum ſimplex & interruptus, dum partes ſingulæ totius ordinis ſub vniuerſali quadam abſtractaque formarum aut finium imagine proferuntur: ſed ſi materiẽ ſimul velut formæ coalitam intueberis, vt in ipſo contractu cõiuges primum,

Obſeruatio authoris in Plantagine circa febrẽ quartanam.

Obſeruationum medicarum libri ab authore propediẽ euulgandi.

Exemplum alterum in Iuris negotio.

Iuriſprudẽtiæ domus ciuitas.

Reſolutio cauſſæ matrimonialis.

In iuris negotijs ordo conſyderandarum rerum maximè diuulſus.

Ratio perturbati ordinis circa ciuilia negotia.

1. Ex parte ſubiecti.

Proinde & huic difficultati medeberis maximè per methodũ ſimpliciſſimam quã περισκοπτικὴν poſteanominabit

 dein-

deinde parentes,dotem,atque affines proximos,postea & amicos externaque cætera,multa ex materiei ratione multiplicitas ilico,& totius caussalis ordinis perturbatio nascitur,quæ illud potissimum præstat,vt ex materie vel sensibilibus rebus de forma non facilè iudicemus, cuius contrarium in rebus mere Physicis vsuvenit.

2. Ex parte formæ Iurisperiti quopacto sæpe amethodi fiant. Mens legum sæpiùs occulta. Rebus etiã deesse nomina.

Quod ad Iuris formam siue animam spectat, vel eo nomine necesse est prorsus amethodos fieri,quod legibus ipsis ex circunstantiarum multitudine plus sæpe authoritas atque fortuna quàm ratio contribuerit, & idcirco mens legum vel sit expressa rarius,vel si expressa est olim,nunc hominum incuria sæpe,vel vetustate abolita negligatur. Quin desunt plerisque nomina, vt necessario ad communissimum reducantur, quemadmodum in crimine doli mali, in crimine stellionatus: sed sapiunt pulchrè,mea quidem sententia,vti & medici,cùm vel ad authoritatem, vel occultam aliquam proprietatem velut asylum sese recipiunt,vbi rationem rei non intellexerint, licet id faciundi Iurisperitis æqua sit magis occasio quàm Medicis in negotio suo. Sed præstat ignorantiam absque aliorum periculo profiteri,quàm se iactare temere, vel cum honoris vitæque discrimine inepta simul & falsa plurima comminisci.

Cautela & medicis & Iurisperitis ferè communis,cùm rerũ nomina vel rationes ignorantur.

3. Ex parte rerum extrinsecarum.

Est & difficultatis altera caussa non infima,potissimùm in illis principijs extrinsecis posita,quę tam sunt infinita supraque methodum caput attollũt, vt vel Oceanum lebete prius exhaurias,quàm species rerum & comprehẽdere nomina possis. Nam vti caussarum vna in alterius ditionem vndiquaque transcendit, ita & leges legibus permiscentur, fitq́; hic merum chaos & indigesta confusio, vt cùm in matrimoniali caussa de hæreditate ac testamento quæstio est,quatenus contractus matrimonialis nomine delegatur. Item cùm in caussa testamenti quæstio criminalis exoritur, sua enim cuique ex priuata ϖεριςάσει est & resolutio particularis: quarum,vt singulæ singulis complicantur ratione partium,rerum,personarum,quantitatis,qualitatis,loci,tẽporis;ita & intricata maximè est Indicationum species vel ordo Endeicticus; quem tamen ita necesse est consentire passim,vt cùm vni quod suum est tribuis,suum alteri non auferatur.

Conclusio ex antedictis.

Hæc ego pro Iurisperitis non vt à methodo deterream, sed difficultatis nomine magis impellam & incitem, cùm pulchri ratio sit in sublimi posita,nec sine labore transigi possit facinus magnum & memorabile. Neque verò exemplum eiusmodi à nobis suscipitur,vt cæteros doceã (sus Mineruam quod aiunt) in ea facultate præclaros, sed viam duntaxat digito monstrem: quam semel ingressi cùm simul negotio suo determinata principia addidicerint,eam perfectionis methodicæ speciem facilè consequãtur, quantam sperare humanis viribus licet.

Authoris excusatio circa exemplorum particularium considerationem.

Age verò pro matrimonij resolutione ad normam resolutionis Medicæ, diagramma eiusmodi statuatur.

Resolutionis matrimonialis diagramma.

Queri-

Quæritur conseruatio societatis matrimonialis: statuam

- A parte passibilis rei ipsū matrimonium, cuius ratio vniuersim posita sit in firma illa atque diuina penitus vnione animorum, corporis, atque fortunæ, proin de ex definitione resoluam idipsum in
  - Materiē quæ per partes discerpta est, sic tamē vt in vnitatem consentiant: harum alia Est
    - Anima — Resoluitur deinceps in sua principia, vt sunt
      - 1. PROXUMAE: Amor mutuus; Diuinus atque cælestis; Consensus mutuus per verba de præsenti
      - 2. PRAECEDENTES: Virtutes & mores; Fides ac religio, Studia consimilia
      - 3. EXTRINSECAE CAUSSAE: Res petitæ longius, peregrinæ & numero infinitę, quæ tamen mouent, incitant, tardant, aut planè impediūt, vt consuetudines patriæ, edicta principum, & id genus alia.
    - Corpus
      - 1. Forma; Valetudo; Liberorum procreatio & carnalis copula
      - 2. Necessaria ad corporis sustentationē, vt dos & donatio
    - Fortuna exterarū rerū, cuius interim sunt ordines plures
      - 1. Propinquior vt per Parentes & Affines proximos
      - 2. Præcedens vt per cognatos atque amicos
  - Formā quæ sit ipsa coniunctio, vt anima quædam totius cōtractus huius resolutio ad materiei instar incedit, sed vnita magis & stabilis — Rerum: Animi, Corporis, Fortunæ
    - 1. Consensio inter coniuges proximarū caussarum, vt animi, corporis, parētum, &c.
    - 2. Consensio principiorū præcedentium, vt consensus morum, religionis, studiorū, hæreditatis, dotis amicorum
    - 3. Consensio rerum exterarum.
- Medium in analogia similiter positū, vt in negotio medico, quæriturque legum proportio ad necessitudinem rerum humanarū ratione substantię, quantit. qual. loci, temporis. &c.

In singulis habenda ratio rerum & personarum primo, inde & Quantitatis, Qualitatis, Ordinis, Loci, Temporis.

- A parte actiuæ rei sit ipsa Iustitia, vel æqui bonique administratio, matrimonij integritatem conseruans. Est & huic quodammodo sua
  - Materies, quæ pene est eadē cum illa quæ fuit à parte passibilis rei, nisi quod hic concipitur magis sub actiuæ nomine & quatenus similia similibus vel cōtraria contrariis adhibentur. idē enim subiectum est legi atque humanis negotiis, vnde & similis resolutio
    - 1. Res diuinæ vel humanæ quę matrimonij cōcernunt proximas caussas, possuntq; eędē similiter tribus generibus cōprehēdi: Animo, corpore, fortuna
    - 2. Res diuinæ vel humanæ precedentes ordine quæque secundas magis respiciūt matrimonij caussas, siue rursus sint: Animi, corporis, fortunæ
    - 3. Res remotæ & extrinsecæ penitus diuinæ humanæq; quæ tamen ad matrimonij rationem adiumento vel obstaculo esse censentur.
  - Forma quæ per legum variarum monogrammata & titulos exprimi solet
    - 1. Forma cōprehensa titulis proximioribus: De Nuptiis; De desponsatione impuberum; De frigidis & maleficiatis; De caussis diuortij; De arrha sponsalitia
    - 2. Forma legum minus propriè spectantium matrimonij rationem: De dote & donationibus; De gradib. affinitatis; De cognatione spirit.; De clandestinis desp.; De incestis & nefariis nuptiis
    - 3. De desponsatione principum.; De voti redemptione.; De authoritate principum, & parentum in liberos.; De seruitute. &c.

παρασκευὴ ad methodum Periscopicen.

Duplex quodammodo Methodus in Iuris negotio, vna coacta ad naturalis doctrinæ imaginẽ, altera vero commodior & ipsi facultati iuris familiarior, per solam finium resolutionem.

Hæc omnis in Iuris negotio coacta nimium & violenta ratio est, cuius imitamentum non tam proinde vt necessarium, quàm pulchrum atque possibile demonstraui. Coactam censeo, quod hic sit forma proposita ceu colligáda passim ex ipso materiæ sinu, cùm tamen in Iurisprudentia aut non sit semper annexa materies, (vnde & mens aliquid sufficere debeat in illius locum, præsertim sub conceptu vniuersali) aut si materies adsit, diuulsa hæc penitus feratur & discontinua, nisi quatenus à forma totius negotij ordinata maximè atque continua ad illam perpetui nexus cathenam auream religatur, vt potius isthic ex forma materiem, ex vnitate Idæarum vnionem vmbrarum atq; imaginum, quàm è diuerso cernere soleamus. Quod & in artibus cæteris nõ segnius obseruato, quarum præcepta quæ καταλήψεις à Græcis dicuntur, circa res dispersas & discontinuas occupantur. Sunt autem disperſę eiusmodi, quæ non perpetuam seruant inter se mutuo caussæ effectusque necessitudinem; sed nunc se habent vti effectus & caussa, nunc vti effectus eiusdem caussæ, nunc demum vt circumstantium rerum momento impulsa leni in partes varias inclinantur, cuiusmodi sunt ea quæ πεφυκότα Aristoteli recensentur. Verùm vt huic incommodo succurramus, statuenda est methodus peculiaris altera, non tamen re ipsa, sed solo compendio à priore diuersa, quam nos à resolutione finium, ad quos tanquam scopulos cuncta dirigimus, περισκοπικὴν haud malè vocemus, vel finalem, si Latinis placet. Nã & ipse Cicero ad Herennium, Omnem collocationem, inquit, ad finem accommodo. Quin & consimilem methodum secutus est maxime Plato, taléq; subaudias passim, quoties diuisoria Methodo potissimum vsus esse dicatur, non quę sit simplex diuisio, sed mista quædam discursionis species ex diuisione & resolutione intermedia. Vt cùm proponitur beatitudo tanquam vltimus finis, diuiditur ea in felicitatem animi, corporis, atque fortunæ: Felicitas animorum resoluitur in suas caussas proxumas, vt virtutes; hæ diuiduntur rursus in species suas, Iustitiam, Prudentiam, Fortitudinem, Temperantiam: quæruntur postremò singularum caussæ vel media, vt Iustitiæ ratio sit tribuere cuique quod suum est, huius vlterior forma in legibus comprehensa est, diuiduntur iterum leges in diuinas atque humanas. Procedes hoc modo vel in infinitum si libet, vt varient vices nunc diuisio, nunc resolutio, sequestrata sæpe materie, sæpe & intertexta cum vsus postulabit. Hanc Methodi rationẽ ego in methodorum tabula velut diuersam speciem nolui recensere, tũ quod accidente duntaxat à cæteris differat in perfectione scilicet; tum quod ex infinita eiusmodi varietate cõfusus animus res, antequã probè gustarit, sæpe repudiet. Quin si benè consideres, multum affinitatis hæc methodus obtinet cum illa catholicæ methodi parte, quæ ante discursus triplices finẽ propositũ soluit in diuersorum conceptuum rationes, vt quæ sanitatis curam in conseruationẽ dirimit partis sanæ, & profligationem affectus contrarij. Tantum in illo dissidet, quod progressa vlterius nunc resoluat, nunc resoluta diuidat, formarumque ordines omnes sub ipso finium priorum posteriorumque nomine com-

Artes diuulsæ materiei.

πεφυκότα.

Methodus finalis vel περισκοπική.

Diuisiua Platonis Methodus quæ sit.

Methodi Periscopices idea breuissima.

Methodũ Periscopicen nihil esse quam partẽ catholicæ primo canone demonstratam, nisi quod hic per totũ curriculum in continuũ proferatur.

ne comprehendat. Nam vt verum ingenuè fateamur, eſſentialis rei cuiuſli-
bet forma totum quiddam & omne potentia eſt, vnde nunc finis, nunc *Forma rerum eſſentialis totius cuiuſdam rationem in ſe comprehendit.*
effectricis cauſſæ rationem includit, interdum & vice materiæ, vice totius
compoſiti, quod ab eadem maximè definitur. Id commodi habet hęc Metho
dus, quòd materiem non neceſſariò ſemper innectat, nec aliàs fermè niſi cum *Methodi periſcopices vtilitas.*
ea ſponte ſe rebus conſideratis agglutinat, vt ægrè diuelli poſſit. Accedit com 1
moditas maior, quòd diſcurrentis ordinem variè poſſit inuertere, modò ipſa 2
principia ſeu priores formæ ad finem ita cōſentiant, vt alibi mutuò non aduer-
ſentur. Sunt ergo iſtius breuiſſimæ leges: Prior, vt finis ſimplicior in particula-
res ordine dirimatur, ſic tamen vt ad bimembrem diſtinctionem, ſi fieri poſſit, *Methodi periſcopicæ leges.*
accedat quàm proximè. Secundò, Diuiſæ in particulares maximè conceptuũ 1
rationes paulatim in cauſſas, media ſiue principia dirimantur, eademque rur- 2
ſus diuiſione noua nouos quoq; reſolutionis vlterioris ordines trahant, donec
ad prima ferè totius diſcurſus elemēta pertigeris. Tertiò, Sicubi ſeſe offert ma- 3
teries licet abruptim, non tamen eſt negligenda, ſed & vnà reſolui debet, quo-
uſque formarum eſſentialium termino ſit exporrecta. Conſpicitur ea potiſſi-
mùm in illis poſtremis reſolutionis ac diuiſionis partibus, vt in exemplo ſe-
quenti eſt manifeſtum. Quartò, Iidem fines diuerſis aliquando medijs com-
parantur, ijdem medio ſubinde & fines maximè differentes, hinc tam diuerſi 4
reſolutionis ordines ex oppoſitis finibus per plura media, quæ tamen deſinant
in vnum idemque principium. Quintò, Formarum ordini debetur examen
triplex, in longitudinem, latitudinem, & profunditatem. vbi tamen cùm ſen- 5
ſus obiecta propria non ſuppeditat, à quàm ſimillimis ratio ſit ineunda. Sextò, 6
Formæ ſimiliter ad formam per omnes dimanationum partes debet eſſe con-
ſenſus mutuus per 10. genera & Categorias ab Ariſtotele conſtitutas. Septi- 7
mò, Sæpè etiam diſperſi fines oppoſito ductu denuò ad priorē ſimplicem re-
feruntur, qui duos tresúe fines in ſe ſic comprehendat, vt diuiſioni oppoſita
compoſitio in diuiſionis locum ceu poſtliminio reuocetur, perſiſtente ni- *Exemplum inueſtiganda principis felicitate.*
hilominus diſcurſus totius analytica forma. Verùm exemplo melius hæc in-
noteſcent.

Mm Propo-

Proponatur exēpli loco fœlicitas Principis tanquā scopus, quem placeat resoluere partim in species conceptus finalis, partim in singularum caussas & elementa.

Prima positio *& simplicissima in ratione Principatus posita* { *Id constat potissimū*

RESOLVTIO PRIOR ET SIMPLICISS. FINIS Sub diuisione.

1. *Vt gerat ea quæ Principe digna sunt.*
2. *Rempublicā foueat, cōseruet, atque adaugeat.*
3. *Deum et Naturā sibi proponat exemplaris loco.*

PRIMA DIVISIO conceptus finalis.

Vt à bonis *ametur* { *Constat id*

RESOLVT. II. ET COMPOSITIOR. Sub diuis.

1. *Vt virtutē in aliis colat.*
2. *Vt Philautiā deponat, spemque, metumque omnē vti in Rege nostro Philippo, symbolū oppido consentiens cum ipsius virtute demonstret.*

Vt à malis *atque seditiosis metuatur* { *Constat idipsum*

RESOL. II. Sub diuisione.

1. *Vitia aliorum detestetur.*
2. *Ponat amorem, odium, vindictæ studia spem, rursus metumque velut orbis tyrannos maximos teste Luciano.*

2 DIVISIO cōceptus finalis.

Bonorum *renumeratione* — RESOLVT. III.
1. *Leges et magistratus*
2. *Philosophia*

Bonorum *defensione à noxa improborum* — RESOLVT. III.
1. *Leges et magistratus*
2. *Philosophia*

Malorum *castigatione* — RESOLVT. III.
1. *Leges et magistratus*
2. *Philosophia exemplis et ratione constans*

Sui defensione — RESOLVT. III.
1. *Maiestas autoritasque*
2. *Probitas et exēpla boni*
3. *Philosophia*

3 DIVISIO.

In Animo 1 2 3 — *In Corpore* 1 2 3 4 — *In Fortuna* 1 2 3

In Animo 1 2 3 — *In Corpore* 1 2 3 — *In Fortuitis* 1 2 3

In Animo 1 2 3 — *In Corpore* 1 2 3 — *In Fortuitis* 1 2 3

In Animo 1 2 3 — *In Corpore* 1 2 3 — *In Fortuitis* 1 2 3

Reducuntur iterūquam maximè dispersi fines ad simpliciores ordines, per cōpositionē diuisioni oppositam, manēte interim per totum curriculū ordine resolutorio à fine ad caussas siue principia, vt cuncta hæc absoluantur.

PRIMA compositio conceptus finalis.

Iustitia 1, *Fortitudine* 1, *Prudentia* 1, *Temperātia* 1 } 1 Generis *Virtute Politica*

Iustitia 2, *Fortitudine* 2, *Prudentia* 2, *Temperātia* 2 } 2 Generis *Virtute Purgatoria*

Iustitia 3, *Fortitudine* 3, *Prudentia* 3, *Temperātia* 3 } 3 Generis *Virtute animi iam purgati*

Iustitia 4, *Fortitudine* 4, *Prudentia* 4, *Temperātia* 4 } 4 Generis *Virtute exemplari*

Referūtur omnes per cōpositionē rursus ad 2. simpliciora genera, magisq; communia.

Vide Macrobium cap. 8. in Somniū Scipionis, lib. 1. Vide & Plotinum lib. de Virtutibus.

SECVNDA finium compositio.

Contemplationem, *quæ resoluitur* — RESOL. SVB COMPOSITIONE.
1. *In veri, boni, pulchrique desideriū.*
2. *Idem ipsum in abstractionē animi à rebus corporeis.*
3. *Præstat hæc vsus frequens lectio et denique philosophia ipsa.*

Actionem, *quam perficiet* — RESOLVT. SVB COMPOSITIONE.
1. *Si aliis fecerit quod sibi factum volet.*
2. *Si contemplatione accendatur ad virtutis amorem, amētque cæteros plusquam seipsum, quæ verè doctrina est Christiana.*
3. *Si gratiam diuinam antè omnia imploret, seque exerceat in philosophia & vsu rerum.*

TERTIA compositio.

Referantur postremò singula ad Iustitiam, denuo & ad Deū ipsum fontē boni veriqué, & vnionis, vnde fluxerit.

R

Vides vt huius ſcopi Analyſis ſolius formalis ordinis diſtributione in continuum proferatur, ſic vt priores ſcopi ſub finium nomine, præcedentes autem ſub efficientium cauſſarum ratione potiſſimum ſint comprehenſæ.

Concluſio.

Materies circa particulares maximè ſectiones emergit, diuulſa ferè minuſque cohærens, niſi vbi formarum virtute cõtinuatur tum in legiſlatoris animo, tum in mente naturæ opificis.

Materiei occurſus in Methodo periſcopici diuulſa et multiplex.

Vides præterea quopacto totius ſcopi ſint diſtributiones duplices, recto quidem inceſſu per diuiſionem magis Dialecticam, vel totius finis in ſpecies, vel partes & rationes varias, ex quibus conſiſtit: Tranſuerſo rurſus per reſolutionem magis cauſſalem rei conſtituendæ ſcilicet in ſua principia proximiora primo, inde & remotiſſima, ſic vt reſolutionis ordo hic vniuerſus non tam ſit propriè diuiſio rerum ſub finis nomine contentarum, quàm finis ipſius diſſolutio & conſecutionis finalis Anatome, in qua tamen longè id difficillimum eſt, diuiſionis logicæ partes à reſolutionis cauſſalis partibus aptè ſeiungere, cum ipſa diuiſionis membra videantur non iniuria finis iam diuiſi cauſſæ ſiue principia.

Finium diuiſio duplex in Methodo periſcopica.
1
2
Definitio ſummaria Methodi finalis.

Nam & collectio ſpecierum generis ipſius formalis ratio eſt, vti & partes ſunt velut elementa totius integralis.

Diuiſionis logicæ partes à cauſſalis analyſeos partibus ægrè ſeiungi.
Ratio.

Fiunt itaque pro eodem ſcopo diſſolutiones variæ, proque artificis arbitrio, & dexteritate vel numero infinitæ, quæ tamen ad vnitatem quò propius ſpectant, eò ſint meliores minuſque confuſæ. Interim & vniuerſalium finium Analyſes quoque ſunt vniuerſales, vti & minus communium particulares magis atque diſtinctæ. Tentandum adeo ex diſſolutionis cuiuſque partibus ad normam ante præſcriptam, vt progreſſus fiant in Longitudinem, Latitudinem & Altitudinem, tam pro parte paſſibilis ſubiecti, quàm eius quod actioni præficitur: In vtriuſque analogia per Endeixim ſignificata vniuerſus rei cardo verſabitur.

Examen Methodi periſcopices.
Axioma Methodi finalis.
Præceptum commune et periſcopicæ Methodo, et illi quæ ad naturalia maxima ceu φυσικὴ adaptatur.

Poterat enim in Actionis reſolutione illud ad eius integritatem conſtitui loco intrinſecæ rationis cauſſæq; proximæ, vt neque faciamus aliis, neque fieri patiamur, quæ nolumus fieri nobis. Poterat deinceps ad huius ſcopi conſecutionem ſtatui vlterior ratio & quodammodo natura prior ſiue antiquior ex libris de Republica Platonis, vt iuxta primæuas leges omnia fiant communia, tollaturque Meum, & Tuum ex Ciuitate.

Exemplum in examinãda Republica Platonis.

Verùm etſi hæc ſit idea ciuitatis optimè conſtitutæ, quia tamen idipſum pro huius æui neceſſitate rationem Iuris Ciuilis obturbat, nec iam in iſthac hominum corruptela locum naturæ ius habeat, cuius duntaxat impreſſa veſtigia manſerunt in animis noſtris, idcirco ita id moderandum eſt, vt ſtudia quidem noſtra imprimis huc vſque contendant, naturæ tamen iam labefactatæ atque præpoſteræ indulgendo tribuatur cuique quod verè ſit ſuum, ita vt ſuum illud quiſque ſuum ſic cogitet, vt natum commune pluribus non ignoret: quodque commune ſit omnibus, ita commune, vt quiſque ex eo carpat ſibi quod ſatis & neceſſarium, cuius moderatio ab ipſa natura eſt, à lege naturæ imitatrice determinatur.

An rectè in Republ. ſtatuat Plato vt ſint cuncta communia.

Quomodo ſuum tuum intellexerit Plato.

O ingens cura & prouidentia Deûm, quæ non in rebus creatis duntaxat omnibus, ſed & in creatorũ vſu, in actione mentis humanæ idẽ & vnum & multiplex, idem cõmune & propriũ ſic eſſe voluerit, vt ex duobus ſummè

Magna Dei prouidentia in conſtituenda republica, ad cuius imaginẽ principis gubernatio omnis ſit dirigenda.

pugnantibus vna totius musica supra Orpheïcam lyram atque Pindaricam longè tollatur. Nec satis mirari queo, vel doctissimos viros tantopere Platonis Rempublicam criminátes, quòd bona communia, quòd communes animos, communes quoque vxores & liberos esse voluerit, malè ipsius studiũ mordax ille & Epicureicus Lucianus excepit, malè quotquot ipsum de bruta illa & corporali communione locutum existimauerunt: etsi enim vel fortunarum, vel liberorum, & coniugum faciat mentionem, sic illas communes voluit, vt alter alterius satagens, nõ minùs curaret publicum bonum quàm suum: vnde vt animus vel totius forma nobilior corporeas omnes in se comprehendit; ita & animorum coniunctio coniungit & curam exterarum rerum, vxorum, prolium, parentum, fortunæ, & corporeæ valetudinis. Quòd verò omnes æquales esse voluerit, non ideo sustulit ordinem ab vniuerso, cùm alibi contrariũ potius attestetur; sed partim id voluit, vt in eodem ordine distincto, plurium sit summa æqualitas, partim vt ita minores maioribus seruiant, superiores vicissim inferioribus, vt mutua quædam necessitudo & fortunarum contemperatio videatur, iuxta illud Euangelicum: Qui maior est vestrum, sit quasi minimus. quod rectè obseruant & nostri Sancti Pontifices, dum sese gerunt vt seruos seruorum Dei. dum in Ecclesiastica hierarchia minores obediunt maioribus ordine, illi è diuerso his necessaria subministrant; vnde felicitatem communem omnibus voluit, non sic vt omnia omnibus communia statuantur, sed vt nullum Reipub. membrum vel penitus laboret, vel solum exuperet in felicitatis ratione. Quin sit communis in omnibus omnium sympatheia, sintque omnes eiusdem felicitatis consortes pro subiecti modulo, prout cuiusque natura capax existit. Nam & naturæ constituit ordines 3. diuersos quidem in republica non minùs quàm in Musica quauis, in anima hominis & corpore, in mundo maiore atque intelligibili superiore; sed tamen ex symmetria omnium ad pulchri vnius æqualitatem optimè consonantes. Sic sanè officia eadem & viris & fœminis imperat, minoris ferme maiorisque ratione distincta, cùm eius vniuersa relatio sit penè analoga & ad idem vnum. Hanc mentem fuisse diuini Platonis, nemo inficiabitur, si quis contentum eorum omnium videat, quæ libris De regno, Deque republica, & toto ipsius philosophiæ syntagmate per colloquia celebrarit. Quanquam & alia ratione potuerit excusari, quòd ad illud respexerit ius primæuum & penitus naturale, cuius posterius alterum, imago solum, ac velut vmbra dicatur. Deus enim iustitiæ suæ imaginem pectoribus nostris insculpsit, per quam naturaliter inuitamur ad amorem iusti & æqui, deterremur ab iniquo & iniusto, quod sanè ideam appellant philosophi στοργὴν φυσικήν. Sed quia naturæ primæuę permutatio natiuum penè in animis plurium legis characterem aboleuit, sintque paulatim propensiores homines ad amorem sui effrenemque concupiscentiam; idcirco ne ad peccandi licentiam fenestra tot improbis relinquatur, si sola naturæ lex ab omnibus exigatur, necesse est alios legum carceres inueniri, quibus ad parendum publica necessitate cogantur, vt pulchrè Iurisconsulti in facultatis suæ

Defensio Platonis in lib. de Republ.
Contra Lucianũ & Epicureicos.
Qualẽ communionem rerum voluerit Plato.
Docet idipsum & Reipublicæ nomen.
Vbique in vnitate pluralitas & in pluralitate vnitas conseruanda.
Doctrinæ Euangelicæ summa principia.
Rerum omnium præcipui ordines 3.
Consensus ordinũ in vniuerso.
Consensus similis ordinum in Repub. cum consensibus vniuersi.
Altera Platonis excusatio.
Ius primæuum.
Iuris secundarij necessitas.

suæ libris Isagogicis demonstrarunt. Sed refero gradũ, vnde digressus fui; illud etiam atque etiã moniturus, vt in scientiis istiusmodi, quarũ subiecta magis à materie sint sequestrata, vel materiem discontinuam adipiscuntur, hanc seruent præcipuè Methodi formam, & in diuisione compositioneque sese imprimis exerceant, præsertim cùm & in facultate nostra sæpius vsuueniat, vt forma se consultantibus ingerat prius quàm formæ substrata materies. Ita enim in febri propter variarum rerum cõplexus infinitos, quoties vel temporis angustia, vel totius περιςάσεως multiplicitate fines dissoluere accuratè nõ licet, sic ferè procedimus vt febrem corpore liberemus. est opprimendum humoris huius vel illius incẽdium, incendij vis absque sublata putredine auferri non potest. Iterum vt putredo auferatur, tollendæ sunt huius vel illius vasis, aut visceris obstructiones, quæ putredinem pepererũt: Obstructio nõ aufertur demum nisi medicamentis partim, partim & bona victus ratione; ac demum nisi mali fomes penitus extirpetur. Vtcumque tamen ita resolutionem medicam præstiteris, occurret passim implicata materiæ ratio, vnde & eiusdem analyses intermediæ requirentur, quas expedire fas est, cùm vsus maximè siue necessitas postulabit, in omnibus alioqui resolutionum partibus prolixa sæpe & superuacua, etsi ad conseruationẽ humani corporis nullus sit nimium effusus labor. Cõstare iam satis existimo Naturam ætiologismi vniuersam in inuentione, traditione, atque iudicio positã, per indicationes maximè designari, substantiarum, quantitatis, formarumque materialium nexu perpetuo cohærentes.

Conclusio summaria de vsu Methodi periscopices.

Applicatio Methodi periscopicæ ad Medicinam & naturalem facultatem.

Exemplum.

Conclusio summaria totius Methodi per antecedentes canones demonstrata.

Quis Deus hanc Musæ, quis nobis extudit artem?
Vnde noua ingressus hominum experientia cœpit?
Pastor Aristæus fugiens Penëia Tempe,
Amißis (vt fama) apibus, morboque, fameque
Tristis ad extremi sacrum caput astitit amnis,
Multa querens, atque hac effatus voce parentem:
Mater Cyrene, mater quæ gurgitis huius
Ima tenes, quid me, &c.

Totius Methodi Poetica comprehẽsio per Aristæi fabulam ex Georg. 4. circa finem.

Aristæus.

Cyrene.

Necessitas rerum humanarum, velut artium omnium & Methodorum inuentrix prima, à Poëta opt. max. celebratur: huius inuentionis negotiũ fabulę comparatur, cuius personæ principes sensus humanus per Aristæũ insinuatur, virtus imaginatrix per Arethusam, intellectus per Cyrenen matrem.

Arethusa.

quæ sonitum thalamo sub fluminis alti
Sensit, eam circum Milesia vellera nymphæ
Carpebant, hyali saturo fucata colore,
Drymoque Xanthoque, &c.

Infusæ scilicet desuper notiones simulachris nõnihil sensibilibus implicatæ.

Inter quas curam Clymene narrabat inanem,
Vulcani Martisque dolos, & dulcia furta,
Aque Chao densos Diuûm referebat amores.

Clymene.

Nam per amorē illa diducitur maximè cōtinuitas, seu rerum dependentia mutua, cuius confusa notio ab intellectu primum in inferiores animæ partes est propagata.

Sed antè alias Arethusa sorores
Prospiciens summa flauum caput extulit vnda,
Et procul à gemitu non frustra exterrita tanto
Cyrene soror, &c.

Vides vt virtus imaginatrix à sensibus excita intellectus potentiam pro inuestiganda natura rerum in subsidium vocat.

Huic perculsa noua mentem formidine mater
Duc age, duc ad nos fas illi lumina diuum
Tangere ait, simul alta iubet discedere latè
Flumina, qua iuuenis gressus inferret, &c.

Ita quidē res primo sensibiles imaginatrix virtus corporib⁹ abstrahit, quibus lustratis amplius intellectus influit, atque in naturæ penetralia penitus ducit.

At illum
Curuata in montis faciem circumstetit vnda,
Accepitque sinu vasto, misitque sub amnem.

Hi sunt confusæ primum discursionis circuli, quales excentrici & deferentis nomine nuper sunt insigniti.

Iamque domum mirans genitricis & humida regna,
Speluncisque lacus clausos lucosque sonantes,
Ibat, & ingenti motu stupefactus aquarum
Omnia sub magna labentia flumina terra
Spectabat diuersa locis Phasimque Lycumque,
Et caput vnde altus primùm se erumpit Enipeus,
Vnde pater Tyberinus, &c.

Hæc sunt nimirum primæ discursionis rudimenta, à sensu & intellectu obscura penitus, & secundum alteram partem indefinita, vt demonstratum est supra. Sequitur animi purificatio maior,

Manibus liquidos dant ordine fontes,
Germanæ, tonsisque ferunt mantilia villis

Et mox:

Oceano libemus, ait, simul ipsa precatur
Oceanumque patrem rerum nymphasque sorores.

Oceanus.

Hic sanè inducit fabulæ personam principem vim Rationalem, scilicet sub Oceani nomine propter ipsius orbem latissimum, antrique totius marginibus exporrectam ditionem, propter æstus reciprocos, fluxus refluxusq; continuos, in cuius sinu tandem ille reconditus Proteus naturæ multiplicis vultus multa obrutus aquarum caligine delitescit. Tres itaque discursuum orbes istius gratia commonstrantur.

Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam,

Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit,
Omine quo firmans animum sic incipit ipsa.

Summam Inuentionis vim in ratione collocat.

Est in Carpathio Neptuni gurgite Vates
Cæruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor
Et iuncto bipedum cursu metitur equorum.

Proteus.

Sunt hîc sensibiles species per Imaginationem transmissæ, & notiones per intellectum. Vide verò deinceps rationis infandum numen, naturæque vim à ratione comprehensæ.

Nouit namque omnia vates,
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.
Quippe ita Neptuno visum est, immania cuius
Armenta & turpes pascit sub gurgite phocas.

Accedit demum ad Rationis Methodum, ipsiusque discursionis orbem absolutissimum.

Hic tibi nate prius vinclis capiendus, vt omnem
Expediat morbi caussam, euentusque secundet.

Quàm expresse verò ad Ætiologismum & Indicationem hæc visus est retulisse?

Nam siue vi non vlla dabit præcepta, neque illum
Orando flectes, vim duram & vincula rapto
Tende, doli circum hæc demum frangentur inanes.

Quanta verò sese aperiat rerum & circulorũ multiplicitas, & quanta imaginum indiscussa congeries nutantem animum à recta interdum semita trãsuorsum ferat, pulchrè in sequentibus docet.

Verùm vbi correptum manibus vinclisque tenebis,
Tum variæ illudent species atque ora ferarum.
Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris,
Squamosusque draco.

Quare nisi ad discretionem veri à falso incumbas gnauiter, periculũ fuerit, ne vel sero scientiam consequaris.

Atque ita vinclis
Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit.

Quare totius Endeixeos & Methodi summam ita tandem complexus breuiter.

Sed quantò ille magis formas se vertet in omnes,
Tanto nate magis contende tenacia vincla,
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris incepto tegeret cum lumina somno.

Id est, donec totius resolutionis ordo constans quam maximè videatur, nec vno vel altero posito aliud sequatur absurdum.

Sequitur exercitatio.

Eſt ſpecus ingens.
Exeſi latere in montis, quo plurima vento
Cogitur, inque ſinu ſcindit ſeſe vnda reductos:
Deprenſis olim ſtatio tutiſsima nautis.

Multa hic rurſum de ſingulis παραφραστικῶς.

Intus ſe vaſti Proteus tegit obiice ſaxi:
Hic iuuenem in latebris &c.

Et paulo pòſt de naturæ occultioris imagine, diſcurſuumque congenitis ſeminariis.

eum vaſti circum gens humida ponti
Exultans rorem latè diſpergit amarum.
Ipſe, velut ſtabuli cuſtos. &c.

Rurſus de Methodo & ratione inueniendi rerum abditas cauſſas.

Vix defeſſa ſenem paſſus componere membra,
Cum clamore ruit magno, manicisque iacentem
Occupat. ille ſuæ contrà non immemor artis,
Omnia transformat ſeſe in miracula rerum,
Ignemque, horribilemque feram, fluuiumque liquentem:
Verùm vbi nulla fugam reperit fallacia, victus
In ſeſe redit atque hominis tandem ore locutus.

Hæc

Hæc eſt fabulæ totius læta Cataſtrophe, huc omnes ingenij nerui & vires intentæ penitus aſpirabant. Aperit tandem Natura cauſſas, quibus inuentis, ad reparandas apes antè deperditas miſer Ariſtæus,

Haud mora, continuò matris præcepta faceßit,
Ad delubra venit, monſtratas excitat aras,
Quatuor eximios, &c.

Ab ipſa Analyſi ad Syntheſim, à contemplatione ad actionem proficiſcitur. Hanc mentem tanti viri pluſquam Platonici, ac Philoſophicam allegoriam neſcio an quiſquam ante nos animaduerterit, cùm tamen ſi totum diſcurſum perlegas, eodem loco in vnum conſpirare ſenties vniuerſa. Adeò vel poëtis ipſis (quorum furorem Plato tantum in infimo ſtatuit gradu) diuinæ iſtius methodi diſcurſuſque triplicis character inoleuit. Quin ipſam Platonis philoſophiam ex horum officina non aliter effluxiſſe, quàm ex Oceano Mæotis, ex Mæotide Pontus, ex Ponto Helleſpõtus, ex Helleſponto Pelagus, teſtis eſt Max. Tyrius ſermone 16. cùm de Homeri myſtica Theologia præclarè diſſerens, eandem ab Academiæ iniuſtis legibus vindicaret. Authoris carmina eò prolixius enarraui, quò noſtra hæc accipi maiore cum voluptate voluerim, memoriq́ue menti (vt ex carminibus ſolet) firmius adhærere. Manifeſtum inſuper ex antè traditis puto, quæ ſit Endeixeos & ætiologiſmi mutua neceſſitudo: videtur enim ſubinde confundi vtriuſque ratio, ſubinde tanquam in vices partita ab animo comprehendi. Mihi profectò natura viſæ ſunt complicari, ſic tamen officiorum alternata viciſſitudine dirimi, vt vna alteri nunc effectus imaginem, nunc cauſſæ atque principij præ ſe ferat. Interdum enim ex cauſſarum tractatione, endeixis naſcitur; interdum ex endeixi rurſus cognitio cauſſæ, ſi tamen totius diſcurſionis extrema conſideres, vnaq́ue & nominum vim, nobis quidem diſcurrentibus poſtremum quiddam eſt ætiologiſmus, cauſſæq́ue cognitio: primùm verò ex claſſium genere triplici petita indicatio, ſic tamen vt per diſcurſionis curriculum reliquum & vices varient, & nominum appellationem.

Poetarum laus.

Poetices & Philoſophiæ comparatio.

Cur Methodi rationẽ ex poeta ſummo deduxerit.

Corollarium de comparatione ætiologiſmi & indicationis.

HÆC EST TOTIVS ÆTIOLOGISMI BREVISSIMA COMPREHENSIO.

ÆTIOLOGISMVS

A Inuentorum repositio.
B Iudicium determinatum quo ad naturam.
C Reminiſcentia inuentorum trad. pars.

Methodi Catholicæ vſus immenſus.

Habes demum ex arte Medica cuiuſuis doctrinæ & cognitionis celeberrimos fontes, imò velut immenſi cuiuſdam Oceani caput, & ſeptemplicis oſtia Nili: quæ cùm repereris, illud quoque te cogniturum ſcito, in quo potiſſimum fortuna negotij tui, imò & artium quarumcunque & vitæ felicitas collocetur.

Vtilitatum Methodi Cyclognomicæ particularis demonſtratio.
1 In futurorum prædictione.
Scientiæ Aſtrologicæ cōſtitutio.

Nam ſiue ſcientiam nudam, præſentiū ſcilicet, præteritorum, futurorum, ſeu rectè dicendi methodum, ſeu agendi dexterè cupiamus, vis omnis vbique in extremorū præcipuè analogia poſita eſt. Vt in prædictionibus Aſtrologicis, vbi ſimplicior reſolutio eſt, quia de mutationibus quæritur ſublimarum rerum. Vnde hæ cieantur inquirimus primùm: atqui elementa ſimplicia conſtat à ſupernorum corporum lationibus affici; hominem verò partim à concurſu fortuito, partim ab Aſtris, partim à Deo ſolo atque inſtrumentorum materie, aut etiam à libera voluntate, quæ cælos vltra cùm libet & aſtra tranſcendit.

In Aſtrologica prædictione quæ ſint ſpectanda præcipuè.

Spectantur itaque pro cuiuſq; euentus genere id quod afficitur, quodq́ue afficit, vtrumque reſolutum in cauſſas vel partes extremaq́; ſcrupula, quorum medio proportiones effloreſcunt, ſecundum ſubſtantiam, magnitudinem, numerum, qualitatem, locum, & tempus, vnde propemodum quid prædici debeat, &

Aſtrologiæ facultas quouſq; ſeſe extendat.

quouſq; hæc facultas progredi poſſit, abſq; negotio colligemus. Quòd ſi viderent cæteri, non ita vel tribuendo nimium artem hanc vltra quàm par ſit va-

rijs

rijs superstitionibus infarcirent, vel derogando plus satis opificis nostri largam benignitatem infringerent. vt Picus fecit, affectu magis quàm veri studio in hanc scientiam concitatus. Quasi non artibus singulis atque scientijs suæ sint imposturæ, sua superstitio, & abusus intolerabilis. Quasi adeò quod imperiti sint homines, quod cæcus animus vel ignorantiæ tenebris vel cupiditate præpeditus, quòd rerum principia difficillima, remota paulisper oculis, remota auribus nostris, idcircò scientias earundem esse sit inconueniens? Sed nos istius doctrinæ particularem Methodum & nunquam hactenus obseruatos canones, nobis autem ratione firmissima atq; vsu assiduo comprobatos propediem in vulgus spargere meditamur. Quod ad orationis methodum spectat, nónne id ante omnia in Oratore præcepit M. Tullius, orationem non tantum constructione verborum & rerum multarum electione firmandam, sed & omnes animorum motus, quos hominum generi natura contribuit penitus pernoscendos, quod omnis dicendi virtus in eorum qui audiunt sedandis mentibus aut concitandis sit exprimenda. Quare & disertos plurimos καὶ λογοδαιδάλους, eloquentem neminem, nisi rerum cognitione imbutum, nisi perfectum philosophum putat; & hunc quidem cernebat animo, re ipsa vidisse minimè, fatebatur. Itaque cum pro rerum partim, partim pro personarum qualitate sit temperanda oratio, sintque istorum primæ differentiæ tres; idcircò & styli differentiam triplicem adaptauit, duas quidem extremas vt grandiloquam vnam & grauem, alteram remissam & tenuem subtili quadam pressaque oratione limatam, quarum sit altera media temperata in neutro excellens vtriusque particeps. Harum singulas in sua diducit principia, rursus resoluens vnamquamque in sententiarum tropos & schæmata, hæc deinceps in verborum figuras vt elementa. Vbique autem sicut reliquarum artium, ita & hic fundamentum est, videre quid deceat, πρέπον appellant Græci, decorum Cicero, qui proinde mouendorum affectuum duos statuit velut cardines antesignanos ἦθος καὶ πάθος, cuius rationem pulchra similitudine à pictoribus ducit, quando sane nec sartor vestem, neque calceum sutor, nec ædificium architectus probè nisi pro rerum quibus aptantur necessitudine comparabit. Vt itaque nullius est efficaciæ absque anima corpus, ita nec absque rerum cognitione pollet orator, qui non & humilia subtiliter, & magna grauiter, & mediocria temperate dicere potest, quem etsi inuenies nusquam, quis vetat vt animo speciem comprehendas? Eatur demum ad actionis omnem effectionisque disciplinam, isthic non tantum rerum cognitio simplex, caussarum effectuumque proportio in naturæ efficientia, sed & compositi naturalis vnius ad alterum, agentis ad passum committendorum inuicem pro intentione animi nostri, quam nos imitatores opificis nostri ad illum naturæ archetypum ceu Polycleti regulam iugiter applicamus. Vt si quis palestræ Methodum vel artis Athleticæ velit, spectandus est ille qui impugnat, & is qui oppugnatur primum. atqui in impugnante spectatur hostilis inuasio, siue aggressus, & inferendæ plagæ dexteritas. Contra in defendente regressus, & aduenientis

In 1. Picum.

2 Methodi demonstratio exemplaris in Arte Oratoria.

Oratoria facultas in quibus consistat.

Diserti distinctio ab eloquēte.

Oratoriæ facultatis Methodus.

Orationum genera 3.

Oratoriæ artis fundamētum in analogia orationis ad auditorē vel rem quæ tractatur.

Simile à Pictoribus & Mechanicis.

Quod anima corpori, id Oratori Philosophia rerumque cognitio.

3 Vtilitatis Methodi exemplum tertium in actione.

In Gymnastica vel Athletic.

plagæ repulsio. Sunt itaque hæc artis illius principia 4. à parte quidem passibilis rei regressus, repulsio, à parte actiuæ rei inuasio, vulneris illatio: sed & hic vtrobique multiplices modi, penes omnes positiones corporis, penes instrumentorum variam rationem. Vnde priusquam theses vel antitheses omnes expediant ordine resolutorio ad elementa priora vel progymnasmata deducuntur, quæ solent præfigere, vt & arma & manus & pedes & reliquum corpus hac ratione in omnem habitum atque occursum quàm celerrimè assuefaciant. Ita & in arte Nautica (vt hæc sit inter mechanicas exemplorum plurium loco) discēda est loci natura, & quà vela dare constituas; discendum anni tempus, & syderum constitutio præsens. Hæc à parte passibilis rei, cui oportet respondeat & nauis materia, & forma eiusdem vniuersa, ipsius quoque gubernatoris industria & fortitudo, qui scilicet ventis

1 In arte nautica.

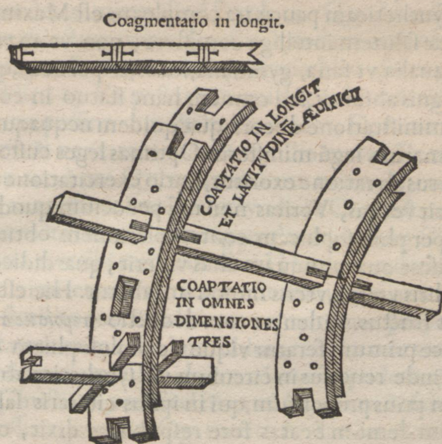
Nec premat aduersis nimium, laxetque secundis.

Mira profectò inuenta doctrinæ nauticæ, & circa hanc ipsam ingenioru stupenda miracula, vt patet ex monumentis clariss. viri Petri Nonij. Sed longè hanc artem exuperat Architectura, quæ propter vsum mortalibus necessariu, propterq; principia Geometrica, à quibus aciem nunquā deflectit; propter denique effectus tam admirandos, vt omnem copiam laudis, omnemq; exuperent orationis vim, digna mehercule est, vt supra Nauticam & Pictoriam (etsi istarum quoque ratio, vt aliarum artium in Mathematica proportione consistat) in artium maximarum & liberalium numerum referatur. Quod vti firmius credas, solum tibi vel Archimedem illum Syracusanum præ oculis statui velim, pugnasq; omnes & machinas contra Metellum Romanum consulem, cuius historiam disertis admodum verbis inter illustrium vitas Plutarchus expressit. Vnum hic equidem silentio præterire non potui, cuius inuentum si probè examines, vel Archimedis inuentis hactenus vel Vitruuianis omnibus non paruam caliginem offudisse videbitur. Eius est author vir illustrissimus Francorum Regi ab eleemosynis atque à consiliis, Abbas reuerendiss. S. Elysij Philibertus de L'orme, in omni Philosophiæ genere præclarus maximè, præsertim in Mathematicis & Architectura; cuius eam existimationem esse Parisiis audio, vt ædificia integra & turres vastissimas à fundamento facilè & paruo negotio transferre ad aliquot stadia possit. Nunc opus eiusdem insigne prodijt, eò respiciens, vt sumptu exiguo vel ex lignorum frustulis paruis (cùm semper magnarum arborum non sit vbique copia) compactis inuicem parare ingentes trabes, arcus, atque parietes possis, vel nullo adhibito ferro, cœmento, aut eius generis nobiliore materia. Atqui vt paucis eiusdem negotij elementa longè pulcherrima possis concipere, aptantur partes in longitudinem primum proportione superioris ad inferiorem, factoque ad commissuram vtriusq; communi sinu: quibus ita compositis, iunguntur in latitudinem aliæ eodem artificio fabricatæ, vt & lōgitudo & latitudo respondeat cum certa sinuum analogia. Transuersim denique & velut in altitudinem iunguntur velut principio masculo columnæ vel arcus antedicti in eam effigiem totius operis

In Architectura.

Architecturæ mirabile quoddā inuentum.

operis, quam conceperis primò, intercedentibus clauis ligneis, qui cuncta copulent atque connectant.

Figuras ex illius opere in hunc decerpsi locũ, partim vt studiosi ad vtilissimã ei9 lectionẽ inuitẽtur (etsi vino vẽdibili suspẽsa hedera non sit opus) partĩ vt huius intuitu & in nostra sphæra compositionis imaginẽ, & in naturalibus cæteris ideã rudiusculam apprehendãt, qua primùm ex rebus pusillis apta proportione coagmentatis inuicem, vel mũdus struatur hic vniuersus, quò forsan & illa eorum opinio spectat, qui cuncta non ineptè forsitan ex atomorum compositione & diuulsione fieri sunt arbitrati. Eamus ad facultates superiores.

Architectura ratio cum naturæ opificio comparatur.

In Medicina quidnam est illa partitione prius, quæ sanitatẽ humani corporis in formam atque materiem secat, vtramque in similarium & instrumentariarum partium symmetriam, & huius gratia paulatim maiora instrumenta in minora, donec ad minima per anatomen deuenitur? Similares quoque continentes in contenta diuidit & impetum facientia, & hęc postremò in elementa prima, à quibus regressus per synthesim fiat, si artis faciũda sit constitutio. Eodem modo sanitati contrarios morbos inquirit, primum à symptomatibus ad morbos ipsos naturę pugnãtes, ab his postremò ad morborum caussas, caussarumque principia, quæ penè tot numero patent, quot sunt naturam quæ foueant atque conseruent. Affectionum genera cuncta cũ vestigaris, ad ea procedi volunt, quæ vice agentis aut instrumenti accommodi loco vel sanitatem similem seruent, vel morbum morbique effectus & caussas eiusdem sibi contrarias eradicent. Iam vtriusque proportione deprehensa, ad ipsam vltimò curationis conseruationisq; methodum peruenitur, inuentionis via per analysim cœpta, traditionis per synthesin absoluta. Quid autem in iurisprudentia? nonne ad tranquillitatis publicæ & iustitiæ conseruationem operi materies velut subiecta ciuitas est, nexusque dispersæ multitudinis in vnitate? legum verò constitutio velut anima reip. eiusdemq; concordiæ velut efficiens causa. Dirimatur itaque & ciuitas & hominum contractus in causas suas vsque ad elementa, tribuantur & æqui leges & consuetudines, vsque ad illas naturæ primæuæ subobscuras notulas, legumque leges, quibus resp. non secus quàm

2 In medicina.

3 In iurisprudentia.

mundus hic vniuersus communi quadam anima gubernatur. Hæc vbi compleueris, mox partium quarumcunque dissensus consensus siue proportio institutionem tibi breuissimam alioqui infiniti iuris absoluet. Sed methodum iuris analyticam simul atque syntheticam paucis ita complexus est Maximus Tyrius sermone 6. Reipublicæ salutem intelligo consistere, non vt mænia

Iuris analysis & synthesis ex Max. Tyrio philosopho.

» habeat firmissima, vt integra naualia, vt fana, gymnasia, luces, & porticus, quæ
» vel hostilis iniuria vel ætas vel ignis absumit, sed omnem hanc statuo in com-
» posito more ciuitatis atque administratione decora, quæ quidem nequaquam
» aliter effici possunt, quàm optimarum legũ ministerio. Optimas leges custodit
» vtentium virtus, Vtentium virtus ab ratione exoritur, Ratio exercitatione cõ-
» ualescit, Exercitationem perficit veritas, Veritas non nisi per ocium quod in
» ea assequenda ponatur, id est, per philosophicam contemplationem obtineri
» potest; qua fit vt accensus ea discat quæ nunquam alias viderit, quæ didicerit
» ea & fideliter custodiat, custoditis vtatur, vtens nunquam labatur. Hic est totius considerationis propositus fructus. Viden' vt tota deductio περοισκοπικὴ, vtque à fine proposito analytice primum feratur vsque ad philosophiam ceu primam & principẽ causam, inde reuersus in circulum via synthetica ab eodem principio tendit ad finem prius propositum, qui in ipsius ciuitatis salute consistit. Rectè igitur Plato tum demum beatas fore respublicas dixit, cum qui gubernant, philosophari inceperint; non quod velit philosophos in magistretum semper assumi, nam qui ex humili loco tolluntur altius, subinde & sui & philosophiæ prorsus obliti, nescio quid magis tyrannicum redolent, vt nihil hoc monstro sit insolentius. Verum reges vult ipsos, atque primates primatum genere natos aut philosophiæ operam dare, aut cum verè philosophis conuersari, & ab iisdem consilia capere omni & spe, & metu, & assentatione deposita. Iure itaque & nostræ ciuitati meoque natali solo sibi in quo gratuletur obtingit, postquam tot genere illustres viri omnes philosophiæ amatores, plærique etiam in hac versati plurimum Rempublicam sapienter hactenus administrant, vti rebus vel summe perturbatis vndique magna cum laude & gloria commonstrarunt, his annis præsertim superioribus 1566. 1567. & præcedentibus aliis, quibus & Ate & ipsa Pandoræ pixis, & omnes Diræ atque infernales Furię terris immissæ viderentur, impiaque æternam tripidarent sæcula noctem.

Digreßio in Philosophiæ laudem & Principũ qui hanc amplectũtur.

4. In Theologia Practica.

In Theologicis rebus si praxim obserues, nonne propemodum & eadem ratio est, quæ medicinæ fuit? Nam vt hæc præcipuè affectus corporeos curat, ita & Theologia interdum affectus animæ ex vnitate in multitudinem deriuatæ. Discenda est igitur & hic effectuũ ratio ac multiformitas, proq; plagarum diuersitate, pro rerum & personarum circunstantiis variis versanda remedia variè, vt ad scopum vnicum æternam beatitudinem scilicet in vnione nostrûm cum Christo veterique ecclesia positam quàm celerrime contendamus. Pulchrè id diuinus ille Gregor. Nazianzenus in suo Apologetico tradidit, dum cicurandum animal ob oculos ponit, quod veluti ex multis animalibus constans pro capitum quoque multiplici genere & cicurandi

Gregorij Naziãzeni præclara institutio à simili sumpta.

poscat:

poſcat multiplicem modum, quæ ſi relligionis antiſtites in caſtigandis ſubditis animaduertant (vt apud nos fore confido) futurum eſt maximè, vt neque iuſtitia Deûm neque clementia terris exulet, nec vna ex parte dici poſſit in ſocordes nimium illud Ezech. 34. Quod confractum eſt nõ colligaſtis, quodque abiectum non reduxiſtis, quod perierat non quæſiſtis, ſed cum auſteritate imperabatis ei & cum potentia. Nec alia ex parte in ſeueros ſupra modum ex Hier. 23. Væ paſtoribus qui diſperdunt & dilacerant oues paſcuæ meæ, ſed contra poſſint cum Pſalmiſta dicere, Domine non abſcondi miſericordiam tuam & veritatem tuam à conſilio multo, Domine ne longè facias miſericordias tuas à me. Qui enim aliorum non miſeretur, à Deo miſericordiam quo ore aut pectore implorabit? vnde & Chryſoſt. in Math. tribus nominibus paſtorem ita cum ſubditis agere docet, vt cum filijs pater .1. mali maioris vitãdi gratia. 2. vt ſibi mitiget iudiciũ Dei. 3. vt miſericordem Dominũ veſtigiis proximis imitetur. Cum itaque ſit animarum omnium ſpecies vnica ad ſui artificis ſimilitudinem fabricata, quæ tamen propter commercia corporis & ſocietatem cum orbe hoc ſublunari ex loco & tempore ingenij ſæpe metamorphoſin variam ſubit; idcirco cõmunis quidem eſt omnibus vna quædã doctrina Chriſtiana, vna Eccleſia, vnũ baptiſma, & fides in Chriſto Ieſu, à q̃ quiſquis receſſerit, pro transfuga merito & Apoſtata recenſetur. Eadem tamen particulares ſubinde cõſtitutiones variè temperat, rituſque accommodat tãquam particulatim incidentium apta repagula, quorum ſi detur communis ratio in vnitatem priſtinam conſpirare nemo qui ſanus eſt diffitebitur. In legis diuinæ reſolutione labor non tantum eſt arduus, ſed & extremum ſæpe periculum: multi enim ſe ſenſibus temere credunt, & corporis mancipati proluuio, obſeſſique vitiis agminatim pro ſuo modulo cuncta metiuntur. Tumidiores alij & ſemper cum Ethnicis ceſpitantes priuatam quoque rationem pro ſcripturarum interpretatione in ſubſidium vocant, id ſibi in ſacris licitum arbitrati, quod nobis circa Platonis decreta vel Ariſtotelis, fitque vt intelligentes omnia ſemper deſipiant, vt eruant modo ædificentque, aut mutent quadrata rotundis. Maius igitur iſthic, maius diſcurſionis principium eſt ab intellectu ſtabili, qualis ſanè in noſtrum ſingulis haud reperitur, quippe terrenis ſordibus obſoletus, ſed in Deo ſolo eſt formiſque abſtractis, modo tamen multo inferiore nobis demum non niſi à ſancto ſpiritu per Eccleſiam communicatur.

In eos qui ratione priuata res omnes fidei ac Dei magnalia ſe perſcrutari poſſe confidunt

Intellectus poteſtas in rebus fidei.

Illam ſanè cum multi diſcerpant, variè probant potiſſimum tria. 1. Robur & diuturnitas, 2. Conſentientium multitudo & vnitas. Poſtremò Ordinis perpetuitas & pulchritudo, qualis à Petri temporibus in Romana Eccleſia ad hæc vſque tempora iactata quidem procellis variis, ſed nunquam interrupta proceſſit, palmæ nimirum arboris inſtar, cuius ſe vertex perpetuo frondens in pondus attollit, premique virtus non opprimi poteſt. In hanc ſententiam ſic olim luſimus:

Intellectus nobis diſperſis à ſenſibus præpeditur, ſed in cõſentientiũ vnitate confirmatur.

Eccleſia vera.

Si

Pundamentum omnis herefeos subuertendæ. Partitio.

Si quid in abstrusis, macerata indagine, rebus,
Vis hominum solidæ cognitionis habet,
Hanc omnem aut ratio, aut sensu simulachra fugaci,
Aut infusa sacræ semina mentis alunt.
Sensus hebes veri nunquam in penetrale subiuit,
Ambiguæ præceps est rationis iter.
Sola intellectus stabilis fax aurea, noctem
Instabilem misso cælitus igne fugat.
Nunc age diuino quoties vis abdita verbo est,
In fluctus animi quam rapit aura vagos.

Sensus & virtus imaginatrix quantū in rebus fidei poßint.

Vnde tibi & methodum, & discendi exordia sumes?
A sensu? incipias, & modò fige pedem.
Actum est: Credideras secretum à corpore mundum
Scandere corporeo te potuisse modo?
Iam Christo Venus & bene lauto ventre sagina,
Iam potior gazæ est turgidioris honos.
Iam pereat strictum gens quæ petit ardua callem,
Iuremus leges ô Epicure tuas.
Non animum dolor, aut carnem ieiunia frangant,
Fide: Iouis larga est gratia, saluus eris.

Ratio in rebus fidei quantum poßit.

At quoniam à sensu nimis est via lubrica, quis scit
Certius an doctæ sit rationis iter?
Ingrediar: quo me vitreo sub gurgite Proteus?
Quò rapis in varios terra reducta sinus?
Implexos video millenis orbibus orbes,
Qui dubium æterni turbinis axe rotant.
Iam neque seu vetus has profert Ecclesia leges,
Captiuamque animis mandat habere fidem:
Seu nouus ex alio aduersum tonat agmine cerdo,
Obsequar: ingenio non statuente meo.
Cur potius credam quicquid docet vnus & alter?
Si mihi discursus sit data vena paris.
Orphea iam Moysi anteferam, Christoque Platonem,
Quotquot & expressa plus ratione mouent.
Sed neque Mercurius bene, nec sibi constitit Orpheus,
Credamus nullos protinus esse Deos.

Cōclusio à sufficienti diuisiōe. Intellectus quid poßit in rebus fidei. Intellectū tribus cardinibus verti circa sacrorū interpretationem.

Si fallax Ratio, si Sensus, quid modo poßit
Ambrosia diuum mens saturata vides.
Hinc etenim lucis vigor inconcussus, & ordo
Vnus, & à primo Spiritus Ente fluit.
Hinc dubiis fidei quicquid de rebus habetur,
Cardinibus punctum vertitur omne tribus.

VNIO

VNIO *sola animat legem, nutritque* VETVSTAS,
Et longo exultans ORDINE *firmat Amor.*

Atque hæc idcircò lubentius retuli, vt plures intelligant subtiles hosce Mæandros Logicæ ac Cyclognomicæ facultatis in rebus Theologicis ad traditionem legum diuinarum, ad praxim atque prudentiam plurimum facere: ad inuentionem earundem vel interpretationem penitus nihil. Quanquam & ille sit vsus mihi longè vberrimus, vt de meipso circa negotium istiusmodi iam minus minusque existimem, & aliorum temerarios ausus facilè rideam, nihilque fretus ingenio meo vltra mortalem sortem, vltra fas ipsum affirmare contendam, quando nimirum discursionis huius principia prima ita nobis obseptis caliginoso carcere indefinitam faciem monstrent, vt veluti noctuarũ oculis ad Solem caligantibus nulla sit certitudo alia vel alius sensus, quàm quòd sentire hanc lucem immensam non valeamus. Quod & diuus Paulus testatur alibi cum Epiphonemate, O altitudo diuitiarum &c. Atqui olim adueniet tempus, cùm aliis oculis singuli quàm carneis istis Diuûm magnalia contemplemur. Nunc quod res poscit, omni deposito fastu atq; hæreseos fundamento, mentem captiuam Christo atque Ecclesiæ demus, vt quæ consensu vniuersali sint stabilita hactenus, ventorũ impulsu vario diuelli nobis, & subrui penitus non patiamur. Quin cùm in sacra Monade consistat Ecclesiæ vigor; & Carmen huic monosyllabicon vnanimi spiritu dedicemus.

In rebus Theologicis quousque Methodi facultas conferat.

Fastus omnium hærescon radix.

Lux *hominum salue ingenij quam nulla capit* *Vis:*
Vis *rapida exitio rerum quam nulla dedit* *Sors:*
Sors *medij maris ad fluctum inconcussa velut* *Mons:*
Mons *à quo cælis vigor est & terricolis* *Spes:*
Spes *vnde & venæ fluit vberis omnipotens* *Pax:*
Pax *radio plantis qualem influit æthereo* *Sol:*
Sol *ô iustitiæ & concordi lege Deûm* *Mens:*
Mens *qua nec virtus maior sata nec melior* *Dos:*
Dos *antiqua boni verique & lætitiæ* *Fons:*
Fons *gelida pariens à bruma frondiferum* *Ver:*
Ver *cui multiplices spinæ, sed perpetuus* *Flos:*
Flos *cui firma subest radix, semperque viret* *Frons:*
Frons *sacro saturam Christi quam rore rigat* *Crux:*
Crux *salue domitrix inferni, salue hominum* *Lux:*

NONVS CANON, TOTAM HACTENVS DEMONSTRATAM *Analyticam viam pro rerum agendarum inuenienda ratione, docens retexere via Synthetica, quæ constituendis artibus imprimis est oportuna.*

9.
De cõuersiõe ex analysi in synthesim instituenda.

In Medicina 2. potißimi scopi.
Prædictionis atque curationis promiscuè duo sunt capita prima, affectus ratio & ægri natura.
Prædictionis ratio in re medica
Curationis Methodus summaria.
Syntheseos totius breuißima comprehensio.
Syntheticæ Methodi particulares canones.

SVCCEDIT iam nonus in arte nostra, atque vltimus Canon, ad quæstionis practicæ traditionẽ syntheticam præcipuè spectans. Postquam enim tot scopulos præruptos Methodo transilueris, en tibi portum in tranquillo positum, vt nihil supersit aliud, quàm auxiliares copias admouere. Habemus etenim in manu nostra duos potissimos scopos, Prædictionem scilicet, naturæq; tractationem: quarum posterior rursus vel actione, vel sola doctrina, & traditione perficitur. Sed fines hos omnes rectè consequimur, ad duo duntaxat capita collimantes, ægroti scilicet indolem pro negotio medico, & affectus rationem. Sic sanè ab ægri viribus & morbi magnitudine, de salute deque interitu præsagium instituimus; sic rursus pro partis natura vel ægri totius, proque affectus noxij statu varias remediorum differentias adhibemus, consentientes passim formarum potissimum essentialium ratione, deinde & accidentium cæterorum, vt modi, magnitudinis, numeri, loci, & temporis. Quemadmodum verò Inuentionis gratia itum est analytica via, à fine scilicet ad caussas atque principia, nunc contra vbique ferè synthetice progredi decet ab ipsis principiis ad effectus eorundem, cautione interim habita iuxta affectionum & rei affectæ postulata. Multi sunt huius loci merè practici & particulares canones vix à prædictis aliter quàm vsus ordine differentes, quorum tamen paucos & antesignanos repetã quàm
1 paucissimos. Primò vt hæc tibi per classes endeicticas & consultationis &
praxeos collecta capita præ oculis statuas quæ sint agenda, qualia, quanta, vbi,
quando, quomodo, & quo ordine; hæc enim sunt ferè quæ Galenus enume-
2 rat. Secundò, vt vel pugnante indicationum agmine vel effectuum & caus-
sarum inter se circulo quodam eius quod violentius vrget, habeatur & ratio
prior; reliquis interim, si fieri possit, non omnino neglectis: quod pulchrè Ga-
lenus exemplo in hydrope docuit, quoties hæc febribus complicatur.
3 Curandum est rursus, vt quæ afflictæ primariò fuerint, vel per se, prius tra-
ctentur illis quæ ex consensu, vel per accidens; nisi minus ex morbo quàm ipso
4 symptomate periculum videatur. Si qua propositam actionem aduersa
obstacula remorentur, illa dimoueas prius quàm ad rerum consecutionem
5 annitaris. Quod si vna eademque opera vel telo simplici victoriam duo-
rum hostium vel plurium possis adipisci, idem præ cæteris magis est eligen-
6 dum. Si rursus currenti ad propositam metam ex eo quod primum cœperis,
maius impendeat malum, relegendum potius est iter vniuersum, quàm vl-
terius absque spe fructus & gloriæ veliteris.
7 Notabis denique in omnibus malè affectæ particulæ curationem vnà cum

bene

bene affectæ prophylactica permisceri, quod copiose Galenus in libris Therapeutices seu de medendi methodo demonstrauit, dum vlcus curandum ita proponit, vt omnes illius differentiæ exiccationem pro remedio postulent. *Vlceris curatio Methodica paucißimis capitibus cõprehensa.* Nam cùm alia aliis sint humidiora, partes quoque affectæ secundum humidi vel sicci gradus plurimum differant; idcirco & quatuor vniuersim coniugationes insinuat, vel vlceris siccioris cum partis natura sicca: vel siccioris vlceris cum parte humida: vel rursus humidioris vlceris cum parte sicca: vel humidi ad humidiorem quampiam. Erunt ergo & indicationum quadruplices syngamiæ; nam cùm affectus præter naturam contraria mandet; partis natura ad sui conseruationem similia: cùm vlcus humidum fuerit, pars autem sicca, iam duplici nomine vehementer est exiccandum. Contrà si pars est humida, vlcus vehementer siccum, in cæteris complexuum generibus mista est indicationum ratio, vnde & medicamenta mediocri modo se gerant in exiccando & molliendo est necessarium.

Multa insuper alia in contemplationem cadunt, vt num morbus sit sim- 8
plex an compositus, num affectus in esse, an in fieri tantùm, & si sub permanentium genere est, num caussa efficiens agere iam desierit. Ex horum intuitu curationum modos plurimos occasionesque poteris expiscari, quæ omnia ad analogiæ regulas potius sunt referenda. Potissimum verò in tribus versatur curationis gloria, siue dexteritas, vt via restituas tuta, vt breui, vtque iucunda. *Curationis gloriã in tribus potißimum versi.* Quod si in inflammatione cerebri doceri denuo velut exemplo placet, cogita tibi effectus vltimos & maximè sensibus occurrentes facultatis cognitricis læsionem, vigilias, febres nunquam intermissuras: horum symptomatum causa est morbus ipse phlegmone cerebri scilicet, quandoque & membranarum vel partium eminus consentientium inflammatio. *Exemplum rursus discursionis Methodicæ in phrenitide breuiter ex analysi in synthesim finiens.* *Analysis.* Vnde in formarum ordine inflammatio fit à putredine sæpe, putredo ab obstructione, hæc postremo à cibo potuque crassiore, & id genus causis extrinsecis. In materiei dissolutione cerebrum à membranis afficitur, membranæ à venis atque arteriis vndique circumfusis; hæ rursus ab hepate, corde, & ventriculi tunicis. Rursum in singulis substantia similaris continens à contentis afficitur, humor proximus ab influente, influens ab eo qui paratus est influere: humores interni omnes à cibo, potu, atque exterioribus elementis.

Quare vt causa cuiusque effectus inuenta est ordine resolutorio, effectus *Synthesis.* sublatio per internecionem causæ ordine compositorio suscipi debet; non enim aufertur incendium, nisi oppressa putredine; nec putredo dimouetur, nisi aperiantur obstructa, quemadmodum facilè semper recurrit obstructioni cibus, vel potus obstruens interdicatur. Ita si capiti probè consultum voles, venis primum atque arteriis vt consulatur, vide; quin prius interdum & hepati, ventri, cordi, cæterisque partibus ordine colligatis: nequicquam adeò id quod influxit eruimus, nisi influentem simul ma-

Doctrinæ ſyntheticæ præcipua difficultas nũ à remotioribus cauſis, nũ proximis ſtatim curatio ſit inchoanda.

teriem refrenemus, niſi vel tempeſtatum ſemina, vel ſerò ventura fluxio caueatur. In hoc negotio difficultas ea præcipua eſt, quòd ordo ſyntheticus licet ſemper reſpuat cauſam vt prius quiddam, ſæpe tamen non ab extremis vſque cauſis ad effectus vltimos proficiſcatur, ſed interdũ à cauſis proximis tantum, à continentibus, & maximè neceſſariis, interdum quoque inuerſa penitus ratione ab effectu progredi videatur ad ipſam cauſam, quoties effectus vel grauioris cauſæ ad effectum alterum ſpeciem repræſentat; vel cùm per circulum idem effectus alicuius cauſæ ſit cauſa eiuſdem, à quo primũ dimanarit, quemadmodum de glacie ſub ænigmate fertur: *Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.* Ab iſtis ſcrupulis, vt te compendio liberem, inprimis aliá paulò in docendo, aliam in agendo ſyntheſim in pluribus expectabis. Quod enim ad traditionem pertinet, ibi ordo ſyntheticus ferè ſemper eſt inconcuſſus, à primis per media vſque ad poſtrema, quemadmodum analytica ſeries à compoſitiſſimis atque poſtremis per media, ad ſimpliciſſima rerum elemẽta proceſſit. Vnde in Medicina ex actionibus inuentæ ſunt facultates & actionum opifices formæ, ex inſtrumentorum ſectione maiorum minores ordine, ex ſimilarium ſubſtantia humorũ orta cognitio eſt, ex humoribus elementorum externorum. Sed in traditione artis medicæ contrà ab elementis ad humores; ab his paulatim ad naturam partium, facultatum, atque actionum deſcendimus In actione tamen ſubinde occurrit quædam præpoſtera methodus, non tam in rei natura talis, quàm in artificis animo propter inuerſam faciem, & nominis commutationem ex habitudine ſola vel effectus, vel cauſæ. Ita in dolore Colico vel Nephritico, cùm dolor ſit tantùm effectus morbi ſiue ſymptoma; dolori tamen interdum prius occurritur quàm morbo; propter inflammationis vel hypothymiæ pericula, quæ ex doloris acerbitare proficiſcuntur, adeò vt & narcotica Galenus nõ ſemper diſſuadeat in affectibus iſtiuſmodi, licet hæc ipſa morbi quoque fomitem nonnihil adaugeãt; duum enim malorum cùm alterum euitari non poſſit, id eligendum ſentiunt quod minus eſt malum. Quod ſi viuidius paulo in rebus Politicis dari exemplum velis, quo noſtra hæc Cyclognomice non ſolùm ad artem quamlibet atq; ſcientiam, ſed ad ipſius quoque prudentiæ & ſapientiæ munia præ cæteris neceſſaria demonſtretur. Sit rurſus in regno aut ciuitate quapiam tumultus popularis, diuulſiq; ſint omniũ animi, & diſpartiti maximè in tres quatuorue factiones: ſit & præfectus vel princeps aliquis optimè hactenus de regno, de ſubditis ſuis, de ciuibus, totaq; republica meritus, cõtingit vt deterioris ſectæ multitudo, ſentẽtia quoq; vel duas reliquas antecellat, quarũ vna ſit optima ipſius principis animo & bono publico imprimis conſentanea; ſit medij generis & minùs laudabilis altera, cùm ad optimam comparatur; melior tamen cùm ad pernitioſam maximè vel priorem illam deterrimam & viribus maximè præualentem. Hæc, inquam, factionis peſſimæ cohors, ſuo iam numero freta, ſiue potẽtia, nec factionem mediam feret nec optimam: interim illa, quæ media eſt (cùm omnis pugna neceſſitate tandem in binarium redigatur) ſuo adhærens principi

Solutio per diſtinctionem.

In traditione rerum qualis ſit ordo cõpoſitorius

Exemplum.

In actione Methodus ſubinde præpoſtera.

Methodi præpoſteræ exemplum in curatione doloris colici vel nephritici.

Axioma Duorũ malorum eligendũ ſæpius quod ſit potiſſimum.

Exemplum præclarum in rebus politicis.

principi, eidem & offerat, & ab eodem ſubſidia poſtulet, vt peſſimorum ac iam velut communium hoſtium inſolentia reprimatur. Princeps quid agat in ſummo hoc rerum diſcrimine conſtitutus? Si deteriores negligat, iam & de capite ſuo, de bonis omnibus, de ciuitate, totaque republica actum exiſtimabit: Sin volet opprimere, vt tantùm cum optimis & ſibi conſentientibus pugnet, longè id optimum atque optatiſſimum foret. Sed neque pugnantum numerus, nec virtus ipſa fortaſſe ſuffecerit. Oritur & rationum in animo conflictus inenarrabilis, & ſummè intricata quæſtio, num velit à ſecta minùs laudabili, ſed tamen à meliori proxima oblatas copias recuſare. Si recuſet, iam illa ſe forſitan deterioribus iunget; iam turbæ peſſimæ auxilium ingens, bonorum exercitui præſens exitium feret. Si ſuſceperit, iam cum ſuſceptis copijs venturo non multò poſt tempore dimicabit, iam & fauiſſe minùs laudabili ſectæ ab imperitis iudicabitur, iam fides anceps & parum firma dicetur, vt quamuis pro melioribus arma ſuſceperit, ſe ſuaque omnia aduerſarijs oppoſuerit; propter ſuſpicionem attamen famæ, fortaſſe pericula fortunarumque omnium vnà cum exilio ſit ſubiturus. Neceſſe eſt ilicò rebus ſic exulceratis, ſic perturbatis vndique, virum imprimis ſe ſtrenuum monſtret, cùm nullibi magis, quàm in alternis æſtubus, in tempeſtate ancipiti, gubernatoris animus & virtus inclyta ſe manifeſtet. Facturus eſt igitur, vt Dij fecerunt, Platone teſte, priuſquàm homines formarentur: cùm enim & corporis robur, ſeu vitam tribui longam, ſimul & partis rationalis robur optaſſent omnes, nec iungi tamen vtrumque commodè poſſet; duorum malorum id elegerunt quod videbatur optimum. Quare & Princeps ſi minimè malus, contemptis vulgi varijs opinionibus, quin capite quoque & commodis ſuis pro ſalute publica ſectæ quidem meliori ſemper aſſiſtet, mediæ verò & minùs malignæ tantiſper ſeſe accommodans, dum pernicioſam maximè & prȩualentem optimæ profligarit, omnia priùs experiens, quàm armis & violentia, ſi fieri poſſit, vt quamuis & dictis placidis & promiſſis varijs paulò iniquiores ſibi deuinxerit, non tamen illorum pro factionis ſpecie continuò fautor exiſtat, ſed diuûm neceſſitati & tempori duntaxat obſequens, dum liberandæ ciuitatis & expugnandæ tutior via ſe repræſentet. Nam, vt rectè poëta Æſchylus ἀπατῆς δικαίας οὐκ ἀποστατεῖ θεός, fraude etiam iuſta interdum non abſtinet Deus. Vides profectò quantum in rebus ſummis doctrina ordinum præſtet, quantumque in omni negotio vel intricato maximè noſtræ ſit methodi pondus atque momentum, vt non immeritò prudentes viros vulgus vulgato vocabulo, optimè reſolutos vocet. Quanquam illorum pluribus ingenij atque virtutis perpetua quædam ſit conflictatio cum Fortuna Dea; quæ ſi ſit vſpiam, à Deo quidem vero remota eſt oppidò, in ſublunaribus tamen ſæpiſſimè reſpectu ſcilicet humanæ propoſitionis apparet. Vnde & communis illa ſententia, Mortales proponere, Deos diſponere, non ineptè conſtituit. Nam præter hoc ipſum, quòd reſolutionis ſpecies & compoſitionis pro cuiuſque captu ad eundem vnicum finem ferè ſint infinitæ, accedit ſanè cauſſarum efficientium & peruerten-

Dilemma varium.

Animi generoſi vis in tempeſtate ſpectatur.

Deorum conſultatio ex Timæo Platonis circa hominis fabricam.

Principis officiũ in tam ancipiti rerum fluctu.

Concluſio.

Prudentiæ fontem in Methodo collocari.

Fortunæ atque prudentiæ crebra conflictatio.

Fortuna vbi maximè dominetur.

tium, totiusque peristasis ratio ita perplexa & multiplex, vt vel exercitatissimi quique in rerum vsu, cognitione, methodoq; quò tandem se vertant, nesciant.

Etiam summè Methodicos à fine aberrare propter fortunæ violētiam & rerum extrinsecus occurrentium ἀταξίαν.

Fortunā minus in rebus medicis quàm negotijs ciuilibus dominari.

Vnde potissimū bene vel male mēritorum iniquus arbiter populus.

Principum vita miserrima.

Falluntur autem vel summè methodici inter exempla similitudine, inter rationum anfractus electione potioris, quantitate boni, & demum extrinsecus incidentium aduersa violentia vel occasione insperata, quæ neque in rei passibilis vi, neque agentis arbitrio, sed incidentium infinita varietate collocetur. Quæ quidem in opere medico rarius vsuueniunt; at in ciuilibus quàm sæpissimè, propter caussarum, vt dixi, diuersitatem, & materiei discontinuæ ataxian. Hinc sanè meritorum omnium vel bene vel malè iniquus est arbiter populus, dum plagiarium ferè pro medico probo, præstantem alterum pro tortore vel imperito ducit, dum reges suos pro tyrannis ilicò, mediatores palam pro perfidis iudicat, in secundis assentatur, in rebus afflictis accusat temere, & criminibus grauat Chamelęontis ritu, virtutem denique absentem quærat sedulò, præsentem minimè ferat. O verè plebs bellua multiceps; verè illud Homericum apud se mussitent reges:

Ζεύς με μέγα κρονίδης ἄτῃ ἐνέδησε βαρείῃ

Et illud è Tragico,

Humida vallis
Raros patitur
Fulminis ictus.
Tremuit telo
Iouis altisono
Caucasus ingens.

Hæc cùm mecum reputo, non possum illud non sæpius vsurpare cum animo meo,

Sententia Epicureica satis.

Bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quisque manere suam.

Etsi fortassis ea sententia generosis pectoribus minùs sit inserenda, idque sit nobis curandum potiùs, vt pro periculis tantis regi & principibus viris grati perpetuò simus, bene gestorum memores auræ fallaci fidem temerè non habeamus: quod sanè futurum est optimè, si cogitemus illud perpetuo, quod viris indignè pressis res afflictas sæpius,

Virg. Aen. II.

Multa dies variusque labor mutabilis æuī
Rettulit in melius, multos alterna reuisens
Lusit, & in solido rursus fortuna locauit. Redeamus vnde digressi.

Methodi præposteræ ratio duplex.

I Ex artis natura.

Huius præposteræ methodi, quæ ex effectu ad caussam in actione proficiscitur, quam & Græcè πρωθύστερον liceat appellare, duplex potissimum est assignanda ratio, Prior ex artis natura, prout nimirum vel efficit quicquam, vel reparat; nam quæ efficiunt vt in architectura à simplicissimis statim exorsi compositionem machinantur; ex terra enim lapides seliguntur atque cementum, ex hisce compactis muri struuntur, tecta, atque fundamina, ex omnibus vnica domus, ex ædificijs multis & mœnijs tādem ciuitas. At qui duntaxat reparant,

parant, vt cùm ruinam minitantes parietes citra orthogonũ inclinantur, non statim respiciunt ad remotissimas caussas, nec fundamenta de nouo struunt; sed vel calce fissuras opplent, vel incumbentes arcus & machinas adhibito fulcro ad tẽpus sustinent, ne priùs mole sua deorsum concidant, quàm ipsis principijs occurratur. Idem in rebus Medicis vsuuenire & similibus cæteris quàm sæpissimè cogitabis; sic enim se habet Medicus ad opificem Deum, vti sutor qui calceos reparat ad illum qui concinnat nouos. Posterior ratio ex rerum indole magis desumpta, cùm in multorum concomitantium ordine illud potissimùm præ oculis statuatur, quod vel grauius vrgeat, vel præsens magis periculum minitetur. Fitque id rursus dupliciter, vel ex progressu simplici ad inconueniens maius, vel conuersione in circulum quendam, vt diximus supra. Progressionem simplicem voco, vt si in Phrenitide obstructionem arteriarum venarumque voles auferre, inflammatione priùs non animaduersa; nam illa citiùs depascitur solidam visceris substantiam, quàm præcedentes caussæ & pręcedentium fomites opprimantur. Idem in ciuitate ac rebus publicis vsuuenit, si quis seditionũ antecedentes caussas studeat extirpare, legumq; & religionis labefactatam speciem resarcire, seditiosis viris & improbis nõ antè domitis vel oppressis. Hinc illud Ciceronis ad Herennium: (credo) Sempérne igitur ordinem collocandi quẽ volumus, tenere possumus? non sanè; nam auditorũ aures moderantur oratori prudenti & prouido, & quod respuunt immutandum est. Vides quantũ & in Oratoria facultate, quantumq; in actione qualibet inuersæ istius methodi ratio requiratur. Recursus in circulum patent, quoties effectus caussæ speciẽ suscipit ad caussam vnde diffluxit. Vt cùm ex libertate nimia seditiones oriuntur, ex seditionibus morũ & legũ reformatio; ex qua cùm malè suscipitur, seditiones iterum nouę atq; licẽtia maior inundat. Ita in Phrenitide ex inflammatione vigiliæ fiunt atq; deliria; ex ijsdẽ vigilijs denuò velut in fontem suũ conuerso flumine inflammationis vigor accrescit. Succurrendum igitur protinus est ipsis vigilijs, & prouocãdus somnus, vel antequàm phlegmonẽ extinguamus. Præclarum vidimus exemplum istius in casu clarissimi Domini Melchioris Schæti, cùm circa Augusti finem Anno 1567. multis studijs ærumnisq; anteactis in febrem cõtinuam incidit, cuius characterismus duarũ tertianarum assultus exactissimè referebat vsq; ad decimumquartũ diem. Huic primùm ex sanguinis adustione summa per caussas procatarcticas plures orta est vehemẽs obstructio, tum in hepate & mezeraicis venis, tũ in vena caua, & partibus quæ supra hepatis gibbum sunt constitutæ, quemadmodũ ex pathognomicis signis proprijs demonstratiuis facilè fuit colligere. Per obstructionẽ nata putredo est, & hepatis ingens incendiũ, hinc rursum sudores copiosi, & ventris perturbatio partim naturalis, partim symptomatica, à quibus tandẽ extrema siccitas neruosarum partiũ, stupor in extremitatibus digitorũ, affectus conuulsorius in larynge cum deglutiendi difficultate, vt sanè non leuis hic controuersia fuerit an concitato ventri magis sit promouendus, an diuertenda materies potiùs vniuersa per vrinas, an naturæ deniq; secundum ordinẽ & cum in-

2 Ex rerum natura.

Caussam vrgentẽ grauius dupliciter.

1 Progressus ad inconueniens maius.

2 Malorum circulus.

1 Progressio simplex ad incõueniens maius.

In Phrenitide.

In ciuitate per seditionem concitata.

In oratione Rhetorica.

Conclusio de necessitate prepostere Methodi.

2 Recursus malorũ in circulũ.

In seditione ciuitatis.

In Phrenitide.

Exemplum circuli & casus particularis in febre continua.

Consultatio artificiosa.

tellectu

tellectu agenti negotium in declinatione febri penitus cõmittẽdum. Nam superesse materiem, quę purgamentis indigeat, satis est demonstratum: sed ex eo iam maius impendebat periculum, si per aluum duceretur, eò quòd venter antè in lubrico positus facilè incitetur, totamque saburram à circumferentia trahat ad centrum successu cõtinui scilicet ad impediendum vacuum. Vnde & neruosarum partium siccitas maior, hepatis obstructiones iterum nouæ, ex obstructione febris, vel marcor, vel apoplexia deniq;, ad quam natura & mali specie tum visus est propendisse. *Consilium.* Cunctandum itaque duximus natura iam occupata circa 14. diem (quo vocatus fui) donec crisem inceptam sponte perficiat: *Euentus.* nec spes fefellit; nam post assultus cæteris grauiores, secutus est vehemens sudor atque catholicus, mox & excrementorum alui permutatio in crassius multò magisque concoctum. Vrina quæ hactenus russa cum leni hypostasi, sed rara semper occurrit, in crassam, turbidam, copiosam, & digestam optimè transformata est. Secutus est somnus vberior, à quo experrectus leuari se plurimum sensit: verùm restabat ariditas ingens, cui paulatim humectantibus simul ac refrigeratorijs medicamentis (vt ferè sunt cibi medicinales) moderata simul incisione præditis occurrendum duxi, ne ex hepatis siccitate morborum circulus fieret, qualem ab initio metuebamus. Sed & hoc consilium vel ante accessum meũ præ oculis habuerunt doctissimi Medici Antuerpienses tres, qui nisi cauissent singula eo quo diximus modo, non dubium quin æger vel vno ex morbo in alios infinitos, in scyllam ex charybdi decidisset, vel quàm celerrimè vitam morte commutasset. Hunc casum ex infinitis alijs, quos breui in lucem spargere constituimus, exceptum eò libentius huic subieci loco, quia cùm hæc tractarem, rei gestæ nobis recentior esset memoria, & accurata diductio propter industriam medicorum, qui illi per totum ferè morbi curriculum ea astiterant ratione, vt methodi veræ nullum potuerit dari exemplum maius, quorũ præcipuè summi Philosophi D. Bekanus medicus olim Reginæ Hungariæ, &c. & D. Aluarus Nonius, non possunt mihi non sæpius iucundæ consuetudinis atq; colloquij memoriam in animo refricare. Accedit & illud, quod in ea consultatione nostra sic nobis vniuersa Schœtorum familia semper astiterit, vt nesciam horúmne magis industria ac demonstratione plusquàm philosophica, an nostra particulatim arte medica vel methodo adiuti simus. Est enim in singulis eorum confratrum coniunctissimorum Gaspare, Melchiore, Baltazare, atque Conrardo, non solùm historiæ linguarumque, & Poëtices summa cognitio, verùm & scientiæ naturalis, logicæ, ac Metaphysicæ, vti ex eorum sermonibus coràm præter omnem expectationem deprehendi. Mirabar enim in tantis negotijs rerum publicarum, in tanta rerum felicitate & affluentia locum permanere virtuti simul & cogitationibus Philosophicis potuisse. Non potuit sanè non facere iucunda illorum recordatio, quin pro ornamento methodi summè Methodicis viris artis hanc nostræ coronidem velut gemmis aut stellis fulgentioribus insignirem. *Conclusio. Motus animæ velut erraticæ stellæ directus atq; retrogradus.* Sunt itaque in actione per synthesim progressus sępe directi, sæpe retrogradi, quemadmodum

admodum & in aliorum planetarum motibus fieri ſolet, vtriuſque generis: alij ſunt rurſus pleniores alijs, prout principiorum plurium vel pauciorum ordines luſtrant. Verùm in traditione, vt dixi, progreſſus regreſſusque fieri neceſſe eſt quàm abſolutiſſimos, aut abſolutis propiores. Erunt autem eiuſmodi in quæſtione practica, ſi à ſimpliciſſimis terminis procedatur ad propoſitionum demonſtrationem, & hinc ad conſtitutionem artis, ſcientiamque proportionis inter agens ſubiectum atque paſſibile. In quæſtione problematica, proceſſus eſt abſolutior, ab inuentione medij ad nexum ſubiecti & prædicati. In examinanda demum natura rei, vt eſt vel ſimpliciter, vel tantum tale, vbi quando paulatim deſcenſus fiat à ſimpliciſſimis principijs per media vſq; ad finem effectusque vltimos à materie ad formam ipſam, ab extrinſecis cauſſis ad præcedentes, mox & ſynecticas ſeu planè conſubſtantiales & rebus immerſas. Similiter ab inſtrumentis minoribus ad maiora ordine ab elementis ad ſimilares ſimplices, & hinc ad magis magisque compoſitas, tandem à conſideratione effectus & cauſſæ ad analogiam vtriuſque. In horum diſcurſuum ſingulis partibus per ſyntheſim explicatis tranſuerſim fiunt aſcenſus deſcenſusque varij per genera decem; mox & in orbem circuitus à compoſitione & diuiſione ad definitiones atque vltimam demonſtrationem ſiue ſcientiam. Hic ordo totius ſyntagmatis compoſitorij tanquam eſſentialis meritò nuncupetur, cui ſeſe interſerunt accidentales plurimi, non tam ad eſſe, quàm eſſe perfectius doctrinæ Methodicæ facientes pro natura vel docentis ſcilicet, vel diſcentis, vel rei quoque quæ traditur accidentaria ratione. De his vberius alibi diſſeruimus. Nunc illud adiũgere his operæpretium fuit, in iſto canone omne artificium poſitum eſſe de rerum atque verborum copia; cuius methodi vice ſolent vel oratores celeberrimi, vel poëtæ ſibi parare quoſdam communes locos, quorum illa ſit diſpoſitio, vt in tabellæ quadratæ ordine ſuperiori res ſibi tractandas in ſua digeſtas membra in laterali ſerie partes conſtituant Erotematicæ methodi. In cõcurſu ordinum ſingulorum ſedes figunt & promptuaria, quibus vel inuenta per ratiocinationem propriam, vel aliunde accepta collocant, memoriæ ſimul, iudicio, & traditioni maximè ſeruitura, vt ſi de cauſſis viciſſitudinum humanarum tractare in animo conſtituerint.

In traditione rerum progreſſus ſynthetici maximè abſoluti.
1 In Longitudinem.
In practica quæſtione.
In Problematica.
In ſimpliciſſima quæſtione.
2 In Latitudinem.
3 In Altitudinem.
Ordinis accidentarij miſtura cũ eſſentiali.
Artificium comparandæ rerum atque verborum copiæ ex 9. Canone artis Cyclognomicæ pendet.
Tractandi thematis vulgaris ratio per communes locos.

HABES SYSTEMA LOCORVM COMMVNIVM,
cuiuſmodi ferè vulgariter exarari ſolet.

Pp DEVS

	DEFINITIO F	DIVISIO G	CAVSSÆ H	EFFECTA I	PARTES K	COGNATA L (Sententia, Similitudines, Prouerbia, Apophtegmata, &c.)	REPVGNANTIA M
DEVS A	AF	AG	AH	AI	AK	AL	AM
NATVRA B	BF	BG	BH	BI	BK	BL	BM
RATIO C	CF	CG	CH	CI	CK	CL	CM
FATVM D	DF	DG	DH	DI	DK	DL	DM
FORTVNA E	EF	EG	EH	EI	EK	EL	EM

Nescio

Nescio certè an hoc sit artificium, quod longis ambagibus atque figuris in arte sua descripsit Lullius, huius enim principia etsi non satis intelligam, nec intelligere vacet aut libeat, quantum tamen à limine potui salutare, in eum spectasse finem mihi videntur, vt breui compẽdio quis in artificem summum possit euadere, & non solùm res mundi vniuersas copiose tradere, sed & de singulis vel saltem probabiliter disputare. Hanc enim eius intentionem declarat obiter illud, quod de terminorum multiplicatione sermonem sæpius cædat, quanquam mihi non tam ad rerum scientias veras, quàm apparentes magis ipsamque sophisticen visus sit aspirasse. Sed aliorum id esto iudicium, quibus illa principia altiùs insiderunt, mihi vt examinem non est ocium: de non expensis censuram ferre, improbi hominis ac scelerati est. Atqui per synthesim vniuersam naturæ deductio, & terminorum multiplicatio quæuis nobis contextu hoc orbium trium absolutissimè designatur, sic vt interior sit artis ipsius vel quæstionis quam quisque examinandam proposuerit: Exterior secundus interiorem ambiens naturæ ipsius statuatur, mundi res omnes continens dupliciter distributas per dependentiæ gradus ab intellectu per genera decem ab imaginatrice facultate iuxta discursuum classes reales duas Physicas scilicet & Metaphysicas: Posterior orbis & extimus complexus interiores cæteros immenso ambitu suo Scientiæ dedicetur, vt quemadmodum in Analysi hæc centri obtinet vicem, nunc contra ad Peripheriam extimam relegetur. Huius molis externæ sunt alij particulares orbes duo, quorum interior sit instrumẽtorum Logicæ facultatis penè secundum distributionem, qualis tum in classe rationali, tum in præceptis atque principijs proximioribus methodi supra est exarata. Hæc demum exterior sit ipsa methodi sphæra, interiores reliquos omnes diuina maiestate atque potentia comprehendens. Licebit hos omnes pari proportione in semel præfixam ternionem conuocare, vel pro arbitrio tuo, quantitatis alterius numeris insignire. Quod si nunc ita coaptes singulos, vt contentorum partes minimè per continentium quaslibet classes & scrupula vniuersa circumducantur, eam probè concipies & rerum & terminorum propagationem quæ à natura duce per rationem optimè sit instituta, qualisque ad animæ rationalis habitum quemlibet, ad omnem inuentionem, traditionem, atque iudicium, ad ipsam instrumentorum rationalium fabricam imprimis est necessaria.

Ars Lullij.

Cõpositio omnis & resolutio & Terminorũ multiplicatio quopacto per classes 3. primas inuicem coaptatas optumè commonstretur.

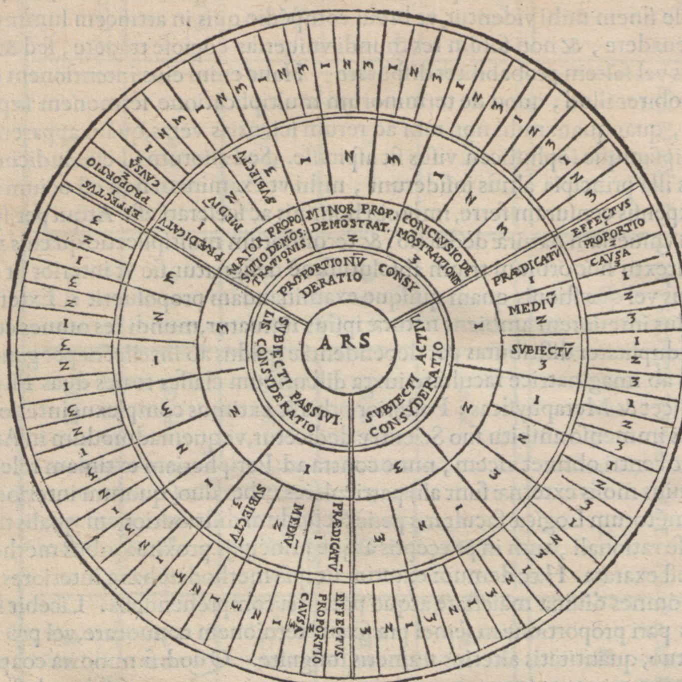
1 *Orbis.*
2 *Orbis.*
3 *Orbis.*

Orbis tertij partes duæ.
1 *Interior.*
2 *Exterior.*

Consensus omnium.

Vsus tabularum 3. doctrinæ syntheticæ seruientium.

Totius raptus synthetici prior *atque interior orbis.*

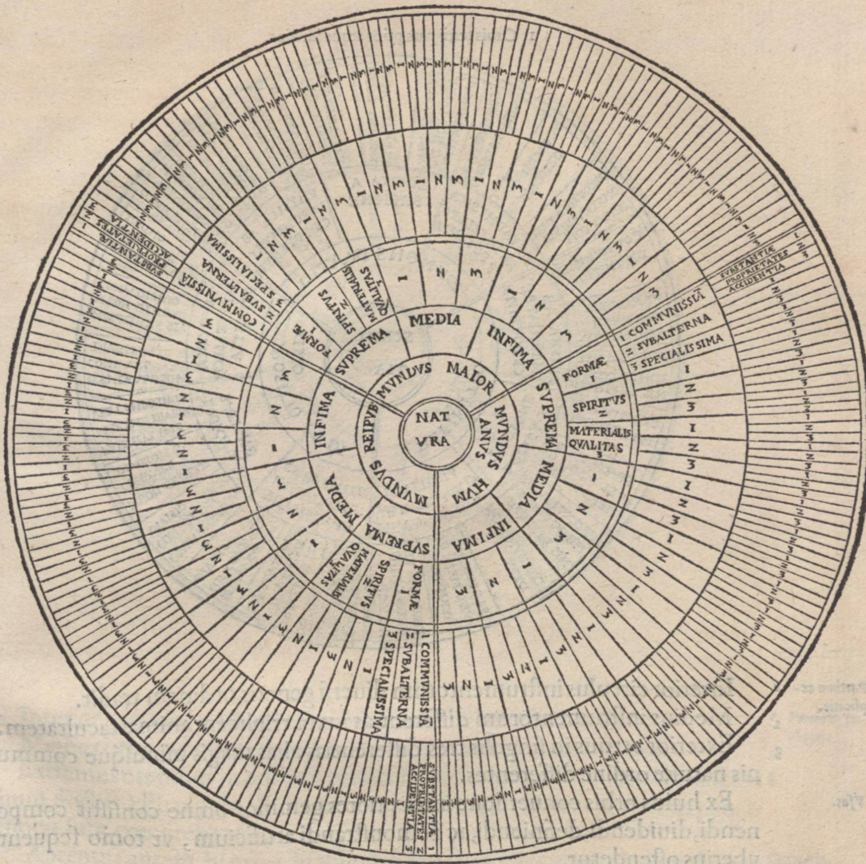

1 EFFECTVS 2 PROPORTIO 3 CAVSSA	} & sic per ordinem.	
1 EFFECTVS 2 PROPORTIO 3 CAVSSA	} & sic per ordinem.	
1 EFFECTVS 2 PROPORTIO 3 CAVSSA	} & sic per ordinem.	

Partium explicatio. 1 2 3 Huius internæ partes ad quæstionem practicam penitus spectant, mediæ ad problematicam, extimæ ad simplicissimam. Quòd si te segmentorum perturbet multitudo, licebit trinam orbis cuiusq; distinctionem simplicissimam ita concipere, vt & harum singuli circa se inuicem conuertantur, partesq; contentorum quælibet per continentium partes ordine transigantur.

Coaptatio.

ORBIS EXTERIOR ET SECVNDVS PRIOREM
proximè complexus.

1 FORMAE
2 SPIRITVS
3 MATERIALIS QVALITAS. } & sic per ordinem.

1 SVBSTANTIAE.
2 PROPRIETATES.
3 ACCIDENTIA. } & sic per ordinem.

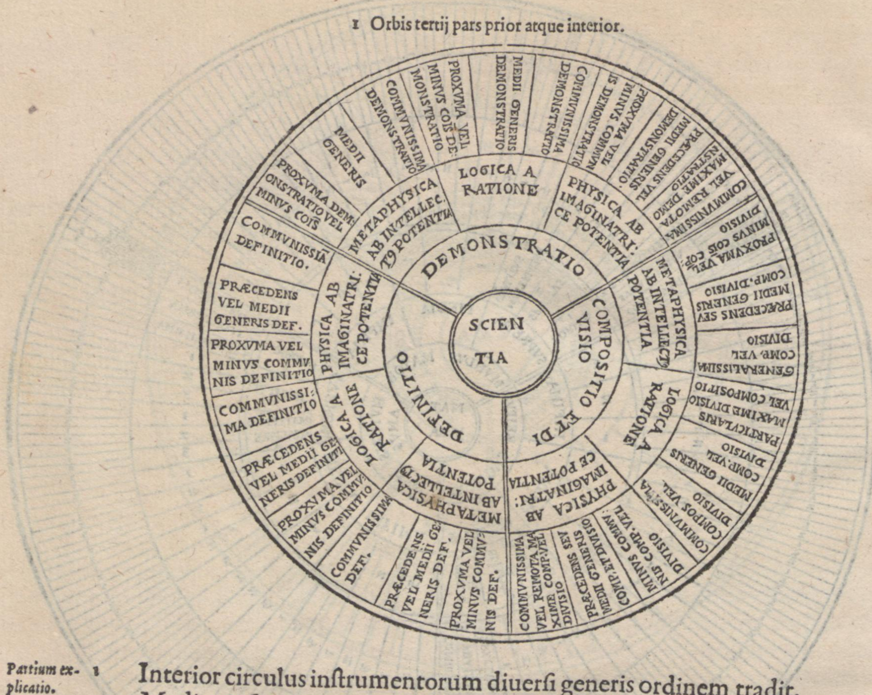
1 COMMVNISSIMA
2 SVBALTERNA
3 SPECIALISSIMA } & sic per ordinem.

Huius interior portio ad classem magis Metaphysicam spectat, & entium gradus, iuxta considerationem æquiuocam ab intellectu. 1 *Partiū explicatio.*

Orbis exterior portio ad classẽ Physicá, & Categorias 10. magis est refereda. 2

ORBIS EXTIMVS AC TERTIVS ORDINE
priores duos in se complexus, particulatim verò dissectus in alios duos.

1 Orbis tertij pars prior atque interior.

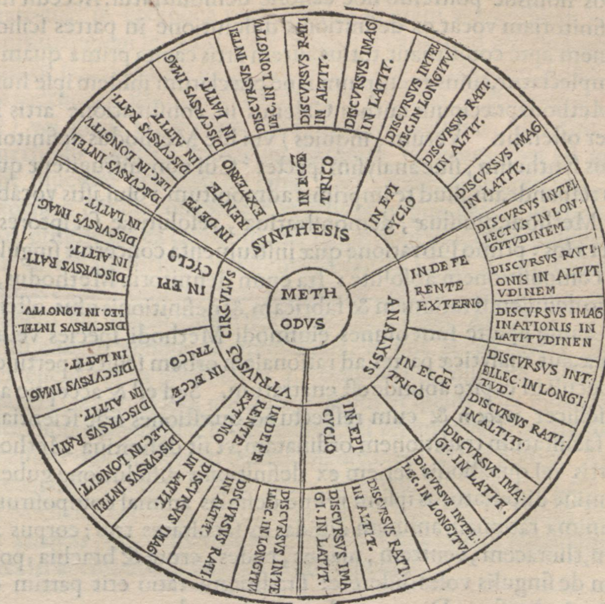
Partium explicatio. 1 Interior circulus instrumentorum diuersi generis ordinem tradit.

2 Medius instrumentorum differentias iuxta triplicem animæ facultatem.

3 Exterior tertius in singulis tres differentias alias magis minusque communis naturæ ordine differentes.

Vsus. Ex huius orbis conuersione intra priores geminos omne consistit componendi, diuidendi, definiendi, aç demonstrandi artificium, vt tomo sequente vberius ostendetur.

ORBIS TERTII PARS ALTERA SIVE EXTERIOR *priores omnes in se complexa, vel iisdem tota totis vt coextensa.*

1 Interior circulus primas totius Methodi differentias continet. *Partium explicatio.*
2 Medius in singulis speciebus sphæræ totius orbes præcipuos tres.
3 Extremus omnium in orbibus particulatim singulis trinos tandem discursuum ductus à Phantasia, Ratione, & intellectu, qui omnes canonibus paucis à nobis sunt comprehensi.

Aptentur autem hi orbes in vnum systema, vt circa artem & quæstiones naturæ ambitus circumducatur, circa naturam scientiarum circuli, & tandem circa hos omnes Methodus ipsa, cuius sphæra vel ita concipitur, vt cunctos interiores ambiat, vel tota totis æqua proportione superincumbat, quò rectius intra ternarij limitem persistamus. *Coaptatio.*

Instabat operi iam fermè suprema manus, cum alter non leuis huc properantem scrupulus occuparet. Equidem non defore scio qui sub Catholica Methodo nostra Galeni Methodos omnes vel antiquioris Hippocratis nequaquam commodè comprehensos putent. *De Galeni Methodis 3.*

Nam

Nam in libello artis paruæ essentiales apertè insinuat species tres, quarum
1 prima ex notione finis per resolutionem esse dicatur, cuiusmodi totius sphæ-
2 ręe analysis est vberrimè à nobis hactenus explicata. Posterior ex compositio-
ne eorum quæ per resolutionem siue analysim sint inuéta, cuius doctrina sub
3 Syntheseos nomine postremo hoc canone demonstratur. Accedit his tertia
quam definitoriam vocat, ex definitionis dissolutione in partes scilicet, quæ
definitionem aptè constituant, totius autem artis capita prima quàm paucis-
simis complectatur, cuius exemplum sanè præclarum ibidem ipse huius defi-
nitoriæ Methodi præcipuus author Galenus in constitutione artis Medicæ
luculenter ostendit. Verùm (inquies) vbi hic Methodus definitoria, siue
ipsam quis synthesim, siue analysim spectet? Cui non infrugiferæ quæstioni,
vt paucis respondeam, illud te imprimis admonitum volui, istis vocabulis de-
finitoriæ Methodi, diuisiuæ, demonstratiuæ, resolutiuæ, scriptores veteres
dupliciter vsos: primo sub ratione quæ instrumenta concernit singula, & eo-
rundem compositionem absolutè: Ita enim definitoria Methodus, quæ bre
ui negotio definiendi rationem & fabricam, & definitionis vsus ostendit. sub
isthoc nomine apertè sunt omnes eiusmodi Methodi species velut totius
1 syntheticæ, aut analyticæ partes, ad rationalem orbem scilicet pertinentes, de
2 quibus peculiari capite abundè est enarratum. Sed est & acceptio altera sub
ratione scilicet πρός τι & cum respectu ad quæstiones siue scientias, ad ar-
tium & facultatum traditionem ordinatam, vt sit definitiua Methodus, quæ
totam artis vel quæstionis seriem ex definitionis dissolutione gubernat, vt
si de homine disputaturus ipsum primò definias animal compositum ex cor-
pore & anima rationali; animam diuidas in facultates tres; corpus in caput,
ceruicem, thoracem, ventrem, manus, pedes, crura & brachia; postea par-
ticulatim de singulis voles disserere: Traditionis ratio erit partim definito-
ria, partim & diuisiua. Dicam mehercule secundum quoque acceptionem
eiusmodi definitoriam Methodum frustra vel à Catholicæ Methodi parti-
bus, vel ab ipsis Methodi speciebus primariis separari. Cùm enim omnis es-
sentialis istarũ ratio vel sit recta, vel circularis, & rectarũ alia vel synthetica,
vel analytica, vel ex vtrisq; cõposita: obserua sedulo exépla Methodi definito-
riæ, ex quibus & eius indolem, siue naturam quàm facillimè comprehendes;
est enim quodammodo mixta ex vtriusque ratione, prout illius progressus or-
do à discurrente concipitur. Nam quia definitio interdum vt rei natura, in-
terdum vt ens rationis dũtaxat in animum subit: idcirco progressus à defini-
tione ad eiusdem partes ceu doctrinæ capita, erit syntheticus, si definitionem
cogites, velut communem pluribus essentiæ rationem; tendit enim à forma
sub differentiæ nomine, & materie sub nomine generis ad definiti species ve-
lut effectus ex causis eiusmodi constitutos. Apertius tamen ad analyticam
seriem spectat: quod si concepta sit definitio, vt merum ens in ratione. cùm
enim à definitione tota ad partes excurrat singulas, nõne velut ab effectu rur-
sus ad causas atque principia ordo resolutorius esse dicetur? nemo dubitat;
nam

An definitoria Method⁹ sub Catholica sit cõprehensa.

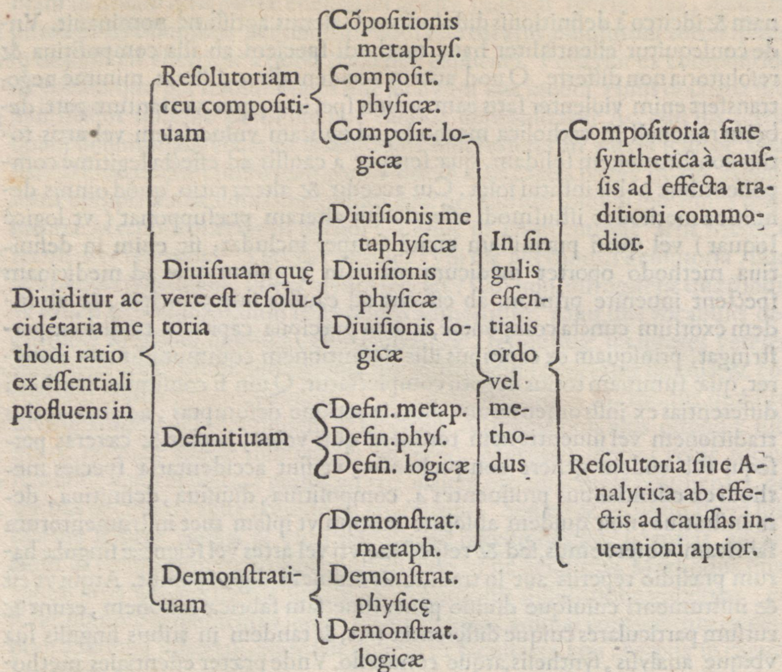
Definitoria diuisiua vel demonstratiua vel Resolutiua Methodus dupliciter appellantur.

Solutio quæstionis.

Ratio.

nam & idcirco à definitionis dissolutione Galenus aptissimè nominauit. Vnde consequitur essentialiter hanc methodi speciem ab illa compositiua & resolutoria non differre. Quod autem accidentaliter differat, minimè nego; transfert enim violenter satis eam ordinis speciem, quæ vni tantum parti debetur rationali in catholica methodo, ad figuram vniuersalem vel artis totius constitutionem solidam, quæ semper à caussis ad effecta legitimè componentibus nobis institui solet. Cui accedit & altera ratio, quòd omnis definitiua methodus istiusmodi essentialem alteram præsupponat (vt logicè loquar) vel quasi præmissam tacitè semper includat; sic enim in definitiua methodo oportet medicum naturam omnium quæ ad medicinam spectent inuenire primum ab effectis ad caussas siue principia, & ab ijsdem exorsum cuncta componere, vt artis præcipua capita in traditione perstringat, priusquam ex capitibus illis definitionem communissimam elaboret, quæ summam totius negotij complectatur. Quin si consimiles methodi differentias ex instrumentorum diuersa ratione desumptas, ad artis totius traditionem vel inuentionem torquere quis volet, licebit & cæteras persequi sub eodem genere comprehensas, vt sint accidentariæ species methodi ex essentialibus profluentes 4. compositiua, diuisiua, definitiua, demonstratiua; non quidem absolute tantum vt ipsam met instrumentorum fabricam obseruemus, sed & respectiue, vti vel artes vel scientiæ singulæ harum præsidio reperiri aut in traditionis ordinem digeri possint. Atqui vt est & instrumenti cuiusque diuisio penes diuersam fabricæ rationem, erunt & rursum particulares cuique differentiæ tres, & tandem in tribus singulis sua vbique analysis, synthesis, atque conuersio. Vnde præter essentiales methodi species in accidentariis singulis comprehensas,

Plures esse methodos secundum accidentariā rationem ex essentiali profluentē, nimirum 4.

exempla definitoriæ Methodi.

Sed vt exemplo vniuscuiusque ratio commodius innotescat, ab illa Galeni definitoria methodo auspicemur. Quod si totius Philosophiæ traditio per definitionem sit gubernanda, dicam imprimis Philosophiam esse rerum & naturalium, & diuinarum earumque omnium quæ sunt in ratione complexum, sequetur ilico naturalium rerum diuisio in corpora & eorundem principia, materiem, formam atque proportionem. Rerum quæ in animo sunt, vt entia rationis, aliæ rursus cogitationis, aliæ in orationis opera dirimentur. Postremò rerum supra naturam aliæ sunt vel mera mathemata, & creandarum rerum ideæ simplices, aliæ verò vt formæ verissimæ subsistentes, & à corporibus separatæ. Rursum in arte medica quid illo præclarius: Medicina scientia est salubrium, insalubrium, & neutrorum; vnde talis deinde & artis dissolutio constituta est.

Medi-

- **Medicina Scientia**
  - Salubriũ vt
    - Susceptiuũ . Corpus sc.
      - Simpliciter — vt semper
      - Vt nunc — vt plurimum.
    - Effectiuum . Caussa sc.
      - Simpliciter — vt semper.
      - Vt nunc — vt plurimum.
    - Indicatiuũ . Signũ sc.
      - Simpliciter — vt semper.
      - Vt nunc — vt plurimum.
  - Insalubrium vt
    - Susceptiuũ . Corpus sc.
      - Simpliciter — vt semper.
      - Vt nunc — vt plurimum.
    - Indicatiuũ . Signũ sc.
      - Simpliciter — vt semper.
      - Vt nunc — vt plurimum.
    - Effectiuũ . Caussa sc.
      - Simpliciter — vt semper.
      - Vt nunc — vt plurimum.
  - Neutrorum vel quia
    - neutrius contrariorum
    - Vtriusq; Modo vnius modo alterius
      - & horum singula rursus velut
        - susceptiua corpus sc.
          - Simpliciter — vt semper.
          - vt nunc — vt plurimũ.
        - indicatiua signũ sc.
          - Simpliciter — vt semper.
          - vt nunc — vt plurimũ.
        - Effectiua caussa sc.
          - Simpliciter — vt semper.
          - Vt nunc — vt plurimũ.

Progreditur enim deinceps à corporibus ad caussas & signa, horum vnumquodque subdiuidés, ac definiens iterum donec compendio breui & artificio penitus admirabili immensam capitum seriem ad necessitatem Medici requisitam perlustrarit. Vides autem in hac quoque traditionis specie æquabiliter prorsus & diuisoriam permisceri. nam etsi præcipuè definitionem artis dissoluat, vt instrumentum in partes integri constitutrices; ita tamen hanc definitionem composuit prius, vt ex diuisione rerum quæ in arte tradũtur inuenta penitus videatur. Vnde à definitione statim ad dissolutionem eiusdem proficiscitur: sed in conceptu hoc rationali tantum non perseuerat, quin statim

ad res delapſus in definitione contentas vlteriore diuiſione progreditur, mutatque quodammodo diſſolutionis ſpeciem ex merè mentali in realem ſcilicet, atque hic interdum ſubiectum reſoluit in accidentia, interdum accidens in ſubiecta, interdum & genus in ſpecies vel differentias, nonnunquam & horum ſingula in certos acceptionum modos vel nominis appellationes: quanquam in hiſce partitionibus accidentariis non ſemper tantopere referat quæ quibus præponi, quæque poſtponi diuiſionis membra conueniat, modò illius hic cæteras leges & neceſſarias magis obſerues. Huius interim definitiuæ neceſſitas minime dubium quin ad memoriam rerum potiſſimum conferat, vel Galeno teſte, cum paucis in arte totius infinitudinem cõplectatur. ſed & idcirco illius ratio non tam tyronibus primum eſt attentanda, quàm doctioribus cæteris vt pridem inuenta vel definita latiùs capitibus quam breuiſſimis in penum memoriæ redigantur. Quod ad Methodum diuiſiuam pertinet cùm primum propoſita generis ſectione in ſuas ſpecies, vel totius in partes, vel ſubiecti in differentias accidentales, vel accidentis in ſubiecta, vel denique accidentis in accidentia, paulatim ab vniuerſa in quæuis illius ſegmenta prouehimur; quis non animaduertit eandem penitus vel à priore non multum diſcedere, vel illi æterna quadam neceſſitudine complicari? Oportet enim probè docere volentibus, ſi ſint obſcura quæ proponuntur, definirier primum: ſi multiplicia, diuidi: Vnde & Cicero id maximè voluit, vt in omni quæſtione, vel ſermone philoſophico ante omnia conſtet, quid ſit id de quo diſputetur. ſed quale id cunque exordium ſtruas, in progreſſu tamen variant ſemper & definitionum & diuiſionum vires. nam cùm diſtinxeris virtutem animæ in naturalem, animalem, atque vitalem; definis primùm quid ſit animalis virtus, mox & potentias cæteras. deinde ſubdiuidis rectè animalem in ſenſum & motum, & rurſus vtrũque definis, idemque denuo dum ſenſum in extimos illos interioreſque diſiunxeris, externos in 5. particulares alios, internos in 3. vel 5. vel 4. pro diuidentis animi varia ratione. Hanc ferè Methodum ſecutus eſt Iuſtinianus imperator, dum ius partitur in naturale, gentium ac ciuile. Ac naturalis iuſtitiæ capita in libertates, ſeruitutes & id genus alia, ius gentium in omnes contractuum ſpecies, vt emptionem, venditionem, locationem, conductionem, ſocietatem, depoſitum, mutuum, & alios titulos innumerabiles: ius ciuile in id quod ex ſcripto conſtat & non ſcripto, vt conſuetudines: ſcriptum in legem & plebiſcitum, ſenatus conſulta, principum placita, magiſtratus edicta, & reſponſa ſapientum. Poſtremò iſtorum ſingula vel ad perſonas refert, vel ad res, vel actiones. Sequitur hanc diuiſionem perſonarum, rerum, actionumquè diſtinctio vbique definitionibus & axiomatibus intermedijs, donec in infinitam multitudinem proferatur. Vtiliſſima itaque eſt huius methodi ratio in particulari non tantum quæſtione qualibet, ſed & in artibus ſiue ſcientiis, quarum materies longè lateque diſperſa non facilè ad normam catholicæ perfectioriſque methodi ſpeciem reuocatur. Quanquam & iſta iuris conſtitutio aptari facillimè ad definitoriam poſſit, eoque

Vſus definitoriæ maximus.

De diuiſiua methodo.

Exẽplum diuiſiuæ & definitoriæ in Iuriſprudẽtia.

eoque nonnihil spectare visi sint legum latores, dum primum definiunt iurisprudentiam, iusti iniustique scientiam. Sed huic oppositam methodum resolutoriam vel compositoriam potius ita concipies, vt primò particulare aliquod in quæstionem proferatur, idque collatum cùm cæteris eiusdem generis, mox in superioris vel vniuersalis naturæ vnitatem colligatur. Vt homine tibi proposito simul & bruta consyderes, mox inde ad animalis naturam vsque consurgas, deinde & animal cum planta compares, & vtriusque statim ideam vniuersalem in natura corporis animati, sed neque exempla istius, nec vsus insignes in tradendis artibus facilè est reperire, cùm ad inuentionem potiùs & resolutoriam methodi speciem referatur. Quare vt vltimam tibi ex eodem genere & longè pulcherrimam proferamus, Occurrit tandem & methodus demonstratiua, quæ à principijs conclusionum per propositiones medias vsque ad conclusionem proficiscitur, si traditionem vel synthesim spectes; è contrario autem, si resolutionem siue analysim. Habes istius exemplum in mathematicis opportunum. cùm enim in Geometricis elementis ad doctrinam de triangulis illa potissimum spectet aurea propositio (cuius inuentionem multi Pythagoræ tribuunt) in triangulis orthogonis quadratum quod à latere rectum angulum subtendente producitur, æquum esse quadratis quę ex lateribus fiunt rectum angulum continentibus. Si bene expenderis priorem omnem Euclidis librum, videbis ordine interrupto penitus ab ipsis principiis communissimis priora quidem ad mediarum propositionum demonstrationem maximè pertinere, sed catenatim sic omnes referri demum ad conclusionem vltimam atque præcipuam propositione 46. demonstratam, vt huius ferme vnius gratia susceptæ cæteræ videantur. Erit huic oppositus methodi analyticæ ductus, si quod probandum est maximè, in operis fronte constituas, & hinc à demonstratione proxima ad medias paulatim & remotiores ordine proueharis. Licetque & in definitoria methodo & diuisiua & compositiua non valde dissimilem analysis speciem pro instrumenti primarij ratione constituas. Interim hæc demonstratiua traditionum methodus quiddam præ cæteris tribus magis essentiale redolet, vt ad Catholicam illam in rebus quæ sola ratione subsistunt (vti mathemata & quæstiones logicæ) quàm facillimè reducatur. An autem vlla traditio sit rectè per solam Analysim, non segniter obseruaui: atque illud occurrit summo cùm fructu, in artium quarumcunque vestibulo inuentionis seriem vel compendio protinus exhiberi; quod & Aristoteles egit libro vtriusque analyseos, & Galenus libro de Constitutione artis medicæ. Nos quoque in huius facultatis limine pro virili nostra imitari conati sumus. Vtinam verò & idipsum faciant cæteri, cùm huius ille sit fructus vberrimus, vt sine præcipuo statim præ oculis constituto gnauius incumbatur. Ad extremos etenim fines naturâ omnes maximè aspiramus, cùm præ ardenti eorum desyderio multi præposterè auspicati viam relegere sæpiùs, & more cancrorum sua se per vestigia

Methodus resolutoria.

Demonstratiua methodus.

Demonstratiuæ Methodi exemplum in mathematicis.

An vlla traditio rectè per analyticam fiat.

Analysim confusaneam doctrinæ syntheticæ rectè præmitti in operis cuiuscunque vestibulo.

rursum inflectere, rerum ipsa & principiorum necessitas cogat. quod mihi in rebus medicis & mathematicis olim vsu venisse non diffitebor. Cùm enim curationem morbi,& sanitatis tutelam mihi proponerem,velut studiorum primarios scopos, hic mihi in illo præcipuè gratulabar,quod arcanorum medicaminum quandam farraginem,tum aliorum munere, tum à patre P. M. relictam reperissem. Verum simulatque in ipso vtendi modo difficultates innumeræ propter naturæ parum adhuc perspectæ abditissimas rationes animum sepè in diuersa transferrent, coactus sum via resolutoria ad ipsam quæ de morbis,morborum caussis ac symptomatibus traditur doctrinam regredi; & cùm nec istam rectè perciperem,nisi pluribus antea prælibatis, paulatim ad ipsam humani corporis accuratam anatomen, ad singularium partium vsus quoque & facultates, ad simplicium medicaminum naturam vniuersalem,& singulorum per sensus examen,ac denique ad ipsa omnium elementa prima ipsorum ordinum necessitate deducor;nec prius fructum in arte solidum sensi,quàm planè conuersus ab elementis via compositoria, per caussas medias & scopo proxumas tandem perfectum circulum pro mei ingenij tenuitate lustrassem. Similiter cùm propter medicinam hanc vniuersam ipsius physicæ statim necessitas altius obuersaretur,huc quoque contendi, vt mundi totius consensum cum humano corpore perscrutarer. Sed aperit primum se fructus mathematum in astrologia potissimum iudiciaria constitutus: docet hæc enim superiorum corporum nexus cum elementis humanaque natura, quanquam ipsa elementorum externorum indoles magis à physicis est haurienda. Astrologiæ caussa continuo Astronomiam siue cælestium motuum theoriam mihi summoperè necessariam vidi. Vnde ipsa astrologia tantum à limine salutata, ad Planetarios orbes & primi mobilis descriptionem ascendere meditabar; sed & isthic difficultas prior propter arithmeticæ ac Geometriæ imperitiam,cui cùm serius occurrissem, recepi me denuò ab hisce velut totius astrologiæ elementis primis, ad illam tantopere exoptatam metam, vbi (vt absit inuidia verbo) ita me profecisse intelligo vt quantum in facultate pulcherrima vel veritatis vel superstitionis lateat, aduersus vtriusque generis hostes me demonstrare posse confidam. Sed huic negotio (si vitam dî cum mente superstitem seruent) aliquando & suus dabitur locus. Postremò cùm ea quæ sunt in mundo singula ita connexa perspicerem,vt & eorundum scientiæ diuelli inuicem non facilè possent,collegi sanè propter medicinam vnicam & physicen & mathematicam perdiscendam, & propter hæc ipsa metaphysicam ceu phylosophiam primam, dum plenus quodammodo scientiarum circulus foret. Verùm quandoquidem hic labor in infinitum vergeret, vitaque hominis quàm breuissima & propter mutuæ necessitudinis circulum negotij moles inexhausta mentem nonnihil ab hoc feruore compescerent; tandem ad methodum me conuerti,cuius vsus inenarrabilis malo reipsa quam verbis ex me prolixioribus expectetur.

Exemplum præclarum analytici ordinis in vniuersa ferè Encyclopadia.
Medicina.
Physica.
Astrologia.
Astronomia.
Arithmetica & Geometria.
Metaphysica.
Methodus.

Habes

Operis totius conclusio.

Habes demum perfectam methodi Sphæram, artisque totius Cyclognomicæ circuitum plenum, cuius præcipuos Canones 9. si breui rursus epilogo tibi comprehensos voles, hos versus nouem singulos singulis ordine respondentes ediscito.

Compendium canonum 9. totius methodi Cyclognomicæ, 9. carminibus comprehensum.

Nouem Canonum breuis Epilogus.

1. *Quam sit multa scopi facies circumspice primum.*
2. *Harum quamque in Agens, Patiens, mediumque resolue.*
3. *Mens trahat in longum caussas elementaque Paßi.*
4. *Serpat & in latum signorum à sensibus ordo.*
5. *Perficies sphæræ media ex Ratione profundum.*
6. *Fiat vt in passo medij resolutio triplex.*
7. *Et totidem effusæ classes ab Agente ferantur.*
8. *E medio extremis petitur proportio rebus.*
9. *Componet resoluta viæ via versa priori.*

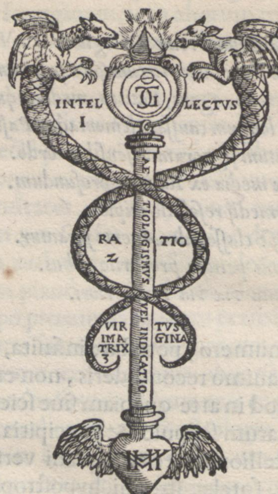
Methodi potißimus vsus contra sophistas, quorũ virulentia hodie quàm latißimè patet.

Præcepta hęc pauca numero, potestate infinita, si bene percepta discusseris, discussaque altiore animo recondideris, non erit deinceps quod in sermone philosophico, quod in arte quapiam siue scientia vel crassioris ignorantiæ tenebras, vel sophistarum scopulos & præcipitia amplius extimescas. Nulli enim te colubri, nec stelliones, nec archiplani versipelles; nulla argumenta ceratina vel crocodilita, futelæ, strophi, hypostrophi, paraphoræ, paragogæ, paralogismi à veri ipsius compendiosa orbita dimouebunt. Nactus es etenim præter affixa plantis talaria, insignem illum Mercurij caduceum (quem & nos, si digni simus, pro symbolo circumferimus) contextum orbibus tribus vigilis draconis gemini circa eandem virgam endeicticam vel ætiologisticen mutuo se implicantium.

Caduceus mercurij.

Authoris symbolum.

1.	2.	3.
REI PASSIbilis consideratio.	MEDII CONsideratio.	REI ACTIVÆ consideratio.

Hac animas ille euocat orco
Pallentes, alias sub tristia tartara mittit.
Virg. Aeneid. 4. *Dat somnos adimitque, & lumina morte resignat.*
Illa fretus agit ventos, & turbida tranat
Aequora, iamque volans apicem, & latera ardua cernit
Atlantis duri, cælum qui vertice fulcit.

Atqui vt inter cælum terrasque medius voles, nihil deinceps quàm sola exercitatio superest, quæ illud præceptis accumulat, vt promptè succurrant singula, vtque ex subsidiorum infinita congerie in vsum pauca dũtaxat stabilia maxime & necessaria colligamus. Sed de particularibus exercitamentis, deque subsumptionis forma vberius dicendum est proximo tomo, qui iuxta analyticam seriem ad præcedentium illustrationem doctrinæ methodicæ velut auctuarium tradet, vnaque paucissimis totius philosophiæ, logicæ, physicæ, ac metaphysicæ seminaria complectetur.

Exercitatio methodicis quantũ conferat.

1 2 *Parasceue ad sequentem tomum cum eiusdem argumento.*

Sed nos immensum spatiis confecimus æquor,
Et iam tempus equûm fumantia soluere colla.

ΤΕΛΟΣ.

TOTIVS OPERIS BREVIS EPILOGVS, ARTISQVE *Cyclognomicæ summa complexio.*

CVM ille sit artis nostræ primarius scopus, vt in omni negotio & quæstione, in facultate qualibet veritatem siue scientiam rerum compendio consequamur: Sciẽtia autem per rerum sit causas tum proximas, cum remotiores ordine vsque ad elementa: Res verò discendæ mortalibus cum infinitæ numero, tum ita connexæ mutuo, vt earũdem sciẽtiæ (Cicerone teste pro Archia) omnes perpetua quadam necessitudine, & cognatione mutua inter se contineantur: Idcirco opus fuit compendio facili, quod nobis in hac breuissima vita, hoc terrenorũ sensuum lenocinio fascinatis scientiarum circulum infinitum sic comprehendat, vt actiones omnes & studia vel ad principem finem vnicum, vel artem bono publico necessariá (quam quisque sibi seu natura duce, siue fortunæ impulsu colendam proposuerit) filo perpetuo dirigantur: & circa finem primarium certe causas eiusdem proximas præ cæteris inuestiget, circa remotiores ordine facultates, minorique affinitate deinctas non ita supinus dormiat, quin iuxta præceptum M. Tullij in Oratore, tantum ex illis sibi desumat, quantum ad inuentionem principis scopi, iudicium & actionem, traditionemúe necessarium æstimabit.

At cùm istius compendij ratio in animorum motu siue discursu maximè collocetur: ne ad præfixam metam à recta via deflexum aduersa vspiam obstacula remorentur, ideo & ad motus eiusmodi rationem aptanda sunt nobis principia propria & causæ & elementa, ad facilitatem viæ vel motus tria potissimum requiruntur. 1. Pernicitas animæ, vt rei mobilis, quæ partim à natura insita est, partim vsu & exercitatione comparatur. 2. Viarum simplicitas quæ maxime in extremorum nexu siue proportione cũ medio, in ipsis rerum aptis ordinibus collocatur. Postremò motus dexteritas & certa cõpositio, quæ sanè tum pro viarum seu perceptibilium rerum, tum pro natura mobilis & motoris primi, in sphæram vnicam tribus dimensionibus absolutam optimè reducatur. Omnis enim hic motus vt ex confusa multitudine per vnitatem stabilem perfici possit, ascensu descensuque vario ad plenam conuersionem vsque versatilis fluit.

Tria hæc igitur ad integritatem operis nostri, ceu prima capita requirũtur, viarum ratio, rei mobilis, atque ipsius motus, ac sanè de singulis permistim in opere hoc vniuerso pro loci multiplicis oportunitate à nobis est explanatum. Peculiariter tamen viarum ratio velut stabilioris principij speciem referens abundè monstrata est primo libro. Sed rei mobilis tum primo, tum secundo libro. Motus autẽ præcepta vel rationes partim secundo, partim in tertio libro.

Vbique cùm sint omnia in recipiente per recipientis modũ iuxta axioma Physicum, omnia sanè ex vnitate fecimus primo in ternarium fluere, & ex eodem (ceu multiplicatione quadrata rationi corporis cõsona) per nouenarium

prorogari vſque ad 27. figuram abſolutiſſimam cubi. Mox & eandem ſeriem oppoſita via ex infinita multitudine reuolui denuò, ex 27. in. 9. ex nouenario iuſſimus in ternarium & hinc in vnitatem indiuiduam : vt conſtet vbique & ipſa eſſentiæ, & pulchritudinis ratio, quorum hæc in multiplicitate muſica vel vnita maximè, illa in vnitate multiplici optimè collocetur.

Itaque à primo motore naturarumque Architecto Deo, res omnes & mobiles & ſtabiles & vnas & triplices obiter demonſtraui, vt cuncta ſuum opificem, cuius characteriſmo ſunt inſignita, vndique colant, obſeruent, & admirentur. vt iuxta actionis & paſſionis communiſſimam rationem, artes omnes, & facultates, quæſtiones, actiones, & ſtudia ex trinitate atque vnitate perpetua gubernentur. Eſt enim hæc omnis inter extrema principia duo, actiuum & paſſiuum ſcilicet, ſeu res naturæ ſeu rationis examines, quæ tamen extrema in vnius medij ceu Proxenetæ tertij vel Paranymphi cuiuſdam ratione ſunt comprehenſa. In naturali quidem eſſentia & artificiali, inter agens & patiens quærēda proportio in vtriuſque extremorum affinitate vel pugna. In rationali complexu ſeu Dianoitico inter ſubiectū vt vocant & prædicatum, in communi medio quod argumentum à dialecticis appellatur.

Vnde eius ternarij progreſſus à Deo incipiens per medias claſſes ſingulas, præcipuè per animam rationalem ſeu mundum minorem vſque ad humanam rempublicam ſeu mundum μικρότατον prorogatur, vſque ad ſcientiæ vel artis cuiuſque inuentionem vel compoſitionem ſimilem tribus his motibus analyſi, ſyntheſi, & vtriuſque plena conuerſione perficiendam.

Vt enim in Deo mens eſt, quam patrem omnium vocant Pythagorici, & verbum filius ſeu patris ſapientia, & cuncta connectēs ſpiritus: ita & res mūdi intelligibiles atq; ſenſibiles omnes catena quadā aurea in continuum ſunt diſtributæ. Ita & in anima rationali vigent hæ partes præcipuè .3. intellectus ſuperior ſcilicet, & virtus inferior ſiue imaginatrix, extrema hæc denique copulans ratio, eademque ex parte confuſa definiens abſolutè. Ad normam omnium digeſta eſt ſphæræ methodicæ ratio vel artis cyclognomicæ noſtræ in orbes potiſſimos 3. & rurſum in ſingulis diſcurſionum inuoluit orbitas totidem, velut in longitudinem, latitudinem, & altitudinem exporrectas. Longitudinis quidem Metaphyſicam ab intellectu ex relatione rerum ad idē principium: Latitudinis à phantaſia ceu Phyſicam viam ex relatione ſecundum idem potiſſimum: Altitudinis denique Logicam vel rationalem à ratione paſſibili oriundā, cum relatione potiſſimū orbis totius circa idem velut cētrum.

Idcirco appoſitè (credo) animam rationalem velut ſtellā erraticā finximus, cui orbes inſeruiant cū motus numero & vniuerſa ſpecie reſpondentes. Prior deferens augen, ſecundus Eccentricus Epicyclum deferens, & tertio cunctorum orbium abſolutiſſimus Epicyclus, intra quem orbes particulares alij, quibus omnibus inſidens anima ceu carpento vehitur ſurſum, deorſum, & in orbē mobilis, recta, trāſuerſim, motu directo, ſtationario atque retrogrado, quē-

admodum

admodum fieri & in stellis cæteris solet. Hæc verò de tota idea operis generatim dicta sufficiant.

Sed vt membratim eius compositionis segmenta singula persequamur: Libro quidem priore totius Methodi caussas remotas maximè, seu velut extrinsecas designaui, propiores ordine in secundo libro, sed constitutionem ipsam latissimè tertius comprehendit.

Rursus in primo Methodorum omnium exẽplar dedimus antesignanum tum in Deo opifice, tũ rebus creatis in mundo ter triplici ratione distincto. Secundo hinc profluentẽ archetypã Methodũ, sed confusaneã in animis nostris omnẽ syntheseos, analyseos, atq; cõuersionis rudiusculæ tribus nominibus cõprehensam. Quę quia nobis confusa penitus & indeterminata semper assistat, nisi per obseruata sensuũ diuisionis quoq; & cõpositionis succinctas imagines excitetur; idcirco pro elemẽtis methodi, tres rerũ primas & viarũ omniũ classes ostendi, ea potissimum specie, vt duæ extremæ, nimirũ Physicæ, & Metaphysicæ ad res naturæ propius spectent, media classis & rationalis ad entia rationis. hæ primæ discerptæ in nouẽ, & hinc, propter corporeas vbiq; dimẽsiones 3. in 27. ex iisdẽ denuò in 3. præcipuas, & tandẽ in scalã vnicã mundi pulcherrimã colliguntur. In secundo huius operis libro primùm de caussis in genere velut causarũ particulariũ methodo προλεγόμενα pauca descripsimus. hinc statim iuxta similitudinem discurrẽtis animi in tres præcipuas portiones distributi aptaui & methodi caussas cęteras, vt effectrices secũdarias siue ideas & fines, & causas proximas, formã videlicet atque materiem. Etenim rationalis anima discursus methodici, vt causa efficiens est definita, cuius partibus tribus intellectui rationi phantasię cõsentiunt & habitus totidẽ loco finis, sed triplex relatio vt materies, ordo triplex & discursuum via vt primaria forma. quãquam hæc rursus diuisione Analoga ex 3. in 9. & hinc in 27. facilè proferantur; vti ex iisdem quoque in concentum vnicum refluunt, ad normam totius vniuersi vndique temperatum.

Postremò pro argumento tertij libri id breuiter accipe. Anima rationalis & vna & triplex, ceu mundi minoris sol aut stella erratica, vt ciuitatem hanc sublunarem regat in terris posita, suis inhæret orbibus atque vehiculis certis pro motus necessarij ratione compositis, vt rerum veritate primò, dehinc & summo bono per eandem proxumè potiatur. Sunt orbes illius ab ipsa præfixi natura opifice, & in operibus eius euidenter expressi omnes difficiles quidem, scandentes altiùs quàm reliquorum syderum sphæræ, proinde & ab humanis ingeniis seriùs deprehensi, ex quæstionum & motuum varietate scilicet, mentisque reflexione quadam in seipsam, cum argumento perpetuò fere ex effectu ad causam, vt sunt inuentæ & Solis & Lunæ & cæterorũ cælestium orbium theoriæ.

Primò etenim pro indefinito & confusaneo maximè discursionis rudimento, proponitur orbis deferens, à quæstione Practica circulum trahens per problematicam vsque ad simplicissimam, quæ de rebus abstra-

ctim consyderatis suscipi solet, in hoc est suus ascensus Analyticus, descensus syntheticus, & vtriusque conuersio, quorum prior motus ad inuentionem maximè, secundus ad traditionem, ad iudicium tertius religatur.

Hunc excipit alter Eccentricus Epicyclum deferens in rebus simpliciter vel abstractim consyderatis (cuiusmodi quæstionem omnes compositæ includunt sibi, quippe quæ in eandem vltimo resoluātur) eo potissimum scopo vti occultā & confusaneam rebus immersam multiplicitatē eruat, pro inuenienda scilicet multiplicitate ordinum vel progressus resolutorij & compositorij, quæ ex considerandarum rerum multiplici ratione progerminat, siue sit multiplicitas Physica, qua sæpius totum in partes dirimi solet: vel Metaphysica, qua cuncta in formam atque subiectum, in agens & patiens, & extremorum mediū: Siue demū sit Rationalis, qua genus in species, aut vniuersale quodlibet in minùs communia tribuatur. Hic rursus & suus ascensus, suus descensus atque conuersio magis magisque iam definita.

Incumbit duobus circulis Epicyclus tertius maiori violentia & pernicitate cuncta in quæstione determinans pro inuentione similiter Analytica via ab effectu ad caussas, pro traditione per synthesin priori oppositam, pro iudicio tandem per conuersionem plenariam vtriusque.

Et in ipso quidem Epicyclo duplex est compositio, exterior vna secundum facultatum animi trium distinctam rationem: interior altera, quæ rationi soli sic tota respondet, vt ratio in anima, velut facultas vna & princeps cuncta in vnitatem referat, extremasque potentias ambitu suo & potestate contineat.

Sunt autem in singulis istis discursionum circulis sui rursus ascensus particulares, descensus atque circuitus, vt cuncta minora maiorum ideam assiduè repræsentent, donec per resolutionem ad minutissima scrupula proferamur. Est & in singulis discursus in longitudinē sub causæ effectusq; nuda relatione Metaphysica; in latitudinem sub habitudine signi reique signatæ Physica; in altitudinem, sub conceptu Logico, & orbis instrumentarij raptu, vel sub nominibus entium rationis.

Tractantur horum discursuum modi vel orbes idonei singulis, & eorundem arcus vsque ad scrupula ferè distincti per Canones 9. facto auspicio à quęstione practica per problematicam, vsque ad simplicissimam, in quam omnes necessario terminantur.

Vnde cùm in omni praxi, in propositione qualibet, etiam in quouis composito naturali sint semper extrema duo, & extremorum medium siue proportio: Docetur primum dissolutio finis propositi in suos conceptus pro rationis practicæ necessitudine differentes. Inde in conceptibus singulis sua statuuntur extrema siue principia duo, actiuum vnum, & passiuum alterū; quorum Analogia per caussas vtriusque sit vestiganda. Tertiò ab extremorum singulis velut carceribus, discursus ante signati triplices proferuntur, vt à parte subiecti passibilis primum, mox & ab extremo agente vel masculo, tandem & à medio, in quo proportio collocatur, per proportionem indicatio, per indicationem

dicationem Ætiologismus absoluitur, in quo scientia demum animæq; summa perfectio reponatur, quo rerum veritas, ante naturæ demersa penetralibus efflorescit. estque hæc facultas ætiologistica, velut anima quædam totius Methodi, artisque Cyclognomicæ forma generalis, tota per totam æqualiter exporrecta. & in discursu quidem Metaphysico theatrum caussarum omnium atque effectuum instituitur secundum ordinem relationis ad idem æquiuocè, à primis principijs scilicet per caussas medias vel antecedentes vsq; ad extrinsecas vel elementa, quorum primo se consequentia rudis ostendit ratione loci vel temporis, vel apparentis similitudinis. In discursu Physico determinantur singula magis per signa propria atque communia sub 10. primis generibus comprehensa, & relatione secundum idem. Absoluit indefinita vtrinque extrema ratio per orbem instrumentarium.

Quo mentem nunc huc celerem, nunc diuidit illuc,
In partesque rapit varias, perque omnia versat.

Peracta circuitus parte pro inuētionis Methodo docetur & Synthesis Canone nono Iudicij ratio pro sui natura per vniuersos promiscuè prorogatur, vti circulus ex analyseos atque Syntheseos mutua conuersione perficitur.

Hæc primùm ad vniuersalem methodum penes syntheticam normam sunt referenda; quam vbi repereris, facilè per subsumptionem quandam poteris & in singulorum consyderatione particulares methodos inuenire, dum vniuersalis ratio inuenta per orbem Cyclognomicum sub disiunctiuæ propositionis habitu constituitur, vt si dicam inflammatio potest fieri vel in neruis, vel in membranis, tunicis, corde, cerebro, hepate, costis, &c. fit rursus vel à sanguine simplici, vel flaua bili vel humore Melancholico, vel horum permistione, dum vel pluriū, vti ex vsu assiduo & exercitatione per epilogismum in pluribus est obseruatum. Hic si te ab vniuers. Method. ad Achillem aut Socratem cōferas, in quibus morbi confusa notio ad inflammationis speciem accedere videatur, procede per orbes ante signatos 3. discurre in longit. latit. & profunditatem: tandem tibi definiet ratio, num magis sit affectum latus, num pulmonum exteriores musculi; rursus quo ad materiem, an magis ex bili, an ex sanguine, an aliunde. quod ad efficientem caussam, an magis à læsione, an ab intemperie, an obstructione potius. In forma quoq;, an tātum obstructio, an vnà sit inflammatio: deinde si sit, nū incipiat, augeatur, cōsistat, an declinet potiùs; num stet victoria à parte ægri, num ipsius morbi; postremò pro ægri & morbi ratione, pro partis affectæ natura, & aliarū circumstantiarum vi, remediorū quoq; substantia, quantitas, qualitas, locus, tempus & ordo per analogiam mutuam penitius innotescent, vnà cum vniuersa prędictionis methodo, quæ cuncta si dextrè consequimur, nos sanè diuinis intelligentijs quàm simillimos reddent,

Atque metus omnes, & inexorabile fatum
Subijcient pedibus, strepitumque Acherontis auari.

Vides verò & inter potentiarum habitus circulum, qualis in rebus est vniuersi singulis. Nam ex particularium consyderatione primum vniuersalis rei

cuiuſque Methodus exaratur, atq; ex eadem rurſus particulares cæteræ, dum ex confuſa notitia determinata naſcitur, & ex eadem rurſus probantur eadem vel hiſce ſimilia, per quæ prior facta eſt demonſtratio. nec tamen idcircò progreſſus fiunt in infinitum, verùm ex circulorũ natura ſæpe ſe mutuò vel æquè ignota definiunt: cognitionis autem extrema ſunt intelligibiles notiones, ſenſibiles ſpecies, & nobis quoque congenita compoſitionis omnis ac diuiſionis ſeminaria; quorum virtus in omnibus mundis, mundorumque particulis minimis eſt manifeſta. Atqui, vt dies diem aperit, & clauus clauum pellit; ſic vna propoſitio declarat alteram, ars arti lumen affert, experientiæ ratio, experientia rationi.

Equidem quo quiſque immenſum doctrinæ naturarumque theatrum hoc infinitum anguſto pictum velut in clypeo ſecum circumferat; feci profecto, vt mathematici ſolẽt, dum cæli vel terræ circulos omnes, lateq; patẽtes ambitus virtute optices & radiorum viſus, angulorumq; mutua proportione ad res viſibiles in paruam contrahunt Aſtrolabij vel Planiſphærij formam; in quam defixus oculus, quæ propter infinitudinem in exemplari capere non poteſt, intuitu celeri in eiuſdem imagine conſequatur. Nos autem in hoc maiore volumine viam ſecuti ferè ſyntheticam ſumus, ipſius interim Analyſeos ratione non omnino neglecta; quin vt totius forma cum eiuſdem materie cõſentiret, quandoquidem in naturæ rebus & rationis ad vnitatem maximè & ternionem & ex hac profluentem nouenarium vbique ferè reſpexerim. Opus quoq; hoc vnicũ de doctrina ordinũ digeſſi, primum in tres præcipuas partes, cuiq; aſſignando capita nouem, vt ad 27. excreſcat, qui numerus eius eſt interualli, quo Luna Soli congreſſa iterum, & lucis & motus ſui perfectum compleat orbem. Fateor tamen ſecutum me paſſim ſeriem ſatis tumultuariam, multaque ſub finem tradidiſſe, quæ præmiſiſſe forſitan ſatius fuit principij loco; plura quoq; vel omiſiſſe, vel obſcuriora iuſto ſæpius inculcaſſe, vt fert ipſorum partium affinitas ſumma, rerumque tractandarum difficultas vix vllis rationum limitibus circumſcripta, vtque fert demum prima quæque inuentio; de qua non dubito quin vſuueniat mihi quod mille hominum ſolet, vt vſus, ætas, ratio ſcilicet ſemper aliquid apportent noui, ſintque vulgato prouerbio δευτέραι φρόντιδες σοφώτεραι. Verùm vt verbo me abſoluam;

sapientiores solent esse posteriores cogitationes.

Nunc te Marmoreum pro tempore fecimus: at tu
Si fœtura gregem ſuppleuerit, aureus eſto.

DIALO-

DIALOGVS HERCVLIS ET ATHLANTIS, IN QVO PROGNOSIS VENTVRÆ ÆTATIS,

vna cum circulorum vel circuituum caussis in rebus humanis ab eodem authore composita, Anno 1563. ex ea, quæ tum vigere cœpit, planetarum trium sygygia ♄ ♃ ♂ in ♌. dodecatemorio.

Edo humeros pater, adde manus & brachia moli HERC.
Ocius, adde latus lateri, fremit impete vasto
Iste (viden'?) polus alter, & illa Lycaonis Arctos.
Cedo humeros mecum, supremaque robora cedo.
Quid cessas? ruit Oceano grauis vmbra, Deosque
Nescio quam superos, terram, mare, tartara turbet.
Non cadit in superos pauor. heus absiste moueri ATHL.
Tu quem nulla mali pauidum violentia fregit
Hactenus, assuetos mecum partire labores,
Et gemino serua nutantem cardine mundum.
Tu tergum Hesperijs, Septemque aduerte Trioni
Obnixus validè: mihi solis regna cadentis,
Et rutili incumbant face perlustrata Canopi.
Sed quânam tanto prorumpens flamma fragore HERC. Orbis totius tempestas insinuatur.
Surgit? & aduersos Naturæ legibus orbes
Circumagit? videas toto palantia cælo
Sydera, non aliter quàm si ipso à vertice mundus
Ardeat, aut iterum auulsis Phaethonta quadrigis
Præcipitem velut ille Deûm pater, atque hominum rex.
Quò fragor hic? quò fumus abit, terramque, polumque,
Et freta terribili rapiens vertigine secum?
Pande oculos modò, iam tristi (circumspice) vultu
Erigone sæuo cessit sua sceptra Leoni,
Squallet & Arcturi facies, & clara Bootis,
Pleïadesque tuæ patrios sub mole lacertos
Defecisse putant, Titan perterritus ipse
Oceani citiùs vitreo se gurgite condit.
Quid referam quanto versis elementa figuris,

Turba-

Turbatæque acies (etsi gestemus vterque)
Sæuius incumbant, obluctantesque fatigent?
Vix via spiritui facta est, mihi perforat artus
Sanguineus sudor, linguæque volumina fauces
Ægra trahunt, etiam hospitibus Iunonia restat
Inuidia, & sedes vrunt fera monstra quietas?

ATHL. Pone modum Alcides, animo iam pone querelas.
Fatorum noua lux cœlo deducta sereno
Spargitur: illa prius nigranti turbine terras
Implicat, & cæca pingit res nube futuras.
Quotque nouæ facies Dijs consultantibus adsunt,
Tot species simul illa nouas, noua monstra figurat.
Perfer, & obdura Diuûm sate sanguine, felix
Monstrorum domitor, breuis est, & rarius vrget
Difficilis labor, en labor hic solo Hercule dignus.

Laudes Philippi Hisp. regis allegoricôs insinuantur.

HERC. Non Erymanthei rabies me perculit apri,
Nec fera Geryonis, neque vis immanior hydræ,
Aut Acherontea tria Cerberus ora palude,
Ter triplici nexu intorquens sub luminis auras.
Nescio quid Tauro, Thressa quid Amazone maius
Hic Leo parturiat, dudum cui brachia Cancer
Contrahit, & cæli iusta plus parte reliquit.
Tu modo cùm recreet ratio percepta laborum,
Iapetionides edissere vera roganti,
Et caussas obiter, fatique arcana reclude.
Scis etenim, & multi dotem inuidere Deorum.

Leonis dodecatomorion.

ATHL. Rem petis obscuram, & longi sermonis egentem,
Pauca tamen minimè verborum in nocte sepulta
Et quantum effari permisit Iupiter, audi.
Principio terram, & conceptos ætheris orbes,
Totque per innumeras distincta animalia classes
Cùm natura parens in mundi vnius honorem
Vi rapiat, flammaque potens correpta ligarit
Magnus AMOR, dignum Pulchri, Verique, Bonique

Fines vniuersi.

Vnius

Vnius vt germen sit, & exemplaris imago,
Fit sanè vt gemino mundi res fine ferantur:
Quáque Bonum spectent, simplex sit in orbe figura: Vnitatis regula.
Qua Pulchrum, multiplicitas comitetur & Ordo. Multiplicitatis & ordinis.
Singula sub cælo, & subter labentia terras
Fata rotant, iactatæ animæ sursum atque deorsum
Circuitus complent varios, nascentibus ortum Circuitus necessitas in rebus singulis vniuersi.
Excipit occasus, odium pax, turba quietem.
Hinc gaudent metuuntqúe, humiles modò tollit in altum,
Præcipitémque trahit modò Fors sublata ruinam.
Has rerum Natura vices quo tempore primum
Brachia Telluri porrexerat Amphitrite
Signiferi iussit celatas margine, Septem Astrorũ circuitus vt signum conuersionis inferioris.
Erronum arbitrio numerúmque, modúmque tenerent.
Contemplare igitur, mentémque per omnia volue
Sedulus, exemplo ditiones, oppida, pagos Exemplo docentur circuitus rerum humanarum.
Agglomerans, casas tenues, amplósque Penates.
Nonne vides quantum quæ sint in honore deorsum
Inclinata ruant, & quæ cecidere, serenum
Protinus assumptis rapiantur in æthera pennis?
Scilicet vt plenum cuncti volitemus in orbem,
Angustis primum melior concordia rebus Conuersionũ gradus.
Pullulat, afflatu pacis simul agmen honorum,
Maiestas, & opum vena fluit vbere riuus, Ascensus.
Donec ad extremum saturato ventre petulcis Fastigium.
In luxum & fraudes mortalia corda fatiscant;
Donec & ambitio rebus malè vincta secundis
Audeat in cædes & aperta tumescere bella,
Vastet agros, hominésque: hinc se prius & sua perdit, Descensus.
Priuati statuens alienum iuris aceruum.
Iam sileo Thebas, excisaque Pergama Troiæ,
Pœnorum patriam, & te quondam maxima mundi
Roma caput. Heu quo Francorum gloria cessit?

Quóque ferox quondam tantis Germania bellis,
Tot spolia, & lætos celebrans à Marte triumphos?
Aspice & Anglorum quæ nunc Sors, quæ fuit olim.
Tum Flandros, Batauosqúe, & Belgarum inclyta regna.
Vt morum, sic & Fati quoque Circulus idem
Voluitur. Interea solio pater arduus alto
Tempora dinumerans, quoties in cardine res est,
Horribili faciem nymbo dextrámque trisulcis
Ignibus armatam quassat, nutúque potenti
Astriferas acies vocat, & genus omne Deorum:
Hæc series Fati terdenis circiter annis
Vertitur. Ante alios cæli in commune theatrum
Cum Ioue Mars sese, & Saturnia stella receptat,
Próque nouis hominum tractant noua fœdera rebus.
Maiores alios rapida ex vertigine cæli
Circuitus dicant alij: maioribus illos
Auspicius Deus ad centena aut millia ducit.
Nunc quia magnanimi spatiosam Teutonis oram
Laxatis Fortuna diu labefecit habenis,
Et luxum ingeminans, & apertis otia portis:
Hinc seges illa virum, & vitiorum fertilis ætas,
Cui cum terra parens toties alimonia frustra
Comparet, exhaustóque suis vix vbere natis
Sufficiat, supplex queritur Iouis ante supremi
Consilium, fremit ante pedes prostrata Deorum.
Inter se coëunt Saturnus, Iupiter & Mars,
Vestibulum ingreßi rutilantidque ora Leonis.
Ponè gradum figunt reliqui longo ordine diui,
Et fusi circum volucres ad murmura quæuis
Nequicquam casus versant in mente futuros.
Falcifer antiqua nihil ex feritate remittens,
Vt sobolem voret ipse suam, squallentia terris
Frigora, terribilésque immittere fluctibus Orcas
Destinat:

Cælestiũ rerum analogia ad orbẽ sublunarem Poëticœ̃s descripta, sic tamen vt istis mentem superiorem non dubitemus.

Cęlestiũ reuolutionũ species diuersæ.

☌ ♃ ☌ ♄ quid ferè portendat apud Astronomos

Humana scelera inter pręcipuas cõuersionum caussas.

☌ ♄ ♃ ♂ in ♌ 1563. & 1564. cum horrẽdis aliis schematismis.

Homines Saturnini, vt auari, sordidi, truculẽti, vt monopolæ, cęteriq; inuidia, muneribus aut ambitione corrupti.

Destinat: ille Famem Stygia ciet horridus vnda:
Ille focum Inuidiæ, & diro manantia tabo
Pectora, fecundámque malorum millibus Aten.
Hinc genus it terris, quo nec crudelius vllum,
Nec magis orbe facem diuini explodit Amoris.
Namqúe sua totum vt rapiat ditione, Senatus
Et Reges ficta sub Relligione potentes
Allicit, hinc plebis miseræ depascitur artus,
Excidióque domos, & cælum fulgure terret.

Contrà Mars iris acuens mortalia corda,
Tisyphonem media Dirarum ab sede sororum
Suscitat; hæc tumidas Belgarum incensa per vrbes
Bella manu, lethúmque serit, procul ære canoro
Increpitans: paßim vt rapidus volat æquore turbo,
Depexosqúe iacit nodosis crinibus angues.
Hinc alia exoritur toto gens impia mundo,
Quæ solam sese pietatis nomine iactans
Seruitij immeriti formidine crimen inumbrat:
Quæqúe rudes animos primum, atque ignobile vulgus
Arma iubet patria pro libertate capessant:
Proqúe Deum cultu, Iusti sub imagine, leges
Iustitiæ violent & relligionis honorem.
Scilicet vt discant direptis omnibus, omnes
Pauperiem, atque famem, & duros perferre labores,
Vt sileant leges, vt sit via libera vitæ,
Inferna vt superis si poßit, casta profanis
Quilibet, ac cælo terram, mare misceat orco.

At non hæc oculis frustra pater aspicit æquis,
Arripiens geminas accliui examine lances,
Vt capitum imponat molimina tanta duorum.
Nam quamuis glacie Saturni, & Martis ab igne,
Alternis mundi tepor in diuersa trahatur:
Vtraque supplicio tamen & moderamine iusto

Hominum aliud genus naturæ Martię, vt raptores, auctores seditionum, & violentiam publicam exercentes.

Mundus in extrema distractus ruinam minitatur.

Indiguit, quia terrigenis in corpore duplex
Est animus, quorum huic cum Brutis æqua potestas.
Illi astat ratio & fatis sapientia maior.
Astra quidem variam aspectus sortita figuram
Nunc in amicitiam coëunt, nunc prælia versant.
Sic posita inter se rerum hæc elementa vicissim
Et casus torquent varios, vitámque ministrant.
Sed Ratio, quam certa fides animusque perennis
Inuictam voluit superis insistere templis,
Non nisi cum fragiles artus, moribundáque membra
Prosequitur, vitam cæli in vertigine ducit.
Quin longè hanc supra graditur cum è carcere cæco
Respiciens multam ad lucem non comprimit auris
Aduersis nimium, neque laxat vela secundis.
Ergo vt Saturni medio, Martisque ferocis
Jupiter ingrediens diuulsa extrema reducat,
Nobilium cœtus, infractáque pectora bello
Magnanimum Heroum vitæ immortalis amore,
Vnius & recti æterno sub fœdere vinxit.
Jámque suprema dies & ineluctabile Fati
Tempus erat, quondam vt Saturni sydere terram
Sorpsit aquis, iterum stellis trepidantibus axem
Concutiens Atropos hominum genus atque ferarum
In vastum reditura Chaos dissolueret, atro
Sulphure, & arsurum Martis sale spargeret orbem.
Stant obnixi animis contra & concordibus armis
Semidei Reges, Comitúmque, Ducúmque phalanges
Non aliter iunctæ, quàm si Deus omnia sparsim
Collecta in fascem validum sarmenta ligarit.
Aut quoties sæuo tellus percussa tridente
Æstúsque, pluuiásque, & atroci vortice ventos
Æolia ciet, hinc Boreas atque impiger Eurus,
Austri illinc, Zephyrique tonat domus ardua, qualis

Animæ species duplex in homine secũdum Merc. Trismegistũ cæterosq; Platonicos.

Anima rationalis omni fato superior.

Anima delapsa nimis in sedem corpoream fit fato obnoxia.

♃ ceu medius inter ♄ & ♂ vtriusq; sæuitiem moderatur.

Heroũ medius status pro rege & Republ. decertantium.

Duplex diluuij genus.

Virtus & constantia principũ virorum.

Simile.

Simile.

(Oppositi quanquam furit vnda crepidine saxi,
Inque iugum fluctu maris attolluntur arenæ)
Attamen Euboico Baiarum in littore, moles
Inconcussa manet, flatus, & murmura ponti,
Et rapido ridens crepitantes grandine Fagos:
Sic Ioue nata cohors terræ, pelagique procellis,
Atque minis Erebi nunquam concessa moueri
Hactenus, aduerso insanum regit obice pontum,
Et fugat emissas hyemes, Solemque reducit.
Iamque nouam video Pacem frondente corona
Ire per Europam, & reuocatis legibus vltro
Aurea Iustitiam toti dare secula mundo.
Maumethen contrà victum longeque fugatum
Sauromatas vltra & glacialem cedere zonam.
SALVE *magna Deum soboles, salue inclyta bello* Apostrophe ad Sereniss. Regem.
Nobilitas, & tu medio velut agmine flammam
Stella vomens, humero sæuus quam torquet Orion,
Cunctorum columen, caput, & spes vna PHILIPPE,
Cedo humeros, agilesque toros, & brachia cedo.

FINIS.

Libri hi tres artis Cyclognomicæ, per Corneliũ Gemmam conscripti, nihil habẽt S. Romanæ Ecclesiæ fidei contrariũ, aut Reipub. offensiuum: quod attestor Sebastianus Baer Delphius, insignis colle. Eccle. S. Mariæ Hantuerpiensis plebanus.

SVMMA PRIVILEGIORVM.

REGIÆ *Maiestatis priuilegio cautum est, ne quis citra Christophori Plantini Typographi iurati Antuerpiensis voluntatẽ, hunc librum, cui titulus est*, Cornelij Gemmæ Louaniensis Medicinæ Professoris De arte Cyclognomica, Tom. III. *ante sexennium imprimat, aut alibi impressum importet venalemúe habeat, intra omnes eius ditionis fines. Qui secus faxit, confiscationis librorum, & pœna fisco regio exsoluenda mulctabitur, vt latiùs patet in ipso diplomate, dato Bruxellæ, Anno Domini* M. D. LXVII. XVII. *Martij. Stylo Brabantiæ.*

Subsignat.
Vander Aa.

Idem cautum est in Consilio Brabantiæ, ad totidem annos, & sub pœnis iisdem, vt in superiori Priuilegio; quemadmodum latiùs patet in litteris datis Bruxellæ XVIII. *Februarij, eiusdem anni.*

Subsignat.
I. de Witte.

PRIVILEGIVM CAESAREVM.

MAXIMILIANVS II. *Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus; Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclauoniæ, &c. Rex; Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ; & Wirtenbergæ; Comes Tyrolis, &c. Recognoscimus & notum facimus tenore præsentium vniuersis: inter alia maiorum nostrorum consilia, illud haud postremum fuisse comperimus, vt ad Imperij Romani decus & dignitatem plurimum facere arbitrarentur, non minus rem litterariam, quàm militarem disciplinam propagare: quòd litterarum monumentis, quidquid fortiter & præclarè gestum esset, illustrari cognoscerent, & æternæ memoriæ consecratum ad posteros ita transmitti, vt tam exteris quàm domesticis populis exemplo ad virtutem esse posset: quodq́ optimarum artium studia, & quidquid ad humanæ vitæ cultum atque vtilitatem in quaque arte fuisset excogitatum, litteris & contineri, & conseruari optimè didicissent. Illorum nos laudatis vestigijs insistere summo studio cupientes, dignum imprimis duximus, prudenter & accuratè cauere; vt si quis ad eam rem quidquam vel industria vel laboribus & impensis suis contulerit, ne huic fraudi beneficum publicum sit.* CVM *itaque sincerè nobis dilectus Christophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpiensis nobis humiliter exponi curarit; se veteres nonnullos auctores, vel nunquam antea visos, & raros, vel emendatiores, aliaq́ opera magni momenti; in primis verò Biblia Hebraica, Nouum Testamētum, Eunapium de vitis Philosophorum, Illustrium de poëtis, Nonium Marcellum, Petronium Arbitrum, omnes veteres Poëtas correctos vel commentarijs illustratos: Emblemata Sambuci, Dictionarium Hebraicum, Dictionarium Græcum, L. Iulium Florum de Gestis Romanorum cum Commentario Ioannis Stadl, & si quæ huius generis alia, vel antea non edita, vel emendatiora, locupletiora, auctiora, & illustriora facta sunt, quacunque in lingua, imprimere constituisse: vereri autem, ne quod sæpenumero vsu venire consueuerit, alij nonnulli, qui alieno labore & industria partis, fucorum more inhiare, & frui soleant, ea quæ ille magnis sumptibus & impensis collegerit, & typis procuderit, mox ad suum compendium, minore sumptu & labore imitentur, atque effingant, illiq́ labor omnis, sumptus & impensæ, omne quoque lucrum & laboris præmium, atque adeò (quod dici solet) oleum & opera pereat: ideoq́ suppliciter à nobis petierit, vt contra huiusmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priuilegij nostri prærogatiua munire illū dignaremur.* NOS *huiusmodi illius precibus æquis & iustis benignè annuētes, & prædicti Christophori Plantini honestos conatus promouere, atque indemnitati illius quàm maximè consultum cupientes, hoc publico edicto cautum volumus, & sancimus, ne quis cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunque sacri Romani Imperij & ditionis nostræ fines patent, deinceps prædicta, aut alia quæcunque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impressa, vel ab alijs quidem impressa, nouis autem deinceps scholijs, annotationibus, aut cōmentarijs aucta & illustrata, præfatus Plantinus primus typis procuderit, intra proximum sexennium à prima cuiusque operis aut voluminis editione vllo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab alijs intra nostros & Imperij fines vendenda importet, seu quouis modo distrahat manifestè vel occultè, sub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fisco nostro Imperiali fraudis vindici, residua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum, sicut præmittitur, ad imitationem impressorum amißionem, quos idem Plantinus vbicumque locorum nactus fuerit per se, vel suos, adiumento magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vendicare, inq́ suam potestatem redigere potest. In cuius rei fidem præsenti edicto manu nostra subscripsimus, & sigillum nostrum apponi iussimus. Datum in ciuitate nostra Vienna Austriæ, die* XXI. *mensis Februarij, Anno Domini* M. D. LXV. *Regnorum nostrorum, Romani.* III. *Hungarici,* II. *Bohemici verò* XVII.

MAXIMILIANVS.

Ad mandatum sacræ Cæs.
M. proprium.
Haller.

AD LECTOREM.

Paucis, te lector candide, istic admonitum velim, quia præ figurarum difficultate, quotquot suis locis, vel interordiniis adhiberi tituli non potuerunt, eos certis quibusdam characteribus insignitos, qui locis respondeant singulis iuxta collocari. Feceris tamen in rem tuam minorique molestia totius schematis artificium perlustrabis, si depictum alibi forma maiuscula suis passim nominibus ac diuisionum membris impleueris: ita enim & minor erit confusio, & totius ordinis ratio, non absque summo emolumento tuo, prõptius elucescet. Præterea propter exemplaris difficultatem illud caueri non potuit, quin imprimentibus quædam errata obreperent, quæ suo loco sic restituenda subiunximus: Prior verò numerus paginam, alter lineam indicat.

LIB. I. folio 7. linea 28. pro (*sicut*) lege, *sunt*, fol. 8, 5. *intro*, ibidem 8. *intro* 13, 18. *genera* 16. in tabula pro [*subiecta dial.*] .*subiecto dial.* 23, 40. *extremorum* 24, 12. *vel absque* 25, 32. *infusa semina* 40. in tabula *penes entia rationis* 45, 39. *voluntatis* 65. *Tu reseca testes, hic legat, ille voret*. 76. 2. passim leges *Phænomeno* fol. 78. figurę adscribes hũc titulum pretermissum PYMANDRI SPECTACVLVM MVNDANÆ CREATIONIS SERIEM VNIVERSAM EX MERCVRIO VMBRATILI QVADAM RATIONE COMPLEXVM. fol. 80, 13. *induere* 48, 34. *discursionis* 96, 25. *indicant* 100. 10. *diua non miti &c.* 102. 14. *efferantur* 123. in carmine *vehit*. Ibidem *persiciundi* 139, 14. *vnice* 140, 36. *infestas* 145, 37. *densum*.

LIB. II. fol. 6. in tabula *materies loco intima* 10, 17. *ex isto* 29, 28. *in summe calidis* 33. in fine tabulæ *comprehensarũ* 41, 25. *à ratione non penitus* 75, 27. *cochleacea* 79, 10. *mediis* 81, 15. *Lychnuchos* 115, 36. *vnitus* 116, 6. *intellectiuum* 131, 5. *inaressibilem* 137, 12. *repertis* 148. in tabula *anima nudi* 143, 20. *non amplius* 161, 5. *media*.

LIB. III. *fol.* 13, 9. *difformior* 16, 37. *instructos* 67, 31. *ad illa* 88, 11. καταλήψεις, 135, 4. *quianam*.

Cætera quæ sunt exigua, lector candide, tuapte industria deprehensa facile castigabis.

e, quot-
am cha-
in rem
libi for-
& mi-
rõptius
it, quin
nus:

nera 16.
nfusa se-
et.76.2.
NDRI
AM EX
ol. 80,
ferantur

s 33. in
81, 15.
3. in ta-

bis,

AD LECTOREM.

[illegible]

Prior vero numerus paginam, sequens lineam indicat.

[illegible]

Caetera quae sunt exigua, lector candide, tuapte industria deprehensa facile castigabis.

